

**TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRENİM GÖRECEK YABANCILAR İÇİN
ÖZEL AMAÇLI TÜRKÇE ÖĞRETİMİNE YÖNELİK PROGRAM
GELİŞTİRME: BİR MODEL ÖNERİSİ**

Mustafa Ulutaş

DOKTORA TEZİ

TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN, 2016

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(.....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Mustafa
Soyadı : Ulutaş
Bölümü : Türkçe Eğitimi
İmza :
Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Türkiye’de Yükseköğrenim Görecek Yabancılar İçin Özel Amaçlı
Türkçe Öğretimine Yönelik Program Geliştirme: Bir Model Önerisi

İngilizce Adı : Curriculum Development Related to Teaching Turkish for Specific
Purposes for the Foreigners in Higher Education in Turkey: A Model Suggestion

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Mustafa Ulutaş

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

..... tarafından hazırlanan “.....
.....” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği /
oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi
Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Başkan: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Tez Savunma Tarihi:/...../.....

Bu tezin Anabilim Dalı’nda

Yüksek Lisans/ Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Unvan Ad Soyad

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın yapıldığı süreçte bana destek olan birçok kişi olduğunu belirtmek isterim. Bunların başında değerli görüşleri, önerileri ve yardımlarıyla beni destekleyen, bilimsel ve kişisel bakış açımı genişleten, her zaman örnek aldığım ve alacağım değerli danışman hocam Doç. Dr. Mehmet KARA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yaptığım çalışmalarda beni her zaman destekleyen değerli hocam Prof. Dr. Musa ÇİFCİ'ye, tez çalışmamın hazırlanması sürecinde değerli görüşlerini ve önerilerini benimle paylaşan Yrd. Doç. Dr. Hakan Gülveren'e, Doç. Dr. Zekerya BATUR'a, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Zahid ÇÖGENLİ'ye, Arş. Gör. Ufuk ULUÇINAR'a ve Arş. Gör. Adem KARATAŞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmam süresince bana destek olan Onur ALTINTUĞ'a ve son olarak anlayışlarını esirgemeyen, tüm süreç boyunca beni destekleyen aileme, özellikle de eşim Selcen ÖZYURT ULUTAŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

**TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRENİM GÖRECEK YABANCILAR İÇİN
ÖZEL AMAÇLI TÜRKÇE ÖĞRETİMİNE YÖNELİK PROGRAM
GELİŞTİRME: BİR MODEL ÖNERİSİ**

(Doktora Tezi)

Mustafa Ulutaş

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran 2016

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde öğrenim görecekt yabancı uyruklu öğrenciler için “özel amaçlı Türkçe öğretim programı” geliştirmektir. Programın bu fakültede öğrenim görecekt yabancı uyruklu öğrencilerin hedef durumlarda karşılaşacakları dil sorunlarının üstesinden gelmelerine yardımcı olması öngörülmektedir. Fakültedeki yabancı uyruklu öğrencilerin dil sorun ve ihtiyaçları, elli sekiz öğrenciye uygulanan mevcut durum analizi anketi, bu öğrencilerin arasından on kişiyle yapılan görüşme ve fakülte öğretim üyelerinden beş kişiye uygulanan ihtiyaç ve içerik belirleme formu kullanılarak belirlenmiştir. Fakültede öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin dil ihtiyaçları ile ilgili verilerden hareketle bu ihtiyaçları karşılamaya yönelik amaçlar ve kazanımlar oluşturulmuştur. Bu amaç ve kazanımlar yabancı uyruklu öğrencilerin geliştirmeye ihtiyaç duydukları okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerilerini içermektedir. Ayrıca alanla ilgili içeriğin öğretilmesine ilişkin içerik hedefleri de belirlenmiştir. İhtiyaç ve içerik belirleme formu verilerine göre belirlenen kaynak kitaplar incelenmiş ve bu kitaplarda en sık kullanılan alanla ilgili sözcük, sözcük grupları ve terimlerden oluşan “İlk 1000 Sözcük Listesi” oluşturulmuştur. Yine ihtiyaç ve içerik belirleme formundan elde edilen veriler ve bu sözcük listesinden yararlanarak incelenen kaynaklardan, alan içeriğini en iyi yansıtacak metinler seçilmeye çalışılmıştır. Program

içeriği, modüller hâlinde hazırlanmış ve seçilen metinler yardımıyla etkinlikler tasarlanmıştır. Programda, ilgili etkinliklerin nasıl yapılacağına ilişkin yönergeler yer verilmiştir. Program kazanımlarının modüllerde kullanılma durumlarını gösteren bir belirtke tablosu hazırlanmış ve bu tablodan yararlanarak her bir modülün sonuna konu alanı değerlendirme soruları eklenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde tasarlanan program ile ilgili ulaşılan sonuçlar ifade edilmiştir. Ayrıca özel amaçlı Türkçe öğretimi alanı ile ilgili birtakım tespitler ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, ihtiyaç analizi, özel amaçlı Türkçe öğretimi, program geliştirme

Sayfa Adedi : xiv+744

Danışman : Doç. Dr. Mehmet KARA

**CURRICULUM DEVELOPMENT RELATED TO TEACHING
TURKISH FOR SPECIFIC PURPOSES FOR THE FOREIGNERS IN
HIGHER EDUCATION IN TURKEY: A MODEL SUGGESTION**

(Ph.D Thesis)

Mustafa Ulutaş

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

June 2016

ABSTRACT

The purpose of this study to develop a “teaching Turkish for specific purposes curriculum” for the foreign students who will study at the Faculty of Economics and Administrative Sciences at Uşak University. It is thought that this curriculum would be helpful for the foreign students to overcome language problems that they will encounter in target situations. For determining the language lacks and needs of the foreign students at the faculty; the present situation analysis survey were applied to fifty eight students, and an interview was taken to ten students among them and also a form for students’ needs and the content were applied to five of faculty members. Goals and objectives in order to meet students’ needs were decided based on data related to the foreigner students’ needs and in order to meet these needs, the goals and objectives related to the data taken for this study were obtained. These goals and objectives consist of the four skills on reading, listening, writing and speaking which foreign students need to develop. In addition, the content goals were determined related to this subject area. Source books as additional books determining according to the data from a form for their needs and the content were analyzed and a “First 1000 Words List” was created consisting of subject area words, phrases and terms which are most frequently used in these books. In the light of the data obtained from the form for their needs and content and from this word list the texts analyzing from the source books reflecting the main content of the subject area were chosen. Curriculum content was prepared in modules and activities were designed using the selected texts. The instructions were given for how to carry the related activities in the curriculum. A table of

specifications was prepared representing the usage of curriculum objectives in modules and the questions for the subject area assessment were added to the end of each module by using this table of specifications. As a conclusion, the attained results related to this designed curriculum were stated and also a number of determinations and suggestions were given about Turkish for specific purposes field.

Key Words : Teaching Turkish as a foreign language, needs analysis, teaching Turkish for specific purposes, curriculum development

Page Number : xiv+744

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Mehmet KARA

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	v
ABSTRACT.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
I. BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı	7
Araştırmanın Önemi	8
Sayıtlar	9
Sınırlılıklar	9
Tanımlar.....	10
II. BÖLÜM	11
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	11
Özel Amaçlı Dil Öğretimi	11
Özel Amaçlı Dil Öğretiminde İhtiyaç Analizinin Önemi.....	14
İlgili Araştırmalar	17
III. BÖLÜM.....	25
YÖNTEM.....	25
Araştırma Deseni.....	25
Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi	28
Yabancı Uyruklu Öğrencilere Yönelik Mevcut Durum Analizi Anketi.....	29
Görüşme Formu	31
İhtiyaç ve İçerik Belirleme Formu.....	32
Evren ve Örneklem	32
IV. BÖLÜM.....	35

ANALİZ VE TARTIŞMA	35
Öğrencilere Uygulanan Anket ve Görüşmelerden Elde Edilen Veriler	35
Öğretim Elemanlarına Uygulanan İhtiyaç ve İçerik Belirleme Formundan Elde Edilen Veriler.....	59
V. BÖLÜM.....	71
PROGRAM TASARLAMA.....	71
İhtiyaç Analizi.....	71
Dil Öğretiminde İhtiyaç Analizi	71
Çalışmada Yürütülen İhtiyaç Analizi Süreci	80
Uygun Modeli Seçme.....	82
Hedef ve Amaçları Belirleme	103
Program İçeriğini Oluşturma	109
Öğretim Teknikleri	115
Öğretim Sürecinin Tasarlanması.....	117
Ölçme ve Değerlendirme	121
Önerilen Özel Amaçlı Türkçe Öğretim Programı	124
VI. BÖLÜM.....	621
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	621
KAYNAKLAR	625
EKLER.....	636
EK 1 Yabancı Uyruklu Öğrencilere Yönelik Mevcut Durum Analizi Anketi.....	637
EK 2 Görüşme Formu.....	641
EK 3 İhtiyaç ve İçerik Belirleme Formu	642
EK 4 Etik Kurul Raporu	645
EK 5 İlk 1000 Sözcük Listesi.....	646
EK 6 Program Modüllerinin İçerdiği Üniteler ve Metin Başlıkları	658
EK 7 Sözlük	662
EK 8 Belirtke Tablosu	743

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1	<i>Türkçe Hazırlık Programı</i>	6
Tablo 2	<i>Örneklem Grubundaki Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Ülkelere Göre Sayıları ve Yüzdeleri</i>	36
Tablo 3	<i>Fakültedeki Yabancı Uyruklu Öğrenciler ile Örneklem Grubundaki Öğrencilerin Bölümlere Göre Dağılımı</i>	37
Tablo 4	<i>Örneklem Grubundaki Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Seviye Tespit Sınavı Sonuçları</i>	38
Tablo 5	<i>Örneklem Grubundaki Öğrencilerin Alanları ile İlgili Okuma Kaynaklarını Önemseme Düzeyleri</i>	39
Tablo 6	<i>Örneklem Grubundaki Öğrencilerin Okuma Becerileri ile İlgili Yaşadıkları Sorunların Ortalama Puanları ve Sıralamaları</i>	41
Tablo 7	<i>Örneklem Grubundaki Öğrencilerin Dinleme Becerileri ile İlgili Yaşadıkları Sorunların Ortalama Puanları ve Sıralamaları</i>	47
Tablo 8	<i>Örneklem Grubundaki Öğrencilerin Yazma Becerileri ile İlgili Yaşadıkları Sorunların Ortalama Puanları ve Sıralamaları</i>	52
Tablo 9	<i>Örneklem Grubundaki Öğrencilerin Konuşma Becerileri ile İlgili Yaşadıkları Sorunların Ortalama Puanları ve Sıralamaları</i>	55
Tablo 10	<i>Öğretim Üyelerinin Görüşlerine Göre Okuma Becerileri Önem Sıralaması</i>	61
Tablo 11	<i>Öğretim Üyelerinin Görüşlerine Göre Dinleme Becerileri Önem Sıralaması</i>	63
Tablo 12	<i>Öğretim Üyelerinin Görüşlerine Göre Yazma Becerileri Önem Sıralaması</i>	64
Tablo 13	<i>Öğretim Üyelerinin Görüşlerine Göre Konuşma Becerileri Önem Sıralaması</i> ..	65

Tablo 14	<i>Öğretim Üyelerinin Üzerinde En Çok Durduğu Konuların Alanlarına Göre Sıralaması</i>	66
Tablo 15	<i>Öğrencilerin Öğrenmekte En Çok Zorlandığı Konuların Alanlarına Göre Sıralaması</i>	67
Tablo 16	<i>Öğretim Üyelerinin Derslerinde Kullandıkları Okuma Materyallerin Alanlarına Göre Sıralaması</i>	67
Tablo 17	<i>Öğretim Üyelerinin Derslerinde Kullandıkları ve Önerdikleri Kaynak Kitapların Alanlarına Göre Sıralaması</i>	68
Tablo 18	<i>En Sık Kullanılan ve Öncelikli Bilinmesi Sözcük/Sözcük Grupları ve Terimlerin Alanlarına Göre Sıralaması</i>	69
Tablo 19	<i>İzlençe</i>	87
Tablo 20	<i>Programın Amaç ve Kazanımları</i>	107
Tablo 21	<i>Kitaplar ve Kitaplardan Alınan Sözcük Sayıları</i>	111
Tablo 22	<i>Çalışmaya Dâhil Edilen Farklı Sözcük Sayısı</i>	111
Tablo 23	<i>Alanlara Özgü Sözcük ve Terim Sayıları</i>	113
Tablo 24	<i>Konu Alanlarından İlk 1000 Sözcük Listesine Dâhil Edilen Sözcük ve Terim Sayısı</i>	114
Tablo 25	<i>Metinlerde Kullanılan İlk 1000 Sözcük Listesindeki Sözcük ve Terimlerin Alanlara Göre Sayısal Dağılımı</i>	115

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1</i> Özel Amaçlı İngilizce dersleri sınıflandırması	15
<i>Şekil 2.</i> ÖAI’de basamaklar: teoride ve uygulamada.....	76

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

DİAOBM	Diller İçin Avrupa Ortak Metni
ÖAİ	Özel Amaçlı İngilizce
TİKA	Türk İş Birliği ve Kalkınma Ajansı
TÖMER	Türkçe Öğretim Merkezi
vb.	Ve benzeri
vs.	Vesaire
s.	Sayfa

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde problem durumu mevcut alanyazına göre ifade edilmiştir; araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlar, sınırlılıklar, tanımlar ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Problem Durumu

Günümüzde yaşanan siyasi, sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmeler, ülkeler arası etkileşimi gerekli kılmakta ve bu etkileşim neticesinde toplumlar arasındaki sınırlar ortadan kalkmaktadır. Artan ülkeler arası ilişkiler, insanların farklı ülke insanlarıyla iletişime geçme ihtiyacını doğurmuş; bir toplumun konuştuğu ana dili, diğer toplumlarla etkileşimin gerçekleşmesinde yetersiz kalmış, bu durum ulusların birbirlerinin dillerini öğrenme zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Medeniyetler arası bu yoğun etkileşim, farklı toplumların kültür unsurlarını, yaşayış biçimlerini tanımayı bir zorunluluk hâline getirmiş; bu durumun doğal sonucu olarak yabancı bir dili öğrenmek ve dolayısıyla yabancı dil öğretimine yönelik çalışmalar daha fazla önem kazanmıştır (İşcan, 2011, s.30). Bu noktada, bir ülkenin resmî ana dilinin başka ülke vatandaşları tarafından öğrenilme ihtiyacı, o ülkenin prestiji hâline gelmiştir. Bir ana dili için bu ihtiyacı doğuran, o ana dilini konuşan devletin siyasal, ekonomik ve sosyal gücüyle paralellik göstermektedir. Bu bakımdan, dilinin yabancılar tarafından öğrenilmesine önem veren devletlerin buna yönelik yürüttüğü politikalar, ekonomik ve ticarî faaliyetler ile kültürel etkinlikler, yabancılarla yönelik dil öğretimi süreçlerine doğrudan etki etmektedir (Ungan, 2006, s.223). Tosun (2005, s.24), bir dilin yabancı dil olarak öğretilmesinde devlete düşen görevlerle ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

Bir ulusun dilinin yabancı dil olarak öğretilmesi, her şeyden önce devletin sahip çıkıp yönlendireceği, politikalarını saptayacağı, öğretilecek kurumları, uygulanacak programı, hangi nitelikte olan elemanların çalıştırılacağını, araç-gereç yönünden nelere gereksinim duyulacağını ve bunların nasıl sağlanacağını önceden bilmek ve tüm hazırlıkları yaparak işe girişmek çok ciddi, titiz ve süreklilik isteyen bir iştir.

Son dönemlerde Türkiye'nin siyasal ve ekonomik etkinliğinin uluslararası çevrelerde arttığı görülmektedir. Buna paralel olarak Türkiye'ye ve Türkiye Türkçesine olan ilgi ve alakanın da artış gösterdiğini söylemek mümkün görünmektedir. Bu ilgi ve alakaya cevap verebilmek amacıyla Türkiye Cumhuriyeti resmî kurumlarıyla özel kurum ve kuruluşların yurt içi ve yurt dışında yabancılara Türkçe öğretimi faaliyetlerini yürüttüğü bilinmektedir. (Göçer ve Moğul, 2011, s.805).

1980 yılından itibaren Türkiye'nin dışa açılması ile birlikte ortaya çıkan koşullar, Türkiye Türkçesinin yabancılara öğretilmesini bir gereklilik hâline getirmiştir. Geçtiğimiz süreçte geçmişe nazaran daha etkili bir biçimde yürütülmeye çalışılan yabancılara Türkçe öğretimi araştırmalarının temeli, çok daha eski dönemlere dayanmaktadır. Erdem (2009, s.889), yabancılardan Türkçeyi öğrenmeye ihtiyaç duymaları ve öğrenme isteklerinin Türklerin İslamiyet'i kabulüyle ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bu isteğe cevap olarak günümüzde birçok çalışmaya konu edilen Divanü Lügat'it-Türk adlı eser yazılmıştır. Kaşgarlı Mahmut tarafından 1072 yılında yazılan bu eser, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin 11. yüzyıla dayandığını göstermektedir (Ungan, 2006, s.223).

Kaşgarlı Mahmut, Divanü Lügat'it Türk adlı eserini Türkçenin Arapçayla atbaşı yürüdüğünü, yani ondan aşağı bir dil olmadığını göstermek ve Türkçenin daha kolay ve etkili bir şekilde öğrenilmesini sağlamak amacıyla oluşturduğunu eserinin ön sözünde belirtmiştir (Atalay, 2006). Karahanlı Dönemi eseri olan Divanü Lügat'it Türk'ten başka Harezm Türkçesi, Çağatayca, Kıpçak Türkçesi dönemlerinde yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla sözlük özelliği taşıyan başka eserler de kaleme alınmıştır (Bayraktar, 2003, s.59-60). Bilimsel amaçların yanında siyasal amaçların da yabancılardan özellikle Avrupalıların Türkçeyi öğrenme isteklerinde etken olduğu görülmekte, buna yönelik çalışmaların Osmanlı Devleti zamanında yoğunluk kazanarak günümüze kadar devam ettiği bilinmektedir (Erdem, 2009, s.890).

Yukarıda da değinildiği gibi yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla yapılan çalışmalar, günümüzde devlet eliyle ve özel kurum ve kuruluşlar yoluyla yürütülmektedir. Bu alana yönelik ihtiyacı karşılamak için bazı resmî kurumlara yetki ve sorumluluklar verilmektedir. 1984 yılında Türk Cumhuriyetleri vatandaşları, Türk ve Akraba Toplulukları da kapsamak suretiyle yabancılara Türkçe öğretim faaliyetlerini yürütmek; Türk kültürünü tanıtmak;

yurt içi ve yurt dışında hedef kitleye yönelik öğretimde görevlendirilecek ğretim elemanlarını yetiştirmek; bu alanda faaliyet gösteren kurumlarla iş birliği yapmak ve uygun metotlar geliştirmek amacıyla Ankara niversitesine bağlı Türkçe ğretim Merkezi (TÖMER) kurulmuştur (Tosun, 2005, s.24). 1993 yılında “Büyük ğrenci Projesi” adıyla başlatılan çalışmayla Türkiye’de on bin öğrencinin yükseköğrenim görmesi planlanmış ve bu plan doğrultusunda binlerce yabancı ğrenci Türkiye’ye gelmiştir (Yüce, 2005, s.424). Bu projenin hayata geçmesiyle yabancılara Türkçe ğretimi daha da önem kazanmış ve Gazi Üniversitesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Gaziantep niversitesi gibi üniversitelerin bünyesinde yeni TÖMER’ler açılmış ve merkezler günümüzde farklı birçok üniversitede de açılmaya devam etmektedir (Arslan, 2012, s.181).

Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) da alanla ilgili ğretim faaliyetlerinde bulunan önemli devlet kurumlarından biridir. Özellikle yurt dışındaki yabancı üniversitelerin bünyelerinde bulunan Türkoloji bölümleri ile iş birliği yaparak onlara çeşitli açılardan destekte bulunan TİKA’yla birlikte Yunus Emre Enstitüsü de yabancılara Türkçe ğretim faaliyetlerini bilhassa yurt dışında etkili bir biçimde yürüten kurumlardandır. Yunus Emre Enstitüsü, yurt içinde açtığı yaz okulları ile de farklı ülkelerden gelen çok sayıda yabancıya Türkçe ğretimi etkinliklerini gerçekleştirmektedir (Arslan, 2012, s.181; Gcer ve Moğul, 2011, s.801).

TÜMER’lerin sayısının artmasıyla buralarda uygulanacak programların, okunacak kitapların ve kullanılacak materyallerin hazırlanması üzerine araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Birçok niversitenin bünyesinde yürütülen yüksek lisans ve doktora çalışmalarıyla alandaki ihtiyaçlar belirlenmeye ve bu ihtiyaçlara cevap aranmaya çalışılmaktadır.

Türkiye’de yabancılara Türkçe ğretime yönelik faaliyetlerin henüz yeni olmasına rağmen Türkçe öğrenimine farklı amaçlarla rağbet edildiği görülmektedir. Yabancılar, Türkçenin pek çok bölgede kalabalık bir kitle tarafından konuşulması ve bu kitleyle etkileşim için Türkçe bilgisine sahip olma, Türkiye’de lisans ve lisansüstü öğrenim görme, akademik çalışma yapma, ticari faaliyet yürütme, diplomatik temaslarda bulunma, Türklere ve Türk kültürüne sempati duyma ve Türkleri tanımak isteme gibi amaçlarla Türkçe ğrenmeyi talep etmektedirler (Erdem, 2009, s.889).

2001 yılının Avrupa Diller Yılı olarak ilan edilmesi ve Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni (DİAOBM)’nin eğitim yöneticileri, ders tasarımcıları, öğretmenler, eğitici (formatör) ğretmenler, sınav kurulları gibi birimlerin dil ğretiminde öğrenme-öğretme-

değerlendirme süreçlerinde yararlanacakları bir çerçeve metin olarak tanıtılması, Türkiye'nin ilgili alana yönelik çalışmalarını gözden geçirmesinde etkili olmuştur (Köse, 2007, s.116). DİAOBM'nin yayımlanmasından sonraki süreçte Türkçenin yabancılara öğretimine yönelik araştırmaların, bu metni merkeze alarak ve metne uyarlanarak gerçekleştirilmeye çalışıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye'de faaliyet gösteren TÖMER'lerin çoğunlukla DİAOBM'de belirtilen “*Temel Düzey Kullanıcı*” basamağından başlayarak C1 basamağına kadar Türkçe öğretimi yaptığı; başta Ankara TÖMER ve Gazi TÖMER olmak üzere bu merkezlerin kendi hazırladıkları öğretim programları ve öğretim materyallerini kullanarak yabancılara Türkçe öğretimini gerçekleştirdikleri bilinmektedir. Mevcut programlar incelendiğinde anılan TÖMER'lerin DİAOBM'de açıklanmış öğrenme-öğretme-değerlendirme süreçlerini referans alarak uygun ve etkili olduğunu düşündükleri yöntem ve tekniklerle öğretim programlarını tasarladıkları görülmektedir. Bu programların alandaki genel Türkçe öğretimine yönelik ihtiyacı karşılamada büyük katkısının olduğu kabul edilmektedir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılacak, öğrenenlerin ihtiyaç ve düzeylerine uygun programları geliştirmeye yönelik çalışmaların yeterince yapılmadığını Candaş-Karababa; “Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin; gereksinimlerine, düzeylerine, çeşitliliğine uygun öğretim programları bulunmamaktadır. Türkçeyi Türkiye’de öğrenenlerin yanı sıra yurtdışında öğrenenlerin veya yurtdışında yaşayan Türk çocukların Türkçe öğrenimi için çeşitli ders programları oluşturulmalıdır.” şeklinde ifade etmektedir (2009, s.276).

Farklı öğrenci türleri ve sınıflarına, eğitim düzeyleri ve özel ihtiyaçlarına uygun iletişim yeteneğini kazandırmak için gerekli programları ve bu programlara uygun öğretim yöntemleri ve materyallerini geliştirmek, DİAOBM'nin genel ölçütlerinden biridir. Buna göre dil öğretimini gerçekleştirirken öğrenenlerin hedef dile yönelik dil bilgisi düzeyleri, dil öğrenme amaçları ve özel ihtiyaçları dikkate alınmalı ve bu verilerden yola çıkılarak programlar tasarlanmalıdır. Yine DİAOBM'den yola çıkılarak dil öğrenimi ile ilgili dört ana grupta toplanan dil etkinliklerinin tümü göz önünde bulundurulmalı, bu alanların (kamu alanı, kişisel alan, eğitsel alan, mesleki alan) her birinde ihtiyaç duyulacak dil yetisinin ve iletişim süreçlerinin farklı olacağı düşünülerek amaca uygun programlar geliştirilmelidir. Dil bilgisi düzeylerinin yanında, yabancı dil öğrenme amaçlarına bakılarak belirli öğrenen grupları oluşturulmalı ve bu öğrenenlerin dil gereksinimlerine uygun öğretim gerçekleştirilmelidir (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2009). Bu konuyla ilgili olarak Barın (2003, s.312) şu ifadeleri kullanmaktadır:

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde, hedef kitleye temel düzeyde kaç kelime verilebilir ya da verilmelidir? Bunları belirlerken ölçütlerimiz ne veya neler olmalıdır? Bütün bu soruların cevapsız kalmaması ve temel söz varlığının belirlenmesine yönelik çalışmaların, dil öğretiminde bir işlevinin olabilmesi için öncelikle Türkçenin hedef kitleye ne derece öğretileceğinin iyi belirlenmesi gerekir. Bu belirlemeler için de ihtiyaç analizi (need analysis) yapılmalıdır. Eğer, amacınız bir yabancıyı Türkiye’de lisans veya lisansüstü öğrenim görebilmesini sağlayabilecek düzeyde bir dil öğretiminin yapılması ise belirlemeleriniz farklı, ev hanımlarına günlük ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri düzeyde Türkçe edindirmekse belirlemeleriniz farklı olacaktır.

Yabancılar Türkçe öğretimi ve yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili yapılan alanyazın taramasında son yıllarda çok farklı akademik araştırmaların yapıldığı göze çarpmaktadır. Her geçen yıl artan sayısı dikkat çeken bu araştırmaların, konu itibarıyla yabancılar Türkçe öğretimine yönelik program tasarlama süreçlerine yapacağı katkının sınırlı olacağı düşünülmektedir. DİAOBM’de ifade edilen kamu alanı, kişisel alan, eğitsel alan ve mesleki alan dil ihtiyaçlarının giderilmesi ve öğrenenlerin amaçlarına uygun dil öğretimi görmeleri açısından öğretim ve ders programlarının önemi dikkate alındığında, alandaki bu boşluk önemli bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Yabancı dil öğretimi ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, genel yabancı dil eğitimi almış yükseköğrenim düzeyindeki öğrencilerin ya da mezunların, genel ihtiyaçlarını karşılayacak dil becerilerine sahip oldukları; bunun yanında öğrenim gördükleri programda veya mesleki hayatlarında özel ve akademik ihtiyaçlarına cevap verecek özel alan dil becerilerine yeterince hâkim olmadıkları görülmektedir (Akın, 2010; Chostelidou, 2011; Cickovska, 2012; Lehtonen & Karjalainen, 2008; Kabadayı, 1996; Spector-Cohen, Kirschner & Wexler, 2001; Şarlanoğlu-Vural, 2001; Tsou, 2009).

Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın Türkiye burslusu yabancı uyruklu öğrenciler için hazırlattığı “Bursluluk İşlemleri Rehberi”nde A1 düzeyinden C1 düzeyine kadar bütün kurlarda akademik Türkçe derslerine yer verilmektedir. Tablo 1, kurlara göre akademik Türkçe ders saatlerini göstermektedir (Türkiye Bursları, 2014):

Tablo 1

Türkçe Hazırlık Programı

Kur	Toplam Saat	Normal Eğitim	Akademik Türkçe	Hafta Sayısı	Haftalık Ders Saati
A1	960	800	160	32	30
A2	780	630	140	32	25
B1	600	500	100	32	20
B2	420	340	80	14	30
C1	350	240	110	14	25

Tablo 1 incelendiğinde, Türkiye burslusu yabancı uyruklu öğrencilerin akademik ihtiyaçlarını karşılayacak derslerin her bir düzey için talep edildiği görülmektedir. Bu ihtiyacın giderilmesi için Türkiye burslusu yabancı uyruklu öğrencilerin öğrenim gördüğü üniversitelerde “Akademik Türkçe” adı altında takviye kursları açılmaya başlamıştır. Ayrıca alandaki bu açığın kapatılması, Türkiye’de yükseköğrenim gören Türkiye burslusu yabancı uyruklu öğrencilerin dil ve düşünme becerilerinin geliştirilmesi, alanlarına ilişkin içerik bilgilerinin artırılması adına Uluslararası Öğrenci Akademisi tarafından çeşitli öğretim programları düzenlenmektedir. Bu programlar, Türkçe hazırlık sınıflarında olup belirli dil düzeyine ulaşmış öğrencilerden lisans ve lisansüstü eğitim alan yabancı uyruklu öğrencilere kadar geniş bir yelpazeyi içermektedir. Hazırlık düzeyindeki öğrenciler çalışma ve okuma gruplarına dâhil olmakta, lisans ve lisansüstü düzeydeki öğrenciler alanlarıyla ilgili takviye edici derslere katılmaktadırlar (Uluslararası Öğrenci Akademisi, 2014). Bu bakımdan Türkçe öğrenecek yabancıların dil öğrenme amaçları ve gereksinimleri merkeze alınarak yapılacak ihtiyaç analizi ve analizden elde edilen veriler ışığında izlenecek hedef ve amaçları belirleme, içerik tanımlaması, materyal seçimi, öğrenme-öğretme yöntemleri ve değerlendirme gibi süreçlerle oluşturulacak hedef kitleye uygun programların tasarlanmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Mesleki alanda gerek duyulan dil ve iletişim becerilerini kazandırabilmek; belli bir seviyede Türkçe bilen yabancılara, mesleklerinin icrasında ve eğitim hayatlarında ihtiyaç duyulan alana özel Türkçeyi öğretebilmek amacıyla program geliştirme süreçlerine uygun bir “özel amaçlı dil öğretim programı”nın alana katkı yapabileceği, program ihtiyacıyla ilgili bir soruna çözüm olabileceği öngörülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bir kavramı en kolay ve hızlı bir şekilde öğretmek dilin temel gerekliliğidir. Öğrenenlerin belirli alanlardaki gereksinimlerini en kısa sürede ve en etkin biçimde karşılamaya yönelik yabancı dil öğretimi, bu temel gereklilikten hareketle yaygınlaşmaya başlamıştır. İnsanların bir yabancı dili kullanma ihtiyaçları, durumlarına ve konumlarına göre farklılık göstermektedir. İngiltere'ye gitmesi muhtemel bir turist ile Singapur'daki bir hava trafiği kontrolörü ya da Amerika'da lisansüstü eğitime hazırlanan Kolombiyalı bir mühendis aynı dil (İngilizce) dersini almak zorunda kalmamalıdır. Bu anlayış, dil öğretiminin önemli bir alt bileşeni olarak özel amaçlı İngilizce öğretiminin kendine has program geliştirme, materyal tasarımı, pedagoji, ölçme ve araştırma yaklaşımlarıyla ortaya çıkmasına yol açmıştır (Nunan, 2004, s.7). Özel amaçlı İngilizce olarak alanyazına geçmiş olan öğretim çeşidinin, yabancılar tarafından rağbet gören diğer tüm diller gibi Türkçeye de uyarlanmasının kaçınılmaz bir süreç olduğu açıktır.

Günümüzde çok sayıda kişi tarafından öğrenilmek istenen ve bilhassa Balkanlar ve Türk Cumhuriyetleri'nde yaşayan topluluklar tarafından yoğun bir ilgi gören Türkiye Türkçesine ait çalışmalar genellikle genel amaçlı dil öğretimine yönelik olduğu görülmektedir. Geniş kapsamlı bir dil öğretiminin benimsendiği genel amaçlı dil öğretiminin bu yönüyle, yabancı öğrenenlerin ihtiyaçlarını karşılayacak amaçlarla örtüşmeme olasılığı bulunmaktadır (Altmışdört, 2009, s.2). Bu durum, belli bir seviyede Türkçe bilen yabancıların özel gereksinimlerine ilişkin dil öğretiminde önemli bir eksiklik olduğuna işaret etmektedir.

Bu çalışmada, yabancı uyruklu öğrencilere yönelik özel amaçlı Türkçe öğretim programı örneği hazırlayarak Türkçe öğreten kurumlara, öğretmenlere, araştırmacılara bir model sunmak; daha da önemlisi yabancı uyruklu öğrencilerin akademik ve mesleki özel dil ihtiyaçlarını karşılamak amaçlanmaktadır. Bu amaçla tasarlanacak özel amaçlı Türkçe öğretim programının 2011-2012 eğitim öğretim yılından bu yana Uşak Üniversitesi TÖMER vasıtasıyla yabancı uyruklu öğrenci kabul eden Uşak Üniversitesi'nin dil öğretim süreçlerine katkı yapılabileceği düşünülmüştür. Çalışma verilerinin toplandığı dönemde, yabancı uyruklu öğrenci kontenjanı ve sayısı en yüksek fakültenin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi olduğu görülmüş ve özel amaçlı Türkçe öğretim programı, bu fakültedeki yabancı uyruklu öğrencilere yönelik olarak tasarlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Çeşitli amaçlarla Türkiye’de veya yurt dışındaki Türkçe öğrenim merkezlerinde eğitim gören öğrenenlerden mesleklerini, lisans ve lisansüstü eğitimlerini Türkiye’de veya Türklerin yoğun olarak bulunduğu bölgelerde sürdürenlerin, bulundukları konuma ilişkin özel alan Türkçe dil becerisine ihtiyaç duymaları kaçınılmazdır. Genel amaçlı dil öğretimi kapsamında Türkçe öğrenen yabancılar, gündelik hayatlarında kullanacakları dinleme, konuşma, karşılıklı konuşma, okuma ve yazma becerilerini edinmektedirler. Genel amaçlı dil öğretimi, dilin genel kullanımında ortalama bir kapasiteye sahip olmak için gerekli öğretimi içermektedir. İş hayatı veya akademik hayat gibi özel dil durumlarıyla çok sık karşı karşıya kalınan bir alanda, belirli bir konuyla ilgili türlü görevlerin üstesinden gelme ve birbirinden farklı durumlarda ihtiyaç duyulan dil becerilerini sergileyebilme yetisini kazandırmak üzere tasarlanan özel amaçlı dil öğretimi, bu yönüyle genel amaçlı dil öğretiminden daha etkili ve amaca yönelik bir öğretimi öngörmektedir.

Türkiye’deki üniversitelere lisans ve lisansüstü eğitim almak için gelen yabancı öğrencilerin sayısı her geçen yıl artmaktadır. Günlük ihtiyaçlarını karşılamada kullanacakları dil becerilerini TÖMER’lerde yürütülen genel amaçlı dil öğretim programlarıyla edinen bu yabancıların, gerek mesleki gerekse akademik dil ihtiyaçlarını karşılayacak özel amaçlı dil öğretim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ihtiyaç analizi çalışmalarının son yıllarda hız kazandığı görülmektedir (Boylu ve Çangal, 2014; Çangal, 2013; Koçer, 2013; Şahin, Yağmur, İşcan, Kana ve Koçer, 2013; Tok, 2013; Yahşi-Cevher ve Güngör, 2015). Bu çalışmalardan elde edilen verilerin program geliştirme süreçlerine uygulanmasının bir gereklilik olduğu ortadadır. Bu çalışmada yürütülen ihtiyaç analizi süreci, program geliştirmenin hedef ve amaçların belirlenmesi ile bu hedef ve amaçlara ulaşılmasına hizmet edecek özel dil kazanımlarının oluşturulmasında kullanılması bakımından önemli görülmektedir. Program önerisi sunan çalışma bu yönüyle daha önce birer durum tespiti yapan ihtiyaç analizi çalışmalarından farklı olarak yapılan tespitleri uygulamaya geçirmesi bakımından farklılık göstermektedir.

Son dönemlerde birçok üniversitede “Akademik Türkçe” adı altında kurslar düzenlendiği, belirli alanlara ilişkin dilsel çalışmalar yapılarak materyaller tasarlamaya yönelik araştırmaların yapıldığı (Şen, 2015) ve ayrıca özel amaçlı Türkçe öğretimine yönelik program önerilerinin (Çangal ve Başar, 2016; Temizyürek, Çangal ve Yörüsün, 2015) denendiği görülmektedir. Materyal tasarlamaya yönelik olarak yapılan çalışmanın program

geliştirme süreçlerini takip etmediğinden bir program özelliği taşımadığını söylemek mümkündür. Özel amaçlı Türkçe öğretim programı önerisi sunan çalışmalar da birer deneme özelliği taşımakta ve hem hedef kitlenin mevcut dil durumları hem hazırlandıkları alanlar hem de yöntem açısından çalışmamızdan tamamıyla farklı bir amaca hizmet etmektedirler. Yapılan çalışmalar ve mevcut ihtiyaçlar dikkate alındığında bu çalışmada önerilen özel amaçlı Türkçe öğretim programı, özerk (C1) düzeyde Türkçe bilen, mesleki ve akademik Türkçe dil becerilerini geliştirmeye ihtiyaç duyan yükseköğrenim görecekt yabancılar için; a) hedef kitlenin mevcut dil sorunlarını ve hedef dil ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla izlenen ihtiyaç analizi basamağı, b) hedeflerin ve amaçların ihtiyaç analizinden elde edilen verilere dayalı olarak belirlenmesi, c) program içeriğinin hedef kitlenin öğrenim gördüğü alanı kapsayacak şekilde oluşturulması, d) alana özgü sözcük ve terimlerin öğrenme durumlarını kullanım sıklığı üzerinden sağlayan sözcük havuzu, e) dil becerilerinin ilgili alan içeriğiyle birlikte verildiği öğretim süreci ve f) konu alanı değerlendirme süreci açısından özel amaçlı Türkçe öğretimine yönelik olarak geliştirilecek programlara model olması bakımından önemlidir.

Sayıtlar

Yapılan araştırmanın içerik belirleme aşamasında Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde hâlihazırda öğrencisi bulunan İktisat, İşletme, Kamu Yönetimi, Maliye ve Ekonometri bölümleri ve bu bölümlerin ortak dersleri dikkate alınmıştır.

Alana ilişkin sözcük havuzu oluşturmak ve içerik belirlemek amacıyla kullanılan kitapları belirlemede başvurulmuş uzmanların görüşleri yeterlidir.

Veri toplanan öğrenciler ile öğretim üyelerinin veri toplama araçlarına verdikleri cevapların doğru ve samimi olduğu varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma; Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat, İşletme, Kamu Yönetimi, Maliye ve Ekonometri bölümlerinde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilere yönelik özel amaçlı Türkçe öğretim programı önerisi geliştirilmesi ile sınırlıdır.

Araştırmada yabancı uyruklu öğrenciler ve öğretim üyelerinden toplanan veriler, 2014 yılı Bahar dönemi ile sınırlıdır.

Tanımlar

Özel Amaçlı Dil Öğretimi: Mesleki veya akademik amaçlarla yabancı dillerini geliştirmek isteyen en az orta seviyede yabancı dil becerisine sahip öğrenenlere özel mesleki ve/ya akademik yabancı dil becerileri kazandırmak üzere yapılan dil öğretimi.

Genel Amaçlı Dil Öğretimi: Bir dili gündelik hâliyle, genel kullanım kapasitesine en yakın bir biçimde öğretmek üzere yapılan dil öğretimi.

Öğretim Programı: “Okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir.” (Demirel, 2012, s.6).

Model: Çalışmada kullanılan model kavramı, lisans düzeyinde öğrenim görecekt yabancılar için tasarlanmış ilk özel amaçlı Türkçe öğretim programı örneğini ifade etmektedir.

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmanın kavramsal çerçevesine yer verilmiş ve çalışmayla ilgili araştırmalar tanıtılmıştır.

Özel Amaçlı Dil Öğretimi

Bir yabancı dilde uzmanlaşma günümüzde sadece farklı dil, ülke ve kültürden insanlar arasında duygusal köprüler kurma becerisine sahip olmayı değil, aynı zamanda bireylerin iş ve eğitim hayatında, kendi kariyerlerine ilişkin birtakım hedeflerine ulaşmada da önemli bir unsur ifade etmektedir. Bir ya da birden fazla yabancı dilde uzmanlaşma, insanların yaşam kalitelerini arttırmada, kültürler ve ülkeler arası ilişkilerde etkin bir hâle gelmelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bilhassa günümüz iş dünyasında veya akademik hayatta bir yabancı dilin özel alanıyla ilgili tüm olanaklarından yararlanabilmek, kişilerarası iletişimdeki başarıyı arttırmakta ve büyük bir avantaj sağlamaktadır.

Yaşadığımız çağda küreselleşme ve iş gücü piyasalarındaki ve eğitim alanındaki sıkı rekabet, insanların genel ve özel amaçlı yabancı dil öğrenmeye yönelik tutumlarını yeniden gözden geçirmelerine neden olmuştur. Daha fazla dili konuşabilmenin bir kişinin istihdam edilebilirliğini arttırmada, işinde daha kolay ve hızlı yükselebilmesinde, başarılı bir iş hayatının olmasında önemli etkisinin olduğuna yönelik genel görüş, birçok gencin çok dilliliğe öncelik vermesine katkı sağlamaktadır (Davidko, 2011, s.82). Ayrıca, bilhassa uluslararası iş yapan sektörlerde istihdam edilmiş çalışanlar ve onların işverenleri, yabancı bir dilde uzmanlaşmanın sağlayacağı avantajları bizzat tecrübe ederek bu alandaki açıklarını kapatmaya yönelik girişimlerde bulunmaktadır.

İnsanların ihtiyaç duydukları belirli alanlarda geçer dil olarak kabul edilen dili öğrenme istekleri “özel amaçlı dil öğretimi”nin yaygınlaşmasına yol açmıştır. Günümüz dünyasında, farklı dili konuşan insanların iletişim kurmasında, bilgi alışverişini sağlamasında geçer dil İngilizcedir. Buna bağlı olarak, özel amaçlı dil öğretimine yönelik çalışmalar da çoğunlukla İngilizce ile ilgili olarak yürütülmektedir (Munby, 1985; Hutchinson & Waters, 1987; Robinson, 1991; Dudley-Evans & St John, 2002).

Dil derslerinin öğrenenlerin ihtiyaçlarıyla ilişkili olarak düzenlenmesi kaygısı, özel amaçlı dil kavramının doğmasına zemin hazırlamıştır. Özel amaçlı İngilizce öğretimi yaklaşımı, aşağıda belirtilen bir dizi ihtiyaca tepki olarak ortaya çıkmıştır (Richards, 2001, s.28):

- İngilizce alt yapısına sahip olmayan çok sayıdaki yabancı öğrenciyi Amerikan ve İngiliz üniversitelerinde öğrenim görmeye hazırlama ihtiyacı,
- Genel İngilizce bilgisine sahip, İngilizceyi iş hayatında kullanmak isteyen ama bunun için gerekli iş dili becerisine sahip olmayan doktor, hemşire, mühendis, bilim adamı gibi öğrenenlere öğretim materyali hazırlama ihtiyacı,
- Ticaret amaçlı İngilizce bilgisine gereksinim duyanlara materyal hazırlama ihtiyacı,
- Göçmenlere iş durumları ile başa çıkmak için gerekli dil kullanımını öğretme ihtiyacı.

Özel amaçlı İngilizce öğretiminin kaynağı, dillerin iletişimsel rolü ve işlevsel biçimlerini tanıma amacıyla yakından ilişkilidir. 1920’li yıllarda Prag Dil Bilim Dairesi ve ilgili çalışmalar, işlevsel dili, kullanıldığı farklı disiplinler ve durumlarda çeşitli kategorilere ayrılarak tanımlanabilen bir kavram olarak ifade etmiştir. Bu tanım, bütün dillerin kendine özgü ve farklı alanlara ilişkin özel unsurlarının bulunduğunu ortaya koymuştur. 1930’larda Alman dil bilimciler *Fachsprachen* (Teknik Dil) kavramını tanıtmışlar, 1950’li yılların başında da Savory, *The Language of Science*’yi (Bilim Dili) yayımlamıştır. Daha sonraları “belirli amaçlı dil öğretimi” olarak adlandırılacak olan özel amaçlı dil teorisinin temellerini atan *Its Growth, Character and Usage* (Gelişimi, Karakteri ve Kullanımı) adlı eser 1953 yılında yayımlanmıştır. 1970’li yıllara kadar dil bilimciler özel amaçlı dil kavramının bilim, teknoloji, ekonomi, yönetim, tıp, hukuk, medya, vb. alanlarda bireysel ihtiyaçları karşıladığını kabul etmişlerdir. Bu cümleden hareketle özel amaçlı dil kullanım alanlarının, genel amaçlı dil kullanımına nispeten daha fazla olduğunu söylemek mümkündür (Galova, 2007, s.2).

Özel amaçlı İngilizce öğretimi ile ilgili olarak birçok farklı tanıma ulaşmak mümkündür. Özel amaçlı İngilizce öğretimini bir ürün değil bir yaklaşım olarak gören Hutchinson ve Waters’in görüşleri en önemli tanımlardan biri olarak kabul edilmektedir. Hutchinson ve Waters (1987, s.19) özel amaçlı İngilizce öğretimini, öğrenen ihtiyaçlarına dayalı bir öğrenme yaklaşımı olarak ifade etmektedir. Bu yaklaşımın temeli “Öğrenenler bir yabancı

dili öğrenmeye neden ihtiyaç duyarlar?” sorusudur. Bu öğretim yaklaşımı, içerik ve yöntemin öğrenenlerin öğrenme amaçlarına göre oluşturulduğu bir yaklaşımdır.

Konuyla ilgili bir başka önemli çalışmaya imza atan Dudley-Evans ve St John (2002, s.4-5), özel amaçlı İngilizce öğretiminin “kesin” ve “değişken” özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

Kesin özellikler

1. Özel amaçlı İngilizce öğretimi; öğrenenlerin özel ihtiyaçlarını karşılamak şeklinde tanımlanmaktadır;
2. Hizmet ettiği disiplinin temel metodoloji ve faaliyetlerini kullanır;
3. Dil bilgisi, sözcük bilgisi, çalışma, söylem ve tür becerilerine uygun aktivitelerle dil öğretimini merkeze alır.

Değişken özellikler

1. Özel amaçlı İngilizce öğretimi; özel disiplinler tarafından tasarlanabilir ya da bu disiplinlerle ilişkilendirilebilir;
2. Özel öğretim ortamlarında kullanılabilir, genel İngilizce öğretiminden farklı metodoloji benimseyebilir;
3. Lisansüstü öğretim veya profesyonel iş durumlarında yetişkin öğrenenler için düzenlenmesi daha muhtemeldir;
4. Genellikle orta veya ileri düzey öğrenenler için tasarlanır;
5. Çoğunlukla dilin temel bilgilerini ele alır.

Yine Perren (1974)’a göre özel amaçlı İngilizce öğretimi, özel bir alanda ihtiyaç duyulan dil kullanım biçimlerinin, dil becerilerinin kazandırılmasını ifade etmektedir. Perren ayrıca, özel amaçlı İngilizce öğretimini “tanımlanmış bir çerçeve, görev veya meslek grubu içinde ihtiyaç duyulan tüm gereksinimleri karşılamak için seçilen kısıtlı bir sözcük ve ifadeler listesi” olarak açıklamaktadır (aktaran Adewumi & Owoyemi, 2012).

Robinson da (1991, s.3), özel amaçlı İngilizce kavramını 1) öğrencilerin İngiliz dili ya da kültürüne ilgi duydukları için değil, eğitim veya çalışmak amacıyla İngilizceye ihtiyaç duydukları için hedefe yönelik bir süreç ve 2) özel amaçlı İngilizce eğitimi alan öğrenenlerin sınırlı bir zamanda başarmayı hedefledikleri bir dizi dilsel yeterlilikleri, işle ilgili homojen ortamlarda ya da öğrencilerin uzmanlaşmayı istedikleri alana ilişkin konuları özel olarak oluşturulmuş sınıflarda belirlemek amacıyla yapılan ihtiyaçlar analizi olarak iki temele oturtmaktadır.

Özel amaçlı İngilizce öğretiminde “amaç”, mesleki ve akademik hedefleri başarmada kullanılabilecek dil yetisini ifade etmektedir. Özel amaçlı İngilizce, genel olarak öğrenenlerin dili kullanmaya ne için ihtiyaç duydukları üzerine yoğunlaşan ve bu ihtiyaçları karşılamak için derslerin tasarlandığı eğitimsel bir kavram olarak kabul

edilmektedir. İhtiyaca göre sınırlandırılmış dil yeterliliklerinin kazandırılmaya çalışıldığı bu dersler, öğrenenlerin olası dil ihtiyaçlarını karşıladığı derecede başarılı kabul edilmektedir. Özel amaçlı İngilizce öğretiminde betimsel bir terim olan “amaç”, genel amaçlı İngilizce öğretiminde “Gelecekte dili kullanma becerisini sergileyebilmek için neler kazandırılmalıdır?” sorusuna cevap arayan kuramsal bir kavramdır. Genel amaçlı İngilizce, özel durumlardaki görevlerin üstesinden gelmek için oluşturulmuş sınırlı dil becerisine yönelik bir öğretimi değil, dilin genel kullanımında ortalama bir kapasiteye sahip olmak için gerekli öğretimi içerir. Kısacası özel amaçlı İngilizce öğretimi, öğrenenlerin belli durumlarda gereksinim duyacakları dil yetilerinin önceden yapılan ihtiyaç analizleriyle tespit edilip buna göre öğretimin yapıldığı bir öğretim türü; genel amaçlı İngilizce öğretimi ise gelecekteki olası durumların tanımlanmadan, genel dil kullanım kapasitesinin pedagojik bir kuramla geliştirilmeye çalışıldığı öğretim türüdür (Widdowson, 1983, s.6).

Özel Amaçlı Dil Öğretiminde İhtiyaç Analizinin Önemi

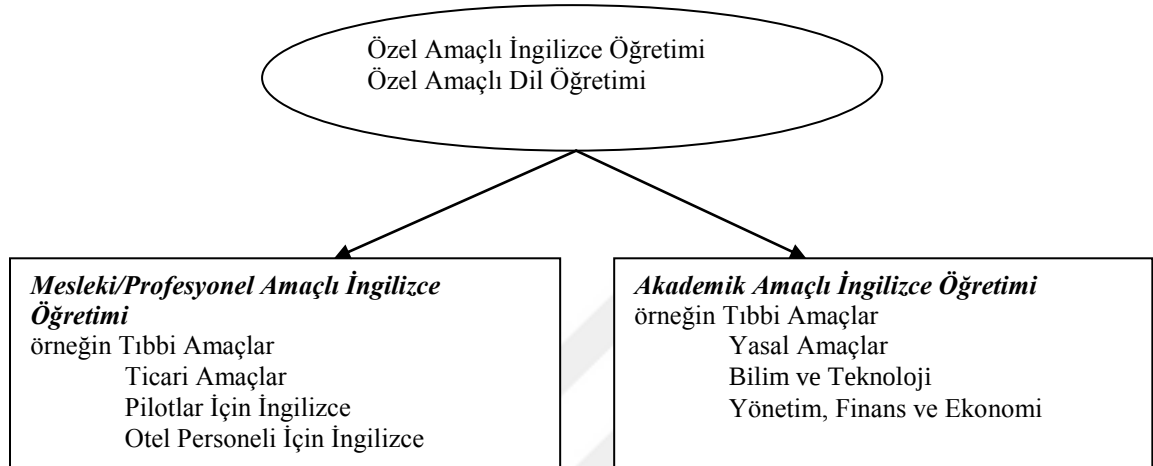
Özel amaçlı İngilizce öğretimi, öğrenenlerin ana ihtiyaçlarıyla ilişkisiz dil bilgisi yapıları ve sözcük bilgisinden ziyade profesyonel alanlarda kullanılan dilin öğretilmesine odaklanır. Öğrenenlerin gelecekte karşılaşacakları durumları sıklıkla göz ardı eden genel amaçlı İngilizcenin aksine özel amaçlı İngilizce, öğrenenlerin mevcut ve gelecekteki durumları ile ilgili konularla ilişkili bir öğretimi benimser (Donesh-Jezo, 2012, s.11). Genel amaçlı İngilizce öğretimi çoğunlukla bilinmeyen sulara ve belirsiz bir hedefe doğru yelken açma eğilimli bir süreçken özel amaçlı İngilizce öğretimi, öğrenenleri belirli bir hedefe ulaşmalarında hızlandırmayı amaçlayan bir öğretim sürecidir (Basturkmen, 2006, s.9).

Özel amaçlı İngilizce, genel amaçlı İngilizce öğretimindeki eğilimlerden uzaklaşmış olsa da uygulamalı sonuçlara yaptığı vurguyla önemini korumaktadır. Özel amaçlı İngilizce öğretiminin ihtiyaç analizi, metin çözümlemesi ve öğrenenleri eğitim ve iş durumlarında öngörülen görevlerde etkili iletişime hazırlamaya yönelik ilgisi dikkat çekmektedir (Dudley-Evans & St John, 2002, s.1).

Özel amaçlı İngilizce öğretimi, Akademik Amaçlı İngilizce ve Mesleki/Profesyonel Amaçlı İngilizce olmak üzere iki ana başlıktan oluşmaktadır. Akademik amaçlı İngilizce öğretimi, öğrencilerin yabancı üniversitelerde eğitim görmesine; Mesleki/profesyonel amaçlı İngilizce öğretimi ise öğrenenlerin belirli bir alanda fonksiyonel dil becerileri

kazanmasına yardımcı olur. Mesleki/profesyonel amaçlı İngilizce öğretimi, mühendislikten, tıp, hukuka; bilgisayar biliminden, turizm ve iş yönetimine kadar çeşitli konuları kapsar (Donesh-Jezo, 2012, s.9).

Donesh-Jezo'nun (2012, s.10) bilimsel disiplinler ve mesleki alanlara yönelik özel amaçlı İngilizce öğretimi genel sınıflandırması Şekil 1'de gösterilmektedir:

Şekil 1 Özel Amaçlı İngilizce dersleri sınıflandırması. Donesh-Jezo, E. (2012). English for specific purposes: What does it mean and why is it different from teaching general English?. *The Journal for ESL Teachers and Learners*, 1 (2012), 9-14.

Hutchinson ve Waters, genel amaçlı İngilizce ile özel amaçlı İngilizce öğretiminin arasındaki farkı ifade ederken “teorik olarak fark yok, ancak pratikte bir hayli farklı” ifadesini kullanmaktadır (1987, s.53). Bu ifade, kullanıldığı tarih için oldukça doğru bir ifadedir. O tarihte genel İngilizce dersleri veren öğretmenler, öğrenenlerin öğrenme amaçlarını belirlemede önemli yeri olan ihtiyaç analizlerini nadiren yapmışlardır. Ancak günümüzde dil öğretmenleri ihtiyaç analizi yapmaya özen göstermekte ve belki de bu tutumları genel dil öğretiminin yanında özel amaçlı dil öğretimi yaklaşımının gelişimine önemli ölçüde etki etmektedir. Genel amaçlı İngilizce ile özel amaçlı İngilizce öğretimi arasındaki temel fark, öğrenenlerin öğrenme amaçları olarak görülmektedir. Özel amaçlı İngilizce öğrenenler, genellikle bu alanda görev yapan öğretmenlerin aşına olmadığı birtakım özel alan dil bilgisine sahip yetişkinlerdir. Öğrenenler, özellikle işle ilgili görevleri yerine getirebilmede profesyonel iletişim becerilerine sahip olmak için dil öğrenmeye ihtiyaç duyarlar (Donesh-Jezo, 2012, s.11).

Genelde öğretim yapılacak herhangi bir alanda, özelde de özel amaçlı İngilizce öğretimine yönelik derslere başlamadan önce öğrenenlerin ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla ihtiyaç analizi yapılması en faydalı ve etkili başlangıç olarak görülmektedir. İhtiyaç analizi

kavramı, çalışan veya okuyan öğrenenlerin içerik ve dil becerileri ile ilgili gereksinimlerini, beklentilerini, mevcut alan bilgilerini ve problemlerini, öğrenme güçlüklerini, bireysel durumlarını ve hedeflerini, ne kadar öğrenmek ve nasıl çalışmak istediklerini gösteren bir “fotoğraf” olarak tanımlanmaktadır. Bu konularla ilgili bilgi sahibi olmak program hazırlayıcı ve uygulayıcılarını sınıf yönetimi, müfredat tasarlama, öğrenenlerin bireysel ihtiyaçlarının karşılanması hususunda yönlendirmeye yardımcı olmaktadır (Galova, 2007, s.8).

Dudley-Evans ve St John (2002, s.4)’a göre özel amaçlı İngilizce dersleri, hizmet ettikleri disiplin ve alanlara uygun metodolojiyi yansıtmalıdır. Bu bakımdan her bir özel amaçlı İngilizce dersinin tasarlanmasında hedef durumlarda kullanılan dil ihtiyaçları analizi yanı sıra, öğrenenlerin gelecekteki ya da mevcut mesleklerine veya geleceğe yönelik planlarına ilişkin analiz de yapılmalıdır. Johns ve Price-Machado tarafından hazırlanan (2001, s.49’dan aktaran Donesh-Jezo, 2012, s.11) dil öğretmenleri için önerilen ihtiyaç analizi yöntemleri şunları içermektedir:

1. Ders öncesi, ders esnası ve ders sonrasında öğrenciler, öğretim elemanları, işverenlerin doldurması için tasarlanmış anketler.
2. Öğrenciler, öğretim elemanları ve işverenler için hazırlanmış özel amaçlı İngilizce öğretmenleri tarafından yürütülen görüşmeler. Öğretim elemanları ve işverenlerin dil dersinden beklentilerinin yanı sıra özellikle öğretim elemanları müfredat, materyal, öğrenci görevlerinin belirlenmesi konusunda yapılan istişareler oldukça önemlidir.
3. “İş gölgeleme”, öğrencilerin mevcut veya gelecekteki dil bilimsel, kültürel ve faydacı yönlerinin dil öğretmeni tarafından keşfedilmesi.
4. Öğrenciler tarafından dersin başında, ders esnasında ve ders sonunda oluşturulan sözlü veya yazılı notlar. Bu notlar gelecekteki derslerin planlamasında ve mevcut programın düzenlenmesinde önemli bir yere sahiptir.
5. Dil öğretmenlerinin konferans, seminer ve iş toplantılarına katılımı.

Özel amaçlı İngilizce öğretimi dersinin hazırlanmasında aynı zamanda öğrencilerin dersin başlangıcındaki dilsel durum ve iletişim becerileri (mevcut durum analizi) ile dil öğrenme süreci ile ilgili mevcut ihtiyaçlarının analizi (öğrenme ihtiyaçları analizi) dikkate alınmalıdır. Ders sırasında yapılan öğrenme ihtiyaçları analizi, öğrenme materyalini ve öğretmen tarafından kullanılan yöntem ve teknikleri değiştirme sonucunu doğurabilir. Belirtilen analizler yapıldıktan sonra öğretmenin içerik, metin, ders sırasında kullanılan çeşitli dilsel unsurlar, müfredat, öğretme metodu, öğretim materyalleri, özel becerilerin ne ölçüde elde edildiği hususunda bir karara varması beklenir (Donesh-Jezo, 2012, s.11-12).

Özel amaçlı İngilizce öğretiminde yöntem ve teknik seçimi, öğrencilerin dil bilimsel ve iletişimsel ihtiyaçları, mevcut ve gelecekteki durumlar için kullanılan metinlerin özelliği, öğrencilerin öğrenme metot ve stratejileri ve özel dil öğretiminin bağlamına göre değişiklik

göstermektedir. Çeşitli çağdaş öğretim yöntemleri arasından öğrencileri gerçek durumlarla karşı karşıya getirecek ve onların günlük çalışmalarında karşılaşacakları olayları ele alacak problem çözme, benzeşim, görüşmeler, rol oynama, durum çalışmaları, söylem çözümlemeleri gibi etkinliklerden oluşan içerik ve görev temelli dil öğretim yaklaşımlarının seçilmesi özel amaçlı İngilizce dersleri için en uygun seçim olarak görülmektedir (Richards & Rodgers, 2002).

Özel amaçlı İngilizce öğretiminde en önemli hedef, öğrenenlerin karşılaşılacakları durumlar için uygun, dil bilgisi hatalarından arınmış metinler üretebilme başarısını göstermeleridir. Bu nedenle, dersin temel hedefi doğrudan dil bilgisi öğretimi değildir. Dil bilgisi öğretimi, dil bilgisel yapıların biçim ve işlevleri arasındaki ilişkiye odaklanmalı, öğretilecek dil bilgisi konularının seçiminde bunların toplum dilbilimsel kullanılabilirliği ölçüt alınmalıdır. Böylece özel amaçlı İngilizce dersleri, iletişimsel işlevler ya da öğrenciler tarafından oluşturulan çeşitli metinlerde belirtilen ve gerek duyulan amaçlar etrafında organize edilen öğretim süreciyle işlevsel bir temele oturtulabilmektedir (Richards & Rodgers, 2002).

İlgili Araştırmalar

Alanyazın tarandığında yurt dışında ve yurt içinde özel amaçlı İngilizce ve dil öğretimi ile ilgili çok sayıda çalışmanın yapılmış olduğu görülmektedir. Bu çalışmada önemli bir sorun olarak değerlendirdiğimiz üzere, Türkçenin yabancılara öğretimi alanında özel amaçlı dil öğretimi ile ilgili çalışmalar oldukça azdır. Ayrıca özel amaçlı Türkçe öğretimine yönelik olarak program geliştirme ilkelerine uygun hazırlanmış program önerisi sunan tez çalışmalarına hiç rastlanmamaktadır. Özel amaçlı İngilizce öğretimine yönelik çalışmaların sayısının bir hayli fazla olması nedeniyle ilgili çalışmaların ancak bir kısmına değinilecektir. Yine Türkiye’de özel amaçlı dil öğretimi ilgili makale ve tez çalışmaları ile özel amaçlı dil öğretimi programları üzerine yapılmış makale çalışmalarının konumuzla ilgili olanları tanıtılmaya çalışılacaktır.

Çangal ve Başar (2016) *Türkçe Öğrenen İranlılar İçin Turizm Türkçesi Öğretim Programı, Terimler Sözlüğü ve Konuşma Kılavuzu Denemesi*, adlı çalışmalarında özel amaçlı Türkçe öğretimine bağlı olarak yabancılara “Turizm Türkçesi” öğretebilmek amacıyla bir öğretim programı, terimler sözlüğü ve konuşma kılavuzu hazırlamışlardır. Bir deneme özelliği

taşıyan çalışmada “Turizm Türkçesine” yönelik dil öğretiminin nasıl yapılabileceğine ilişkin öneriler sunulmuştur.

Temizyürek, Çangal ve Yörüsün (2015) *Yabancılar Türkçe Öğretiminde İş Türkçesi Öğretim Programı, Ders Kitabı ve Terimler Sözlüğü Denemesi: Bankacılık Örneği*, adlı çalışmalarında son yıllarda “iş” alanının Türkçe öğrenme ihtiyaçları arasında önemli bir yer edindiğini ifade etmişler ve bu ihtiyacı karşılamayacak çalışmaların alana katkı yapacağını vurgulamışlardır. Bu noktadan hareketle araştırmacılar, iş alanının “bankacılık” kolu üzerine yoğunlaşmışlar ve “Bankacılık Türkçesinin” yabancılar öğretimine hizmet edebileceğini düşündükleri örnek bir öğretim programı ve terimler sözlüğü hazırlamışlardır. Deneme özelliği taşıyan çalışmada ayrıca bu alana yönelik ders kitaplarının nasıl olabileceği ile ilgili görüş ve örneklerle yer vermişlerdir.

Şen (2015) *İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin İncelenmesi ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanımı*, adını verdiği yüksek lisans tez çalışmasında mesleki bir dil olarak İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin dilsel özelliklerini çeşitli açılardan ele almıştır. İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin sözcük, dil bilgisi, metin ve dil dışı özelliklerinin betimlemesini yapan araştırmacı, elde ettiği verilerden hareketle bu mesleki dilin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmasına yönelik materyal önerisi sunmuştur.

Yahşi-Cevher ve Güngör (2015) *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Akademik Türkçenin Öneme İlişkin Uygulamalı Bir Araştırma: Türk Dili Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Örneği*, adını verdikleri çalışmalarında yükseköğrenim görmek üzere Türkiye’ye gelen öğrencilere genel dil öğretiminin yanında “Akademik Türkçe”nin neden öğretilmesi gerektiği üzerinde durmuşlardır. Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim gördükleri alanda ihtiyaç duydukları kavram ve terimleri ancak “Akademik Türkçe” öğretimi ile öğrenebileceklerini ifade eden araştırmacılar; Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen yükseköğrenim öğrencilerinin “Akademik Türkçe” derslerine ihtiyaç duyduklarını, bu derslerin nasıl hazırlanıp yapılması gerektiğine ilişkin önerilerini öğrencilerle yaptıkları görüşmelerden elde ettikleri veriler ışığında dile getirmişlerdir.

Dominguez ve Rokowski (2013) *Akademik ve Mesleki Amaçlı İngilizce Arasındaki Köprü* adlı çalışmalarını dil üzerine çalışan akademisyenler ve yazarların özel amaçlı İngilizce öğretimine bakışlarını merkeze alarak gerçekleştirmişlerdir. İngilizcenin iş dünyasındaki önemine vurgu yapan araştırmacılar, bu dilin uluslararası iletişimde temel araç olması sebebiyle mesleki amaçlı İngilizce öğretimi yaklaşımının ortaya çıktığını ifade

etmektedirler. Dominguez ve Rokowski, iş iletişimindeki birtakım eksiklikleri ve çözülmemiş problemleri dile getirdikleri çalışmalarında mesleki İngilizce öğretiminin aşamaları ve önemine değindikten sonra akademik amaçlı İngilizce öğrenen üniversite öğrencilerinin ana dili İngilizce olanlar kadar olmasa da eğitim gördükleri alanda ve çalışacakları iş yerlerinde etkili bir iletişim becerisine sahip olmayı arzuladıklarını vurgulamaktadır.

Koçer (2013) Program geliştirmede ihtiyaç analizinin önemine vurgu yapan *Program Geliştirmenin İlk Basamağı: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde İhtiyaç ve Durum Analizi* adlı çalışmasında temelleri yeni kurulan bir disiplin olarak yabancılara Türkçe öğretiminin ilk basamağında öğretmen ve öğrenci görüşlerine başvurarak ihtiyaçların belirlenmesi ve durum analizi yapılması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Etkili bir öğretim programı ancak dil ihtiyaçlarının önceden belirlendiği çalışmalarla mümkün olabilmektedir. Araştırmacı, Taba-Tyler'in program geliştirme modelinin ilk adımı olan ihtiyaçları belirleme basamağından yola çıkarak gerçekleştirdiği çalışmada gözlem, anket ve açık uçlu sorular yoluyla topladığı veriler ışığında yabancılara Türkçe öğretimi alanı için birtakım öneriler sunmaktadır.

Cickovska (2012) *Hizmet Sektörü İhtiyaçları ve Akademik Dil Öğrenimi Araştırması* adını verdiği çalışmasında, günümüz dünyasında küresel pazarın taleplerinin, istihdam edilebilirlik becerilerinin ve yükseköğretimin ihtiyaç duyulan yeterlilik alanlarının değiştiğini ifade etmektedir. Bütün üniversite mezunlarının sahip olması gereken beceri ve yeteneklerden birinin yabancı dil bilgisi ve kültürlerarası iletişim becerileri olduğunu belirten araştırmacı, ihtiyaç duyulan tüm bu beceri ve anahtar yetilerin neredeyse tamamının farklı disiplinlerden öğrenciler için düzenlenen yabancı dil derslerinde, bu öğrencilerin birlikte yürüttüğü projeler yoluyla geliştirilebildiği vurgulanmaktadır. Cickovska'ya göre günümüz iş piyasasının ve Avrupa yükseköğretim yeterlilik talepleri; öğrenciler, işverenler, yükseköğretim enstitüleri arasındaki iş birliği projeleri, farklı dersler, ihtiyaç araştırmaları ve iş yerlerindeki staj ve uygulamalarla karşılanabilmektedir.

Chostelidou (2011) *İhtiyaca Dayalı Program Tasarımı: Genel İngilizce Bilgisinin Özel Amaçlı İngilizce Öğretime Etkisi* adlı araştırmasında, Yunanistan yükseköğretimi düzeyinde ihtiyaca dayalı yaklaşım uygulamasının özel amaçlı İngilizce ders tasarımındaki etkililiğini değerlendirmeyi ve özel amaçlı İngilizce öğrencilerinin mevcut dil bilgilerinin özel amaçlı öğretim performanslarına etkisini ölçmeyi amaçlamaktadır. Araştırmacının

ulaştığı sonuçların, müfredat tasarımında benimsenen ihtiyaca dayalı yaklaşımın etkililiğine destek sağlar nitelikte olduğu vurgulanmaktadır.

Akın (2010) *Andragojik İlkelere Göre Geliştirilmiş Problem Temelli Mesleki İngilizce Eğitimi Programının Etkililiği* adlı doktora tez çalışmasında genel İngilizce eğitimi yaklaşımına bir alternatif olması amacıyla yükseköğrenim gören öğrencilere yönelik andragojik ilkelere göre geliştirilmiş problem temelli mesleki İngilizce programı geliştirmiş ve gerçekleştirdiği uygulamayla bir program etkililiği karşılaştırması yapmıştır. Araştırmacı, çalışmasını Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesi 2. sınıf orta seviye-2 sınıfına devam eden öğrenciler üzerinde uygulamıştır. Program geliştirme aşamaları izlenerek tasarlanan programın uygulanması sonucunda andragojik ilkelere göre geliştirilmiş problem temelli mesleki İngilizce eğitim programının dil öğretiminde genel İngilizce eğitim programına göre daha etkili olduğu saptanmıştır.

Ting (2010) *Havaalanı Bilgi Masası Çalışanları İçin Özel Amaçlı İngilizce Dersi Tasarımı* adlı çalışmasında bir havaalanında Bilgi Masası'nda görev yapan personel için ders tasarlama süreci önerisi hazırlamıştır. Çalışma, özel amaçlı İngilizce uygulayıcılarının ders görevlerini tasarlariken karşı karşıya kaldıkları özel amaçlı öğrenenlere yönelik ihtiyaç analizi, meslek ile ilgili hedefleri belirleme, özgün materyaller uyarlama gibi çok sayıda duruma ışık tutmaktadır. Ting'in araştırması örnek materyal, öğrenmeyi ölçme ve dersi değerlendirmeye yönelik bir dizi plan, süreç ve ürünün sınırlılıkları ile ilgili yorumlar ve aynı zamanda özel amaçlı İngilizcenin gelişiminde mevcut eğilimlerden etkilenecek oluşturulan daha fazla araştırma ile ilgili bir ders çerçevesi sunmaktadır.

Altmışdört (2009) *Özel Amaçlı Yabancı Dil Öğretim Programı'nın Değerlendirilmesi Üzerine Bir Çalışma (Kara Harp Okulu Örneği)* adlı tez çalışmasında Kara Harp Okulu Özel Amaçlı İngilizce Programı'nın içeriğini, ilgili programın mezunların ve mevcut öğrencilerin İngilizce gereksinimlerini ne ölçüde karşıladığını araştırmak amacıyla incelemiştir. Bu amaçla bir "Program Değerlendirme Modeli" oluşturan araştırmacı, ilgili programı bu model çerçevesinde değerlendirme yoluna gitmiştir.

Tsou (2009) *İhtiyaca Dayalı Program Geliştirme: Ulusal Cheng Kung Üniversitesi Özel Amaçlı İngilizce Programı Üzerine Bir Durum Çalışması*, adlı araştırmasında küreselleşen dünyada, insanların sahip olduğu yabancı dil becerilerinin rekabet ortamındaki önemine değinmiş ve Taiwan'ın ekonomik geleceğini dikkate alan Ulusal Cheng Kung Üniversitesi'nin lisans düzeyindeki İngilizce programlarını gözden geçirdiğini ve yeniden tasarladığını ifade etmiştir. Üniversitedeki programlar öğrencilerin ihtiyaçlarına göre bir

proje kapsamında düzenlenmiştir. Özel amaçlı İngilizce yaklaşımına uygun bir program geliştirmeyi hedefleyen akademisyenler, öğrencilerin eğitim gördükleri akademik programlardaki ihtiyaçlarını dikkate almışlardır. Tsou, yaptığı çalışmada geliştirilen programın planlama ve uygulama aşamalarını yansıtmaya çalışmıştır. Araştırma, genel olarak program geliştirmede ihtiyaca dayalı yaklaşıma odaklanmakta, akademik amaçlı İngilizce öğretimi ve hizmet öncesi mesleki amaçlı İngilizce öğretimi önerilerine yönelik bilgiler içermektedir.

Lehtonen ve Karjalainen (2008) *Üniversite Mezunlarının İşverenler Tarafından Algılanan İş Yeri Dil İhtiyaçları* adıyla yaptıkları çalışmada işverenlerin gözünden üniversite mezunlarının günümüz iş yerlerindeki dil ihtiyaçlarını yansıtmayı amaçlamışlardır. Çalışmada 15 Finlandiya'lı işverenle yapılan görüşmeden elde edilen veriler kullanılarak üniversite mezunlarının iş yerindeki belli dil eğilimleri vurgulanmış, bir dizi dil ihtiyacının altı çizilmiş ve kültürel yönleri tartışılmıştır. Çalışma, dil becerilerinin son derece değerli ve kullanışlı bir araç olduğunu ve bu becerilerin geniş kapsamlı ele alınması gerektiğini göstermektedir. Çalışmada elde edilen bulgular, günümüz iş dünyasının çok dilli olmayı gerektirdiğini, sadece İngilizce bilmenin yeterli olmadığını ve işverenlerin dil becerileri ile ilgili olarak üniversite mezunlarından büyük beklentileri olduğunu göstermektedir. Kültürel duyarlılığının iş yeri iletişimde büyük rol oynadığını ifade eden araştırmacılar çok dilli iş yerlerinin başarısında etkili iletişimin büyük önem taşıdığını belirtmektedirler.

Liu (2007) *Akademik Amaçlı İngilizcenin Edinimi: İkinci Dil Olarak İngilizce Öğrenen Öğrencilerin İngilizce Konuşulan Bir Kanada Üniversitesinde Tecrübe Ettiği Güçlükler*, adlı çalışmasında son yıllarda İngilizce'yi ikinci dil olarak öğrenen öğrenci sayısının eğitim ortamının İngilizce olduğu Kuzey Amerika ve diğer batı ülkelerindeki üniversitelerde bir hayli arttığını ifade etmektedir. Bu öğrencilerin akademik performanslarının dil kaynaklı sorunlardan olumsuz etkilendiğini ve bu durumun araştırmacıların ilgisini çektiğini belirten araştırmacı, çalışmada bu sorunları tespit etmek amacını güttüğünü dile getirmektedir. Liu bu amaçla yaptığı çalışmada; İngilizce'yi ikinci dil olarak öğrenene beş öğrenci, üç dil eğitmeni ve iki üniversite öğretim elemanından İngilizce konuşulan akademik ortamlardaki öğrenme ve öğretme tecrübelerini edinmek amacıyla veri toplamıştır. Araştırmacı, yaptığı çalışmanın sonucunda İngilizce'yi ikinci dil olarak öğrenen üniversite öğrencilerinin dil yeterliliği ile ilgili yüksek talepler, eleştirel düşünme becerileri, çalışma becerileri, alanları ile ilgili yeterli

akademik alt yapı ve batılı öğrenme yaklaşımlarına adapte olma noktasında güçlükler yaşadıklarını belirlemiştir.

Hyland (2002) *Spesifiklik Yeniden Gözden Geçirildi: Ne Kadar Uzağa Gitmeliyiz?* adlı durum araştırmasında özel amaçlı İngilizcenin üniversite ortamlarında İngilizce öğretiminin merkezinde olduğunu, dil kullanımını anlamada bir yaklaşım olarak özel amaçlı İngilizcenin başarısında şüphe olmadığını belirtmektedir. Araştırmacı, özel amaçlı İngilizcenin bu başarısını özel dil durumlarının, hedef kitlenin iletişim becerilerinin, sözel yeterliliklerinin ve ihtiyaçlarının tanımlanmasına bağlamaktadır. Bununla birlikte Hyland, farklı disiplinler ve meslekler arasında transfer edilebilen genel beceri ve özellikler fikrinin üzerinde durulması nedeniyle özel amaçlı İngilizcenin bu gücünün tehdit edildiğine dikkat çekmektedir. Bu sebeple yazar, özel amaçlı İngilizcenin belirli akademik ve mesleki toplulukların amaç ve anlayışlarına uygun okuma yazma becerisi öğretimini içermesi gerektiğini ifade etmektedir.

Spector-Cohen, Kirschner ve Wexler (2001) *Üniversite Düzeyinde Akademik Amaçlı İngilizce Okuma Dersi Tasarımı* adlı çalışmalarında üniversite öğrencilerinin İngilizce ders kaynaklarını okumak zorunda olduğu ülkelerde akademik amaçlı İngilizce dersi koordinatörlerinin genellikle kendi tasarladıkları dersler ve materyaller üzerinden öğretimi gerçekleştiklerini ifade etmektedirler. Bu durumun amaca hizmet etmediğini düşünen araştırmacılar İsrail Tel Aviv Üniversitesi'nde "Bütünleyici Piramid Müfredatı Tasarımı" adıyla bir program tasarlamışlar ve bu örnek programı akademik amaçlı İngilizce öğretimi çalışmalarına kaynaklık edecek bir öneri olarak tanıtmışlardır.

Şarlanoğlu-Vural (2001) yaptığı *Gazi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Hazırlık Sınıfları İçin Geliştirilmiş Öğretim Müfredatı* adlı yüksek lisans tez çalışmasında Hazırlık Okulu Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin, fakültede İngilizce okutulan derslerde karşılaşabilecekleri problemlerin üstesinden gelebilmelerine yardımcı olmak düşüncesiyle mevcut müfredat programını yeniden şekillendirmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla, fakültede öğrenim gören yüz öğrenciye uygulanan anket ve beş öğretim elemanı ile yapılan görüşmeler yoluyla ihtiyaçlar belirlenmiştir. İhtiyaç analizleri yorumlandığında mühendislik öğrencilerinin bölümde İngilizce okutulan derslerde bazı akademik becerilere gereksinim duyduğu görülmüştür. Bu gereksinimleri karşılamak adına hazırlık okulu müfredat programına özet yazmak, not tutmak, rapor yazmak, belirli bir amaca yönelik okumak gibi akademik becerileri geliştirecek uygulamalar eklenmiştir.

Edwards (2000) özel amaçlı İngilizce öğretimine yönelik gerçekleştirdiği durum araştırmasında üst düzey Alman bankacılarını ele almıştır. *İş Dili: Uygulamalı Bir Özel Amaçlı İngilizce Durum Çalışmasında Etkili İhtiyaç Analizi, Program Tasarımı ve Materyal Hazırlama* adını taşıyan çalışmasında Edwards ders içeriği, ihtiyaç analizine dayalı ders amaç ve hedeflerinin ayrıntıları, ders programı, materyaller ve öğretim yöntemleri aşamalarını tanımladıktan sonra dersin değerlendirilmesine yönelik bilgilere yer vermektedir.

Ertaş (1998) *Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Orta Üstü İngilizce Dil Öğrencileri İçin Özel Amaçlı Modüler Ders Programı* adını taşıyan tez çalışmasında tıp fakültesindeki kırk öğrenciye anket uygulayarak ve on öğretim elemanı ile görüşerek ihtiyaç belirlemeye yönelik veri toplamıştır. Araştırmacı, elde edilen verileri yorumlayarak bu verilerin geliştirilecek ders programı için çıkarımlarını belirlemiştir. Daha önce geliştirilen modellerde bazı değişiklikler yaparak yeni bir model geliştiren araştırmacı, bu modelden hareketle fakültenin birinci ve ikinci sınıfları için program tasarlamıştır. Son olarak ilgili sınıfların programlarını oluşturan modüller önermiş ve her iki sınıf programından birer örnek ders hazırlamıştır.

Efe (1996) *İngilizce Bölümü Hazırlık Sınıfı Öğrencileri İçin Belirli Amaçlı İngilizce Öğretimine Yönelik Program Geliştirme*, adlı tez çalışmasında Atatürk Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü Hazırlık Sınıfı öğrencilerinin karşılaştıkları birtakım dil güçlüklerini gidermeyi amaçlamıştır. Bu amaçla anket ve görüşme yoluyla veri toplayan araştırmacı, elde ettiği veriler ışığında “Belirli Amaçlı İngilizce Öğretim Programı” geliştirmiştir.

Kabadayı'nın (1996) *Türkiye'deki Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Meslek Yüksek Okullarındaki Öğrenciler İçin Özel Amaçlı İngilizce Öğretim Müfredatı Modeli Önerisi* adlı tez çalışmasında, Türkiye'deki Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik programında öğrenim gören öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını ve öğretim elemanlarının önerilerini saptamak ve değerlendirmek yoluyla özel amaçlı bir İngilizce öğretim müfredatı geliştirmek ve önermek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla öncelikle ihtiyaç analizi, program geliştirme, özel amaçlı ve genel amaçlı İngilizce öğretim müfredatları, konuya yönelik çeşitli yaklaşımlar ile ilgili alanyazın taraması yapılmıştır. Etkin bir özel amaçlı İngilizce müfredat modeli tasarlamak için öğrencilere dil öğrenme stratejileri, dil becerilerinin farklı yönleri ve öğrenme durumlarını içeren bir anket uygulanmıştır. Öğretim elemanlarının önerilerini saptamak amacıyla onlara yönelik başka bir anket uygulanmıştır. Çalışmada,

toplanan verilerden yola çıkılarak öğrenciler için özel amaçlı İngilizce öğretime yönelik bir müfredat programı önerisi sunulmuştur.

St John (1996) gelişmekte olan iş İngilizcesinin 1990'lı yıllardaki durumunu yansıtmak amacıyla yaptığı *İş Gelişiyor: 1990'larda İş İngilizcesi* adlı çalışmasında özel amaçlı İngilizce öğretimi yaklaşımının çerçevesini çizmiş, mesleki amaçlı İngilizce öğretime bağlı olarak iş İngilizcesinin tarihsel gelişimini kısaca özetlemiştir. St John, daha sonra iş ortamlarında ihtiyaç duyulan sözlü ve sözsüz iletişim unsurları, iletişim becerileri ve materyalleri üzerine birtakım bilgilere yer vermiştir.

Yapılan çalışmalara bakıldığında İngilizcenin özel amaçlı öğretime yönelik çok sayıda ve çaplı araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Değişen dünyada çok sayıda insan tarafından kullanılan ve öğrenilen Türkçenin yabancılara öğretime ilişkin çalışmalara bakıldığında ise öğrenenlerin özel ihtiyaçlarına cevap vermeye, genel Türkçe becerilerini edinen yabancıların mesleki ve akademik alanlarda yaşadığı sorunları çözmeye yönelik araştırmaların henüz yeterli sayıda yapılmadığı görülmektedir.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın desenine, veri toplama araçlarına, evren ve örneklemine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Deseni

Bu çalışmada özel amaçlı Türkçe öğretim programı tasarlamak amaçlandığından dil sorunlarının tespit edilmesi ve bu sorunları ortadan kaldıracak çözümlerin üretilip programa yansıtılması gerekmektedir. Bu bağlamda yöntem, durum çalışması olarak belirlenmiştir.

Durum sözcüğü sürekli kullandığımız, anlamını bildiğimizi düşündüğümüz ancak tanımlamakta oldukça zorlandığımız bir sözcüktür. Durumu tanımlamak için Gillham (2000, s.1) şu ifadeleri kullanmaktadır:

1. Durum, gerçek dünyadaki insan etkinliğinin küçük bir birimidir.
2. Durum, sadece bağlamda çalışılabilecek ya da anlaşılabilir şeydir.
3. Durum, burada ve şimdi var olan şeydir.
4. Bağlamıyla birleşik olduğundan durumun kesin sınırlarını çizmek zordur.

Bir çalışmanın bir durum olup olmadığına karar vermek genellikle kolay olmamaktadır. Doğrusu durum çalışması, farklı şekillerde tanımlanmaktadır ve muhtemelen durum çalışmasının ne olmadığını söylemek, ne olduğunu söylemekten daha kolaydır. (Nunan, 1992, s.74). Adelman, Jenkins ve Kemmis (1976) durum çalışmasının ne olmadığını belirlerken “eylem hâlindeki durum” ifadesini önermektedirler. Başka bir deyişle, sınıftaki

nesne ve olaylardan biri seçilir, incelenir (örneğin ikinci dil öğrenen biri ya da bir fen sınıfı) ve bu durumların ilgili bağlamdaki işlevleri araştırılır (aktaran Nunan, 1992, s.75).

Woodside (2010, s.1)'a göre durum çalışması; tekil bir nesneyi (örneğin süreç, hayvan, insan, hane halkı, kurum, grup, sektör, kültür ya da ulus) tanımlama, anlama, tahmin etme ve/veya kontrol etmeye odaklanan bir araştırma türüdür. Yin (2011, s.307) ise durum çalışmasını, ilgili bağlamda yer alan etkinliklerin tanımlandığı ya da açıklandığı belirli durum veya durumların araştırılması olarak ifade etmektedir.

Bir durum tek bir birey olabileceği gibi; aile, sınıf, iş yeri, hastane koğuşu gibi bir grup; bir okul, yetimhane ya da fabrika gibi bir kurum; bir şehir, bir sektör, bir meslek gibi büyük ölçekli bir topluluk da olabilir. Bunların tamamı tekil durumlardır ancak birkaç bekâr ebeveyn, birkaç okul, iki farklı meslek gibi çoklu durumları da çalışmak mümkündür. Bu durumlar neye ulaşmak istediğimize, çalışmanın bizi nereye sürüklediğine göre değişmektedir (Gillham, 2000, s.1).

Adelman, Jenkins ve Kemmis (1976) durum çalışmasının eğitimde kullanılması ile ilgili araştırmalarında tarihî durum çalışmaları haricindeki durum çalışmalarının gözlem çalışmalarıyla eş değer tutulmamaları gerektiğini, durum çalışmalarının deney öncesi olmadığını ve durum çalışmasının standart bir yöntem olmadığını ifade etmişlerdir. Bu araştırmacılar, durum çalışmasına iki türlü başlanabileceğini önermektedirler. Birincisinde bir konu ya da varsayım önerilir, seçilen ve üzerinde çalışılan konu ile ilgili bir durum hazırlanır. İkincisinde seçilen durum kendi içinde araştırılır. Her iki yaklaşımda da durum tek bir öğretmen, tek bir sınıf ya da tek bir okul bölgesi gibi “sınırlı bir sistem” ya da “tekil bir durum” olmalıdır. Buradaki durum yenilikçi bir öğretim programı gibi bir yapı olabilir. Tek bir kişinin dil gelişiminin bir durum oluşturduğunu söyleyebilmek kolaydır, ancak bir okul bölgesi gibi daha büyük bir sistemi inceleyen araştırmacıların çalışma alanlarının bir durum olmaktan çıkıp çıkmadığını cevaplamaları gerekmektedir (aktaran Nunan, 1992, s.74).

Alanyazında durum çalışması ile ilgili bir dizi açıklamalar ve tanımlar yer almaktadır. Nunan (1992, s.76-77), konu ile ilgili bu bilgileri ilgili araştırmacılardan şu şekilde aktarmaktadır:

1. Durum çalışmaları -örneğin bir çocuğun bir yıllık süreçte dil edinimi gibi- belirli bir süre boyunca bir kişinin konuşma, yazma ya da dil kullanımı ile ilgili çalışmalardır (Richards, Platt ve Weber, 1985, s.36).

2. Durum çalışması, alınan bir ya da birden çok kararın neden alındığı, nasıl uygulandığı ve ne gibi sonuçlar doğurduğunun aydınlatılmasında rol oynar (Schramm, 1971'den aktaran Yin, 1984, s.23).
3. Bir durum çalışması, güncel bir olguyu gerçek hayattaki bağlamında inceleyen ampirik bir araştırma biçimidir (Yin, 1984, s.23).
4. Durum çalışmaları yaygın olarak, ele alınan konu ile ilgili gözlemler, görüşmeler ve hatıralardan sağlanan veriler yardımıyla detaylı açıklamalar ve çözümlemeler içerir (Dobson vd., 1981; Shaugnessy & Zechmeister, 1985)...Durum çalışması yöntemi, bir sınıftaki grup dinamikleriyle ilgili olarak belirli bir grup için; bir üniversitede yazın düzenlenen yoğunlaştırılmış dil öğretim programı ile ilgili olarak bir organizasyon için; sınıf yönetimini sağlamak amacıyla farklı dilleri konuşan öğretmenin yaşadıklarını incelemek için kullanılabilir (Duff, 1990, s.35).
5. Durum çalışması yaklaşımı; doğalcı olma (doğal konuşmanın kullanımı), süreç odaklı olma (zamanla gerçekleşir) ve genellenemez (sınırlandırılmış konu) olma şeklindeki üç nitel paradigmaya dayandırılarak kolaylıkla tanımlanabilir (Larsen-Freeman & Long, 1991, s.11-12).
6. Nitel durum çalışması; yoğunlaştırılmış, bütüncül tanım ve tek bir varlığın, olayın ya da sosyal birimin çözümlenmesi olarak ifade edilebilir. Durum çalışmaları; özelleştirilmiş, betimleyici ve deneyimseldir ve ayrıca çoklu veri kaynaklarını işlemede tümevarımsal düşünceyi savunur (Merriam, 1988, s.16).

Uygulamalı dil bilimde durum çalışması, ana dili ve ikinci dil öğrenenlerin dil gelişimlerini takip etmek ilkesiyle tercih edilmektedir (Nunan, 1992, s. 78). Durum çalışmaları; iki dilli ev ortamlarındaki çocuklar, genç göçmenler, yetişkin göçmen işçiler ve üniversite düzeyindeki yabancı dil öğrenenler arasında değişen dil öğrenim süreçleriyle ya da çeşitli konulardaki dil öğrenme çıktılarıyla ilgili çok detaylı raporların oluşturulmasını sağlamaktadır (Duff, 1990, s.34'ten aktaran Nunan, 1992, s.79).

Dudley-Evans ve St John (2002, s.192)'a göre durum çalışması; işletme, hukuk, mühendislik ve tıp gibi birçok mesleki kursun düzenlenmesinde tercih edilen bir araştırma türüdür. Bu kursların amacı öğrencilere bilgi, beceri, kuram ve tecrübeleri uygulayabilecekleri ve bütünleştirebilecekleri birtakım gerçek hayat durumları sunmaktır.

Charles (1984)'a göre durum çalışmaları gerçek hayata hazırlanma hedefine ulaşmada, öğrenenler için kendilerine zor gelebilecek metinler ve içeriğin oldukça çok okunmasını gerektirmektedir. Aşırı yüklenme bu çalışmaların yapısal özelliğidir. Bu yüzden dil yeterliliğini ve becerilerini geliştirmeyi hedefleyen öğrenciler için okumak, anlamak ve çözümlemek için ihtiyaç duyulan zaman uzun olabilir. Bu noktadan hareketle dil öğrenenleri, alan derslerine hazırlamak için düzenlenen akademik amaçlı kursların uzun bir süreye yayılmasının kesinlikle daha uygun olduğu ifade edilmektedir (aktaran Dudley-Evans & St John, 2002, s.193).

Durum çalışmaları ile ilgili önemli bir konu da özel amaçlı dil öğretmeni için gerekli olan konu alanı uzmanlık düzeyidir. Belirli bir durum çalışması için temel kabul edilen bazı

konuların anlaşılması gerekmektedir: a) Dil öğrenenler mesleğinde deneyim kazanmış kişilerse dil öğretmeninin içerik ile ilgili rehberliğinden daha çok dil konusunda güven ve saygı ortamına ihtiyaç duyarlar. b) Eğer dil öğrenenler belirli bir alana yönelik hazırlanan öğrenciler ise benimsenen dil yaklaşımı ve dikkate aldıkları konular bağlamında onlara rehberlik etmek, yarar sağlayacaktır. Her iki durumda da kursun taşıyıcı içeriği, öğrenenlerin kendi deneyim alanlarında olmalıdır. Özel alanlarla ilgili konu ve kavramların öğrenilme ihtiyacının ön plana çıktığı durum çalışmalarında, alanla ilgili konu ve kavram bilgisine sahip olmayan özel amaçlı dil öğretmenin alan uzmanlarıyla iş birliği içerisinde çalışması önerilmektedir (Dudley-Evans & St John, 2002, s.194).

Özel amaçlı dil öğretmenleri, öğrenenlerin dil ihtiyaçlarını ortaya çıkarmalı ve hangi dil becerilerinin geliştirileceğine karar vermelidir. Yin, bir durum çalışmasının alan temelli nicel veya nitel verilere ya da bu verilerin her ikisine de dayandırılması gerektiğini ifade etmektedir (2011, s.307). Bu bakımdan, öğrenenleri hedef dil durumlarına hazır hâle getirme amacı taşıyan durum çalışmalarında öncelikle öğrenenlerin dil sorun ve ihtiyaçlarını belirlemenin büyük önem taşıdığını söylemek mümkündür. Bu çalışmada durum çalışmalarının bir gerekliliği olarak, hedef kitlenin mevcut dil durumları ve dil ihtiyaçlarını belirlemek; ihtiyaç duyacakları konu alanı içerik bilgisini tespit edebilmek amacıyla nicel ve nitel veri toplama araçlarından yararlanılmıştır. Veri toplama sürecinde elde edilen veriler, tespit edilen sorunların çözülmesi ve ihtiyaçların karşılanabilmesi amacıyla uygun olarak tasarlanan programa uygulanmıştır.

Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi

Program geliştirme sürecinin ilk aşaması, ihtiyaçların belirlenmesidir. Bu amaçla hedef kitleyi oluşturan yabancı uyruklu öğrencilerin mevcut dil durumlarını tespit edebilmek için “Mevcut Durum Analizi Anketi” (EK 1) kullanılmıştır. Hedef kitlenin mevcut durumlarının tespit edilmesinin yanında alan derslerinde en çok ihtiyaç duydukları dil becerilerini belirleyebilmek için mevcut durum anketinin amacıyla örtüşen bir yarı yapılandırılmış “Görüşme Formu”ndan (EK 2) yararlanılmıştır. Ayrıca ihtiyaç ve içerik belirlemek amacıyla öğretim üyelerine uygulanan “İhtiyaç ve İçerik Belirleme Formu” (EK 3) kullanılmıştır.

Yabancı Uyruklu Öğrencilere Yönelik Mevcut Durum Analizi Anketi

Bu çalışmanın mevcut durum analizi basamağında, Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin mevcut dil durumlarını ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu amaçla uygulanacak anket formu oluşturulmadan önce alanyazın taraması yapılmış ve özel amaçlı dil öğretimi ve hazırlık sınıflarında dil öğretimi ile ilgili ihtiyaç analizi anketleri incelenmiştir. Mevcut dil durumlarını tespit etmeye yönelik maddelere yer verilen Ertaş (1998), Bilgin (1986), Kalınyazgan (1984), Subaşı (1990), Şarlanoğlu-Vural (2001), Toplu (1996) ve Üçtuğ’un (1985) yaptıkları tez çalışmaları, hazırlanan mevcut durum analizi anketi için birer referans olmuştur. Ayrıca Ferris (1998), Ferris ve Tagg (1996a), Ferris ve Tagg (1996b), Johns (1981), Liu (2007), Nakaprist (2010) ve Robertson (1983)’un uyguladıkları ihtiyaç belirleme anketleri, yaptıkları görüşmeler incelenmiştir. Bu çalışmalarda kullanılan veri toplama araçları ile mevcut durum analizinin yapıldığı yukarıda yazarları belirtilen tez çalışmalarının ihtiyaç analizi anketleri karşılaştırılmış ve yabancı uyruklu öğrencilerin dil becerileri ile ilgili sorunlarını yansıtabilecek maddelerin çerçevesi çizilmiştir.

Yabancı dil öğretiminde temel rehber olarak görülen DİAOBM’de okuma, dinleme, yazma, sözlü anlatım ve karşılıklı konuşma becerilerinin sınıflandırıldığı “ortak başvuru düzeyleri” ile “üretimsel faaliyetler ve stratejiler”, “alımlama faaliyetleri ve stratejileri”, “etkileşimsel faaliyetler ve stratejiler” ve “öz değerlendirme ifadeleri” adlı başlıklar taranmış, A1 düzeyinden C1 düzeyine kadar sıralanmış maddelerden akademik ve mesleki becerileri içeren kazanımlar belirlenmiştir.

Uşak Üniversitesi TÖMER’de Gazi Üniversitesi TÖMER tarafından hazırlanan kitaplar kullanıldığından ve dil öğretimi benzer yöntemlerle yürütüldüğünden, Gazi Üniversitesi Türkçe Öğrenim Merkezi’nin (TÖMER) hâlihazırda uyguladığı Türkçe öğretim müfredatı incelenmiştir. Bu müfredatta B2-C1 seviyelerinde akademik ve mesleki amaçlara ilişkin kazanımların yer aldığı görülmüştür. DİAOBM’ye göre oluşturulan bu kazanımlardan alanyazınla örtüşenler ve öğrencilerin akademik dil gelişiminde önemli görülenler ankete madde olarak dâhil edilmiştir. DİAOBM veya Gazi TÖMER’in öğretim müfredatında bulunmayıp alanyazında yer alan akademik beceriler de ankete eklenmiştir.

Çalışmada uygulanan mevcut durum analizi anketinde, yabancı uyruklu öğrencilerin bölüm derslerinde yaşadıkları dil problemlerinin sıklığını tespit etmek amacıyla “sorun” belirleyici maddeler yazılmıştır. Çalışmadaki öncelikli hedef, öğrencilerin geliştirmeye ihtiyaç duydukları becerileri tespit etmektir. Öğrencilerin geliştirmeye ihtiyaç duydukları

becerileri tespit etmenin temel nedeni, 1980’li yılların ortalarında yapılan bir araştırmada karşılaşılan bir durumdur. Dudley Evans ve St John’un ifade ettiğine göre belirtilen yıllarda Britanya ve İspanya’dan birer üniversitenin ortaklaşa yürüttüğü bir çalışmada İspanyol araştırmacıların İngilizce ihtiyaçları belirlenmeye çalışılmıştır. İhtiyaç analizinden elde edilen bulgular, bütün araştırmacıların İngilizce makaleleri okumaya bir kısmının da yazma becerisine ihtiyaç duyduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar temel alınarak makale okuma becerilerini geliştirmek üzere 1 haftalık bir kurs düzenlenmiştir. Birinci günden sonra kursa katılanlar dersin ilgi çekici olduğunu ancak kurstan beklentilerinin yazma becerisinin geliştirilmesi üzerine olduğunu belirtmişler, İngilizce makaleleri bir sözlük yardımıyla tekrar tekrar okuyarak anlayabildiklerini, kısacası bu ihtiyaçlarını gidermede sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir (2002, s.127). Bu bakımdan öğrenenlerin ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik çalışmalarda neyin önemli olduğunu yanında neyin geliştirilmesinin önemli olduğunu tespit etmek de elzemdir.

Yukarıdaki görüşten hareketle öğrenenlerin dil ile ilgili sorunlarını tespit ederek hangi becerilerin geliştirilmesi gerektiğine karar vermek amacı güdülmüştür. Bu yaklaşımı, anket oluşturma sürecinde incelenen bir diğer kaynak olarak Richards (2001)’ın geliştirdiği “*Needs analysis questionnaire for non-English background students*” adlı anket formunda görmek mümkündür. Çalışma, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde özel amaçlı dil programı geliştirme aşamalarının tamamını takip ederek ilk kez denendiğinden ihtiyaç belirlemede temel hedef, yükseköğrenim ortamındaki akademik Türkçe becerileri ile ilgili sorunları ve eksiklikleri tespit etmek olmuştur.

Mevcut durum analizi anketi, 49 maddelik taslak hâlinde oluşturulduktan sonra bu taslak TÖMER’lerde görev yapan uzmanlara, Türkçe eğitimi uzmanlarına ve bu tür çalışmalarda yer almış yabancı dil (İngilizce) eğitimi uzmanlarına görüş almak üzere gönderilmiş ve uzmanlardan gelen amaç, kapsam ve dilin kullanımı ile ilgili görüşler doğrultusunda düzeltmeler yapılmıştır. TÖMER’lerde görevli alan uzmanları ile Türkçe eğitimi uzmanları ankette yer alan maddeleri kapsam geçerliliği, dil ve anlatım ile maddelerin seviyeye uygunluğu bakımından incelemişler ve bununla ilgili görüşlerini belirtmişlerdir. Anketin kapsam geçerliliğine bağlı olarak aynı amaca hizmet ettiğini düşündükleri maddelerin çıkarılmasını ve eksik gördükleri noktalarda önerdikleri yeni maddeleri yazarak belirtmişlerdir. Görüşlerine başvuru program geliştirme uzmanları, anketin görsel yapısı ve soru stili ilgili fikirlerini beyan etmişlerdir. Ayrıca ankette yer alan maddelerde birden fazla yargı olduğunu düşündükleri maddeleri yeniden düzenlemişlerdir. Anketi

değerlendiren İngilizce eğitimi uzmanlarından biri anket maddelerinin sayısının DİAOBM'nine bağlı kalarak arttırılabileceğini ifade etmiş, ayrıca bilhassa anketteki okuma alanı maddelerine okuma türleri ile ilgili maddelerin eklenmesinin uygun olacağını dile getirerek önerilerini örneklendirmiştir. Diğer İngilizce eğitimi uzmanı ise anket maddelerinin hedef kitlenin mevcut dil durumlarını tespit etmede yeterli olacağını belirtmiş ve anketlerin uygulanmasından önce hedef kitlenin anlama ve yorumlama durumlarının değerlendirilebilmesi açısından bir ön uygulamanın önemli olduğunu ifade etmiştir.

Yapılan alanyazın taraması ve çalışmada görüşlerine başvurulmuş uzmanların düzeltmeleri tek bir dosyada birleştirilmiş ve ankete son hâli verilmiştir. Nihai anket 37 maddeden oluşmuştur. Mevcut durum analizi anketini uygulama aşamasına geçmeden önce Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne sunulan dilekçeyle çalışmanın ve veri toplama araçlarının bilimsel etik kurallarına uygunluğunun Üniversite Etik Kurulu tarafından değerlendirilmesi talebinde bulunulmuştur. 2014 yılı Mart ayında Uşak Üniversitesi Etik Kurulu'nun olumlu raporu (EK 4) çıktıktan sonra mevcut durum analizi anketi ön uygulama olarak Uşak Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan 8 yabancı uyruklu öğrenciye okutulmuştur. Alınan dönütler doğrultusunda, öğrencilerin anlamakta güçlük çektikleri maddeler yeniden düzenlenmiş ya da içeriği değişmeyecek şekilde kısaltılmıştır.

Görüşme Formu

Mevcut durum analizi anketinin uygulanmasından sonra anketteki maddelere dâhil edilmemiş olan ya da yabancı uyruklu öğrencilerin anketteki açık uçlu soruda ifade edemedikleri dil ihtiyaç ve sorunlarını belirlemek, ankette elde edilen verileri desteklemek ve mevcut durum ile ilgili bilgi kaybını en aza indirebilmek için anket uygulanan öğrencilerin bir kısmı ile gönüllülük esasına bağlı olarak yüz yüze görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde öğrencilere yöneltilen sorular, ankette yer alan sorulardan hareketle oluşturulmuş ve alınan cevaplar doğrultusunda ihtiyaç ve sorunlara yönelik veri toplanmaya çalışılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme şeklinde yürütülen süreçte anketteki soruların daha derinlemesine ele alınması amaçlanmıştır.

Öğrencilerle görüşmeler araştırmacının odasında, görüşmecilerin kendilerini rahat hissedebilecekleri bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, ankette elde edilen nicel verilerle beraber yorumlanarak çalışmada kullanılmıştır.

İhtiyaç ve İçerik Belirleme Formu

Çalışmanın bu bölümünde, dil sorun ve ihtiyaçları tespit edilen öğrencilerin ortak derslerine giren öğretim elemanlarına ulaşmak, bu öğretim elemanlarının öğrencilerinden bekledikleri dilsel yeterlilikler ile ilgili bilgi toplamak amaçlanmıştır. Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerin tümünün aldığı iktisat, hukuk, işletme, muhasebe ve maliye derslerine giren öğretim elemanlarına, öğrencilere uygulanan ihtiyaç belirleme formunun benzeri uygulanmıştır. Bunun yanında forma, öğretim elemanlarının ders içeriklerini belirlemeye yönelik birtakım maddeler ilave edilmiş; elde edilen veriler, tasarlanan programın içeriğini oluşturma sürecinde kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın çalışma evrenini Uşak Üniversitesi oluşturmaktadır. Örneklem belirlemede amaçsal örnekleme yöntemlerinden tipik durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. “Bu örnekleme yöntemi, araştırma problemi ile ilgili olarak evrende yer alan çok sayıda durumdan tipik olan bir durumun belirlenerek bu örneklem üzerinden bilgi toplanmasını gerektirir.” (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009: 89).

Araştırmada oluşturulacak örneklem belirlenmesinde belli süreçler takip edilmiştir. Öncelikle dil sorun ve ihtiyaçları ile ilgili farkındalığın ancak bir süre derslere devam etmeleri sonucunda ortaya çıkacağı düşünüldüğünden öğrencilerin mevcut dil durumlarını belirleyebilmek için Güz dönemi derslerini tamamlamaları beklenmiştir. Uygulama yapılmadan önce Uşak Üniversitesi TÖMER'den İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sayılarına ilişkin bilgi talep edilmiştir. 2013-2014 eğitim öğretim yılında Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrenim görmeye hak kazanan öğrenci sayısı TÖMER öğrenci işleri kayıtlarına göre 164'tür. Yine TÖMER'den elde edilen bilgiye göre Güz döneminden itibaren bölüm derslerine devam edebilecek öğrenci sayısı 99'dur. Mevcut durum analizi anketi, Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilere 2014 yılı Nisan ayında uygulanmıştır. Bu anket, 99 öğrenci arasından ulaşılabilen ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan 58 öğrenciye uygulanmıştır. Ayrıca anket uygulamasına katılan öğrencilerden 10'uyla bire bir görüşme yapılmıştır. İçerik ve İhtiyaç

Belirleme Formu ise İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde görev yapmakta olan ve çalışmada belirlenen ortak dersleri yürüten 5 öğretim elemanına uygulanmıştır.

IV. BÖLÜM

ANALİZ VE TARTIŞMA

Bu bölümde veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerin analizi yapılmıştır. Bu analizlere dayalı olarak ihtiyaçların sınıflandırılmasına yer verilmiştir.

Öğrencilere Uygulanan Anket ve Görüşmelerden Elde Edilen Veriler

Mevcut durum analizi anketi iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin uyuşu, bölümü ve dil öğrenme geçmişleri ile ilgili sorular bulunmaktadır. Mevcut durum analizi anketinin ikinci bölümünde yer alan maddelerin amacı yabancı uyruklu öğrencilerin bölüm derslerinde ve derslerine bağılı çalışmalarında yaşadıkları dil sorunlarını tespit edebilmek, bir bakıma onların dil ile ilgili mevcut durumlarının fotoğrafını çekebilmektir. Anketten elde edilen veriler, yapılan görüşmelerden elde edilen verilerle beraber yorumlanmıştır. Aşağıda yer alan bölümde ankete katılan öğrenciler “Öğrenci 1, Öğrenci 2, Öğrenci 3, ...” olarak, bu öğrencilerden aynı anketteki açık uçlu soruyu cevaplayanlar “Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 3” olarak ifade edilmektedir. Tablo 5'ten itibaren hedef kitleyi oluşturan yabancı uyruklu öğrencilerin dil sorunlarına ilişkin verilere yer verilmektedir. Dil sorunları ile ilgili veriler toplanırken yabancı uyruklu öğrencilerden sorun yaşama sıklıklarını 1 ile 5 puan arasında puanlamaları istenmiştir. Verilerin analizinde öğrencilerin Türkçe dil sorunlarının düzeylerine ilişkin ortalamaları “az sorun yaşarım, orta düzeyde sorun yaşarım ve çok sorun yaşarım” şeklinde sınıflandırılmıştır. 1 ile 5 puan arasında puanlanan anket maddelerinin ortalamaları, bu sınıflama doğrultusunda derecelendirilmiştir. Ankette verilen puanlamalar, düşükten yükseğe doğru anlamlı bir şekilde sıralanabilen kategorilerden oluştuğu için aralıklı bir

veri türünü oluşturmaktadır. Bu veri türünde kategorileri düşükten yükseğe doğru sıralamanın yanı sıra kategoriler arasındaki farkın miktarının belirlenmesi mümkün olmaktadır (de Vaus, 2002, s.204). Dolayısıyla yabancı uyruklu öğrencilerin dil sorunları ilgili ortalama düzeyleri ya da değer aralıklarını belirlemek için ankete verilen en düşük puan olan 1 ile en yüksek derece olan 5 puanı aralığı üç kategoriye ayrılmıştır. Sonuç olarak “1 ile 2,33 puan arası az sorun yaşıyorum, 2,34 ile 3,66 puan arası orta düzeyde sorun yaşıyorum ve 3,67 ile 5 puan arası ise çok sorun yaşıyorum” olarak nitelendirilmiştir. Analiz sürecinde dil sorunları ile ilgili verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması bu derecelendirme sistemine göre yapılandırılmıştır.

Ankette yer alan ilk madde, yabancı uyruklu öğrencilerin uyrukları ile ilgili bir soru maddesidir. Çalışmaya katılan yabancı uyruklu öğrencilerin tamamı birinci sınıfa devam etmektedir ve bu öğrencilerin uyrukları, Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2

Örneklem Grubundaki Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Ülkelere Göre Sayıları ve Yüzdeleri

Ülke	Sayı	Yüzde
Azerbaycan	27	46,6
Türkmenistan	16	27,6
Kazakistan	5	8,6
Gürcistan	2	3,4
Kırgızistan	2	3,4
Arnavutluk	1	1,7
Demokratik Kongo	1	1,7
Gine	1	1,7
Irak	1	1,7
Moğolistan	1	1,7
Tacikistan	1	1,7
Toplam	58	100,0

Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin büyük çoğunluğunu Türk soylular oluşturmaktadır. Bu durum Tablo 2’de de açık bir şekilde görülmektedir. Örneklem grubundaki öğrencilerin dağılımı, fakültenin genel dağılımını yansıtmaması bakımından önemli görülmektedir. Tabloya bakıldığında çalışmaya katılan öğrencilerin neredeyse yarısının Azerbaycan uyruklu olduğu dikkat

çekmektedir. Yine Türkmenistan uyruklu öğrencilerin sayısının da bir hayli fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bununla birlikte çalışma grubunda 11 farklı ülkeden öğrenci bulunduğu görülmektedir.

Fakültede yer alan 99 öğrencinin bölümlere göre sayıları ile örneklem grubundaki 58 öğrencinin bölümlere göre dağılımı Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3

Fakültedeki Yabancı Uyruklu Öğrenciler ile Örneklem Grubundaki Öğrencilerin Bölümlere Göre Dağılımı

	Bölüm				Toplam
	İktisat	İşletme	Kamu Y.	Maliye	
Toplam yabancı uyruklu öğrenci sayısı	18	26	31	24	99
Çalışma grubunda yer alan yabancı uyruklu öğrenci sayısı	13	16	16	13	58

Uşak Üniversitesi'ne öğrenim görmek üzere başvuru yapan yabancı uyruklu öğrenciler, öğretim yılı başında TÖMER'de dil yeterliliği sınavına tabi tutulmaktadırlar. Sınav sonuçlarına göre Türkçe kursundan muaf olamayan öğrenciler, A1 düzeyinden başlayarak C1 düzeyine kadar dil öğretim sınıflarına yerleştirilmektedir. Sınav sonucuna göre B2 düzeyinde dil yeterliliğine sahip olduğu tespit edilen öğrenciler, C1 kuru almak kaydıyla lisans öğrenimlerine başlama hakkı kazanmaktadırlar. Tablo 4'te örneklem grubundaki öğrencilerin Güz yarıyılı başında yapılan seviye tespit sınavı sonuçları sunulmaktadır.

Tablo 4

Örneklem Grubundaki Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Seviye Tespit Sınavı Sonuçları

Ülke	Muaf	Uşak TÖMER C1
Azerbaycan	16	11
Türkmenistan	9	7
Kırgızistan	1	1
Tacikistan	1	0
Arnavutluk	0	1
Demokratik Kongo	0	1
Gine	0	1
Gürcistan	0	2
Irak	0	1
Kazakistan	0	5
Moğolistan	0	1
Toplam	27	31

Örneklem grubundaki öğrencilere Türkçeyi nerede öğrendikleri ve Uşak Üniversitesi'nde dil eğitimi alıp almadıkları ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Öğrencilerden 31'i seviye tespit sınavı sonucuna göre B2 seviyesinde dil yeterliliğine sahip oldukları belirlendiğinden lisans öğrenimlerine başladıklarını ve aynı zamanda C1 kuruna devam ettiklerini ifade etmişlerdir. 27 öğrenci ise girdikleri dil sınavı sonucunda herhangi bir dil kursuna devam etmeden lisans öğrenimlerine başladıklarını belirtmişlerdir. Türk soylu öğrenciler; Türkiye Türkçesini televizyon seyrederek, kendi ülkelerinde kurs alarak ya da uzun süredir Türkiye'de yaşamalarının sonucu olarak kendiliğinden öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Ancak seviye tespit sınavından aldıkları dil puanı yeterli olmadığından Türk soylu öğrencilerin 24'ü genel amaçlı dil öğrenimlerini Uşak Üniversitesi TÖMER'de tamamlamışlardır. Türk soylu olmayan öğrenciler ise Türkçeyi Türkiye'de özel dil kurslarında veya bir başka üniversitenin dil kursunda öğrendiklerini belirtmişlerdir. Azerbaycan ve Türkmenistan uyruklu toplam 43 öğrenciden 18'inin yeterli seviyede Türkiye Türkçesi becerisine sahip olmamaları ve diğer ülkelerden öğrencilerle birlikte C1 kuruna devam etmeleri, yabancı uyruklu öğrencilerin tabiiyetleri ne olursa olsun belirli düzeylerde benzer dil yeterliliklerine sahip olduklarını göstermesi bakımından önemlidir.

Bu durum, C1 kuru gibi üst düzey dil becerilerinin gerektiği düzeylerde yabancı öğrencilerin uyruklarının avantaj sağlamadığına işaret etmektedir.

Ankette yabancı uyruklu öğrencilerden bölüm derslerini anlamaları ve bu dersleri başarmaları için en önemli gördükleri okuma kaynaklarını “1: önemli değil, 5: çok önemli” olacak şekilde 1’den 5’e kadar puanlamaları istenmiştir. Bu soruyla öğrencilerin derslerinde en çok hangi okuma kaynaklarını kullanmaya ihtiyaç duyduklarını ve onlara göre hangi okuma kaynaklarının daha önemli olduğunu belirleyebilmek hedeflenmiştir. Aşağıdaki kaynaklardan başka önemli gördükleri kaynak olup olmadığını tespit etmek amacıyla açık uçlu bir madde eklenmiş ancak öğrencilerin bu maddeyi cevaplamadıkları görülmüştür. Öğrencilere puanlamaları için sunulan kaynaklar ve bu kaynakların önemsenme düzeylerine ilişkin ortalama puanlar Tablo 5’te görüldüğü gibidir.

Tablo 5

Örneklem Grubundaki Öğrencilerin Alanları ile İlgili Okuma Kaynaklarını Önemseme Düzeyleri

Okuma Kaynakları	N	Ortalama	Önem Düzeyi
Alanımla ilgili kaynak kitaplar ve ders kitapları	58	3,98	Oldukça Önemli
Alanımla ilgili yazılı sınav materyalleri	58	3,98	Oldukça Önemli
Alanımla ilgili ders notları	58	3,86	Oldukça Önemli
Bilgisayar ortamındaki alanımla ilgili okuma materyalleri	58	3,16	Önemli
Alanımla ilgili basılı dergi, makale, rapor, köşe yazısı vb.	58	2,79	Önemli

Tablo 5’te yer alan okuma kaynakları ile ilgili önemseme düzeyi ortalamalarına bakıldığında örneklem grubundaki öğrencilerin derslerini anlamak ve başarılı olmak için kaynak kitaplar ve ders kitapları, yazılı sınav materyalleri ve ders notlarını “oldukça önemli” düzeyde önemsediklerini söylemek mümkündür. Öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler de bu sonucu desteklemektedir. Görüşmelerde öğrencilere yöneltilen “Derslerinizde en çok hangi okuma materyalleriyle karşı karşıya kalıyorsunuz? Hangi kaynakları okumak başarılı olmanızda önemlidir?” gibi farklı şekillerde yöneltilen sorulara da en çok kaynak kitaplar ile ders notları cevabı verilmiştir. Tabloya bakıldığında bilgisayar ortamındaki okuma materyalleri ile alanla ilgili dergi, makale, rapor, köşe yazısı gibi akademik materyallerin “önemli” düzeyde önemsendiği görülmektedir. Görüşme sırasında verilen cevaplar da bu yöndedir. Öğrencilerden bir kısmı, derslerinde kullanılan sunuların bazen önemli olabildiğini, zira öğretim

elemanlarının kullandıkları bu sunuları kendileriyle paylaştıklarını ve hatta sınavlarında sunulardaki bilgilerden sorumlu tutulduklarını ifade etmişlerdir. Alanları itibarıyla grafik ve tabloları okuma ve anlamının da özellikle bazı derslerinde önemli olduğunu söyleyen öğrenciler; ders kitapları, öğretim elemanlarının verdiği notlar, kendi tuttıkları notlar dışında makaleler de okuduklarını ancak bu tür okuma kaynaklarına sadece kendilerine verilen ödevleri hazırlamada ihtiyaç duyduklarını, özellikle derslerinde veya sınavlarına hazırlanırken okumadıklarını dile getirmişlerdir. Tabloya bakıldığında, öğrencilerin okumak zorunda oldukları bir kaynak olarak yazılı sınav materyallerinin önemsenme düzeyinin kaynak kitaplar ve ders kitapları ile aynı frekansa sahip olduğu dikkat çekmektedir. Bu sonucun nedeni de yine yapılan görüşmelerde ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin görüşmede yöneltilen soruya verdikleri cevaplardan onların anketteki bu maddeyi sınav odaklı değerlendirdikleri, sınavlarda öğrencilerden bazılarının klasik soruları, bazılarının ise test sorularını verilen sürede okuyup anlamakta güçlük çektiğini, bu sebeple bir sorun olarak gördükleri sınav sorularını okuma ve cevaplama sürecini ankete verdikleri cevaba yansıttıkları anlaşılmaktadır. Bu durumu yazılı materyalleri ile ilgili yorum yapan iki öğrencinin sözlerinden anlamak mümkündür:

Öğrenci 1: "...Klasik sınav benim için çok iyi, test iyi gelmiyor bana... Hoca konuları azaltıyor, sınırlandırıyor, en azından ne soracağını biliyorsun hocam klasikte, testte bütün konuları okumak zorundasın, o problem değil de ama yine de çok karışık soru soruyorlar yani, çok zorluyor, çok zaman alıyor, anlayamıyorum, yetişmiyor. O yüzden sınav sorularını anlamak çok önemli yani..."

Öğrenci 2: "...Yazılı soruları da çok önemli, çünkü zaman yetmiyor. Sınavda soruyu anlamam ve yazana kadar çok zaman geçiyor, bu yüzden testler daha kolay, daha kolay anlıyorum. Sınavlarda çok iyi yazamıyorum..."

Öğrencilerin okuma ve yazma becerilerinde yaşadıkları sorunların, okuma kaynaklarından yazılı sınav materyalleri ile ilgili verdikleri cevaba yansımaları, yukarıdaki cevaplarda kendini göstermektedir. Yapılan sınavlarda sorulan klasik veya test sorularını anlamakta veya anladığı soruyu sınav süresi içinde uygun bir biçimde cevaplamakta sorun yaşayan öğrenciler, yazılı sınav materyallerini derslerinde başarılı olmaları için önemli bir okuma materyali olarak görmektedirler.

Önem sırasına göre ilk sırayı paylaşan kaynak kitaplar ve ders kitapları ile yazılı sınav materyalleri, program geliştirme sürecine önemli veri sağlamıştır. Çalışmanın içerik belirleme sürecinde öğretim elemanları tarafından kullanılan ve tavsiye edilen ders kitapları ile kaynak kitapları referans kabul edilmiş, programın içeriği buna göre düzenlenmiştir. Programın kazanım oluşturma sürecinde de öğrencilerin önemli gördükleri

yazılı sınav materyallerini okumaları ve cevaplamalarına yönelik kazanımlar yazılarak anketin bu maddesinden elde edilen veriler programa yansıtılmaya çalışılmıştır.

Mevcut durum analizi anketinin dil becerileri ile ilgili sorunları belirlemeye yönelik ilk bölümünde, katılımcıların derslerinde ve dersleriyle ilgili etkinliklerdeki okuma sorunlarını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla öğrencilere “ankette belirtilen okuma becerilerinde ne sıklıkla sorun yaşadıkları” sorulmuştur. Öğrencilerin verdiği cevaplarla ortaya çıkan frekanslar ve okuma sorunu sıralaması Tablo 6’da görüldüğü gibidir.

Tablo 6

Örneklem Grubundaki Öğrencilerin Okuma Becerileri ile İlgili Yaşadıkları Sorunların Ortalama Puanları ve Sıralamaları

Okuma Becerileri	N	Ortalama	Düzye
Alanımla ilgili bir metni hızlı okurken metnin konusunu belirlemede sorun yaşıyorum.	58	3,0000	Orta düzeyde
Alanımla ilgili metnindeki temel veri ve değerlerin (tablo, şekil, sayısal veri, grafik, vb.) işlevlerini anlamakta sorun yaşıyorum.	58	2,9655	Orta düzeyde
Alanımla ilgili bir metnin içeriğini anlamakta sorun yaşıyorum.	58	2,9310	Orta düzeyde
Alanımla ilgili akademik metinlerde (kitap, bildiri, makale, tez, bilimsel rapor...vb.) kullanılan sözcük ve terimleri anlamakta sorun yaşıyorum.	58	2,8966	Orta düzeyde
Alanımla ilgili metinlerde dolaylı olarak ifade edilen (örtülü bilgiler, ilişkiler, kişisel fikir ve düşünceler) unsurları anlamakta sorun yaşıyorum.	58	2,8966	Orta düzeyde
Alanımla ilgili akademik bir metindeki ana düşünce ve yardımcı düşünceleri belirlemede sorun yaşıyorum.	58	2,8276	Orta düzeyde
Alanımla ilgili metinlerdeki öznel (subjektif) ve nesnel (objektif) yargıları ayırt etmekte sorun yaşıyorum.	58	2,7931	Orta düzeyde
Alanımla ilgili uzun metinlerde, alt bölümlerin konu ile arasındaki ilişkiyi belirlemede sorun yaşıyorum.	58	2,7586	Orta düzeyde
Okuduğum akademik bir metindeki kavram ve terimlerin alanımla ilgili olup olmadığını ayırt etmekte sorun yaşıyorum.	58	2,6207	Orta düzeyde

Tablo 6’da yer alan okuma sorunlarının frekanslarına bakıldığında ilgili becerilerin tümünde orta düzeyde sorun yaşandığı görülmektedir. Görüşme sonuçları ve öğrencilerin sorunlarını yazılı olarak ifade ettikleri açık uçlu sorunun cevapları, anket sonuçlarıyla beraber göz önünde bulundurulduğunda, anket maddelerinin okuma becerisi ile ilgili pek çok sorunu içerdiğini söylemek mümkündür. Bunun yanında ankette yer alan bazı okuma

becerilerinin gerçekleştirilmesinde sorun yaşanmasına rağmen bu okuma becerilerinin dersleri anlamak ve başarılı olmak için öncelikli ihtiyaçlar olmadığı belirtilmiştir.

Mevcut durum analizi anketinin ön uygulama aşamasında okuma sorunları ile ilgili bölümde “konuyla ilgili fikir sahibi olabilmek için hızlı okumak (göz atarak okuma); detayları anlayabilmek için yavaş ve dikkatli okumak; belirli bir bilgiyi bulabilmek için okumak (tarama)” şeklinde maddelere yer verilmiştir. Ön uygulama sonunda katılımcılarla yapılan görüşmede “göz atarak okuma ve tarama” şeklindeki alt becerilerin anlaşılmadığı, örneklerle açıklandığında ise bu becerilerin “hızlı okumak” şeklinde algılandığı görülmüştür. Öğrenciler derslerinde ya da dersleri ile ilgili bazı çalışmalarında zaman sıkıntısından dolayı daha hızlı ve anlayarak okumaya ihtiyaç duyduklarını; yavaş okuduklarında gerekirse sözlük yardımıyla metnin içeriğini anlayabildiklerini ancak dersleri ile ilgili kitapları, metinleri, hatta derslerde kullanılan sunuları okumada daha hızlı olmaya ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Bunun üzerine ön uygulamada katılımcıların anlamakta güçlük çektiği yukarıda belirtilen okuma alt becerileri anketten çıkarılmış bunların yerine öğrencilerin algıladığı şekliyle “bir metni, konusunu belirlemek amacıyla hızla okumak” alt becerisi dâhil edilmiş ve bu becerinin gerçekleştirilmesinde yaşanan sorun sıklığını tespit etmek amaçlanmıştır. Anket sonuçları incelendiğinde öğrencilerin okuma alanında en çok sorunu bu beceriyi gerçekleştirmede yaşadıkları görülmektedir. Açık uçlu soruya verilen bir cevapta, ilgili beceri ve öğrencinin yaşanan sorunu çözme ile ilgili çabası ankete: “Alanımla ilgili kitapları okuduğumda akıcı ve kolay okuyamıyorum. Hızlı okumam gerektiğinde anlamıyorum, onun için çok kitap okumaya çalışıyorum.” (Katılımcı 57) şeklinde yansımıştır. Verilen cevaba bakıldığında akıcı ve anlayarak daha hızlı okuma sorununu çözmek için bireysel çaba sarf edilmekte, becerinin geliştirilmesi için daha fazla kitap okunmaktadır. Yapılan görüşmelerde, metnin konusunu kavrayabilecek şekilde hızlı okuyabilme ile ilgili bazı öğrencilerin verdiği cevaplar aşağıdaki gibidir:

“...Çok dikkatli okumam lazım, anlamak için iyice okumam, okuduklarımı çok düşünmem lazım... Ben bir şey okuyorsam zaten sözlük yardımıyla okuyorum... Okuduklarım bana çok yabancı geldiği için hızlı okumam gereken yerlerde yapamıyorum, o zaman anlamıyorum... Yavaşlıyorum, çok zaman geçiyor...(Öğrenci 2).”

“...Ders kitabındaki şeyi okumak zorundayım, o yüzden okumam lazım. Böyle başlığına bakarak anlamıyorum... İlla bakmam lazım, hangi kelime o tam olarak anlamam lazım... Okurken yavaşlarım, hızlı olunca anlamam ama bazen bazı şeyleri hızlı okumak gerekiyor... (Öğrenci 3).”

“...Okurken yani bazen yeni kelimeler görüyoruz o zaman dikkat etmemiz lazım, yavaşlıyoruz düşünüyoruz bu kelime ne anlama geliyor... Bazen sözlükten bakıyoruz. Belki bir sayfada bazen iki bazen beş kelime görüyoruz. Okurken yavaş oluyoruz yani... Ben de anlayabilirim... Belki yani şey beş cümle okuyabilirsem ben anlayabilirim bu kitapta ne

anlatılıyor yani. Daha hızlı okumam lazım ama daha iyi anlamak için yavaş okumam lazım (Öğrenci 9).”

“...Bazen derslerde hızlı okuyabilmem gerekiyor, bu yüzden çok kitap okumam gerekiyor... Hızlı okuyorum da anlamam lazım önce öyle hızlı okuyarak yani... (Öğrenci 10).”

“...Ben mesela hocam düşünerek okumazsam hiçbir şey anlamıyorum, hızlı hızlı okuyup gitsem mesela hiçbir şey anlamıyorum... Çünkü akademik kelimeler çok fazla olduğundan anlayamıyoruz...(Öğrenci 4).”

Öğrencilerin verdikleri cevaplar genel olarak ele alındığında bölüm derslerinde ya da dersleri ile ilgili çalışmalarında bazen daha hızlı okumaya ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu ihtiyaçların ne zaman ortaya çıktığı sorulduğunda öğrenciler çoğunlukla “hocaların bilgisayar sunusu kullandığı derslerde” ve “kendi başıma ders çalışırken” cevabını vermişlerdir. Kısıtlı bir sürede dersleri ile ilgili daha fazla şey okumaya ihtiyaç duyulduğunda, bunu gerçekleştirmede zorlandıklarını ifade eden öğrencilerin verdikleri cevaplar, bu sorunun kaynağının sözcük bilgisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bazen gördükleri yeni sözcük veya kavramların bazen de alanları ile ilgili akademik terimlerin okumalarını yavaşlattığını, anlamalarını güçleştirdiğini ifade eden öğrenciler, bu sorunun çözümünü daha çok okumakta aramaktadırlar.

Katılımcıların öğrenim gördükleri alan gereği derslerinde ve ilgili metinlerde tabloların, şekillerin, grafiklerin, sayısal verilerin yer aldığı bilinmektedir. Bu görsel materyalleri okuma ve anlama ile ilgili sorunun yer aldığı maddenin frekansına bakıldığında yine orta düzeyde bir sorun olduğu göze çarpmaktadır. Bununla birlikte yapılan görüşmelerde öğrenciler; alanlarıyla ilgili metinlerdeki temel verileri ve görsel materyalleri anlamada sorun yaşamalarına rağmen bunların dersleri anlamalarında önemli ihtiyaçlar olmadığını belirtmişler ve bu sorunun çok üzerinde durmamışlardır. Yani öğrenciler, belirtilen materyalleri okuma ihtiyacı hissettiklerinde sorun yaşamakta ancak bu tür bir okumaya çok sık ihtiyaç duymamaktadırlar.

Tablo 6’ya bakıldığında ankette yer alan okuma becerileri ile ilgili sorun yaşama sıklığında “alanla ilgili bir metnin içeriğini anlama” becerisi ile ilgili sorunun üst sıklarda yer aldığı dikkat çekmektedir. Öğrenciler yapılan görüşmelerde bu beceri ile ilgili olarak kendilerini zorlayan ve anlamak için yoğun çaba ve dikkate ihtiyaç duyulan alan metinlerinin bir zaman sonra sıkıcı hâle geldiğini; anlatım şekli ve bilinmeyen çok sayıda sözcük yüzünden yorucu olarak nitelikleri bu metinleri okumaktan keyif almamaları nedeniyle çoğunlukla konusunu da tam anlayamadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 6 incelendiğinde “alanla ilgili akademik metinlerde (kitap, bildiri, makale, tez, bilimsel rapor...vb.) kullanılan sözcük ve terimleri anlama” ve “...metinlerde dolaylı

olarak ifade edilen...unsurları anlamak” becerileri ile ilgili olarak aynı düzeyde sorun yaşandığı görülmektedir. Görüşme yapılan öğrencilerin okuma becerisi sorunları ile ilgili cevapları ve ankete katılan öğrencilerin bazılarının açık uçlu soruya verdikleri cevaplara göre ankette yer verilen okuma becerilerini sergilemekte yaşanan sorunların, çoğunlukla aynı sebepten kaynaklandığını söylemek mümkün görünmektedir. Görüşme yapılan öğrenciler, okuma sorunları ile ilgili soruya verdikleri cevapta, alanları ile ilgili metinlere yabancı olduklarını, bu metinlerde bilmedikleri çok fazla sözcük ve terim bulunduğunu, ayrıca akademik metinlerdeki dil yapılarının çok farklı olduğunu belirtmişlerdir. Bu etkenlerin okuma ile ilgili sergilenmesi beklenen becerilerin önündeki en büyük engel olduğunu gözler önüne sermişlerdir. Dersleri ile ilgili metinlerde karşılaştıkları sözcük ve terimler ile ilgili görüşlerini Öğrenci 9, aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

“...Ders kitaplarında bilim dili var yani, bazen kelimeleri anlamıyorum... Bazen şey birkaç kelimeyi, yani hiçbir şey görmedik yeni görüyoruz, bilim yani bilimsel olarak bu kelimeler yurt dışından geliyor. Amerika'dan yani belki İngilizceden geliyor, her gün biz yeni kelimeler görüyoruz... (Öğrenci 9)”.

Öğrenci 6 ise doğrudan bölüm derslerinde işlenen konuları örnek vererek akademik terimler ile ilgili görüşlerini: “İktisat ve siyasette hiçbir şey anlamıyorum... İktisatta çünkü terimler çok...” şeklinde dile getirmektedir. Öğrenci 1 ise kendi dilinde bile anlamakta zorlanacağı terimleri yeni öğrendiği bir dilde anlaması beklendiğinde yaşadıklarını: “...Akademi dili var ya o kadar farklı farklı kelimeler var ki piyasadan bahsediyor mesela piyasayı hiç anlamıyoruz... Kendi dilimizde bile bilmediğimiz kelimeleri Türkçede görünce onlar bayağı zor oluyor üst üste...” diyerek ifade etmektedir.

Ankete katılan öğrencilerin alanlarına ilişkin metinlerdeki sözcük ve terimler ile ilgili yaşadıkları sorunları kendi cümleleriyle ifade ederek vurguladıkları cevapları da görmek, üniversite eğitimi alabilecek düzeyde Türkçe bilgi ve becerisine sahip oldukları düşünülen yabancı uyruklu öğrencilerin mevcut dil durumlarını ortaya koyması bakımından önemli görülmektedir. Öğrencilerin dersleri ile ilgili metinlerde, sınavlarında karşılaştıkları sözcükler ve terimlere ilişkin görüşlerini yansıttıkları yazılardan birkaçı şunlardır:

“Terim sözleri bazı zamanlarda anlayamıyorum. Kitaptaki sözlerin anlamları çok zor. Bu da benim derslerimi anlamamı zorlaştırıyor.” (Katılımcı 18)

“Bazı benim için zor olan kelimeler var Türkçede. Onları anlamakta zorluk çekiyorum. Bunların arasında en çok ders kitaplarındaki sözler yer almaktadır.” (Katılımcı 19)

“Siyaset, hukukun temel kavramları ve iktisat derslerinde geçen kelimeler ve bazı grafikler üzerinde sorun yaşıyorum.” (Katılımcı 34)

“Gündelik hayattaki kelimeler hariç, Türkçedeki kelimelerin hepsini, siyasetle ilgili kelimeleri, iktisat dersindeki, hukuk dersindeki kelimelerin hepsini anlamakta zorlanıyorum ve bilmek istiyorum.” (Katılımcı 35)

“Terimlerin farklı adda olması soruları 2-3 kez okumamıza neden oluyor bu da sınavda zaman kaybına neden oluyor.” (Katılımcı 40)

Yukarıdaki cevapların yanında katılımcılardan biri sınavlarda yaşadığı sorunları ve bu sorunun çözümünü: “Sınav soruları geldiğinde soruyu anlamada çok zorluk yaşıyorum. Ben isterim, üniversiteye başlamadan önce ilgi alanımızla ilgili dersler verilsin.” (Katılımcı 55) şeklinde ifade ederek dil öğretiminde öğrenenlerin ihtiyaçlarına yönelik öğretim yaklaşımlarının önemini öğrenci bakış açısıyla yansıtmıştır.

Görüşme yapılan ve açık uçlu soruyu cevaplandıran öğrenciler, alanları ile ilgili sözcük ve terimleri anlamakta yaşadıkları sorunun yanında başka bir konuya da dikkat çekmektedirler. Öğrenci 8’in Türkçe öğrenirken okuduğu kitaplarla derslerinde kullanılan metinlerin dilini karşılaştırırken kurduğu cümleler şu şekildedir: “Zaten bu akademik şeyler farklı oluyor... Farklı çok farkı var. Burada biraz üstün yani bence... Romanlara göre daha üstün yani. Romanlarda halk dili var ama ders kitabında daha farklı, kitapta daha farklı konu...(Öğrenci 8)”. Öğrencinin yorumlarına bakıldığında alanıyla ilgili akademik metinlerin kendisine farklı geldiğini, bu metinlerdeki dilin gündelik dile göre daha farklı algılandığını görmek mümkündür. Öğrenci 2 de “...Bir de Türkçe konuşma dili ve kitap dili çok çok farklı... (Öğrenci 2)” diyerek akademik metinlerdeki sözcük ve terimlerin farklılığının yanında dilin kendine özgü yapısına da işaret etmektedir. Yine Katılımcı 20 de konuyla ilgili olarak “Genel ve günlük Türkçe konuşmasından kitap dilini ayırt edebilmekte zorlanıyorum.” diyerek metinler arasındaki farklılığın sadece sözcükler olmadığını, daha da ötesinde akademik metinlerde kullanılan dilin, yapının ve üslubun kendilerine diğer metinlerden farklı ve zor geldiğini ifade etmektedir. Bu durumla ilgili bir madde ankete alınmamış olmasına rağmen sorun, görüşme ve açık uçlu cevaplarla tespit edilmiş ve öğrenciler için tasarlanan programda bu sorunun aşılabilmesinde kullanılabilecek çözümler sunmanın uygun olacağı düşünülmüştür.

Anket sonuçlarına göre en sık yaşanan ilk beş sorunu “alanla ilgili akademik bir metindeki ana düşünce ve yardımcı düşünceleri belirlemek”, “alanla ilgili metinlerdeki öznel ve nesnel yargıları ayırt etmek”, “alanla ilgili bir metinde, alt bölümlerin konu ile arasındaki ilişkiyi belirlemek” ve “okudukları akademik bir metindeki kavram ve terimlerin alanla ilgili olup olmadığını ayırt etmek” ile ilgili sorunlar takip etmektedir. Yine bu beceriler ile ilgili frekans sıklıklarına bakıldığında her birinde orta düzeyde sorun yaşandığı görülmektedir. Bu durum, anketi dolduran öğrencilerin bu becerileri sergileme gereği duyduklarında sorun yaşadıklarını göstermektedir.

Anketten elde edilen veriler, görüşme sonuçları ve açık uçlu soruya verilen cevaplarla karşılaştırıldığında bu beceriler ile ilgili sorun yaşama sıklıkları ve ortalama sıralamalarının durumu daha açık bir biçimde görülmekte ve öğrencilerin dil becerileri ile ilgili mevcut durumlarının ve ihtiyaçlarının daha farklı yönleri ortaya çıkmaktadır. Buna göre öğrenciler, dersleri ile ilgili metinleri okuma türü (göz atarak, tarayarak, detaylı) doğrultusunda ve gerektiğinde hızlı okuma, bu metinlerdeki kavram ve terimleri kolaylıkla anlama ve bu beceriye bağlı olarak metinlerin temel konusunu kolaylıkla belirleyebilme becerilerini geliştirmeye ihtiyaç duymaktadırlar. Bu becerilere sahip öğrenciler, okudukları akademik bir metnin öncelikle içeriği ile ilgili çıkarımda bulunabilmekte, konusunu belirleyerek okunmaya değer olup olmadığına karar verebilmektedirler. Bu sonuç, Öğrenci 3'ün şu sözlerinden çıkarılmaktadır:

“...Ben kelimelerde mesela zor kelimelerde zorlanıyorum. Ben bir metne baktığımda başlıklar var ya önce onu okuyacağım, başlığı anlamıyorum ya zor kelimeler olsa mesela benim ilgimi çekmeyecek onu geçeceğim. Kendim anladığım bir başlık varsa hemen metni okumam lazım... Ders kitabındaki şeyi okumak zorundayım, o yüzden okumam lazım... Biraz bir şey anladıktan sonra lazımsa okuyorum... Bir şey anlamazsam zaten okumam...” (Öğrenci 3)

Öğrencinin, akademik metinleri okuma esnasında göz atma, tarama ve gerekirse detaylı okuma stratejilerini kullanmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Metnin önce başlığını anlamaya çalışmakta, anlarsa metne göz atmakta, işine yarayacağını düşündüğünde detaylı okuma yapmaktadır. Ancak kendisinin de ifade ettiği gibi öğrencinin bu stratejileri kullanabilmesinin birinci basamağı, alanla ilgili sözcük ve terimleri anlayabilmesi ile ilgilidir. Bu bilgiye sahip olduğunda diğer becerileri gerçekleştirebileceğini ifade etmektedir.

Görüşme yapılan öğrenciler genel olarak metinlerdeki örtük ifadeleri anlama, ana düşünce ve yardımcı düşünceleri belirleme, öznel ve nesnel yargıları ayırt etme, metinlerde yer alan bölümler ile konu arasındaki ilişkileri anlama, metinlerdeki kavram ve terimlerin alanla ilgili olup olmadıklarını ayırt etme becerilerinde yaşanan sorunların kaynağının dil öğrenme sürecinde dersleri ile ilgili metinlerle karşılaşmamalarına bağlamaktadırlar. Bu nedenle alanları ile ilgili metinlerdeki konular, dil yapısı, sözcük ve terimlerin kendilerine çok yabancı geldiğini ve derslerinde kendilerini zorladıklarını belirtmektedirler. Bununla birlikte anket maddelerinde yer alan bu becerileri, derslerini anlamalarında ve başarılı olmalarında çok fazla önemli görmediklerini vurgulamışlardır. Alanlarıyla ilgili akademik bir metni okurken bu becerilere odaklanmadıklarını, önceliklerinin metnin içeriğini anlamak olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak bu beceriler, birtakım bilimsel metinleri detaylarıyla anlamakta önemli beceriler olarak değerlendirilmektedir. Bu bakımdan

tasarlanan programda, metinlerin uzunluk, içerik, disiplinlerarasılık, metinlerarasılık ve dil yapıları gibi özellikleri doğrultusunda yukarıdaki becerilerin kazandırılmasına yönelik etkinliklere yer verilmeye çalışılmıştır.

Öğrencilerin derslerinde ve akademik ortamlarda ihtiyaç duyabilecekleri ankette yer alan dinleme becerileri ve bu becerilerle ilgili sorun yaşama düzeyleri Tablo 7’de sıralanmıştır:

Tablo 7

Örneklem Grubundaki Öğrencilerin Dinleme Becerileri ile İlgili Yaşadıkları Sorunların Ortalama Puanları ve Sıralamaları

Dinleme Becerileri	N	Ortalama	Düzye
Alanımla ilgili bir dersi ve konuşmayı dinlerken konuyu özetleyerek not tutmakta sorun yaşıyorum.	58	2,7931	Orta düzeyde
Alanımla ilgili derslerdeki sunum ve karşılıklı konuşmaları dinlerken konunun içeriğini anlamakta sorun yaşıyorum.	58	2,7586	Orta düzeyde
Alanımla ilgili dersleri ve konuşmaları dinlerken sözcük ve terimleri anlamakta sorun yaşıyorum.	58	2,5517	Orta düzeyde
Alanımla ilgili konuşmaları dinlerken konuşmacıların konuyla ilgili kişisel görüşlerini belirlemekte sorun yaşıyorum.	58	2,3310	Az düzeyde
Alanımla ilgili konferans, toplantı, panel ve seminerlerde yapılan konuşmaları takip etmekte sorun yaşıyorum.	58	2,3276	Az düzeyde
Alanımla ilgili canlı veya kayıtlı (video, ses kaydı, radyo vb.) konuşmaları dinlerken verilmek istenen ana fikri anlamakta sorun yaşıyorum.	58	2,2759	Az düzeyde

Öğrencilerin dinleme becerisi sorun ortalamalarına bakıldığında en büyük sorunun “alanla ilgili bir dersi ve konuşmayı dinlerken konuyu özetleyerek not tutmakta” yaşandığı, bu sorunun da orta düzeyde olduğu görülmektedir. Görüşmelerden elde edilen veriler, bu beceri ile ilgili durumu daha açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Görüşme yapılan öğrencilere “alan derslerini dinlerken özetleyerek not tutma” ile ilgili sorunlar hatırlatıldığında çoğunluk, dinleme-anlama ve anladığını not tutarak yazma becerilerini birlikte kullanmakta sorun yaşadıklarını ifade etmiştir. Sorun yaşadıklarını kısaca ifade edenlerin yanında ders sırasında yaşadıkları bu sorunu örneklerle açıklayanlar da olmuştur. Durumu:“...Ben böyle yapamıyorum çünkü ya dinlemem gerek ya da yazmam gerek yani,

çünkü yani iyice dinleyeceğim, yazacaksam sadece yazmam lazım...” şeklinde açıklayan Öğrenci 2, alan derslerinde ihtiyaç duyduğu özetleyerek not tutma becerisindeki mevcut durumunun dinlediğini anlama becerisindeki yetersizliği ve bu nedenle öğretim elemanını takip edememe ile ilişkisini; yaşadığı bu sorundan ortaya çıkan eksikliği giderme yolunu şu cümlelerle ifade etmiştir:

“...Yazmayı bırakıyorum, yanlış da şey yapabilirim çünkü çabuk konuşuyor hoca, ben mesela bir cümlede bir kelime bile eksik olursa sonra anlamayacağım bunu, ne demek istedi hoca diye... Yazamıyorum o kadar... Dinliyorum... Aaa, şey mesela başlıklar yazıyorum, sonra başkalarına soruyorum, başka yerden çalışıyorum, internetten bakıyorum. Bazı şeyleri yazamayacağım için hocayı dinliyorum daha aklımda kalıyor...” (Öğrenci 2)

Yukarıdaki ifadelerle bakıldığında öğrenci, not tutmaya çalıştığında dersi anlayamayacağını düşünüp yazmayı bırakmaktadır. Öğretim elemanlarının dersi anlatma şekli kendisine oldukça hızlı gelmekte, dinlediklerini anlamlandırmada zorluk çeken öğrenci bir de bunları özetleyerek yazmaya kalkıştığında başarısız olmaktadır. Alanla ilgili Türkçeye yeterince vakıf olamadığından konuyu özetleyen notlar tutamamakta, dinlediklerini yazıya dökmemektedir. Bu nedenle sadece dersi dinlemeyi tercih eden öğrenci, derslerle ilgili sorununu, başlıklarını yazdığı konuları arkadaşlarına sorarak başka yerlerden okuyarak çözmeye çalışmaktadır. Yine bir başka öğrenci, öğretim elemanlarının konuyu bilgisayar sunusundan yararlanarak anlattığı derslerle ilgili olarak: “... Mesela hoca slayttan anlatıyor ya ben hocanın anlattıklarını hiç dinlemiyorum sadece slayttakileri yazıyorum. Hocayı takip ederken bir şey yazmayacağım. Ben yazarak daha iyi anladığım için böyle derslerde dinlemiyorum... Yazacağım, sonra onu evde çalışacağım...” (Öğrenci 3) demiştir. Öğrenci 3’ün ifadelerine bakıldığında bu öğrencide, Öğrenci 2’deki davranışın bir benzeri olduğu görülmektedir. Öğrenci 2’nin yazmayı bırakıp dersi dinlemeyi seçmesi gibi Öğrenci 3 de dinlemeyi bırakıp öğretim elemanının sunusunda bulunan bilgileri aynen yazıya geçirmeye çalışmaktadır. Öğrencinin bu tercihi de yine dinlerken not tutma becerisinde yaşanan sorunun bir yansıması olarak değerlendirilmektedir.

Öğrenci 4 ve Öğrenci 10 da özetleyerek not tutma becerisi ile ilgili yaşadıkları sorunların kaynağının, öğretim elemanlarının dersi hızlı anlatmaları olduğunu ifade etmişlerdir. Bu öğrenciler, konuyla ilgili olarak Öğrenci 2’yle benzer şeyleri dile getirmişlerdir: “Hoca hızlı konuşunca yetişemiyorum, yani yazamıyorum, not alamıyorum. Hocalar hızlı hızlı anlatıyorlar...(Öğrenci 4)”; “Derste hem dinleyip hem not tutamıyorum, sorun var. Hoca konuştuğunda yazamıyorum, yetişemiyorum... Hocanın anlattıklarını kaçıyorum, anlamıyorum. (Öğrenci 10)” Öğrencilerin ifadelerine bakıldığında bir dil becerisi olmasının yanı sıra bir çalışma becerisi de olan özetleyerek not tutma becerisini

sergilemek, çözülmesi gereken bir sorun olarak görülmektedir. Derslerinde, hızlı konuştuğunu düşündükleri öğretim elemanlarını anlayamamanın yanında anladıklarını özetleyerek anlamlı notlar tutabilme yetisine de sahip olmadıkları düşünülmektedir. Yine yaşadıkları bu sorunu öğretim elemanına bağlayan Katılımcı 21: “...Derslerde not tutamıyorum, çünkü yetişemiyorum. Bazen hoca dersi hızlı anlattığı zaman farkına varamıyorum...” ile Katılımcı 25: “...Bazen hocalar hızlı konuşuyorlar, o yüzden yazmak not tutmak zor geliyor. Türkiye’ye yeni geldiğimiz için not tutmak, alışmak zor geliyor...” diyerek ankette puanladıkları bu beceri ile ilgili sorunu vurgulamaktadırlar.

Derslerinde dinlediklerini anlama ve not tutma ile ilgili yaşadığı sorunu ve anlamadığı konular ya da tuttuğu notlardaki eksiklikler ile ilgili durumun üstesinden nasıl geldiğini açıklayan Öğrenci 9’un ifadeleri şu şekildedir:

...Bazen yani arkadaşlarımla oturuyoruz, onlara soruyoruz yani. Anlamadıysam onlara soruyorum. Sadece not tutuyorum, bazen de arkadaşlarımla tartışıyoruz, onların notları görüyorum, istiyorum, benimkinden daha farklı yani ne var... Eh, yani bazen yazıyorum anladığıma göre, ama onlar benden daha iyi anladığı için... (Öğrenci 9).

Öğrenci 9, derslerde anlamadığı konuları ana dili Türkçe olan sınıf arkadaşlarına sormaktadır. Genel olarak sorun yaşayan bütün öğrencilerin yaptığı gibi dinlediklerini anlamlandırmadan daha çok aynen yazmaya çalışmaktadır. Daha sonra tuttuğu notları ana dili Türkçe olan sınıf arkadaşlarının tuttuğu notlarla karşılaştırmakta ve eksiklikleri tamamlamaya çalışmaktadır. Bu durum öğrencinin derste dinleme-anlama becerisini kullanmaktan daha çok duyarak tuttuğu ya da arkadaşlarından aldığı notları okuyarak öğrenmeye çalıştığını ortaya koymaktadır.

Ankette yer alan dinleme becerileri ile ilgili frekanslara göre ikinci sırada, yine ortada düzeyde sorun sıklığının yaşandığı “alanla ilgili derslerdeki sunum ve karşılıklı konuşmalarda konunun içeriğini anlama” becerisi bulunmaktadır. Görüşme yapılan öğrenciler bu durumun, öğrenim görülen akademik alanın kendine has dil yapısı ve terminolojisi ile ilişkili olduğunu ortaya koyan yorumlarda bulunmuşlardır. Öğrenciler alanlarıyla ilgili kendilerine karmaşık gelen ve kafalarında örneklendiremedikleri, somut bir karşılık bulmayan konuları anlamakta güçlük çektiklerini, dahası konuşma sırasında kullanılan bilmedikleri kelimelerin durumu daha da zorlaştırdığını belirtmişlerdir. Dinleme becerilerinde orta düzeyde yaşanan bir diğer sorun “derslerde kullanılan sözcük ve terimleri anlama” olarak tespit edilmiştir. Görüşmelerde öğrenciler, bu becerinin daha önce belirtilen iki dinleme becerisi ile birlikte sınıf içerisinde en çok ihtiyaç duyulan beceri olduğunu dile getirmişlerdir. Dinleme becerisi ile ilgili olarak “dersleri dinlerken

kullanılan sözcük ve terimleri anlama”nın frekans sıklığı da ortada düzeyde olmasına rağmen, yukarıda ifade edilen diğer dinleme becerilerine göre daha düşük seviyededir. Ayrıca anketin okuma alanında yer alan “okuduğu metinlerdeki sözcük ve terimleri anlama” becerisi ile ilgili yaşanan sorun dikkate alındığında frekansın yine düşük seviyede olduğu görülmekte, bu durumun konuşma dilinde yazılı dildeki kadar çok bilinmeyen sözcük ve terimin kullanılmadığından ortaya çıktığını akla getirmektedir.

Öğrencilerin görüşmelerde verdikleri cevaplara göre “dersleri dinlerken kullanılan sözcük ve terimleri anlama” becerisine ilişkin sorunun daha düşük frekansa sahip olmasının nedeni, ders esnasında öğretim elemanının kullandığı sözcük ve terimlerden içeriğe odaklanmanın önemli görülmesi olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin anlamadıkları sözcükler olduğunda bunu önemsemedikleri, derste konuyu genel olarak anlamaya çalıştıkları görülmüştür. Bunun yanında öğrenciler, işlenen derste alana ilişkin sözcük ve terimlerin sayısının artmasıyla konunun daha karmaşık ve soyut hâle geldiğini ifade etmişlerdir. Bu sorun ile ilgili olarak Öğrenci 3: “...Ben mesela bazı kelimeleri o kadar anlamıyorum, sadece geçiyorum böyle şey yapmam, genel olarak ne hakkında konuşuyor, sadece onu dinliyorum. Anladığım yerleri kabul ediyorum yoksa konuyu kaçırıyorum...” diyerek derslerinde konuyu genel olarak anlamaya odaklandığını, anlamadığı kelimeleri önemsemediğini ifade etmektedir. Öğrenci 2 de kullanılan kavramlara takılmadığını, derslerde amacının konuyu sonuna kadar takip edebilmek olduğunu: “...Ben çok düşünmüyorum hocanın ne demek istediğini, acaba ne demek istedi diye takılmıyorum. Anlatılan konuyu en sona kadar takip etmeye çalışıyorum...” şeklinde ifade etmektedir. Katılımcı 55 ise ankette yer alan maddelerin yaşadığı sorunları kapsama durumu ile ilgili fikrini ifade ettikten sonra ders esnasında yaşadığı sorunu: “Benim sorunlarımın zaten hepsi ankete yer almış. Sadece sorunlar bizde bitmiyor. Bazı öğretmenlerimizin öğrenciye konuyu karışık anlatmaları sorunlarımdan birisi...” cümleleriyle ifade etmiştir. Verdiği cevaba bakıldığında öğrenci sorunun kaynağının öğretim elemanları olduğunu, konuları anlaşılır anlatmadıklarından dolayı derste sorun yaşadığını belirtmektedir. Bu durum, alanıyla ilgili karmaşık ve soyut içeriğe sahip konularda öğrencinin dinlediğini anlama sorunu yaşadığını düşündürmektedir. Yine Öğrenci 4 de “Derste ki karışık konuları ve uzun cümleleri anlayamıyorum. Günlük konuşmadan uzak kelimeleri aklımda tutamıyorum.” diyerek derslerindeki konuların zorluğundan ve günlük dilden uzak kelimeleri kavrayamamaktan yakınmaktadır. Derslerde kullanılan akademik dilin ve konuların

gündelik dille olan farklılığından dolayı derslerinde anlama sorunu yaşadığını belirten Öğrenci 6 ise şu ifadeleri kullanmaktadır:

Günlük kullanılan kelimeler daha kolay, biz buna alışmışız ya yabancı arkadaşlarımızla hep kolay kelimelere o yüzden derslerde zorlanıyoruz, bir de mesela şimdi çocuklarda bu akademi dille konuşmuyor kimse o yüzden. Derste konuşuluyor sadece... Konular da farklı farklı ve karışık geldiği için anlayamıyoruz... (Öğrenci 6)”

Benzer şekilde “...Derste en çok hocaların anlattığı kitap dilinin sözlerinde sorun yaşıyorum...” diyen Öğrenci 5 akademik dilin zorluğuna, “Ben hocanın anlattığı dersi veya konuyu anlamakta biraz zorluk çekiyorum. Daha çok hocanın söylediği cümleleri tekrarlamakta zorluk çekiyorum.” ifadelerini kullanan Katılımcı 53 ise derslerde işlenen konuların zorluğuna vurgu yapmaktadır.

Görüşme yapılan öğrencilerin, derslerde işlenen konu ile ilgili sorulan soruları anlamaya yönelik sorunlarını, konunun karmaşıklığına ve yine anlamını bilmedikleri sözcük ve terimlerin sık kullanılmasına bağladıkları dikkat çekmiştir. Orta düzeyde yaşanan bu sorun ile ilgili olarak “...Bazen soruları doğru anlamıyorum. Mesela devlet, iktidar kelimeleri söylendiği zaman hocanın onlara örnekler vermesini istiyorum.” diyen Öğrenci 1, derslerde anlatılan konuların veya sorulan soruların somutlaştırılması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Ankette yer verilen dinleme becerisi ile ilgili sorunlar, görüşme verileri ve açık uçlu cevaplarla birlikte ele alındığında öğrencilerin; sınıf ortamında dinlerken özetleyerek not tutma, öğretim elemanı tarafından somutlaştırılmayan, anlamını bilmedikleri çok fazla akademik sözcük ve terim kullanılan karmaşık konuları anlama ile ilgili sıkıntılar yaşadıkları görülmektedir. Bu beceriler haricinde ankette yer verilen maddeler sorulduğunda öğrenciler, ilgili becerilere çok sık ihtiyaç duymadıklarını örneğin konferans, panel, seminer gibi toplantılara çok fazla katılmadıklarından bu becerileri önemsemediklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte bu becerilere ihtiyaç duyduklarında az da olsa sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin yazma becerisi ile ilgili maddelere verdikleri cevaplara genel olarak bakıldığında bu beceri alanında da orta düzeyde bir sorun yaşandığı görülmektedir. Yazma becerisi ile ilgili sorunların frekansları, aşağıda yer alan Tablo 8’de gösterildiği gibidir:

Tablo 8

Örneklem Grubundaki Öğrencilerin Yazma Becerileri ile İlgili Yaşadıkları Sorunların Ortalama Puanları ve Sıralamaları

Yazma Becerileri	N	Ortalama	Düzy
Alanımla ilgili konulardaki bilgi ve görüşlerimi ilgili örnekler ve destekleyici bilgilerle genişleterek (örnekleme, karşılaştırma, tanık gösterme, sayısal verilerden yararlanma, betimleme, kanıtlama, hikâye etme vb.) türüne uygun yazılar yazmakta sorun yaşıyorum.	58	2,7586	Orta düzeyde
Alanımla ilgili yazılarımda; alanla ilgili sözcük ve terimleri uygun biçimde kullanmakta sorun yaşıyorum.	58	2,7414	Orta düzeyde
Alanımla ilgili yazdığım yazılarda, anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturmakta sorun yaşıyorum.	58	2,7069	Orta düzeyde
Alanımla ilgili yazıları, Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazmakta sorun yaşıyorum.	58	2,6379	Orta düzeyde
Alanımla ilgili bir konuda edindiğim bilgileri anlaşılır bir şekilde özetlemekte sorun yaşıyorum.	58	2,6207	Orta düzeyde

Tablo 8'e bakıldığında öğrencilerin en sık yaşadığı yazma sorununun “alanla ilgili konulardaki bilgi ve görüşlerini, ilgili örnek ve destekleyici bilgilerle genişleterek türüne uygun yazılar yazmak” ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu yazma becerisinde öğrencilerin derslerinde ihtiyaç duydukları türlü yazma görevleri ve bu yazma görevlerini yerine getirirken bilgi ve birikimlerini yazıya dökebilmelerinden bahsedilmektedir. Buna göre öğrencilerin bir derste gördükleri konu ile ilgili bilgi ve görüşlerini, öğrendiklerinden de yararlanarak yazmakta; yine sınavda çalışmış ve biliyor olmalarına rağmen bunları ifade etmekte sorun yaşadıkları sonucuna varılmaktadır. Katılımcı 20, ankete verdiği: “Konularla ilgili kendi görüşlerimi özet olarak rahatlıkla açıklamak çok zor oluyor...” şeklindeki cevapla bu sorununu vurgulamaktadır. Karşı karşıya kaldığı yazma görevlerinden birini yerine getirmede yaşadığı sorunu dile getiren Öğrenci 3 bu durumu: “Hoca bir derste konuyu anlattı, sonra kendi görüşlerinizi yazın dedi, mesela ben hiçbir şey yazamadım, bir şey bildiğim olsa da zor yazıyorum...” şeklinde ifade etmiştir. Öğrenci 2 de yine yazma becerisi ile ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır: “Hocam cümleleri düzgün kuramıyoruz, kelimeler yer değiştiriyor bazen, Türkçeye uygun olmuyormuş. Gramer falan yapabilirim ama mesela bu kelime bu yerde yok yani önce olsa daha düzgün olur, onun için...”. Söylediklerine bakıldığında Öğrenci 2'nin yazma görevlerinde oldukça zorlandığı, Türkçenin yapısına uygun cümleler kurmakta sorun yaşadığı görülmektedir.

Görüşme yapılan öğrenciler, yazma sorunlarını belirlemek amacıyla yöneltilen soruya verdikleri cevaplarda derslerde, sınavlarda veya ödev hazırlamada sorun yaşadıklarını ifade

etmişler, bu beceriyle ilgili en az sorunu ödev hazırlarken yaşadıklarını, çünkü kaynaklardan bakarak yazmanın kendilerine daha kolay geldiğini belirtmişlerdir. Görüşmeden elde edilen sonuçlar, öğrencilerin bir çalışma becerisi de olan toplanan bilgileri organize etme ve yazıya geçirme noktasında daha yeterli olduklarını; bir kaynaktan bakarak yazma, aynen aktarma ya da özetleme ile ilgili sorunları daha az yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Yazma becerileri ile ilgili yaşanan sorun sıklıkları dikkate alındığında “alanla ilgili bir konuda edinilen bilgileri anlaşılır bir şekilde özetleme” becerisi ile ilgili sorunun en düşük frekansa sahip olması, bu durumu doğrulamaktadır. Okuma ve dinleme alt becerilerinde alana ilişkin sözcük ve terimlerle ilgili yaşanan sorunların yazmada da kendini gösterdiği, öğrencilerin yazma görevlerinde “alanla ilgili sözcük ve terimleri uygun biçimde kullanmakta” zorlandıkları belirlenmiştir. Alana ilişkin sözcük bilgisinin yazma becerileri üzerindeki etkisini ortaya koyan sözlerinde Öğrenci 2 şu ifadeleri kullanmıştır:

...Genellikle günlük dille yazıyorum, çok iyi okuma yapacağım, çalışacağım biraz da ezberleyeceğim o zaman galiba iyi yazabilirim. Ama şimdi yazamıyorum... Dersle ilgili kullanmaya çalışıyorum, ama anlamlarını bilmiyorum, o yüzden hep bildiğim kelimeleri kullanıyorum sadece, ama biraz böyle farklı kullansak daha güzel olur...(Öğrenci 2)

Yukarıdaki ifadelerine göre Öğrenci 2, derslerinde öğrendiği yeni sözcük ve terimleri yazdığı yazılarda kullanmakta sorun yaşamaktadır. Yazılarında gündelik dili tercih ettiğini ifade eden öğrencinin akademik yazma becerisine sahip olmadığı, ilk kez gördüğü sözcük ve terimleri bağlam içerisinde öğrenemediği için ezberlemeye ihtiyaç duyduğu, ezberlemediği sözcükleri ilgili yazma görevlerinde kullanamadığı görülmektedir. Bu durum, alanı ile ilgili ön bilgilere ve bu bilgilerle geliştirilmiş yeterli yazma becerisine sahip olmayan öğrencinin yaşadığı sorunları açıkça ortaya koymaktadır. Bu konuyla ilgili olarak verdiği cevapta Öğrenci 9: “Öğrendiğim kelimeyi bazen yanlış ya da eksik yazabiliyorum... Ben şey mesela yani ödevleri yazmak bazen yani zor geliyor ama yine de yapmaya çalışıyorum... TÖMER’de yazma yaptık ama ödevler bunlarla ilgili değil.” ifadelerine yer vermiş, alanı ile ilgili terimleri yanlış da olsa kullanmaya çalıştığını, dil öğrenirken yazma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler yaptırıldığını ama bunların alanla ve alana ilişkin yazma becerileri ile ilgili olmadığını belirtmiştir.

Yukarıda belirtildiği gibi yazma sorunlarının çoğunlukla alana ilişkin konulardaki bilgi ve görüşleri destekleyici bilgilerle yazmak ile alana özgü sözcük ve terimleri kullanmakta yaşandığı belirlenmiştir. Bunların yanında anketteki veriler ve görüşme verileri birlikte ele alındığında öğrencilerin bilhassa sınavlarında “yazdıkları yazılarda anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturma” ve “Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazma” becerilerini

sergilemekte sorun yaşadıkları da görülmüştür. Anketteki açık uçlu soruya verdiği cevapta Katılımcı 20: “Sınavlarda soruya uygun kısa paragraflar yazmakta sorun yaşıyorum.”, Katılımcı 35 ise: “Paragraf yazamıyorum. Sağ olsun hocalar sınavları test yaptılar. 1. dönem zaten zor oldu. Klasik olsaydı, bilmiyorum ne yapardım.” ifadelerini kullanarak bu sorunlarını vurgulamışlardır. Öğrenciler, mevcut dil sorunları nedeniyle sınavlarda sorulan soruları cevaplarken bilgileri organize etmede ve bunları bir anlam bütünlüğü içerisinde yazıya dökmekte zorlanmaktadırlar. Katılımcı 35, öğretim elemanları sınavlarında çoktan seçmeli testleri tercih ettiğinde klasik sınav sorularını cevaplamakta yaşadığı yazma sorunlarının ortadan kalktığını belirtmektedir. Bununla ilgili olarak Öğrenci 3 de: “...Test güzel oluyor, test olunca sadece okumakta zorlanıyoruz...” diyerek klasik sınavda hem okuma-anlama hem de yazma şeklinde kendini gösteren sorunların okuma-anlama ile sınırlı kaldığını ifade etmektedir. Ayrıca ankete dâhil edilmemiş olmasına rağmen açık uçlu anket sorusuna verilen cevaplarda dahi birçok yazım ve noktalama hatası yaptıkları görülen öğrencilerin bu beceri ile ilgili sorun yaşadıkları görülmüş bu nedenle yapılan görüşmelerde kendilerine bu durum sorulmuştur. Bununla ilgili Öğrenci 3: “...Gramer farklı olduğu için bazen kelimeler farklı yerlerde oluyor, bir de noktalama işaretlerini hiç kullanmıyorum...”, Öğrenci 2 ise: “Noktalama işaretlerinde sorun yaşıyorum, mesela noktadan sonra unutuyorum büyük harfle başlamayı, kelimeleri de başka yerlerde yazıyormuşum...” ifadelerini kullanmıştır. Bununla birlikte öğrenciler, Türkçenin söz dizimine uygun yazma ve noktalama ile ilgili yaşadıkları bu sorunları, alanlarında yaşadıkları önemli dil sorunları olarak görmemekte, bu becerilerin derslerinde başarılı olmalarını etkilemeyeceğine inanmaktadırlar. Ancak Türkçenin söz dizimine uygun yazma becerisi ile ilgili yaşanan sorununun, sözcük ve terimlerin yazma görevlerinde uygun bir biçimde kullanılması sorunu ile birlikte ele alındığında, karşılaşılabilecek yazma görevlerini gerçekleştirmede yaşanacak zorluklara neden olabileceği düşünülmektedir. Bu bakımdan yazma görevlerini Türkçenin söz dizimine uygun olarak ve neredeyse hiç yazım hatası yapmadan yerine getirebilme becerileri, tasarlanan programda önemli beceriler olarak değerlendirilmektedir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri alanda ihtiyaç duyabilecekleri karşılıklı konuşma ve sunum becerileri ile ilgili maddelere bakıldığında, daha önce ele alınan okuma, dinleme ve yazma beceri alanlarında olduğu gibi yine orta düzeyde sorun tespiti yapılabilmektedir. Konuşma becerisine ilişkin maddeler ve bu maddelere verilen cevapların ortalama frekansları Tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 9

Örneklem Grubundaki Öğrencilerin Konuşma Becerileri ile İlgili Yaşadıkları Sorunların Ortalama Puanları ve Sıralamaları

Konuşma Becerileri	N	Ortalama	Düzey
Alanımla ilgili bir konuşmada karşı tarafın sorularına uygun ve akıcı cevaplar verebilmekte sorun yaşıyorum.	58	2,6897	Orta düzeyde
Karşılıklı konuşmada ya da tartışmalarda, alanımla ilgili terimleri hatasız, yerinde kullanmakta sorun yaşıyorum.	58	2,6724	Orta düzeyde
Alanımla ilgili konularda, terimleri de kullanarak sunum yapmakta sorun yaşıyorum.	58	2,6724	Orta düzeyde
Konuşmalarımda alanımla ilgili sözcük ve terimleri doğru telaffuz edebilmekte sorun yaşıyorum.	58	2,6034	Orta düzeyde
Alanımla ilgili bir konuda bilgi ve görüşlerimi, akıcı bir biçimde ifade ederek sunum yapmakta sorun yaşıyorum.	58	2,5690	Orta düzeyde
Türkçeyi ana dili olarak konuşan kişiler arasında geçen alanımla ilgili akıcı bir konuşmaya kolaylıkla katılabilmekte sorun yaşıyorum.	58	2,4655	Orta düzeyde

Tablo 9’a bakıldığında, ankette yer alan konuşma becerileri ile ilgili maddelere verilen cevaplar, öğrencilerin bu becerileri sergilemeye ihtiyaç duyduklarında orta düzeyde sorun yaşadıklarını veya yaşayacaklarını ortaya koymaktadır. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, konuşma alanı ile ilgili olarak anketten toplanan verilerle beraber değerlendirildiğinde, öğrencilerin derslerinde veya dersleri ile ilgili ortamlarda çok sık konuşmadıklarını gözler önüne sermektedir. Öğrencilerin, konuşma alanı ile ilgili becerileri puanlarken henüz ihtiyaç duymadıkları becerileri kendi mevcut durumlarını değerlendirerek puanladıkları belirlenmiştir. Örneğin derslerinde sunum yapmayan öğrenciler, dil yeterliliklerini göz önünde bulundurarak bu beceriyi sergilemede sorun yaşayacaklarını düşünmüşler ve anketi buna göre cevaplandırmışlardır. Görüşmelerde öğrencilerin konuşma ile ilgili yaşadıkları sorunların temelinde kelime bilgisi yetersizliği, telaffuzda yaşanan sıkıntılar ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan “kaygı”nın olduğu gözlenmiştir.

Ankette yer alan becerilerle ilgili sorun yaşama frekanslarına bakıldığında ilk sırada “alanla ilgili bir konuşmada karşı tarafın sorularına uygun ve akıcı cevaplar verebilme”

sorununun olduğu gör÷lmektedir. Öğrenciler, görüşme esnasında belirttiklerine göre dinleme becerisinde de yaşanan “derste sorulan soruları anlama” sorununa paralel olarak, karşılıklı konuşmalarda kendilerine yöneltilen sorulara akıcı bir dille uygun cevap vermekte sorun yaşamaktadırlar. Konuyla ilgili Öğrenci 2: “...Sorulara hemen cevap veremiyorum, önce cümleleri toplamam gerekiyor, bilmediklerimi anlamam gerekiyor.” cevabını vermiş, bilmediğı kelimelerin soruyu anlama ve cevaplamaya etkisini dile getirmiştir. Bu sorun ile ilgili olarak Öğrenci 3 de: “...Bildiğim konu olsa bile hemen cevap veremiyorum ya da cevabını hemen verebilecek gibi olmuyorum.” diyerek sorunun kaynağının konuyla ilgili bilgi sahibi olmaktan ziyade soruyu anlamlandırmak ve ifade edebilmek ile ilgili olduğunu ortaya koymuştur. Öğrenci 10 ise: “...Bildiğim konuyla soruları iyi cevaplayabilirim, zorlanırım ama yapabilirim.” ifadelerini kullanarak konuşmalarda yöneltilen sorulara zorlanarak da olsa uygun cevaplar verebileceğini belirtmiştir.

Öğrencilerin “karşılıklı konuşmalarda alanlarıyla ilgili terimleri hatasız ve yerinde kullanmakta” yaşadıkları sorun, diğer dil becerilerinde de gör÷ldüğü gibi, konuşma becerisini sergilemekte karşılaştıkları sorunların odak noktasında yer almaktadır. Derslerinde ya da dersleri ile ilgili konularda topluluk karşısında konuşmaktan çekinen öğrenciler, bu becerilerini geliştirmenin önündeki en büyük engellerden birinin telaffuz olduğunu ifade etmektedirler. Yeni öğrendikleri sözcükleri doğru telaffuz edemeyen öğrenciler, bu kelimeleri uygun bir biçimde kullanamamakla ilgili kaygı duymaktadırlar. Alana ilişkin sözcüklerin kullanımı ile ilgili Öğrenci 2’nin ifadeleri şu şekildedir:

...Ben kendi dilimde konuşurken daha güzel kelimeler kullanmaya çalışıyorum çünkü kelimelerin anlamını biliyorum ama derslerde geçen kelimeleri bilmediğim için onları hiç kullanmıyorum... Mesela ben öğrendiğim kelimeleri hemen derste konuşurken kullanamam, önce arkadaşlarımla pratik yapacağım, yani ne kadar doğru ne kadar düzgün yapabiliyorum ondan sonra hocalarımla konuşurken kullanacağım. Emin olmam lazım, düzgün kullanıyor muyum diye...(Öğrenci 2).

Öğrenci 2, ifade ettiğine göre derslerinde geçen sözcüklerin anlamını öğrenmek ve bu sözcükleri konuşmalarında kullanabilmek için fazladan çaba sarf etmekte, yine bu sözcükleri doğru bir biçimde ve doğru yerde kullanabildiğinden emin olana kadar pratik yapmakta ve sonra kullanmaya çalışmaktadır. Öğrenci 9, ders içi karşılıklı konuşmalarla ilgili olarak: “Konuşuyorum ama yani çok yani tam olmuyor. Bazen çok şey anlatmak istiyorum ama tam anlatamıyorum ama onlar anlıyorlar beni yani... Ben cevap veriyorum bazen, sorun yaşıyorum yani. Anlatıyorum ama eksik oluyor yani...” diyerek derslerinde yaptığı konuşmalarda veya sorulara verdiği cevaplarda kendini çok rahat ifade

edemediğini, çok şey anlatmak istemesine rağmen sınırlı sözcük bilgisinden ötürü konuşmalarının yarım kaldığını ancak dinleyenlerin onu anladığını belirtmiştir. Aynı şekilde Öğrenci 8 de derslerinde yaptığı konuşmalarda yerine göre uygun sözcük ve terimleri kullanmak istediğini ancak bunları kullanmakta sorun yaşadığını şu sözleriyle ifade etmiştir: “Bazen konuşurken aradığımız kelime aklıma gelmiyor yani. Ben söylemek istiyorum kelime aklıma gelmiyor, o kelimeyi kullanmak istiyorum ama olmuyor. Anlatacağım zaman aklıma bir sürü kelime geliyor ama onları kullanmadan yine basit kelimeleri kullanıyorum yani...”

Görüşme yapılan öğrenciler, derslerinde karşılıklı konuşmalara katılmak istediklerini, dersleriyle ilgili konuların tartışıldığı ortamlarda aktif olmak istediklerini ancak yukarıda belirtilen sözcük bilgisi ve telaffuz gibi sorunlarla bu becerileri sergilemekte sorun yaşadıklarını vurgulamışlardır. Telaffuz sorunu ile ilgili olarak Öğrenci 2, derslerinde başına gelenleri ve konuşmaya ilişkin çekincelerini şu şekilde dile getirmektedir:

...Sınıfımızda çok öğrenci var, biz yabancıyız ya çok dikkat çekiyoruz, mesela Türkler cevapladığında kimse merak etmiyor ama biz yabancıyız ya herkes bize bakıyor... Türkçede mesela noktalı harfler var ya bizim dilde yok onlar. Mesela kotu diyorum (kötü) olmuyor, sonra doğrusunu söylemeye çalışıyorum çok nazıksın deyip dalga geçiyorlar filan. Acaba konuşsam nasıl derim sınıfta diye düşünüyorum... Telaffuz bu yüzden çok önemli hocam... (Öğrenci 2)

Ankette bulunan ve sorun yaşadıkları belirlenen “alanla ilgili konularda, terimleri de kullanarak sunum yapma”, “bilgi ve görüşlerini, akıcı bir biçimde ifade ederek sunum yapma” ve “Türkçeyi ana dili olarak konuşan kişilerin alanla ilgili konulardaki konuşmalarına katılabilme” becerilerinin çok önemli olmadığını ifade eden öğrenciler, bu tür konuşma türlerinin derslerinde başarılı olmalarında elzem olmadığını belirtmişlerdir. Ancak sunum yapma becerisi ile ana dil konuşurlarının alanla ilgili tartışmalarına katılabilme becerisini sergilemeye ihtiyaç duyduklarında, benzer sorunlar yaşayacaklarını dile getirmişlerdir. Bu nedenle bilhassa sunum yapma becerisi ile ilgili sorun sıklığının ilk sıralarda olduğu göze çarpmaktadır. Derslerinde yaptıkları konuşmalarda bazen cümleleri yanlış kurduklarını, bunu da arkadaşlarının ya da hocalarının düzeltmeleriyle fark ettiklerini belirten öğrenciler, bu beceri ile ilgili sorun yaşamalarına rağmen yanlışlarının başkaları tarafından düzeltildiğine dikkat çekmektedirler. Bu bakımdan bahsedilen becerinin derslerinde çok önemslenmediğini düşünmektedirler.

Çalışmanın öğrencilere yönelik veri toplama sürecinde, alana yönelik okuma kaynaklarının önemslenme düzeyi; dil ve çalışma becerileri ile ilgili yaşanan sorunların sıklığı; açık uçlu

soruya verilen cevaplar ve görüşmelerden elde edilen veriler beraber irdelendiğinde ortaya çıkan sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

Yapılan mevcut durum analizinde öğrencilerin sorunları ile ilgili iki farklı boyutun ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlardan birincisi öğrencilerin hâlihazırda sorun yaşadıkları ve geliştirilmesine öncelikli ihtiyaç duydukları dil becerileridir. Bu becerileri şu şekilde sıralamak mümkündür:

-Alanla ilgili bir metni, konuyla ilgili genel bir fikir edinmek amacıyla göz atarak okuyabilme

-Alanla ilgili bir metni, belirli bir sürede okuyarak metnin konusunu belirleme

-Alanla ilgili bir metni, belirli bir bilgiye ulaşmak amacıyla tarama yaparak okuyabilme,

-Alanla ilgili metinlerindeki temel verilerin işlevlerini anlayabilme

-Alanla ilgili her türlü akademik metinde kullanılan sözcük ve terimleri anlayabilme,

-Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlayabilme,

-Alanla ilgili bir dersi ve konuşmayı dinlerken konuyu özetleyerek not tutabilme,

-Alanla ilgili derslerde sözlü olarak kullanılan sözcük ve terimleri anlayabilme,

-Alanla ilgili konulardaki bilgi ve görüşlerini, ilgili örnek ve destekleyici bilgilerle genişleterek türüne uygun yazılar yazabilme,

-Alana özgü sözcük ve terimleri, yazma görevlerinde uygun biçimde kullanabilme,

-Alanla ilgili yazma görevlerinde anlam bütünlüğü olan paragraflar yazabilme

-Alanla ilgili yazma görevlerini, Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yerine getirebilme,

-Alanla ilgili yazma görevlerini, yazım hatası yapmadan yerine getirebilme,

-Alanla ilgili bir konuşmada karşı tarafın sorularına uygun ve akıcı cevaplar verebilme,

-Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri hatasız ve yerinde kullanabilme,

-Konuşmalarda alanla ilgili sözcük ve terimleri doğru telaffuz edebilme.

Mevcut durum analizinden ortaya çıkan ikinci boyuta göre; öğrencilerin derslerinde çok sık sergileme gereksinimi duymadıkları ancak karşı karşıya kaldıklarında sorun yaşadıkları veya sorun yaşayacaklarını düşündükleri, bu bakımdan geliştirilmesine öncelikli ihtiyaç duymadıkları ancak önemli gördükleri becerileri ise şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Alanla ilgili metinlerdeki örtük ifadeleri anlayabilme,
 - Alanla ilgili metinlerdeki ana düşünce ve yardımcı düşünceleri belirleyebilme,
 - Alanla ilgili metinlerdeki öznel ve nesnel yargıları ayırt edebilme,
 - Alanla ilgili metinlerde yer alan bölümler ile metnin konusu arasındaki ilişkileri anlayabilme,
 - Bilinmeyen sözcük ve terimlerin anlamlarını tahmin ederek alanla ilgili olup olmadıklarını ayırt edebilme,
 - Alanla ilgili bir konuda edinilen bilgileri anlaşılır bir şekilde özetleme
 - Alan ilgili derslerde, alana özgü terimleri de kullanarak hazırlıklı konuşma ve sunumlar yapabilme,
 - Alanıyla ilgili bir konuda bilgi ve görüşlerini, akıcı bir biçimde ifade ederek sunum yapabilme,
 - Türkçeyi ana dili olarak konuşan kişilerin alanla ilgili konulardaki konuşmalarına katılabilmek.
- Öğrencilerin sorun yaşama sıklıklarına ve görüşlerine göre sıralanmış bu dil becerileri programın amaç ve kazanımlarını belirlemede temel referans olarak kabul edilmiş ve program, bu verilerden elde edilen sonuçlar dikkate alınarak tasarlanmıştır.

Öğretim Elemanlarına Uygulanan İhtiyaç ve İçerik Belirleme Formundan Elde Edilen Veriler

Uygulanan form üç bölümden oluşmakta ve birinci bölümde öğretim elemanlarının i) çalıştığı fakülte, ii) öğrenim durumu, iii) ders verme tecrübesi ve iv) uzmanlık alanı ile ilgili sorular yer almaktadır. İhtiyaç ve içerik belirleme formunun uygulandığı 5 öğretim elemanı, Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde görev yapmaktadır ve öğretim elemanlarının tamamı doktora mezunu olduklarından öğretim üyesi statüsündedir. Bu bakımdan çalışmanın bu kısmından itibaren öğretim üyesi unvanı kullanılacaktır.

İşletme derslerine giren ve uzmanlık alanını yönetim organizasyon (stratejik yönetim, örgütsel davranış) olarak belirten öğretim üyesi 15 yıl; maliye derslerine giren ve uzmanlığı kamu maliyesi, mali hukuk olan öğretim üyesi 13 yıl; iktisat derslerine giren ve uzmanlık alanını iktisadi gelişme ve uluslararası iktisat olarak ifade eden öğretim üyesi 6

yıl; idare hukuku, çevre hukuku, anayasa hukuku alanlarında uzman olup hukuk derslerine giren öğretim üyesi 3 yıl; genel muhasebe alanında uzman olup bu dersi yürüten öğretim üyesi ise 13 yıllık ders verme tecrübesine sahiptir.

Formun ikinci bölümünde birisi açık uçlu olmak üzere toplam beş soru maddesi bulunmaktadır. Açık uçlu maddede öğretim üyelerinin derslerinde karşılaştıkları durumlara ilişkin bilgiler ve fakültelerinde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin başarı durumları ile ilgili görüşlerine başvurmak amaçlanmıştır. Bu amaçla öğretim üyelerine “Derslerine girdiğiniz sınıflarda yabancı uyruklu öğrenciler bulunuyor mu? Bulunuyor ise bu öğrencilerin dil yeterliliği ile ilgili dikkatinizi çeken şeyler oluyor mu?” soruları yöneltilmiştir. Öğretim üyeleri, yukarıda belirtilen ortak dersleri yürüttükleri sınıflarda yabancı uyruklu öğrenciler bulunduğunu belirtmişlerdir. Sınıf mevcutları dikkate alındığında, derslerine girdikleri yabancı uyruklu öğrencilere özel ilgi gösterme ve dikkat etmenin zorluğunu dile getiren öğretim üyeleri, bu öğrencilerin yaşadıkları dilsel sıkıntıları ancak öğrencilerden gelen talepler doğrultusunda ve sınav kâğıtlarını inceleme esnasında tespit edebildiklerini ifade etmişlerdir.

Yabancı uyruklu öğrencilerin dil yeterliliği ile ilgili olarak Öğretim Üyesi 3 “Derslerine girdiğim yabancı öğrencilerin dil yeterliliği hususunda şüphelerim var.” ifadesini kullanarak bu öğrencilerin kendi dersini takip edebilecek seviyede dil yeterliliğine sahip olmadıklarını ima etmektedir. Konuyla ilgili olarak Öğretim Üyesi 1, yabancı uyruklu öğrencilerin genel Türkçe dil becerilerini yeterli bulmakta ancak alana yönelik Türkçe yeterliliği noktasında tam tersini şu sözlerle ifade etmektedir: “Özellikle akademik anlamda literatür kavramlarını anlamakta zorlanıyorlar. Bu öğrenciler kolaylıkla iletişim kurabiliyorlar ancak dersimle ilgili akademik kavramları anlamıyorlar ve çok zorlanıyorlar.” Öğretim Üyesi 4 ise yabancı uyruklu öğrencilerin sorunlarına değinmenin yanında kendisinin bu sorunları çözmede nasıl bir yol izlediğini şu sözlerle açıklamaktadır:

Dil yeterliliği konusunda sınıflarımda birbirinden çok farklı yabancı uyruklular var. Çok iyi ya da eksik olarak karşımıza çıkanlar var. Bireysel gayretlerin önemli olduğunu düşünüyorum. Hukuksal terimler onlar için daha sıkıntılı bir durum yaratabiliyor. Ama gündelik hayattan örnekler vererek konuları daha anlaşılır kılmaya çalışıyorum.

Formun ikinci bölümünde yer alan diğer dört soru maddesinde öğretim üyelerinden belirtilen becerileri derslerindeki önemine göre sıralamaları istenmiştir. Burada amaçlanan, öğrencilerin derslerde ya da ders dışında yaptıkları çalışmalarda en çok hangi becerilere yoğunlaşmaları gerektiğini öğretim üyelerinin beklentilerini de dikkate alarak belirleyebilmek ve ayrıca öğrencilere uygulanan sorun ve ihtiyaç belirleme formundan elde

edilen verilerle bu formdan elde edilen verileri karşılaştırmaya tabi tutabilmektir. Okuma becerilerine ilişkin soru ve maddeler ile bu becerilerin öğretim üyeleri tarafından önem sırasına göre numaralandırılması Tablo 10'daki gibidir. Tablo 10'a ait soru maddesi şu şekildedir: "Aşağıda belirtilen okuma becerilerini derslerinizdeki önemine göre (1) den başlayarak numaralandırınız. Önemli görmediklerinizi lütfen numaralandırmayınız (-). (Öğrencileriniz derslerinizde, derslerinize ya da yaptığınız sınavlara hazırlanırken en çok hangi okuma becerilerini ve stratejilerini kullanmalıdırlar?)"

Tablo 10

Öğretim Üyelerinin Görüşlerine Göre Okuma Becerileri Önem Sıralaması

Okuma Becerileri	Ö.Ü.1 Sıralama	Ö.Ü.2 Sıralama	Ö.Ü.3 Sıralama	Ö.Ü.4 Sıralama	Ö.Ü.5 Sıralama
Alanla ilgili bir metni, konuyla ilgili genel bir fikir edinmek amacıyla hızlı okuma	-	-	-	1	-
Alanla ilgili bir metni, not tutarak okuma	2	3	1	3	2
Alanla ilgili bir metne, belirli bir bilgiyi bulmak amacıyla göz atma	-	-	-	-	5
Alanla ilgili metinlerdeki tablo, sayısal veri, grafik gibi bilgi verici unsurları yorumlama	5	4	2	-	3
Alanla ilgili akademik metinlerde (kitap, bildiri, makale, tez, bilimsel rapor...vb.) kullanılan sözcük ve terimleri anlama	1	1	3	2	1
Alanla ilgili metinlerde dolaylı olarak ifade edilen (örtülü bilgiler, ilişkiler, kişisel fikir ve düşünceler) unsurları anlama	4	5	4	-	4
Alanla ilgili metinlerdeki alt başlıkların ana başlık ile arasındaki ilişkiyi anlama	3	2	5	-	-
Alanla ilgili metinlerdeki öznel ve nesnel yargıları ayırt etme	6	-	-	-	-

Soru maddesinde öğretim üyelerinden dersleri için önemli gördükleri okuma becerilerini önem sırasına göre numaralandırmaları istenmektedir. Ayrıca önemli görmedikleri becerileri sıralamaya dâhil etmemeleri ifade edilmektedir. Tablo 10'a bakıldığında her bir öğretim üyesinin hangi beceriyi kaçınıcı sıraya koyduğunu görmek mümkündür. Toplamda 8 okuma becerisinin yer aldığı soruda öğretim üyelerinin her biri en az iki beceriyi kendi önem sıralamalarına dâhil etmemişlerdir. Okuma becerilerinden "alanla ilgili metinlerdeki

öznel ve nesnel yargıları ayırt etme”; “alanla ilgili bir metne, belirli bir bilgiyi bulmak amacıyla göz atma” ve “alanla ilgili bir metni, konuyla ilgili genel bir fikir edinmek amacıyla hızlı okuma” becerilerini dört öğretim üyesinin sıralamaya dâhil etmediği görülmektedir. Bunun yanında Öğretim Üyesi 1, “...genel bir fikir edinmek amacıyla hızlı okuma” ve “...belirli bir bilgiyi bulmak amacıyla göz atma” becerilerinin karşısına “Okuduğunu anlama ile ilgili zaten bilmeleri gerekir.” notunu düşmüştür. Öğretim üyelerinin bu becerileri sıralamalarına dâhil etmemenin yanında içlerinden birinin yukarıdaki ifadeyi kullanmasının göz atma ve hızlı okuma becerilerinin, öğrencilerin okuma ödevlerini yerine getirmede kullanmaları gereken stratejiler olarak kabul edildiğini düşündürmektedir.

Öğretim üyelerinin yaptığı sıralamalar birlikte değerlendirildiğinde önem sıralamasında ilk sırayı “alanla ilgili akademik metinlerde (kitap, bildiri, makale, tez, bilimsel rapor...vb.) kullanılan sözcük ve terimleri anlama” becerisinin aldığı görülmektedir. Bu sonuç öğrencilerden elde edilen verilerle örtüşmekte, alan eğitimi öncesinde alana ilişkin ön bilginin önemini ortaya çıkarmaktadır. Öğretim üyelerinin sırasıyla “alanla ilgili bir metni, not tutarak okuma”, “alanla ilgili metinlerdeki tablo, sayısal veri, grafik gibi bilgi verici unsurları yorumlama”, “alanla ilgili metinlerde dolaylı olarak ifade edilen (örtülü bilgiler, ilişkiler, kişisel fikir ve düşünceler) unsurları anlama” ile “alanla ilgili metinlerdeki alt başlıkların ana başlık ile arasındaki ilişkiyi anlama” becerilerini dersleri için önemli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte yukarıda da ifade edildiği gibi göz atma ve hızlı okumaya ilişkin becerilerin okuma görevlerini tamamlamada başvurulacak beceriler olduğunu ifade etmek mümkün görünmektedir.

Öğretim üyelerine dinleme alanı ile ilgili olarak yöneltilen “Aşağıda belirtilen dinleme becerilerini derslerinizdeki önemine göre (1) den başlayarak numaralandırınız. Önemli görmediklerinizi lütfen numaralandırmayınız. (Öğrencileriniz derslerinizde ya da derslerle ilgili konularda en çok hangi dinleme becerilerini kullanmalıdırlar?)” soru maddesine ilişkin veriler Tablo 11’de verilmektedir.

Tablo 11

Öğretim Üyelerinin Görüşlerine Göre Dinleme Becerileri Önem Sıralaması

Dinleme Becerileri	Ö.Ü.1	Ö.Ü.2	Ö.Ü.3	Ö.Ü.4	Ö.Ü.5
	Sıralama	Sıralama	Sıralama	Sıralama	Sıralama
Dersi veya dersle ilgili bir konuşmayı dinlerken konuyu özetleyerek not tutma	4	2	2	4	2
Sunum ve karşılıklı konuşmalarda konunun içeriğini anlama	2	4	3	2	4
Dersleri ve konuşmaları dinlerken sözcük ve terimleri anlayabilme	1	1	1	1	1
Dersleri dinlerken konuşmacıların konuyla ilgili kişisel görüşlerini belirleyebilme	-	-	-	-	6
Alanla ilgili konferans, toplantı, panel ve seminerlerde yapılan konuşmaları takip edebilme	5	5	5	5	5

Tablo 11'e bakıldığında dinleme becerileri ile ilgili 5 madde bulunduğu görülmekte ve "dersleri dinlerken konuşmacıların konuyla ilgili kişisel görüşlerini belirleyebilme" maddesinin dört öğretim üyesi tarafından sıralamaya dâhil edilmediği dikkat çekmektedir. Öğrencilerin kendileriyle yapılan görüşmelerle sık sık ifade ettiği alana ilişkin sözcük ve terimlerin bilinmesi ve anlaşılması ile ilgili soruna paralel olarak öğretim üyeleri de "dersleri ve konuşmaları dinlerken sözcük ve terimleri anlayabilme" becerisi üzerinde hemfikir görünmektedirler. Yine öğrencilere uygulanan ihtiyaç belirleme anketi ve öğrenci görüşmelerinde bir sorun ve ihtiyaç olarak görülen "dersi veya dersle ilgili bir konuşmayı dinlerken konuyu özetleyerek not tutma" becerisinin öğretim üyeleri tarafından önemli görüldüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Dinleme becerileri ile ilgili önem sırası "sunum ve karşılıklı konuşmalarda konunun içeriğini anlama" ve "alanla ilgili konferans, toplantı, panel ve seminerlerde yapılan konuşmaları takip edebilme" şeklinde oluşmakta ve öğrencilerden toplanan verilerle örtüşmektedir.

Yazma becerileri ile ilgili olarak öğretim üyelerine "Aşağıda belirtilen yazma becerilerini derslerinizdeki önemine göre (1) den başlayarak numaralandırınız. Önemli görmediklerinizi lütfen numaralandırmayınız. (Öğrencileriniz derslerinizde ya da derslerle ilgili görevleri yerine getirirken en çok hangi yazma becerilerini kullanmalıdırlar?)" yönlendirmeleri ve sorusu iletilmiş, belirtilen 5 becerinin sıralanması istenmiştir. Dinleme becerileri ve bu becerilere yönelik numaralandırma Tablo 12'de verilmektedir.

Tablo 12

Öğretim Üyelerinin Görüşlerine Göre Yazma Becerileri Önem Sıralaması

Yazma Becerileri	Ö.Ü.1	Ö.Ü.2	Ö.Ü.3	Ö.Ü.4	Ö.Ü.5
	Sıralama	Sıralama	Sıralama	Sıralama	Sıralama
Alanla ilgili konulardaki bilgi ve görüşleri, ilgili örnekler ve destekleyici bilgilerle genişleterek yazma	3	2	2	1	3
Alanla ilgili yazılarda, alana özgü sözcük ve terimleri uygun biçimde kullanma	1	1	3	2	1
Alanla ilgili yazılan yazılarda anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturma	2	3	1	4	2
Alanla ilgili yazıları, Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazma	-	-	5	-	-
Alanla ilgili bir konuda edindiği bilgileri anlaşılır bir şekilde özetleme	4	4	4	3	4

Tablo 12’de görüldüğü gibi öğretim üyelerinin dördü “Alanla ilgili yazıları, Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazma” becerisini sıralamaya dâhil etmemekte, bir kişi ise bu beceriyi son sırada göstermektedir. Bu durum öğretim üyelerinin dersleri ile ilgili yazma görevlerinde, yabancı uyruklu öğrenciler ile ilgili olarak biçimden çok içeriğe dikkat ettiklerini ortaya koymaktadır. Öğretim üyelerinin yaptıkları sıralamaya bakıldığında öğrencilere uygulanan mevcut durum analizi anketinden farklı olarak “alanla ilgili yazılarda, alana özgü sözcük ve terimleri uygun biçimde kullanma” becerisinin ilk sırada yer aldığı, “alanla ilgili konulardaki bilgi ve görüşleri, ilgili örnekler ve destekleyici bilgilerle genişleterek yazma” becerisinin ise ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Öğretim üyelerine göre öğrencilerin bilgi ve görüşlerini yazıya geçirmeden önce alana ilişkin sözcük ve terimlere hâkim olmaları ve yazılarında bunları kullanabilme becerisine sahip olmaları gerekmektedir. Önem durumuna göre yazma becerileri “alanla ilgili yazılan yazılarda anlamlı bütünlüğü olan paragraflar oluşturma” ve “alanla ilgili bir konuda edindiği bilgileri anlaşılır bir şekilde özetleme” şeklinde sıralanmakta ve bu sıralama öğrenci anketleri ve görüşleri ile paralellik göstermektedir.

Öğretim üyelerine yönelik anketin ikinci bölümünde son olarak “Aşağıdaki konuşma becerilerini derslerinizdeki önemine göre (1) den başlayarak numaralandırınız. Önemli görmediklerinizi lütfen numaralandırmayınız. (Öğrencileriniz derslerinizde veya ders ile ilgili konularda en çok hangi konuşma becerilerini kullanmalıdırlar?)” sorusu yer almaktadır. Bu beceri alanı ile ilgili elde edilen veriler Tablo 13’te sunulmaktadır.

Tablo 13

Öğretim Üyelerinin Görüşlerine Göre Konuşma Becerileri Önem Sıralaması

Konuşma Becerileri	Ö.Ü.1	Ö.Ü.2	Ö.Ü.3	Ö.Ü.4	Ö.Ü.5
	Sıralama	Sıralama	Sıralama	Sıralama	Sıralama
Alanla ilgili karşılıklı bir konuşmada karşı tarafın sorularına uygun ve akıcı cevaplar verebilme	4	2	2	2	1
Karşılıklı konuşmada ya da tartışmalarda, alanla ilgili terimleri hatasız, yerinde kullanma	1	1	1	3	2
Alanla ilgili konularda, terimleri de kullanarak sunum yapabilme	2	3	4	1	4
Alanla ilgili bir konuda, bilgi ve görüşlerini, akıcı bir biçimde ifade ederek sunum yapma	5	4	5	-	-
Türkçeyi ana dili olarak konuşan kişiler arasında geçen alanla ilgili akıcı bir konuşmaya kolaylıkla katılabilme	3	5	3	4	3

Tablo 13 incelendiğinde öğretim üyelerinin derslerinde ilk sıraya koydukları konuşma becerisinin “karşılıklı konuşmada ya da tartışmalarda, alanla ilgili terimleri hatasız, yerinde kullanma” olduğu görülmektedir. Öğrencilere uygulanan mevcut durum analizi anketinde bu beceri ile ilgili yaşanan sorun ikinci sırada yer almaktadır. Bununla birlikte öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, dersler ile ilgili yapılan konuşmaların tümünde yaşanan sorunların alana ilişkin terimlerin yeterince bilinmemesinden kaynaklandığını göstermektedir. Bu durum öğrencilerin dil ihtiyaçlarına ilişkin görüşleriyle öğretim üyelerinin dersleri için gerekli gördükleri dil becerilerinin örtüştüğünü ortaya koymaktadır. “Alanla ilgili karşılıklı bir konuşmada karşı tarafın sorularına uygun ve akıcı cevaplar verebilme” becerisinin önem sırasına göre ikinci durumda bulunması, öğretim üyelerinin sordukları sorulara uygun ve anlaşılır cevaplar alabilmeye önem verdiklerine işaret etmektedir. Öğretim üyelerinin numaralandırdığı diğer konuşma becerileri “alanla ilgili konularda, terimleri de kullanarak sunum yapabilme” ve “Türkçeyi ana dili olarak konuşan kişiler arasında geçen alanla ilgili akıcı bir konuşmaya kolaylıkla katılabilme” şeklinde sıralanmaktadır. Oluşan sıralamaya göre öğretim üyelerinin “alanla ilgili terimleri de kullanarak sunum yapma” becerisini önemseme düzeyleri üçüncü sırada yer almakta, yine bu durum öğrenci anketinden elde edilen verilerle örtüşmektedir. Buna göre öğretim üyeleri derslerinde öğrencilerine sunum yaptırma yoluna pek fazla başvurmamaktadırlar.

Formun üçüncü ve son bölümü programda kullanılan içeriği belirlemeye yönelik sorular içermektedir. Tasarlanan özel amaçlı Türkçe hazırlık programının amacı, Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde öğrenim gören yabancı öğrencileri bölümlerinde ihtiyaç duyacakları dil becerileri ile donatıp lisans öğrenimine hazır hâle getirmek olduğundan içeriğin de yine bu fakülteden seçilmesi gerekli görülmüştür. Bu bölümde öğretim üyelerine beş soru yöneltilmiştir. Bu sorulardan birincisi “Dersinizin içerdiği ve derslerinizde üzerinde en çok durduğunuz konular hakkında bilgi verir misiniz?” şeklindeki sorudur. Alanlara göre öğretim üyelerinin verdikleri cevaplar Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14

Öğretim Üyelerinin Üzerinde En Çok Durduğu Konuların Alanlarına Göre Sıralaması

Alan	Konular
İşletme	Temel işletme kavramları, işletmelerin ekonomik sistem içindeki yeri ve amaçları, işletmelerde kuruluş çalışmaları, işletmelerde kapasite ve büyüklük, işletmenin fonksiyonları
Maliye	Kamu ekonomisi ve özel ekonomi ayrımı, kamu ekonomik faaliyetleri, kamusal mal ve hizmetler, yarı kamusal mal ve hizmetler, dışsallıklar, kamu ekonomik faaliyetlerinin amaçları, kamu ekonomik faaliyetleri hakkındaki çeşitli görüşler, kamu harcamaları ve gelişimi, kamu gelirleri ve türleri, verginin tanımı ve temel özellikleri, verginin fonksiyonları, vergilemeye ilişkin temel kavramlar, verginin konusu, mükellefi, vergiyi doğuran olay, vergide istisna ve muafiyet, vergilerin tasnifi, dolaylı ve dolaysız vergiler, gelir, harcama ve server vergileri, vergileme ilkeleri, vergi yükü, vergi harcaması ve vergi yansıması
İktisat	Kıtlık kanunu ve ekonomi ilmi; temel kavramlar; temel ekonomik sorunlar ve ekonomik düzen; talep, arz, tam rekabet piyasasında denge fiyatının oluşumu; arz, talep ve esneklik analizleri ile ilgili uygulamalardan örnekler; tüketici teorisi, üretici teorisi, fiyat teorisi, üretim faktörleri, fiyat analizi, makro iktisadın temelleri, makro iktisadın temel sorunları, millî gelir, gelir ve fiyat düzeyinin belirlenmesi, ekonomik büyüme, para ve enflasyon, uluslararası ticaret, döviz kuru
Hukuk	Kural (hukuk kuralları ve diğerleri), hukuk, hukukun dalları, anlamları, hukuk sistemleri, hukukun kaynakları, hukuk kurallarının uygulanması, hukukun temel kavramları, hak, hakkın kazanılması, hukuki olay, hukuki işlem, hukuki eylem, dürüstlük, iyiniyet, ispat, suç ve ceza yargısı; aile, eşya, kişi, miras kavramları
Muhasebe	Muhasebenin tanımı, muhasebenin temel kavramları, bilanço, gelir tablosu, muhasebede kullanılan belge ve defterler, hesap türleri

İçerik belirleme ile ilgili olarak öğretim üyelerine yöneltilen ikinci soru öğrencilerinin öğrenmekte en çok zorlandıkları konulardır. “Öğrencilerinizin dersinizde öğrenmekte en çok zorlandıkları konular hangileridir?” sorusuna verilen cevaplar Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15

Öğrencilerin Öğrenmekte En Çok Zorlandığı Konuların Alanlarına Göre Sıralaması

Alan	Konular
İşletme	İşletmelerde kuruluş çalışmaları, kapasite ve büyüklük, işletmenin finans fonksiyonu
Maliye	Kamu ekonomik faaliyetleri hakkındaki çeşitli görüşler, vergi yükü, vergi harcaması, vergi yansımaları
İktisat	Tüketici teorisi, üretici teorisi ve fiyat teorisi, temel kavramlar; arz, talep ve esneklik analizleri, toplam talep ve toplam arz modeli; para politikası araçları
Hukuk	Temel kavramlar, idare hukuku kavramı, idari teşkilatlanma, anayasa kavramı, kurucu iktidar, kurulu iktidar, yasama-yürütme-yargı fonksiyonları
Muhasebe	Muhasebenin temel kavramları, belge ve defterler, hesap türleri

Aşağıda yer alan Tablo 16’da “Derslerinizde hangi okuma materyallerini kullanıyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar yer almaktadır.

Tablo 16

Öğretim Üyelerinin Derslerinde Kullandıkları Okuma Materyallerin Alanlarına Göre Sıralaması

Alan	Kullanılan Materyaller
İşletme	Ders kitapları, ders notları, örnek olay, slaytlar ve kısa videolar, köşe yazıları
Maliye	Ders kitapları, kaynak kitaplar, makaleler, slaytlar
İktisat	Kaynak kitaplar ve ders kitapları
Hukuk	Hukuk Fakültelerinin kitaplarından daha dar kapsamlı çıkarılan İİBF’ler için hazırlanan kısa hukuk kitapları (Kısa İdare, Kısa Anayasa vb.), internet ortamındaki yargı kararları, bazı hukuk fakültesi hocalarının kaleme aldığı ders notları, pratik çalışma kitapları
Muhasebe	Ders kitabı (konunun işlenme aşamasında kendi ders notlarımdan da yararlanarak)

Tasarlanan programın içeriğini hazırlamakta kullanılacak kitapları belirlemek amacıyla öğretim üyelerine “Çalışmamızda yararlanabilmemiz için alanınızla ilgili genel bilgi ve kavramları içeren temel kaynaklar önerebilir misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 17’de sunulmaktadır.

Tablo 17

Öğretim Üyelerinin Derslerinde Kullandıkları ve Önerdikleri Kaynak Kitapların Alanlarına Göre Sıralaması

Alan	Kullanılan ve Önerilen Kitaplar
İşletme	Ömer Dinçer ve Yahya Fidan, İşletme Yönetimine Giriş, Alfa Yayınları Genel İşletme, Açıköğretim Fakültesi Yayınları M. Şerif Şimşek ve Adnan Çelik, Genel İşletme, Eğitim Akademi Yayınları
Maliye	Osman Pehlivan, Kamu Maliyesi Abdurrahman Akdoğan, Kamu Maliyesi
İktisat	Tümay Ertek, Temel Ekonomi Zeynel Dinler, İktisada Giriş İktisada Giriş 1 ve İktisada Giriş 2, Açıköğretim Fakültesi Yayınları İlker Parasız, İktisadın ABC'si
Hukuk	Cevdet Atay, Genel ve Temel Hukuk Kavram ve Kurumları Abdullah Dinçkol, Hukuka Giriş Hukukun Temel Kavramları Aydın Aybay, Rona Aybay ve Ali Pehlivan, Hukuka Giriş Hukukun Temel Kavramları, Açıköğretim Fakültesi Yayınları
Muhasebe	Kemalettin Çonkar, Genel Muhasebe Orhan Sevilengül, Genel Muhasebe

Tablo 17’de belirtilen kaynak kitaplarla ilgili görüşülen öğretim üyelerine Açıköğretim Fakültesi Yayınları ile ilgili fikirleri sorulmuştur. İktisada Giriş, Hukuka Giriş ve Genel İşletme derslerini yürüten öğretim üyeleri, bu kitapların dilinin daha sade olduğunu, kendi kendine çalışma yöntemine uygun olarak hazırlandıklarından daha anlaşılır olduklarını, alana özgü sözcük ve terimlerin kullanılması açısından kapsamlı olduğunu, bu yüzden derslerinde yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Kamu Maliyesi ve Genel Muhasebe derslerinin hocaları bu kitapları öneri listelerinde belirtmemiş olmalarına rağmen diğer öğretim üyelerinin görüşleri kendilerine iletildiğinde derslerinde çok sık yararlanmadıklarını ancak bu eserlerin öğrencilerine kaynak kitaplar olarak önerilebileceğini, bu kitaplardaki metinlerden yararlanılabileceğini ifade etmişlerdir. Buradan hareketle öğretim üyelerinin kullandıkları ve tavsiye ettikleri kitapların yanında derslerle alakalı olarak Açıköğretim Fakültesi Yayınları’ndan çıkan kitaplar da listeye dâhil edilmiş, içerik belirleme aşamasında incelenmiştir.

İçerik belirleme bölümünün son maddesinde öğretim üyelerine “Derslerinizde en sık kullanılan ve öğrencilerinizin öncelikli bilmesi gereken alan özgü sözcük ve terimlerden birkaçını yazar mısınız?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya öğretim üyelerinin verdikleri cevaplar Tablo 18’de sunulmaktadır.

Tablo 18

En Sık Kullanılan ve Öncelikli Bilinmesi Sözcük/Sözcük Grupları ve Terimlerin Alanlarına Göre Sıralaması

Alan	Sözcük/Sözcük Grupları ve Terimler
İşletme	Ekonomi, Pazar, işletme, müteşebbis, kapasite, fizibilite, yönetim, yönetici, finans, AR-GE
Maliye	Muafiyet, istisna, vergiyi doğuran olay, piyasa başarısızlığı, devletin ekonomiye müdahalesi, verginin konusu, verginin tarhı, verginin tebliği, verginin tahakkuku, verginin tahsili, verginin beyanı, tam kamusal mal ve hizmetler, dışsalılıklar, erdemli ve erdemsiz mallar, yarı kamusal mal ve hizmetler
İktisat	Alternatif maliyet, emek, sermaye, toprak, girişimci, arz, talep, esneklik, piyasa, fayda, tüketici dengesi, üretici dengesi, eş ürün eğrisi, eş maliyet doğrusu, farksızlık eğrileri, bütçe doğrusu, firma dengesi, tam rekabet piyasası, eksik rekabet piyasası
Hukuk	Sorumluluk, ceza, yaptırım, idari fonksiyon, hükümet, yargı fonksiyonu, yasama fonksiyonu, kural (hukuk kuralları), kuralların uygulanması, özel hukuk, kamu hukuku, iyiniyet, dürüstlük, borç, hukuki muamele, olay, işlem
Muhasebe	Gelir, kâr, harcama, gider, zarar, çek, senet, işletme, alış, satış, envanter, bilanço, dönem, dönem sonu, dönen varlıklar, duran varlıklar

Öğretim üyelerine uygulanan ihtiyaç ve içerik belirleme formunun “dil becerileri” ile ilgili verileri değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuç, öğrencilerin verilerinden elde edilen sonuçla benzerlik göstermektedir. Öğretim üyeleri derslerinde önemli gördükleri dil becerilerini sıralamaya tabi tutarken ders içeriklerini ve ders işleme metotlarını dikkate almışlar ve öğrencilerde öncelikle geliştirilmesi gereken dil becerilerini ilk sıralara koymuşlardır.

Öğrencilerden elde edilen verilere göre, derslerle ilgili en önemli sorunun alana ilişkin metinlere, sözcüklere, terminolojiye yabancı olmaktan kaynaklandığı bilinmektedir. Öğretim üyeleri beceri alanlarının tümünde kavram ve terim bilgisi ile ilgili ihtiyacı ilk sıralarda göstererek bu soruna bir kez daha işaret etmişlerdir. Öğretim üyeleri ayrıca öğrencilerin hâlihazırda sorun yaşadıkları ve öncelikle geliştirilmesine ihtiyaç duydukları

becerileri sadece sıralama değiştirerek önem sırasına dâhil etmişlerdir. Öğrencilerin sorun yaşayabileceklerini ifade edecekleri ancak önemli görmedikleri becerileri ise ya hiç numaralandırmamışlar ya da son sıralara yerleştirmişlerdir. Öğretim yelerine uygulanan form, bu yönüyle destekleyici nitelikte olması bakımından önemli görülmektedir.

İhtiyaç ve içerik belirleme formunun içerik ile ilgili bölümü, program tasarlama sürecine hazır ve nitelikli malzeme sağlaması yönüyle oldukça kıymetli veriler sunmaktadır. Program tasarlama sürecinde kullanılan kaynak kitaplar, modüllerde yer alan konular, seçilen metinler ve öğretilmesi planlanan sözcükler, ğretim üyelerinden sağlanan veriler referans alınarak onların kullandığı ve tavsiye ettiği kaynaklardan sağlanmıştır. Böylelikle nerilen özel amaçlı Türkçe ğretim programının, ilgili fakültenin ğretim sistemi ve ders içerikleriyle bire bir uyuşmasına zen gösterilmeye çalışılmıştır.

V. BÖLÜM

PROGRAM TASARLAMA

Çalışmanın bu bölümünde program geliştirme basamaklarına uygun olarak ihtiyaç analizi, uygun modelin seçimi, hedeflerin ve amaçların belirlenmesi, program içeriğinin oluşturulması, öğretim teknikleri, öğretim süreci ve ölçme-değerlendirme aşamaları ile önerilen özel amaçlı Türkçe öğretim programına yer verilmiştir.

İhtiyaç Analizi

Bu başlık altında öncelikle dil öğretiminde ihtiyaç analizi ile ilgili açıklamalara ve konuyla ilgili alanyazından elde edilen bilgilere yer verilmiştir. Sonrasında çalışmada yürütülen ihtiyaç analizi süreci detaylı bir biçimde ifade edilmiştir.

Dil Öğretiminde İhtiyaç Analizi

Dil öğrenenlerin üstesinden gelmeleri gereken birtakım durumlar ve görevlerle karşılaştığını ortaya koyan araştırmalar, “bir beden herkese uyar” türden yaklaşımların gözden düşmesine neden olmuştur. Dili başarıyla kullanmada sadece dil yeterliliği, temel beceriler ve metinlerin gerekli olduğunu söyleyebilmek günümüzde çok da kolay görünmemektedir. Çünkü bu unsurlar, herhangi bir amaca yönelik dil öğrenenler için çeşitlilik göstermektedir (Long, 2005, s.1).

Eğitim veya mesleki amaçlarla yabancı dil öğrenenler için başarılı bir dil öğrenim süreci ve hedef dilde uzmanlaşma, oldukça hayati bir konudur. Bilhassa belirtilen amaçlarla yapılan dil öğretimi, kariyerle doğrudan ilgili bir süreç olduğundan planlı ve hedef odaklı bir biçimde yürütülmelidir. Farklı alanlara yönelik dil öğrenen belirli grupların ihtiyaçları,

çeşitli yönlerle birbirinden ayrılmaktadır. Öğrenen gruplarının bu ihtiyaçlarını tespit etmek, yapılacak öğretimin içeriğini belirlemede önemli rol oynamaktadır (Long, 2005, s.1; Richards, 2001, s.33).

Dil öğretiminde ihtiyaçları tanımlamak, öğrenenlerin o dili öğrenmelerinden daha zor görülmektedir (Holme, 1998, s.6). Öte yandan amaca yönelik farklılıkları ve benzer özelliklere sahip öğrenenlerin ihtiyaçlarını dikkate almadan oluşturulan program ve materyaller yetersiz kalabilmektedir. Long, bu durumu şu şekilde yorumlamaktadır:

“Bir hastanın rahatsızlığını tam teşhis etmeden herhangi bir tıbbi müdahale yapılamayacağı gibi hiçbir dil öğretim programı da ihtiyaç analizi yapılmadan işlevsel bir biçimde tasarlanamaz. Bu bakımdan her bir dil kursu özel amaçlı bir kurs olarak kabul edilmeli ve kurslar öğrenen ihtiyaçlarına duyarlı olarak çeşitlenmelidir.” (2005, s.1).

Program geliştirmenin ilk basamağı, ihtiyaçların araştırılmasıdır. İhtiyaçlar tespit edildiğinde, belirlenmiş ikinci dil öğretim programının ya da kursunun amaçları daha net ortaya çıkmaktadır. Bu aşamadan sonra amaçları tanımlayarak düzenlemek mümkün olmaktadır (Yalden, 2000, s.92). Temel varsayımlardan biri, güvenilir bir eğitim programının öğrenen ihtiyaçlarının analizine dayalı olması gerektiğidir. Öğrenenlerin ihtiyaçları ile ilgili bilgilerin toplandığı teknikler, ihtiyaç analizi olarak adlandırılmaktadır (Richards, 2001, s.51). Bu teknikler, eğitim ve geliştirmenin özellikle endüstri ve teknoloji ile ilgili diğer alanlarından alınmış ve benimsenmiştir (Nunan, 1997, s.13). İhtiyaç ve ihtiyaç analizi ile nelerin anlatılmaya çalışıldığını, bu kavramların geçmişten günümüze ne şekilde geliştiğini ve farklılaştığını anlamak, uygulamadan önce üzerinde durulması gereken bir konudur.

Hyland (2006, s.73)’e göre ihtiyaç; öğrenenlerin hedeflerini ve geçmiş deneyimlerini, dil yeterliliklerini, dil öğretimine gereksinim duyma sebeplerini, öğretme ve öğrenme tercihlerini ve dili kullanacakları durumları kapsayan şemsiye bir kavram özelliği taşımaktadır. Richards (2001, s.54) ihtiyaçları, genel olarak bir öğrenenin mevcut dil becerileri ile sahip olması gereken dil becerileri arasındaki farklılıkları açıklayan dilsel yetersizlik olarak tanımlamaktadır. “Brindley (1989) ihtiyaçları, nesnel ve öznel (objective and subjective), hedef durum/hedef-odaklı ve öğrenme ile süreç-odaklı ve ürün odaklı; Berwick (1989) algılanan ve hissedilen (perceived and felt) olarak ifade etmekte (aktaran Dudley-Evans & St John, 2002, s.123)”; Hutchinson ve Waters (1987, s.55) bunlara zorunluluklar, istekler ve eksiklikler (necessities, wants and lacks) kavramlarını eklemektedir. Bu terimler, ihtiyaçların kapsamını anlamaya yardımcı farklı etkenler ve bakış açılarını tanımlamada önemli birer unsur olarak görülmektedir.

İhtiyaç analizi, bir programın nasıl olacağına ve ne içereceğine karar verme aracıdır. İhtiyaç analizi uygulamaları, öğretim süreci öncesi öğrenenlerden toplanan bilgileri ifade etmektedir. Bu bilgiler, program tasarımını belirli bir grup öğrencinin ihtiyaçlarına göre oluşturmaya olanak sağlamaktadır. Bir öğretim sürecini etkili bir biçimde oluşturma vasıtası olan ihtiyaç analizi, öğrencilerle ilgili edinilen bilgiler arttıkça öğretimin gözden geçirilmesini sağlayan ve bu nedenle devamlılığı olan bir süreçtir (Hyland, 2006, s.73). İhtiyaç analizi, ağırlıklı olarak bir kursun hedefleri ve içeriği ile ilgili olarak yürütülmektedir. Öğrenenlerin neleri bildiğini ve neleri öğrenmek istediğini sorgulayan uygulamalar, düzenlenecek öğretim sürecinde konuyla ilgili ve kullanışlı şeylerin yer almasını sağlamaktadır (Nation & Macalister, 2010, s.24). Feez (2002, s.39)'e göre ihtiyaç analizi stratejileri şu amaçlarla tasarlanmaktadır:

- Öğrenenlerin kişisel dil öğrenme hedefleri, öncelikleri ve isteklerini belirtmelerine imkân sağlamak,
- Öğreticilerin, öğrenenlerin geçmiş deneyimleri ile bilgi toplamasını sağlamak,
- Öğretici ve öğrenenin öğrenme engellerini tespit etmeleri ve bunların üstesinden gelmede kullanılacak stratejileri belirlemelerini sağlamak,
- Öğreticinin, öğrenenlerin dil öğrenme ihtiyaçlarını teşhis etmesine olanak sağlamak

İhtiyaçların analiz edilmesinde farklar yaklaşımı, demokratik yaklaşım, analitik yaklaşım ve betimsel yaklaşım, en önemli yaklaşımlar olarak görülmektedir. Farklar yaklaşımı, gözlenenle beklenen başarı düzeyleri arasındaki farkı; demokratik yaklaşım, birtakım referans (üstün, dominant) gruplarının çoğunluğu tarafından talep edilen değerler veya değişiklikleri; analitik yaklaşım, gelecekte ortaya çıkması muhtemel durumlardan yola çıkarak ihtiyaçların belirlenmesini; betimsel yaklaşım, eksiklikle ortaya çıkan zararlar varlığın sağlayacağı yarardan hareketle ihtiyaç belirlenmesini ifade etmektedir (Stufflebeam ve diğerlerinden aktaran Demirel, 2012, s.72-73).

Dudley-Evans ve St John (2002, s.123-124) ihtiyaç analizini; hedef durum, mevcut durum ve öğrenme durumu analizi olarak üç başlıkta incelemekte ve bu süreçleri şöyle açıklamaktadırlar.

Ürün-odaklı ihtiyaçlar hedef durum analizine ve süreç-odaklı ihtiyaçlar ise öğrenme durumu analizine karşılık gelmekte ve öğrenenlerin eksikliklerinden, hâlihazırda ne bildiklerini çıkaracağımız üçüncü bir parça olarak mevcut durum analizinden bahsedilmektedir. Böylelikle hedef durum analizi nesnel, algılanan ve ürün-odaklı ihtiyaçları; öğrenme durumu analizi öznel, hissedilen ve süreç-odaklı ihtiyaçları içermekte; mevcut durum analizi de dil, beceriler ve öğrenme durumları ile ilgili güçlü ve zayıf yönleri tahmin etmektedir.

Richerich ve Chancerel (1997) mevcut durum analizine özel bir vurgu yapmışlardır. Mevcut durum analizi, öğrenenlerin kurs başlamadan sahip oldukları beceriler ile kurs

sonunda sahip olmak istedikleri becerilere dikkat çekmektedir. Bu durum bazen öğrenenlerin “eksiklikleri” olarak ifade edilmektedir (aktaran Flowerdew, 2013, s.327). Flowerdew (2013, s.327)’e göre mevcut durum analizi aynı zamanda, aşağıda belirtilen bilgileri de kapsayan bir özellik göstermektedir, bu bilgiler şunlardır:

- Öğrenenler ile ilgili kişisel bilgiler: daha önceki öğrenme tecrübeleri gibi öğrenme yollarını etkileyecek faktörler, kültürel bilgi, kursa katılma nedenleri, kurstan beklentileri ve İngilizceye (dile) karşı tutumları;
- Dil öğretim çevresi ile ilgili bilgiler (örneğin kaynaklar, idari konular).

Genel bir çıkarım olarak dil öğretimi için ihtiyaç analizinde sıklıkla kullanılan iki veri toplama çeşidinden hedef durum analizinin “ihtiyaçlar”; mevcut durum analizinin ise “eksiklikler” ve “istekler” ile ilgili olduğunu söylemek mümkündür.

Nunan ise dil programı tasarımcılarının genel olarak kullandığı iki farklı ihtiyaç analizi bulunduğunu ifade etmektedir. Bunlardan birincisi öğrenen analizi, ikincisi ise görev analizidir. Öğrenen analizi, öğrenen ile ilgili bilgileri temel almaktadır. Bu tür analizde program tasarımcısını ilgilendiren temel konu “öğrenenin hangi amaç ya da amaçlarla dil öğrendiği” konusudur. Bu başlık altındaki “nesnel” veriler, öğrenenlerin görüş ve tutumlarını gerektirmeyen gerçeklere dayalı bilgilerdir. Bu bakımdan yaş, uyruk, ana dil gibi biyografik bilgiler nesnel bilgiler kapsamına girmektedir. Diğer taraftan “öznel” bilgi öğrenenin algıları, hedefleri ve önceliklerini yansıtmaktadır. Öznel bilgi, diğer birçok şeyin yanı sıra öğrenenin neden ikinci bir dil öğrenmeye giriştiği, öğrenenin derste tercih ettiği görevler ve etkinlikleri ile ilgili bilgiler içermektedir. İkinci tür analiz olan görev analizi, gerçek hayattaki iletişim görevlerini gerçekleştirmek için gerekli olan dil becerilerini belirlemek ve kategorize etmekte kullanılmaktadır. Ayrıca genellikle öğrencinin dil öğretimiyle gerçekleştirmek istediği iletişimsel amaçları içeren öğrenen analizini takip etmektedir. Bu analiz türündeki temel konu “öğrencinin gerçek hayattaki iletişimsel görevlerini gerçekleştirmesi için gerekli olan alt beceriler ve bilginin ne olduğu” konusudur (Nunan, 1997, s.14-19).

Dil öğretiminde ihtiyaç analizi araştırmalarının, günümüz dünyasında geçerli ya da ortak dil (lingua franca) olarak kabul gören İngilizce ile alanyazına girdiği görülmektedir. Yabancı dil veya ikinci dil olarak İngilizce çalışmalarında genel İngilizcenin yanında özel amaçlı İngilizce öğretimine duyulan gereksinim, ihtiyaç analizi uygulamalarını çeşitlendirmiş ve arttırmıştır. İhtiyaç analizinin gelişim süreci ve özel amaçlı dil

öğretimindeki önemi gibi konular ele alınırken bu uygulamaların kapsamlı bir biçimde yer bulduğu İngilizce öğretimi ile ilgili araştırmalara göz atmak gerekmektedir.

Dil öğretiminde ihtiyaç analizi uygulamaları, özel amaçlı İngilizce öğretimi ile tanınmaya başlamıştır. 1960'lı yıllardan bu yana özel dil programlarının gelişimi ve uygulamalı dil bilim çalışmalarının artışı, dil öğretiminde ihtiyaç analizi uygulamalarının yaygınlaşmasına öncülük etmiştir. 1980'li yıllar ile birlikte dünyanın birçok yerinde dil öğretiminde, bilhassa özel amaçlı İngilizce öğretimi ve mesleğe yönelik program tasarlamada “ihtiyaca dayalı felsefe” kendini göstermiştir (Brindley, 1984'ten aktaran Richards, 2001, s.51).

Richards (2001, s.52) dil öğretiminde ihtiyaç analizinin kullanım amaçlarını şu şekilde sıralayarak örneklendirmektedir:

- Pazarlama müdürü, tur rehberi veya üniversite öğrencisi gibi dil öğrenenlerin belirli bir işin üstesinden gelmede ihtiyaç duydukları dil becerilerini öğrenmek,
- Mevcut bir dil programının gelecekteki olası dil öğrenenlerin ihtiyaçlarını karşılama durumunu tespit etmeye yardımcı olmak,
- Bir öğrenen grubundaki hangi öğrencilerin belli bir dil becerisi ile ilgili daha fazla pratik yapmaları gerektiğini tespit etmek,
- Belli bir gruptaki kişilerin neyi daha önemli gördükleriyle ilgili yönelimlerini belirlemek,
- Öğrenenlerin yeterli oldukları beceriler ile ihtiyaç duydukları beceriler arasındaki farkı tespit etmek,
- Öğrenenlerin yaşadığı belirli bir problem ile ilgili bilgi toplamak.

Hutchinson ve Waters, en eksiksiz ve geniş kapsamlı ihtiyaç analizi çalışmasının John Munby'nin Communicative Syllabus Design “İletişimsel İzence Tasarlama” (1978) eserinde iletişimsel ihtiyaçlar tamamlayıcısı (işlemcisi) olduğunu düşünmektedirler (Hutchinson & Waters, 1987, s.54). Munby, (1985, s.34-39) yaptığı çalışmada ihtiyaç analizini “iletişimsel ihtiyaçlar işlemcisi” olarak ifade etmiş ve bu süreci 9 başlık altında şu şekilde incelemiştir:

Katılımcı: Veriler, kimlik ve dil ile ilgili bilgilerin bir miktarının elde edilmesiyle sağlanmaktadır.

Amaca yönelik alan: Bu basamakta öncelikle özel amaçlı İngilizce öğretiminin kapsamı belirlenmekte daha sonra hedef dilde gereken mesleki veya eğitimsel amaçlar özelleştirilmektedir.

Konum: Bu basamak, fiziksel ve sosyal konumların özellikleri ile ilgilidir.

Etkileşim: Katılımcının hedef dilde kimlerle iletişim kuracağına ve muhataplarla kurulacak ilişkinin gerektirdiği dil kullanımına göre değişkenlik göstermektedir.

Vasıta: Ortam, biçim ve iletişim kanalı ile ilgili girdilerin sınırlılığını belirlemek ile ilgili bir kavramdır.

Ağız: Bu basamakta, katılımcının hedef dilde karşılaştığı, ihtiyaç duyacağı dilsel ağzın belirlenmesi gerekmektedir.

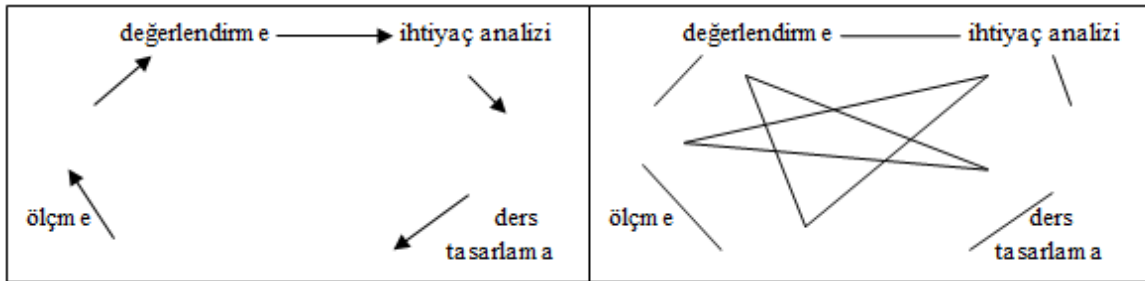
Hedef düzey: İletişimsel ihtiyaçlar işlemcisinin bu basamağında katılımcı komutunun hedef düzeyi, düzey kavramının nesnel olmayıp sadece belirleyici bir faktör olduğu unutulmadan ve “hedef düzeyin tespiti” ile “hedef dilde sergilenmesi gereken belirli dil davranışları” birbirine karıştırılmadan belirlenmelidir.

İletişimsel olay: Bu basamak katılımcının alıcı ve üretken olarak ne yapması gerektiği ile ilgilidir.

İletişimsel anahtar: Bu kavram, aktivitelerin bir olayı (birinin gerçekleştirdiği) nasıl (tarz anlamında) kapsadığı ile ilgilidir.

Özel amaçlı İngilizce öğretimi, hizmet ettiği disiplin ve mesleğe uygun bir metodolojiyi yansıtmalı ve öğreten ile öğrenen arasındaki doğal etkileşim, genel İngilizce derslerindeki büyük farklılık göstermelidir (Dudley-Evans & St John, 2002, s.4). Özel amaçlı İngilizce öğretiminde öğrenen ihtiyaçları çoğunlukla, öğrenenin kurs sonunda neleri yapabileceği açısından yani performans ile ilgili olarak tanımlanmaktadır. Hutchinson ve Waters (1987, s.53)’a göre özel amaçlı İngilizce öğretimini genel İngilizceden ayıran, bir ihtiyacın varlığından ziyade bu ihtiyacın farkına varılmasıdır. Bir genel İngilizce kursunda hedef genellikle, hedef dil ile ilgili ortalama bir ustalık seviyesine ulaşabilmek iken özel amaçlı bir İngilizce kursunda hedef, öğrenenleri bir ya da birtakım özel görevlerin üstesinden gelebilmek için hazırlamaktır (Richards, 2001, s.33).

Özel amaçlı İngilizce öğretiminde temel basamaklar ihtiyaç analizi, ders ve izleni tasarlama, materyal seçimi veya tasarlama, öğretme-öğrenme ve değerlendirmedir. Bu etkinliklerin her biri farklı birer aşamayı oluştursa da birbirlerinin devamı ve tamamlayıcısı olan süreçlerdir. Bu süreçlerin teoride ve pratikteki uygulanma biçimleri aşağıda gösterilmektedir. Şekil 2, teoride birbirlerini takip eden basamakların pratikte daha etkileşimli ve tekrarlanan bir yapıda olduğunu ortaya koymaktadır (Dudley-Evans & St John, 2002, s.121).

Şekil 2. ÖAI’de basamaklar: teoride ve uygulamada. Dudley-Evans, T. & St John, M.J. (2002). *Developments in ESP: A multi-disciplinary approach*. Cambridge: Cambridge University.

İhtiyaç analizi, özel amaçlı dil öğretimi ve dolayısıyla özel amaçlı İngilizce öğretiminde bir köşe taşı olarak görülmekte ve programa odaklanmada yol gösterici bir rol oynamaktadır

(Dudley-Evans & St John, 2002, s.122). Öğrenenlerin İngilizce ihtiyaçları bilindiğinde bir farkındalık ortaya çıkmakta ve bu farkındalık kursa uygun içeriğin kabul edilmesi ve eldeki verilerden yararlanılmasını etkilemektedir (Hutchinson & Waters, 1987, s.53). Bunun yanında ihtiyaç analizi, devam eden özel amaçlı İngilizce kurslarının yeniden düzenlenmesi ve değerlendirilmesinde de rol oynamaktadır (Basturkmen, 2010, s.25).

Özel amaçlı İngilizce öğretiminde ihtiyaç analizi uzun bir geçmişe sahiptir, sürekli değişmekte ve yeniden tanımlanmaktadır. West (1994), 1970’li yıllar öncesinde ihtiyaç analizinin öğrencilerin sezgilerine ve bazen de öğrenenlerin ihtiyaçlarının tespit edilmeye çalışıldığı informal yöntemlere dayandığını belirtmektedir (aktaran Flowerdew, 2013, s.326). Dudley-Evans ve St John (2002, s.122) ise özel amaçlı İngilizce kapsamında ihtiyaçların belirlenmesi ve ihtiyaç analizinin, tecrübe ve araştırma yoluyla genişlik kazandığını ifade etmekte ve bu durumu şöyle örneklendirmektedirler:

Örneğin fen öğrencilerine alan konularını anlatmakla karşı karşıya kalan, sadece edebiyat ve dil eğitimi almış İngilizce öğretmenleri, fen konularının “ne” ve “nasıl” olduğu ile fen ve teknoloji dili hakkında çok az bilgiye sahipti. Bu nedenle veri toplama temel prensip hâline gelmiş ve dil çözümlemesi; genel İngilizcenin durumu ile dil bilimsel yaklaşımlardan, dil bilgisi ve kelime bilgisinin farklı dil unsurları gibi ihtiyaçlarını tanımlamaya yardımcı olan kullanım sıklığı analizinden (register analysis) etkilenmiştir.

Günümüzdeki manasıyla ihtiyaç analizi, formal olarak özel amaçlı İngilizce öğretimi alanyazınına 1970’li yıllar ile girmeye başlamıştır. O süreçte öğrenenlerin hedef durumlarda yabancı veya ikinci dil ile neleri gerçekleştirmeye ihtiyaç duyduklarını ifade eden “hedef durum analizi” kavramını ifade etmek için kullanılmıştır. İhtiyaç analizi ilk olarak Avrupa Konseyi’nin, işi gereği Avrupa Ekonomik Topluluğu’ndaki farklı ülkelerde çalışmak zorunda olan yetişkinlerin dil yeterliliğini tanımlamak için oluşturduğu modelle yerleşmeye başlayan bir kavramdır (Flowerdew, 2013, s.326). Diller ve ülkeler arasında standart bir kullanımı sağlamak görüşünden hareketle Wilkins’in “kavramsal-işlevsel” izlence tasarımıyla yararlanılarak anlamsal temelli bir model önerilmiştir (Richterich & Chancerel 1977’den aktaran Flowerdew, 2013, s.326). İşlevsellğe odaklanan bu yaklaşım, Munby’nin, iletişimsel ihtiyaçların profilini çıkarmak için oluşturduğu iletişimsel izlence tasarımı ile zirveye ulaşmıştır. Özel amaçlı İngilizce izlencesinin dört temel beceri açısından makro düzeyde tanımlandığı durumlarda ihtiyaç analizi, beceri temelli yaklaşım özelliği göstermektedir (Flowerdew, 2013, s.326).

İlerleyen yıllarda ihtiyaç analizi bilim ve teknoloji için İngilizce öğretimi programlarının tasarlanmasında örnek metinler üzerinden kullanım sıklığı analizine, daha sonra sözbilim ve söylem analizine yönelmiştir. 1990’larda ise daha çok hedef durum söylemlerinin

görevlerini somutlaştıran tür-çözümlemeli bakış açısına odaklanılmıştır (Flowerdew, 2013, s.328).

Son yıllarda öğretici ya da uygulayıcılar, öğrenenlerin ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla geçmişe göre daha farklı ve geniş temele dayalı bir yol izlemektedirler. Öğrenenlere ihtiyaç analizi uygulamadan önce geniş çapta alanyazın taraması yaparak mevcut ihtiyaç analizleri, ulaşılır materyaller ve araştırma sonuçlarını referans almaktadırlar. Bu uygulama kesinlikle yapılması gereken bir uygulamadır. Çünkü öğrenenlerden elde edilecek bilginin niteliği, onlara yönlendirilecek sorularla paralellik taşımaktadır. İhtiyaç analizinde ihtiyaç belirlemek için oldukça fazla zamana gereksinim duyulacağı, hedef kitleye iletilecek doğru soruları belirlemenin zor olacağı unutulmamalıdır. Bu bakımdan hedef kitleye ulaşmadan önce ilgili araştırmalar taranarak onlara uygun ve amaca hizmet edecek ihtiyaç analizi formunu hazırlamak esas olmalıdır. Bu aşama başarılı bir şekilde gerçekleştirildiğinde:

- Ne sorulacağına karar verilerek bilinmeyenler öğrenilebilir;
- Hedef kitlenin vakti boşa harcanmamış olur;
- Araştırmacı, yaptığı işte uzman olduğunu göstermiş olur;
- Verilerin nasıl analiz edileceği bilinir (Dudley-Evans & St John, 2002, s.122-123).

Günümüzde ihtiyaç analizi kavramının bütün yaklaşımları içerdiği görülmektedir. Özel amaçlı İngilizce öğretiminde ihtiyaç analizinin kapsamını şu şekilde sıralamak mümkündür (Dudley-Evans & St John, 2002, s.125):

- A. Öğrenenler hakkında mesleki bilgiler: öğrenenlerin İngilizceyi kullandıkları/kullanacakları görev ve etkinlikler – hedef durum analizi ve nesnel ihtiyaçlar
- B. Öğrenenler hakkında kişisel bilgiler: öğrenme biçimlerini etkileyen faktörler, kültürel bilgi, derse (kursa) katılma nedeni ve beklentileri, İngilizceye karşı tutumu – istekler, araçlar, öznel ihtiyaçlar
- C. Öğrenenlerle ilgili İngilizce dil bilgisi: mevcut becerilerinin ve dil kullanımlarının ne olduğu – mevcut durum analizi (D)
- D. Öğrenen eksiklikleri: (C) ve (A) arasındaki boşluk – eksiklikler
- E. Dil öğrenme bilgisi: (D) de ifade edilen beceriler ve dilin öğrenilmesine etkili yollar – öğrenme ihtiyaçları
- F. (A) ile ilgili mesleki iletişim bilgisi: hedef durumda dil ve becerilerin nasıl kullanıldığı bilgisi – dilbilimsel analiz, söylem analizi, tür analizi
- G. Dersten (kurstan) ne isteniyor, ne bekleniyor
- H. Dersin (kursun) yürütüleceği çevre ile ilgili bilgi – araç analizi.

İhtiyaç analizi; dil programı geliştirilmeden önce, programın uygulanması aşamasında veya uygulandıktan sonra gerçekleştirilebilmektedir. İhtiyaç analizi ile ilgili kaynakların çoğu, ihtiyaç analizinin kurs geliştirmeyi planlamanın bir parçası olduğu varsayımının üzerinde durmaktadır. Zaman ve kaynakların, geliştirilmesi düşünülen öğretim programı ile ilgili gerekli bilgiyi planlama, toplama ve analiz etmek için uygun olduğu varsayılmaktadır. Bu yaklaşım, uzun süreli plan gerektiren ihtiyaç analizinde “önsel” bir yaklaşımdır ve ihtiyaç analizine ayrılan zaman ve kaynakların yeterli olduğunu varsaymaktadır (Richards, 2001, s.54).

İyi bir ihtiyaç analizi, bir dizi veri toplama araçlarının kullanıldığı birtakım ihtiyaçları kapsamaktadır (Nation & Macalister, 2010, s.30). İhtiyaç analizi; bireysel öğrenci görüşmeleri, grup tartışmaları, anketler, iletişim ağları, etkileşim şemaları, akış şemaları, kontrol listeleri, öğrenci günlükleri gibi veri toplama araçlarını içermektedir (Feez, 2002, s.39). Nation ve Macalister (2010, s.25) benzer veri toplama araçlarını şu şekilde örneklendirmektedirler:

Nesnel ihtiyaçlar ile ilgili bilgiler; sormacalar, kişisel röportajlar, veri toplama (örneğin, sınav kâğıtlarını veya ders kitaplarını toplamak ve analiz etmek), gözlem (örneğin, bir öğrenenin sıradan bir gününü takip etmek), öğretmen ve öğrencilerle gayri resmi danışma etkinliği ve testlerle toplanabilmektedir. Öznel ihtiyaçlar da öğrencilerin kullandıkları öz-düzenleme liste ve ölçekleri, sormaca ve röportajlarla ortaya çıkmaktadır.

İhtiyaçlar, her zaman çok net değildir, bununla birlikte sürekli değişmektedirler. Bu nedenle ihtiyaçları çeşitli zamanlarda ve farklı bakış açılarıyla ele almak önemlidir. Bakış açıları ihtiyaçların türüne (eksiklik, gereklilikler, istekler veya mevcut bilgi, gereken bilgi, nesnel ve öznel ihtiyaçlar), bilgi kaynaklarına (mevcut öğrenenler, geçmişteki öğrenenler, öğretmenler, mevcut görevler ve materyaller, gelecekteki görevler ve materyaller, gelecekteki meslektaş ve öğretmenler), veri toplama araçlarına (metin ve söylem analizi, frekans hesapları, röportajlar, sormacalar, gözlem, müzakere ve tartışma, tecrübe üzerindeki yansıma) ve bilginin türüne (öğrenme hedefleri, tercih edilen öğrenme stilleri, öğrenenlerin öğrenmeye bağlılıkları) göre çeşitlenebilmektedir (Nation & Macalister, 2010, s.30).

İhtiyaç analizinden elde edilen bulgular kesin olmamakla birlikte ihtiyaçlarla ilişkilidir. Ayrıca tek ve benzersiz ihtiyaçlardan bahsetmek de mümkün değildir. Bulgular, kimin hangi soruları sorduğuna ve verilen cevapların yorumlanmasına göre değişiklik gösterir. Ne sorduğumuz ve nasıl yorumladığımız da belirli dünya görüşü, tutum ve değerlere bağlıdır. Berwick (1989, s.56)’e göre ihtiyaçlar, açık bir biçimde ortada olup belirlenmeyi

ve ölçülmeyi beklemezler; ihtiyaç algılarımız eğitimsel olarak neyin yararlı olduğuna inandığımızın paralelinde gelişir (aktaran Dudley-Evans & St John, 2002, s.126).

Çalışmada Yürütülen İhtiyaç Analizi Süreci

Son yıllarda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili çalışmalarda bir artış ve çeşitlilik olduğu görülmektedir. Bu çeşitlilik doğrultusunda, yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde ihtiyaç analizinin önemine değinen ve Türkçe öğrenen grupların ihtiyaçlarını belirlemeyi amaçlayan araştırmaların yapıldığı dikkat çekmektedir (Altıparmak, 2013; Çangal, 2013; Kan, Sülüsoğlu ve Demirel, 2013; Koçer, 2013; Şahin, Yağmur, Işcan, Kana ve Koçer, 2013). Türkiye’de üniversiteler bünyesindeki TÖMER’lerde, yurt dışında da Yunus Emre Enstitüsü bünyesindeki kurslarda Türkçe öğrenimi gören yabancıların ihtiyaçlarını analiz etmek amacıyla yapılan bu araştırmalar, alana katkı yapan çok önemli çalışmalardır. Bu araştırmalardan farklı olarak Tok (2013)’un yükseköğrenim gören yabancı öğrencilerin akademik yazma ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla yaptığı çalışma ile Yahşi-Cevher ve Güngör (2015)’ün yine yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin akademik dil ihtiyaçlarını ortaya koyan çalışmaları, genel Türkçe öğrenimini tamamlamış ve hâlihazırda lisans ve lisansüstü düzeyde öğrenim gören yabancılar ile ilgi olması yönüyle önemli görülmektedir.

Türkiye’de ve yurt dışında yabancı/ikinci dil olarak İngilizce öğretimi çalışmalarına bakıldığında özel amaçlı İngilizce öğretiminde program geliştirme, izlence ve kurs tasarlamaya yönelik çok sayıda araştırma olduğu göze çarpmaktadır. Temel dil becerilerinde belirli bir düzeye gelerek gündelik ihtiyaçların karşılanmasının amaçlandığı genel İngilizce öğretiminin dışında, eğitim ve mesleki amaçlara yönelik özel amaçlı İngilizce öğretiminin alanyazında önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

Türkiye’de İngilizce öğretiminde ihtiyaç analizi veya özel amaçlı İngilizce öğretimi üzerine yapılmış çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda başvuru ihtiyaç analizi uygulamalarının büyük çoğunluğu, belirli amaçlarla dil öğrenenlerin hedef dil durumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bununla birlikte öğrenenlerin mevcut dil durumlarını tespit ederek bu verilerin program tasarlamada kullanılmasını öneren çalışmalar da yok değildir. Ertaş (1998)’ın “Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Orta Üstü İngilizce Dil Öğrencileri İçin Özel Amaçlı Modüler Ders Programı” adlı doktora tezi, bu konuda dikkat çeken çalışmalardandır. Araştırmada Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde

öğrenim gören öğrencilerin İngilizce dil ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla uygulanan ihtiyaç analizi anketi, öğrencilerin mevcut durum ihtiyaçlarını tespit eden özelliğiyle önemli görülmektedir. Çalışmada uygulanan ihtiyaç analizi, Türkçe konuşulan bir fakültede İngilizce olarak okutulan derslerde ihtiyaç duyulan İngilizce dil becerilerini belirlemeyi amaçlamaktadır. İngilizcenin öğretimi üzerine yapılmış bir araştırma olmasına rağmen Ertaş'ın kullandığı ihtiyaç analizi anketi dikkate değer bulunmuş ve Türkiye'de yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilere uygulanan anketin oluşturulmasında bu anketten yararlanılmıştır.

Bu çalışmanın ihtiyaç analizi basamağında, yükseköğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin öğrenim gördükleri alanlarda ihtiyaç duydukları dil becerilerini belirlemek amaçlanmaktadır. Bu amaçla uygulanacak anket formu oluşturulmadan önce alanyazın taraması yapılmış ve özel amaçlı dil öğretimi ve hazırlık sınıflarında dil öğretimi ile ilgili ihtiyaç analizi anketleri incelenmiştir. Yapılan tarama sonucunda öğrenenlerin mevcut dil durumlarını ortaya koyan anket çalışmalarının, hedef dil durumlarını analiz eden çalışmalardan sayıca az olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de Ertaş (1998) ve Şarlanoğlu-Vural (2001)'ın yaptıkları araştırmalarda kullandıkları ihtiyaç analizi anketleri, yabancı uyruklu öğrencilerin mevcut dil durumunu belirleyecek anket için uygun görülmüş ve bu anketlerin iç yapısı referans alınmıştır.

Yurt dışında, ana dili İngilizce olmayan öğrencilerin yükseköğrenimdeki dil ihtiyaç ve sorunlarını belirlemeye yönelik çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar dil öğretim ortamlarının çeşitliliği doğrultusunda farklılık göstermektedir. Örneğin 1) ana dili İngilizce olmayan ülkelerde (Türkiye, Arabistan, Çin gibi) yükseköğrenimin herhangi bir alanında dersleri İngilizce gören öğrencilerin İngilizce ihtiyaçlarını belirleyenler ile 2) ana dil ortamının da İngilizce olduğu (Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya gibi) ülkelerde yükseköğrenim gören ana dili İngilizce olmayan öğrencilerin ihtiyaçlarını belirleyen araştırmalar amaç itibarıyla birbirlerinden ayrı düşünülmektedir.

Bu çalışmada kullanılan ihtiyaç belirleme anketi, ana dilin Türkçe olduğu bir ülkede, öğrenme ortamının Türkçe olduğu yükseköğrenim kurumlarında öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilere uygulandığından, yukarıda bahsi geçen ikinci örnekteki yurt dışı araştırmalar referans alınmıştır. Ferris (1998), Ferris ve Tagg (1996a, 1996b), Johns (1981), Liu (2007), Nakaprist (2010) ve Robertson (1983)'un uyguladıkları ihtiyaç belirleme anketleri, yaptıkları görüşmeler incelenmiştir. Bu çalışmalarda kullanılan

anketler ve görüşmelerle Ertaş (1998) ve Şarlanoğlu-Vural (2001)'ın kullandıkları veri toplama araçları karşılaştırılmış ve yabancı uyruklu öğrencilerin ihtiyaçlarını yansıtabilecek ana başlıklar ortaya çıkarılmıştır.

Bu alanda yapılan araştırmalarda çoğunlukla “önem” odaklı bir ihtiyaç analizi yaklaşımının benimsendiği görülmektedir. Yükseköğrenim öğrencilerinin akademik başarı için önemli gördükleri dil becerilerinin belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmalar genellikle, hâlihazırda uygulanan akademik veya özel amaçlı dil programlarının başarısını değerlendirmek ya da bu programların güncellenmesi için birtakım öneriler sunmak amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmada uygulanan ihtiyaç analizi anketinde yukarıda bahsedilen anketlerden farklı olarak “sorun” temelli bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşımı, anket oluşturma sürecinde incelenen bir diğer kaynak olarak Richards (2001)'in geliştirdiği “*Needs analysis questionnaire for non-English background students*” adlı anket formunda görmek mümkündür.

Özel amaçlı program tasarlanmanın amaçlandığı çalışmanın ihtiyaç belirleme aşamasında temel hedef, yükseköğrenim ortamındaki akademik Türkçe becerileri ile ilgili sorunları ve eksiklikleri tespit etmek olmuştur. Tasarlanan özel amaçlı Türkçe programında, akademik beceriler ile ilgili sorunlardan ve eksikliklerden yola çıkılarak hedef, amaç, öğrenme durumları ve değerlendirme aşamaları belirlenmiştir.

Uygun Modeli Seçme

Çalışmanın bu basamağında, hedef kitlenin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik uygun bir izlençe hazırlamak ve bir program modeli seçmek amaçlanmaktadır. Önerilen program özel amaçlı ve belirli bir alana yönelik olduğundan öncelikle içerik temellidir.

Dil öğretiminin bütün yöntemleri, hedef dil kullanımını içerir. Bütün yöntemler bu nedenle bir derste ya da yöntemin uygulanmasında kullanılacak dil unsurlarının (sözcükler, cümle kalıpları, kipler, yapılar, işlevler, konular, vs.) seçimi ile ilgili açık ya da gizli kararlar içermektedir. Dil içeriğinin seçimi ile ilgili kararlar konu içeriği ve dilsel konuların her ikisiyle de ilişkilidir. Daha açık ifade etmek gerekirse, birisi neyin ele alınacağı (konu içeriği) ile ilgili kararlar alınırken, diğeri nasıl ele alınacağı (dilsel konu) ile ilgilenir. Örneğin, özel amaçlı İngilizce kursları zorunlu olarak içerik odaklıdır (Richards & Rodgers, 2002, s.25).

Dil kurslarında farklı disiplinlere ait içeriğin kullanımı yeni bir düşünce değildir. Uzun yıllardır belirli bir mesleki ya da akademik disipline ilişkin içerik, özelleştirilmiş dil kurslarında yer almaktadır. İçerik temelli öğretimin dil öğrenimine en önemli katkısı, öğretimi çoğunlukla akademik konulardaki içeriğin öğrenilmesi ile birleştirmektir. Akademik alanlar, dil öğretimi için doğal içerik sağlamaktadır. Yabancı dildeki akademik konuları çalışan öğrenciler, konu alanı ile ilgili metinleri anlamak için yardıma ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle dilsel amaçlara metinler yoluyla ulaşmak temel alındığından, içerik öğrenme amaçlarının yanında açık bir şekilde ifade edilmiş dilsel amaçlara ihtiyaç duyulmaktadır (Larsen-Freeman, 2000, s.137-138).

Richards ve Rodgers içerik temelli öğretimi, dil öğretiminin öğrencilerin ihtiyaç duyduğu içerik veya bilgi etrafında organize edildiği bir yaklaşım olarak ifade etmektedirler. İçerik kavramı, dil öğretiminde çeşitli anlamlar taşımasına rağmen sıklıkla dil vasıtasıyla öğrenilen konular olarak ifade edilmektedir. İçerik temelli öğretim yaklaşımı, genel olarak iki ana ilke üzerine inşa edilmektedir: 1) İnsanlar bir dili öğrenmeyi nihai amaç olmaktan çıkarıp bilgi edinmede bir araç olarak kullandıklarında daha dikkatli öğrenirler, bu ilke içerik temelli öğretimin dili daha etkili öğrenmek için bir motivasyon unsuru olduğunu ortaya koymaktadır. 2) İçerik temelli öğretim, öğrenen ihtiyaçlarını daha iyi yansıtır. Bu ilke, içerik temelli birçok programın akademik içerik bilgisi ihtiyacını karşılayıp öğrenme ve öğretme sürecini olabildiğince kısalttığı, bu bakımdan dil öğrenenleri akademik çalışmalara hazırlamaya hizmet ettiği gerçeğine dikkat çekmektedir (2002, s.204-207).

Richards ve Rodgers (2002, s.207-209) içerik temelli öğretimin doğasıyla ilgili olarak dilin metin ve söylem temelli olduğu, dil kullanımında bütünleşik becerilerden yararlanıldığı ve dilin amaçlı olduğu yönünde üç varsayımdan bahsetmektedirler. 1) Dilin metin ve söylem temelli olması varsayımına göre içerik temelli öğretimde dil, içeriğin öğrenilmesinde bir vasıta. Öğretimin odak noktası, anlam ve bilginin metinler ve söylem yoluyla nasıl iletildiği ve yapılandırıldığıdır. Odaktaki dilsel birimler, cümle ve cümle öbeklerinin düzeyleriyle sınırlandırılmaz. Kullanılan dilin konuşma etkinlikleri ve metin türlerinde bağdaşıklık ve tutarlık yaratan dilsel özellikleri dikkate alınır. Burada bahsedilen metin türlerine mektuplar, raporlar, denemeler, betimlemeler, kitap bölümleri; konuşma etkinliklerine de toplantı, ders ve tartışma örnek verilebilir. 2) İçerik temelli öğretimde, dil kullanımı birtakım becerileri birlikte içermektedir. Gerçek dünya birtakım becerilerin yerine getirilmesini gerektirdiğinden içerik temelli öğretimin yapıldığı bir derste öğrenciler çoğunlukla becerilerle ilişkili etkinliklerde bulunurlar. Bu nedenle öğrenciler okumalı ve

not tutmalıdırlar, dinlemeli ve özet yazmalıdırlar ya da okudukları ve yazdıklarından hareketle sözlü cevaplar vermelidirler. İçerik temelli öğretimde dil bilgisi, dilin ayrı bir boyutu olarak görülmemekte, becerilerle bütünleşik olarak ele alınmaktadır. Konu ya da tema odaklı dersler, bütünleşik beceriler yaklaşımı için iyi bir temel oluşturmaktadır. Seçilen konular, beceri alanları arasında tutarlılık ve devamlılık sağlamaktadır ve söyleme bağlı dil kullanımına odaklanmaktadır. Bilgi ile dil ve düşünce becerileri bir araya getirilmeye çalışılmaktadır. 3) Dil, belirli amaçlar için kullanılır. Dil kullanımı akademik, mesleki, sosyal ya da eğlence amaçlı olabilir. Öğrenenler maruz kaldıkları dil örneklerinin amaçlarına odaklanmalıdırlar. Böylelikle amaçların gerçekleşme durumunu ve kişisel ilgilerinin bu amaçlarla ilişki olup olmadığını görebilirler. Öğrenenlerin içerik temelli öğretimden azami düzeyde fayda elde edebilmeleri için amaçlarla ve amaç ifadelerini işaret eden ve onlarla bağlantılı olan dil kodlarıyla açık bir biçimde uyumlu olmaları gerekmektedir.

Programın içeriği; hedef kitlenin öğrenim gördüğü alan, hedef kitleden ve ilgili fakültede görev yapan öğretim üyelerinden toplanan veriler doğrultusunda belirlenmiş ve izlenince bu içerik dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Hedef kitlenin mevcut durumlarını ve alana yönelik ihtiyaçlarını belirlemek, ayrıca öğretim üyelerinin hedef kitleden beklentilerini ortaya koymak amacıyla yürütülen veri toplama süreci, programda yer alacak dil kazanımlarını ortaya çıkarmıştır. Bu bakımdan tasarlanan program, içerik temelli olmanın yanında beceri merkezli bir program özelliği de taşımaktadır.

Beceri merkezlilik dil öğretiminin hedef dilin kullanımında rol oynayan birtakım özel becerilerden oluştuğu bir yaklaşımdır (Krahnke, 1987, s.10'dan aktaran Rahimpour, 2010, s.1662). Beceri merkezli yaklaşım, biri kuramsal diğeri faydacı olmak üzere iki temel ilke üzerine kurulmuştur:

a) Temel kuramsal varsayım, bütün dilsel davranışların altında öğrenenlerin söylem üretmede veya kavramada kullandıkları belirli beceri ve stratejilerin yattığıdır. Beceri merkezli bir yaklaşım, yüzeysel dil kullanım verilerinden uzaklaşarak dil kullanımının altında yatan yeterliliğe bakmayı hedefler. Bu nedenle beceri merkezli bir kurs, dil kullanımı ve yeterlilik ile ilgili öğrenme hedeflerinin tümünü içerir.

b) Widdowson, beceri merkezli yaklaşımın faydacılık temelini hedef odaklı kurslar ile süreç odaklı kurslar arasındaki farkı açıklayarak ortaya koymuştur. Burada ifade edilen

süreç odaklı kurslar, beceri merkezli yaklaşımla eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Buna göre hedef odaklı yaklaşımla düzenlenen kurslar, genellikle öğrenenlerin mevcut yeterlilikleri ve süre kaynaklı sorunlar nedeniyle hedef durum ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olabilmektedir. Kursa katılan öğrenenlerin bir kısmının tüm hedeflere ulaşma başarısını gösteremediği görülmektedir. Süreç odaklı kurslar yani beceri merkezli kurslar, özel amaçlı kurslarla hedef durumlar arasındaki farkı ortadan kaldırarak öğrenenlerin başarısız olma sorunlarını çözmeye çalışmaktadır. Bu kurslarda tamamına ulaşılması gereken hedefler belirlemek yerine, hedef durumlarda karşılaşılabilecek dil sorunlarına çözüm olacak beceriler ve stratejiler üzerinde durulmaktadır (Hutchinson & Waters, 1987, s.69-70). “Alanıyla ilgili makaleleri okuyabilmek” şeklinde belirlenen bir hedefin yerine bu makaleleri okumakta kullanılacak örneğin “alanı ile ilgili makalelerde kullanılan terimleri, metinden yola çıkarak kavrar.” gibi bir beceri edinilmesinin öğrenenin dil becerilerini geliştirme sürecine olumlu katkı yaptığı ve hedef durumlara hazırlanmada daha etkili olduğu düşünülmektedir.

Programın amacı, Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde öğrenim görecektir. yabancı uyruklu öğrencilerin öğrenim sürecinde ihtiyaç duyacakları dil becerilerini, alanlarına yönelik içerikle birlikte kazanmalarını sağlamaktır. Bu doğrultuda, ihtiyaç belirleme sürecinde elde edilen verilerden hareketle okuma, dinleme, yazma ve konuşma dil becerilerine yönelik kazanımlar oluşturulmuştur. Kazanımların ifade ettiği beceriler, izlencede yer alan içerikten yararlanarak belirli etkinlikler yoluyla hedef kitleye kazandırılmaya çalışılmıştır.

Önerilen programa ait izlence (Tablo 19) incelendiğinde, içeriğin belirli bir sırayı takip ettiği görülmektedir. İzlencenin içeriği hukuk, iktisat, işletme, muhasebe ve maliye konu alanı sırasını takip etmektedir. İçeriğin belirli sırayı takip ettiği program, bu bakımdan modüler bir özellik taşımaktadır.

Modüler yaklaşım, program içeriğini oluşturan konuların modüller hâlinde düzenlendiği bir yaklaşımdır. Programı oluşturan modüllerin ilişkili olmaları beklenemez. Program çıktısı açısından konuların hangi sırayla yer alacağı kontrollü bir yaklaşımla düzenlenebilir ancak modüler yaklaşımda bu sıralama genellikle esnekler. Öğrenme ünitelerini oluşturan modüller kendi içinde doğrusal ya da sarmal gibi farklı yaklaşımlarla düzenlenebilir. Modüllerin her birinin anlamlı bir bütün oluşturmasının gerekli olduğu bu yaklaşımda, modüller arasında aşamalılığın bulunması önemli görülmemektedir (Demirel, 2012, s.128).

Program içeriğinde yer alan konu alanlarının belirli bir sırayla verilmelerinin, içerik öğretimine ilişkin amaçların gerçekleşmesi açısından uygun olacağı görülmektedir. İçeriğin sıralanmasında, ilgili konu alanlarının hedef kitlenin öğrenim gördüğü fakülte bölüm izlenceleri ve konu alanlarının birbirleriyle ilişkileri dikkate alınmıştır. Bölümlere ait izlenceler karşılaştırmalı olarak incelendiğinde işletme ve maliye derslerinin hukuk, iktisat ve muhasebe derslerinden sonra yer aldığı görülmüştür. Muhasebe dersi, bölümlere ait izlencelerde işletme dersinden önce yer almasına rağmen işletmenin bir dalı olduğu dikkate alınarak çalışmada hazırlanan izlencede işletme konu alanından sonra ele alınmıştır.

Tablo 19

İzlence

Modül	Ünite	Metin Başlığı	İçerik Hedefleri	Sözcük/Sözcük Grupları/Terimler	Fiiller	Dil Yapıları
HUKUK	Toplumsal Davranış Kuralları	Din Kuralları	Din kurallarının kaynağı, amacı, konuları, nitelikleri ve yaptırımları hakkında bilgi sahibi olma ve din kuralları ile hukuk kuralları arasındaki farkları öğrenme	<i>Toplumsal düzen, yasa, kural, hukuk kuralları, din kuralları, işlev, fonksiyon, kaynak, olgu, devlet, kamu otoritesi, insan irade(si), günah, sevap, tutum ve davranışlar, barış, adalet, eşitlik, emirler ve yasaklar, inanç, birey, nitelik, irade ürünü, ekonomi, ekonomik koşul, gereksinim, yaptırım, öteki dünya, kurum, yetki, topluluk, kaide, buyruk, istenç, şart, iktisat, siyasi</i>		Kuşkusuz... Bununla birlikte... -dİĞİ hâlde...
		Ahlak Kuralları	Ahlak kurallarının kaynağı, ahlakın amacı, içeriği, uygulama alanı ve yaptırımları konusunda bilgi sahibi olma ve ahlak kuralları ile hukuk kuralları arasındaki farkları öğrenme	<i>Ahlak, hak, ahlak kuralları, kişi vicdanı, sosyal etik, ilke, norm, maddi, ticaret, ticari, usul, iç dünya, tek yanlı, içe dönük, dışa dönük, taraf, ödev, nesnel, zorunluluk, somut, imar, erginlik, soyut, yargıç, devletin hakemliği, uygulama güvencesi, tarafsızlık, özgürlük, hukuk güvenliği, bağımsızlık, hâkim, yetkili</i>	Formüle etmek Katkıda bulunmak Ele almak Hakkını teslim etmek Kural koymak	Son tahlilde... Bir başka anlatımla... Bu bağlamda... Gerek...gerekse -E karşın
		Görgü Kuralları	Görgü kurallarının kaynağı, içeriği ve uygulanması konusunda bilgi sahibi olma, görgü kuralları ile örf ve âdet hukuku arasındaki ayrımı fark etme, görgü kuralları ile hukuk kuralları arasındaki farkları öğrenme	<i>Görgü kuralları, yarıcılık, kiracılık, imece, antlaşma, ticari âdetler, pozitif hukuk, yazılı olmayan hukuk kaynakları, gelenek ve görenekler, sosyal davranış normları, örf ve âdet hukuku, yargı, yargı kararları, nezaket, sivil hayat, askeri personel, iç düzenleme, idari düzenlemeler, belediye cezaları, Kabahatler Kanunu, idari yaptırım, salt, konum, devlet organları, iyi niyet, istisna, para cezası, hizmet</i>	-E bağlanmak Zorunlu hâle getirmek Göz önünde bulundurmak	...bir yana bırakılırsa... Şöyle ki... Hem...hem de... Öte yandan...
		Örf ve Âdet Kuralları	Örf ve âdet kurallarının kapsamı hakkında bilgi sahibi olma, örf ve âdet kuralları ile örf ve âdet hukuku arasındaki farkın ayırımına varma	<i>Örf ve âdet kuralları, dogmatik, bağlayıcılık, davranış kuralları, teamül hukuku, toplumsal yapı, organ, resmî, alt kültür, zorlayıcı güç, sevk, toplum baskısı, sapma, olanak, çağdaş toplum, homojen, aleyh, oluşum süreci</i>	Mahkûm edilmek Yasaklamak Düzenlemek Zorunlu kılmak	Geniş ölçüde... Doğrudan doğruya... Bir anlamda...
		Hukuk Kuralları	Hukuk kuralı konusunda gerekli ön bilgilere sahip olma	<i>Muhatap, eylem, mecburiyet, fiziki dünya, doğa yasaları, beşeri davranış, sorumluluk, yükümlülük, mahiyet, vicdan azabı, kınanma, mensup, ihlal, hukuk düzeni, tazminat</i>	Emretmek Eylemde bulunmak Mecbur olmak	Daha teknik tabirle... Bunun yanında... ...ile birlikte...

				<i>ödeme, haklardan mahrum kalma, hırsızlık, hakaret, ölçüt, merkezî siyasal iktidar, kuralın koyucusu, ahlaki ölçütler, iddia, hukuk devleti, taraftar, evrensel, olağan uygulanış, dayanak, gerekçe, pratik anlam, devletin ürünü, hukukun yaratıcısı, örgütlenme, yargılama, egemenlik, mahkeme, fiilen, davacı, mağdur, eşya, mal, menfaat, ihbar, şikâyet, savcı, ceza mahkemesi, zanlı (şüpheli), sanık, kanaat, suç oluşturmaya uyumsuzluklar, taşınmaz, mülkiyet, makam, ağırlaştırılmış müebbet, hapis cezası, hukuksal durum, çıkar, teşkilat</i>	Korumaya almak Mecbur tutmak Mecbur kılmak Kastetmek İşaret etmek Yerine getirmek Öngörmek Mahrum kalmak Maruz kalmak -E dayanmak Hakaret etmek Hukuk kuralı yaratmak Örtüşmek İddia etmek Tanık olmak Gönderme yapmak Teşhis etmek Göze çarpmak Suç oluşturmak Suç işlemek Dava açmak Cezaya hükmetmek Tazmin etmek Satın almak Karara bağlamak -E gerek görmek Temsil etmek Cezalandırmak Dayandırmak Yargılamak İleri sürmek İhlal etmek	Genel olarak...özel olarak... İster...isterse... ...dA belirttiğimiz gibi... Söz konusu... Aynı zamanda... Söz gelimi... Ya...yahut da... Öyle görünüyor ki... Her şeyden önce... Daha gündelik bir tabirle... Başka bir deyişle... ...noktanın altını çizmek... Ne var ki... Bir yandan...diğer yandan... Her ne kadar...da Söz konusu ol-Bizzat Kabaca... ...dİĞİ takdirde
	Hukukun Dalları	Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayırımı	Kamu hukukunun kapsamı hakkında bilgi sahibi olma, özel hukuk hakkında bilgi sahibi olma, kamu hukuku-	<i>Hukuk sistemi, kamu hukuku, özel hukuk, köken, Roma hukuku, vatandaş, yöneten, yönetilen, hukuki ilişki, işlem, eylemin öznesi, kamu hizmeti, kamu yararı, kamu</i>	Örgütlenmek İşlev görmek Tabi olmak	...nihayetinde ...esas olarak ...en genel anlamıyla

			özel hukuk konularının birbirlerinden ayrılan yönlerini öğrenme	<i>gücü, yargı yeri, hukuksal rejim, uluslararası hukuk, iç hukuk, gerçek kişi</i>		...deyim yerindeyse ...bu noktadan sonra
		Kamu Hukuku	Kamu hukukunun kapsamına giren işlemler ve eylemler, kamu hukukunun amacı, kamu hukukunun yaptırımları; kamu hukukunda kusursuz sorumluluk, uyumsuzluk, hukuka uygunluk karinesi, tek yanlı ve iki yanlı işlemler konusunda bilgi sahibi olma	<i>Kamu tüzel kişileri, yerel yönetimler, meslek kuruluşları, kamu iktisadi teşebbüsü, hukuk kişisi, statü, esas, katılım payı, ücret, harç, yönetici, takdir yetkisi, bireysel, rıza, onay, yasa gücünde kararname, tüzük, yönetmelik, özel karar, maddi zor kullanma, icra, verginin tahsili, kamu mülkiyetine geçirme, müsadere, veli, görev, yokluk, iptal, anayasa hukuku, yönetim hukuku, malî hukuk, hukuka aykırılık, Usul hukuku, icra- iflas hukuku, üst mahkeme, merci, bozma kararı, ceza hukuku, suç oluşturan eylem, İdare hukuku, hukuk alanı, vergi yükümlüsü, re'sen, idari para cezası, kamu yönetimi, kusur, tam yargı davaları, yönetim, kusursuz sorumluluk, kamu idareleri, bayındırlık hizmetleri, askeri hizmetler, külfet, idare, hakkaniyet, idari yargı, vergi mahkemeleri, Danıştay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, ceza davası, adli yargı, ceza yargısı, başvuru, yasama, yürütme, hukuka uygunluk, karine, yüksek mahkeme, kamu erki, aykırı, Anayasa yargısı, yönetsel yargı, yürürlüğün durdurulması, yürütmenin durdurulması, itiraz, temyiz, aşama, yargı yolu, tek yanlı irade beyanı, sözleşme, hukuksal sonuç, uluslararası sözleşme, yönetsel sözleşme, imtiyaz sözleşmesi, yap-işlet-devret sözleşmeleri, özelleştirme, iptal davası, borç, haciz, hukuk dalı, işveren, işçi, bakanlık, hükümet</i>	Amaç gütmek İşleme muhatap olmak Öznelleştirmek Kendini göstermek İleri gelmek Kanıtlamak Bağdaşmak Hukuksal sonuç doğurmak El değiştirmek İspatlamak Arka plana itmek Karar almak İleri sürmek	...Geniş anlamda ...bu kapsamda ...ya...ya da ...çerçevesinde ...İp mAdİİInA bakmaksızın ...zira
		Özel Hukuk	Özel hukukun kapsamına giren işlemler ve eylemler; özel hukukun amacı, yaptırımları; özel hukukta kusursuz sorumluluk ve uyumsuzluklar konusunda bilgi sahibi olma	<i>Alacak, gasp, tehdit, cebir, eşyanın iadesi, icra dairesi, yargı organı, infaz, özerklik, kamu düzeni, özel hükümler, cezai şart, tek taraflı fesih, borçlar hukuku, genel hükümler, vasi, özel borç ilişkileri, hak sahibi, icra takibi, vasiyetname, mirasın reddi, mirastan feragat, duruşma, Türk</i>	Tahsil etmek İade etmek Yargı yoluna gitmek Yargı kararına bağlamak Evlat edinmek	...tam tersine -E dayalı olarak ...vasıtasıyla ...suretiyle

				Medeni Kanunu, <i>anlaşma, manevi</i>	Egemenlik kurmak Çıkar sağlamak	
	Hukukun Kaynakları	Hukukun Yazılı Kaynakları	Hukukun yazılı kaynaklarının kapsamı hakkında bilgi sahibi olma; Anayasa, uluslararası antlaşma, yasa, kanun hükmünde kararname, tüzük, yönetmelik, iç düzenleme ve sözleşme kavramlarının tanım ve içeriklerini öğrenme	<i>Yazılı kaynaklar, yazılı olmayan kaynaklar, uluslararası antlaşma, hukukun genel ilkeleri, denetleme, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Uyuşmazlık Mahkemesi, emsal karar, içtihat, temel haklar ve özgürlükler, özel hukuk kişisi, sivil toplum, bağımsızlık, yargıç güvencesi, hukuk normları hiyerarşisi, uluslararası hukukun özneleri, uluslararası kuruluş, yetkili organ, uluslararası örgütler, yasa yapma usulleri, aslî, yetki yasası, normatif, Bakanlar Kurulu, Cumhurbaşkanı, madde, tüzük çıkarma yetkisi, çalışan, hukuksal çıkar, edim, özel hukuk sözleşmeleri</i>	Güvence altına almak Yürürlüğe koymak Yükümlülük doğurmak Yürürlüğe girmek İleri gelmek Yürürlükte kalmak Hukuk yaratmak Kanunlara aykırı olmak Hak edinmek Yükümlülük altına girmek Edimde bulunmak Denetlemek	...Demek değildir ki ...başta...olmak üzere
		Hukukun Yazılı Olmayan Kaynakları	Örf ve adet hukukunun, hukuk kaynağı olarak kabul edilmesi için gerekli koşulları öğrenme; hakîmlerin hukuk kurallarını yorumlama konusunda yargı kararlarından (mahkeme içtihatlarından) hangi koşullarda ve nasıl yararlandığı hususunda bilgi sahibi olma; bilimsel görüşlerin hukuk kurallarının uygulanması aşamalarında kullanımı ile ilgili bilgi sahibi olma	<i>Geleneksel uygulanış, toplumsal inanç, hukuksal dayanak, maddi unsur, yerleşim yeri, meslek grupları, maksat, kesim, Türk Hukuk Sistemi, medeni yasa, davaya konu olaylar, yorum, eğilim, yargılama yetkisi, alt derece mahkemeleri, içtihadı birleştirme kararları, tali, çelişki, bilimsel görüş, öğreti, eser, doktrin</i>	Karşı karşıya kalmak Yollama yapmak İçtihatla bulunmak İçtihat oluşturmak Dikkate almak Hükme bağlamak Atıf yapmak	Esas itibarıyla... bir ifadeyle...
Modül	Ünite	Metin Başlığı	İçerik Hedefleri	Sözcük/Sözcük Grupları/Terimler	Fiiller	Dil Yapıları
İKTİSAT	İktisadın Temel	İktisadın Tanımı	Tarihsel süreçte iktisat	<i>İktisatçı, iş, sınırsız istekler, kaynak, kutluk,</i>	Vurgu yapmak	Ne...ne de...

	Kavramlarına Giriş		kavramı ile ilgili yapılmış belli başlı tanımlar ile iktisadın günümüzdeki ifade ediliş biçimini öğrenme	<i>alternatif, sınırlı kaynaklar, karar verme mekanizmaları, veri, koordinasyon (eşgüdüm), miktar, gelir, gelir beklentisi fayda, para</i>	Rol oynamak Üretmek Tüketmek Gereksinimleri(i stekleri)tatmin etmek Koordine etmek Fayda sağlamak Farklılaşmak Borç almak Üretimde bulunmak	Kaldı ki... Önemli ölçüde...
		İktisadın Bazı Temel Kavramları	İktisadın ihtiyaç, mal ve hizmet, tüketim ve üretim, toprak, emek, sermaye, girişimci, hane halkı, firma ve devlet gibi bazı temel kavramları hakkında bilgi sahibi olma	<i>İhtiyaçlar, doğal çevre, ikame, maddi varlık, değer, bedel, ekonomik mal, serbest mal, tüketici, tüketim malları, nihai mallar, üretim malları, emek, sermaye, yarı mamul mallar, hammadde, dayanıklı mallar, dayanıksız mallar, ekonomik faaliyet, tüketim düzeyi, üretim faaliyeti, girdi, çıktı, üretim faktörleri, toprak, girişimci, mal ve hizmet üretimi, doğal kaynaklar, rant, verimlilik, reel, menkul değerler (kıymetler), servet, finansal sermaye, faiz geliri, firma, kâr, birim, hane halkı, üretici, endüstri, üretim birimi, pazar, pazarlama, sermaye şirketleri, üst kademe, harcama, piyasa, üretim süreci, ortak</i>	İhtiyaç gidermek Olanak vermek Planlamak Ön plana geçmek İkame etmek Bedelini ödemek Çaba harcamak Gereksinim duymak Tahsis etmek Katkı yapmak Gelir elde etmek Harcamak Arz etmek Satmak Vergi almak Mal ve hizmet üretmek Faaliyet göstermek İşletmek Ödünç vermek Para yatırmak Organize etmek	Kendine özgü... Belli başlı... Büyük ölçüde... O hâlde... Hemen hemen Görüldüğü gibi
		Mikroiktisat-Makroiktisat Ayrımı	Mikroiktisat ve makroiktisat kavramlarının iktisadın iki temel dalı olduğunu ve bu	<i>Mikroiktisat (mikroekonomi), ürün ve kaynak piyasaları, fayda maliyet analizi, tüketici davranışı, ürün piyasaları, fiyatlama,</i>	Analiz etmek Talep etmek İcat etmek	Nispeten... Bir başka açıdan bakıldığında...

			dalların çalışma alanlarını öğrenme	makroiktisat (makroekonomi), ekonomik davranış, millî gelir, bankacılık, enflasyon, ekonomik (iktisadi) büyüme, genel fiyat düzeyi, talep, toplam talep, toplam harcama düzeyi, istihdam, fiyat artışı		...altında bir araya gelmek
		Üretim İmkânları Eğrisi	Üretim imkânları modeline bağlı olarak üretim imkânları eğrisi kavramı hakkında bilgi sahibi olma Metinden hareketle üretim imkânları eğrisini açıklayıcı grafikleri yorumlama	Üretim imkânları eğrisi, bileşim, fırsat maliyeti, kazanç, sektör, iş gücü, oran, tam istihdam, eksik istihdam, işsizlik, üretim düzeyi, üretken kapasite (üretim kapasitesi), yatırım	Farz etmek Atıl kalmak Yatırım yapmak Ağırlık vermek	Yatay eksen Düşey eksen Görüldüğü üzere... Bir diğer şekilde ifade etmek gerekirse... Dışa doğru kaymak
		İktisadi Sorun ve İktisadi Sistemler	İktisadi sorun kavramı hakkında bilgi sahibi olma; kapitalist, sosyalist ve karma iktisadi sistemlerin işleyiş mantığını öğrenme	İktisadi sistem, mevcut kaynaklar, mal bileşimi, üretim teknolojisi, kapitalist iktisadi sistem, sosyalist iktisadi sistem, karma iktisadi sistem, kolektif mülkiyet, merkezî planlama örgütü, dağıtım, sermaye malları, özel mülkiyet, işletme, alıcı, satıcı, rekabet, potansiyel, pür kapitalist sistem, güvenlik, yasal çerçeve, piyasa mekanizması, ekonomik kriz	İstihdam etmek Maliyet yüklemek Çıkar gözetmek Piyasaya sunmak Çaba sarf etmek Üretim yapmak İş yapmak	Mümkün olduğu kadar... Daha önce de vurguladığımız gibi... Bir başka deyişle... “Bırakınız yapınlar”
	Fiyat Mekanizması	Talep	Talep edilen miktar, piyasa talep eğrisi ve talep kaymaları kavramlarını ilgili şekil ve tablolar yardımıyla kavrama	Talep edilen miktar, piyasa talep eğrisi, satın alma kabiliyeti, stok, akım, değişken, mal miktarı, birikmiş servet, etmen, malın fiyatı, hipotez, talep yasası, talep şedülü, eğim, veri fiyat, ucuz, ortalama gelir, kişi başına gelir, normal mal, düşük mal, gelir dağılımı, yüksek gelirli, düşük gelirli, lüks mallar, ikame malları, pahalı, tamamlayıcı mallar, zam, piyasa fiyatı	Piyasaya girmek Talebi öne almak	Diğer bir deyişle... Aşağıya doğru eğim... Negatif eğimli... Sağa doğru kayma Benzer şekilde... Sola doğru kayma Yukarıya doğru hareket... Tersine...
		Arz	Arz edilen miktar, piyasa arz eğrisi ve arzdeki değişimleri ilgili şekil ve tablolar yardımıyla kavrama	Arz, satış, arz edilen miktar, cari, para arzı, arz şedülü, etken, piyasa arz eğrisi, birim maliyet, üretim maliyeti, politika, vergi oranı, sübvansiyon, piyasa dönemi arz eğrisi, kısa dönem arz eğrisi, uzun dönem arz eğrisi, tavan fiyat, taban fiyat	Satışa sunmak Pahalıya mal olmak Kâr sağlamak Göz önünde tutmak Politika izlemek Zarar etmek	Keza... Diğer etkenler sabitken... Daha önce de değinildiği gibi Aynı şekilde

		Denge Fiyatı	Denge fiyatı ve denge miktarı kavramlarını ilgili şekil yardımıyla kavrama	<i>Rekabetçi piyasa, denge, denge fiyatı, denge miktarı, tam rekabet piyasası, tek fiyat yasalı, arz fazlası, talep fazlası</i>	Ücret ödemek	
	Piyasalar	Tam Rekabet Piyasasının Özellikleri	Tam rekabet piyasasının genel özellikleri hakkında bilgi sahibi olma	<i>Teori, piyasa payı, maksimum, asimetrik bilgi, model, ideal</i>	Veri kabul etmek Piyasadan çıkmak	...ki, -sın
		Monopol Piyasasının Özellikleri	Monopol piyasasının genel özellikleri ve firmaların monopol piyasasına girmesini engelleyen kısıtlamalar hakkında bilgi sahibi olma	<i>Monopol piyasası, tekel, kartel, tröst, tam monopol, kısmi monopol, doğal kısıtlama, ölçek ekonomileri, yasal kısıtlama, devletin verdiği işletme imtiyazı, devletin verdiği lisans, patent, telif hakkı, özel sektör işletmeleri, eleman, Merkez Bankası</i>	Pazarlamak Menfaat sağlamak Temin etmek Yetki vermek Faaliyette bulunmak Üstlenmek	
		Monopolcü Rekabet Piyasasının Özellikleri	Monopolcü rekabet piyasasının genel özellikleri hakkında bilgi sahibi olma	<i>Monopolcü rekabet piyasası, ürün farklılaştırması, fiyat politikası, marka, ambalajlama, müşteri, taksitli satış, kalite</i>	Rekabet etmek Piyasaya sürmek	
		Oligopol Piyasasının Özellikleri	Oligopol piyasasının genel özellikleri hakkında bilgi sahibi olma	<i>Oligopol piyasası, saf oligopol, farklılaştırılmış oligopol piyasası, şirket evlilikleri, heterojen</i>	Hâkim olmak Zararlı çıkmak	
	Makroiktisadın Temel Konuları	Makroiktisadın Doğuşu ve Keynes	Adam Smith'ten John Maynard Keynes'e kadar geçen süreçte makroiktisat kavramının gelişimi ve Keynesyen görüş hakkında bilgi sahibi olma	<i>Sanayi Devrimi, iktisadi analiz, iktisadi düşünce okulu, klasik iktisadi düşünce, klasik iktisatçılar, Büyük Buhran, dünya ekonomisi, istikrar, borsa çöküşleri, ekonomik çöküntü, Keynesyen görüş, üretim ve istihdam hacmi, yaklaşım, tez, piyasa ekonomisi, dalgalanma, IMF (Uluslararası Para Fonu)</i>	Öncülük etmek İş aramak İş bulmak Seyir izlemek Gündeme gelmek Üstesinden gelmek Öne çıkmak Öne sürmek Garanti etmek	“Bırakınız yapınlar- Bırakınız geçsinler.” Yarı yarıya Kimi zaman
		Üretim Düzeyi ve Ekonomik Büyüme	Üretim düzeyi kavramına bağlı olarak gayri safi yurt içi hasıla ve ekonomik büyüme kavramlarının makroiktisadi teori açısından anlam ve önemleri hakkında bilgi sahibi olma	<i>Gelir düzeyi, gayri safi yurt içi hasıla, ulusal ekonomi, yaşam standartları, gösterge, performans ölçütü, refah, refah düzeyi, Büyüme hızı, bilgi birikimi, nicelik, politika bileşenleri, bilgi toplumu, bilgi ekonomisi, beşeri sermaye, araştırma geliştirme, yaparak öğrenme, teknoloji yayılımı, az</i>	Hesaplamak Saptamak Yol gösterici olmak Çözüm aramak Çözüm üretmek	GSYİH Bu çerçevede... Yıldan yıla

				<i>gelişmiş ülke, Makroiktisat teorisi, büyüme modelleri, gelişmekte olan ülke</i>		
		İşsizlik ve İstihdam	İşsizlik ve istihdam kavramlarının makroiktisat yazınındaki anlamlarını öğrenme; işsizlik türleri hakkında bilgi sahibi olma	<i>Üretim sistemi, nüfus artışı, fiili, varsayım, cari ücret düzeyi, emek sahipleri, aktif nüfus, okun yasası, geçim kaynağı, küreselleşme, yoksulluk, toplumsal sefalet, işsizlik oranı, faiz oranı, iradi işsiz, gayri iradi işsiz, maddi refah, işbölümü, uzmanlaşma, otomasyon, mevsimlik işsizlik, konjonktürel işsizlik, daralma, durgunluk, efektif talep, yapısal işsizlik, ekonomik yapı, teknolojik değişimler, emek yoğun üretim tekniği, sermaye yoğun üretim tekniği, gizli işsizlik, marjinal verimlilik, istatistik, friksiyonel işsizlik, emek piyasası, piyasa şartları</i>	Ayak uydurmak İstihdam imkânı yaratmak Çözüm yolu geliştirmek Üretime katılmak ... bazı ele almak Katkı sağlamak İstihdam yaratmak Razı olmak İşsiz kalmak Sorun teşkil etmek İşini kaybetmek Atıl hale gelmek İşten çıkarmak Boş gezmek Uyum sağlamak	Genel kabul gören...
		Fiyat İstikrarı ve Enflasyon	Fiyat istikrarı kavramı ve önemini; fiyat istikrarının sağlanamadığı durumlarda karşılaşılan belli başlı sorunlar hakkında bilgi sahibi olma. Enflasyon, deflasyon, hiper enflasyon, tüfe ve üfe kavramlarını öğrenme	<i>Fiyat istikrarı, göreceli fiyat değişimleri, finansal piyasa, aracılık yapma, uzun vadeli yatırım, getiri oranı, risk primi, reel faiz oranı, ekonomik program, uluslararası piyasalar, sermaye piyasaları, iş gücü piyasaları, karar alma süreçleri, endeks, deflasyon, hiper enflasyon, iktisat politikacıları, sabit gelir, fakirleşme, alım-satım, ortalama fiyatlar, enflasyon oranı, alım gücü, fiyat endeksleri, tüketici fiyat endeksi (tüfe), eşya fiyat endeksi (tefe), GSYİH deflâtörü, özel imalat sanayi, özel kesim, fiyat hareketi, perakende fiyatlar, bütçe, tüketici sepeti, TUIK, üretici fiyatları endeksi (ÜFE), çekirdek enflasyon</i>	Endekslemek Sağlıklı karar vermek ...seyretmek Önem arz etmek Etki yaratmak Harcama yapmak Dâhil etmek	Olmazsa olmaz... Uzun soluklu... Makroekonomik anlamda.... TÜFE TEFE ÜFE
		Dış Ekonomik İlişkiler (Ödemeler Bilançosu)	Dış ekonomik ilişkiler konusunun kapsamı ile ilgili bilgi sahibi olma	<i>dış ekonomik ilişkiler, dış dünya, faktör akımları, uluslararası ekonomik işlemler, parasal ödeme, ödemeler dengesi (ödemeler bilançosu), kalkınma hızı, maliye, dış ticaret</i>	Açık vermek Fazla vermek Kayıt tutmak Değer	

				politikaları, kayıt , transfer ödemeleri , rezerv , muhasebe kayıtları , yabancı para , muhasebe sistemi, kalem , aktif , pasif , döviz çıkışı , döviz girişi , borçlu , alacaklı , mal ve hizmet ihracı , dolaysız yatırım , mal ve hizmet ithali , uluslararası menkul değerler	kaybetmek	
		Millî Gelir	Nihai mal, ara mal, katma değer, nominal GSYİH ve reel GSYİH kavramları hakkında bilgi sahibi olma; gayrisafi millî hâsıla hakkında bilgi sahibi olma; gayrisafi yurt içi hâsıla deflatörü hakkında bilgi sahibi olma	Piyasa değeri , ara mal , devlet harcaması , net ihracat , katma değer , toplam hâsılat , nominal GSYİH , reel GSYİH , faktör gelirleri , gayri safi millî hâsıla , toplam gelir	Hesaba katmak İvme kazanmak	GSMH
Modül	Ünite	Metin Başlığı	İçerik Hedefleri	Sözcük/Sözcük Grupları/Terimler	Fiiller	Dil Yapıları
İŞLETME	İşletmeler ve İşletme Yönetimi	İşletme Kavramı ve İşletme Bilimi	İşletme ve işletme kavramın kapsamı, ilişkili olduğu kavramlar ile ilgili bilgi sahibi olma; işletmecilik biliminin kapsamına giren genel konuları kavrama	İş yeri , maddi fonksiyon , beşeri fonksiyon , iktisadi(faydalı) mal ve hizmet , tedarik , malzeme , yer faydası , zaman faydası , mülkiyet faydası , süreklilik , işletme sahibi , işletme yöneticisi , rekabet ortamı , dinamik , statik , fabrika , işletmecilik , çevre , işletme yönetimi	Alışveriş yapmak Kâr elde etmek Gerekli kılmak Tedarik etmek Üretim sürecinden geçirmek Faydalı hâle getirmek Faaliyet yürütmek	Daha teknik bir ifadeyle...
		Örgüt ve İşletme	Örgüt kavramı ve yapısı hakkında bilgi sahibi olma	Bürokratik , vakıf , organizasyon , örgütlenme , iş birliği , inisiyatif , örgüt yapısı	İş birliği içine girmek İş birliği yapmak Kalkındırmak Kazanç sağlamak Üye olmak Tayin etmek Kâr amacı gütmek	
		Başlıca İşletme Amaçları	İşletmelerin genel amaçlarının yanında kârlılık, büyüme ve süreklilik kavramları hakkında bilgi sahibi olma	İşletmenin amaçları , ekonomik amaçlar , sosyal amaçlar , optimal , işletme faaliyetleri , çıkarcı veya baskı grupları , masraf , tedbir , satış hâsılatı , kapasite kullanımı , beşerî	Tedbir almak ... tehdit etmek Risk altına sokmak	Ar-ge Odak noktası... Basit bir tanımla...

				<i>kaynaklar, azami, mamul farklılaştırma, likidite, çalışma sermayesi, sabit yük, nakit, net kâr, devir hızı, devri dalgalanma, büyüme, gider, hacim artışı, satış miktarı, tutar, üretim miktarı, öz kaynaklar, hissedar, dış çevre riskleri, esneklik, dış esneklik, iç esneklik</i>	Fırsat yakalamak Yenilik yapmak	
	İşletme Çevresi	İşletmeyi Oluşturan Faktörler	İşletmeyi oluşturan bilgi ve teknoloji, insan, sermaye, yapı, amaç ve strateji faktörlerinin kapsam ve içerikleri hakkında bilgi sahibi olma	<i>Açık sistem örgütler, alt sistemler, insan kaynakları, sendika, ortaklık, kamu kuruluşları, ticaret unvanı, şahıs işletmeleri, maaş, amaç birliği, mevki, emek gücü, adil ücret politikası, sosyal güvenlik, emeklilik, iş güvenliği, tasnif, terfi, istikamet, araç-gereç, tahakkuk, istihdam alanları, müteşebbis, hiyerarşik kanallar, yönetim organları, örgütsel amaçlar, iş akımı, safha, ast ve üst ilişkileri, ödüllendirme, sosyo-ekonomik, kısa ve uzun vadeli, strateji, tarife, toplam maliyet, sabit maliyet oranı, müşteri talepleri</i>	Karşı karşıya bırakmak İşlevsiz hale getirmek İş birliği sağlamak Başarısızlığa uğramak Tasnife tutmak İşletme kurmak Sermaye yatırmak Maaş karşılığı çalışmak Terfi etmek Kanunlara uymak Tahakkuk etmek Titizlik göstermek İstikamet vermek Bağımlı hâle gelmek İş bölümü yapmak Şirketleşmek	Günden güne... Aksi takdirde... Bu açıdan ele alındığı zaman...
		İşletme ve çevresi	İşletmenin çevresini oluşturan müşteri, rekabet, satıcı, sendika kavramlarını kavrama ve işçi-iş veren ilişkileri hakkında bilgi sahibi olma	<i>İşletme kararları, büro, garanti belgesi, pazarlama stratejileri, maliyet artışı, mal kalitesi, mal güvenliği, rakip, yönelim, büyüme oranları, atıl kapasite, iş gücü maliyetleri, çalışma hayatı, motivasyon, anlaşma veya çatışma ortamı</i>	Bilinçli hale gelmek Ön plana çıkmak Yönetime katılmak Benimsemek	Dolaylı olarak... Aksi hâlde...

	İşletmelerde Kuruluş Çalışmaları Büyüklük ve Kapasite	İşletme Sahibi Olmanın Nedenleri	İşletme sahibi olmanın nedenlerinden miras yoluyla işletme sahibi olma, kendi işinin sahibi olma isteği, yüksek kazanç sağlama isteği, sosyal bir amacı gerçekleştirmek konuları hakkında bilgi sahibi olma	<i>Prestij, baba yadigârı, misyon, yatırımcı</i>	Emeği boşa gitmek İş kurmak Rıza göstermek ...emri altında çalışmak elden çıkarmak	
		Kuruluş Yerinin Seçimine Etkili Olan Faktörler	İşletmelerde kuruluş yeri seçiminde etkili olan organize sanayi bölgeleri, küçük sanayi siteleri, pazar ve hammadde kaynaklarının önemi hakkında bilgi sahibi olma	<i>Organize sanayi bölgesi, teşvik, merkezi hükümet, mahalli idareler, sanayileşme, sanayi işletmeleri, alt yapı sorunları, sanayi siteleri, kamu kurumları, küçük sanayi siteleri, küçük işletmeler, orta ve büyük ölçekli işletmeler, alt yapı tesisleri, atölye, avantaj, genel sanayi siteleri, özel sanayi siteleri, iş kolu, bağımlı sanayi siteleri, entegre sanayi işletmeleri, seri üretim, yan sanayi, geliştirme fonları, esnaf ve sanatkârlar, oto kontrol mekanizması, sigorta, perakendeci işletmeler, yan mamuller, cevher, acente, dayanıklı tüketim malzemeleri, ulaşım faktörleri, toptancı, kültürel miras, kamuoyu, Sosyal veya politik faktörler, resim, harç indirimleri, gümrük vergisi</i>	İstifade etmek Şart koşmak Hizmet götürmek Parsellemek Malî yük olmak İnşa etmek Teşvik etmek Tahrip etmek Fabrika kurmak Fabrika tesis etmek	KOSGEB Kendi bünyesinde...
		İşletmelerde Kapasite Kullanımı, Büyüklük Ölçüleri, Büyüme ve Gelişme	İşletmelerde kapasite kullanımına bağlı olarak kapasite kavramları hakkında bilgi sahibi olma; işletmelerde nicelik belirten ve nitelik belirten büyüklük şekilleri hakkında bilgi sahibi olma; işletmelerin büyümesi, büyüme nedenleri ve büyüme şekilleri hakkında bilgi sahibi olma	<i>Ürün hacmi, işletme kapasitesi, kapasite değerlendirme, sabit giderler yönetim yapısı, finansman, yetkin, çevresel faktörler, tüketici beklentileri, rakip işletmeler, içsel büyüme, dışsal büyüme, stratejik ortaklık</i>	Tasarlamak Hizmet sunmak Hitap etmek	
	İşletmenin Fonksiyonları	İşletmenin Fonksiyonlarına Genel Bir Bakış	İşletme fonksiyonlarını, Henri Fayol'un sınıflandırmasına göre kavrama	<i>Faaliyet alanı</i>	İhtiyaca cevap vermek İlave etmek	

		İşletme Fonksiyonları	Yönetim kavramı ve yönetim sürecinde yer alan planlama, örgütlenme, yürütme, koordinasyon ve kontrol kavramları ile ilgili bilgi sahibi olma pazarlama, üretim, insan kaynakları, finansman, muhasebe, halka ilişkiler ve araştırma-geliştirme fonksiyonları hakkında bilgi sahibi olma	<i>Yönetim süreci, dernek, siyasi parti, halkla ilişkiler, ürün ve hizmet inovasyonu, el işçiliği, nitelikli iş gücü, iş ortamı, iş dünyası, beyin gücü, ekonomik sürdürülebilirlik, finansal kaynak, işlem kayıtları, mevzuat, vergi kaçakçılığı, işletme itibarı, sosyal sorumluluk, imaj, küresel itibar, mecra, hedef pazar</i>	İşe almak Motive etmek Sponsor olmak Duyarlı olmak Pay ayırmak Piyasaya çıkmak	Hatırlanacağı gibi...
Modül	Ünite	Metin Başlığı	İçerik Hedefleri	Sözcük/Sözcük Grupları/Terimler	Fiiller	Dil Yapıları
MUHASEBE	Muhasebeye Giriş	Muhasebenin Tanımı, Amacı, İşlevleri ve Muhasebe İle İlişkili Bilim Dalları	Muhasebenin kavramının kapsamından yola çıkarak ekonomik birim, finansal bilgi muhasebenin kaydetme, sınıflama ve özetleme işlevleri hakkında bilgi sahibi olma; ekonomi bilimi, işletme bilimi, istatistik ve yöneylem araştırması, hukuk bilimi, bilgisayar teknolojileri ile muhasebe işlemleri arasındaki ilişkileri kavrama	<i>Hesap, finansal bilgi, finansal nitelikteki olay, belge, rapor, kamu işletmesi, muhasebeleştirme süreci, finansal muhasebe, karar vericiler, temel muhasebe işlevleri, yevmiye defteri, büyük defter, finansal tablo, ekonomi politikası, yöneylem araştırması, mali tablo, trend analizi, yönetim muhasebesi, doğrusal programlama teknikleri, vergi hukuku, ticaret hukuku, gelir ve kurumlar vergisi, mevcut kanuni mevzuat</i>	Raporlamak Belge toplamak Veri toplamak Belge derlemek Veri işlemek Bilgi sağlamak İspat etmek Defter tutmak Politika geliştirmek	
		Muhasebenin Temel Kavramları	Sosyal sorumluluk, kişilik, süreklilik, dönemsellik, parayla ölçme, maliyet esası, tarafsızlık ve belgelendirme, tutarlılık, tam açıklama, ihtiyatlılık, önemlilik ve özün önceliği kavramları hakkında bilgi sahibi olma	<i>Mali durum, disiplin, zaruret, kişilik, gayrimenkul, çift taraflı kayıt sistemi, bilanço eşitliği, maliyet esası, maliyet değeri, dönemsellik, dönem, tahakkuk esası, zarar, faaliyet dönemi sonu, kâr payı, parayla ölçme, para birimi, ulusal para birimi, para mevcudu, duran varlıklar, tarafsızlık ve belgelendirme, fatura, makbuz, fiş, tutarlılık, tam açıklama, mali tablo kalemleri, finansal yapı, vade, ipotek, ihtiyatlılık, karşılık, ticari ahlak, önemlilik, mali nitelikli bir olay, özün önceliği, biçim, öz</i>	Evrensel niteliğe kavuşmak Kiraya vermek Temel teşkil etmek Belgeye dayanmak Temkinli davranmak İstismar etmek	Günümüz ekonomileri
		Muhasebenin Türleri	Genel muhasebe, maliyet muhasebesi, yönetim muhasebesi ve uzmanlık muhasebelerinin faaliyet alanları hakkında bilgi sahibi olma	<i>Genel muhasebe, maliyet muhasebesi, uzmanlık muhasebeleri, ticari işletme, üretim işletmesi, üretim safhası, yeni mamul, satış fiyatı, banka muhasebesi, sigorta muhasebesi, inşaat muhasebesi, konaklama muhasebesi</i>	Borç vermek Sağlam temele oturtmak Adapte etmek	

		Bir Dönemlik Muhasebe Sürecini Oluşturan İşlemler ve Çift Taraflı Kayıt Yöntemi	Muhasebe sürecinin aşamaları ve çift taraflı kayıt yöntemi hakkında bilgi sahibi olma	<i>Muhasebe süreci, peşin, kredi, açılış envanteri, dönem içi işlemler, dönem sonu genel geçici mizan, Dönem sonu envanter işlemleri, Dönem sonu bilançosu, gelir tablosu</i>	Borçlandırmak Alacaklandırmak	
		Tek Düzen Muhasebe Sistemi ve Hesap Planı İhtiyacı	Tek düzen muhasebe sistemi ve hesap planları hakkında bilgi sahibi olma	<i>Tek düzen muhasebe sistemi, tek düzen hesap planı mali kesim, resmî gazete, tebliğ, bilanço esası, banka ve sigorta şirketleri, katılım bankaları, finansal kiralama şirketleri, menkul kıymet yatırım fonları, aracı kurumlar, yatırım ortaklıkları, dönen varlıklar, kısa vadeli yabancı kaynaklar, uzun vadeli yabancı kaynaklar, maliyet hesapları, nazım hesaplar, gelir hesabı, gider hesabı</i>		
	Temel Muhasebe Eşitliği ve Mali Tablolar	Temel Muhasebe Eşitliğinin Anlamı	Temel muhasebe eşitliği kavramı hakkında bilgi sahibi olma	<i>Temel muhasebe eşitliği, ticari mal, demirbaş, mevcutlar</i>		
		Bilanço	Bilanço kavramı hakkında bilgi sahibi olma	<i>Finansal durum, işletmenin ekonomik kişiliği, şerefiye, kredi kurumları, sermaye artırımı ve azaltımı, kasa</i>	Kredi vermek	bel kemiği
		Gelir Tablosu	Gelir tablosuna bağlı olarak hesap tipi gelir tablosu ve rapor tipi gelir tablosu kavramları hakkında bilgi sahibi olma	<i>Dönem kârı, dönem net kârı, hesap tipi gelir tablosu, rapor tipi gelir tablosu, kâr-zarar cetveli, denkleştirici unsur, brüt satış kârı veya zararı, faaliyet kârı veya zararı, dönem net kârı veya zararı</i>		
	Muhasebede Kullanılan Bazı Belgeler ve Defterler	Türk Ticaret Kanunu Gereği Kullanılan Defterler	Türk Ticaret Kanunu gereği kullanılan belgelerden bono, poliçe, çek, hisse senedi ve tahvil hakkında bilgi sahibi olma	<i>Ticaret kanunu, poliçe, çek, senet, hisse senedi, tahvil, bono, lehtar, ödeme vaadi, ödeme emri, keşideci, meblağ, kambiyo senedi, anonim şirket, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket, tasfiye bakiyesi, nominal değer</i>	Ödeme emri vermek Faiz almak	
		Birinci Sınıf Tüccarların Tutacakları Defterler	Birinci sınıf tüccarların tutacağı defterler olan yevmiye defteri (günlük defter), defteri kebir (büyük defter), envanter defteri ve enflasyona göre düzeltme defteri hakkında bilgi sahibi	<i>Yardımcı hesap, satıcılar hesabı, kasa hesabı</i>	Notere tasdik ettirmek	

			olma			
	Hesap Türleri	Varlık Hesapları	Dönen varlık ve duran varlık hesapları hakkında bilgi sahibi olma	Hesap grubu, ticari alacak, maddi duran varlıklar, maddi olmayan duran varlıklar	Elde tutmak Paraya çevirmek	THP
		Kaynak Hesapları	Kaynak kavramı, kaynak hesaplarının özellikleri ve kapsamı hakkında bilgi sahibi olma	İktisadi kıymetler, devamlı sermaye, kısa süreli sermaye, avans, depozito, teminat, nakit çıkışı, faiz gideri, ödeme yükümlülüğü, finansal analiz, öz sermaye, bakiye toplamı	Finanse etmek Bakiye vermek	
		Gelir-Gider Hesapları	İşletmelerdeki gelir, gider kavramları ve hesapları hakkında bilgi sahibi olma	Bilanço hesapları, iştirak, temettü, alış değeri, satış bedeli, komisyon, net satış tutarı, satış indirimleri, ihale	Komisyon ödemek Teminat yatırmak	
	Envanter İşlemleri	Envanter İşlemlerinin Tanımı, Nedenleri ve Amacı	Envanter ve envanter işlemleri kavramlarını kavrama; envanter işlemlerinin nedenleri ve amacı hakkında bilgi sahibi olma	Vergi Usul Kanunu, hesap kalanları, borç tutarları, aralıklı envanter yöntemi, fire, alacak senetleri, borç senetleri, tasarruf değerleri, alış bedelleri, amortisman		TTK VUK
		Envanter Çeşitleri, Zamanı, Defteri ve Envanter İşlemlerinin Aşamaları	Kuruluş envanteri, dönem başı envanteri, dönem sonu envanteri, devir envanteri, tasfiye ve iflas envanteri hakkında bilgi sahibi olma; muhasebe içi envanter ve muhasebe dışı envanter kavramları hakkında bilgi sahibi olma	Kuruluş envanteri, dönem başı envanteri, dönem sonu envanteri, devir envanteri, tasfiye ve iflas envanteri, muhasebe dönemi, hesap dönemi, muhasebe dışı envanter, muhasebe içi envanter, parasal tutar		
Modül	Ünite	Metin Başlığı	İçerik Hedefleri	Sözcük/Sözcük Grupları/Terimler	Fiiller	Dil Yapıları
MALİYE	Kamu Maliyesi ve Ekonomik Faaliyetler	Kamu Maliyesinin Konusu	Kamu ve mal kavramlarından yola çıkarak kamu maliyesinin tanımını kavrama; maliye ve finans sözcüklerinin anlam ilişkilerini öğrenme; kamu kesimi, özel kesim ve kamu hizmeti kavramları ile ilgili bilgi sahibi olma	Kamu maliyesi, kamu, finansman kaynakları, kamu harcamaları, kamu gelirleri, serbest piyasa ekonomisi, kamu ekonomik kesimi, Özel ekonomik kesim, kamu kesimi, savunma ve adalet hizmetleri, idare edenler, idare edilenler, hükümet teşkilatı, yerinden yönetim sistemi, eyalet sistemi, merkezî yönetim sistemi, üniter, piyasa güçleri, kamu malları, Kamu Mali Yönetimi Kontrol Kanunu, kaynak dağılımı	Kanun yapmak Bütçe hazırlamak	KMYKK
		Kamu	Kamu ekonomisi ve özel	Kamu ekonomisi, özel ekonomi, nispi		

		Ekonomisi Özel Ekonomi Ayrımı	ekonomi kavramları arasındaki farkı kavrama	<i>büyüklik, özel ihtiyaçlar, toplumsal ihtiyaçlar, özel mal, toplumsal mal, gönüllü ödeme, zorunlu finansman</i>		
		Kamu Ekonomik Faaliyetinin Nedenleri	Kamusal mal ve hizmetlerden olan yarı kamusal mal ve hizmet, erdemli (merit) mal, erdemsiz (demerit) mal, kulüp mal ile dışsallık, doğal tekel ve tam rekabetten sapma kavramları hakkında bilgi sahibi olma	<i>Millî ekonomi, teşebbüs hürriyeti, özel mülkiyet hakkı, dışsallık, doğal tekel, kamusal mallar, tam kamusal mallar, yarı kamusal mallar, erdemli mallar, erdemsiz mallar, kulüp mallar, millî savunma hizmetleri, dış fayda, fert, sosyal fayda, talep miktarı, sosyal yardımlar, toplumsal refah, devlet müdahalesi, marjinal maliyet, ortalama maliyet, optimum kapasite, sabit yatırım tutarı, kısıtlı, aksak rekabet piyasaları</i>	Vergi ödemek Fiyatlandırmak Kişisel fayda sağlamak Himaye etmek Aidat ödemek İstikrar sağlamak Varsaymak	
		Kamu Ekonomik Faaliyetleri Hakkındaki Çeşitli Görüşler	Klasik liberal görüş, sosyalist görüş, Keynesyen görüş, rasyonel beklentiler görüşü, monetarist görüş, arz yanlı iktisat görüşü ve anayasal iktisat görüşü hakkında bilgi sahibi olma	<i>Kişisel çıkarlar, ekonomik denge, sosyal devlet anlayışı, sosyalist görüş, serbest ticaret, Keynesyen ekonomi, tüketim harcamaları, yatırım harcamaları, millî gelir dengesi, toplam arz, kapasite kullanım düzeyi, arz-talep dengesi, açık bütçe politikası, denk bütçe, rasyonel beklentiler teorisi, iktisat politikası, keyfi para politikaları, Monetarizm, kriz, arz yanlı iktisat görüşü, tasarruf, vergi gelirleri, anayasal iktisat görüşü, anayasal hükümler, vergileme, döviz kurları, devlet otoritesi, bütçe açıkları, borç yükü, para politikası, vergi politikası, makroekonomik hedefler, anayasal düzenleme, kamu borçları</i>	Sömürmek Para basmak Kötüye kullanmak	
	Kamu Harcamaları ve Kamu Gelirleri	Kamu Harcamalarının Tanımı ve Kapsamı	Kamu harcaması kavramının anlamını kavrama ve kamu harcamalarının kapsamı hakkında bilgi sahibi olma	<i>Devlet bütçesi, muaflık, kamu gideri, sosyal güvenlik katkı payları, iç ve dış borç faizleri, iskontolu satış, bağış, devletin örgüt yapısı, merkezî devlet teşkilatı</i>		Kısmen...kısmen de...
		Kamu Gelirlerinin Türleri	Devletin egemenlik hakkını kullanarak elde ettiği gelirlerden vergi, harç, resim, fon gelirleri, şerefiye, parafiskal gelirler, zorunlu borçlanma, para basımı, mali tekeller, para cezaları; devletin egemenlik hakkını kullanmadan elde ettiği gelirlerden de mülk ve	<i>Taşınır, egemenlik hakkı, para basımı, mali tekeller, maliye teorisi, yargı hizmetleri, kamu yatırımları, parafiskal gelirler, kuruluşlar, Sosyal Güvenlik Kurumu, senyoraaj geliri, gelir kaynakları, tekel ürünler, tarh ve tahsil giderleri, emlak, Mülk gelirleri, iç borçlanma, gönüllü borçlanma</i>	İcra etmek Tatbik etmek Taahhüt etmek	Mutlak surette...

			teşebbüs gelirleri ve gönüllü borçlanma kavramları hakkında bilgi sahibi olma			
	Vergi Yükü, Vergi Harcaması ve Vergi Yansıması	Verginin Tanımı ve Temel Özellikleri	Verginin temel özelliklerini kavrama	<i>Vergilendirme yetkisi, il özel idareleri, köy idareleri, ödeme gücü, vergi adaleti, vergi borcu</i>		
		Vergi Yükü Kavramı ve Vergi Harcamaları	Vergi yükü kavramı ve vergi harcamaları hakkında bilgi sahibi olma	<i>Vergi yükü, vergi miktarı, kişisel vergi yükü, toplam vergi yükü, net vergi yükü, gerçek vergi yükü, vergi harcamaları, vergi sistemi, şeffaflık ilkesi</i>	Devretmek Yansıtmak	Bir nevi...
		Verginin Yansıması	Yansımalar şekillerinden ileriye doğru yansımalar, geriye doğru yansımalar, kanuni ve fiili yansımalar, sınırlı yansımalar-sınırsız yansımalar, mutlak yansımalar-diferansiyel yansımalar ve biçimsel yansımalar ile efektif yansımalar kavramları hakkında bilgi sahibi olma	<i>Verginin yansıması, ileriye doğru yansımalar, geriye doğru yansımalar, çapraz yansımalar, talep elastikiyeti, lüks tüketim maddeleri, zaruri ihtiyaç maddeleri, talep esnekliği, kanun koyucu, katma değer vergisi, mükellef, gayrimenkul sermaye iradi, gelir vergisi, sınırlı yansımalar, sınırsız yansımalar, harcama vergileri, verginin yerleşmesi, vergi taşıyıcısı, mutlak yansımalar, diferansiyel yansımalar, biçimsel yansımalar, efektif yansımalar</i>	Üzerine vergi borcu düşmek Vergi yüklenmek Mal edinmek Vergiyi kaldırmak Vergi koymak	

Hedef ve Amaçları Belirleme

Hedefler, öğrenme görevlerinin altında yatan üstü kapalı genel amaçlardır ve görevler ile programın bütünü arasındaki bağlantıyı sağlarlar. Hedeflerle ilgili cevaplanması gereken temel soru, öğrenenlerin üstesinden gelecekleri birtakım görevlerin nasıl ifade edileceğidir. Bu bakımdan hedefler; iletişimsel, duygusal ya da bilişsel birtakım genel çıktılarla ilişkilendirilmeli ya da öğretmen veya öğrenci davranışını tanımlamalıdır. Hedeflerle ilgili önemli bir nokta, açık bir biçimde ifade edilmeyen hedeflerin bazen üstesinden gelinmesi gereken görevden anlaşılabilirliğidir. Buna ek olarak hedefler ve görevler arasında her zaman bire bir ilişki olamayacağı da göz ardı edilmemelidir. Bazı durumlarda, birkaç adımdan oluşan benzetimler ve yan görevler birden fazla hedef içerebilmektedir (Nunan, 2004, s.41-42)

Bir dil kursunun hedefi, doğal olarak dil öğretmektir. Özel amaçlı dil öğretimi, bu genel yaklaşımın yetersiz olduğunu, dil öğretiminin ne türde ve hangi düzeyde olacağı ile hangi amaçlarla yapılacağı sorularına cevap bulmanın gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. İhtiyaç analizleri bu sorulara cevap aramakta ve durum analizleri de bağlam unsurlarının program uygulamalarındaki rolünü belirlemektedir (Richards, 2001, s.112)

Gündelik dilin öğretimi ile dilin özel amaçlarla öğretimi kapsamında hedeflerle ilgili ayrımların yapılması gerekmektedir. Özel amaçlı kurslar, akademik olanlar ve akademik olmayanlar olarak birbirlerinden ayrılmaktadır. Akademik olmayan kurslar turizm amaçlı, iş amaçlı olabilirken akademik amaçlı olan kurslar bilim ve teknoloji, hukuk ya da akademik yazma gibi alana yönelik beceriler içeren kurslar olabilmektedir. Bu ayrımlar, bütünsel dil kurslarına ya da sadece belirli becerilere yönelik kurslara uygulanabilmektedir. Örneğin bir kurs programı, öğrenenleri gündelik hayatta karşılaşacakları okuma görevlerine hazırlamak amacıyla tasarlanırken bir diğeri üniversite öğrencilerinin öğrenim süreçlerinde ihtiyaç duyacakları özel okuma becerilerini geliştirmek amacıyla düzenlenebilmektedir. Bu ayrımı diğer dil becerilerine uygulamak da mümkündür. Örneğin dinleme becerisine yönelik hedefle ilgili olarak; işitsel medya cihazlarını anlayabilmek ya da üniversite derslerini anlayabilmek şeklinde bir ayrım yapılabilmektedir (Nunan, 2004, s.43-44).

Richards (2001, s.112)'a göre eğitimin planlanması için program yaklaşımının betimlenmesinde, hedeflerle ilgili anahtar varsayımlar şunlardır:

1. Genel olarak insanlar, belirli hedefleri takip etmek için motive olurlar.

2. Öğretimde hedeflerin kullanılması, öğretim ve öğrenimin daha etkin yapılmasını sağlar.
3. Bir programın hedefleri ne derece açık tanımlanırsa program o derece etkili olur.

Hedefler, farklı biçimlerde ifade edilebilirler. “Programımızda yer alan öğrenciler Fransızca bir formu doldurmayı, bir menüyü okumayı ve bir yemek sipariş etmeyi öğrenirler.” örneğinde yer alan üç farklı hedefte ifade edildiği gibi dil ve durum merkezli olabilirler. Ayrıca: “Kursumuzun hedefi, öğrencilerimizin Almanca selamlaşma, sohbet konusu açma, nazikçe cevaplama ve vedalara odaklanarak sosyalleşmeyi öğrenmesidir.” örneğinde belirtildiği gibi işlevsel olabilirler. Ya da: “Hedef öğrencilere Fransızcanın dil bilgisini öğrenmelerinde yardımcı olmaktır.” şeklinde tamamen yapısal bir özellikte olabilirler (Brown, 1995, s.72).

Hedefleri belirleme süreci, program geliştiricileri ve katılımcılarının programı tamamlayan öğrencilerin neleri başarabilecekleri ile ilgili belirli referansları dikkate alarak durum değerlendirmesi yapmalarını ya da program amaçlarını yeniden gözden geçirmelerini sağlamaktadır. Bu nedenle hedef ifadeleri, programın işaret ettiği çeşitli öğrenme davranışlarına ilişkin daha özel tanımlar geliştirmeye hizmet ederler. Bu özel tanımlar bazen öğretim amaçları olarak ifade edilirler. Öğretim amaçları, bir kurs programında öğrenenlerden bilmeleri ya da yapmaları beklenen belirli bilgi, davranışları ve/veya becerileri tarif eden daha belirgin ifadelerdir. Kursun sonunda amaçların doğrudan değerlendirilmesi, öğretim amaçlarının ve daha da genişleterek hedeflerin gerçekleşip gerçekleşmediği ile ilgili kanıtlar sunar (Brown, 1995, s.72-73).

Program ve izlenice tasarlama ile ilgili olarak akılcı yaklaşımın yerine geçen daha etkileşimli yaklaşımlarda amaçlar sadece yapıların, işlevlerin, kavramların, görevlerin vb. seçimine rehberlik etmek için değil aynı zamanda öğretmenlerin daha iyi odaklanmalarını sağlamak, öğrencilere dil programından ne elde edebilecekleri ile ilgili bir fikir vermek, ölçme ve değerlendirme sürecinin geliştirilmesine yardımcı olmak vb. için kullanılırlar (Nunan, 1997, s.61).

Tyler (1949)’a göre amaçları ifade etmenin dört yolu vardır. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Öğretmen ya da öğreticinin yapacağı şeyleri belirt,
2. Kurs içeriğini belirt (konular, kavramlar, genellemeler, vs.)
3. Genel davranış kalıplarını belirt (örneğin “eleştirel düşünmeyi geliştirme”)

4. Öğrenenlerin öğretim sonunda sergileyecekleri davranış türlerini belirt.

Tyler, bir eğitim programının nihai hedefinin öğretmen etkinliği olmadığı gerekçesiyle amaçların öğretmenin ne yapacağı açısından belirtilmesini eleştirmiştir. Ayrıca sadece içerik listelemenin yetersiz olduğunu da ifade etmiştir. Çünkü hazırlanan listeler öğrencilerin içerikle ne yapacaklarına ilişkin işaretler taşımamaktadır. Öğrenci davranışlarına odaklanan yolun doğru yol olduğunu düşündüğünde, bunları belirlemenin daha karışık olduğunu fark etmiştir. Bu nedenle amaçları, öğretimin sonunda öğrenenlerin neler yapabileceği açısından ifade etmeyi tercih etmiştir. Amaçlar bağımsız bir gözlemcinin ayırt edebileceği şekilde çok açık ve kesin bir biçimde ifade edilmelidir (aktaran Nunan, 1997, s.62-63).

Yukarıda da ifade edildiği gibi bir programın hedeflerini belirlemek öncelikle ihtiyaç analizlerine dayandırılmaktadır. Çalışmanın ihtiyaç analizi basamağında hedef kitlenin geliştirilmesine ihtiyaç duydukları beceriler tespit edilmiştir. Bu tespitler genel olarak ele alındığında hedef kitlenin dört temel dil becerisinin tamamıyla ilgili belirli sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Buradan hareketle programın temel hedefi; hedef kitlenin alan derslerinde karşı karşıya kaldıkları okuma, yazma, dinleme ve konuşma görevlerinin üstesinden gelmelerine yardımcı olmak olarak belirlenmiştir. Belirlenen hedeflerin özelleştirilmiş ve beceri alanlarına yönelik ifadeleri, çalışmanın amaçlarında ve bu amaçlara bağlı kazanımlarla belirtilmiştir. Örneğin hedef kitlenin “okuma görevlerinin üstesinden gelebilmelerine yardımcı olmak” hedefine bağlı olarak “alanla ilgili metinleri, okuma tür ve tekniklerini kullanarak okuyabilme” amacına hizmet etmesi beklenen “hızlı okuma, tarayarak okuma, göz atarak okuma ve not tutarak okuma” becerileri ile ilgili kazanımlar oluşturulmuştur (Tablo 20). Programa ilişkin bu amaç ve kazanımların tamamını ilgili tabloda görmek mümkündür.

Herhangi bir içerik temelli programda öğretmenlerin hedefi, öğrencilerinin ikinci dil yoluyla sunulan içeriği kavramalarına olanak sağlamaktır (Lyster, 2007, s.60). Eğer program içeriğinin seçimi konular, temalar ya da durumlara dayandırılıyorsa bunların en sık kullanılan dil öğelerini kapsayıp kapsamadıklarını kontrol etmek oldukça yararlıdır. İçerik hakkında mantıklı ve doğru bir karara varmak, program tasarlamının en önemli parçalarından biridir. İçerik iyi seçilmediğinde, öğretim ve öğrenim ne kadar iyi olursa olsun sonuçlar beklendiği gibi iyi olmayabilir (Nation & Macalister, 2010, s.71). Bu noktadan hareketle, çalışmada öncelikle hedef kitlenin öğrenim gördüğü fakülte öğretim üyelerine uygulanan ihtiyaç ve içerik belirleme formları dikkate alınmıştır. İhtiyaç ve

içerik formunda önerilen kaynaklardaki konuları ve yine bu kaynaklardan oluşturulan sözcük ve terim havuzunun önemli bir bölümünü kapsayan metinler seçilmiştir. Seçilen bu metinlerden yararlanarak programın içerik hedefleri; ilgili sözcükler, sözcük grupları, terimler, fiiller ve dil yapılarını içeren izlencede sunulmuştur.

Tablo 20

Programın Amaç ve Kazanımları

BECERİ	AMAÇ	KAZANIM
OKUMA	1. Alanla ilgili metinleri, okuma tür ve tekniklerini kullanarak okuyabilme	1. Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur. (hızlı okuma/akıcı okuma) 2. Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur. (tarama) 3. Alanla ilgili bir metni, metne ilişkin genel bir fikir edinmek amacıyla göz atarak okur. (göz atarak okuma) 4. Alanla ilgili bir metni not alarak okur. (not tutma)
OKUMA	2. Alanla ilgili metinlerde geçen sözcük ve sözcük gruplarını anlayabilme	1. Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar. 2. Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar. 3. Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir. 4. Alanla ilgili metinlerdeki kavram ve terimlerin alanla ilgili olup olmadıklarını ayırt eder.
OKUMA	3. Alanla ilgili metinleri anlayabilme	1. Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar. 2. Alanla ilgili bir metindeki ana düşünce ve yardımcı düşünceleri zorlanmadan belirler. 3. Alanla ilgili metinlerde, üst başlık ile alt başlıkta verilen bilgilerin birbiriyle olan ilişkilerini anlar. 4. Alanla ilgili metinlerde yer alan paragrafların birbirleriyle olan ilişkilerini anlar.
OKUMA	4. Alanla ilgili metinlerde kullanılan verileri anlayabilme	1. Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verilerin metinle ilişkisini anlar. 2. Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verileri yorumlar.
OKUMA	5. Alanla ilgili metinlerdeki örtülü bilgileri, ilişkileri, kişisel fikir ve düşünceleri anlayabilme	1. Alanla ilgili metinlerde kullanılan düşünceyi geliştirme tekniklerini fark eder. 2. Alanla ilgili metinlerdeki örtülü ifadeleri anlar. 3. Alanla ilgili metinlerdeki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder. 4. Alanla ilgili metinlerdeki neden-sonuç, amaç-sonuç ilişkilerini anlar.
YAZMA	1. Alanla ilgili sözcük ve sözcük grupları ile dil	1. Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

	yapılarını kullanabilme	2. Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
YAZMA	2. Türkçenin yapısına uygun ve anlam bütünlüğü olan alanla ilgili yazılar yazabilme	1. Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur. 2. Alanla ilgili yazılarını Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazar. 3. Alanla ilgili yazılarını, yazım ve noktalama hatası yapmadan yazar.
YAZMA	3. Alanla ilgili yazma görevlerini yerine getirebilme	1. Alanla ilgili bilgilerini, açık ve anlaşılır bir biçimde yazarak ifade eder. 2. Alanla ilgili bilgilerini yazarken düşünceyi geliştirme tekniklerinden uygun olanlarını kullanır. 3. Alanla ilgili kaynaklardan edindiği bilgileri özetleyerek yazar. 4. Özetlediği bilgi ve görüşleri bir araya getirerek anlam bütünlüğü olan yazılar yazar.
DİNLEME	1. Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuları takip etme ve anlayabilme	1. Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu rahatlıkla takip eder. 2. Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar. 3. Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu özetleyerek not tutar.
DİNLEME	2. Dinlediği/izlediği alanla ilgili konularda kullanılan sözcük ve sözcük gruplarını anlayabilme	1. Dinlediği/izlediği alanla ilgili konularda kullanılan terimleri fark eder. 2. Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konularda kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümle bağlamından yola çıkarak kavrar. 3. Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konulardaki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar. 4. Dinlediği/izlediği alanla ilgili konulardaki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
KONUŞMA	1. Alanla ilgili konularda karşılıklı konuşma becerisi sergileyebilme	1. Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır. 2. Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar. 3. Alanla ilgili grup çalışmalarında, Türkçeyi ana dili olarak konuşan kişilerle rahatlıkla konuşur.
KONUŞMA	2. Alanla ilgili konularda doğru ve etkili konuşma becerisi sergileyebilme	1. Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder. 2. Alanla ilgili konuşmalarında beden dilini etkili kullanır.
KONUŞMA	3. Alanla ilgili konularda sunum yapma becerisi sergileyebilme	1. Alanla ilgili terimlerden de yararlanarak sunum yapar. 2. Alanla ilgili bilgi ve görüşlerini, akıcı bir biçimde ifade ederek sunum yapar.

Program İçeriğini Oluşturma

Çalışmanın içerik belirleme basamağında öncelikle İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde bulunan bölümlerin ders programları incelenmiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin öğrenim gördüğü İktisat, İşletme, Kamu Yönetimi ve Maliye bölümlerinin ders programları ilgili bölümlerden temin edilmiş ve detaylı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Yapılan tarama sonucunda bu bölümle ilgili tümünde İktisada Giriş, Hukuka Giriş, İşletme, Genel Muhasebe ve Kamu Maliyesi derslerinin okutulduğu görülmüş, içeriğin bu ortak dersler üzerinden oluşturulmasının uygun olacağı düşünülmüştür. İçerik belirleme aşamasında anket formu uygulanan öğretim üyeleri de bu dersleri yürüten, tecrübeli öğretim üyeleridir. İhtiyaç analizi uygulaması öncesinde Uşak Üniversitesi TÖMER'den alınan öğrenci listelerinde fakültenin Ekonometri bölümüne kayıtlı yabancı uyruklu öğrenci bulunmamaktadır. Ancak bu bölüme ilerleyen dönemlerde yabancı uyruklu öğrencilerin gelebileceği göz önünde bulundurulmuş ve bölümün ders programı da dikkate alınmıştır. Sayısal ağırlıklı derslerin çoğunlukta olduğu bir bölüm olmasına rağmen Ekonometri bölümünde de hukuk, iktisat, muhasebe, işletme ve maliye derslerinin olduğu, bu bölümün de ortak dersler noktasında diğer bölümlerle uyduğu görülmüştür.

İçerik belirleme basamağında daha sonra öğretim üyelerinin derslerinde kullandıkları ve tavsiye ettikleri kaynak kitaplardaki alana özgü sözcük, sözcük grubu ve terimlerin çeşitliliğini ve bunların kitaplardaki sıklık dağılımını belirleyebilmek amacıyla sözcük havuzu oluşturmaya yönelik bir çalışma yapılmıştır. Özel amaçlı dil öğretiminde bu çalışmalar, çoğunlukla derlem ya da kesit çözümlemesi şeklinde yürütülmektedir. Derlem araştırmaları, dilin değişken yapılarını birçok dilsel yaklaşıma göre daha kapsamlı bir şekilde anlamamıza yardımcı olur. Örneğin konuşma dili ile ilgili yapılan bir derlem araştırması, dil bilgisi temelli yazılı dilde yer almayan birtakım özel dil yapılarını yansıtabilmektedir. Yine akademik ya da belirli bir alana özel metinlerde yer alan yaygın sözcüklerin listesini çıkarmakta önem taşımaktadır (Conrad, 2004, s.69). Alanyazında “kesit çözümlemesi” (register analysis) olarak ifade edilen ve dil değişkelerinin tanımlanmasına olanak sağlayan dilsel yaklaşım, kabul gören en eski yaklaşımlardan birisidir; *“bu çalışmalar farklı dil kesitlerindeki dilsel özelliklerin düşük ya da yüksek kullanım sıklığıyla ilgili sahip olduğumuz içgüdüsel ya da izlenimsel kanıların deneysel olarak doğrulanmasını ya da çürütülmesini sağlamaktadır.”* (İnce-Özyıldırım, 2010, s.24). Kesit kavramı; hukuki kesit, bilimsel kesit, ya da bürokratik kesit olarak adlandırabileceğimiz dil kullanım alanları ile ilişkili dilsel yapıları ifade etmektedir.

Akademik yazı dili ile ilgili yapılan çok boyutlu kesit çözümlmeleri, akademik konuşma ve yazma dili ile ilgili kapsamlı dil bilimsel bilgiler sunmakta ve genel akademik yazı dilinin doğal bilimler, tıp, sosyal bilimler gibi alt disiplinlerine ilişkin gerçekçi tanımlar yapılmasına olanak sağlamaktadır (Biber, 2006, s.11-12).

Özel amaçlı İngilizce öğretiminde derlem çalışmaları, öğreten ve öğrenenlerin dil ihtiyaçlarını eşleştirmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Derlem çözümlmeleri, dilin sık sık tekrarlanan özelliklerine ışık tutmaktadır. Belirli bir amaç için hazırlanmış metinlerle ilgili yapılan sıklık çalışmaları, özel amaçlı İngilizce sınıflarında kullanılan anahtar sözcükler, dil bilgisi konuları ya da metin yapıları ile ilgili konularda öne çıkan dil unsurlarının temin edilmesi ve ayrıştırılması açısından çok kullanışlı araçlar olarak görülmektedir (Gavioli, 2005, s.5). Bu noktadan hareketle çalışmada, tasarlanan programda yer alacak etkinliklerle öğretilmesi planlanan ve içeriğin belirlenmesinde yol gösterici rol oynayacağı düşünülen bir sözcük havuzu oluşturma yoluna gidilmiştir.

Çalışmanın alanla ilgili sözcük ve terimlerin kullanım sıklıklarını belirleyerek sözcük havuzu oluşturma aşamasında, öğretim üyelerinden alınan bilgiler doğrultusunda alana özgü kaynak kitaplar temin edilmiştir. Temin edilen kitaplar, dijital ortama aktararak Microsoft Word dosyaları hâline getirilmiştir. Daha sonra kitaplar araştırmacı tarafından tek tek okunmuştur. Okuma işlemi sona erdiğinde kitaplarda yer alan sözcükler, sözcük grupları ve kısaltmaların SPSS 19 paket programına yüklenerek kullanım sıklıklarının belirlenmesi planlanmıştır. Birden fazla sözcükten oluşan kavram veya terimlerin programa yüklenebilmesi ve sıklığının hesaplanabilmesi amacıyla okuma esnasında sözcük gruplarını oluşturan sözcükler arasındaki boşluklar tek tek silinmiştir. Örneğin “açılış envanteri” sözcük grubunun arasındaki boşluk silinerek “açılışenvanteri” şeklinde bir kullanım elde edilmiştir. Kitaplardaki konu başlıkları parçalara ayrılmış, bu parçalara bölüm sonlarında yer alan kısa özetler, değerlendirme soruları ve örnek gazete yazıları dâhil edilmemiştir. Bölümlere ayrılan metin parçaları SPSS 19 paket programına yüklenmiş ve kitaplara göre toplam sözcük, sözcük grubu ve kısaltma sayıları belirlenmiştir. Tablo 21, ilgili kitaplardaki sayısal verileri içermektedir.

Tablo 21

Kitaplar ve Kitaplardan Alınan Sözcük Sayıları

Kitabın Adı	Kitaptan Alınan Sözcük/Sözcük Grubu/Kısaltma Sayısı
Genel Muhasebe	52501
Genel İşletme	50332
Genel Hukuk	39115
İktisada Giriş 1	28939
Temel Ekonomi	57879
Kamu Maliyesi AÖF	27549
Genel Muhasebe AÖF	27258
İşletme Yönetimine Giriş	71688
Hukukun Temel Kavramları	47397
İktisada Giriş 2	43704
Kamu Maliyesi	52032
Toplam	498394

Sözcükler SPSS 19 paket programına yüklendikten sonra her bir kitaptan çalışmaya dâhil edilen farklı sözcükler, sözcük grupları ve kısaltmaların sıklıkları elde edilmiştir. Aşağıda yer alan Tablo 22’de bu sayılar gösterilmektedir.

Tablo 22

Çalışmaya Dâhil Edilen Farklı Sözcük Sayısı

Kitabın Adı	Çalışmaya Dâhil Edilen Farklı Sözcük/Sözcük Grubu/Kısaltma Sayısı
Genel Muhasebe	8903
Genel İşletme	13118
Genel Hukuk	8924
İktisada Giriş 1	8314
Temel Ekonomi	11069
Kamu Maliyesi AÖF	11971
Genel Muhasebe AÖF	6618
İşletme Yönetimine Giriş	16419
Hukukun Temel Kavramları	15335
İktisada Giriş 2	11312
Kamu Maliyesi	9235
Toplam	121218

Sözcük havuzu oluşturma çalışmasının sonraki aşamasında kitaplardan elde edilen sözcükler, sözcük grupları ve kısaltmalar detaylı bir incelemeye tabi tutulmuştur. İncelemeye başlamadan önce aynı alana yönelik kitaplardan sözcükler, sözcük grupları ve kısaltmalar aynı tabloda birleştirilmişlerdir. Yani muhasebe, işletme, hukuk, iktisat ve maliye kitaplarından elde edilen veriler toplamda beş dosyada ele alınmıştır. Araştırmacı tarafından ilgili kitapların okunması sonrasında konulara ilişkin elde edilen bilgiler ve ayrıca görüşleri alınan alan uzmanı öğretim üyelerinin yardımıyla, ilgili alanın kavramsal içeriğini oluşturmayan, daha çok gündelik dile özgü kullanımları taşıyan sözcükler, sözcük havuzundan elenmiştir. Örneğin incelenen hukuk kitaplarında kullanılan “haber” sözcüğü, alana özgü bir sözcük ya da terim özelliği taşımadığından sözcük havuzuna dâhil edilmezken; “haberleşme hürriyeti” sözcük grubu hukuk alanına özgü bir terim (Türkiye Bilimler Akademisi Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2015) olduğundan sözcük havuzuna alınarak kullanımı sıklığı belirlenmiştir. Ortaya çıkan sözcük listeleri incelendiğinde ilgili beş konu alanında kullanılan alana özgü sözcük ve terimlerin büyük oranda örtüştüğü dikkat çekmiştir. Hukuku da dâhil etmek üzere İktisada Giriş, Genel Muhasebe, Genel İşletme ve Kamu Maliyesi alanlarının benzer sözcük ve terim havuzundan beslendiğini söylemek mümkündür. Bunun yanında sözcük ve terimlerin kullanım sıklıkları ve buna bağlı olarak kullanım öncelikleri alandaki önem durumuna göre değişiklik göstermektedir. Örneğin “gayri safi yurt içi hâsıla” terimi hukuk haricindeki tüm alanlarda kullanılmasına rağmen iktisat alanındaki kullanım sıklığı ve önceliği (f=346, en sık kullanılan 13. terim) ön plana çıkmaktadır. Diğer alanlarda ise kullanım sıklığı ve önceliği olarak çok gerilerde kalmaktadır. Daha önce ilgili beş alandan ortaya çıkan sözcük listelerini birleştirerek tek bir liste oluşturma uygun olabileceği düşünülse de her bir alanda yer alan farklı sözcük ve terimlerin de olduğu ve programda her bir alana ilişkin özel metinlerin yer aldığı düşünülerek bu uygulamadan vazgeçilmiştir. Bu eleme sonrasında ortaya çıkan alanlara özgü sözcük ve terim sayıları aşağıda bulunan Tablo 23’te gösterilmektedir.

Tablo 23

Alanlara Özgü Sözcük ve Terim Sayıları

Konu Alanı	Sözcük ve Terim Sayıları	Yüzde değer (f)
Muhasebe	1288	11,85
İşletme	2045	18,81
Hukuk	3470	31,93
İktisat	2185	20,10
Maliye	1881	17,30
Toplam	10869	99,99

Sözcük listesi oluşturma çalışmasından elde edilen sonuca göre konu alanlarından toplam 10869 sözcük ve terim belirlenmiştir. İşletme, muhasebe, hukuk, iktisat ve maliye alanlarının birbirleriyle olan yakın ilişkisi ve bu disiplinler arasındaki ortaklıklar dikkate alındığında elde edilen 10869 sayısının içerisinde mükerrer sözcük ve terimlerin olduğu yukarıda ifade edilmiştir. Bu sözcük ve terimlerin tamamının yoğunlaştırılmış bir programda öğretilmeyeceği dikkate alındığında en sık kullanılan belirli sayıdaki sözcük ve terimin belirlenmesi gerektiği düşünülmüş ve ilk 1000 sözcük ve terim (EK 5) tespit edilerek çalışmada yer alan etkinliklerde bu liste içerisinde yer alan sözcüklerin öğretilme durumları dikkate alınmıştır. 10869 söz varlığı arasından ilk 1000 sözcük ve terim, konu alanlarında elde edilen sayıların oranları dikkate alınarak belirlenmiş ve sıralama yapıldıktan sonra mükerrer olduğu tespit edilen sözcük ve terimin ilgili alandaki sıklık sıralamasına göre bir sonraki sırada bulunan sözcük/terim grubu listeye dâhil edilmiştir. Birden fazla alanda kullanıldığı görülen sözcük ve terimin hangi konu alanında değerlendirileceğini belirlemede yine kullanım sıklığı dikkate alınmış, ilgili sözcük veya terim oransal olarak en sık hangi alanda kullanılmış ise o konu alanı altında ele alınmıştır. Örneğin “adalet” kelimesi hukuk başlığı altında 28 kez, maliye başlığı altında ise 67 kez kullanılmaktadır. Sözcük havuzuna hukuk kitaplarından dâhil edilen toplam sözcük sayısı 86512, maliye kitaplarından dâhil edilen toplam kelime sayısı ise 79581’dir. Bu durumda hukuk alanı için 28/86512 ve maliye alanı için 67/79581 oranlarını dikkate aldığımızda hukuki bir terim olan “adalet” kavramının maliye başlığı altında daha sık kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bakımdan “adalet” sözcüğünün belirlenen sözcük havuzuna maliye başlığı altında eklenmesi uygun görülmüş, hukuk listesinde de yer alan bu sözcük hukuk listesinden silinerek kullanım sıklığı sırasına göre bir sonraki sözcük bu listeye eklenmiştir.

Aşağıdaki tablo, konu alanlarından oranlarına göre ilk 1000 sözcük listesine dâhil edilen sözcük ve terim sayılarını göstermektedir.

Tablo 24

Konu Alanlarından İlk 1000 Sözcük Listesine Dâhil Edilen Sözcük ve Terim Sayısı

Konu Alanı	Sözcük ve Terim Sayısı
Muhasebe	119
İşletme	188
Hukuk	319
İktisat	201
Maliye	173
Toplam	1000

Öğretim üyelerinin tavsiye ettikleri ders kitaplarından elde edilen sözcük sıklıkları ve bu sıklıklara göre oluşan ilk 1000 sözcük listesinin belirlenmesinden sonra yine öğretim üyelerine uygulanan formdan elde edilen veriler dikkate alınmış ve bu veriler, programda yer alacak konu başlıklarının oluşumunda önemli referans olmuştur. Öğretim üyelerinin derslerinde en çok üzerinde durdukları konular ve öğrencilerin öğrenmekte en çok zorlandıkları konular, izlenice oluşturma ve buna bağlı olarak metin seçiminde dikkate alınmıştır. Bunun yanında sık kullanıldığı tespit edilen sözcüklerin seçilen metinlerde kullanılma durumları da göz önünde bulundurulmuş, sözcük ve terimlerin sık kullanıldığı metinler programa dâhil edilmiştir. Çalışmada incelenen hukuk, iktisat, işletme, muhasebe ve maliye kaynaklarında en sık kullanılan 1000 sözcük/sözcük grubu ve terimden 754'ünün seçilen metinlerde kullanıldığı görülmüştür. Aşağıda yer alan tablolarda bu sözcük ve terimlerin programa dâhil edilen metinlerdeki kullanım durumları, alanlarına göre sayısal olarak ifade edilmektedir.

Tablo 25

Metinlerde Kullanılan İlk 1000 Sözcük Listesindeki Sözcük ve Terimlerin Alanlara Göre Sayısal Dağılımı

Konu Alanı	Sözcük/Sözcük Grubu ve Terim Sayısı
Hukuk	227
İktisat	152
İşletme	145
Muhasebe	106
Maliye	124
Toplam	754

Yukarıdaki sayısal dağılımın ortaya çıkma nedeni büyük ölçüde programın tasarımında tercih edilen alan sıralamasıdır. Programda yer alan metinler sırasıyla hukuk, iktisat, işletme, muhasebe ve maliye şeklinde sıralandığından ilgili sözcük ve terimlerin kullanım dağılımı yukarıdaki şekilde oluşmaktadır. İktisat başlığı altında ele alınan 152 sözcük ve terimden bazılarının muhasebe başlığı altında da kullanıldığı görülmektedir. Ancak program sıralamasında iktisat konu alanı, muhasebe konu alanından daha önce ele alındığından ilk 1000 sözcük listesindeki sözcük ve terimler ilk kullanıldıkları metinlerle ilişkilendirilmişlerdir. Ele alınan konuların sıralaması değiştiğinde ilgili kavram ve terimlerin alanlarına göre sayısal dağılımları da değişecektir.

Öğretim Teknikleri

Tarih boyunca dil öğretim yöntemlerinde yaşanan değişimler, dil araştırmalarında öğrenenlerin ihtiyaç duyduğu çeşitli yeterlilik türlerinin tespit edilmesine ve dilin doğası ve öğrenilmesi ile ilgili kuramsal çeşitliliğe paralel olmuştur (Richards & Rodgers, 2002, s.14).

Özel amaçlı dil öğretiminde öğrenme stilleri ve stratejiler, akademik ve mesleki kültür yoluyla oluşturulan özel alan üzerinde etkinleştirmeli ve inşa edilmelidir (Dudley-Evans & St John, 2002, s.191). Bir öğretmenin öğretim süreci boyunca kullanacağı teknikler ve davranışlar, devam eden bir kursun gözlemlenmesi yoluyla belirlenebilir. Dil öğretiminde başlangıç düzeyinden itibaren kullanılan tekniklerin ilkeleri açık bir biçimde belirlenmişse

bu teknikler farklı durumlar için de kullanılabilir. Öğrenenler ileri düzeyde ise bir yönteme ilişkin belirgin teknikler daha az görünür olabilirler çünkü ileri düzeydeki öğrenenlerin nasıl okumaları gerektiğini öğrenme ve akademik metinler yazma gibi özel, sınırları iyi belirlenmiş ihtiyaçları olabilir. Bununla birlikte dil öğretimi ve öğrenimi ile ilgili düşünülen yöntemin bütün düzeylerde nasıl kullanılacağı öğretici tarafından şekillendirilmelidir (Larsen-Freeman, 2000, s.7).

Richards ve Rodgers'a göre dil öğretiminin tarihsel sürecinde, yabancı dil öğretiminde oldukça önemli bir konu olarak kabul edilen yöntem kavramına ilişkin yenilikleri ve yeni yönelimleri yansıtan sorular şunlardır (2002, s.14):

1. Dil öğretiminin hedefi ne olmalıdır? Bir dil dersi konuşma yeterliliği, okuma, çeviri ya da farklı dil becerilerinden hangisini öğretmeye çalışmalıdır?
2. Dilin temel mahiyeti nedir ve bu mahiyet öğretim yöntemini nasıl etkiler?
3. Dil öğretiminde içerik seçiminin ilkeleri nelerdir?
4. Organizasyon, sıralama ve sunumun hangi ilkeleri öğrenmeyi daha kolay kılar?
5. Ana dilin rolü ne olmalıdır?
6. Öğrenenler bir dilde uzmanlaşmak için hangi süreçleri takip ederler ve tek bir yöntem bu süreçlerin tamamını kapsar mı?
7. Hangi öğretim teknik ve etkinlikleri hangi şartlarda daha uygundur?

Dil öğretim sürecinde yukarıda ifade edilen hedef, yöntem, içerik, dil öğrenenlerin özel durumları ile öğretim ilke ve tekniklerinin belirlenmesinden sonra öğretim sürecinin planlanması aşamasında dil öğretmenlerinin cevaplaması gereken birtakım sorular bulunmaktadır. Larsen-Freeman (2000, s.7-8) bu soruları şöyle sıralamaktadır:

1. Bir yöntemi uygulayacak öğretmenin hedefleri nelerdir?
2. Öğretmenin rolü nedir? Öğrencilerin rolü nedir?
3. Öğrenme-öğretme sürecinin belirgin özellikleri nelerdir?
4. Öğrenci-öğretmen etkileşiminin niteliği nedir? Öğrenci-öğrenci etkileşiminin niteliği nedir?
5. İlgilenilen öğrenci duyguları nasıldır?
6. Dile bakış nasıldır? Kültüre bakış nasıldır?
7. Vurgulanan dil alanları nelerdir? Vurgulanan dil becerileri nelerdir?
8. Öğrencilerin ana dillerinin rolü nedir?
9. Değerlendirme nasıl yapılacaktır?
10. Öğretmen, öğrencilerin hatalarına nasıl karşılık verecek?

Çalışmada tasarlanan programda, hedef kitlenin ihtiyaç duyduğu becerileri kazandırmada alana özgü içerikten yararlanıldığı ve bu içeriğin de modüller şeklinde sunulduğu daha önce ifade edilmişti. Temelde içerik temelli özellik taşıyan özel amaçlı Türkçe öğretim

programına ilişkin etkinliklerde hedef kitlenin ihtiyaçları, bu ihtiyaçlardan hareketle belirlenen hedef ve kazanımlar doğrultusunda uygun teknikler tercih edilmeye çalışılmıştır.

Genelde dil ğretimi (Demirel, 2000, s.111-127; Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 1995, s.17-23; zbay, 2011, s.129-160; nalán, 2001, s.68-70), özelde ise yabancı dil ğretimi ile ilgili birtakım kaynaklar incelendiğinde (Demirel, 2011, s.64-95; Durmuş, 2013, s.123-136; Güzel ve Barın, 2013, s.211-225; Köksal ve Varışoğlu, 2012, s.101-109; şahbaz, 2014, s.140-147) dil ğretim süreçlerinde kullanılacak birçok tekniğin bulunduğu görülmektedir. İlgili kaynaklarda en çok değinilen tekniklerin: anlatma, soru-cevap, gösteri, dramatizasyon, zmlleme ve birleşim, tümevarım ve tümdengelim, tartışma, beyin fırtınası, benzetim, rol yapma, altı şapkalı düşünme, grup çalışmaları gibi grupla ğretim teknikleri olduğu görülmektedir. Bu çalışmada hedef kitlenin dil öğrenme amaçları ile ğretim sürecinde hedeflenen dil yeterliliklerine ulaşmaya paralel olarak geliştirilen etkinliklerin sözü edilen tekniklerden uygun olanlar kullanılarak sınıf ortamına aktarılması öngörülmüştür. ėrenme ėretme sürecinde kullanılan etkinliklerin geliştirilmesinde Larsen-Freeman (2000, s.140-141)'ın ifade ettiği içerik temelli öğretimin ilkeleri esas alınmıştır. Bu ilkeler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Konu içeriği dil ğretimi amaçıyla kullanılır.
2. Öğretim, ğrencilerin daha önceki tecrübeleri üzerine kurulmalıdır.
3. Öğrenenlerin dil kullanımlarına gösterilen ilgiyi algıladıklarında öğrenmek için daha çok motive olurlar. Bu durumun bir amaç olmaktan çok amaca ulaşmakta bir araç olduğunu anlarlar.
4. Öğretmen dilsel içeriği yapılandırır yani öğrenenlerin ifade etmek istediği doğru bir cümleyi kurmalarına yardımcı olur.
5. Dil, ğrencilerin ilgi duyduğu içerik bilgisinin iletilmesinde bir araç olarak kullanıldığında daha etkili öğrenilir.
6. Sözcük bilgisi, anlamın kavranmasında bağlamsal ipuçları kullanıldığında daha kolay kazanılır.
7. Öğrenenler, zgn konu içerikleriyle çalışırken dil desteğine ihtiyaç duyarlar. Bu bakımdan ğretmen birkaç örnek verme, anlayıp anlamadıklarını kontrol etme gibi desteklerde bulunabilir.
8. Öğrenenler zgn materyaller ve görevler bağlamı içerisinde anlamlı, bilişsel ilgi gerektiren dil ve içerikle öğrenirler.
9. Dilin sözlü kullanımından daha çok okuma becerisi, tartışma, farklı içerikte yazılar yazma gibi iletişimsel yeterlilikler içerir.

Öğretim Sürecinin Tasarlanması

Bu çalışmada tasarlanan özel amaçlı Türkçe programının ğretim süreci; daha önce ifade edilen ihtiyaç analizi uygulaması, program modelini seçme, hedef ve amaçları belirleme,

program içeriğini ve öğretim tekniklerini seçme sürecinden sonra kazanımların gerçekleşmesine hizmet edecek etkinliklerin geliştirilmesi yoluyla yürütülmektedir. Çalışmada kullanılan alana özgü metinler, çalışmanın içerik belirleme süreçlerinden elde edilen veriler doğrultusunda seçilmiştir. Seçilen bu metinlerden hareketle hedef kitlenin alanla ilgili özel dil ihtiyaçlarına cevap verecek bir öğretim süreci tasarlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın öğretim sürecinde Hukuka Giriş modülünde 10, İktisada Giriş modülünde 18, Genel İşletme modülünde 10, Genel Muhasebe modülünde 15 ve Kamu Maliyesi modülünde 9 metin bulunmak üzerinde toplamda 62 metin kullanılmıştır. Modüllerde yer alan ünitelerin ve metinlerin başlıkları ile bu metinlerin işlenme süresine ilişkin bilgiler, “Program Modüllerinin İçerdiği Üniteler ve Metin Başlıkları” listesinde yer almaktadır (EK 6). Hazırlanan özel amaçlı program; programda yer alan metinlerin işlenmesi, işlenen metinlerle ilgili konu tekrarı, modüllerde ele alınan içerik bilgisi ve dil becerilerinin değerlendirilmesi süreci ile birlikte toplamda 144 saat olarak tasarlanmıştır.

Programda kullanılan metinler, metinlerin işlenmesinde kullanılan kısa metin parçaları ve yine konu alanı değerlendirme sorularının hazırlanmasında kullanılan kaynaklar ve bu kaynaklara ilişkin kısaltmalar aşağıdaki gibidir:

1. (AK) Akdoğan, A. (2014). Kamu maliyesi (16. baskı). Ankara: Gazi.
2. (CA) Atay, C. (2013). Genel ve temel hukuk kavram ve kurumları. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi.
3. (AA) Aybay, A., Aybay, R. ve Pehlivan, A. (2014). Hukuka giriş (10. baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
4. (UA) Aydın, U. ve Sütken, E. (Ed.). (2014). Hukukun temel kavramları (3. baskı). Eskişehir: AÖF.
5. (NB) Berberoğlu, N. ve Erdoğan, L. (Ed.) (2013). *İktisada giriş II* (2. baskı). Eskişehir: AÖF.
6. (ÖD) Dinçer, Ö. ve Fidan, Y. (2013). *İşletme yönetimine giriş* (12. basım). İstanbul: Alfa.
7. (AD) Dinçkol, A. (2013). *Hukuka giriş: Hukukun temel kavramları* (9. basım). İstanbul: Der.
8. (ZD) Dinler, Z. (2014). *İktisada giriş* (20. basım). Bursa: Ekin.

9. (ME) Erdoğan, M. (Ed.). (2012). Genel muhasebe. Eskişehir: AÖF.
10. (ZE) Erdoğan, Z. ve Hepkul, A. (Ed.). (2014). *Genel işletme*. Eskişehir: AÖF.
11. (TE) Ertek, T. (2009). *Temel ekonomi*. İstanbul: Beta.
12. (AMK) Köktaş, A. M. (2014). *Maliye-asafname ders notları*. Ankara: Yediiklim.
13. (MÖ) Özer, M. ve Tiryaki, A. (Ed.). (2014). *İktisada giriş I* (4. baskı). Eskişehir: AÖF.
14. (İP) Parasız, İ. (2013). *İktisadın abc'si* (13. baskı). Bursa: Ezgi.
15. (OP) Pehlivan, O. (2014). *Kamu maliyesi*. Trabzon: Celepler.
16. (OS) Sevilengül, O. (2014). *Genel muhasebe* (17. baskı). Ankara: Gazi.
17. (MŞŞ) Şimşek, M. Ş. ve Çelik, A. (2013). *Genel işletme* (10. baskı). Konya: Eğitim.
18. (ŞT) Tosunoğlu, Ş. ve Ergül, Y. T. (Ed.). (2014). *Kamu maliyesi* (3. baskı). Eskişehir: AÖF.

Programın yürütülmesine rehberlik etmesi amacıyla içeriği oluşturan modüller, üniteler, metin başlıkları, içerik hedefleri, hedef sözcük/sözcük grupları ve terimler, hedef fiiller ve alana özgü dil yapıları hazırlanan izlencede yer almaktadır (Tablo 19). İzlenice incelendiğinde hedef sözcük, sözcük grupları ve terimler sütununda yer alan öğelerin siyah renkte kalın italik ve kırmızı renkte italik ile kırmızı renkte kalın italik olarak yazıldıkları görülmektedir. Burada tercih edilen yazı biçimlerinden *siyah renkte kalın italik*: ilgili sözcük/sözcük grubu veya terimin kullanım sıklığına göre oluşturulan ilk 1000 sözcük listesinde, en sık kullanıldığı konu alanında (hukuk, iktisat, işletme, muhasebe veya maliye) yer aldığını ve ilişkili olduğu metinde kullanıldığını ifade etmektedir. Örneğin “yaptırım” terimi, kullanım sıklığına göre en çok hukuk metinlerinde geçmektedir ve hukuk modülünde kullanıldığı için siyah renkte kalın italik olarak ifade edilmiştir. *Kırmızı renkte italik yazı biçimi*: ilgili sözcük/sözcük grubu veya terimin alana özgü metinlerde kullanılmasına rağmen ilk 1000 sözcük listesinde yer almadığını göstermektedir. Buna örnek olarak da “haciz” terimi gösterilebilir. Hukuki bir terim olan “haciz”, seçilen hukuk metinlerinde kullanılmaktadır ancak sıklık açısından ilk 1000 sözcük arasında yer almamaktadır. *Kırmızı renkte kalın italik yazı biçimi* ise: sözcük/sözcük grubu veya terimin ilk 1000 sözcük listesinde, başka bir konu alanında yer aldığını ve ilişkili olduğu metinde kullanıldığını ifade etmektedir. Örneğin “etik” terimi, ilk 1000 sözcük listesine maliye metinlerindeki kullanım sıklığıyla girmiştir ancak hazırlanan izlenceye göre maliye modülünden önce gelen hukuk modülünde geçmektedir. Böylece maliye başlığı altında

bulunan bir terim, ilk önce hukuk başlığı altındaki metinlerde geçmekte ve bu yüzden izlencede kırmızı kalın italik yazıyla belirtilmektedir.

İzlencede yer alan metin başlıkları içinde belirtilen sözcük, sözcük grupları ve terimlerin bir başka özelliği daha bulunmaktadır. İlgili metinlerin karşılarındaki sütunda yer alan sözcük, sözcük grupları ve terimler daha önce işlenen metinlerde kullanılmamaktadır. Örneğin iktisat modülünde en son ünitenin yine en son metni olan “Millî Gelir” metnine ait hedef terimlerden biri olan “ara mal” sözcük grubu, bu metinden önce hiçbir metinde kullanılmamıştır. Ancak ilgili metinde kullanılıp öğrenildikten sonra yeni metinlerde kullanmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca hedef sözcük, sözcük grupları ve terimler, metinler içerisinde ilk 1000 sözcük arasında yer alıyorsa kalın ve italik, yer almıyorsa sadece italik yazılarak ifade edilmiştir.

Programda kullanılan 62 metinden 10 tanesi dinleme metni olarak düzenlenmiş, dinleme metnlerinin etkinliklerinin kolaylıkla yürütülebileceği metinler arasından seçilmelerine özen gösterilmiştir. İşlenecek bütün metinlerin başında etkinliklerin hangi beceri alanlarını geliştirmeye yönelik olarak hazırlandığı, metnin işlenme süresi, kullanılan yöntem-teknikler, konu içeriği ile ilgili hedefler, etkinliklerin işaret ettiği kazanımlar, hedef sözcük ve sözcük grupları ile bilgiler yer almaktadır.

Öğrencileri, işlenecek metne ve metne ilişkin unsurlara (içerik, terimler, fiiller, dil yapıları) hazırlamak amacıyla bütün metinlerin önüne bir “Metne Hazırlık” başlığı eklenmiştir. Bu başlık altında yapılan etkinliklerle öğrencilerin işlenecek metinle ilgili düşünmelerine, düşündüklerini yazarak veya sözlü olarak ifade etmelerine olanak sağlanmıştır. Ayrıca “Metne Hazırlık” bölümlerine kazanım yazılmamıştır.

Metinlerin işlenmesinde çoğunlukla metnin okunması ya da dinlenmesi, sözcük bilgisine yönelik etkinlikler, metni anlama soruları, yazma ve konuşma etkinlikleri sırası takip edilmiştir. Alana özgü sözcük/sözcük grubu ve terim sayılarının anlamayı etkileyecek kadar çok olduğunun düşünüldüğü bazı metinlerde, sözcük bilgisine yönelik çalışmalara metni okuma ya da dinleme etkinliklerinden önce yer verilmiştir. Sözcük ve terimlerin öğretilmesine yönelik bazı etkinliklerde öğrenciler, sözlükten yararlanmaya teşvik edilmektedir. Bu etkinliklerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla etkinliklerde kullanılan bütün sözcük ve terimlerin ilgili bağlamdaki anlamlarını içeren bir sözlük hazırlanmıştır (EK 7). Etkinliklerde kullanılsın ya da kullanılmasın seçilen metinlerde geçen, öğrencilerin anlamakta güçlük çekebileceği alana özgü sözcük ve terimlerin anlamlarına bu sözlükten ulaşmak mümkündür.

Programın hedef ve amaçlarına uygun olarak belirlenen kazanımların edinilmesinin, etkinliklerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesine bağlı olduğu düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle hazırlanan etkinliklerin nasıl yapılacağı ile ilgili kısa yönergeler etkinliklerin altlarında parantez içinde ifade edilmiştir. Öğretim sürecinde, hedef kitlenin en çok ihtiyaç duyduğu becerilere hitap eden etkinlikler, farklı modüllerde sık sık tekrarlanmaktadır. Bu bakımdan etkinliklerin yapılışını açıklayan yönergeler programda ilk kez yapılan bir etkinliğin açıklanması şeklinde yer almaktadır. Etkinliklerin yürütülmesine yönelik olarak öğretmen için yönergelere yer verilen öğretim materyali bir kılavuz kitap özelliği taşımaktadır. Bütün soruların cevaplarıyla ve açıklamalarıyla birlikte yer aldığı bu materyal, alana özgü metinler ve bu metinlere ilişkin etkinliklerin çalışma yaprakları şeklinde düzenlenmesine uygun olarak tasarlanmıştır. Böylece programı uygulayan öğretici, ilgili ders materyalini kullanırken hem ihtiyaç duyabileceği yönergelere hem etkinliklerin cevaplarına ulaşabilecek ve hem de bu materyali öğrenciler için çalışma yaprakları şeklinde düzenleyebilecektir.

Ölçme ve Değerlendirme

Ölçme ve değerlendirme kavramlarının öğretim etkinliklerinin sayısal olarak ifade edilmesi (ölçme) ve daha sonra bu verilerin belli bazı ölçütlere göre yorumlanması (değerlendirme) olarak birbirlerini tamamlayan, ayrılmaz iki parça olduğunu söylemek mümkündür. Öğretmenlerin öğrenenlerin bilgi ve beceri durumlarını ölçme ve değerlendirmesine olanak sağlayan bu süreç, aynı zamanda öğrenenlerin kendi öğrenme durumlarını gözden geçirmelerine de yardımcı olmaktadır. Kazanımlarla ifade edilen hedefler, ölçme ve değerlendirme sürecinin yürütülmesinde temel alınmaktadır (Özbay, 2007, s.155).

Dil öğretiminde okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerilerini aynı anda öğretmek amaçlandığından bu becerilerin ayrı birer ders olarak okutulmaları yerine bir bütünlük içerisinde verilmeleri ve ilgili kitapların bu özellik dikkate alınarak hazırlanması, derslerin buna göre işlenmesi önem taşımaktadır. Dil becerilerinin hayatın içerisinde bütünlük bir biçimde yer aldığı dikkate alınarak okuma veya dinleme metinlerinden sonra bunlara yönelik yazma ve konuşma etkinliklerinin düzenlenmesi, öğrenenleri karşılaştıkları gerçek hayat durumlarına hazırlamak açısından önemlidir (Güzel ve Barın, 2013, s.267-268). Bu yaklaşımın öğrenenlerin öğrenme durumlarına olumlu etki etmesinin yanında

bilhassa öğrenme öğretme sürecine özgü metinler yoluyla yürütülecek ölçme değerlendirme sürecine de artı yönde katkı yapabileceği düşünülmektedir.

Dudley-Evans ve St John (2002, s.210)'a göre bir öğretim sürecinin değerlendirilme gerekçelerini öğrenmeye ilişkin geribildirim almak ve yeterliliği karşılaştırmalı olarak ölçebilmek şeklinde iki ana başlık altında incelemek mümkündür. Karşılaştırmalı ölçümlerin yapılaş gerekçesi, genel sınavlar ve düzenli değerlendirmeler ya da eğitim kurumlarında uygulanan testlerdir. Öğrenme sürecine katkıda bulunmak amacıyla yapılan değerlendirme; pekiştirme, güven inşa etme, dâhil olma ve sağlamlaştırma gibi faydaları kapsar.

Testler, yazılı ve sözlü sınavlar, eğitimde en çok kullanılan ölçme araçlarıdır ve buna bağlı olarak yabancılara Türkçe öğretimi uygulamalarında da tercih edilmektedirler. Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan test türlerini Derman (2013), doğru-yanlış testleri, çoktan seçmeli testler, eşleştirmeli testler ve tamamlamalı testler olarak ifade etmektedir. Yazılı sınavlara ders içi uygulamalarda, ünite sonu sınavlarında ve ayrıca kur atlama sınavlarında başvurulduğunu; yabancılara Türkçe öğretiminde öğrencilerin konuşma becerilerinin sözlü sınavlarla ölçüldüğünü, ders sırasında yapılan konuşma etkinliklerinin de ölçme değerlendirme süreci içerisinde değerlendirilebileceğini ve konuşma becerisi ile dinleme becerisi, birbirlerini tamamlayan beceriler olduğundan dinleme becerisinin ölçüldüğü sınavların da sözlü sınavlardan olduğunu belirtmektedir (Derman, 2013, s.536-538).

Sınıf içi değerlendirme ve testler, kullanıldıkları şartlar genellikle farklılık gösteren değerlendirme yöntemleridir. Birçok test gözetim altında yürütülür ve adaylardan sınırlı bir süre içerisinde herhangi bir kitap ya da kişiden yardım almadan soruları cevaplamaları istenir. Ayrıca öğrenenler test sorularının oluşturulması ve bir sıraya konulması aşamasında aktif değildirler. Bunun tam tersi sürekli değerlendirme; belirli bir dönem yürütülür, daha esnek ve geliştirilebilirdir, öğrenenler değerlendirilecek görev ve görevin yerine getirilmesi için gerekli olabilecek ilave kaynaklar ile ilgili yorumlarda bulunabilirler. Sınıf içi değerlendirmenin bir diğer özelliği de öğretmen ya da öğrenenler (öz değerlendirme ya da akran değerlendirme) tarafından yürütülmesinin mümkün olmasıdır (Dudley-Evans & St John, 2002, s.211).

Testlerin önemi, öncelikle nasıl kullanıldıklarına göre değişiklik göstermektedir. Öğretmenler ve öğrenenler her şeyden önce testlere karşı olumlu bir tutum sergilemelidirler. Değerlendirmede daha uygun alternatiflerin kullanımını sağlayana kadar testlere olumsuz yaklaşılmamalı ve değerlendirme sürecinin testler yoluyla uygun bir

biçimde yürütülebileceği düşünülmelidir. Dahası testlerin öğretme öğrenme sürecinde, öğretmenler ve öğrenenlerin sergiledikleri performans ve daha fazlasının ölçülmesinde oynadığı rol göz önünde bulundurulmalıdır. Testlerden elde edilen verileri kendi içinde bir sonuç olarak görmekten çok öğretmen ve öğrenenler ile öğrenenlerin kendileri arasında içten bir müzakere ve etkileşimin başlangıcı olarak değerlendirmek gerekmektedir. Alınan sonucun gerçek anlamı, ister iyi ister kötü olsun, altında yatan nedenlerin anlaşılması ve öğrencilerin geleceğe yönelik olarak kendilerini nasıl hazırlayacaklarını ifade etmesi bakımından önem taşımaktadır (Hutchinson & Waters, 1987, s.151).

Yeterlilik testleri, öğrencilerin hedef dil görevlerinde ne derece başarılı olabileceklerini ölçmeyi hedeflemektedir. Bu yüzden bu testler özel amaçlı dil öğretiminde kullanılırlar. Öğrencilerin öğrenmelerini sağlamak için iletişimsel olgular ve süreçler, alt beceriler ve dil unsurlarına ayrılır. Daha sonra birbirlerinden ayrılmış bu unsurların bütünüyle uygulanması sağlanır. Farklı dil unsurlarını tanımlamak ve ayırmak öğretimin önemli bir aracıdır; bir özel amaçlı yeterlilik testi, birbirinden ayrılmış unsurların tamamını değerlendirmeli, bunlarla ilgili bir dizi görevi ve ölçme etkinliğini içermelidir (Dudley-Evans & St John, 2002, s.211).

Bu çalışmanın ölçme değerlendirme süreci, ders içi değerlendirme ve modüller sonunda uygulanan konu alanı değerlendirme testleri şeklinde yürütülmüştür. Programda yer alan ve test sorusuyla ölçülmesi mümkün görülmeyen (Örneğin; O.1.4 Alanla ilgili bir metni not alarak okur.) kazanımların gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirmek öğreticiye bırakılmış ve bu değerlendirmelerin nasıl yapılacağı ile ilgili yönergelere etkinliklerin uygulanmasında yer verilmiştir. Öğretici, ilgili kazanımların gerçekleşme durumlarını her bir öğrencide ayrı ayrı değerlendirecek ve gerekli geribildirim yapacaktır.

Programda yer alan modüllerin sonlarına yazılan konu alanı değerlendirme soruları, ilgili modüllerde verilen kazanımlar ve kazanımlardan hareketle uygulanan etkinlikler dikkate alınarak belirlenmiştir. Toplamda 100 (yüz) sorunun yazıldığı konu alanı değerlendirme testlerinde modüllere, modüllerde yer alan kazanımlar ve konu içeriğine göre soru dağılımları, hazırlanan bir belirtke tablosu (EK 8) yardımıyla hesaplanmıştır. Konu alanı değerlendirme bölümlerinin hazırlanmasında, programda temel alınan içeriğin kullanıldığı farklı metin parçalarından yararlanılmış ve okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerilerine ilişkin sorular bu içeriğe ilişkin bilgileri de ölçecek şekilde tasarlanmıştır.

Önerilen Özel Amaçlı Türkçe Öğretim Programı

Modül: Hukuk

1. Ünite: Toplumsal Davranış Kuralları

Metin Başlığı: Din Kuralları

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım, tartışma

İçerik Hedefleri: Din kurallarının kaynağı, amacı, konuları, nitelikleri ve yaptırımları hakkında bilgi sahibi olma; din kuralları ile hukuk kuralları arasındaki farkları öğrenme

Kazanımlar

1. (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.
2. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
3. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
4. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
5. (O.5.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan düşünceyi geliştirme tekniklerini fark eder.
6. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
7. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
8. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
9. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Toplumsal düzen, kural, işlev, fonksiyon, kaynak, olgu, kamu otoritesi, insan iradesi, tutum ve davranışlar, barış, adalet, eşitlik, emirler ve yasaklar, birey, ekonomi, yaptırım, kurum, yetki, kaide, buyruk, istenç, şart, iktisat

Hedef Dil Yapıları: ...kuşkusuz..., ...bununla birlikte...

Metne Hazırlık

A. Hukuk kavramı ile ilgili neler biliyorsunuz?

B. ‘Toplumsal düzen’, ‘kural’, ‘davranış’ ve ‘barış’ sözcük ve sözcük grupları bir arada düşünüldüğünde, sizce neleri ifade etmektedir? *(Etkinlikte öğrencilerin verilen anahtar sözcüklerden hareketle kurallara bağlı olarak toplumsal düzen ve insanlar arası barışın sağlanabilmesinde, insan davranışlarının önemi konusunda fikir yürütmesi amaçlanmaktadır. Öğreticinin öğrencileri bu konuda fikir yürütebilmeleri için yönlendirmesi önemlidir.)*

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metni okuyunuz (O.1.1). Metnin genelinde neden bahsedilmiştir? *(Etkinlikte, öğrencilerin metni hızlı okuyarak metnin konusunu belirleyebilmeleri amaçlanmaktadır. Öğretici, bu etkinliği yaptırırken metnin okunma süresini belirlemeli ve öğrencilerin geri dönüşler yaparak detaylı okuma yapmalarına izin vermemelidir.)*

Okuma Metni

Toplumsal düzeni sağlayan **kurallar**, kuşkusuz sadece **hukuk kuralları** değildir. **Din kuralları** da toplumsal düzenin sağlanmasında önemli ve etkili **işlevlere** sahip olmuş ve olmaya devam etmektedirler.

Bununla birlikte; günümüz modern devletlerinde uygulanmakta olan, çağdaş anlamdaki hukuk kuralları ile din kuralları arasında çeşitli yönlerden önemli farklar bulunmaktadır.

Bu farklar, özellikle aşağıdaki noktalarda kendini göstermektedir:

Din kurallarının **kaynağı** tanrısal olduğu hâlde; hukuk kurallarının kaynağı sosyal **olgular**, **devlet** veya **kamu otoriteleri** ve **insan iradesidir**.

Din kurallarının amacı, insan davranışlarının (amel) **günahlardan**, yani dinsel yasaklardan alıkoymak, **sevap** olarak kabul edilen **tutum** ve **davranışlara** yöneltmek olduğu hâlde; hukuk kurallarının amacı, toplumsal düzeni, **barışı**, **adaleti** ve **eşitliği** sağlamaktır.

Din kurallarının konuları, tanrısal **emirler ve yasaklar**, uygulamalar, **inançlara** ilişkin kurallar olduğu hâlde; hukuk kurallarının konuları, toplum, devlet ve **birey** ilişkilerinde yaşanmakta olan hayatın tüm yönleridir.

Nitelikleri açısından, din kuralları değiştirilemez ve tartışılmaz olduğu hâlde; hukuk kuralları devlet ve bireylerin **iradesi ürünü** olduğu için sosyal ve **ekonomik koşullara** ve **gereksinimlere** göre değiştirilebilir ve değiştirilmektedir.

Yaptırımları yönünden; din kurallarına uyma veya uymamanın etkilerinin kişilerin ölümünden sonra, yani “öteki dünya”da görüleceği kabul edildiği hâlde; hukuksal yaptırımların etkileri dünyevi ve **devlet kurumlarının yetkilerini** kullanması sonucunda gerçekleşir. (Atay, 2013, s.12-13’ten alınmıştır)

1. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcükleri, okuduğunuz metinde kullanılan sözcüklerin anlamdaşlarıyla (eş anlamlılarıyla) uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.2). (Öğretici, öğrencilerin doğru bir şekilde eşleştirebilmeleri için gerekirse öğretilmesi hedeflenen sözcükleri farklı cümlelerde kullanarak ipucu verir.)

Fonksiyon

Kural: Toplum üyelerinin kendisine uyması sağlanan, toplumca benimsenmiş her türlü buyurucu ve yasaklayıcı düzenleme

Buyruk

İşlev: Bir nesne veya bir kimsenin gördüğü iş

Kaide

Emir: Belirli bir davranışta bulunmaya zorlayıcı söz

İktisat

Davranış: Bir kimse ya da bir olay karşısında alınan durum

Şart

İrade: Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü

İstenç

Koşul: Bir nesne ya da olayın içinde olduğu, bu oluşumu etkileyen (örneğin kolaylaştıran, güçleştiren, özelliklerini değiştiren) çevresel durum ve ögeler

Tutum

Ekonomi: Kişi ya da toplumların yaşamlarını sürdürebilmeleri için üretme, ürettiklerini bölüşme, alıp satma, tüketme biçimleri ve bunlardan ortaya çıkan ilişkiler bütünü

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

(Öğretici, öğrencilerden önce sözcüğü okumalarını daha sonra bu sözcüğün uygun olacağı cümleyi aramalarını ister. Örnek olarak iki cümleyi tamamlayarak öğrencilere etkinliğin nasıl yapılacağını gösterir.)

Okuduğunuz metinde geçen bazı sözcüklerin anlamları ve bu sözcüklerin kullanıldığı örnek cümleler aşağıda verilmiştir. İlgili sözcükleri, cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun bir biçimde yerleştiriniz (O.2.1/Y.1.1).

Yetki: Bir görevi, bir işi yasaların verdiği imkânlarla göre, belli şartlarla yürütmeyi sağlayan hak

Kaynak: Bir şeyin çıktığı yer; araştırma ve incelemede yararlanılan belge

Olgu: Varlığı deneyeyle ispatlanmış şey

Kamu: Bir ülkedeki halkın bütünü

Otorite: Yaptırma, yasak etme, emretme, itaat ettirme hakkı veya gücü; siyasi veya idari güç

Kamu otoritesi: Kamu adına kararlar alan siyasi veya idari güç

Kurum: Evlilik, aile, ortaklık gibi köklü bir yapıyı içeren, genellikle devletle ilişkisi olan birlik

Adalet: Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması

Eşitlik: Dil, ırk, renk, cinsiyet, din, siyasal düşünce gibi nedenlerle ayırım gözetilmeden herkesin yasa karşısında eşit olması

Birey: İnsan topluluklarını oluşturan, insanların ortak yanlarını taşımakla

1) Din de hukuk gibi, toplum içinde insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen toplumsal bir.....dur. (kurum) (AA)

2) Hukuk kurallarına uymayan kişilerin devlet tarafından istemedikleri bir durumla karşı karşıya bırakılmalarına.....denir. (yaptırım) (UA)

3) Her insan bir aileye bağlı olmasından ötürü, ilk önce aile.....lerinin diğerleriyle, örneğin anası, babası ile kardeşleri veya diğer akrabalarıyla sürekli ilişki hâlinindedir. (birey) (AD)

4) aynı ya da benzer durumda olanların aynı işlemi görmesini gerektirmektedir. (eşitlik) (AD)

5) Hukukun son hedefi, yaşam ilişkilerinde.....e uygun bir düzen kurmaktır. (adalet) (AA)

6) Halkın iradesi.....'nin temelidir. (kamu otoritesi) (AA)

7) Ortaçağ'da din ve devlet adamlarının.....lerinin az veya çok birbirine karıştığı gözlemlenmektedir. (otorite) (AD)

8) Din ve vicdan özgürlüğüne saygı, hukukun ve.....yaşamının herhangi bir dinin etkisi altında olmamasıyla sağlanabilir. (kamu) (AA)

9) Aile kavramının değişimi ve gelişimi her toplumda aynı olmamış, bu farklılık ailenin sosyal bir.....olduğunu ortaya koymuştur. (olgu) (AD)

10) Bugün birçok Müslüman ülkede uygulanan İslam hukuku sisteminin ilk ve en

birlikte kendine özgü ayırıcı özellikleri önemli.....ı Kur'an'dır. (kaynak) (AD)
de bulunan tek kişi

Yaptırım: Hukuk kurallarını çiğnemenin 11) Bazı hukuk kuralları kişiye.....veren,
yasalarca belirlenmiş karşılığı kişiye belli bir davranışta bulunmada serbest
bırakan kurallardır. (yetki) (AD)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıda verilen bilgileri, okuduğunuz metne göre işaretleyerek değerlendiriniz (O.3.1).

(Öğretici, öğrencilerin metinden anladıklarından hareketle etkinlikteki bilgileri değerlendirmelerini bekler. Daha sonra öğrencilerin etkinlikte verilen bilgileri metinden kontrol ederek varsa yanlışlarını bulmalarını ister.)

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) Din kurallarının amacı; kişiler arası barış, adalet ve eşitliği sağlamaktır. (Y)	() / () / ()
B) Din kuralları, kaynağını tanrıdan alır. (D)	() / () / ()
C) Hukuk kuralları, toplum düzenini sağlayan tek güçtür. (Y)	() / () / ()
D) Din kurallarına uymayanlar, yaptıklarının karşılığını bu dünyada görürler. (Y)	() / () / ()
E) Din kuralları, değiştirilemez nitelikte kurallardır. (D)	() / () / ()
F) Din kurallarının amacı insanları günaha yöneltmek, onları sevaptan uzaklaştırmaktır. (Y)	() / () / ()

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıda anlamları açıklanan düşünceyi geliştirme tekniklerini inceleyiniz. Metinde bu tekniklerin hangisi ya da hangilerinin kullanıldığını belirleyiniz. Bu tekniklerin kullanıldığı cümlelerin altını çiziniz. Daha sonra siz de bu tekniklerin kullanıldığı metinler oluşturunuz (O.5.1).

(Öğretici, öğrencilerden düşünceyi geliştirme tekniklerinin her biri ile ilgili örnek cümleler kurmalarını ister. Daha sonra tahtaya bu tekniklerin kullanıldığı örnek cümleler yazarak bir yazı içerisinde nasıl kullanıldıklarını gösterir. Son olarak öğrencilerden metni tekrar okuyarak eğer varsa bu tekniklerin kullanıldığı yerleri tespit etmelerini ister.)

Karşılaştırma: Düşünceyi geliştirmek, inandırıcılığı sağlamak için, birbiriyle ilişkili iki varlık ya da kavramı, ortak olan ya da olmayan yönleriyle inceleme.

Tanık gösterme: İnanırlılığı güçlendirmek için, olayı yaşamış kimseleri ya da anılarını tanık gösterme; yazıya onların fikirlerini ekleme.

Tanımlama: Bir varlığı özellikleriyle, bir kavramı anlam sınırlarıyla tanıtmak, belirleme.

Benzetme: Aralarında ortak nitelik bulunan iki nesne, olay, kişi, düşünce, duyguya da kavramın güçlü ve üstün olanından zayıf olanına aktarma yapma; bir varlığın özelliğini, başka bir varlığın ya da kavramın yardımıyla daha etkili biçimde dile getirme.

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları, “kuşkusuz” ve “bununla birlikte” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

(Öğretici, öğrencilerden etkinlikte yer alan ifadelerin metinde kullanıldığı yerleri ve anlamlarını tespit etmelerini, buradan hareketle boşlukları tamamlamalarını sağlar. Bu ifadelerin cümlelerde hangi amaçlarla kullanıldığını anlamalarına yardım olmak için tahtaya örnek cümleler yazar. Daha sonra öğrencilerin etkinliği tamamlamalarını ister.)

A) Tarih bilginiz tarihin her çağında ve bütün toplumlarda dinin var olduğunu söyler.....dinin ne olduğunu veya neye din deneceğini cevaplamakta zorlanabiliriz. (bununla birlikte) (UA)

B) Hukuk, hiç.....ilk önce bir sınırlar düzenidir. (kuşkusuz) (AD)

C) ki hukuk uygulanmak için vardır ve bu uygulanma hukuk kurallarına göre yürütülmektedir. (kuşkusuz) (AD)

D) şunu da ifade etmek gerekir ki Cumhuriyet yönetiminin hukukta gerçekleştirdiği en büyük yenilik 1926 yılında İsviçre Medeni Kanunu’nun kabul edilmesi olmuştur. (bununla birlikte/kuşkusuz) (AD)

6. Etkinlik: Konuşma (K.1.1/K.2.1)

İnsanların davranışlarını düzenleyen veya yönlendiren din kurallarına kendi ülkenizden örnekler veriniz. Bu din kurallarının günümüzdeki uygulamalarını tartışınız. *(Etkinlikte öğrencilerden insanların yaşayışlarına etki eden din kurallarını düşünmeleri ve kendi ülkelerinde bu tarz kurallar varsa sözlü olarak ifade etmeleri beklenmektedir. Örneğin İslam dinine göre alkolün yasak olması sebebiyle insanların alkol kullanmaması, yine yasak*

olduğu için domuz eti tüketmemeleri; toplumsal yaşayışa olumlu bir etki olarak da İslam'daki zekât şartının insan ihtiyaçlarını karşılamaya yaptığı katkı örnek olarak verilebilir. Karşılıklı yapılacak konuşmalarla öğrenciler yönlendirilir.)

Metin Başlığı: Ahlak Kuralları

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım, özet yazma, güdümlü yazma

İçerik Hedefleri: Ahlak kurallarının kaynağı, ahlakın amacı, içeriği, uygulama alanı ve yaptırımları konusunda bilgi sahibi olma; ahlak kuralları ile hukuk kuralları arasındaki farkları öğrenme

Kazanımlar

1. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
2. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
3. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
4. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
5. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
6. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
7. (Y.2.3) Alanla ilgili yazılarını, yazım ve noktalama hatası yapmadan yazar.
8. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
9. (Y.2.2) Alanla ilgili yazılarını Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Ahlak, hak, etik, ilke, norm, maddi, usul, ödev, nesnel, imar, erginlik, taraf, yargıç, güvence, zorunluluk, bağımsızlık, hâkim

Hedef Dil Yapıları: Son tahlilde, bir başka anlatımla, bu bağlamda, gerek... gerekse

Hedef Fiiller: Formüle etmek, katkıda bulunmak, ele almak, hakkını teslim etmek, kural koymak

Metne Hazırlık

Eş veya yakın anlamlı olan aşağıdaki sözcükleri, birbirleriyle uygun bir şekilde eşleştiriniz.

Özgürlük

Ahlak

Etik

Güvence

Yan

Bağımsızlık

Teminat

Taraf

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıda ahlak kuralları ile ilgili bir metin bulunmaktadır. Metni okurken ahlak kurallarının kaynakları, amacı, içeriği, uygulama alanı ve yaptırımları ile ilgili bilgileri altını çizerek belirleyiniz (O.1.2).

Okuma Metni

Ahlaklı yaşama, herkese **hakkını** teslim etme, başkasına zarar vermeme, kendine karşı yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapmama biçimlerinde veya diğer biçimlerde formüle edilen **ahlak kuralları**, toplumsal düzenin sağlanmasında önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu ortak yönlerine karşın; ahlak kurallarının birçok yönden hukuk kurallarından farklı olduğu görülür. Bu farklar, özellikle kaynakları, amaçları, içerikleri, uygulama alanları ve yaptırımları yönlerinden ortaya çıkar:

Ahlak kuralları din, *kişi vicdanı*, sosyal **etik** gibi çok farklı kaynaklardan, fakat özellikle ahlaka **uygunluk** (moralite) **ilkelerinden** doğduğu hâlde; hukuk **norm**larının kaynağı, öncelikle **maddi** hayatın (sosyal, ekonomik, **ticari** vs.) realiteleri de olsa, son tahlilde **usulüne** göre yetkilendirilmiş kamusal otoritelerin iradeleridir.

Ahlakın amacı, iyi insanların *iç dünyasının* tatmini olduğu hâlde, hukuk toplumun genel yararını ve bireyler arası ilişkilerin uyumlu ve barış içinde olmasını amaçlar. Bir başka anlatımla, ahlakın amacı bireysel, **tek yanlı** ve *içe dönük* olduğu hâlde; hukukun amacı karşılıklı insan ilişkileri, *dışa dönük* ve toplumsaldır.

Bu tek yanlılık ve karşılıklılık özelliklerinin sonucu olarak, ahlak normları karşı **taraf**tan bir şey isteme hakkı vermediği hâlde, hukuk kuralları karşı tarafın bir şey vermesi, yapması veya yapmamasını talep hakkı verir.

İçerikleri açısından, ahlak sadece ahlaki nitelikte **ödevler** içerdiği hâlde, hukuk herkes için geçerli, **nesnel** ve yerine getirilmesi **zorunlu** ödevler yanında haklar da içerir. Ayrıca, hukuk içerdiği ödevlerin genel bir listesini verir. Bu ilkelerin toplum yararına olduğunu kabul eder. Oysa ahlak için yerine getirilecek ödevlerin herhangi bir listesi ve sınırı yoktur.

Hukuk kurallarının uygulama alanı ahlak kurallarının uygulama alanına göre çok daha geniş ve **somuttur**. Örneğin, binaların *imar* durumları, avlanma kuralları ve izinleri, evlenme ve **erginlik** yaşı gibi. Oysa ahlak bu tür somut alanlarla ilgilenmez. Ahlakın koyduğu kurallar çok genel ve **soyuttur** ve ilkeleri olması gereken bağlamda ele alır.

Yaptırımlar açısından bakıldığında; hukukta yaptırımlar somut, etkili ve dışa dönük olduğu hâlde; ahlaki yaptırımlar çok genel, soyut ve öğütler niteliğindedir.

Yine, ahlaki ilkelerin uygulanmasında kişiler hem taraf hem de **yargıç** konumunda, olduğu hâlde; hukuk kurallarının uygulanmasında hem taraflar farklı hem de *devletin hakemliği*, *uygulama güvencesi* ve *tarafsızlığı* söz konusudur. Bu bağlamda hukuk ve ahlak arasında gerek bireysel **özgürlük** gerekse *hukuk güvenliği* yönlerinden önemli bir fark kendini gösterir. (Atay, 2013, s.13-14'ten alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıda anlamları ile verilmiş sözcükleri, numaralandırılmış cümlelerde yer alan eş ya da yakın anlamlıları ile eşleştiriniz (O.2.1/O.2.2).

İlke: Temel düşünce, temel inanç; davranış kuralı

Talep: Bir kimseden bir şeyi yapmasını veya yapmamasını isteme

Yargıç: Devlet tarafından yasaya aykırı davranışlarda ya da uyuşulmayan durumlarda yasayı yerine getirmekle, adaleti gerçekleştirmekle görevlendirilmiş kişi

Nesnel: Bireyin kişisel düşüncesinden bağımsız olan, herkesçe aynı biçimde anlaşılan, kişisel yorumlara gerek bırakmayan

Erginlik: Hukuk açısından, kişinin, haklarını kullanmada yasaların belirttiği yaşı (18) doldurması

1) MK m.11(Medeni Kanun madde 11)'e göre **rüşt**, on sekiz yaşın tamamlanması ile kazanılır. (AA)

2) **Hâkimin** tarafsızlığının ilk şartı **objektifliktir**. (AD)

3) Karara bağlanacak olaydaki yarar iyice bilinmeli ve tarafsızca ele alınarak etik **prensiplere** göre değerlendirilmelidir. (AD)

4) Evlenme işleminin ancak evlendirmeye yetkili kişiler önünde yapılmasını emreden hukuk kuralına uygun davranmak, evlenmek isteyen çiftin bu **isteğinin** gerçekleşmesi sonucunu verecektir. (AA)

İlke

Rüş

Talep

İstek

Yargı

Prensip

Nesnel

Hâkim

Erginlik

Objektif

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Okuduğunuz metinde geçen bazı sözcüklerin anlamları ve bu sözcüklerin kullanıldığı örnek metinler aşağıda verilmiştir. İlgili sözcükleri, metinlerde boş bırakılan yerlere doğru bir biçimde yerleştiriniz (O.2.1/Y.1.1).

Ahlak: Bir toplum içinde kişilerin 1) Haklar, özgürlükler ve ödevler yazılı uymak zorunda oldukları davranış kurallarla.....altına alınmaktadır. (güvence) biçimleri ve kuralları (CA)

Etik: Ahlak felsefesi; ahlaki 2) Hukuku uygulama gücü, sadece soyut düzeyde karar oluşturmakla yetinemez;.....sonuçlar da doğurur. (maddi) (AA)

Güvence: Bir antlaşmada 3) Hukuk bireylere bir taraftan yetkiler tanıırken, taraflardan birinin sorumluluğu diğer taraftan da.....ler yüklemekte ve üzerine alması bu.....lerin yerine getirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. (ödev) (AD)

Ödev: Yapılması, yerine 4) İnsanların birçok soruya cevap bulabildiği getirilmesi, insanlık duygusu ve internet, birtakım.....ve hukuksal sorunu da yasa bakımından gerekli olan iş beraberinde getirmektedir. (etik) (AD) veya davranış

Maddi: Madde ile ilgili, maddesel, 5) kurallarına uymayanlar, toplumun hafif somut veya ağır tepkisiyle karşılaşır. (ahlak) (AD)

Usul: Bir yasa yapma veya 6) Hukuk kurallarının uygulama alanı ahlak yönetme işleminin hazırlanması, kurallarının uygulama alanına göre çok daha geniş yapılması sırasında uyulması ve somuttur. Örneğin, binaların.....durumları, gereken kurallar ve izlenecek avlanma kuralları ve izinleri, evlenme ve erginlik yollar yaş gibi. (imar) (CA)

İmar: Bir yeri geliştirip 7) hukukun kişilere tanıdığı irade gücüdür. güzelleştirme, yaşama koşullarını (hak) (CA) uygunlaştırma, iyileştirme

Hak: Yasalarca verilen, kişinin bir 8) Hiçbir hukuk....., kural olarak, sonsuza kadar şeyi elde etme, elde bulundurma, geçerli değildir. (normu) (AD) belli bir biçimde davranma yetkisi

Norm: Toplamı hukuk düzenini 9) En ilkel topluluk yaşamından, en gelişmiş

oluşturan ve en üstten toplumsal yapıya varıncaya kadar, her toplumda, (anayasadan) başlayarak birlikteliğin şekil ve.....lerini düzenleyen, bağlayıcılığı basamak basamak herkesin uyması gereken yaşayış kuralları vardır. azalan bir sıra düzen içinde (usul) (AD) dizilmiş olan ilke ve kurallar bütünü

4. Etkinlik: Yazma

Okuduğunuz metinden hareketle ahlak kurallarının kaynakları, amacı, içeriği, uygulama alanı ve yaptırımlarını aşağıya kendi cümlelerinizle yazınız (Y.2.3).

Kaynaklar:

Amaç:

İçerik:

Uygulama alanı:

Yaptırımlar:

5. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki soruları cevaplayınız (O.3.1).

1. Metne göre aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Ahlak, toplum tarafından belirlenmiş kurallar listesidir ve bu kurallar kişiden kişiye değişmemektedir.
- B) Ahlak kurallarına uymayanlar, hukukun belirlediği yaptırımlarla karşı karşıya kalırlar.
- C) Ahlak kurallarının amacı, insanları öteki dünyaya hazırlamaktır.
- D) Ahlak kurallarına uymayanlar, çoğunlukla sözlü olarak uyarılırlar. (D)
- E) Kutsal kitaplar, hukuk kurallarının önemli kaynaklarından.

2. Metne göre ahlak kuralları ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Ahlak kurallarına uymamak, iyi insanların vicdanlarını rahatsız eder.
- B) Ahlak kurallarına uyup uymamak bireylerin kişisel tercihleridir.
- C) Ahlak kurallarının uygulanmasında bireyler kendi kendilerinin hâkimidirler.
- D) Ahlak kuralları, kişinin kendi iç dünyasına hitap ettiğinden, tek taraflıdır.
- E) Ahlak kurallarına göre yaşayan insanlar, hukuk kurallarına da kesin olarak uyarlar. (Y)

6. Etkinlik: Yazma

Aşağıda verilen boşlukları, “son tahlilde”, “bir başka anlatımla”, “bu bağlamda” ve “gerek...gerekse” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

- A) Kişilere ilişkin mutlak (bağımsız) haklar, kişinin.....kendisi üzerinde.....başka kişiler üzerindeki haklarıdır. (gerek...gerekse) (AA)
- B) Ahlak kuralları “iyi”, “doğru” gibi olumlu, ya da “kötü”, “yanlış”, “ayıp” gibi olumsuz değerlendirmelere yol açan toplumsal konulardan ortaya çıkar....., ahlak kuralları toplumun, insan davranışları hakkında doğru sayılan, “arzu edilir”, “ideal” ölçülerini yansıtır. (bir başka anlatımla) (AA)
- C) Hukuk kavramı başlığı altında, hukukun kısa bir ön tanımı yapılmakta ve.....hukuk kavramıyla doğrudan ilişkili yasa, hak, adalet gibi bazı kavramları açıklanmaktadır. (bu bağlamda) (CA)
- D) Din, çeşitli uygulama biçimleriyle, bir inanç sistemi olarak, özellikle bireysel planda ve devlet içinde yer alan sosyal gruplar arasında uygulanmakta ve yaşamaktadır. Bu durum,.....toplumsal düzen ve barışın,.....yönetilenlerin siyasal düzene uymalarının sağlanması bağlamında yardımcı olmaktadır. (gerek...gerekse) (CA)
- E) Devlet,....., yöneten-yönetilen ilişkisi çerçevesinde yönetenlerin yönetilenler üzerindeki gücü demektir. (son tahlilde) (CA)

7. Etkinlik: Yazma

Her toplumun kendine göre yorumladığı ahlak kuralları bulunmaktadır. Bununla birlikte ahlaki kuralların uygulanma biçimi ülkeden ülkeye, toplumdan topluma hatta kişiden

kişiyeye farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılıkları görebilmek için ülkenizde ahlak kurallarına uygun olmadığını düşündüğünüz davranışları anlatan bir yazı yazınız. Yazınızda “tutum, yasak, yaptırım, hak, zorunluluk” sözcükleri ile “kural koymak ve ele almak” fiillerini kullanınız. Kurallı cümleler ve anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturunuz (Y.1.1/Y.1.2/Y.2.1/Y.2.2/2.3). *(Yazma ödevi, kazanımların edinimini sağlamak amacıyla kontrol edilir. Öğrencilerin ilgili kavram ve fiilleri uygun yerlerde kullanma ile Türkçenin söz dizimine uygun cümleler ve anlamlı paragraflar oluşturma becerilerini geliştirmek adına örnek cümleler yazılarak rehberlik edilir.)*

Metin Başlığı: Görgü Kuralları

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım, güdümlü yazma

İçerik Hedefleri: Görgü kurallarının kaynağı, içeriği ve uygulanması konusunda bilgi sahibi olma; görgü kuralları ile örf ve âdet hukuku arasındaki ayrımı fark etme; görgü kuralları ile hukuk kuralları arasındaki farkları öğrenme

Kazanımlar

1. (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.
2. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
3. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
5. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
6. (O.5.3) Alanla ilgili metinlerdeki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.
7. (O.5.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan düşüncüyü geliştirme tekniklerini fark eder.
8. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
9. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
10. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
11. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
12. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Görgü, yarıcılık, imece, görenek, pozitif hukuk, gelenek, örf ve âdet hukuku, sivil, belediye, ceza, kabahat, idari yaptırım, salt, organ, yargı

Hedef Dil Yapıları: ...bir yana bırakılırsa..., ...şöyle ki..., hem...hem de..., ...öte yandan...

Hedef Fiiller: -E bağlamak, zorunlu hâle getirmek, göz önünde bulundurmak

Metne Hazırlık

İnsanların birbirlerine selam vermesi, toplu taşıma araçlarında kadınlara ve yaşlılara öncelik verilmesi gibi davranışlar, hangi kurallara örnektir?

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metni okuyunuz. Metnin genelinde neden bahsedilmektedir (O.1.1)?

Okuma Metni

Toplumda var olan **görgü kurallarının** bir bölümü içerik olarak hukuka ilişkindir (*yarıcılık, kiracılık, imece, antlaşmanın* bağlandığı anlamında tokalaşma, *ticari âdetler* vs.) ve bunlar hukuk tarafından tanındığı ve kabul edildiği için, **pozitif hukukun yazılı olmayan hukuk kaynakları** arasında yer alır.

Bu *gelenek ve görenekler* ve uygulamalar, gelenek hukuku içinde yer almıyorsa, görgü kuralları kapsamında sosyal **davranış normları** içinde yer alırlar. Bunların **örf ve âdet hukukundan** ayrıldıkları en önemli nokta, devlet tarafından tanınmamış ve **yargı kararlarının** konusu olmamalarıdır.

Bununla birlikte, görgü, nezaket, saygı vs. nedenleriyle bazı görgü kuralları pozitif hukuk tarafından tanınmış olabilir. Örneğin, toplu taşıma araçlarında yaşlı, hamile ve sakatlara ayrılmış koltukların bulunması, sakatlar için tuvaletlerin ve araç park yerlerinin ayrılması, toplu taşıma araçlarında ve halka açık kapalı alanlarda sigara içilmesi önceleri birer görgü ve nezaket kuralı iken, sonradan bu davranışların yasaklanması ve yaptırıma bağlanması hakkında hukuk kuralları konmuştur. Yine, *sivil hayattaki* ilişkilerde tanıdıklara selam verme bir görgü kuralı iken, *askerî personel* ilişkilerinde askerî **iç düzenlemeler** gereği hukuksal bir zorunluluktur. Bunun gibi, örneğin ülkemizde dilencilik ve çeşitli biçimlerde çevreyi kirletmek (tükürmek, çöp atmak vs.) önceleri toplum tarafından sadece ayıplanan davranışlar şeklinde görülürken, bugün çeşitli **idari düzenlemelerle** bunlar **belediye cezaları** ve *Kabahatler Kanunu* kapsamında yasaklanmış ve **idari yaptırımlara** bağlanmıştır.

Görenek kurallarının pozitif hukuk kuralları haline getirilmesi hâli bir yana bırakılırsa, **salt** görenek kurallarıyla hukuk kuralları arasındaki tek benzerlik, her ikisinin de toplumsal düzeni sağlama amaçlarına yönelik olmalarıdır.

Buna karşın, bu iki tür sosyal norm kategorisi arasında birçok yönden fark bulunmaktadır. Bu farklar, yukarıda belirtilen ahlak kuralları ile hukuk kuralları arasındaki farklarla kısmen aynıdır. Şöyle ki; görgü kurallarının kaynağı, toplumsal olduğu hâlde; hukuk normlarının kaynağı, öncelikle maddi hayatın (sosyal, ekonomik, ticari vs) realiteleri de olsa, son tahlilde usulüne göre yetkilendirilmiş kamusal otoritelerin iradeleridir.

İçerikleri açısından, görgü kuralları öteki bireylere karşı ödevler şeklinde kendini gösterdiği hâlde, hukuk kuralları hem ödevler hem de haklar içerir.

Öte yandan, görgü kurallarının uygulanmasında kişiler hem taraf hem de yargıç konumunda olduğu hâlde; hukuk kurallarının uygulanmasında taraflar farklı ve uygulanması **devlet organları** aracılığı ile olur. (Atay, 2013, s.14-15'ten alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Okuduğunuz metinde geçen bazı sözcük veya sözcük gruplarının anlamları ve bu sözcüklerin kullanıldığı örnek cümleler aşağıda verilmiştir. İlgili sözcükleri, cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru bir biçimde yerleştiriniz (O.2.1/Y.1.1).

<u>Pozitif hukuk</u> : Belli bir zamanda toplumu düzenleyen yaptırımli kurallar, mevcut hukuk kuralları	1) Suçların türlerine ve toplum düzeni için yarattıkları varsayılan sarsıntıya ve taşıdıkları öneme göre değişik ağırlıkta.....lar öngörülmüştür. (ceza) (AA)
<u>Organ</u> : Bir görevi, bir işi yerine getirmekle yükümlü kuruluş	2) Örf ve âdet hukuku, hukuk tarafından tanındığı ve kabul edildiği için yazılı olmayan.....tur. (pozitif hukuk) (CA-AD)
<u>Ceza</u> : Kişinin işlediği suça karşılık olarak yasada öngörülen ve devletçe uygulanan yaptırım	3) Yazılı olmayan hukuk, belli bir.....tarafından konulmayan, toplum içinde zamanla kendiliğinden oluşan kurallardan meydana gelen hukuktur. (organ) (AA)
<u>Yargı</u> : Yasalara göre bir olay veya olgunun doğuşuna etken olan sebeplerin de göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi sonucu verilen karar	4) adı verilen kuralların en önemli iki özelliği, başlangıcı bilinemeyecek ölçüde eskiden beri uygulanıyor olmak ve toplumda bu şekilde hareket edilmesi gerektiği yönünde bir inancın bulunmasıdır. (örf ve âdet kuralları) (UA)
<u>Gelenek</u> : Bir toplumda kuşaktan kuşağa aktarılan, yerine getirilmeleri toplumun	5) Bazı örf ve âdet kuralları hukuk tarafından hukuk sistemine ait hukuk

sürekliliği ve birlikteliği bakımından önemsenerek sürdürülen sözlü ve yazılı kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgiler bütünü

Görenek: Halkın yaşantısında töre ve gelenek kadar benimsenmemiş ve yaptırım gücü daha az olan, bir konuda alışlageldiği gibi düşünme ve davranma biçimi

Örf ve âdet kuralları: Bir toplumda sürekli tekrarlanarak yerleşmiş ve o toplumun üyeleri tarafından uyulması zorunlu olarak kabul edilen davranış kurallarıdır.

Kabahat: Hafif hapis, para cezası veya meslek ve sanattan alıkonulma ile cezalandırılan suç

Örf ve âdet hukuku: Geleneksel uygulanış, toplumsal inanç ve hukuksal dayanak unsurlarının oluşmasıyla örf ve âdet kurallarının hukuk kuralı hâline gelmesi

kuralları olarak kabul edilir. Bu kurallara.....adı verilir. (örf ve âdet hukuku) (UA)

6) TCK m.577 (Türk Ceza Kanunu madde 577)'ye göre; hayvanlara karşı insafsızca hareket etmek veya hayvanları gereksiz yere dövmek suçu kategorisine giriyordu. (kabahat) (AA)

7) kararlarının hukuk kaynağı olarak niteliği, yardımcı kaynaklıktır. Yani, bu kararlara bağlı kalınmaz, ancak bu kaynaklardan yararlanılır. (yargı) (AA)

8) Atalarımız kendi çocuklarının öğrenmesini istedikleri şeyleri ve çocukların okullarda izlemelerini, devam etmelerini istedikleri şeyleri belirlemişlerdir. Alışkanlıkların, ...ve.....in dışında olan bu yeni şeyler hoş karşılanmaz ve doğru kabul edilmezler. (gelenek/görenek) (AD)

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi (O.2.1)

Metinde kullanılan aşağıdaki sözcük ve terimleri anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz. (Etkinliğin amacı, öğrencilerin ilgili terimlerin anlamını cümle bağlamından hareketle doğru bir şekilde tahmin edebilmeleri ve eşleştirebilmeleridir. Öğretici, etkinliğin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için gerekirse terimleri farklı cümlelerde kullanarak ipucu verir.)

İdari yaptırım

İçinde yabancı bir unsur bulunmayan, mutlak (salt)

Salt

Bir toplum içinde var olan ve uyulması gereken saygı ve incelik davranışları, terbiye (görgü)

Yarıcılık

Bir yasa ya da düzenleyici işlemin gereklerine uymayan kişilere, kamu yönetiminin uygulanan ceza (idari yaptırım)

Görgü

Başkasına ait toprağı işleyen kişinin, elde

İmece

ettiği ürünü, toprağın sahibiyle yarı yarıya paylaşması (yarıcılık)

Sivil

Köylerin zorunlu hizmetlerinin yerine getirilebilmesi için yapılacak işlere köylünün ortaklaşa olarak ve eşit koşullar içinde, para vererek veya çalışarak katılması (imece)

Belediye

İl, ilçe, kasaba, belde vb. yerleşim merkezlerinde temizlik, aydınlatma, su, toplu taşıma ve esnafın denetimi hizmetlere bakan; başkanı ve üyeleri halk tarafından seçilen yönetim (belediye)

Asker ile ilgili olmayan; asker sınıfından olmayan kimse (sivil)

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıda verilen bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

(Etkinlikte öğrencilerin ilgili soruları cevaplandırmak için metni tekrar okumaları, metin içerisinde gerekli bilgileri bulmaları sağlanır.)

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) Görgü kuralları, hukukun yazılı () / () / () kaynakları arasında yer almaktadır. (Y)

B) Birtakım davranışlar, başlangıçta toplum () / () / () içerisinde uyulması gereken görgü kuralları iken zamanla hukuk kuralı hâlini almıştır. (D)

C) Sosyal hayatta karşındakilere selam () / () / () vermeyen sivil vatandaşlara, bu davranışlarından ötürü yaptırım uygulanır. (Y)

D) Çevreyi kirleterek görgü kurallarına () / () / () karşı gelen bir kişiye verilecek cezayı toplum belirler. (Y)

5. Etkinlik: Metni Anlama

Okuduğunuz metinde yazar, metnin bazı bölümlerinde konuyu daha anlaşılır hâle getirmek için öznel ifadeler kullanmakta, kişisel bilgilerinden yararlanarak örneklendirme tekniğini

kullanmaktadır. Metinde bu ifadelerin geçtiği bölümleri altını çizerek belirleyiniz (O.5.3/O.5.1).

6. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde yer alan boşlukları, “şöyle ki”, “hem...hem de” ve “öte yandan” ifadelerden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) “Kimse sahip olduğundan fazlasını devredemez” biçimindeki ilke, iyi niyet koşuluna bağlanmış bazı istisnalar....., hakkın kazanılmasında etkili olan temel ilkedir. (bir yana bırakılırsa) (AA)

B) Mevcut yasalarımıza toplu bir bakış, yasaların adlarıyla bir alfabetik liste yapmak imkânına sahip olmadığımızı, ayrıca birçok yasa adının konusunu kapsamadığını gösterecektir.: “Bazı” sözcüğü ile başlayan çok sayıda yasamız bulunmaktadır. (şöyle ki) (AD)

C) Devlet desteği,.....örf ve âdet hukukunun belirlenmesinde.....bir yargı kararı ile uygulanmasının zorunlu hâle getirilmesi yönlerinden kendini gösterir. (hem...hem de) (CA)

D) Yasa yapma çalışmalarının sonucu ortaya çıkan metinlerde ifadesini bulmuş normları tek başına hukuk olarak anlamak ve kabul etmek mümkün değildir....., günün bütün sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal ve diğer ilişkilerini belirlemek mümkün olsa bile, çok uzak olasılıkları önceden keşfetmek mümkün değildir. (öte yandan) (AD)

7. Etkinlik: Konuşma (K.1.1/K.1.2/K.2.1)

1. Okuduğunuz metinde verilen örnekleri ve Türkiye’de geçirdiğiniz sürede gördüklerinizi dikkate alarak size ilginç ve farklı gelen görgü kurallarını açıklayınız.

2. Siz de kendi ülkenizde uygulanan ve Türkiye’dekilerden farklı olduğunu düşündüğünüz görgü kurallarına örnekler veriniz. *(Öğretici, etkinliği karşılıklı konuşma şeklinde gerçekleştirmeye çalışır, öğrencileri konuşmaya teşvik eder. Öğrencilerin anlamadığı noktalarda yardımcı olur, gerekirse verdiği örneklerle konuyla ilgili bilgi ve düşüncelerini ifade etmelerine rehberlik eder.)*

Metin Başlığı: Örf ve Âdet Kuralları

Beceriler: Dinleme, yazma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, soru-cevap, anlatım, ödev

İçerik Hedefleri: Örf ve âdet kurallarının kapsamı hakkında bilgi sahibi olma; örf ve âdet kuralları ile örf ve âdet hukuku arasındaki farkın ayırımına varma

Kazanımlar

1. (D.2.1) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konularda kullanılan terimleri fark eder.
2. (D.2.2) Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konularda kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlenin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (D.1.1) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu rahatlıkla takip eder.
3. (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.
4. (D.1.4) Dinlediği/izlediği konuyla ilgili sorulan soruları rahatlıkla anlar.
5. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Bağlayıcılık, dogmatik, teamül hukuku, resmî, alt kültür, toplum baskısı, olanak, homojen, aleyh,

Hedef Dil Yapıları: Geniş ölçüde..., doğrudan doğruya..., bir anlamda...

Hedef Fiiller: Mahkûm edilmek, yasaklamak, düzenlemek, zorunlu kılmak

Metne Hazırlık

‘Toplum tarafından mahkûm edilmek’ sözünden ne anlıyorsunuz? Sizce bu söz neyi ifade etmektedir? Düşüncelerinizi aşağıdaki boşluğa yazınız.

.....

.....

.....

.....

1. Etkinlik: Metni Dinleme

Dinleyeceğiniz metinde geçen, ilk kez duyduğunuz sözcük ve terimleri not ediniz (D.2.1). *(Etkinlikte öğretici, metni konuşma hızında okur. Metni dinleyen öğrencilerden ilk kez duydukları, dolayısıyla anlamını bilmedikleri sözcük ve terimleri yazmaları beklenmektedir. Etkinlik sonunda, öğrencilerin elindeki notlar incelenerek dinlediklerini fark etme ve yazma becerileri kontrol edilmiş olur. Gerekirse metin tekrar okunarak ilgili sözcüklerin tümünün belirlenmesi sağlanır. Sözcük ve terimleri fark etme etkinliği tamamlandıktan sonra öğrencilerin metnin içeriğini anlayabilmeleri amacıyla metin bir kez daha okunur.)*

Dinleme Metni

Salt "**örf ve âdet kuralları**", hukuk literatüründe çoğunlukla "pozitif (dogmatik) hukukun kaynakları" arasında incelenmektedir. Zira "örf ve âdet kuralları" ile **bağlayıcılık** karakteri taşımakta bulunan *davranış kurallarından* olan "örf ve âdet hukuku kuralları" karıştırılmakta veya bu ayrım tam olarak vurgulanmamaktadır. Aslında hukuksal değerlendirmede ilk planda bağlayıcılıktan yoksun "örf ve âdet kuralları" bir yana bırakılmalı ve böylece ayrım yapılması gereken kavramlar olan "örf ve âdet hukuku kuralları" ile "*teamül hukuku*", pozitif hukukun kaynakları çerçevesinde değerlendirilmelidir.

*Toplumsal yapıda kendisine yer bulan örf ve âdet kuralları ise; insan davranışlarını düzenleyen kurallar arasında bulunmaktadır. Her toplumsal yapı içinde yaşayan örf ve âdet kuralları, hiçbir organ tarafından açık bir biçimde konulmadıkları ve arkalarında yine **resmî** bir otorite bulunmadığı hâlde; yavaş yavaş, kendiliğinden ve dereceli olarak oluşan ve toplum içindeki ilişkileri yöneten, insanların gündelik tavır ve hareket usullerini ve yaşama yöntemlerini düzenleyen sosyal normlardır. Bunlar toplumdan topluma, aynı toplum içindeki *alt kültür*lere, yerlere ve aynı yerde zamana göre değişirler.*

Hukuksal nitelik taşımayan sosyal davranış kurallarından örf ve âdetlerin, kendilerine uymaya *zorlayıcı güçleri* farklıdır. Bunlardan bazılarına uymaya *sevk için toplumun bir baskısı* yoktur, bunlara kendiliğinden alışkanlıkla uyulur. Fakat bazı kuralların meydana koyduğu davranış ve hareket örneğinden *sapmalar*, toplum tarafından mahkûm edilmektedir. Hatta bu toplumsal yaptırım o kadar güçlü bir baskı oluşturmaktadır ki, bireyler bunlara uymaktan başka çare bulamamaktadırlar. Bireylerinin seçme **olanakları**

bulunmayan veya çok az olan toplumsal yapılarda, örf ve âdetlerin baskısı çok güçlü hissedilir. Ancak bu **toplumsal baskı**nın gücü, çağdaş karmaşık toplum yapısının *oluşum sürecine* bağlı olarak azalmaktadır. Gerçekten *çağdaş toplumlarda*, kişisel olmayan ilişkiler, geniş ölçüde kişisel ilişkilerin yerini aldığı için; örf ve âdetlerin etkisi azalmakta ve insanlar, grubun doğrudan doğruya olan kontrolü dışına çıkmaktadırlar. Bir anlamda toplumsal yapıdaki değişme ile **homojenliğin** azalarak, karmaşık bir toplumsal yapının oluşumundaki süreç, örf ve âdetlerin *aleyhine* işlemektedir. Öte yandan kanunla yasaklanmamış veya suç hâline getirilmemiş bir “örf ve âdet”in uygulanması da engellenemez. Bu gibi örf ve âdetin uygulanması bireylerin seçimlerine bırakılmıştır. (Dinçkol, 2013, s.16-17’den alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Metinde kullanılan aşağıdaki sözcük ve terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (D.2.2).

<i>Bağlayıcılık</i>	Devletin olan, devlete ait, devletle ilgili (resmî)
<i>Teamül hukuku</i>	Yararlanılan uygun şart veya durum (olanak)
<i>Resmî</i>	Bir şeyin veya bir kimsenin karşısında olma (aleyh)
<i>Alt kültür</i>	Tüm sorgulama süreçlerinin dışında tutulup yanlışlanması ya da doğrulanması bilimsel incelemeye kapalı olan, doğruluğu sınanmadan benimsenen kavram, fikir, inanç (dogmatik)
<i>Toplumsal baskı</i>	Kişi ya da kümelerin davranış, inanç ve değerlendirmelerini yönlendirmek, onların kararlarını etkilemek, kısıtlamak ya da değiştirmek için yakın çevrenin ya da genel olarak toplumun yaptığı baskı (toplumsal baskı)
<i>Olanak</i>	Benzer karakterlere ya da yapıya sahip olan (homojen)
<i>Homojen</i>	Uyulması zorunlu (bağlayıcılık)
<i>Aleyh</i>	Görenek hukuku (teamül hukuku)
<i>Dogmatik</i>	Bir toplumsal kümenin, topluma ait kültürden bazı yönlerden değişiklik gösteren kültür biçimi (alt kültür)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıda verilen bilgileri, dinlediğiniz metne göre işaretleyerek değerlendiriniz (D.1.1/D.1.2). *(Etkinlikte öğretici, öğrencilerin aradıkları bilgiyi bulabilmeleri için metni tekrar okur. Öğrenciler, hem metni dinler hem de bilgileri kontrol ederler.)*

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Örf ve âdet kuralları, insan ()/()/() davranışlarını düzenleyen kurallardır. (D)
- B) Örf ve âdet kurallarına uymamanın ()/()/() cezası, çoğunlukla toplum tarafından verilir. (D)
- C) Örf ve âdet kuralları, pozitif hukukun ()/()/() kaynakları arasındadır. (D)
- D) Örf ve âdet hukuku ile örf ve âdet ()/()/() kurallarının, uygulanma süreci aynıdır. (Y)
- E) Örf ve âdet kuralları genel nitelik taşırlar ()/()/() ve toplumdan topluma değişiklik göstermezler. (Y)

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları “geniş ölçüde”, “doğrudan doğruya” ve “bir anlamda” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2). *(Öğretici, ilgili dil yapılarının kullanıldığı yerleri tekrar okuyarak öğrencilere hatırlatmada bulunur.)*

- A) Toplum hâlinde yaşamak zorunda olan insanların kendilerini uymaya zorunlu saydıkları kuralların en önemlilerini hukuk kuralları oluşturur. Bu kurallar, kişilerin.....dış ilişkilerini düzenlerler. (doğrudan doğruya) (AD)
- B) Yazılı olmayan hukuk, belli bir organ tarafından konulmayan, toplum içinde zamanla kendiliğinden oluşan kurallardan meydana gelen hukuktur. Yazılı olmayan hukukun en.....geçerli olduğu ülkeler, Anglosakson ülkeleridir. (geniş ölçüde) (AA)
- C) Bilişim araçlarının kötüye kullanılması, kişilik haklarına zarar verebilmektedir. Öte yandan, bankacılık sisteminin.....elektronik ortamda işler hâle gelmiş olması da, bu konuların hukuksal düzenlemelere bağlanmasını zorunlu kılmaktadır. (geniş ölçüde) (AA)

D) İnsan, toplum içindeki ilişkileri düzenleyen kurallara sadece uyan bir yaratık değil, bu kuralları yapan, uygulayan ve değiştiren bir varlıktır. İnsan toplumları tarih içinde genel olarak daha iyiye, daha ileriye doğru sürekli bir gelişme göstermektedir. İnsanlık tarihi,.....bu gelişmenin sağlanması; insanlara daha çok mutluluk getirecek bir toplum düzenine ulaşılması için harcanan çabaların, girilen savaşımın tarihidir. (bir anlamda) (AA)

Ödev

(Öğrencilere, bir sonraki derste işlenecek olan “Hukuk Kuralları” adlı metin dağıtılır. Öğrencilerden metni okumaları, anlamını bilmedikleri sözcükleri tahmin etmeleri, daha sonra sözlükten bu sözcüklerin anlamlarını bularak doğru olup olmadıklarını kontrol etmeleri, yanlış olan tahminlerinin doğrularını yazmaları istenir. Verilen ödevin ne zaman kontrol edileceği, öğrencilere duyurulur.)

Metin Başlığı: Hukuk Kuralları

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 3 ders saati

Yöntem-Teknik: Tartışma, not tutma, soru-cevap, anlatım, güdümlü yazma, hazırlıklı konuşma

İçerik Hedefleri: Hukuk kurallarının içeriği, uygulanması ve diğer toplumsal davranış kuralları ile ilgisi konusunda gerekli bilgilere sahip olma

Kazanımlar

1. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
2. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
6. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
7. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
8. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
9. (Y.2.2) Alanla ilgili yazılarını Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazar.
10. (Y.2.3) Alanla ilgili yazılarını, yazım ve noktalama hatası yapmadan yazar.
11. (K.3.1) Alanla ilgili terimlerden de yararlanarak sunum yapar.
12. (K.3.2) Alanla ilgili bilgi ve görüşlerini, akıcı bir biçimde ifade ederek sunum yapar.
13. (K.2.2) Alanla ilgili konuşmalarında beden dilini etkili kullanır.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Muhatap, eylem, beşeri davranış, sorumluluk, yükümlülük, mahiyet, kınanma, mensup, ihlal, tazminat ödeme, haklardan mahrum kalma, ölçüt, merkezî siyasal iktidar, iddia, dayanak, gerekçe, örgütlenme, yargılama, egemenlik,

fiilen, davacı, mağdur, menfaat, ihbar, mal, sanık, kanaat, suç oluşturmaya uyuşmazlıklar, taşınmaz, mülkiyet, makam

Hedef Dil Yapıları: daha teknik tabirle, bunun yanında,...ile birlikte, genel olarak, özel olarak, ister...isterse..., -dA belirttiğimiz gibi, söz konusu..., aynı zamanda, söz gelimi, ya...yahut da..., öyle görünüyor ki, her şeyden önce, daha gündelik bir tabirle, başka bir deyişle, ...noktanın altını çizmek..., ne var ki, bir yandan...diğer yandan..., her ne kadar, söz konusu ol-, bizzat, kabaca..., dİĞİ takdirde,

Hedef Fiiller: Maruz kalmak, hakaret etmek, tanık olmak, suç oluşturmak, dava açmak, cezaya hükmetmek

Metne Hazırlık

(Öğretici, öncelikle bir önceki derste verilen ödevleri kontrol eder. Öğrencilerin belirledikleri sözcükleri karşılaştırarak metinde kullanılan sözcük ve terimlerin doğru tespit edilip edilmediği ile ilgili değerlendirmede bulunur.)

“Kanunsuz suç ya da ceza olmaz.” sözü sizce neyi ifade etmektedir? *(Öğretici, öğrencileri konuşturmak ve tartışmaya katılmalarını sağlamak amacıyla çeşitli yönlendirmelerde bulunur, öğrencilerin görüşlerini aldıktan sonra gerekli açıklamayı yapar.)*

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metni okurken önemli gördüğünüz bilgileri not alınız (O.1.4).

(Etkinliğin amacı, öğrencilerin not tutarak okuma ve çalışma becerilerini geliştirmektir. Etkinlikte ayrıca, öğrencilerin kendi kendilerine yapacakları not alarak okumaların öncesinde, metne göz atarak nelerle odaklanmaları gerektiğini belirlemelerinin önemli olduğu vurgulanmalıdır. Okuma etkinliği sonunda öğrencilerin tuttıkları notlar incelenerek hedefe ulaşılma durumu gözden geçirilir.)

Okuma Metni

Hukuk kuralları, aynen diğer kurallar gibi yöneldikleri kişilere, daha teknik tabirle **muhatap**larına belli bir şekilde davranmayı veya davranmamayı söyler. Yani hukuk kuralları öncelikle emreder veya yasaklar. Bunun yanında hukuk kuralları, belli

durumlarda belli eylemlerde bulunmaya izin verir. Hukukun belli bir eylemde bulunmaya izin vermesi, kişinin o **eylemi** yapmaya mecbur olmamakla birlikte, yapması durumunda istemediği bir durumla karşılaşmayacağı, izin verilmiş bir eylemin tipinin, hukuk tarafından korumaya alındığı anlamına gelir.

Genel olarak bütün kuralların, özel olarak ise hukuk kurallarının emir ve yasaklarla kişileri belli bir şekilde eylemde bulunmaya mecbur tutmasının da ne anlama geldiğini açıklamamız gerekiyor. *Mecburiyet* yahut zorunluluk, esasında, aksi şekilde davranmanın imkânsız olduğunu ifade eder. Nitekim bu kelimeler, özellikle nesneler ve *fizikî dünya* hakkında kullanıldığında *doğa yasalarına* karşılık gelen bir anlama sahiptirler. Bununla birlikte **beşeri davranışı** yönlendiren kuralların mecbur kılmasından bahsettiğimizde, aksi şekilde davranmanın imkânsızlığını kastetmeyiz. Bir kuralın emir veya yasakla yöneldiği kişi, pekâlâ bu kuralın işaret ettiği eylemi gerçekleştirmeyebilir. İster ahlâk, ister din, isterse hukuk kuralı olsun, insanlar bu kuralların aksi yönünde hareket edebilirler. Hatta şöyle söylemek belki daha doğru olacaktır: aksi yönde hareket etme ihtimali, zaten o kuralların yaratılmasının nedenidir. Eğer insanlar öldürme kabiliyetinden yoksun olsa idiler, öldürmeyi ahlaken, dinen veya hukuken yasaklamanın bir anlamı kalmazdı. Dolayısıyla kuralların yarattığı mecburiyet veya zorunluluk, daha çok, **sorumluluk** ve **yükümlülük** anlamlarına gelir. Sorumluluk ve yükümlülük ise, söz konusu kural sisteminin *mahiyeti* açısından değişkenlik gösterir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, bir ahlak kuralına uymamakla ortaya çıkan ahlaki sorumluluk kişinin *vicdan azabı* veya psikolojik huzursuzluğu sonucuna ve aynı zamanda diğer insanlar tarafından *kınanmasına* neden olur. Bir din kuralının aksi yönünde eylemde bulunmak, o dinin **mensubu** açısından, bu dünyada veya öte dünyada çekilecek bir acıyı doğurur. Bir hukuk kuralının **ihlali** nedeniyle ortaya çıkan sorumluluk, yani bir yükümlülüğün yerine getirilmemesi, kişinin **hukuk düzeninin** öngördüğü sonuçlarla karşılaşmasına neden olur. Bu sonuçlar, **tazminat ödeme**, bazı **haklardan mahrum kalma** veya doğrudan **cezaya maruz kalma** yahut eylemiyle elde etmeyi umduğu sonucun gerçekleşmemesi olabilir.

Hukuk kurallarının özellikle gündelik hayatta sıkça karşılaştığımız örnekleri, ahlak kurallarıyla, din kurallarıyla yahut örf ve âdet kurallarıyla benzerlik gösterebilir yahut bu kurallara dayandırılabilir. Söz gelimi *hırsızlık*, adam öldürme, *hakaret etme* gibi eylemler, pek çok ahlak anlayışı, neredeyse bütün dinler ve yine neredeyse bütün toplumların tarihten gelen örf ve âdetleri çerçevesinde yasaklanmıştır. Bununla birlikte, söz gelimi hırsızlığı yasaklayan bir kuralın hukuk kuralı olup olmadığını belirleyebilmek için bazı

ölçütler geliştirmek zorundayız. Eğer böyle ölçütler geliştiremezsek, kurallar arasında ya ayırım yapmak gereksizleşecek yahut da kavram karmaşası sonucu, hukuktan beklenen belirlilik imkânsız hâle gelecektir.

Öyle görünüyor ki, bir kuralın hukuk kuralı olduğunu söylemek, her şeyden önce, söz konusu kuralın *merkezî siyasal iktidar* tarafından çıkarıldığını söylemektir. Daha gündelik bir tabirle, bir kural devlet tarafından çıkarılmışsa hukuk kuralıdır. Bu durumda hukuk kurallarını diğer kurallardan ayıran özelliğin, *kuralın koyucusu*, yaratıcısı tarafından yapılan belirlemeye bağlı olduğunu söyleyebiliriz.

Devlet tarafından yaratılmayı, hukuk kuralı olmanın belirleyici özelliği yapmanın bazı sonuçları bulunuyor. İlk olarak söylenmesi gereken, bir kuralı hukuk kuralı yapan şeyin, o kuralın içeriği olmadığıdır. Yani bir kuralın neyi emrettiği veya yasakladığına bakarak, emredilen veya yasaklanan şeyin ahlak veya din tarafından da emredilip emredilmediğini, yasaklanıp yasaklanmadığını tartışma konusu yaparak o kuralın hukuk kuralı olduğuna karar vermek mümkün değildir. Bu açıdan hukukilik, bir usul yahut biçim sorunudur. Başka bir deyişle, hukuk kuralı olmak, kuralın yapılış usulüne ait bir meseledir. Bu noktanın altını özellikle çizmemizin nedeni, özellikle felsefeciler tarafından yapılan ama gündelik hayatta da zaman zaman rastladığımız bir tartışmanın kafa karışıklığına yol açma ihtimalidir. Bazı felsefeciler, bir kuralın hukukilik sıfatını alabilmek için bazı *ahlaki ölçütleri* yerine getirmesi gerektiğini iddia ederler. Bu *iddianın* bir uzantısı olarak, gündelik siyasal tartışmalarda ‘kanun (yasa) devleti’ ile ‘**hukuk devleti**’ arasında ayırım yapıldığına tanık oluruz. Böyle bir ayrımla kastedilen, devletin çıkardığı kurallara kanun (yasa) dense bile, hukukun yasaları aşan bir kavram olduğudur. Söz konusu iddianın *tarafhtarlarına* göre, yasaların aynı zamanda hukuk sayılabilmesi için, bazı *evrensel* ahlaki ilkelere uygun olması gerekir. Ne var ki, hukukun *olağan uygulanışında*, devlet tarafından çıkarılan kuralları uygulamakla görevli kişi ve kurumlar bu kuralların ahlakiliğini tartışma konusu yapmazlar ve devletin çıkardığı kuralları hukuk kabul ederek eylem ve kararlarına *dayanak* ve *gerekçe* yaparlar.

Hukuk kuralı olmanın, devlet tarafından yaratılmış olmaya bağlanmış olmasının bir başka sonucu, hukuk kurallarının birer ahlak veya din kuralı olarak kabul edilememesidir. Yani bir yandan ahlak ve din kuralları hukuk kuralı olarak kabul edilmezken, diğer yandan hukuk kurallarına da ahlakilik ve dinilik sıfatı yüklenemez. Bu sonucun *pratik anlamı*, hukuk kurallarına uyan bir kişinin sırf bu yüzden ahlaklı bir insan olamayacağıdır. (...)

Hukukun, **devletin ürünü** olması nedeniyle doğallıkla sahip olduğu bazı özellikler bulunmaktadır. Bu özelliklere değinmeden önce, bir noktanın altını çizmemiz gerekiyor. Her ne kadar hukukun devletin ürünü, devlet yapımı kuralları olduğunu söylüyorsak da, devlet ve hukuk ilişkisi, yapan-yapılan ilişkisi kadar basit değildir. Zira *hukukun yaratıcısı* olarak devleti kolaylıkla teşhis edebilmemize karşın, döngüsel bir şekilde, devletin de hukuk tarafından yaratıldığını gözlemliyoruz. Eğer devlet bir iktidar **örgütlenmesi** ise bu örgütlenme doğal olarak kurallara, yani hukuka dayanır. Örgütlenmenin biçimi, sınırları, yetkileri ve gücü, tümüyle hukuk tarafından belirlenir. Öte yandan hukuk, yine bu örgütlenme tarafından üretilmektedir. Dolayısıyla hukuk ve devlet sürekli olarak birbirlerini yaratmaktadır. Bu durumda ise hukuk sözcüğünü kullandığımız yerde devlet sözcüğünü, devlet sözcüğünü kullandığımız yerde ise hukuk sözcüğünü kullanmamız, herhangi bir anlam kayması yaratmaz. Kısaca diyebiliriz ki, hukuk ve devlet sözcükleri, aynı anlam ve olgular bütününe gönderme yaparlar. Şimdi, hukuk veya devlet olmanın doğal anlamlarından bir kaçını ele alabiliriz.

‘Hukuk kuralı’, ‘merkezî siyasal iktidar’ veya ‘devlet’ ifadelerinin taşıdığı zorunlu bir anlam, ‘örgütlü yargılama’dır. **Yargılama**, herhangi türden bir kuralın varlığında kendiliğinden ortaya çıkar. Yargılama, bir eylemin bir kurala uygun olup olmadığını belirlemedir. Bu açıdan ahlak kuralları söz konusu olduğunda kişinin kendi eylemleri hakkında yaptığı değerlendirme bir yargılama, kişi de bu durumda kendisinin yargıcı olduğu gibi, diğer insanların değerlendirmesi de yargılamadır. Ancak hukuktan ve devletten bahsettiğimizde, bu yargılama örgütlenmiş, kurumlaşmış, **egemenlik** alanının tamamında etkin, sürekli ve düzenli bir şekilde karşımıza çıkar. (...)

Devletin örgütlü yargılama faaliyetinde ilk olarak göze çarpan, **mahkemeler**dir. Mahkemeler, devlet tarafından yaratılan hukuk kurallarına *filen* uyulup uyulmadığını belirler. Mahkemelerin bir kısmı, suç adı verilen ihlallerle ilgilenir. Suç, iktidarın önemli gördüğü kural ihlalleridir ve bir eylemin bu türden bir ihlal olduğu mahkemece tespit edilirse, mahkemenin diğer görevi, hukukun öngördüğü çerçevede bir cezaya karar vermektir. Suç oluşturduğu kabul edilen eylemlerde devlet, aynı zamanda **davacı** konumundadır. Dolayısıyla suç işlediği düşünülen kişinin mahkemece yargılanması süreci, yine devlet tarafından yönetilir. Söz gelimi Türk hukuku, suç *mağdurlarının*, mesela **eşyası** çalınan bir kişinin, bizzat dava açmasına izin vermez. Kabaca ‘bir başkasının **malını**, izinsiz olarak kendi **menfaati** için almak’ şeklinde tanımlanabilecek hırsızlık, hukuk düzeni tarafından önemli bir kural ihlali olarak görülür. Hırsızlık eyleminden şikâyet veya

ihbar gibi bir yolla haberdar olan devlet görevlisi, yani **savcı**, gerekli hazırlığını yaptıktan sonra, **ceza mahkemesinde zanlı (şüpheli)** aleyhine dava açar. Mahkeme, hukukun öngördüğü yargılama kuralları çerçevesinde, yargılanan kişinin, yani *sanığın*, gerçekten bu eylemi yapıp yapmadığını araştırır. Eylemin sanık tarafından gerçekleştirildiği kanaatine varıldığı takdirde, mahkemece bu eylem için bir cezaya hükmedilir.

Mahkemelerin bir kısmı ise bireyler arasındaki *suç oluşturmayan uyuşmazlıkların* giderilmesiyle ilgilenir. Bir eşyanın veya **taşınmazın** kullanımıyla, ailevi ilişkilerle veya ticari ilişkilerle ilgili uyuşmazlıklar, mahkemeler tarafından hukukun öngördüğü çerçevede sonuca bağlanır. Eşyanın kimin **mülkiyetinde** olduğu, taşınmazı kimin kullanacağı, verilen zararın nasıl tazmin edileceği, çocuğun babasının kim olduğu, bozuk mal satın alan kişinin satıcıdan neler talep edebileceği gibi uyuşmazlıklar, bu mahkemeler tarafından karara bağlanır. Bu uyuşmazlıklarda da çeşitli hukuk kuralları ihlal edilmişse de, devlet bu ihlalleri cezalandırmaya gerek görmez.

Hangi olaylara ve uyuşmazlıklara hangi mahkemelerin bakacağı, yargılama sürecinin nasıl başlatılacağı, yargılama sürecinde tarafların ve yargılama **makamlarının** hangi kurallara uyacağı hukuk kuralları tarafından belirlenmiştir. Yargılamanın örgütlülüğü bu belirlilikle ortaya çıkar. Böyle bir örgütlü yargılama, hukukun doğal bir özelliği iken söz gelimi örf ve âdet kuralları söz konusu olduğunda, kuralların ihlal edilip edilmediğine kimin, nasıl karar vereceği, yargılamanın nasıl başlatılacağı belli olmadığı gibi, düzenli ve belirli bir yargılama usulü de bulunmaz. (...) (Aydın ve Sütken, 2014, s.15-18'den alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıda anlamları verilen sözcük ve terimleri, metinde kullanılan eş ya da yakın anlamlılarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.2).

Örgüt

Fiiil: İnsanın bir dış nedenle değil de, doğrudan doğruya kendisinin gerçekleştirdiği davranışları (eylem)

Egemenlik

Mesuliyet: Uyulması gereken bir yargıya, bir kural ya da yetkili üstün verdiği buyruğa uyulmaması üzerine suçlu düşme durumu (sorumluluk)

Tazminat

Mükellefiyet: Yapılması zorunlu olan iş veya bir işi yapma zorunluluğu (yükümlülük)

Yükümlülük

Mülkiyet

Eylem

Sorumluluk

Ölçüt

Ödence: Hukuka aykırı davranışın yol açtığı zararı karşılamak için ödenen para (tazminat)

Kriter: Bir yargıya varmak ya da değerlendirmede bulunmak için başvurulmuş ilke (ölçüt)

Teşkilat: Belirli bir amaca yönelik, birbirleriyle bağlantılı eylemlerin gerçekleştirilmesi için, bireylerin, önceden belirlenmiş davranış kalıpları, görevler ve sorumluluklar çerçevesinde bir araya gelmesiyle oluşan, tamamlayıcılık ve devamlılık gösteren toplumsal yapılanma (örgüt)

Hâkimiyet: Yaşanan tarihsel evreye bağlı olarak, kamu işlerinde, Tanrı'dan, ulustan, halktan, işçi sınıfından ya da başka bir kaynaktan geldiğine inanılan üstün ve sınırsız güç (egemenlik)

Sahiplik: Bir taşınmazın sahibi olmayı, onu kullanmayı, kiralamayı, satabilmeyi sağlayan bireysel hak (mülkiyet)

Etkinlik 2. Sözcük Bilgisi

Aşağıda anlamları bulunan sözcükleri, karışık olarak verilen metinlerde boş bırakılan yerlere uygun bir şekilde yerleştiriniz (O.2.1/Y.1.1).

Kınama: Bir toplumsal kümede yaptırıma bağlanmış davranış ölçülerine aykırı düşen davranışlar karşısında kümece takınılan olumsuz yönde eleştirici ya da suçlayıcı tutum

Mahrum: Yoksun

Beşeri: İnsanoğlu ile ilgili

1) Toplumlar ahlak konusunda çok duyarlıdır. Ahlak kurallarına aykırı hareket edenler, toplumun hafif veya ağır tepkisiyle karşılaşır. Bu tepki.....dan, horlamaktan, toplum dışına itilmeye kadar değişik şiddetlerde olabilir. (kınama) (AD)

2) Bir hukuksal düzenleme adalet boyutundan.....sa, adalet unsurunu taşııyorsa, bir yetersizlik söz konusudur. (mahrum) (AD)

3) Devletin zor kullanma gücü, hukuk kurallarının yaptırımları olarak ortaya çıkar. Bu güç, ihlal edilen kuralın niteliği ile uygulanan yaptırımın tür ve ağırlığına oranla ve yaptırıma.....kalan kişinin, aleyhine verilen karara uymasına veya

Mahiyet: Nitelik; içyüz

Maruz: Bir olayın, bir durumun etkisinde veya karşısında bulunan

İhlal: Yasa ve düzene uymama

Mensup: Bir kimseyle, bir şeyle ilgisi veya bağıntısı bulunan

Muhatap: Kendisine söz söylenilen kimse, kendisiyle konuşulan kimse

direnmesine göre değişen derecelerde ortaya çıkar. (maruz) (AD)

4) Bir toplumsal davranış kuralının hukuk kuralı sayılabilmesi için, bu kuralın kişilerce.....edilmesi veya bu kurala aykırı davranılması halinde, bu davranışta bulunanın bir devlet tepkisiyle karşılaşmasının öngörülmesi gerekir. (ihlal) (AA)

5) Devletli toplumlarda, din kuralları, ya o dinden olan veya olmayan tüm kişilere uygulanmış, ya da diğer dinlere.....olanlar belirli konularda kendi dinlerinin kurallarına göre yönetilmeleri serbest bırakılmıştır. (mensup) (CA)

6) Herhangi bir din kuralının mevcut olduğuna inanan ve onu ihlal eden kişi, öbür dünyada cehennem azabı çekeceğine inanarak, bu dünyada bundan dolayı korkmakta ve rahatsızlık duymaktadır, işte din kurallarının.....davranışları etkilemesi bakımından gerçek yaptırımı bu korkudur. (beşeri) (AD)

7) Türk hukukuna göre, bir mahkemenin kararı diğerleri için bağlayıcı olmaktan uzaktır. Hatta aynı mahkeme, aynı.....teki başka bir olayda evvelce verdiği kararlar gereğince hareket etmek zorunluluğunda değildir. (mahiyet) (AD)

8) Kamu otoriteleri, vatandaşların, yönetilenlerin ve işleme.....olanların onayı olup olmadığına bakmaksızın tek yanlı olarak uyulması zorunlu kurallar koyabilir. (muhatap) (CA)

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıda yer alan sözcük ve terimleri, anlamlarıyla doğru bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).

Hakaret

Bir hukuksal durum, işlem ya da eylemin ilgili kişilere bildirilmesi (ihbar)

İktidar

Bir hakkın varlığı, kapsamı ya da sonuçları bakımından ortaya çıkan anlaşmazlık, çekişme (uyuşmazlık)

<i>İddia</i>	Yönetme gücünün sahibi (iktidar)
<i>Dayanak</i>	Mahkeme kararlarında, kararın dayandığı yasal ve hukuksal sebeplerin gösterilmesi (gerekçe)
<i>İhbar</i>	Kat, mevki (makam)
<i>Sanık</i>	(Kanı) Kanıtlanmış sayılmak için yeterli dayanağı olmayabilen, ancak doğru olduğuna inanılan ve anlıksal etkinlikler yoluyla varılmış olan bir yargı (kanaat)
<i>Mal</i>	Bir iddiayı güçlendirmeye yarayan tanıt (dayanak)
<i>Menfaat</i>	Birbirine karşı olan iki tarafı dinleyerek bir yargıya varma, muhakeme (yargılama)
<i>Kanaat</i>	Suçlu olduğu sanılarak mahkemeye sevk edilmiş kimse (sanık)
<i>Uyuşmazlık</i>	Ev, arsa, bahçe vb. taşınamayan mal ve mülklerin ortak adı (taşınmaz)
<i>Taşınmaz</i>	Küçültücü söz veya davranış (hakaret)
<i>Makam</i>	İnsan gereksinimlerini doğrudan veya dolaylı olarak karşılama özelliğine sahip her türlü nesne (mal)
<i>Gerekçe</i>	Sav (iddia)
<i>Yargılama</i>	Çıkar (menfaat)
<i>Dava</i>	Haksızlığa uğramış (kimse) (mağdur)
<i>Mağdur</i>	Korunmanın bir hüküm ile sağlanması için yargıya başvurma (ihbar)

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıda verilen bilgileri, okuduğunuz metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) İnsanlar, hukukun izin verdiği eylemleri gerçekleştirmeye; yasakladığı eylemlerden kaçınmaya mecburdurlar. (Y) () / () / ()
- B) Din kurallarına aykırı hareket eden kişiler, insanlar tarafından kınanma yaptırımına maruz kalırlar. (Y) () / () / ()
- C) Hukuk kurallarını, diğer toplumsal davranış kurallarından ayıran en temel özellik, bu kuralların devlet tarafından () / () / ()

çıkarılmış olmasıdır. (D)

D) Hukuk, yasaları aşan bir kavram olduğundan çıkarılan yasalar hukuka uygun olmalıdır. (D)

E) Hukuk kurallarının uygulanmasında kişinin kendi kendini değerlendirmesi yargılama ile ifade edilir ve buna göre kişi kendi kendinin yargıcısıdır. (Y)

F) Hırsızlık yapan bir kişiye dava açılması için mağdur olan kişinin şikâyetinde bulunması yeterlidir. (Y)

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “bunun yanında”, “genel olarak”, “özel olarak”, “ister...isterse...”, “-dA belirttiğimiz gibi”, “söz konusu...”, “aynı zamanda”, “söz gelimi”, “ya...yahut da...”, “başka bir deyişle”, “ne var ki”, “bir yandan...diğer yandan...”, “her ne kadar”, “bizzat”, “dİĞİ takdirde” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) İnsan toplumları tarih içinde.....daha iyiye, daha ileriye doğru sürekli bir gelişme göstermektedir. (genel olarak) (AA)

B) Hırsızlık, öldürme, işkence, hakaret, iftira gibi eylemler, çoğu ahlak, din, örf ve âdet ve hukuk sistemi tarafından mutlak yasaklanır.....yalan söylemek gibi bazı eylemler yine çoğu ahlak ve din anlayışları açısından mutlak yasaklanırken, hukuk kuralları yalan söylemenin ancak belli biçimlerine hukukî sonuç bağlar. (bunun yanında) (UA)

C) Anarşizm adı verilen ve bireysel özgürlüğün bütün değerlerin üstünde olduğunu iddia eden düşüncenin çeşitli formları,.....her türlü iktidarı bireysel özgürlüğe yönelmiş bir sorun olarak görerek reddeder.....tek tek bireylerin özgür iradeleriyle kurulmuş olmadıkça bu iktidarlara özgürlük düşmanı ilan eder. (ya...yahut da) (UA)

D) Din kurallarına uyulma....., bu kurallar devlet yaptırımına bağlanmamışsa, onlara uymaya zorlayacak toplumsal veya organize bir yaptırım bulunmamaktadır. (-dİĞİ takdirde) (CA)

E) Yukarı....., hukuk; tarih, toplumbilim, felsefe gibi çeşitli açılardan incelenebilecek boyutları olan çok yönlü bir kavramdır. Ama hukukun,....., dünyanın neresinde bulunursa bulunsun, belli bir düzene ulaşmış her toplumda

“uygulanan” bir davranış kuralları bütünü olduğu da unutulmamalıdır.....; hukuk sadece “ akademik” bir araştırma alanı değildir. (–dE belirttiğimiz gibi, aynı zamanda, başka bir deyişle) (AA)

F) Bir örf ve adet kuralını.....hukuk kuralı yapan, bir hukuk kuralının açıkça.....kurala gönderme yapmasıdır. (aynı zamanda, söz konusu) (UA)

G) İdarî makamlar kendi hareketlerine en yakın ve isabetli hedefin ne olacağını,.....kendi düşünüş ve anlayışlarına, kendi vicdanlarına, kendi iradelerine tespit edeceklerdir. (bizzat) (AD)

H) Teokratik devlet, din kurallarının geçerli olduğu bir devlet olarak tanımlanır., siyasal iktidarın çıkardığı ve uyguladığı kurallar, hukuk kurallarıdır. Kavramsal olarak devlet, din kurallarını uygulamaz. (ne var ki) (UA)

I) Hukuk, kendi kurduğu düzenin devamını öngördüğüne göre, bu düzene ait olmayan bir eylem, hukuk tarafından tanınmayacaktır....., resmî memur tarafından gerçekleştirilmedikçe, gündelik dilde ne ad verilirse verilsin, bir nikâhın kıyıldığından bahsetmek, bir çiftin evlendiğini, bu kişilerin karı koca olduğunu söylemek mümkün değildir. (söz gelimi) (UA)

İ) Ölüm cezasının kaldırılmış olması nedeniyle, geçmişte ölüm cezası gerektiren çok ağır suçları işleyenler için.....ağırlaştırılmış türde bir müebbet hapis cezası öngörülmüştür. (özel olarak) (AA)

J) Yaptırımın toplumsal yaşamdaki rolü çok önemlidir.....toplumsal yaşantıda birçok bireyi hukuka uygun davranmaya sevk eden etken yaptırım korkusu değilse de hukuka uygun olmayan fiilleri işlemekten çekinmeyen bireyler çoğunluktadır. Bu gibi kimseleri suç işlemekten alıkoyabilecek tek çare, hukuk yaptırımlarının kendilerine uygulanabileceği korkusudur. (her ne kadar) (AD)

K) Hukuk kuralları,.....sürekli tekrarlanan davranışlar ve uyulma zorunluluğu konusunda ortak bir inancın sonucu olarak doğmuş olsun,.....toplumun bazı alanlarında düzeni sağlamak için belirli bir kişi veya insan grubu tarafından akıl ve irade ürünü olarak getirilmiş olsun; toplumsal bir olgu ve birlikte yaşamının doğal ve zorunlu sonucudur. (ister...isterse) (CA)

L) Gündelik yaşamda karşılaşılan sıradan alışverişlerden, devlet iktidarının kullanılmasına kadar her konu, hukukun düzenleme alanı içindedir. İşte,.....bu karmaşık ve çok

.....

.....

.....

7. Etkinlik: Konuşma

Aşağıdaki sözcüklerin veriliş sırasına dikkat ederek hırsızlık yapan bir kişinin başına gelebilecek olayları anlatan bir konuşma yapınız (K.3.1/K.3.2/K.2.2).

“Hırsızlık, şikâyet, zanlı (şüpheli), mahkeme, sanık, hapis cezası, haklardan mahrum kalma, vicdan azabı” (Öğretici, öğrencilere sunum yapma üzerine kısa açıklamalarda bulunur. Öğrencilere örnek konuşma metinleri göstererek ve gerekirse kendisi örnek bir sunum yaparak rehberlik eder. Öğrencileri konuşmaya hazırlık aşamasında notlar tutmaları ve yapacakları sunumlarda bu notlardan yararlanmaları konusunda teşvik eder. Daha sonra öğrencilerin yapacakları kısa konuşmaları tek tek dinleyerek varsa yanlış telaffuzlarını düzeltir, düzgün cümleler kurmalarına ve öğrendikleri terimlerle anahtar kavramları kullanmalarına yardımcı olur.)

2. Ünite: Hukukun Dalları

Metin Başlığı: Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayrımı

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, özet yazma, anlatım

İçerik Hedefleri: Hukukun dallarının en genel ayrımlarından olan kamu hukuku ve özel hukuk ayrımının oluşum süreci ile ilgili bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.
2. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
4. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
5. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
6. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
7. (Y.2.2) Alanla ilgili yazılarını Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazar.
8. (Y.2.3) Alanla ilgili yazılarını, yazım ve noktalama hatası yapmadan yazar.
9. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Kamu hukuku, özel hukuk, vatandaş, kamu hizmeti, kamu yararı, kamu gücü, hukuksal rejim

Hedef Dil Yapıları: ...nihayetinde, ...esas olarak, en genel anlamıyla, deyim yerindeyse, bu noktadan sonra

Hedef Fiiller: Örgütlenmek, işlev görmek, tabi olmak

Metne Hazırlık

Hukukun iki farklı dalı olan kamu hukuku ve özel hukuk kavramları size neyi ifade etmektedir? Sizce kamu hukukunun ve özel hukukun ilgilendiği konular nelerdir? *(Etkinlikteki amaç, öğrencilerin ‘kamu ve özel’ sözcüklerine odaklanarak kamu hukuku ve özel hukukun içerikleri ile tahminde bulunmalarınıdır. Bu amaçla öğretici gerekirse öğrencilerin sözcükler üzerinden giderek çıkarım yapabilmelerine rehberlik eder.)*

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metni okuyunuz. Metnin genelinde neden bahsedilmektedir (O.1.1)?

(Etkinlikte amaç, öğrencilerin kamu hukuku-özel hukuk ayrımı ile ilgili ifadeleri ve ölçütleri fark etmeleridir.)

Okuma Metni

Hukuk sistemi, bir devletin sınırları içerisinde geçerli olan tüm hukuk kurallarının oluşturulmasını ve uygulanmasını ifade eder. Bu biçimde tanımlandığında hukuk sistemi içerisinde hayatın her alanına ilişkin, toplumsal ilişkilerin her boyutunu ilgilendiren kuralların varlığından söz edilebilir. Hukuk bir bütün olmakla birlikte, düzenlediği toplumsal ilişkilerin çeşitliliği nedeniyle hukukun uzmanlık alanlarına ayrılması ve çeşitli başlıklar altında incelenmesi söz konusudur. Bu tür ayrımlar, hukuk kurallarını incelemeyi, yorumlamayı ve nihayetinde bu kuralların öğretilmesini kolaylaştırır. Bu bağlamda, karşımıza çıkan en eski ayrımlardan biri “**kamu hukuku-özel hukuk**” ayrımıdır. *Kökenleri Roma hukukuna* kadar götürülebilecek olan bu ayrım, bazı noktalarda eleştirilmekle birlikte, günümüzde hâlâ geçerliğini korumaktadır.

Kamu hukuku-özel hukuk ayrımının ortaya çıkması, esas olarak devlet-**vatandaş** veya **yöneten-yönetilen** ayrımının ortaya çıkmasıyla yakından ilgilidir. Eğer hukuk, en genel anlamıyla toplumsal ilişkileri düzenleyen kurallar bütünü olarak tanımlanacak olursa, bu ilişkinin tarafları hukuk kurallarının niteliğini ve içeriğini belirlemek açısından önem taşıyacaktır. Eğer hukuk sadece belli bir toplumda yaşayan bireyler arasındaki ilişkileri düzenliyor olsaydı, muhtemelen kamu hukuku-özel hukuk şeklinde bir ayrım ortaya çıkmayacaktı. Ancak bu böyle olmadı; tarihsel süreç içerisinde bireyler yanında kurumlar da toplumsal yapıyı oluşturan unsurlar arasında yer aldı. Bireylerin örgütlenerek

oluşturdıkları ve toplumsal hayatın çeşitli alanlarında işlev gören kurumlar sistemi içerisinde, deyim yerindeyse kurumlar kurumu olan “devlet”, toplumdaki en kapsamlı ve en üstün gücü ifade eden siyasal iktidarı kullanma yetkisine sahip olması dolayısıyla öne çıktı. İnsanlık tarihinde, bir zamanda, bir şekilde devletin ortaya çıkmasının ardından, devletin **hukuki ilişkilerin** içinde yer alması veya tarafı olması da kaçınılmazdı. İşte bu noktadan sonra “kamu hukuku-özel hukuk” ayrımının bir ihtiyaç olarak doğduğu, esas olarak içinde devletin yer aldığı veya devletle ilgili hukuki ilişkileri tanımlamak için bu ayrımın geliştirildiği söylenebilir. (Aydın ve Sütken, 2014, s.197’den alınmıştır)

(...) Kamu hukuku ve özel hukuk ayrımının başlıca ölçütleri, **işlem** ve **eylemin öznesinin** niteliği, **kamu hizmeti**, **kamu yararı**, **kamu gücü** kullanma yetkisi, işlemlerin hukuksal niteliği, işlem ve eylemlere karşı uygulanabilen yaptırımlar, uyumsuzluk hâlinde görevli olan **yargı yerleri**, bu alanlarda uygulanacak hukuk kuralları veya tabi oldukları **hukuksal rejim** kavramları ve özellikleri etrafında toplanmaktadır. (Atay, 2013, s.19’den alınmıştır.)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcükleri, daha önce öğrendiğiniz sözcüklerden ve metinden yola çıkarak anlamlarıyla doğru bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1/O.2.2).

Kamu gücü

Bir kamu kurumunun ya kendisinin ya da gözetimi altındaki bir özel girişimin eliyle kamuya sağladığı hizmetler bütünü (kamu hizmeti)

Kamu hizmeti

Toplumsal kümelerin, katmanların, sınıfların ötesinde, tüm toplumun yararı (kamu yararı)

Vatandaş

Devletin kontrolünde olan örgütlenmiş gücün, kamu yönetimince kullanılan biçimi (kamu gücü)

Kamu yararı

Bir devletin yönetim biçimi (rejim)

Rejim

Bir cumhuriyete yasal bir bağ ile bağlı olan ve bundan kaynaklanan hak ve ödevleri bulunan gerçek kişi; halk egemenliğini paylaşan bireylerden her biri (vatandaş)

3. Etkinlik: Yazma (Y.1.1/Y.2.2/Y.2.3)

Okuduğunuz metinde genel olarak neden bahsedildiğini, aşağıda boş bırakılan yere kısaca yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Etkinlik 4. Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) Hukukun tek amacı bireyler arasındaki ilişkileri düzenlemektir. (Y)	() / () / ()
B) Kamu hukuku-özel hukuk ayrımı, hukukun uzmanlık alanlarına ayrılmasını sağlayan en köklü ayrımlardan biridir. (D)	() / () / ()
C) Kamu hukuku-özel hukuk ayrımı, tek bir ölçütle sınırlandırılmaktadır. (Y)	() / () / ()
D) Kamu hukuku-özel hukuk ayrımı, hukukun bireyler arasındaki ilişkileri düzenleme görevinden ortaya çıkmıştır. (Y)	() / () / ()
E) Roma hukuku yeniden canlandırılarak Kıta Avrupası hukuk sistemi ortaya çıkmıştır. (İ)	() / () / ()

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “nihayetinde”, “esas olarak”, “en genel anlamıyla”, “deyim yerindeyse”, “bu noktadan sonra” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Hukuk, kurallara uyulmamasına çeşitli tepkiler verir. Bunun en bilineni cezadır. Bazı hukuka uygunsuz hareketler söz konusu olduğunda devlet, hukukun gerektirdiği sonuca ulaşılmasını güç kullanarak sağlar. Bu sisteme, zorla yerine getirme denir. Kişilerin

uğradıkları zararların karşılanması da hukuktaki yaptırımlar arasında yer alır.....hukuki işlemler, hukuka uygunsuz bir şekilde yapıldıysalar, yine hukuk tarafından geçersiz kabul edilebilirler. (nihayetinde) (UA)

B) Ahlak normu, hukuk normu olabilmekte, maddi yaptırımla donatılabilmektedir. Fakat ahlak normu, sırf yaptırımla desteklendiği için hukuk normu hâline gelmemekte, önce hukuk normu hâline dönüşmekte ve.....maddi yaptırımla donatılmaktadır. (bu noktadan sonra) (AD)

C) Uluslararası hukuk düzeni, herhangi bir devletin iç hukuk düzeninde var olan yasama, yargılama ve zorlama organlarına tam olarak sahip değilse de kendine özgü bir hukuk düzeni olarak kabul edilmelidir. Uluslararası hukukun günümüzdeki hâli, gelişmesini tam olarak sağlayamamış, -.....- “öz gelişmiş” bir görünümdeydir. (deyim yerindeyse) (AA)

D).....ahlak, mutlak olarak iyi olduğu düşünülen ya da belli bir yaşam anlayışından kaynaklanan davranış kurallarının bütünü olarak tanımlanmaktadır. (en genel anlamıyla) (CA)

E) Kamu hukuku kuralları emredicidir, yani bu kuralları hukuki ilişkinin taraflarınca değiştirilemez veya aksi kararlaştırılmaz. Özel hukuk ise.....irade özgürlüğüne dayanır, yani bu alanda taraflar hukuki ilişkinin içeriğini ve şartlarını serbestçe kararlaştırırlar. (esas olarak) (UA)

Metin Başlığı: Kamu Hukuku

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 3 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım, özet yazma, güdümlü yazma

İçerik Hedefleri: Kamu hukukunun kapsamına giren işlemler ve eylemler, kamu hukukunun amacı, kamu hukukunun yaptırımları; kamu hukukunda kusursuz sorumluluk, uyuşmazlık, hukuka uygunluk karinesi, tek yanlı ve iki yanlı işlemler konusunda bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (O.1.3) Alanla ilgili bir metni, metne ilişkin genel bir fikir edinmek amacıyla göz atarak okur.
2. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
3. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
4. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
5. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
6. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
7. (Y.3.3) Alanla ilgili kaynaklardan edindiği bilgileri özetleyerek yazar.
8. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
9. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
10. (Y.2.2) Alanla ilgili yazılarını Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazar.
11. (Y.2.3) Alanla ilgili yazılarını, yazım ve noktalama hatası yapmadan yazar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Kamu tüzel kişileri, yerel yönetimler, statü, esas, rıza, takdir yetkisi, yasa gücünde kararname, tüzük, yönetmelik, maddi zor kullanma, icra, verginin tahsili, müsadere, veli, yokluk, iptal, anayasa hukuku, icra-iflas hukuku, merci, bozma kararı, ceza hukuku, İdare hukuku, vergi yükümlüsü, re'sen, kusur, kusursuz sorumluluk, kamu idareleri, bayındırlık hizmetleri, külfet, hakkaniyet, idari yargı,

Danıştay, adli yargı, yasama, yürütme, hukuka uygunluk karinesi, kamu erki, yürürlüğün durdurulması, itiraz, temyiz, tek yanlı irade beyanı, imtiyaz sözleşmesi, haciz

Hedef Dil Yapıları: Bu kapsamda..., ...ya...ya da, ...çerçevesinde, ...baksızın, zira...

Hedef Fiiller: -dEn ileri gelmek, kanıtlamak, bağdaşmak, ispatlamak

Metne Hazırlık

Aşağıda yer alan terimlerin anlamlarını tahmin ediniz. Daha sonra bu terimlerin anlamlarına sözlükten bakarak yaptığınız tahminlerin doğruluğunu kontrol ediniz. *(Etkinlikte, öğrencilerin metinde geçen bazı terimlerin anlamlarını tahmin etmeleri amaçlanmaktadır. Öğretici, öğrencilerin tahminlerini kontrol edebilmeleri için çalışma için özel hazırlanmış sözlüğü kullanır. Yapılan yanlış tahminler ya da eksikler, sözlükteki anlamlarına göre düzeltilir.)*

“maddi zor kullanma, icra, bozma kararı, vergi yükümlüsü, yürürlüğün durdurulması, itiraz, haciz”

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıda yer alan metnin sadece size belirtilen bölümlerini okuyunuz (O.1.3).

1. paragrafın sadece ilk cümlesini okuyunuz.
2. paragrafın sadece ilk cümlesini okuyunuz.
3. paragrafın sadece ilk cümlesini okuyunuz.
4. paragrafın tamamını okuyunuz.
5. paragrafın sadece ilk iki cümlesini okuyunuz.
6. paragrafın sadece ikinci cümlesini okuyunuz.
7. paragrafın sadece ilk iki cümlesini okuyunuz.
8. paragrafın sadece ilk cümlesini okuyunuz.
9. paragrafın sadece ilk cümlesini okuyunuz.
10. paragrafın sadece ilk cümlesini okuyunuz.

Okuma Metni

(1. paragraf) Kamu hukukunda işlem ve eylemlerin öznesi, yani hukuksal işlemleri ve eylemleri yapanlar **kamu tüzel kişileri**dir. Kamu tüzel kişileri devlet, **yerel yönetimler**, kamu hizmeti kurumları, **kamu meslek kuruluşları** ve **kamu iktisadi teşebbüsleri** kategorileri içinde yer alan **hukuk kişileri**dir.

(2. paragraf) Kamu hukukunda yapılan hukuksal işlemlerin ve eylemlerin konusu kamu hizmetidir. Bir hizmetin kamu hizmeti olup olmadığını ise, ön koşul olarak hizmetin bir kamu tüzel kişisi tarafından yapılması, bu kapsamda hizmetin kamu hizmeti niteliğinde olması ve/veya uyuşmazlık hâlinde görevli yargı yerinin ve uygulanacak hukuk kurallarının niteliği belirler. Kamu hizmeti, genel olarak herkese veya belli **statü**deki kişilere ilke olarak ücretsiz sunulan, eşitlik **esas**ına dayanan, bazı durumlarda hizmete **katılım payı** olarak belirli bir **ücretin** alındığı (**harç** gibi), hizmeti yapan **kuruluşun** varlığı süresi içinde devam eden hizmettir.

(3. paragraf) Kamu hukukunda güdülen amaç, daima kamu yararadır (amme menfaati). Kamu yararı, genel olarak, hizmetten yararlananların, dar veya geniş anlamda halkın (beldede, kentte veya köyde oturanların, belli bir meslek grubunun veya sosyal kategorinin, tüm vatandaşların veya aynı zamanda yabancıların çıkarlarının) gözetilmesi olarak tanımlanabilir. Fakat kamu yararı kavramı ya nesnel hukuk kuralları tarafından tanımlanır ya da bu yarar, kuralları uygulayanların (**yönetici**, yargıç gibi) **takdir yetkileri** çerçevesinde her **bireysel** işlemde ve somut olayda belirlenir.

(4. paragraf) Kamu hukukunda, yetkili ve görevli konumda olanların kamu gücü kullanma yetkileri vardır. Bu bağlamda kamu otoriteleri, vatandaşların, yönetilenlerin ve işleme muhatap olanların **rızasına**, **onayı** olup olmadığına bakmaksızın tek yanlı olarak uyulması zorunlu kurallar koyabilir (yasa, **yasa gücünde kararname**, **tüzük**, **yönetmelik** biçimlerinde) ve bu kuralları yine tek yanlı ve uyulması zorunlu bireysel işlemler veya kararlar ile öznelletirebilirler. Bu **öznel karar**lara uyulmadığı takdirde ise kamu yetkilileri **maddi zor kullanma** (hapse koyma, **icra**, **verginin tahsili**, **kamu mülkiyetine geçirme**, **müsadere**, çocuğun veliden zorla alınması, izinsiz yapının yıkılması vs.) gücüne sahiptirler.

(5. paragraf) Kamu hukukunda, kurallara, **görev** ve yetkilere, usul ve şekle bağlılık esastır. Kamu hukukunda yaptırımlar, genellikle ceza, **yokluk** ve **iptal**, **tazminat** biçimlerinde kendini gösterir. Zira kamu hukukunda, özellikle **anayasa hukuku**, **yönetim hukuku**, **mali hukuk** gibi alanlarda yaptırıma konu olan düzenleyici veya bireysel tek yanlı kamu hukuku

işlemleri öne çıkmaktadır (yasa, tüzük, yönetmelik vs.). Bunların **hukuka aykırılığı** nedeniyle açılan davalarda uygulanabilecek yaptırım da iptal veya yokluk yaptırımıdır. *Usul hukuku* ile *icra-iflas hukuklarında üst mahkemeler* veya **merciler** tarafından verilen *bozma kararları* da bir tür iptal olarak nitelenebilir. Kamu hukukunun diğer bir dalı olan **ceza hukukunda**, kişilerin *suç oluşturan eylem* ve işlemlerinin yaptırımı da hapis veya para cezası biçimlerinde olur. **İdare hukuku** ile mali **hukuk alanlarında**, yetkili makamların yönetilenlere ve *vergi yükümlülerine re'sen* verdikleri **idari para cezaları** da, yine, nitelikleri yönünden birer ceza yaptırımıdır. Kamu hukukunda, ayrıca, **kamu yönetimlerinin** yönetilenlere **kusurlu** veya kusursuz olarak verdiği zararlardan dolayı tazminat (**tam yargı**) **davaları** açılarak, tazminat yaptırımı da söz konusu olabilir.

(6. paragraf) Kamu hukukunda **yönetimin** eylem ve işlemlerinden dolayı kamu tüzel kişilerinin *kusursuz sorumluluğunun* kapsamı, özel hukuk kişilerinin kendi eylem ve işlemlerinden başkalarına karşı kusursuz sorumluluğuna oranla daha geniştir. Kamu hukukunda, **kamu idarelerinin** yönetilenlere karşı, özellikle *bayındırlık hizmetlerinde, askeri hizmetlerde*, tehlike doğuran ve risk içeren işlerde sorumluluğu ilke olarak kusursuz sorumluluktur. Bunun nedeni, kamu idarelerinin re'sen ve tek yanlı işlem yapabilmeleri, maddi zor kullanabilmeleri ve yapılan işin yönetilenler için ağır *külfet* ve risk taşımasıdır. Bu nedenle, zarara uğrayan vatandaşın **idarenin** kusurunu kanıtlaması **hakkaniyet** gereği de istenemez ve istenmemelidir.

(7. paragraf) Ülkemizde ve idari rejimi kabul eden dünyadaki birçok ülkede, kamu hukuku işlemleri ve kamusal eylemlerden doğan **idari yargı** uyuşmazlıkları idari yargı yerlerinde (idare ve **vergi mahkemeleri, Danıştay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi**) görülür. Bunun tek istisnası, bir kamu hukuku uyuşmazlığı olan *ceza davalarıdır*. Bu davalar, **adli yargı**da görülür. Bu durum, ceza davaları ve *ceza yargısının* özel hukuk davalarından ve yargısından çok farklı olmasından ileri gelmektedir. Ceza davaları hukuk davalarından farklı olarak, kişiler tarafından değil doğrudan doğruya savcılıklar tarafından açılır. Görülmesi suçtan zarar görenin *şikâyetine* bağlı olan hâllerde dahi, dava yine ilgilinin savcılığa **başvurusu** üzerine savcılıklar tarafından açılır.

(8. paragraf) Kamu hukukunda yapılan işlemler, ister **yasama** ve **yürütme** işlemleri olsun ister yargı işlemleri, **hukuka uygunluk karinesinden** yararlanır. Bunu nedeni, bu organların yaptıkları işlemlerin hukuka uygun olduklarını, mahkeme kararlarıyla veya mahkemelerin, **yüksek mahkemelerin** onayı ile kanıtlamaları kamu gücünü ve devleti

temsil eden bu organların niteliği ile bağdaşmaz. Böyle bir usulü kabul etmek, onların *kamu erkine* sahip olduklarını kabul etmeme anlamına gelir.

(9. paragraf) Kamu hukuku işlemleri, bunların hukuka uygunluk karinesinden yararlanmasının ve kamu gücüne sahip olmalarının bir sonucu olarak, kamu yetkilileri ve görevlileri tarafından, yargı yerlerinden olumlu karar alınması veya onaylanmasına gerek kalmaksızın re'sen, yani onların doğrudan girişimi üzerine uygulanabilirler. Kişilerin veya yönetilenlerin bu işlemlerin uygulanmasını durdurabilmeleri veya engellemeleri ancak, bunların hukuka aykırı oldukları iddiasıyla, yetkili ve görevli yargı yerlerinde (*Anayasa yargısı* veya **yönetmelik yargı** yerlerinde) dava açmalarına ve bu işlemleri iptal ettirmelerine ya da uygulanmasının durdurulmasına ilişkin bir karar elde etmeleriyle mümkündür. Uygulamanın durdurulmasına veya ertelenmesine ilişkin kararlar, davanın türüne ve başvuru mahkemelerinin niteliğine göre anayasa yargısında **yürürlüğün durdurulması**, yönetmelik yargıda **yürütmenin durdurulması** (**itiraz** veya **temyiz aşamalarında**), dava veya **yargı yolu** başvurusu kesin olarak sonuçlanmadan önce alınacak kararlarla da sağlanabilir.

(10. paragraf) Nihayet, kamu hukukunda hukuksal işlemler ilke olarak tek yanlı, yani yetkili kamu otoritelerinin **tek yanlı irade beyanları**yla **hukuksal sonuçlar** doğuran işlemler olduğu hâlde; ilke olarak **sözleşme** biçiminde iki yanlı işlemlerdir. Kamu hukukunda iki yanlı işlemler, *uluslararası sözleşmeler*, bir kamu hizmetinin görülmesi bağlamında kamu yönetimlerinin özel hukuk kişileri ile yaptıkları **yönetmelik sözleşmeler**, *imtiyaz sözleşmeleri* ve *yap-işlet-devret sözleşmeleri* gibi sözleşmelerdir. Yapılan kamu hukuku işlemlerinin tümü dikkate alındığında, bunların tek yanlı işlemlere yüzdesi daha azdır. (Atay, 2013, s.20-24'ten alınmıştır.)

2. Etkinlik: Okuma

Size belirtilen bölümleri not tutarak tekrar okuyunuz ve tuttuğunuz notlardan hareketle aşağıda yer alan boşluğa bir özet yazınız (O.1.4/Y.3.3).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıda anlamları ile verilmiş sözcük ve sözcük gruplarını, metinlerde boş bırakılan yerlere uygun bir şekilde yerleştiriniz (O.2.1/Y.1.1).

- Erk: Bir bireyin, bir toplumsal kümenin, toplumun başka birey ve kümeleri ya da başka toplumları egemenliği, baskısı ve denetimi altına alması, özgürlüklerine karışma ve onları belli biçimlerde davranmaya zorlama yetkisi ya da gücü
- 1) Kamu hukuku-özel hukuk ana dallarının birbirinden ayrılmasının gerekçesi olarak, kamu hukuku ilişkilerinde devletin “egemenlik” (hâkimiyet) yetkisine ya da.....ine (kudretine) sahip olması temel gösterilir. (erk) (AA)
- Yürürlük: Yasa, tüzük ve yönetmelik gibi hukuk düzenlemelerinin geçerli ve uygulanabilir nitelikte olması
- 2) İdari yargı yeri olarak Danıştay, ilk derece mahkemeleri tarafından verilen nihai yargı kararları konusunda bir.....makamıdır. (temyiz) (CA)
- Temyiz: İlk derece mahkemelerince verilen bir kararın, hukuka aykırı olup olmadığının belirlenmesi için üst mahkeme tarafından incelenmesi
- 3) Anayasanın nesnelliği , maddi anlamdaki her yasa gibi, anayasanın uygulanmasında hiçbir ayırımın yapılmaması ve hükümlerinin herkese aynı şekilde uygulanması; hiçbir kişiye, aileye veya sınıfa.....tanınmaması demektir. (imtiyaz) (CA)
- İmtiyaz: Ayrıcalık
- 4) 1924 Anayasası,.....te kaldığı 35 yılı aşan süre içinde çeşitli değişiklikler geçirmiştir. (yürürlük) (AA)
- Esas: Bir şeyin özünü oluşturan ana öge, temel
- 5) İyi niyet kavramı, bir olayı bilmek veya bilmemek şeklindeki öznel bir.....a dayanır. (esas) (UA)
- Tüzel: Hukukla ilgili, hukuk, hukuksal
- 6) Devlet, ödenmemekte ısrar edilen borçlar dolayısıyla alacağın alınması için talep üzerine haciz ve.....yoluna gitmektedir. (icra) (CA)
- Takdir yetkisi: Değerlendirme yetkisi
- 7).....devletin temel kuruluşunu, işleyişini, iktidarın el değiştirmesini ve iktidar karşısında bireylerin özgürlüklerini düzenler. (anayasa) (UA)
- Yerel yönetimler: Merkezî yönetimin dışında, yerel bir topluluğun ortak gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturulan, karar organlarını halkın doğrudan seçtiği özerk yönetimler basamağı
- 8) Kişilik hakları arasında, kişinin adı, vücut tamlığı, şeref ve haysiyeti, özgürlüklerine karşı saldırıda bulunmaktan kaçınmalarını herkesten isteme hakkı sayılabilir. Gerçek kişiler gibi.....kişiler de nitelikleriyle bağdaştığı ölçüde kişilik haklarına sahiptirler. (tüzel) (UA)

Anayasa: Bir devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme, yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların kamu haklarını bildiren temel yasa

İcra: Borcu olan kişinin alacağı olan kişiye karşı yapmak veya ödemekle yükümlü bulunduğu bir şeyi adli bir kuruluş aracılığıyla yerine getirme; adliyenin bu işle görevli bölümü

Tahsil: Bir alacak veya borcun ödenmesiyle hesabın kapatılması

İflas: Borcu olan kişinin mahkeme tarafından, borçlarını ödeyemeyecek durumda olduğunun saptanması

Ceza hukuku: Devletin, ceza yaptırımına bağlayarak uyulmasını sağlamaya çalıştığı ilke ve yasaklara ilişkin hukuk kuralları bütünü ve bu alanla ilgili hukuk dalı

Statü: Bir hukuksal durumu belirleyen kurallar bütünü, hukuki konum

Merci: Başvurulacak yer veya makam

Hakkaniyet: Uluslararası yargıcın, tarafların isteği üzerine, hukuk dışındaki verileri kullanarak davayı sonuçlandırması

9) Yorumla en elverişli durumlar, genellikle yasalarda yer alan genel ve içeriği belirsiz kavramlarla ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, genel ahlak, kamu yararı, haklı sebepler, zorunlu nedenler, eşitlik, hakkaniyet, iyi niyet, kötü niyet, çocuğun veya eşlerin menfaati vs. bu kavramlardan bazılarıdır. Bütün bu hâllerde yargıcın.....söz konusu olmaktadır. (takdir yetkisi) (CA)

10).....anayasanın 127. maddesine göre il, belediye veya köy halkının yerel ve ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen, karar organları kanunda gösterilen usullere göre seçimle belirlenen kamu yönetimleridir. (yerel yönetimler) (CA)

11) 1999 Helsinki zirvesinde Türkiye "diğer aday ülkeler ile eşit koşullarda" adaylık.....sünü almıştır. (statü) (AD)

12) Yargılama hukuku, devletin yargı kudretini temsil eden yargılama lerinin, adalet dağıtırken izleyecekleri yöntemleri düzenleyen bir hukuk dalıdır. (merci) (CA)

13) Yönetimsel yargıda vergi işlemleri için iptal davası açıldığında, vergiye ilişkin işlemin i kendiliğinden durduğu halde, Anayasa Yargısında böyle bir istisna bulunmamaktadır. (tahsil) (CA)

14) Kendisini veya başkasını açık ya da yakın bir zarar tehlikesinden korumak için diğer bir kişinin mallarına zarar verenin, bu zararı giderim yükümlülüğünü hâkim,.....e göre belirler. (hakkaniyet) (CA)

15) İcra ve.....hukuku alanında, borç yüzünden hapis cezasına yer yoktur. (iflas) (AA)

16)....., toplum yaşamını ve düzenini korumak amacıyla, devletin ilgili organları tarafından “suç” sayılmış hukuka aykırı davranışları belirleyen, bu davranışlara verilecek cezaları ve cezaların uygulanmasını düzenleyen hukuk dalıdır. (ceza hukuku) (AA)

Külfet: Yük

17)....., idarenin kuruluşuna, yapısına, işleyişine ve idarenin yerine getirdiği işlevin düzenlenmesine ilişkin kuralları içerir. (idare hukuku) (UA)

İdare hukuku: (bkz. Yönetim hukuku) Kamu yönetiminin yaptığı işleri, kullandığı ayrıcalıkları, yerine getirmek zorunda bulunduğu yükümlülükleri, kamu yönetiminin öteki hukuk öznelerinin işlem ve eylemlerinden ayrı olan işlem ve eylemlerini içeren hukuk

18) Özel hukuk davalarında taraflardan her biri, kendi lehine hak çıkardığı maddi olguları ispatlamak ini taşır. (külfet) (AA)

5. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki soruları, metne göre cevaplayınız (O.1.2/O.3.1/Y.2.2/Y.2.3).

1. Metinde geçen “ek yanlı işlem” ve “iki yanlı işlem” terimleri neyi ifade etmektedir? Bu terimlerden ne anladığınızı kendi cümlelerinizle ifade ediniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. “Hukuka uygunluk karinesi”nin kamu hukukunda uygulanma şekli nasıldır? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “bu kapsamda”, “...ya...ya da”, “...çerçevesinde”, “...bakmaksızın”, “zira”, “kanıtlama”, “-dEn ileri gelmek”, “ispatlamak” ve “bağdaşmak” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Devletli toplumlarda din kuralları, ... o dinden olan veya olmayan tüm kişilere uygulanmış,.....diğer dinlere mensup olanların belirli konularda kendi dinlerinin kurallarına göre yönetilmeleri serbest bırakılmıştır. (ya...ya da) (CA)

B) Kamu hukuku statüsünde görevli ve yetkili kişiler birer gerçek kişi olmakla birlikte, onların bu kişilikleri arka plana itilmiş durumdadır.....onlar, kamu tüzel kişisi adına işlem ve eylemler yaparlar. (zira) (CA)

C) İç döñüklük, bir davranış, dış dünyadaki durumu değil de, iç âlemdeki durumu itibariyle değerlendirmedir. Örneğin vergisini eksiksiz ödeyen bir yükümlü, yasal yaptırımdan korktuğu ve hatta sırf yasaya uymayı prensip edindiği ya da yörenin aşağılaması ve alay etmesinden çekindiği için böyle davranmaktaysa, bu davranış hukuka uygunsa da, ahlaka ters düşmektedir. Yani hukuk -iç âleme- sonuçlara; ahlak ise – sonuçlara.....- iç âleme göre değerlendirmektedir. (bakmaksızın) (AD)

D) Kamu hukuku içinde yer alan genel ve özel, geniş veya dar kapsamlı hukuk dalları ayrıca karşılaştırmalı hukuk de inceleme ve araştırma konusu yapılabilir. (çerçevesinde) (CA)

E) Toplumsal bir gelişim ve dönüşümü amaçlayan ve tüm toplumu etkileyecek olan Avrupa Birliği’ne üyelik süreci, şeffaf ve katılımcı bir anlayış içinde

yürütülecektir....., işçi ve işveren kuruluşları ile diğer sivil toplum kuruluşlarının, kamuyla çok yönlü iletişim ve ortaklık içinde üyelik sürecine aktif olarak katılmaları ve katkıda bulunmaları sağlanacaktır. (bu kapsamda) (AD)

F) Hâkimin tarafsızlığı, sadece davanın tarafları arasında yan tutmasından.....mez, önyargılarından kurtulmasının bir başka şeklidir. (-dEn ileri gelmek) (AD)

G) MK m.3'e göre iyi niyetli olduğunu (yani hakkı kazanmasına engel olan bir olguyu bilmediğini) ileri süren kimsenin bunu ayrıca.....sına gerek yoktur. (kanıtlamak) (AA)

H) Dürüstlikle.....mayan davranışlar, hakkın kullanılışı değil, hakkın kötüye kullanılışı olarak nitelenir. (bağdaşmak) (AA)

I) Hukuk yargılamasında bazı savlar ancak belirli kanıtlarla (delillerle).....nabilir. (kanıtlamak) (AA)

Metin Başlığı: Özel Hukuk

Beceriler: Dinleme, yazma, konuşma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, soru-cevap, anlatım

İçerik Hedefleri: Özel hukukun kapsamına giren işlemler ve eylemler; özel hukukun amacı, yaptırımları; özel hukukta kusursuz sorumluluk ve uyuşmazlıklar konusunda bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (D.2.1) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konularda kullanılan terimleri fark eder.
2. (D.2.2) Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konularda kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlenin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (D.1.1) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu rahatlıkla takip eder.
4. (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.
5. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
6. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
7. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
8. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Alacak, gasp, tehdit, cebir, eşyanın iadesi, daire, infaz, özerklik, hüküm, fesih, vasi, vasiyetname, mirastan feragat

Hedef Dil Yapıları: ...tam tersine, -E dayalı olarak, ...vasıtasıyla, ...suretiyle

Hedef Fiiller: Yargı yoluna gitmek, evlat edinmek

Metne Hazırlık

“Yargı yoluna gitmek” ve “evlat edinmek” ifadelerinden ne anlıyorsunuz? Bu ifadeler ile ilgili bilgi veya düşüncelerinizi anlatınız.

1. Etkinlik: Metni Dinleme

Dinleyeceğiniz metinde geçen ilk kez duyduğunuz sözcük ve terimleri not ediniz (D.2.1).

Dinleme Metni

Özel hukukta hukukun öznesi, hukuk gerçek ve tüzel kişileri ile bazı istisnai durumlarda kamu tüzel kişileridir.

Özel hukuk alanında eylem ve işlemlerin konusu, kamu hukuku alanında tanımlandığı anlamda kamu hizmeti değildir ve olamaz. Bazen hizmetin niteliğinin öyle görüldüğü hâllerde (eğitim, sağlık, özel huzur evleri, Kızılay hizmetleri) dahi kamu hizmeti olarak kabul edilmez. Zira bu hizmetlerde kamu hizmetinin daha önce belirtilen ölçütleri ve özellikleri ya bulunmamaktadır ya da eksiktir.

Özel hukukta kişiler eşit konumdadırlar ve aralarındaki hukuksal ilişkilerde birinin diğeri üzerinde maddi zor kullanma, örneğin **alacağını** zorla tahsil etme, isteklerini zorla kabul ettirme gibi hakları ve yetkileri bulunmamaktadır. Tam tersine, zor kullanma, duruma göre hakkını zorla alma (bizzat ihkak-ı hak), *gasp*, *tehdit* ve *cebir* suçlarını oluşturur. Kişiler, diğerlerine karşı ileri sürebilecekleri haklarını (alacak, *eşyanın iadesi*, kiralanan yerin boşaltılması vs.) sadece devlet organlarının (*icra daireleri*, idari makamlar, **yargı organları**, *infaz kurumları*) aracılığı ile yerine getirebilirler. Özel hukuktaki bu eşitlik ve *özerklik* sadece uygulama aşamasında değil, işlemlerin, özellikle sözleşmelerin yapılması aşamasında da vardır. Özel hukukta ilke; irade özgürlüğü, kuralları tarafların belirlemesidir. Emredicilik; kamu yararı, **kamu düzeni** ve genel ahlak gibi ancak yasalarla istisnai olarak belirlenen durumlarda söz konusudur.

Özel hukukta, özel hukuk kişileri kendi aralarında doğrudan yaptırım uygulayamazlar. Çünkü bunların birinin diğere karşı bizzat hak alma ve icra yetkileri yoktur. Sadece, sözleşmelere koydukları **özel hükümler** çerçevesinde veya yasa gereği *cezai şart*, **tek taraflı fesih**, alacak karşılığı olarak elindeki eşyayı iade etmeme (hapis hakkı) gibi haklarını kullanabilirler. Cezai şartın uygulanması dahi mahkeme kararına dayalı olarak kullanılabilir. Mahkemeler veya icra daireleri vasıtasıyla bu hukuk alanında kullanılan yaptırımlar; tazminat, iptal, sözleşmenin feshi gibi yaptırımlardır.

(...)

Özel hukukta, özellikle **borçlar hukukunun genel hükümlerine** göre kusursuz sorumluluk hâlleri belirli özel durumlarla sınırlandırılmıştır (işverenin, işçilerin üçüncü kişilere verdikleri zararlar nedeniyle sorumluluğu, hayvan sahiplerinin sorumluluğu, veli veya vasinin sorumluluğu, akıl hastalarının kişisel sorumluluğu gibi). Bunlar dışında, **özel borç ilişkilerinde** de bazı kusursuz sorumluluk söz konusu olabilir.

Özel hukuk uyuşmazlıkları adli yargıda görülür. Özel hukuk işlemleri, ***hak sahibi*** özel hukuk kişilerinin icra veya hak alma yetkilerinin bulunmaması nedeniyle, hak sahibi tarafından doğrudan uygulanamazlar. Bunlar, yukarıda da açıklandığı gibi, ancak mahkemeden karar almak ve bunu icra daireleri vasıtasıyla uygulatmak ya da uygulanması için doğrudan icra dairelerine başvurmak suretiyle haklarını elde edebilirler. Ancak, bu ikinci hâlde *icra takibi* karşısında kalan kişinin itirazı ile icra takibi kendiliğinden durur. Bu defa, hak sahibi yine yargı yoluna giderek itirazı kaldırmak veya açacağı dava ile haklılığını yargı kararına bağlamak zorundadır.

Özel hukukta sözleşmeler asıl, tek yanlı işlemler istisnadır. Bu hukuk dalında tek yanlı işlemlere örnek olarak ***vasiyetname***, ***mirasın reddi***, küçüğün evlat edinilmesi, ***mirastan feragat*** gibi ilgilinin tek yanlı iradesiyle istenilen hukuksal sonucun doğduğu işlemler gösterilebilir. (Atay, 2013, s.20-24'ten alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcük ve terimleri anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (D.2.2).

<i>Alacak</i>	Özel hukukta bir hukuksal işlemin yapılması için maddi ve manevi baskı ve şiddet kullanma, gözdağı (cebir)
<i>Gasp</i>	Bir kişinin başka bir kişiyi, şimdi ya da ileride, bir şey yapmaya ya da yapmamaya, kendisine bir şey vermeye zorlama hakkı (alacak)
<i>Tehdit</i>	Zorlama ve korkutma yoluyla bir kişiyi baskı altında tutarak malını alma, bir borcunu almaktan vazgeçmeye zorlayarak kendisine ya da üçüncü kişilere çıkar sağlama (gasp)
<i>Cebir</i>	Mahkemenin yargılama yaparak taraflar arasındaki anlaşmazlığı sona erdirmek üzere duruşmanın sonunda verdiği sonuç karar (hüküm)
<i>İade</i>	Bir kişinin, mirasçılardan biriyle yaptığı (bir şey karşılığında ya da karşılıksız olarak) mirasçının mirastan vazgeçtiğini belirtme (mirastan feragat)
<i>Daire</i>	Geri verme (iade)
<i>İnfaz</i>	Sürmekte olan bir hukuksal ilişkiyi tek yanlı ya da anlaşmayla ve ileriye dönük olmak üzere sonlandıran irade beyanı (fesih)
<i>Özerklik</i>	Bir kişinin iradesi dışında herhangi bir eylemi yapmaya ya da yapmamaya şiddet ya da gözdağı yoluyla zorlanması (tehdit)

<i>Hüküm</i>	İki tanık yanında, sulh yargıcı, noter ya da yasanın bu işle görevlendirdiği kamu görevlisince düzenlenen miras bırakma belgesi (vasiyetname)
<i>Fesih</i>	Kişinin, kendi davranışlarını düzenleme ve bu davranışlara yön verme konusunda bir ölçüde bağımsız oluşu (özerklik)
<i>Vasi</i>	Belirli devlet işlerini çevirmekle görevli kuruluşlardan her biri (daire)
<i>Vasiyetname</i>	Bir yetimin veya akılca zayıf, hasta birinin malını yöneten kimse (vasi)
<i>Mirastan feragat</i>	Bir kararı, bir yargıyı yerine getirme, uygulama, yürütüm (infaz)

3. Etkinlik: Metni Anlama (D.1.1/D.1.2)

Aşağıda verilen bilgileri, dinlediğiniz metne göre işaretleyerek değerlendiriniz.

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) Kamu tüzel kişilikleri, çoğunlukla özel hukukun öznesi konumundadırlar. (D)	() / () / ()
B) Özel hukukta eylem ve işlemlerin konusu kamu hizmetidir. (Y)	() / () / ()
C) Özel hukuk, kamu hukukunun bir alt dalıdır. (Y)	() / () / ()
D) Özel hukukta, kişilere maddi zor kullanma suç oluşturmaktadır. (D)	() / () / ()
E) Özel hukukta kişiler, sözleşmeler yoluyla ve mahkeme kararına dayalı olarak birtakım yaptırım haklarını kullanabilirler. (D)	() / () / ()
F) Üst mahkemeler, alt mahkemelerin verdiği kararı yeniden değerlendirir. (İ)	() / () / ()
G) Özel hukukta kusursuz sorumluluk hâlleri sınırsızdır. (Y)	() / () / ()
H) Özel hukuka ait uyuşmazlıklar, ceza yargısında görülür. (Y)	() / () / ()

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metin parçalarında yer alan boşlukları, dinlediğiniz metinde geçen “tam tersine”, “-E dayalı olarak” ve “...vasıtasıyla”, “...suretiyle” ifadelerinden uygun olanıyla doldurunuz (Y.1.2).

A) Devlet, doğası gereği yönetilenler üzerinde egemenlik kuran, onlara karşı organları, kurumları, yetkilileri ve görevlileri.....zor kullanma yetkisine ve ayrıcalığına sahip olan bir siyasal örgütlenmedir. (vasıtasıyla) (CA)

B) Bir kişi hukuk kurallarına aykırı hareket etmek.....bir başkasına zarar vermiş ise zararın giderilmesi gerekir. (suretiyle) (UA)

C) Ceza hukuku, kamu hukukunun dallarından biri olduğu hâlde özel haklara karşı saldırıların cezai yaptırımlara bağlanması, ceza hukuku kapsamına girmektedir.....kamu haklarından olan kişiliğin, adın ve hürriyetlerin korunması, özel hukukun ve medeni hakların temel kaynaklarından olan Türk Medeni Kanununda ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. (tam tersine) (CA)

D) Hukuk kurallarına uymanın iki yolu vardır: 1) kişilerin karşılıklı rızaya dayanarak kendi aralarında anlaşarak veya tek taraflı olarak uymaları ve 2) kuralların devlet organları tarafından alınan tek yanlı kararlarla zor.....uygulanması. (-E dayalı olarak) (CA)

5. Etkinlik: Konuşma

Aşağıda yer alan soruları, sözlü olarak cevaplayınız (K.1.1/K.1.2/K.2.1).

1. Kamu hukuku-özel hukuk ayrımını dikkate aldığımızda “kusursuz sorumluluk” kavramının bu iki hukuk dalında uygulanması ile ilgili neler söylersiniz? *(Etkinlikte ihtiyaç duyulursa, öğrencilere konuyla ilgili olarak okunan ve dinlenen metinlere tekrar göz atmaları için fırsat verilebilir.)*

2. Kamu hukuku ve özel hukukun yaptırımları uygulama şeklini, karşılaştırmalı olarak ve metinlerde kullanılan örneklerden yararlanarak açıklayınız.

3. Kamu hukuku ve özel hukukta uyuşmazlıkların çözüldüğü yargı yerlerini ve bu uyuşmazlıkların uygulama biçimlerini, karşılaştırmalı olarak açıklayınız.

3. Ünite: Hukukun Kaynakları

Metin Başlığı: Hukukun Yazılı Kaynakları

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, soru-cevap, özet yazma, anlatım, çözümleme-birleşim, güdümlü yazma

İçerik Hedefleri: Hukukun yazılı kaynaklarının kapsamı hakkında bilgi sahibi olma; anayasa, uluslararası antlaşma, yasa, kanun hükmünde kararname, tüzük, yönetmelik, iç düzenleme ve sözleşme kavramlarının tanım ve içeriklerini öğrenme

Kazanımlar

1. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
2. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
3. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
4. (O.3.3) Alanla ilgili metinlerde, üst başlık ile alt başlıkta verilen bilgilerin birbiriyle olan ilişkilerini anlar.
5. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
6. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
7. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
8. (Y.2.2) Alanla ilgili yazılarını Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazar.
9. (Y.2.3) Alanla ilgili yazılarını, yazım ve noktalama hatası yapmadan yazar.
10. (Y.3.3) Alanla ilgili kaynaklardan edindiği bilgileri özetleyerek yazar.
10. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
11. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
12. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Denetleme, anayasa mahkemesi, yargıtay, uyuşmazlık mahkemesi, emsal karar, yargıç güvencesi, hukuk normları hiyerarşisi, uluslararası örgütler, bakanlar kurulu, cumhurbaşkanı

Hedef Dil Yapıları: Demek değildir ki..., başta...olmak üzere, -E dayalı olarak

Hedef Fiiller: Yürürlüğe girmek, yürürlükte kalmak, hukuk yaratmak, yükümlülük altına girmek, edimde bulunmak

Metne Hazırlık

Aşağıda yer alan sözcük ve terimlerin anlamlarını ya da işlevlerini tahmin ediniz. Daha sonra anlamlarına sözlükten bakarak yaptığınız tahminlerin doğruluğunu kontrol ediniz.

“Denetleme, emsal, yargıç güvencesi, hiyerarşi, uluslararası örgüt, bakanlar kurulu, cumhurbaşkanı,”

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metni, önemli gördüğünüz bilgileri not alarak okuyunuz (O.1.4).

Okuma Metni

Hukukun kaynakları, kamu hukuku veya özel hukuk bölümleri içinde yer alan hemen her hukuk dalının özellikle üzerinde durduğu konulardan biridir. Bu kaynaklar, genellikle *yazılı kaynaklar* veya *yazılı olmayan kaynaklar* şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Yazılı kaynaklar, başta anayasa kuralları olmak üzere, **uluslararası antlaşmalar**, yasalar, kanun hükmünde kararname, tüzükler ve yönetmeliklerdir. Yazılı olmayan kaynaklar ise örf ve adet kuralları ile **hukukun genel ilkeleridir**.

Hukukun diğer bir kaynağı, açılan davalarla ilgili olarak mahkemeler tarafından verilen kararları **denetlemeye** yetkili olan yüksek mahkemeler (**Anayasa Mahkemesi**, **Yargıtay**, Danıştay, **Uyuşmazlık Mahkemesi** gibi) tarafından verilen *emsal kararlar*la ortaya çıkan ilkeleri içeren **İçtihat** kaynağıdır. İçtihat kaynağı, hem yazılı olmayan hem de yazılı kaynak kategorisine girebilen, her iki tür arasında yer alan kendine özgü bir hukuk kaynağıdır (s. 67).

(...)

Anayasa

Anayasa, bir devletin siyasal ve hukuksal örgütlenmesini belirleyen, genellikle özel yöntemlere göre yapılan ve değiştirilen; devlet organları ve tüm hukuk kişileri için bağlayıcı normlar içeren; devlet organlarının görevlerini ve yetkilerini, bu organlar arasındaki karşılıklı ilişkileri, devlet ve hukuk kişileri arasındaki ilişkileri, kişi hakları ve özgürlüklerini, görevleri ve yetkileri düzenleyen üstün ve temel bir yasadır.

Anayasa ve anayasa hukukunun ağırlık merkezinde devlet yer almaktadır. Zira devlet kurumunun ortaya çıkmadığı veya devlet aşamasına gelmemiş bir toplumda anayasadan ve anayasa hukukundan söz edilemez. Ancak, bu demek değildir ki anayasalar devlet kurumu ile eş zamanlı olarak ortaya çıkmıştır. Devlet, insanlık tarihinin belirli bir aşamasında ortaya çıktığı hâlde; çağdaş anlamda yazılı anayasa uygulamasının yaklaşık iki yüz yıldan biraz fazla bir geçmişi vardır.

Anayasanın konuları; genel olarak **temel haklar ve özgürlükler**, ödevler ile devletin örgütlenme biçimi ve organlarıdır. Anayasa ve anayasa hukukunun birinci temel konusu; birey, vatandaş, yönetilen, **özel hukuk kişileri** veya *sivil toplum* biçimlerinde, kökeninde birey veya insan bulunan kişi ve topluluk ile devlet arasındaki ilişkilerdir; yani temel haklar, özgürlükler ve ödevlerdir. Bu haklar, özgürlükler ve ödevler yazılı anayasalarla güvence altına alınmaktadır. Bu güvenceler; bunlara anayasalarda yer verilmesi, anayasanın yazılı ve değiştirilmesi zor bir biçimde yapılması, yasama ve yürütmenin yargısal yönden denetlenmesi, mahkemelerin bağımsızlığının ve *yargıç güvencesinin* sağlanması, *hukuk normları hiyerarşisi*, hukuksallık ilkesi, devletin organları ile bu organların yetkileri ve fonksiyonlarının ayrılmasıyla sağlanmaktadır (s. 67-68).

(...)

Uluslararası Antlaşmalar

Uluslararası antlaşmalar, *uluslararası hukukun özneleri* (devletler ve *uluslararası kuruluşlar*) arasında yapılan, bu öznelerin **yetkili organ**larının onayı ile geçerlik kazanan ve iç hukuklarına göre yürürlüğe konulan; karşılıklı haklar, yetkiler ve yükümlülükler doğuran; genellikle yazılı olarak yapılan, uluslararası hukuk kuralları ve antlaşma metninin içerdiği kurallara göre tarafların bağlı olduğu kamu hukuku işlemleridir. Uluslararası antlaşmaların yapılış süreci; antlaşma metninin oluşturulması ve kesinleşmesi, bağlayıcı güç kazanması, hukuksal sonuç doğurması aşamalarını içeren bir süreçtir. Antlaşmaların iç

hukuk açısından yürürlüğe girmesi yetkileri ve usulleri ise, devletler ve **uluslararası örgütlere** göre değişir (s. 70).

(...)

Yasalar

En kısa tanımıyla yasa; yasama organı tarafından *yasa yapma usullerine* göre yapılan bir kamu hukuku işlemidir. Yasalar, çeşitli türlere ayrılır ve diğer hukuk kurallarının **asli** özelliklerine ve kendilerine özgü iç yapısal özelliklere sahiptirler (s. 73).

(...)

Kanun Hükmünde Kararnameler

Düzenleme yetkisinin kapsamı açısından **yetki yasası** sınırları içinde hukuk kaynağı olarak düzenleme yetkisi veren yazılı hukuk kaynaklarından bir diğeri Kanun Hükmünde Kararnamelerdir.

(...)

Kanun Hükmünde Kararnamelerin hukuk kaynağı olması, bunların da yasalar gibi genel ve nesnel normlar içermesi demektir. KHK'lerin hukuk kaynağı olması, *normatif* nitelikli veya maddi anlamda yasa olmasından, yani genel ve *nesnel nitelikli hükümler* içermesinden ileri gelmektedir. Bir başka anlatımla genellik ve soyutluk, belirli bir durum, olay, şey veya kişiye değil; tıpkı bir ölçü birimi gibi, yürürlükte kaldığı sürece kapsamına giren her öznel duruma, her olaya, her şeye ve herkese her zaman uygulanabilmesidir. Bu uygulama bir kez değil, birçok kez yapılabilir.

KHK'lar kural içeren maddi anlamda yasalar olarak düzenleme yaptıkları konularda; örneğin, iktisadi ve sosyal haklar ve ödevlere ilişkin konular ile bakanlıklar, kamu hizmeti kurumları, kamu iktisadi teşebbüslerinin örgütlenmesine ve işleyişine ilişkin konularda kurallar koyarak; genel ve nesnel hukuksal durumlar yaratmakta, hukuk dünyasına o güne kadar benzeri olmayan kurallar getirmektedirler. Bunları yapabilmek hukuk yaratmak, yani hukuk kaynağı olmak demektir. Bunu yaparken, yetki yasasının tanıdığı sınırlar içinde ve bu yasaya dayanarak yeni kurallar koymaktadırlar (s. 83-84).

(...)

Tüzükler

Eski adı düzenleme anlamına gelen “nizamname” olan tüzükler, özellikle Yönetim Hukuku alanında hukukun kaynaklarından biridir. Tüzükler Anayasanın 115. **maddesi** ile Yürütme Bölümünde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, “**Bakanlar Kurulu**, kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak ve Danıştayın incelenmesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarabilir. Tüzükler, **Cumhurbaşkanınca** imzalanır ve kanunlar gibi yayımlanır”.

Anayasanın bu maddesi, tüzüklerin geçerlik koşullarını ve unsurlarını göstermektedir. Bu koşullar ve unsurlar, *tüzük çıkarma yetkisi*, tüzüklerin yasalara dayanma ve onlara aykırı olmama zorunluluğu, tüzüklerin düzenleme alanı ve konuları, tüzüklerin çıkarılma şekli ve usulü, tüzüklerin yayımlanması ve yürürlüğe girmesi şeklindeki unsurlardır (s. 85).

(...)

Yönetmelikler

Yönetmelikler, idarenin genel düzenleme yetkisi içinde yer alan, devlet merkezî idare organları ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından yapılabilen, yasaların ve tüzüklerin uygulanmasını göstermek üzere çıkarılan düzenleyici kamu hukuku işlemleridir (s. 88).

(...)

İç Düzenlemeler

İç düzenleme, bir organ, kurum veya kuruluşun iç düzeni, iç işleyişi ve etkinlikleri konularında, kendi **çalışanları** ve/veya mensuplarının görevlerine ilişkin eylem ve işlemleriyle ilgili olarak yapılan, yönetilenleri etkilemeyen ve onların *hukuksal çıkarlarına* dokunmaması gereken düzenleyici işlemler olarak tanımlanabilir.

Bu anlamda iç düzenlemeyi, yasama ve yürütme organları ile yüksek mahkemeler kendi iç işleyişleriyle ilgili olarak yapabilirler. Bu nedenle, hukuk kaynağı olarak iç düzenlemeler, yasamanın, yargının ve yürütme adına yönetimin iç düzenlemeleri başlıkları altında incelenebilir (s. 90-91).

(...)

Sözleşmeler

Kısa tanımıyla, en az iki hukuk kişinin belirli konularda karşılıklı olarak hak edinmeleri ve yükümlülük altına girmelerine, **edimlerde** bulunmalarına ilişkin sözlü veya yazılı olarak

anlaşmaları demek olan sözleşmeler; toplumsal yaşamda kişiler arası ilişkilerde genellikle başvurulmuş; yasalara aykırı olmadığı sürece sözleşmenin taraflarınca öncelikle uyulması gereken hukuk kaynağıdır. Bunlar, *özel hukuk sözleşmeleri* ve yönetsel sözleşmeler biçimlerinde olabilir (s. 92).

(...) (Atay, 2013'ten alınmıştır)

2. Etkinlik: Metni Anlama

A. Okuduğunuz metnin giriş bölümünde genel olarak hangi konu ile ilgili bilgiler verilmektedir (O.1.2)? Özetleyiniz (Y.3.3).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

B. Metinde kullanılan alt başlıklardan hareketle yazılı hukukun kaynaklarını yazınız (O.3.3).

.....

.....

.....

.....

.....

C. Aşağıda verilen bilgileri, okuduğunuz metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Örf ve âdet hukuku, hukukun hem yazılı olmayan () / () / ()
hem de yazılı kaynakları arasında bulunması nedeniyle
özel bir yere sahiptir. (Y)
- B) Devlet özelliği taşımayan toplumda anayasadan () / () / ()
bahsedilemez, öyleyse anayasasız devlet olunmaz. (Y)
- C) Uluslararası antlaşmalar, devletler veya uluslararası () / () / ()
örgütler tarafından yapılmasına rağmen bu
antlaşmaların uygulanmaya başlaması ilgili devletlerin

iç hukuklarına göre belirlenir. (D)

D) Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının ilk 4 maddesi ()/()/()
değiştirilemez, hatta değiştirilmesi teklif edilemez
niteliktedir. (İ)

E) Hukukta genellik ve soyutluk; bir kuralın geçerli ()/()/()
olduğu süre içerisinde kişiden kişiye, durumdan
duruma değişmeden uygulanmasıdır. (D)

F) Kanunların uygulanmasını gösteren ve emrettiği ()/()/()
işleri belirten kaynaklara tüzük; tüzüklerin nasıl
uygulanacağını gösteren açıklayıcı kaynaklara da
yönetmelik denmektedir. (D)

G) Sözleşmeler, sözlü olarak da yapılabildikleri için ()/()/()
hukukun yazılı olmayan kaynakları arasında da
gösterilmektedir. (Y)

3. Etkinlik: Yazma

Okuduğunuz metinde, “demek değildir ki” ile “başta...olmak üzere” ifadelerinin
kullanıldığı yerleri bulunuz. Bu ifadelerin yer aldığı cümleleri dikkatle inceleyerek
işlevlerine odaklanınız (Y.1.2/Y.2.1). *(Etkinlikte öğretici, hedef yapıların kullanıldığı
cümle ve cümlelerin de içinde bulunduğu paragrafta anlatımı nasıl etkilediğini öğrencilere
sezdirir.)*

Aşağıda farlı konuların ele alındığı iki paragraf bulunmaktadır. Bu paragraflarda yerleri
değiştirilmiş olan cümleleri doğru bir şekilde sıralayıp ilgili boşluklara yazarak paragrafları
anamlı hâle getiriniz.

A. I) Ancak, bu demek değildir ki dinler toplum yaşamının tüm alanlarından çıkmıştır. II)
Bu gelişme sonucunda, hukuk kuralları düzenleme bağlamında din kurallarından
ayrılmıştır. III) Devletli toplumlarda, din kuralları, ya o dinden olan veya olmayan tüm
kişilere uygulanmış, ya da diğer dinlere mensup olanların belirli konularda kendi dinlerinin
kurallarına göre yönetilmeleri serbest bırakılmıştır. (CA)

B. I) Özellikle yargıçların, sağlam bir hukuk bilgisi yanında, sosyal-siyasal bilimler,
ekonomi, felsefe, tarih gibi alanlarda da bilgili olmaları gerekir. II) Yargılama çok
sorumluluk ve özveri isteyen, ciddi ve çetin bir iştir. III) Başta yargıçlar olmak üzere,
yargılama işlevinde görev yapan herkesin hukuk bilgisi ve ahlâk özellikleri bakımından üst
düzeyde olması beklenmelidir. IV) İyi bir yargıç, güzel sanatlardan zevk alan, kültürlü bir
kişi olmalıdır. (AA)

A).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

B).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Etkinlik: Yazma

1) Kanunlar ile “yürürlüğe girmek, yürürlükte kalmak, yürürlükten kaldırılmak” fiillerinin ilişki sürecini, aşağıdaki boşluğa açıklayınız (Y.1.1/Y.2.2/Y.2.3).

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2) Aşağıdaki metin parçalarında yer alan boşlukları, okuduğunuz metinde geçen “yükümlülük altına girmek”, “-E dayalı olarak”, “edimde bulunmak” ve “hukuk yaratmak” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız.

A) Kanun.....madan ve herhangi bir kanunla düzenlenmemiş bir alana dair tüzük çıkartılamaz. (-E dayanmak) (UA)

B).....ecek kişinin kabul edip etmediğine bakılmaksızın, zorla yükümlülük yaratılmasına elverişli kurallar, kamu hukuku alanına girer. (yükümlülük altına girmek) (AA)

C) Türk hukukunda yargıç, hem.....yetkisine sahiptir hem de, gerekli hallerde bu yetkiyi kullanmakla yükümlüdür. (hukuk yaratmak) (CA)

D) İki taraflı bir özel hukuk işleminde tarafların edimleri dikkate alındığında, taraflardan birinin bir edimde bulunması, diğer tarafın bir karşı.....sını gerektirir. (edimde bulunmak) (CA)

5. Etkinlik: Konuşma

Aşağıdaki soruları cevaplayınız (K.1.1/K.1.2/K.2.1). *(Etkinliğin amacı, öğrencilerin metin kullanılan terimlerin anlamlarını sözlü olarak ifade etmeleridir. Etkinliğin birinci şıkkı; öğrencilerden terimlerin anlamlarına sözlükten bakmaları ve anladıklarını sözlü olarak özetlemeleri şeklinde yapılabilir.)*

1) “Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Uyuşmazlık Mahkemesi”nin görev ve işlevleri nelerdir? Açıklayınız.

2) “Yargıç güvencesi” kavramını açıklayınız.

Metin Başlığı: Hukukun Yazılı Olmayan Kaynakları

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım, güdümlü yazma, tartışma

İçerik Hedefleri: Örf ve âdet hukukunun hukuk kaynağı olarak kabul edilmesi için gerekli koşulları öğrenme; hakîmlerin hukuk kurallarını yorumlama konusunda yargı kararlarından (mahkeme içtihatlarından) hangi koşullarda ve nasıl yararlandığı hususunda bilgi sahibi olma; bilimsel görüşlerin hukuk kurallarının uygulanması aşamalarında kullanımı ile ilgili bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.
2. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
6. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
7. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
8. (Y.2.2) Alanla ilgili yazılarını Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazar.
9. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
10. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, bilgi ve görüşlerini uygun ve akıcı bir biçimde ifade ederek cevaplar.
11. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Geleneksel uygulanış, toplumsal inanç, hukuksal dayanak, maksat, kesim, yorum, eğilim, alt derece mahkemeleri, içtihadı birleştirme kararları, tali, bilimsel görüş, öğretisi

Hedef Dil Yapıları: Esas itibariyle..., başka bir ifadeyle...

Hedef Fiiller: İctihatta bulunmak, hükme bağlamak, atıf yapmak

Metne Hazırlık

“Hukuksal dayanak” kavramı sizce neyi ifade etmektedir? Açıklayınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma (O.1.1)

Aşağıdaki metinde hukukun yazılı olmayan kaynaklarından “örf ve âdet hukuku”, “mahkeme içtihatları” ve “bilimsel görüşler” ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Metinde, bu üç kaynakla ilgili genel olarak neden bahsedildiğini belirleyiniz. *(Yazılı olmayan hukuk kaynaklarının ortak ve temel özellikleri, çoğunlukla hukukun yazılı kaynaklarında açıkça belirtilmeyen birtakım konuları desteklemeleri ve karar sürecinde referans noktası olarak kabul edilmeleridir. Öğrencilerden bu temel noktayı kavramları beklenmektedir. Öğretici, metnin okunma süresini öğrencilerin genel durumuna göre belirleyecektir.)*

Okuma Metni

Örf ve Âdet Hukuku

Özellikle hukuk sistemimizde örf ve âdet kurallarının özel bir yeri vardır. Bu özel yer, örf ve âdet kurallarının yazılı hukuktan sonra gelen ikinci derecede bir hukuk kaynağı olduğunu belirtmesinden ileri gelmektedir.

Örf ve âdet kuralları, bir toplumda sürekli tekrarlanmak suretiyle yerleşmiş ve o toplumun üyeleri tarafından uyulması zorunlu olarak kabul edilen davranış kurallarıdır. Bir örf ve âdetin, örf ve âdet hukuku kuralı hâline gelebilmesi için şu üç temel koşulun gerçekleşmesi veya kuralın bu unsurları içermesi gerekir. Bunlar *geleneksel uygulanış, toplumsal inanç ve hukuksal dayanak* unsurlarıdır.

Bu hukukun ilk ve *maddi unsuru*, belirli bir konudaki davranış normunun sosyal bir gerçeklik olarak, belirli bölgede, *yerleşim yerinde* veya sosyal kategori (köy, meslek grupları vs.) içinde çok uzun zamandan beri uygulanmakta olması, bu uygulamanın ne zaman başladığının ve kimler tarafından başlatıldığının bilinmemesidir. Böylece, sürekli uygulamalar ve benzer davranışların tekrarlanmasıyla, belirli bir toplumsal yapı içinde kural oluşmaya başlar.

Bu hukukun ikinci unsuru, herhangi bir kamu otoritesi tarafından uyulması zorunlu kılınmadığı hâlde, uyulması gerektiğine ilişkin toplumsal inancın var olmasıdır. Latince ‘*opinio juris*’ (hukuki kam) denilen bu genel inançtan **maksat**, toplum içinde en azından çoğunluk oluşturan **kesimde**, belli bir davranış kuralına uyulmadığı zaman bir yaptırımla karşı karşıya kalınacağına ilişkin duygu, düşünce ve inançtır. Bir âdet veya teamüle bağlayıcı ve düzenleyici güç kazandıran esas itibarıyla bu inanıştır. Bu nedenle, genel inanç unsuru (*inanç zorunluluğu*) olarak da ifade edilmektedir.

Örf ve âdet hukukunun bir hukuk kaynağı olarak kabul edilmesi için, üçüncü bir koşulun da bulunması gerekir. Bu koşul, pozitif hukuk tarafından kabul edilmiş olan devlet desteği koşuludur.

Pozitif hukuk tarafından kabul edilme: **Türk hukuk sistemi** örf ve âdetleri yasa boşluklarının doldurulmasında ikincil bir hukuk kaynağı olarak kabul etmektedir.

Türk hukukunda örf ve âdet kurallarının bir hukuk kaynağı olarak uygulanabilmesi için ilgili maddelerde açıkça yollama yapılmayan durumlarda dahi uygulanır. Zira örf ve âdetin ikincil bir kaynak olduğuna **medeni yasanın** başlangıç hükümlerinde yer verilmiştir. Ayrıca MK.m.1 hükmü, özel hukukun diğer alanlarına da uygulanabilecek nitelikte ve genişlikte bir hükümdür.

Devlet desteği: Bu destek, hem örf ve âdet hukukunun saptanmasında hem de bir yargı kararı ile uygulanmasının zorunlu hâle getirilmesi yönlerinden kendini gösterir. (Atay, 2013, s.94-95’ten alınmıştır)

Mahkeme İçtihatları (Yargı Kararları)

Yargı kararları, yargı organlarının (mahkemelerin) baktıkları davayla ilgili olarak verdikleri kararlardır. Hukuk kaynağı olarak kabul edilebilecek yargı kararları ise, asıl olarak yakın zamana kadar kullanılan içtihat sözcüğünün karşılığı olan kararlardır. Bu kararlar, olağan ve alışılmış hukuk uygulamasının ötesinde, *davaya konu olayların* kanunda açıkça düzenlenmemiş olmasından kaynaklanan nedenlerle verilmiş kararlardır. Dava konusu olayların ve hukuk kurallarının yorumlanmasıyla yeni sayılabilecek bir karar verilmiş yahut daha önceki **yorum** uygulamalarından çeşitli gerekçelerle ayrılmış bir karar verilmiş ise mahkemenin içtihatla bulunduğu söylenir. Bu tip kararlar, aynı sorunlarla karşılaşan hâkimler için olayı değerlendirme ve hukuk kurallarını yorumlama konusunda yardımcı olur. Bu kararların bağlayıcılık özelliği yoksa da özellikle aynı hâkimin kendi

verdiği eski tarihli kararlarda geliştirdiği içtihadına uyumlu davranması **eğilimi** doğal karşılanmalıdır.

İçtihatların etkisinin güçlü bir şekilde hissedildiği durum, yüksek mahkemelerin kararlarının etkisinde ortaya çıkar. Yüksek mahkemeler, olağan *yargılama yetkisine* sahip **alt derece mahkemelerinin** kararlarının hukuka uygun olup olmadığını denetleyen mahkemelerdir. Bu mahkemelerin yaptıkları yorum ve oluşturduğu içtihat, alt derece mahkemeler açısından psikolojik etkiye sahiptir. Zira yargı örgütünde denetleyici konumdaki bir mahkemenin verdiği karar, doğallıkla daha güçlü ve doğru kabul edilir. Bunun yanında yüksek mahkeme üyelerinin deneyimli ve başarılı hâkimlerden oluştuğu gerçeği de dikkate alındığında, içtihatlar alt derece mahkemeleri açısından karar vermeden önce bakılması gereken kaynaklar olarak ortaya çıkar.

İçtihatlar konusunda son olarak değinilmesi gereken nokta, Yargıtay ve Danıştay tarafından verilen *ıçtihadı birleştirme kararlarıdır*. İçtihadı birleştirme kararları, Yargıtay ve Danıştaydaki çeşitli dairelerin aynı konuda farklı kararlarının uyumlaştırılması amacıyla verilir. Bu kararlar bağlayıcıdır. Dolayısıyla artık bu kararlar *tali* veya yardımcı kaynak değil, asli kaynak olarak kabul edilir. (Aydın ve Sütken, 2014, s.39-40'tan alınmıştır)

Bilimsel Görüşler

Bilimsel görüşler, başka bir ifadeyle *öğreti (doktrin)*, eski kullanım itibarıyla bilimsel içtihatlar, hukukçu bilim insanlarının **eserlerinde** ortaya koydukları görüşlerdir. Bu görüşlerin önemi, özellikle tartışmalı konularda ve bilim insanlarının mevcut hukuk kuralları çerçevesinde bazı istisnai ve muhtemel olaylar gerçekleşmeden önce bildirdikleri görüşlerde ortaya çıkar. Bu görüşler genellikle asli kaynaklarda açıkça hükme bağlanmamış ve yoruma ihtiyaç duyulan konularla ilgilidir. Hâkimler kararlarını verirken bu bilimsel görüşlerden yararlanabilirler. Hatta zaman zaman kararlarında genel olarak doktrin veya öğreti adıyla, bazen de açıkça bir hukukçu bilim insanının eserine atıf yapmak suretiyle bilimsel görüşleri, kararlarını gerekçelendirmek için kullanabilmektedirler. (Aydın ve Sütken, 2014, s.39-40'tan alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıda yer alan sözcük ve terimleri anlamlarıyla doğru bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).

Maksat

Bireyin belli bir görüş, kanı, tutum ve davranışa olan yatkınlığı; yetenek ve beceri kazandıran bir ilgi

	alanına olan yakınlığı (eğilim)
<i>Kesim</i>	Bir yüksek mahkemenin dairelerinden birinin yerleşmiş kararından dönmek istemesi, değişik dairelerin birbirlerine aykırı kararlar vermesi, aynı dairenin benzer konuda çelişik kararlarının bulunması ve yasada belirtilen öteki nedenlerin varlığı durumunda ya ayrı kararlardan biri yeğlenerek ya da yepyeni bir sonuca varılarak çelişkinin ortadan kaldırılması ve böylece hukuk birliğinin sağlanması (içtihadı birleştirme kararı)
<i>Yorum</i>	Bilimde, felsefede bir görüşü bir sistem içinde belli bir anlayışa, düşünceye dayalı olarak oluşturan ilke ve dogmalar bütünü (öğreti)
<i>Eğilim</i>	Bölüm, parça, kısım (kesim)
<i>Tali</i>	İçtihadı birleştirme kararı Bir kimsenin konuşma ya da yazısında, konuyla ilgili olarak bildirdiği kişisel düşünce, kanı (görüş)
<i>Görüş</i>	İstenilen şey, amaç, gaye (maksat)
<i>Öğreti</i>	Yasa, tüzük, yönetmelik, karar, yargı ve her türlü sözleşmelerdeki deyimlerin anlamını açıklama (yorum)
<i>İçtihadı birleştirme kararı</i>	İkinci derecede olan, ikincil (tali)

3. Etkinlik: Metni Anlama

1. Örf ve âdet hukuku ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır (O.1.2/O.3.1)?

A) Örf ve âdet unsurunun hukuk kuralı hâline dönüşebilmesi için ne zaman ve kim tarafından ortaya atıldığı bilinmemeli ve bu unsur, toplumun belli bir bölümünde uygulanıyor olmalıdır.

B) Örf ve âdet kuralının hukuk kuralı olarak uygulanabilmesi için, ilgili kurala yazılı kanunlarda gönderme yapılması şart değildir.

C) Örf ve âdet kuralları, hukukun asli kaynaklarındandır. (Y)

D) Bir örf ve âdet kuralına bağlayıcı nitelik kazandıran şey, bu kurala uyulmadığında yaptırıma maruz kalınacağı inancıdır.

E) “MK. 1. maddeye göre hâkim bir boşlukla karşı karşıya kaldığı zaman hukuk yaratarak bu boşluğu doldurmaya çalışacaktır (AD).” Örf ve âdet hukuku, hâkimin hukuk yaratmakta yararlandığı kaynaklar kategorisine girmektedir.

2. Mahkeme içtihatları ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Mahkeme içtihatları, kanunda açık bulunan durumlarda mahkeme tarafından başvuru kararlarıdır.

B) Yüksek mahkemelerin içtihat noktasında, alt derece mahkemeler üzerinde güçlü etkileri bulunmaktadır.

C) Yargıtay ve Danıştayın aynı konu ile ilgili verdikleri kararların birbirleri ile uyumlu hâle getirilmesine içtihadı birleştirme kararları denmektedir.

D) Bir içtihadın bağlayıcılık niteliği kazanması için, ilgili yargı kararının yüksek mahkemeler tarafından kabul edilmiş olması gerekmektedir.

E) Mahkeme içtihatlarının, bu kararlardan yararlanan hâkimler üzerinde bağlayıcı etkisi vardır. (Y)

3. Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) Bilimsel görüşler, hukukun yazılı kaynaklarında açık bir biçimde ifade edilmemiş yorum gerektiren konularda yardımcı kaynaklardır. (D)

B) Hukukçu bilim adamları tarafından üretilen bilimsel görüşler, ileride yaşanabilecek hukuki olaylar için öngörü niteliği taşırlar. (D)

C) Görülen davalarda iyi niyet kavramı, davanın seyrini belirleyici nitelik taşır. (İ)

D) Hâkimler, davaya konu olan olayları değerlendirirken bilimsel görüşlerde ifade edilen yargıları aynen uygularlar. (Y)

E) Hâkimler, verdikleri kararları gerekçelendirmek için bilimsel görüşlerden yararlanabilirler. (D)

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde yer alan boşlukları, “bir başka ifadeyle”, “esas itibariyle” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Devlet ve kamu tüzel kişileri egemenlik hakkını kullandıkları zaman ortaya çıkan ilişkinin kamu hukuku ilişkisi olduğu; buna karşı egemenlik hakkı kullanılmadığı zaman beliren ilişkinin özel hukuk ilişkisi olduğu savunulmuştur....., özel hukuk.....kişiler arasındaki ilişkileri düzenlediği halde; kamu hukuku, kamu otoritesi ile donatılmış bulunan devletin teşkilatını ve bu teşkilatın işleyişini, ayrıca onun kişiler ve diğer devletlerle olan ilişkilerini düzenlemektedir. (bir başka ifadeyle/esas itibariyle) (AD)

B) Kara Avrupası hukuk sistemleri, genel olarak, yazılı hukuk sistemleridir. Türkiye de bu sisteme bağlıdır; yani, Türkiye’de de hukuk kuralları,....., anayasa ile belli edilen yetkili organlar tarafından yazılı olarak çıkarılır. (esas itibariyle) (AA)

5. Etkinlik: Yazma

“Geleneksel uygulanış”, “toplumsal inanç”, “hukuksal dayanak”, “kanunda açıkça düzenlenmemiş olay”, “yüksek mahkemeler”, “alt derece mahkemeleri”, “içtihatı birleştirme kararları”, “tartışmalı konular”, “yoruma ihtiyaç duyulan olay” ve “gerekçelendirmek” ifadelerini de kullanarak hukukun yazılı olmayan kaynakları konusunu aşağıda size ayrılan boşluğa özetleyerek anlatınız (Y.1.1/Y.2.1/Y.2.2).

(Etkinlikte öğrencilere, okudukları metinde olduğu gibi örf ve âdet hukuku, mahkeme içtihatları ve bilimsel görüşler alt başlı sıralamasını izlemeleri ile ilgili hatırlatmada bulunulur. Öğrencilere geleneksel uygulanış, toplumsal inanç ve hukuksal dayanak kavramlarının ne ifade ettiğini anlatarak örf ve âdet kurallarının hukuk kaynağı olma sürecini nasıl özetleyebilecekleri; ‘kanunda açıkça düzenlenmemiş olay, yüksek mahkemeler, alt derece mahkemeler ve içtihatı birleştirme kararları’ ifadelerinin birbirleriyle ilişkisini açıklayarak mahkeme içtihatları konusuna nasıl açıklık getirebilecekleri; ‘tartışmalı konular, yoruma ihtiyaç duyulan olay ve gerekçelendirmek’ ifadelerini ilişkilendirerek de bilimsel görüşler konusunu nasıl açıklayabilecekleri örnek cümlelerle tarif edilir. Bu etkinliğin işlevsel olabilmesi için gerektiğinde süre ayrılır.)

6. Etkinlik: Konuşma (K.1.1/K.1.2/K.2.1)

“İçtihatla bulunmak, atıf yapmak ve hükme bağlamak” kavramları, hukukta neyi ifade etmektedir? Açıklayınız. (Öğretici, öğrencilerin kavramlarla ilgili çıkarımları birlikte elde etmelerini sağlar. Bunu sağlamak için öğrencileri, ilgili kavramları tartışmaya yönlendirir.)

KONU ALANI DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Soru: Kazanım (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.

(...) Bir dinin mensubunun, dinin öngördüğü eylemleri yerine getirmemesi yahut daha açık bir ifadeyle din kurallarına aykırı davranması, öncelikle kendi inancı açısından düştüğü bir çelişkiyi ortaya çıkarır. Bu çelişki inanç zayıflığını gösterdiği kadar, tanrının veya doğaüstü güçlerin gazabını çekmek, bu dünyada veya hem bu dünyada hem de öte dünyada bir azaba maruz kalmak korkusunu da doğurur. Bu gazap ve azap inancı, din kurallarına uymaya zorlayan bir etken olarak, din kurallarının yaptırımıdır.(...) (UA)

Yukarıdaki paragrafta vurgulanmak istenen, aşağıdakilerden hangisidir.

- A) İnanırları dinin emirlerini yerine getirmeyen insanlar, dinden çıkarılırlar.
- B) Din kurallarına aykırı davranan insanların, bu dünyada cezalandırılacaklarını düşünmeleri, inanç zayıflığıdır.
- C) Din kurallarının yaptırım gücü; o dine mensup kişilerin, aykırı davranışları sonucunda tanrının azabına uğrayacakları inancından gelmektedir. (D)
- D) Tanrının azabından ve gazabından korkmayan din mensupları, din kurallarına aykırı davranmaktan çekinmezler.
- E) Herhangi bir dine mensup olmayan kimselerin tanrının emirlerine uyma zorunluluğu yoktur.

2. Soru: Kazanım (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Kişi, başkasından öğrendiği kuralları kendisine ilke ()/()/() edinerek kendi ahlaki çerçevesini oluşturabilir. (D)
- B) Ahlak kuralları ile din kurallarının yaptırımları, ()/()/() vicdan azabı noktasında birbiriyle örtüşmektedir. (İ)
- C) Ahlak kurallarının diğer kişiler ile ilgili olan ()/()/() yaptırımı ayıplanma, kınanma gibi eylemlerdir. (D)
- D) Ahlak kurallarına aykırı davranan kişi, toplumda ()/()/() ahlaksız olarak nitelendirilir. (İ)

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu, aşağıdaki metne göre değerlendiriniz.

(...) Bir ilke veya kuralın kendisi için ahlaki bir ilke veya kural olduğunu söyleyen kişi, bu ilke ve kuralları başkalarından öğrenmiş bile olsa, bu kuralların koyucusu hâline gelmiştir. Bir ilke veya kurala ahlakilik niteliği yükleyen kişi, aynı zamanda o ilke veya kuralı koyan kişi olmuştur. Kurallar söz konusu olduğunda, özellikle de hukuktan bahsederken önemli bir nokta, kurallara uymamanın sonuçlarıdır. Bir ahlak kuralına uyulmamasının iki tür sonucu olabilir. Birincisi, ahlak kişinin kendi kendisine sınır koyması demek olduğundan, kendi içinde yaşadığı çelişkinin sonucu olarak duyulan ve genellikle vicdan azabı olarak isimlendirilen huzursuzluktur. İkinci tür sonuç, toplumun genel ahlaki yargılarına aykırı hareket edilmesi durumunda diğer kişilerle ilgili olarak ortaya çıkar. Kişi başkaları tarafından ayıplanabilir, kınanabilir, hatta dışlanabilir. (...) (UA)

3. Soru: Kazanım (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.

(...) Ahlak insan ürünüdür. Doğada ahlak olmaz; doğanın ahlakı olmaz. Doğanın yasaları vardır. Olgular kendiliğinden değer yaratmaz. Yaşlı bir insanın varlığı, kendisine yardım edilmesini ‘doğal’ olarak gerektirmez. Karnını doyurmak için sürekli başkalarını öldüren bir aslan, ahlaksız değildir.

Ne var ki ahlakın insan ürünü olması, toplumsallıktan ayrı düşünülemez. Hepimiz, adı nasıl konmuş olursa olsun, uyulması gereken kurallar bütünü olarak ahlakı, doğmakla katıldığımız toplumda hazır buluruz. Hatta dâhil olduğumuz toplumsal gruplar değiştikçe, yeni ahlaklarla tanışırız. Ailenin ahlakından kopan çocuk, sokağın ahlakıyla ve öğrencilerin ahlakıyla tanışır. Çalışmaya başlar, birlikte çalıştığı grubun ahlakıyla tanışır. Başka bir yerde yaşamaya başlar, yeni yaşadığı yerin ahlakıyla tanışır. (...) (UA)

Yukarıdaki metne göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez.

- A) İhtiyaç sahiplerine yardım etmek, bir zorunluluk olmasa da insani bir görevdir.
- B) İnsan dışı canlıların ahlaki değerler gözetmesi mümkün değildir.
- C) Her birey, mensubu olduğu toplumun ahlaki kurallarına katkı yapmak zorundadır. (Y)
- D) Toplumların, hatta toplumlar içerisinde farklı grupların kendine has ahlak anlayışları bulunmaktadır.

E) Yaşamları boyunca farklı gruplar içerisinde çok farklı ahlaki kurallar ile karşılaşan bireyler, bulundukları ortama alışmakta sorun yaşayabilirler.

4. Soru: Kazanım (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.

(...) Bir kimsenin çağrılı olduğu düğüne düzgün bir kılıkla gitmesi, yemek yerken başkalarını iğrendirecek davranışlardan kaçınması, komşusunu selamlaması, kendisinden yaşlı kimselere saygılı davranması, tanıştırıldığı kimseyle el sıkışması nın gereğidir. Bu kurallara uymayan kişi “saygısız” veya “terbiyesiz” sayılır, davranışları da “çirkin” veya “yakışksız” gibi sıfatlarla nitelenir. (...) (AA)

Yukarıdaki metinde boş bırakılan yere, toplumsal davranış kurallarından hangisi getirilmelidir?

A) Din kuralları

B) Ahlak kuralları

C) Hukuk kuralları

D) Görgü kuralları (D)

E) Örf ve âdet kuralları

5. Soru: Kazanım (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.

(...) Ahlâk, din ve hukuk kurallarına oranla görgü kuralları çok daha az önemli gibi görünebilir. Ayrıca, görgü kurallarının zamana ve yere göre hayli değiştiği de bilinmektedir. Örneğin, erkeklerin kravat takmasının zorunlu sayıldığı durumların sayısı son yıllarda hayli azalmış görünüyor. Ancak, her şeye karşın, belirli görgü kurallarına uygun davranışların, insanlar arasındaki ilişkileri kolaylaştırıcı ve yumuşatıcı bir fonksiyonu olduğu da bir gerçektir. Bu bakımdan, toplum yaşamında görgü kurallarının yerini küçümsemek doğru olmaz. (...) (AA)

Aşağıdaki sözcüklerden hangisinin eş anlamlısı, yukarıdaki metinde yer almaktadır?

- A) İlke
- B) Nesnel
- C) Yargıç
- D) İşlev (D)
- E) Yaptırım

6. Soru: Kazanım (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.

(...) Eylemlerimizi yönlendiren bazı kuralları bizzat toplumsal uygulamalarda buluruz. Bu uygulamalar, toplumda öylesine yerleşmiştir ki, belli bir yörede yahut toplumun ortak karakteristiğini taşıyan topluluklarda artık bir kural hâline gelmiştir. Kuralı kimin koyduğu bilinmez; hatta uygulayanlar söz konusu kuralın ne zaman konulduğunu da bilmez. Bu tip uygulamaların kural oluşu, ortaklaşa kabule ve eskiliğe, yani çok uzun zamandan beri uygulanıyor olmaya bağlıdır. Bu kuralların en önemli iki özelliği, başlangıcı bilinemeyecek ölçüde eskiden beri uygulanıyor olmak ve toplumda bu şekilde hareket edilmesi gerektiği yönünde bir inancın bulunmasıdır. (...) (AA)

Yukarıdaki metinde açıklanan toplumsal davranış kuralı, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hukuk kuralları
- B) Ahlak kuralları
- C) Örf ve âdet kuralları (D)
- D) Görgü kuralları
- E) Din kuralları

7. Soru: Kazanım (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.

(...) Toplumsal düzeni sağlama konusunda en etkili araç hukuk kuralları ve bu kuralların fiilen uygulanmasıdır. Gerçekten, kaynakları ne olursa olsun, geçerli hâle gelen ve getirilen hukuk kurallarına aykırı olan tutum ve davranışlar etkili müeyyidelere bağlanmadığı, bu aykırılıkların meydana gelmesi ve saptanması durumunda, hukukun öngördüğü yaptırımlar

somut, idari ve yargısal kararlara dönüşmediği, bu kararlarda devlet organları tarafından, gereğinde maddi zor kullanılması suretiyle fiili uygulamaya dönüşmediği sürece, toplumsal düzenin sağlanması zor ve bazen olanaksızdır. Kısaca, hukuk bu düzeni sağlama işlevini yerine getirmektedir. (...) (CA)

Dinlediğiniz metinde vurgulanan hukuki kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kural

B) Yaptırım (D)

C) Ödül

D) Suç

E) Norm

8. Soru: Kazanım (O.5.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan düşünceyi geliştirme tekniklerini fark eder.

(...) Öteki toplumsal davranış kurallarına aykırı davranışların, çevrelerinden “kınama”, “dostluk kurmama”, “herhangi bir ilişkiye girmeme”, “selam vermeme” gibi resmî olmayan toplumsal tepkiler görmeleri ya da “vicdanlarında rahatsızlık duymaları” olasıdır. Buna karşılık, hukuk kurallarına uygun davranılmasını sağlamak için, belirli koşullarla, devletin yetkili organlarınca kişi üzerinde fiziki güç kullanılmasını da içermek üzere, çeşitli zorlama yolları öngörülmüştür. Kişiyi toplumsal davranış kurallarına uymaya, aykırı davranıştan çekinmeyi zorlayan uygulamalarının tümünü kapsamak üzere; genel olarak “yaptırım” deyiimi kullanılabilir. Yaptırım; kurallara karşı yapılan aykırı davranışlara verilen ceza anlamına gelmektedir. Bir toplumsal davranış kuralına uyulmasını sağlamak için devlet gücü işe karışlıyorsa, ancak o kural hukuk kuralıdır. (...) (AA)

Yukarıdaki metinde düşünceyi geliştirme yollarından hangisine başvurulmamıştır?

A) Açıklama

B) Örneklendirme

C) Karşılaştırma

D) Tanımlama

E) Tanık gösterme (Y)

9. Soru: Kazanım (D.2.2) Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konularda kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.

(...) Kararname yapmak ve yayımlamak Bakanlar Kurulu'nun görev alanına giren bir iştir. Bakanlar Kurulu, kararnameler aracılığıyla objektif nitelikte düzenlemeler de yapabilir. Örneğin, tüzükler bu yolla yapılır. Ama bu yetki, Bakanlar Kurulu'na, dar anlamda yasa (kanun) yapma olanağını vermez. Kanunları yapma işi yasama organının tekelindedir. Bununla birlikte, bazı gereksinimler dolayısıyla, yasa koyucuların, sahip bulundukları kanun yapma yetkisini, belli konularla sınırlı olarak ve belli koşullara bağlı olarak, yürütme organına (Bakanlar Kurulu'na) vermesi gerekli sayılmıştır. İşte bu düşüncenin ürünü olarak, 1961 Anayasası'nda 1971 yılında yapılan bir değişiklikle, Bakanlar Kurulu'na, kanun gibi geçerli düzenlemeler yapma olanağı, belirli koşullarla, verilmiştir. (...) (AA)

Dinlediğiniz metinde bahsi edilen ve “kanun gibi geçerli” olan hukukun yazılı kaynağı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sözleşme
- B) Tüzük
- C) Yönetmelik
- D) Kanun hükmünde kararname (D)
- E) İç düzenleme

10. Soru: Kazanım (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.

(...) Klasik olarak bazı hukuk alanlarının hangi kategori içinde değerlendirileceği tartışmalıdır. Örneğin iş hukuku, işçi ve işveren arasındaki ilişkileri ilgilendirdiği ölçüde özel hukuk alanına girmekte, ancak devletin işverenin karşısında işçiyi korumak için bu alandaki hukuki ilişkileri düzenlemesi veya söz konusu bu ilişkilere müdahale ediyor olması dolayısıyla kamu hukukuna yaklaşımaktadır. Medeni usul hukuku ve icra iflas hukuku da aslında devletin müdahalesi olan ve zorlayıcı gücünü kullandığı hukuk alanları olduğu için kamu hukukuna dâhil edilebilir. Ancak, bu alanlar esas olarak özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin olduğundan özel hukuk içerisinde değerlendirilir ve bu bölümler hukuk fakültelerinde özel hukuk bölümleri içerisinde yer alır.

Günümüzde hukuki ilişkilerin daha karmaşık hâle gelmesi ve çevre hukuku, internet hukuku, fikir ve sanat eserleri hukuku gibi yeni hukuk alanlarının ortaya çıkmasıyla birlikte kamu hukuku-özel hukuk ayrımı büyük ölçüde anlamını yitirmiş bulunmaktadır. Buna rağmen özellikle, hukuk fakültelerinde ve hukuk eğitiminde bu ayrımın varlığını koruduğu ve hukuk alanında uzmanlaşmanın bu ayrım çerçevesinde gerçekleştiği söylenebilir. (...) (UA)

Aşağıdaki bilgileri, okuduğunuz metne göre değerlendiriniz.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Hukukun bazı dallarının hangi hukuk alanına ()/()/() girdiğini belirlemek, her zaman kolay olmamaktadır. (D)
- B) Medeni usul hukuku ve icra iflas hukuku, özel ()/()/() kişileri ilgilendiren konuları içerdiğinden özel hukuk alanında ele alınmaktadır. (D)
- C) Kamu hukuku-özel hukuk ayrımı yapılmadan ()/()/() hukukun öğretilmesi mümkün değildir. (İ)
- D) İnternet hukuku ile fikir ve sanat eserleri hukuku gibi ()/()/() yeni hukuk alanlarının tamamı, özel hukuk başlığı altında ele alınmaktadır. (Y)

11. Soru: Kazanım (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

(...) Özel hukukun dayandığı temel ilke, serbestlik ilkesidir. Bunun esası, “yasa ile yasaklanmamış her şeyin meşru olduğu” kuralıdır. Başka bir deyişle, serbestlik ilke, yasak istisnadır. Kamu hukuku alanında ise, başkalarını etkileyecek kararlar alanlar, bir yasal yetkiye dayanmak durumundadır. Bu konuda özel hukuka egemen olan “dünya görüşü”nün dayanağının da, liberal ekonomi olduğu söylenebilir. Bizim anayasamızda, Türkiye Cumhuriyeti’nin “sosyal hukuk devleti” olduğu (m.2); devletin, yurttaşların “sosyal ve ekonomik haklarını” gerçekleştirmekle ödevli olduğu (m.41-65) belirtilmekle birlikte özel hukuk alanındaki düzenlemelerde “serbestlik” ilkesinin egemen olduğu da özellikle belirtilmiştir. Örneğin, herkesin mülkiyet ve miras hakkına sahip olduğu (AY m.35); herkesin dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyeti bulunduğu (AY m.48); herkese ticaret özgürlüğü tanındığı; bireylerin vasiyet yoluyla mal varlıklarında kullanım hakkı bulunduğu vb. hükümler liberal dünya görüşünün yansımalarıdır. (...) (AA)

Yukarıdaki metinde açıklanan “serbestlik” ilkesini; “çıkar, yasa, ticaret, eşya, mal ve mülkiyet hakkı” kavramlarından yararlanarak bir cümleyle örneklendiriniz.

Cevap: Mülkiyet hakkı kapsamında kişiler, çıkarları doğrultusunda ve yasalara uygun olarak ticaret yapma, eşya ve mal sahibi olma serbestliğine sahiptirler.

12. Soru: Kazanım (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.

A) Devlet ve kamu tüzel kişileri, egemenlik hakkını kullandıkları zaman ortaya çıkan ilişki, kamu hukuku ilişkisidir.

B) Egemenlik hakkı kullanılmadığı zaman beliren ilişkinin, özel hukuk ilişkisi olduğu savunulmuştur.

C) Özel hukuk esas itibarıyla kişiler arasındaki ilişkileri düzenlediği hâlde; kamu hukuku, kamu otoritesi ile donatılmış bulunan devletin teşkilatını ve bu teşkilatın işleyişini, ayrıca onun kişiler ve diğer devletlerle olan ilişkilerini düzenlemektedir.

Yukarıda yer alan cümleleri, “başka bir deyişle” ve “buna karşın” ifadelerini kullanarak bir paragraf hâlinde yeniden yazınız.

Cevap: Devlet ve kamu tüzel kişileri, egemenlik hakkını kullandıkları zaman ortaya çıkan ilişkinin kamu hukuku ilişkisi olduğu; buna karşın egemenlik hakkı kullanılmadığı zaman beliren ilişkinin özel hukuk ilişkisi olduğu savunulmuştur. Başka bir deyişle, özel hukuk esas itibarıyla kişiler arasındaki ilişkileri düzenlediği hâlde; kamu hukuku, kamu otoritesi ile donatılmış bulunan devletin teşkilatını ve bu teşkilatın işleyişini, ayrıca onun kişiler ve diğer devletlerle olan ilişkilerini düzenlemektedir. (...) (Dinçkol, 2013’ten alınmıştır)

13. Soru: Kazanım (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

(...) Klasik ayrıma göre özel hukuk bireyler (fertler) arası hukuftur. Bu hukuk dalı kapsamında, bireylerin kendi aralarındaki ilişkileri düzenleyen kurallar yer alır. Bu ilişkilerde hukuksal eşitlik ilkedir; yani burada kişilerin servet, din, cinsiyet gibi özelliklerinin rolü ve etkisi yoktur. Özel hukuk kuralları, ilke olarak bu eşitlik varsayımı üzerine kurulmuştur. İstisnai durumlar dışında, özel hukuk alanında kişiler arasındaki

eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik bir işlev söz konusu değildir. Bu kuralların oluşmasında ve uygulanmasında devletin rolü tarafsız bir düzenleyici ve uygulayıcı olmaktan ibarettir. Kişilerin (bireylerin) kendi çıkarlarını göz önünde tutarak kuracakları özel ilişkilere, devlet, doğrudan doğruya karışmaz, “müdahale” etmez. Böyle bir müdahale, ilke olarak, ilgililerin, hukuka uygun olmayan davranışlarla karşılaştıkları yolundaki başvuruları ve yapacakları istemler üzerine söz konusu olur. Devlet, bu durumda da, yine, bir tür tarafsız hakem rolündedir; onun müdahalesi, kişisel ilişkiler açısından bozulan düzeni, tekrar kurmaktan ibarettir. (...) (AA)

Devletin özel hukuk alanındaki işlevini, yukarıdaki metinde açıklanan bilgilerden hareketle “uyuşmazlık, gasp, tehdit, cebir, cezai şart, zor kullanma, tarafsızlık, müdahale” sözcük/sözcük gruplarını kullanarak bir cümleyle ifade ediniz.

Cevap: Devlet, kişiler arasındaki uyuşmazlıklarda gasp, tehdit ve cebir gibi cezai şart oluşturabilecek zor kullanma durumlarına tarafsızlık ilkesine bağlı kalarak müdahale eder.

14. Soru: Kazanım (Y.2.2) Alanla ilgili yazılarını Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazar.

A) yetersiz bulunabilir/ kamu hukuku ile özel hukuk alanlarını birbirinden ayırmak için başvuru ölçütlerin her biri/ tartışmaya açıktır/ ve

B) toplumsal çıkarla bireysel çıkarı birbirinden tam olarak ayırmak/ kolay değildir/ özellikle çağdaş toplumlarda/ örneğin

C) çekişmelerin çözüme kavuşturulmasında/ ve/ yok mudur?/ toplumsal bir çıkar/ özel kişiler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde/ bu ilişkilerden doğan uyuşmazlıkları azaltıcı kurallar konulmasında/ ve

D) değerini yitirmektedir/ kamu hukuku ile özel hukuku birbirlerinden ayırmak için başvuru çıkar ölçütü/ bu açıdan bakılınca

Yukarıda sıralanmış cümleleri kurallı birer cümle yaparak bir paragraf hâlinde yazınız.

Cevap: (...) Kamu hukuku ile özel hukuk alanlarını birbirinden ayırmak için başvuru ölçütlerin her biri tartışmaya açıktır ve yetersiz bulunabilir. Örneğin, özellikle çağdaş toplumlarda, toplumsal çıkarla bireysel çıkarı birbirinden tam olarak ayırmak kolay değildir. Özel kişiler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde ve bu ilişkilerden doğan uyuşmazlıkları azaltıcı kurallar konulmasında ve çekişmelerin çözüme kavuşturulmasında

toplumsal bir çıkar yok mudur? Bu açıdan bakılınca, kamu hukuku ile özel hukuku birbirlerinden ayırmak için başvuru olan çıkar ölçütü değerini yitirmektedir. (...)(AA)

15. Soru: Kazanım (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.

Yaptırım kavramını açıklayarak devletin bireylere yaptırım uygulayacağı hukuki bir durumu ve uygulanacak yaptırım türünü anlam bütünlüğü olan bir paragraf hâlinde yazınız.

Cevap: (...) Devletin hukuk kurallarına uyulmasını sağlamak amacıyla kuralların ihlali durumunda, ihlal eden kişilerin istemedikleri bir durumla karşı karşıya bırakılmalarına yaptırım adı verilir. Yaptırımla karşı karşıya kalma durumuna, kira sözleşmesine uymayan bir kiracının maruz kaldığı zorla yerine getirmeyi (cebri icra) örnek verebiliriz. Söz gelimi, bir ev kiralamış olalım. Kiralanan ev, kira bedeli, ödeme şartları, kira süresi gibi hususlar hakkında anlaşmış olmamızla ev sahibi ile aramızda bir kira sözleşmesi kurulmuş olur. Bu sözleşme çerçevesinde, mesela, her ayın ilk beş günü içerisinde kararlaştırılan kira bedelini ev sahibinin banka hesabına yatırmayı kabul etmiş olalım. Eğer kararlaştırılan süre içerisinde kiramızı ödemezsek ve hukukun öngördüğü diğer şartlar da gerçekleşmiş olursa, ev sahibi kira bedelini bizden aldıktan sonra evden çıkmamıza karar verilmesi için mahkemeye de başvurabilir. Kira bedelini ödememeye devam edersek, icra daireleri vasıtasıyla eşyalarımıza el konulabilir ve eşyalarımız satılabilir. Satıştan elde edilen parayla da ev sahibine alacağı ödenir. Üstelik eğer mahkeme sözleşmeye uymamamız nedeniyle evi boşaltmamıza karar verirse ve biz bu karara da uymazsak, icra memurları, gerekirse polisin de yardımıyla eşyalarımızı evin dışına çıkarabilir. (...) (UA)

16. Soru: Kazanım (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.

Aşağıda ikişer cümleye ayrılmış olan metinleri “bir yandan...diğer yandan” ifadelerini kullanarak birer cümle hâlinde yazınız.

A) Ahlak ve din kuralları, hukuk kuralı olarak kabul edilmez.

Hukuk kurallarına da ahlakilik ve dinîlik sıfatı yüklenemez.

B) Yaptırım, hukuk kuralına uyulmasını sağlamak, dolayısıyla da hukukun kurduğu düzenin devamı için daima bir tehdit olarak bireylerin karşısında durur.

Kuralın ihlal edilmesi ile bozulan hukuksal düzen yaptırım vasıtasıyla mümkün olduğunca eskisine benzer bir şekilde yeniden kurulmaya çalışılır.

Cevap: A) Ahlak ve din kuralları bir yandan hukuk kuralı olarak kabul edilmezken diğer yandan hukuk kurallarına da ahlakilik ve dinilik sıfatı yüklenemez. (UA)

B) Yaptırım, bir yandan hukuk kuralına uyulmasını sağlamak, dolayısıyla da hukukun kurduğu düzenin devamı için daima bir tehdit olarak bireylerin karşısında dururken diğer yandan kuralın ihlâl edilmesi ile bozulan hukuksal düzen yaptırım vasıtasıyla mümkün olduğunca eskisine benzer bir şekilde yeniden kurulmaya çalışılır. (UA)

17. Soru: Kazanım (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.

Aşağıdaki soruya sözlü olarak cevap veriniz.

Soru: Dava, davacı ve davalı kavramlarının birbirleriyle ilişkisini bir cümleyle ifade ediniz.

Cevap: Kişiler arasında ortaya çıkan bir uyuşmazlığın mahkemeye taşınmasına dava, bu kişilerden haksızlığa uğradığını iddia edene davacı ve davacı tarafından dava edilen kişiye de davalı denilmektedir.

18. Soru: Kazanım (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, bilgi ve görüşlerini uygun ve akıcı bir biçimde ifade ederek cevaplar.

Aşağıdaki soruya sözlü olarak cevap veriniz.

Soru: Vasiyetname kavramı neyi ifade etmektedir? Nasıl düzenlenir?

Cevap: Vasiyetname bir kişinin sahip olduğu malları, çoğunlukla akrabası olan yakınlarından başlayarak istediği kişi ve kurumlara miras olarak bıraktığını gösteren belgedir. Bir kişinin vasiyetname düzenletebilmesi için iki tanığa ihtiyacı vardır ve bu belge sulh yargıcı, noter ya da yasanın bu işle görevlendirdiği kamu görevlileri tarafından düzenlenir.

19. Soru: Kazanım (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.

Aşağıdaki soruya sözlü olarak cevap veriniz.

Soru: Mahkemelerden verilmiş bulunan kararlar yani mahkeme içtihatları, uygulamada karşılaşılan hukuksal sorunların çözülmesi bakımından yardımcı kaynaklardır. Bu kaynakların işlevi, MK m. 1’de şöyle anlatılmıştır: “Hâkim karar verirken bilimsel görüşlerden ve yargı kararlarından yararlanır.” (AA) Buna göre hâkimlerin mahkeme içtihatlarından yararlanma sürecini bir örnekle ifade ediniz.

Cevap: Örneğin bir hâkim, iki kardeş arasında miras paylaşımı yüzünden çıkan bir davaya bakmaktadır. Davanın hâkimi kardeşler arasındaki miras paylaşımı davasını, kanunların öngördüğü şekilde sonuçlandırmaya çalışacaktır. Ancak kardeşler arasındaki özel bir durum nedeniyle ilgili kanunun yorumlanması ve uygulanması konusunda sorun yaşamaktadır. Bu durumda davanın hâkimi daha önce ilgili davayla benzer konuda verilmiş üst mahkeme kararlarını inceleyerek bu kararları yardımcı bir kaynak olarak kullanabilir ve kararını bu icthatlara bağlı olarak verebilir.

Modül: İktisat

1. Ünite: İktisada Giriş

Metin Başlığı: İktisadın Tanımı

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Tartışma, soru-cevap, anlatım, güdümlü yazma

İçerik Hedefleri: Tarihsel süreçte iktisat kavramı ile ilgili yapılmış belli başlı tanımlar ile iktisadın günümüzdeki ifade ediliş biçimini öğrenme

Kazanımlar

1. (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.
2. (O.3.2) Alanla ilgili bir metindeki ana düşünce ve yardımcı düşünceleri zorlanmadan belirler.
3. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
4. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
5. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
6. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
7. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
8. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
9. (Y.2.2) Alanla ilgili yazılarını Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: İktisatçı, sınırsız istekler, kıtlık, alternatif, sınırlı kaynaklar, veri, miktar, gelir, fayda

Hedef Dil Yapıları: Ne... ne de, kaldı ki..., önemli ölçüde..., ...yanı sıra, ne denli...

Hedef Fiiller: Rol oynamak, üretmek, tüketmek, gereksinimleri tatmin etmek

Metne Hazırlık

İktisat teriminin kapsamı ile ilgili neler söylersiniz? İktisat bilimi, hangi konular ile ilgilidir? Tartışınız.

1. Etkinlik Metni Okuma (O.1.1/O.3.2)

A) Aşağıdaki metni okuyunuz. Metinde genel olarak neden bahsedilmektedir. (Etkinlikte, öğrencilerin metni hızlı okuyarak metnin konusunu belirleyebilmeleri amaçlanmaktadır. Öğretici, bu etkinliği yaptırırken metnin okunma süresini belirlemeli ve öğrencilerin geri dönüşler yaparak detaylı okuma yapmalarına izin vermemelidir.)

B) Aşağıdaki metnin yardımcı düşüncesini/düşüncelerini belirleyiniz. (Yazar, metinde iktisadın türlü tanımlarından yola çıkarak kendi iktisat tanımını ortaya koymaktadır. Metnin ana konusu ifade edildikten sonra ise bu bağlamda yapılan iktisat tanımını açıklayıcı birtakım kavramların bilinmesi gerektiği vurgulanmakta ve yardımcı düşünce koordinasyon ile istek kavramlarının üzerine yoğunlaşmaktadır. Etkinlikte öğrencilerden bu noktaları yakalayabilmeleri, metinde ana konunun yanında bu konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayan yardımcı bir düşüncenin de bulunduğunu kavrayabilmeleri amaçlanmaktadır.)

Okuma Metni

İktisadın bugün yaygın olarak kullanılan tanımına ulaşıncaya kadar, iktisadın yapısı ve kapsamını belirlemeye dönük çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda ilk olarak Kanadalı **iktisatçı** Jacob Viner'in çabalarından bahsetmek mümkündür. Viner'e göre iktisat, 'iktisatçıların yaptığı iş'ti.

Jacob Viner'den sonra, yaklaşık 80 yıl öncesine kadar yaygın bir biçimde kullanılan iktisat tanımını; ünlü İngiliz iktisatçısı Alfred Marshall yapmıştır. Marshall'a göre iktisat, "sıradan **iş** yaşamında insanoğlunun incelenmesi"dir. Ne yazık ki, ne Viner'in ne de Marshall'ın tanımlarının, iktisadın yapısını ve kapsamını çok iyi bir biçimde vurguladığını söylemek mümkündür. Kaldı ki Marshall'ın kendisi bile tanımının sınırlılıklarını kabul ederek 'iktisat ile ilgili yapılacak her kısa açıklamanın yanlış yönlendirici' olduğunu ifade etmiştir.

İktisadın günümüzde kullanılan tanımlarında ise esas olarak *sınırsız isteklere* karşı, bu istekleri tatmin etmede kullanılacak **kaynakların** kıt olması durumu olan **kıtlık** gerçeğine vurgu yapılmaktadır. Bu gelişmede en önemli rolü ünlü iktisatçılardan Lionel Robbins'in oynadığını söylemek mümkündür. Çünkü Lionel Robbins, İktisat Biliminin Yapısı ve Önemi (The Nature and Significance of Economic Science) adlı kitabında iktisadı, “**alternatif** kullanım alanlarına sahip kıt kaynaklar ile amaçlar arasındaki ilişkiyi inceleyen bir bilim dalı” biçiminde tanımlamıştır.

Lionel Robbins'in iktisat tanımı, biraz detaylandırılarak ve genişletilerek günümüzde yaygın olarak kullanılan iktisat tanımı elde edilmiştir. Örneğin, Amerikalı iktisatçı Paul A. Samuelson iktisadı, “farklı malları üretmek ve toplumdaki farklı gruplar ve kişiler arasında şimdi veya gelecekte tüketilmek amacıyla dağıtmak için; insanlar ve toplumun kıt kaynakları nasıl kullandıklarını incelenmesi” olarak tanımlamaktadır.

Diğer yaygın kullanılan tanımlarda ise iktisat, “insanların kıtlıkla mücadele ederken nasıl tercih yaptıklarının incelenmesi” veya sadece “kıtlık bilimi” veya biraz daha detaylandırılarak, “kıt veya *sınırlı kaynakların*, sınırsız istek ve gereksinimleri tatmin etmek için nasıl kullanıldığını incelenmesi” olarak tanımlanmaktadır.

Biz ise yukarıdaki tanımlardan önemli ölçüde farklılaşmadan iktisadı, insanoğlunun toplumun siyasi gerçekleri, *karar verme mekanizmaları* ve sosyal gelenekleri **veri** iken; sonsuz olan istek ve arzularımızı, kıt kaynaklarla nasıl koordine edeceğini inceleyen bir sosyal bilim olarak tanımlayacağız.

(...)

İktisadın bu tanımında yer alan ve açıklanma gereksinimi duyulan bazı önemli kavramlar vardır. Bunlardan ilki, *koordinasyon (eşgüdüm)* kavramıdır. Koordinasyon sözcüğü ile çok sayıda farklı şey kastedilebilir. Ancak iktisatta koordinasyon ile her ekonominin yanıtını bulmak zorunda olduğu, hangi mallar ne **miktar**larda, nasıl ve kimin için üretilecek sorularının yanıtlarının nasıl bulunacağı kastedilir.

(...)

İkincisi ise istek kavramıdır. İstek ile insanların sınırsız **gelir**leri olması durumunda satın alabilecekleri şeyler kastedilmektedir. Yani burada istek ile vurgulanmak istenilen şey, sınırsız gelirle karşılanmak istenen duygulardır. İsteklerimiz içerisine **fayda** veya tatmin sağlayan her türlü isteğimiz girmektedir. (Özer ve Tiryaki, 2014, s.3-4'ten alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri, sözcüklerden uygun olanıyla tamamlayınız (O.2.1/Y.1.1).

<i>sınırlı kaynak</i>	<i>sınırsız istekler</i>	<i>ekonomi</i>	<i>gelir</i>
<i>kıt</i>	<i>alternatif</i>	<i>iktisatçı</i>	<i>veri</i>
<i>miktar</i>	<i>fayda</i>		

A) İnsanların arzu ve isteklerinin sonsuz, ancak gereksinimleri karşılayacak.....ların.....olduğu gerçeği kabul edilmeden iktisat biliminin olması düşünülemez. (sınırlı kaynak/kıt) (İP)

B), insanların.....inin.....kaynaklarla en iyi nasıl tatmin edileceğini inceleyen bir sosyal bilim dalıdır. (ekonomi, sınırsız istekler, kıt) (TE)

C) Tarlada sıcak güneş altında sabahtan akşama kadar çalışıp eline çok az para geçenlerin yanı sıra İstanbul Kapalıçarşı'da 2 metre karelik bir dükkânda iki telefon görüşmesiyle günde milyonlarca lira kazananların olduğunu görüyoruz. Acaba insanlar arasında oluşan bu.....farklılıklarının nedeni nedir? (gelir) (İP)

D) Türk ekonomisine yön veren paracı.....ların zihniyeti, Osmanlı'dan beri değişmemiştir. Bu kişiler, Türkiye'nin ancak dışarıdan borç alarak kalkınabileceğine inanır. (iktisatçı) (TE, Ege Cansen Yazısı)

E) Kıt kaynakların.....kullanımları arasında bir tercih yapmak, seçilenin dışında kalanlardan vazgeçmek, yani diğer bazı gereksinimleri karşılama fırsatını kaçırmak demektir. (alternatif) (İP)

F) Bir ekonominin üretimde aktif olabilmesi için.....kaynaklar ve teknoloji ile maksimum üretimde bulunması gerekir. (veri) (MÖ)

G) İnsanların bir mal veya hizmeti satın alıp tüketmesi sonucu elde edeceği haz veya mutluluğa ekonomide.....denir. (fayda) (TE)

H) İnsanlığın en önemli icatlarından biri olan paranın ekonomideki işlevi nedir? Paranın günlük hayatımızı ne denli kolaylaştırdığını herkes kolayca kabul edecektir. Ancak bir ekonomide ne kadar para olmalıdır? Para.....nın ekonomideki gereksinim düzeyinin üzerine çıkmasının ya da altında kalmasının ekonomik sonuçları ne olacaktır? (miktar) (İP)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız (O.1.2/O.3.1).

(Etkinlikte öğrencilerin ilgili soruları cevaplandırmak için metni tekrar okumaları, metin içerisinde gerekli bilgileri bulmaları sağlanır.)

1) Okuduğunuz metne göre aşağıdakilerden hangisi iktisadın tanımlarından olamaz?

- A) İktisat, insanların kıtlıkla mücadele ederken yaptıkları tercihlerin araştırılmasıdır.
- B) İktisat, sınırsız isteklerin gerçekleşmesinde sınırlı kaynakların kullanılma biçimlerinin araştırılmasıdır.
- C) İktisat, insanların üretimde ve tüketimde yararlanacağı sınırlı kaynakların günümüzde nasıl kullanıldığını inceleyen bilim dalıdır.
- D) İktisat, dünyadaki kıt kaynakların gereksiz yere tüketilmemesi gerektiğini ifade eden bir bilim dalıdır.
- E) İktisat, çalışma hayatında insanoğlunun incelenmesi işidir.

2) Aşağıda verilen bilgileri, okuduğunuz metne göre değerlendiriniz.

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) İktisadın babası Alfred Marshall'dır. (Y)	()/()/()
B) İktisat için yaptığı tanım yetersiz olmasına rağmen Jakob Viner, bu durumu kabul etmemiş, yaptığı tanımın yeterliliğini savunmuştur. (İ)	()/()/()
C) İktisadın anlamı, yaşanan döneme göre bütünüyle değişmektedir. (Y)	()/()/()
D) Günümüzde yaygın olarak kullanılan iktisat tanımının temeli, Lionel Robbins'ın İktisat Biliminin Yapısı ve Önemi adlı eseridir. (D)	()/()/()
E) İktisat bilimi; bir toplumun yaşayış tarzı, siyasi yapısı ve karar vericilerini dikkate almadan sağlıklı incelemelerde bulunamaz. (İ)	()/()/()

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “ne... ne de”, “kaldı ki”, “önemli ölçüde”, “yanı sıra”, “ne denli” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) İnsanların gelirleri ve dolayısıyla satın alabilecekleri mal ve hizmetler.....fazla olursa kendilerini o derece mutlu hissederler. (ne denli) TE

B) Yakın gelecekte gelirlerinin.....artacağını bekleyen kişilerin, bugünden mevcut gelirlerinden fazlasını tüketmeye başladıkları görülebilir. (önemli ölçüde) İP

C) toplumlar.....insanlar istedikleri her şeye sahip olabilirler. Çünkü onların istekleri, bu istekleri tatmin etmek için kullanılacak sınırlı kaynaklardan her zaman fazladır. (ne...ne de) MÖ

D) 2001 yılında ülkemizde yaşanan ekonomik sorun, toplumun gelirini azaltmanın....., insanları gelecekteki gelir beklentisi yönünden de olumsuz etkilemiştir. (yanı sıra) TE

E) İstanbul, insanların şehrin çevresinde yer alan bahçeli evler yerine, daha çok şehir merkezinde apartmanlarda oturduğu bir kenttir. Aslında şehirde yaşama, birçok ülkede yeniden moda olmuştur. büyük şehirleri ziyaret eden milyonlarca turist de şehir merkezindeki otellerde kalmaktadır. Dolayısıyla şehir merkezlerinin, yaya veya kitle taşıma araçlarıyla ulaşılabilen alışveriş merkezlerine ihtiyaç duyduğu orta çıkmıştır. (kaldı ki) TE (Ege Cansen Yazısı)

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki boşluğa “üretmek, gereksinimleri tatmin etmek, rol oynamak ve tüketmek” fiillerini kullanarak bir paragraf yazınız (Y.1.1/Y.2.1/Y.2.2).

(Etkinlikte; mal üretmek, üretilen malı tüketmek, üretilen malın gereksinimleri karşılamadığı oynadığı rol gibi ifadeleri kullanmaları hedeflenmektedir. Öğrencilerin bu yeterliliği gösterme durumları, tek tek kontrol edilir.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Metin Başlığı: İktisadın Bazı Temel Kavramları

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 3 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım, güdümlü yazma, tartışma

İçerik Hedefleri: İktisadın ihtiyaç, mal ve hizmet, tüketim ve üretim, toprak, emek, sermaye, girişimci, hane halkı, firma ve devlet gibi bazı temel kavramları hakkında bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (O.1.3) Alanla ilgili bir metni, metne ilişkin genel bir fikir edinmek amacıyla göz atarak okur.
2. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
4. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
5. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
6. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
7. (Y.3.1) Alanla ilgili bilgilerini, açık ve anlaşılır bir biçimde yazarak ifade eder.
8. (Y.3.2) Alanla ilgili bilgilerini yazarken düşünceyi geliştirme tekniklerinden uygun olanlarını kullanır.
9. (Y.2.3) Alanla ilgili yazılarını, yazım ve noktalama hatası yapmadan yazar.
10. (Y.2.2) Alanla ilgili yazılarını Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazar.
11. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
12. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
13. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
14. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Maddi varlık, değer, bedel, ekonomik mal, serbest mal, tüketim malları, emek, sermaye, yarı mamul mallar, hammadde, girdi, çıktı, üretim faktörleri, toprak, girişimci, rant, reel, servet, faiz geliri, firma, hane halkı, endüstri, sermaye şirketleri, piyasa

Hedef Dil Yapıları: Kendine özgü, büyük ölçüde, o hâlde, hemen hemen

Hedef Fiiller: İhtiyaç gidermek, ikame etmek, gereksinim duymak, gelir elde etmek, harcamak, ödünç vermek

Metne Hazırlık

“İhtiyaç gidermek” kavramının ifade ettiği eylemler nelerdir? İktisat bilimindeki ihtiyaç gidermek ile gündelik dildeki ihtiyaç gidermek fiillerine örnek veriniz.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde, sadece altı çizili olan yerleri okuyunuz (O.1.3). *(Etkinlikte amaç, öğrencilerin metnin belirli yerlerini okuyarak içerik ile ilgili genel fikir edinmelerini sağlamaktır. Böylelikle öğrenciler göz atarak okuma yapacaklar ve metindeki detaylı bilgiler ile ilgili çıkarımlarda bulunabileceklerdir.)*

Okuma Metni

Her bilimde olduğu gibi iktisadın da kendine özgü bir kavramsal çerçevesi vardır. İktisat biliminde mevcut yaygın kavramların bilinmesi, bu bilimdeki tartışmaların kolaylıkla anlaşılması için gereklidir. Aslında iktisatta kullanılan kavramların pek çoğu günlük konuşma dilinde de kullanılmaktadır. Ancak bu kavramların iktisat dilindeki anlamı biraz daha özel olabilmektedir. Şimdi bu kavramlardan belli başlılarını inceleyelim.

İhtiyaç

İktisat öğretisi büyük ölçüde insanların **ihtiyaçlarının** karşılanmasına yöneliktir. Çünkü insanların bütün ekonomik çabaları aslında acıkma, susama, giyinme ve barınma gibi çeşitli ihtiyaçların giderilmesini sağlamak içindir. İnsanların ihtiyaçlarının bir kısmı öyle niteliktedir ki zamanında karşılanmazsa elem, acı, üzüntü ve kaygı verir (acıkma, üşüme,

sıcaktan bunalma hissi gibi). Bir kısmı ise kendini aynı şiddette hissettirmez. Ancak karşılaştığı zaman sevinç ve zevk verir (müzik dinleme, moda göre giyinme gibi).

İnsanların ihtiyaçlarını zorunlu ve kültürel olmak üzere iki kısımda düşünebiliriz. İnsanların yaşamları için mutlaka giderilmesi gereken ihtiyaçlarına zorunlu (hayati ya da biyolojik) ihtiyaçlar, öyle olmayanlara da kültürel ihtiyaçlar adı verilebilir. Kuşkusuz zorunlu ve zorunlu olmayan ihtiyaçlar arasında kesin bir sınır çizmek mümkün değildir. İhtiyaçların önem sırası ve zorunlu olup olmaması durumu insandan insana değişir. Ekmek ya da su gibi zorunlu ihtiyaçlar hemen hemen bütün insanlar için ortaktır. Zorunlu olmayan ihtiyaçlar toplumsal ortam, örf, âdet ve **doğal çevreye** göre değişir. Örneğin İskandinav ülkelerinde yaşayanlar, Arabistan ve Afrika'da yaşayanlara göre daha fazla ısınmaya ihtiyaç duyarlar.

İhtiyaçlarla ilgili olarak şu özellikleri ayırt edebiliriz:

- İhtiyaçlar sonsuzdur: İnsanların gidermek istedikleri çok sayıda ihtiyaçları vardır. Ayrıca bu ihtiyaçların bir bölümü acıkma ve susama gibi yinelenir.
- İhtiyaçlar şiddet açısından farklılık gösterir: Bütün ihtiyaçlar aynı ölçüde vazgeçilmez olsaydı, insanlar kıt imkânlarıyla önce hangi ihtiyaçlarını karşılayacaklarına karar vermezlerdi. O hâlde ihtiyaçların farklı şiddet ve boyutta olması, onlar arasında bir sıralama yapılmasına olanak vermektedir.
- İhtiyaçların şiddeti tatmin edildikçe azalır: İhtiyaçlar giderildikçe şiddeti azalır ve önem sırası geriye atılır. Örneğin yeme, içme gibi ihtiyaçlar giderildikçe şiddeti azalır; ardından sigara içme ve müzik dinleme gibi ihtiyaçlar ön plana geçer.
- Başlangıçta zorunlu olmayan ihtiyaçlar zamanla zorunlu ihtiyaçlar haline gelebilir: Örneğin, ara sıra sigara içen insanlar tiryaki olabilirler.
- İhtiyaçlar ve ihtiyaçları tatmine yarayan araçlar **ikame** edilebilir: İhtiyaçların bir kısmını tatmin etmekle diğer bir kısmının tatminine gerek kalmayabilir. Örneğin gençler sinemaya gitmek yerine maça giderek boş zamanlarını değerlendirebilirler.

Mal ve Hizmet

İnsanların ihtiyaçlarını giderme özelliğine sahip olan su ve yiyecek gibi fiziksel varlıklara mal denir. İhtiyaçları tatmin etmesine rağmen **maddi varlık** özelliği olmayan (kuaförde saç yaptırmaya gibi) mallara hizmet denir. Malların bazı özelliklerini şöyle açıklayabiliriz:

- Mallar insanların ihtiyaçlarını karşılayarak fayda sağlar.

- Ekonomik malların bir **değeri** vardır ve elde edilmesi karşılığında belirli bir **bedelin** ödenmesi gerekir.

Malları çeşitli özelliklerine göre sınıflandırmak mümkündür:

- Serbest Mallar ve Ekonomik (İktisadi) Mallar: Elde edebilmek için mutlaka belirli bir çaba harcanması ya da bedel ödenmesi gereken mallara *ekonomik mal* denir. Bunun nedeni bu malların doğada her istenildiğinde bulunamamasıdır. *Serbest mallar* doğada her istenildiğinde bulunabilen ve herhangi bir çaba harcamadan elde edilebilen mallardır. Örneğin hava bir tür serbest maldır. Su için durum farklıdır. Bir ırmağın kenarında kamp kuranlar için su bir serbest maldır. Ancak İstanbullular için su kıt olduğundan ekonomik bir maldır.
- Tüketim ve Üretim Malları: **Tüketicinin** ihtiyaçlarını karşılayan ekonomik mallara **tüketim malları** denir. Tüketim malları **nihai mallardır**. *Üretim malları* diğer üretim malları ve tüketim malları üretiminde kullanılan mallardır. Makine, elektrik, makineyi çalıştıran işçinin **emeği**, bina, arazi birer üretim malıdır. Üretim mallarına **sermaye**, **yarı mamul mallar**, **hammaddeler** gibi isimler de verilmektedir.
- Dayanıklı ve Dayanıksız Mallar: *Dayanıklı mallar* belirli bir yaşam süresi olan ve bu nedenle uzun süre fayda sağlayan mallardır. Dayanıklı mallar dayanıklı üretim (makine) ve dayanıklı tüketim malları (buzdolabı, televizyon, ütü) ve yarı dayanıklı tüketim malları (elbise, ayakkabı) olmak üzere üç grupta düşünülebilir. *Dayanıksız mallar* fayda sağladığında yok olan ekmek, şeker, peynir, benzin vb. mallardır.

Tüketim ve Üretim

Faydalı mal ve hizmetlerin insanların ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla kullanılmasına **tüketim** denir. Tüketim, temelde bütün **ekonomik faaliyetlerin** nihai amacıdır. İnsanların yaşam düzeylerinin yükselmesinin en önemli işareti daha yüksek *tüketim düzeyine* ulaşmalarıdır.

İnsanların ihtiyaçlarını gidermekte kullanılacak mal ve hizmetlerin yapılmasına, elde edilmesine **üretim** denir. Bir başka şekilde üretim, fayda yaratma faaliyeti olarak da tanımlanabilir. Doktorun hastasını tedavi etmesi, tarlaya buğday ekilmesi, buğdayın una dönüştürülmesi, undan ekmek yapılması vb. birer **üretim faaliyetidir**. **Girdilerin çıktıya** dönüştürülmesi ve farklı girdilerin birleştirilmesi üretimin iki temel ögesidir. Üretimi daha geniş olarak, kıt malların faydasını artırmak ya da yararlı hizmetler sunmak için harcanan bütün çabalar şeklinde tanımlayabiliriz.

Üretim faaliyetleriyle, şekil, yer, zaman ve mülkiyet faydası yaratılır. Malların kimyasal ve fiziksel yapılarının değiştirilmesiyle şekil faydası, malların daha çok bulunduğu bir yerden daha az bulunduğu bir yere taşınmasıyla yer faydası, malların en çok istenildiği an hazır bulundurulmasıyla zaman faydası ve mallara en fazla değer veren kişiye ulaştırılmasıyla mülkiyet faydası yaratılır.

Üretim Faktörleri

Üretim faaliyetlerinin malların şekil, yer, zaman ve mülkiyet faydasını yaratabilmesi için gereksinim duyulan kaynaklara **üretim faktörleri** denir. Üretim faktörleri mal ve hizmetlerin elde edilmesini sağlarlar. Belli başlı üretim faktörleri doğa (**toprak**), emek, sermaye ve **girişimcidir**.

Doğa ya da Toprak: **Mal ve hizmet üretiminde kullanılan bütün doğal kaynaklara toprak** denir. Dünyada var olan bütün doğal kaynaklar toprak içinde yer alır. Bir üretim faktörü olarak toprak dediğimizde tarım alanları, meralar, madenler, ormanlar, denizler, atmosfer düşünülmelidir. Toprağın kullanımı karşılığında yapılan ödemelere **rant** denir.

Emek: Halkın mal ve hizmet üretimine tahsis ettiği zaman ve çabaya emek denir. Emek üretimin en önemli unsurudur. Emek kavramı içine mal ve hizmet üretiminde kullanılan kişinin bütün vücut ve kafa yetenekleri girer. Bilgisayar karşısında çalışan bir operatörle ders anlatan bir öğretmenin üretime katkılarının niteliği bakımından bir fark yoktur. Her ikisi de emekleriyle üretime katkı yapmaktadır.

Emek insanın sunduğu bir kaynak olmasıyla diğer faktörlerden ayrılır ve belirli bir süre içinde çalışmak için ayrılan zamanla ölçülür. Emek hizmetleri karşılığında yapılan ödemelere ücret denir.

Sermaye: Mal ve hizmet üretiminde kullanılan makine, teçhizat, yapı, arazi ve aletlere sermaye denir. Sermaye insanlar tarafından üretilmiş bütün üretim araçlarını kapsar. Üretimde emeğin produktivitesini (**verimliliğini**) arttıran her çeşit alet, makina, teçhizat, bina ve gereç sermaye kapsamına girer. Görüldüğü gibi iktisatçı için sermaye **reel**, fiziksel ve emekle üretilen varlıklardır.

Bu noktada halk dilinde sık sık işittiğimiz sermaye kavramının ne anlama geldiğini de açıklayalım. İnsanlar çeşitli şekillerde gelir getiren kıymetli kâğıtları (**menkul değerleri**) sermaye olarak görür. Aslında bunlar insanların **serveti** arasında yer alır ve iktisatçılar açısından **finansal sermaye** sayılır.

Para bir üretim aracı olarak sermaye değildir. Ancak para üretim faktörlerini daha **etkin** bir şekilde kullanma olanağı vererek üretime katkıda bulunur. Sermaye üretim sürecine katılmakla **faiz geliri** elde eder.

Girişimci: Bir işi düşünen, planlayan ve en etkin şekilde yürüten diğer üretim faktörlerini en uygun bir biçimde birleştirerek halkın eğilimlerine ve tercihlerine göre üretimi organize eden kişiye girişimci denir. Girişimci, birey, özel bir **firma** ve kamu ekonomik kuruluşu olabilir. Bazı iktisatçılar girişimciyi emeğin bir türü olarak bakmaktadır. Girişimcinin elde ettiği gelire **kâr** denir.

Ekonomik Birimler

Bir ekonomide faaliyet gösteren **ekonomik birimleri hane halkı**, firmalar ve devlet olmak üzere üç grupta toplayabiliriz.

Hane Halkı: Hane halkı, ekonomide temel tüketim birimidir. Hane halkı gelir elde eden ve onu nasıl harcayacağına karar veren birimdir. Hane halkı aynı evde yaşayan ve ortak ekonomik kararlar alan bütün aile bireyleri olarak tanımlanabilir. Hane halkı kavramı içine aynı zamanda kendileri de birer aile üyesi olan girişimciler de girer. O hâlde, hane halkı aynı zamanda hem tüketici hem **üretici** hem de kaynakların sahibi ya da arz edicisi olabilir. Tüketici olarak hane halkı firmalar tarafından üretilen mal ve hizmetleri satın alır. Faktör sahibi olarak hane halkı sahip olduğu üretim faktörlerini ya da kaynakları firmalara satar.

Firma: Firma modern **endüstriyel** toplumda temel üretim birimidir. Pazarda limon satan öğrenciden Kütahya Porselen, Vestel, Tofaş gibi büyük kuruluşlara kadar üretim, **pazarlama** vb. birimleri için firma kavramı kullanılmaktadır. Firma ne üreteceğine, hangi üretim yöntemini kullanacağına, mallarını nasıl satacağına karar veren bir üretim birimidir. O hâlde firmalar üretim faktörlerini kullanan ve ne üretileceğini kararlaştıran bireysel firmalardan, **sermaye şirketlerinden**, devlete kadar bütün üretim birimlerini içerir. Firmalar diğer firmalara, hane halkına ve devlete sattığı malları üretmek için üretim faktörü kullanan birimlerdir.

Devlet: Devlet denilince içinde irili ufaklı binlerce birim olan bir kavram düşünülmelidir. Belediyelerin en küçük karar birimlerinden devletin karmaşık **üst kademelerine** kadar uzanan karar birimleri hem devletin işleyişine hem de ekonomik, sosyal vb. amaçlarına yönelik kararlar alır, **harcamalarda** bulunur. Örneğin devlet, firmalar tarafından üretilen malların bir kısmını satın alır, hane halkından ve firmalardan vergi alır, çeşitli mal ve hizmet üretir, **piyasaları** düzenler (Parasız, 2013, s. 9-14'ten alınmıştır).

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Metinde okuduğunuz bölümlerden hareketle aşağıdaki terimlerin anlamlarını, sözcüklerin karşılıklarına kendi cümlelerinizle kısaca yazınız. Yazdıklarınızın doğruluğunu, sözlükten kontrol ediniz (O.2.1/O.2.3/Y.2.2/Y.2.3).

Mal:

Hizmet:

Tüketim:

Üretim:

Toprak:

Emek:

Sermaye:

Girişimci:

Hane Halkı:

Firma:

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcükleri ve terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).

Kavramsal çerçeve

Belli bir yapım sürecinden geçmiş, kullanabilecek aşamaya gelmemiş, giyim sanayisi için iplik, gıda sanayisi için un, çelik sanayisi için ham demir gibi sanayi ürünlerinin niteliği (yarı mamul)

Değer

Herhangi bir bilim dalının kapsamına giren genel bilgiler (kavramsal çerçeve)

Yarı mamul

Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, kıymet (değer)

Reel

Gerçek (reel)

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıda verilen bilgileri, okuduğunuz metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Zorunlu ihtiyaçlar çoğunlukla benzerlik gösterirken zorunlu olmayan ihtiyaçlar koşullara göre değişiklik gösterebilir. (D) ()/()/()
- B) Zorunlu ihtiyaçlar aynı ölçüde vazgeçilmez olduğundan, insanlar önce hangisini karşılayacaklarına karar vermekte zorlanmaktadırlar. (Y) ()/()/()
- C) Alkollü içki tüketmek, zorunlu olmayan bir ihtiyaçken bağımlılığa dönüşerek zorunlu bir ihtiyaç olabilir. (D) ()/()/()
- D) Evde kahve bulunmadığını fark edince yerine çay demleyip içmek ikame etmeye bir örnektir. (D) ()/()/()
- E) Hava ve su, istediğinde bulunabilen mallar olduklarından serbest mal sınıfına girerler. (D) ()/()/()
- F) Serbest ve ekonomik mallara ek olarak bir de yarı serbest mallar bulunmaktadır. (Y) ()/()/()
- G) Sermaye kavramının halk dilinde kullanılan anlamıyla iktisatta kullanılan anlamı farklılık göstermektedir. (D) ()/()/()
- H) Tüketicinin artması, insanların yaşam koşullarının iyi olduğunu gösterir. (İ) ()/()/()
- I) Üretim faktörlerinden en önemlisi topraktır. (İ) ()/()/()
- İ) İnsanların emeğinin karşılığı olarak yapılan ödemeler, rant olarak ifade edilmektedir. (Y) ()/()/()
- J) Hane halkları hem üreten hem de tüketen unsurları içerisinde barındırır. (D) ()/()/()

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki terimleri, metinlerde boş bırakılan yerlere uygun bir biçimde yerleştiriniz (Y.1.1).

Hammadde

1).....mal, aynı ihtiyacı karşılayan ve birbirinin yerine kullanılabilen mallardır. Örneğin, yağ ihtiyacı, tereyağı veya margarin ile karşılanabilir. Bu nedenle bu iki mal.....mallardır. (ikame) (MÖ)

İkame

2) İktisadi mal, elde edebilmek için mutlaka belli bir çaba

	harcanması veya bir.....ödenmesi gereken maldır. (bedel) (MÖ)
<i>Servet</i>	3) Üretimde kullanılan kaynaklara üretim faktörleri, kaynaklar ya da üretim.....leri denir. Üretim faktörleri, toprak, emek, sermaye ve girişimciliktir. (girdi) (MÖ)
<i>Piyasa</i>	4) Üretim faktörleri, emek, sermaye, toprak ve girişimcilikten oluşur. Emeğin geliri, ücret, sermayenin geliri....., toprağın geliri rant ve girişimciliğin geliri de kârdır. (faiz) (MÖ)
<i>Girdi</i>	5) Günlük hayatta rant genellikle kira olarak ele alınır ve kişilerin sahip oldukları ev, dükkân ve tarla gibi maddi.....larının başkalarına belli bir süre için (1 ay veya 1 yıl gibi) kullandırmaları karşılığında alacakları parayı belirtir. (varlık) (TE)
<i>Varlık</i>	6) Tarım, balıkçılık, madencilik ve petrol verimli üretim sürecinin birinci aşamasını oluşturduğundan birincil endüstriler olarak nitelendirilmektedir. Birincil endüstrilerin ürettiği.....leri un, elbise, balık konserve, kola, petrol vb. yapmak için kullanan endüstrilere ikincil endüstriler; ulaşım, iletişim, ticaret, yönetim vb. hizmet sağlanmasına yönelik endüstrilere üçüncül endüstriler denilmektedir. (hammadde) (İP)
<i>Bedel</i>	7) Üretim faaliyeti sonucu amaçlanan ve ortaya çıkan mal veya hizmete.....denir. (çıktı) (İP)
<i>Çıktı</i>	8) Tek sahipli bir firmanın iflası durumunda, kişiler alacaklarını yalnızca firmanın varlıklarından değil, aynı zamanda sahibinin özel.....inden de tahsil edebilirler. (servet) (İP)
<i>Faiz</i>	9) Hükümetler, trafik, tıkanıklık, kirlenme, çarpık kentleşme sorunlarının yaşandığı bölgelerden.....leri uzaklaştırmak için finansal destekler sağlayabilir. (endüstri) (İP)
<i>Endüstri</i>	10) Eğer bir firma, yatırdığı parayı kaybetmeksizin bir piyasaya rahatlıkla girip çıkabiliyorsa ya da vur-kaç yapabiliyorsa o piyasaya yarışmalı ya da giriş çıkış serbestliği olan piyasalar denmektedir. Bu tür piyasalara kargo.....leri, hava taşımacılığı, kamyonculuk, gemi taşımacılığı vb. örnek verilebilir. (şirket) (İP)
<i>Şirket</i>	11) Günlük yaşamda “pazar” denildiğinde insanların aklına ilk önce meyve, sebze, balık ve et gibi gıda maddeleriyle bazı giyim ve hediyelik eşyaların alınıp satıldığı yer gelir; şehirlerdeki semt pazarları gibi. Ekonomide pazarın çok daha genel bir anlamı vardır. Ekonomideki pazar yani....., mal alan ve satanları bir araya getiren, onların bilgi alışverişinde bulunup iş yapmalarını (bir şeyi alıp satmalarını) sağlayan bir düzenlemedir. (piyasa) (TE)

6. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “kendine özgü”, “büyük ölçüde”, “o hâlde” ve “hemen hemen” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) İktisat biliminde 1970’li yıllardan beri büyük bir gelişme gözlenmektedir ve 2000’li yıllarda bu gelişme devam etmektedir. İktisatla ilgili konuların ve düşüncelerin adeta bir patlama içinde olduğunu görmekteyiz. Böylece bir dönemin gözde konuları günümüzde önemini.....yitirirken, yeni yeni konuların zaman, ortam ve ülkeye göre geliştiğini görüyoruz. (büyük ölçüde) İP

B) Malları üretecek üretim faktörlerinin sınırlı olması nedeniyle, bir malın üretimine daha çok kaynak tahsis edilirse, diğer mallara daha az kaynak kalacaktır. Örneğin, otoyol yapımına daha fazla kaynak ayrılırsa köy yolu yapımına daha az kaynak kalacaktır.....mevcut üretim faktörleri ve teknoloji ile hangi malların ne ölçüde üretileceğinin belirlenmesi gerekir. (o hâlde) İP

C) Devlet.....ölçütlerle “faydaları” sınıflandırmaktadır. Böylece fiyat mekanizmasının ekonomiyi düzenlemesine izin verilmemektedir. (kendine özgü) İP

D) her gün gazete, televizyon, radyo gibi basın organları, enflasyon, işsizlik ve yavaş büyüme gibi sorunları gündemde tutmaktadır. Bu sorunlar sürekli olarak tartışılmaktadır, yapılan seçim sonuçlarını etkilemektedir ve birçok insanın ekonomiyi ilgilenmesine neden olmaktadır. (hemen hemen) (İP)

7. Etkinlik: Yazma

A) Tüketim mallarının ikame edilmesini bir örnekle açıklayınız (Y.3.2).

.....
.....
.....

B) Son zamanlarda en çok gereksinim duyduğunuz tüketim malını/mallarını yazınız (Y.3.1)

.....
.....

C) ‘Gelir elde etmek, ödünç vermek ve harcamak’ ifadelerini kullanarak bir paragraf yazınız (Y.1.1).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. Etkinlik: Konuşma (K.1.1/K.1.2/K.2.1)

Aşağıdaki soruları, metinden hareketle cevaplayınız.

- A) Üretim faktörleri nelerdir?
- B) Üretim faktörlerinden toprak neyi ifade etmektedir?
- C) Üretim faktörlerinden emeğin önemi nedir?
- D) Ekonomik birimlerden hane halklarının en dikkat çeken özelliği nedir?

(Etkinliğin amacı, öğreticinin soruları sözlü olarak sorarak öğrencileri karşılıklı konuşmaya teşvik etmesi ve tartışma ortamı yaratmasıdır.)

Metin Başlığı: Mikroiktisat ve Makroiktisat Ayrımı

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım, güdümlü yazma, yaratıcı konuşma, güdümlü konuşma

İçerik Hedefleri: Mikroiktisat ve makroiktisat kavramlarının iktisadın iki temel dalı olduğunu ve bu dalların çalışma alanlarını öğrenme

Kazanımlar

1. (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.
2. (O.5.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan düşünceyi geliştirme tekniklerini fark eder.
3. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
4. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
5. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
6. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
7. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
8. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
9. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
10. (Y.2.3) Alanla ilgili yazılarını, yazım ve noktalama hatası yapmadan yazar.
11. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
12. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
13. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcükler ve Sözcük Grupları: Mikroiktisat (mikroekonomi), fayda maliyet analizi, makroiktisat (makroekonomi), millî gelir, bankacılık, enflasyon, ekonomik (iktisadi) büyüme, genel fiyat düzeyi, talep, toplam talep, istihdam, fiyat artışı

Hedef Dil Yapıları: Nispeten...

Hedef Fiiller: Analiz etmek, talep etmek

Metne Hazırlık

A) Mikro sözcüğü “küçük, dar”, makro sözcüğü ise “büyük, geniş” anlamlarına geldiğine göre mikroiktisat ve makroiktisat kavramlarının kapsamı sizce nasıldır?

B) Bir ülkenin ekonomik olarak büyümesi sizce neyi ifade etmektedir?

1. Etkinlik: Metni Okuma

A) Aşağıdaki metinde genel olarak neden bahsedildiğini, metni hızlıca okuyarak belirleyiniz (O.1.1). *(Etkinliğin amacı, öğrencilerin metinde mikroiktisat-makroiktisat kavramlarının içerikleri açısından karşılaştırıldıklarını anlamalarını sağlamaktır. Metnin okuma süresini öğrencilerin genel durumuna göre öğretici belirler.)*

B) Metni tekrar okuyarak düşünceyi geliştirme tekniklerinden hangisi ya da hangilerinin kullanıldığını belirleyiniz (O.5.1). *(Etkinliğin amacı, öğrencilerin metinde başvuru düşünceyi geliştirme tekniğini/tekniklerini belirlemesini sağlamaktır. Bu bakımdan öğreticinin düşünceyi geliştirme teknikleri ile ilgili kısa bir bilgilendirme yapması ve örnek cümleler kurması etkinliğin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için önemlidir.)*

Okuma Metni

Mikroiktisat, iktisadın insan davranışı ve insanların piyasa, endüstri ve firma gibi nispeten küçük birimlerle ilişkili tercihlerini inceleyen bölümüdür. Burada temel yoğunlaşma konuları, bireysel firmalar ve hane halkları ile özellikle **ürün** ve **kaynak piyasalarıdır**. Mikroiktisadın temel konuları arasında, *tüketici davranışı*, *fayda maliyet analizi*, firmaların kârlarının belirlenmesi ve **ürün piyasalarında fiyatlama** yer alır. Mikroiktisatta bir ekonominin bireysel parçaları analiz edilmeye çalışılır.

Makroiktisat ise iktisadın, bir bütün olarak ekonomiyi ve toplulaştırılmış *ekonomik davranışı* inceleyen bölümüdür. Makroiktisat, **millî gelir**, para, **bankacılık**, **enflasyon**, **ekonomik (iktisadi) büyüme** gibi makro konuları inceler. Mikroiktisatta iktisatçılar tek bir fiyat üzerinde incelemede bulunurlarken, makroiktisatta **genel fiyat düzeyi** üzerinde dururlar. Mikroiktisat belirli bir mal veya hizmetin **talebi** ile ilgilenirken, makroiktisat mal ve hizmetlerin **toplam talebi** ile ilgilenir.

Her ne kadar mikroiktisat ve makroiktisadın inceleme alanı içerisinde değerlendirilen kendilerine özgü yoğunlaştıkları ayrı alanları olsa da çoğu iktisadi sorunların hem mikroiktisadı hem de makroiktisadı ilgilendiren yönleri olduğu için; mikro ve makroiktisat bazı ortak düşünce ve araçlar kullanırlar. Örneğin PSP oyunlarının icat edilmesi ile multimedya ürün piyasasının gelişimini ele alalım. Burada mikroiktisat kapsamında ele alınacak konu, PSP oyunlarının fiyatları ve miktarları iken; makroiktisat kapsamında, bu gelişmelerin bir ekonomide **toplam harcama düzeyi** ve **istihdam** üzerindeki etkileri açıklanmaya çalışılır.

Bir başka açıdan bakıldığında, bu iki iktisat branşı arasındaki fark sadece kavramsal düzeyde kalmaktadır. Çünkü gerçek yaşamda, makroiktisadi sonuçlar, mikro davranışlara bağlı iken; mikro davranışlar makro sonuçlardan etkilenmektedir. Bir ekonominin nasıl işlediğini tam anlamıyla anlayabilmek için ekonominin tüm katılımcılarının nasıl davrandığını ve yaptıkları bir eylemde neden öyle davrandıklarını çok iyi kavramak gerekmektedir. (Özer ve Tiryaki, 2014, s.12-13'ten alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki terimleri anlamlarıyla doğru bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).

(Etkinliğin amacı, öğrencilerin ilgili terimlerin anlamını cümle bağlamından hareketle doğru bir şekilde tahmin edebilmeleri ve eşleştirebilmeleridir. Öğretici, etkinliğin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için gerekirse terimleri farklı cümlelerde kullanarak ipucu verir.)

Mikroiktisat	Bir ülkede bir yıl içinde üretilen mal ve hizmetlerin parasal değerlerinin toplamından, aşınma paylarının ve dolaylı vergilerin çıkarılmasından sonra geriye kalan parasal değer (millî gelir)
Maliyet	İktisadi karar birimlerinin davranışlarından hareketle mal, hizmet ve faktör piyasalarında fiyatın nasıl oluştuğunu ve oluşmuş bir fiyatın nasıl değiştiğini inceleyen iktisadın bir alt dalı

	(mikroiktisat)
<i>Analiz</i>	Büyüme oranı, fiyatlar genel düzeyi, istihdam etme, dış ödemeler dengesi gibi makro büyüklükleri kullanarak ulusal ekonomiyi bir bütün olarak çözümleyen iktisat dalı (makroiktisat)
<i>Makroiktisat</i>	(bkz. İstem) Tüketicilerin belli bir zaman diliminde ve belli bir birim fiyattan almayı istedikleri ve satın alma olanaklarının olduğu ürün miktarı (talep)
<i>Millî gelir</i>	Bir malın üretiminde, yapımında kullanılan doğal madde, işçilik ve makine ve genel giderler için yapılacak ödemelerin tümü (maliyet)
<i>Enflasyon</i>	Değişik meslek ve niteliklerdeki insan gücünü ekonomik etkinliklerde kullanma, iş sahibi yapma (istihdam)
<i>Talep</i>	Mühendislik, fizik, felsefe, ekonomi, toplumbilim vb. alanlarında karmaşık bir sorunu daha iyi anlayabilmek ve gereğinde çözümler üretebilmek için küçük parçalara ayırma (analiz)
<i>İstihdam</i>	Bir ülkede fiyatların genel düzeyinin sürekli yükselmesi; para sunumu sürekli artarken paranın satın alma gücünün sürekli azalması durumu, para şişkinliği (enflasyon)

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki terimlerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz ve terimlerin anlamlarını karşılarına yazınız (O.2.3).

Bankacılık:

Ekonomik büyüme:

Toplam talep:

Fiyat düzeyi:

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıda verilen bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) Mikroiktisat, küçük iktisat anlamına gelmekte ve () / () / ()
iktisadın sınırlı bir bölümüyle ilgilenmektedir. (D)

B) Mikroiktisat, makroiktisadın alt dalıdır. (Y) () / () / ()

C) Mikroiktisatta bir ülke ekonomisinin küçük parçaları () / () / ()

çözümlemeye çalışılır. (D)

D) Makroiktisat, bir devletin bireylerinin değil genel ()/()/() ekonomisini inceleyen bilim dalıdır. (D)

E) Bir ürünün üretilmesinin ekonomiye olan etkisi, ()/()/() mikroiktisatta ve makroiktisatta farklı açılardan ele alınır. (D)

F) Mikroiktisat-makroiktisat ayrımını ilk kez Keynes ()/()/() ortaya atmıştır. (İ)

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “nispeten”, “analiz etmek” ve “talep etmek” ifadelerinden uygun olanı ile tamamlayınız (Y.1.2).

A) Hane halkı arz edilecek her üretim faktörü miktarını seçerken firmalar.....ecek her üretim faktörü miktarını seçer. (talep etmek) İP

B) 1970’li yıllarda petrol fiyatları hızla arttığı zaman, tüketicilerin büyük bir bölümü konutların ısıtılmasında likit kalorifer yakıtına göre.....ucuz kalan kömüre yönelmiştir.

C) Böylece petrol fiyatlarının artması, tüketicilerin.....tiği likit kalorifer yakıtı miktarının azalmasına neden olmuştur. (talep etmek/nispeten) (İP)

D) Enflasyonun ekonomi üzerindeki maliyetini enflasyonun öngörülüp öngörülmediğine göre.....gerekir. (analiz etmek) (İP)

6. Etkinlik: Yazma

Bir malın fiyatının, tüketici davranışına etkisini bir paragraflık bir yazıyla ifade ediniz. Yazınızda “fiyat artışı ve enflasyon” terimlerinden yararlanınız (Y.1.1/Y.2.1/Y.2.3). *(Etkinliğin amacı, enflasyona bağlı olarak yaşanan fiyat artışının tüketicilerin satın alma durumlarına etkisinin öğrenci tarafından ifade edilebilmesini sağlamaktır. Öğretici, öğrencilerin zorlandığı noktalarda örnek cümlelerle rehberlik eder.)*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. Etkinlik: Konuşma

A) İcat edilen uçan bir otomobilin iktisadi etkilerini, mikroiktisat-makroiktisat kavramlarının inceleme alanlarına göre cevaplayınız.

B) “Gerçek yaşamda, makroiktisadi sonuçlar, mikro davranışlara bağlı iken; mikro davranışlar makro sonuçlardan etkilenmektedir.” cümlesini bir örnekle açıklayınız.

(Etkinliğin amacı öğrencilerin mikro düzeyde yapılan iktisadi eylemlerin makro düzeye yansımalarını ve bu yansımaların mikro düzeydeki eylemleri etkileyerek bir döngü meydana getirdiğini kavramaları ve bu döngüyü metinden de yararlanarak kendi cümleleriyle ifade edebilmelerini sağlamaktır.) (K.1.1/K.1.2/K.2.1)

Metin Başlığı: Üretim İmkânları Eğrisi

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, güdümlü konuşma, anlatım, yaratıcı yazma

İçerik Hedefleri: Üretim imkânları modeline bağlı olarak üretim imkânları eğrisi kavramı hakkında bilgi sahibi olma; metinden hareketle üretim imkânları eğrisini açıklayıcı grafikleri yorumlama

Kazanımlar

1. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
2. (O.1.3) Alanla ilgili bir metni, metne ilişkin genel bir fikir edinmek amacıyla göz atarak okur.
3. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (O.4.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verilerin metinle ilişkisini anlar.
6. (O.4.2) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verileri yorumlar.
7. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
8. (Y.3.2) Alanla ilgili bilgilerini yazarken düşüncüyü geliştirme tekniklerinden uygun olanlarını kullanır.
9. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
10. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Üretim imkânları eğrisi, bileşim, fırsat maliyeti, sektör, iş gücü, oran, tam istihdam, üretken kapasite (üretim kapasitesi), yatırım

Hedef Dil Yapıları: Bir diğer şekilde ifade etmek gerekirse...

Hedef Fiiller: Farz etmek, atıl kalmak, yatırım yapmak

Metne Hazırlık

“Var olan seçenekler arasından birinin seçilmesiyle, getirilerinden vazgeçilen öteki seçeneklerden dolayı uğranan kayıplara fırsat maliyeti denir.” Fırsat maliyeti kavramına gündelik yaşamınızdan örnekler veriniz. *(Hazırlık çalışmasının amacı, gündelik yaşamdan verilecek örneklerle fırsat maliyeti kavramını daha anlaşılır kılmaktır. Öğrencilerin konuyu daha iyi anlamaları için aynı saatte yapılabilecek iki aktivite olarak sinema ve maç örneği verilebilir. Aktivitelerden birinin seçiminden ortaya çıkacak kaybın fırsat maliyeti olduğu ifade edilerek öğrenciler, benzer örnekler vermeye teşvik edilir.)*

1. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcüklerin anlamlarını tahmin ediniz, tahminlerinizin doğruluğunu sözlükten bakarak kontrol ediniz (O.2.3).

iş gücü

tam istihdam

kapasite

yatırım

oran

bileşim

sektör

2. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde üretim imkânları eğrisi ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. Metne göz atarak ele alınan kavramları belirleyiniz ve bunların altlarını çiziniz (O.1.3).

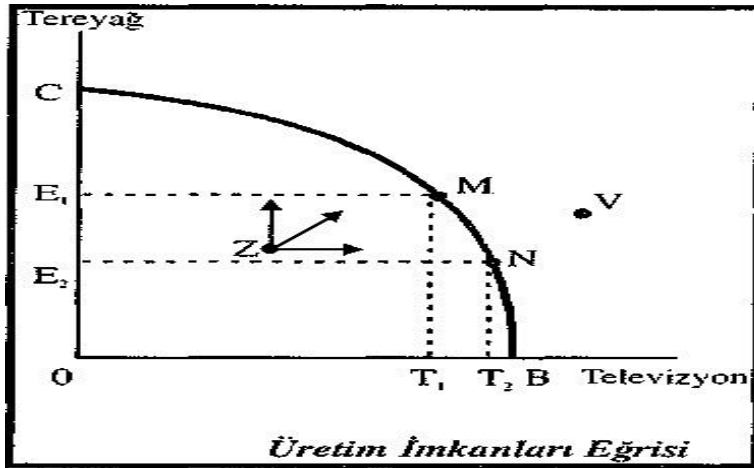
(Etkinliğin amacı, öğrencilerin metinde açıklanan kavramlara odaklanarak metnin içeriği ile ilgili bir fikir sahibi olmalarını sağlamaktır. Öğretici bu amaca paralel olarak göz atarak okuma yaptırır.)

Okuma Metni

Bir ekonomide kaynakların tam olarak kullanılıp kullanılmadığını, insanların neleri tercih ettiklerini *üretim imkânları eğrisi*yle açıklayabiliriz. Üretim imkânları eğrisi, belli bir süre içinde ekonomide var olan üretilebilecek nihai mal ve hizmetlerin değişik **bileşim**lerini ortaya koyar. Üretim imkânları eğrisinin temelinde iki olgu vardır. Birinci olarak ekonomide var olan bütün üretim faktörleri ve teknoloji düzeyiyle belli bir dönemde (genel olarak bir yıl) kıt kaynaklarla üretilecek mal ve hizmet miktarının bir sınırı vardır. İkinci olarak, arzulanan bir malın üretimindeki artış bir diğer malın üretiminden vazgeçilmesiyle

gerçekleşir. O hâlde, bir **fırsat maliyeti** söz konusudur. Bir kaynağı belli bir amaç için kullanmanın alternatif ya da fırsat maliyeti o kaynağın en iyi şekilde kullanımına bağlı olarak elde edilecek **kazançtır**. Fırsat maliyeti önemli ve karmaşık bir olgudur. Bir şeyin kazanılması için bir başka şeyden vazgeçilmesi gerektiğini vurgular. Kaynakların tam olarak kullanıldığı bir ekonomide bir malın üretimini arttırmak için diğer bir malın üretiminin azaltılması gerektiğinden üretim faktörlerinin bir endüstriden ya da **sektörden** diğer endüstri ya da sektöre kaydırılması gerekir. Örneğin daha fazla otomobil üretmek için belirli miktarlarda **iş gücünün** beyaz eşya üretiminden alınıp otomobil üretimine tahsis edilmesi gerekir. Ancak kaynakların bir endüstri ya da sektörden diğer bir endüstri ya da sektöre tahsis edilmesi kolay değildir. Bazı kaynakların bir endüstri ya da sektörden diğerine kaydırılması mümkün olmaz. Ayrıca kaydırılan kaynaklar yeni endüstri ya da sektörde aynı etkinlikte kullanılmayabilir. Hâl böyle olunca iki mal arasında değişen fırsat maliyetleri söz konusu olur.

Bir toplumda üretim faktörleri kullanılarak birçok mal ve hizmet üretilebilir. Konuyu daha iyi açıklayabilmek için toplumda yalnızca televizyon ya da yalnızca tereyağı üretildiğini farz edelim. Buna göre toplum, sahip olduğu üretim faktörlerini sadece televizyon üretimine tahsis edebileceği gibi, yalnızca tereyağı üretimine tahsis de edebilir ya da değişik **oranlarda** hem televizyon hem de tereyağı üretmeye yöneltebilirler. Şimdi bu durumları Şekil 1 yardımıyla gösterelim.

Şekil 1. Üretim imkânları eğrisi

Şekil 1’de düşey ekseninde tereyağı miktarı, yatay ekseninde televizyon miktarı gösterilmiştir. Belli bir dönemde bütün kaynaklar tereyağı üretimine tahsis edilirse OC miktarında tereyağı üretilirken hiç televizyon üretilmeyecektir. Bütün kaynaklar televizyon üretimine tahsis edilirse OB adet televizyon üretilirken hiç tereyağı üretilmeyecektir. Eğer toplum

hem televizyon hem de tereyağı üretmeye karar verirse, hangisinden daha çok üretilmek istendiğinde göre CB arasında bir noktayı seçecektir. Toplum daha fazla tereyağı daha az televizyon üretmek istiyorsa, üretim imkânları üzerindeki M gibi bir noktayı seçerek OE_1 kadar tereyağı, OT_1 kadar televizyon üretecektir. Eğer toplum daha fazla televizyon daha az tereyağı üretimini tercih ederse üretim imkânları üzerindeki N gibi bir noktayı seçerek OE_2 kadar tereyağı, OT_2 kadar televizyon üretecektir. Başlangıçta OC kadar tereyağı üretilirken, herhangi bir şekilde televizyon üretilmemektedir. M noktasını tercih etmekle tereyağı üretimi CE_1 kadar azalarak OE_1 kadar olmaktadır. Bu durumda OE_1 kadar tereyağı üretimine tahsis edilmiş kaynaklar televizyon üretimine kaydırılmakta ve böylece OT_1 kadar televizyon üretilmektedir. Görüldüğü üzere OT_1 adet televizyonun alternatif maliyeti CE_1 miktar tereyağıdır. Aynı açıklama M noktasından N noktasına geçiş için de geçerlidir. Bu durumda tereyağı üretimi E_1E_2 kadar azalmakta, televizyon üretimi T_1T_2 kadar artmaktadır.

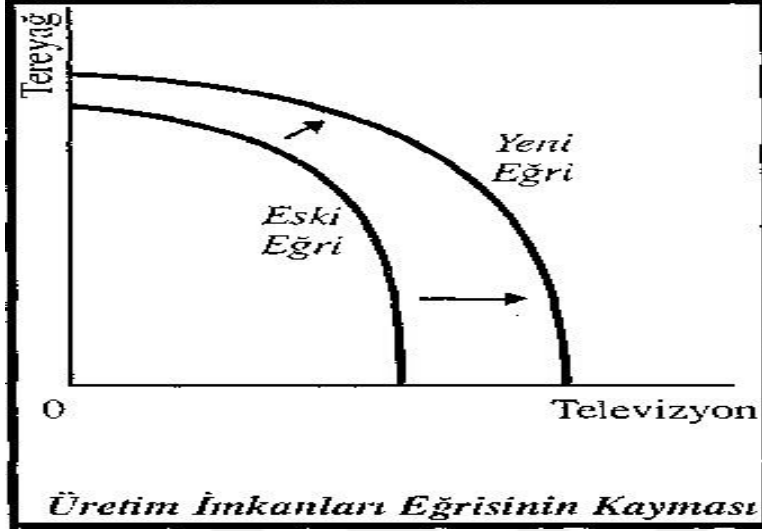
Şekil 1’de C,M,N ve B noktalarının her biri değişik oranlarda tereyağı ve televizyon üretilbileceğini göstermektedir. Burada ilginç olan konu, bu noktaların hepsinin de üretim imkânları eğrisi üzerinde olmasıdır. Bunun anlamı ekonomide bütün kaynakların tam olarak kullanıldığıdır. Bir diğer şekilde ifade etmek gerekirse, Şekil 1’deki üretim imkânları eğrisine aynı zamanda **tam istihdam üretim imkânları eğrisi** de denilmektedir.

Üretim imkânları eğrisi;

- Bazı kaynakların **eksik istihdam**ını,
- Ekonomik büyümeyi,
- Gelecekte üretimin artırılması için şimdiki tüketimin azaltılması gerektiğini göstermek için de kullanılabilir.

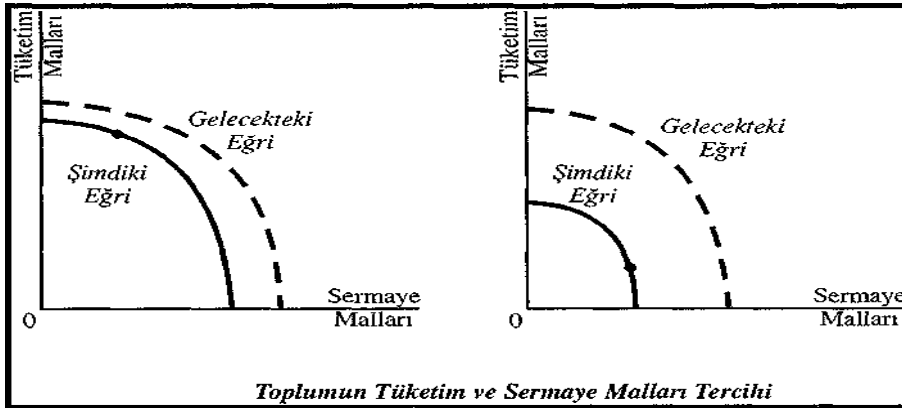
Üretim imkânları eğrisi altındaki Z gibi noktalarda ekonomideki kıt kaynakların bütünü kullanılmamaktadır (Şekil 1). Bazıları atıl kalmaktadır. Bu durumda ekonomide eksik istihdam ya da **işsizlik** söz konusudur. Bu durumda ya televizyon ya tereyağı ya da her ikisi birden artırılarak ekonomide üretim artırılabilir. Bu durumu Z noktalarından çizilen oklar göstermektedir. Şekilde V noktası mevcut üretim faktörleriyle ve teknoloji düzeyi ile ulaşılması olanaksız olan **üretim düzeyi**ni göstermektedir. Bu demek değildir ki, bir ekonomi V’nin belirlediği üretim düzeyine ulaşamaz. Ülke, dış ülkelerden kaynak bularak ve ekonomik gelişme göstererek pekâlâ V noktasına ulaşabilir ve hatta daha da ötesine geçebilir.

Şekil 2, ekonomi büyüdüğü zaman üretim imkânları eğrisinin nasıl dışa doğru kaydığını göstermektedir. Bir kez daha vurgulamak gerekirse, ekonomik büyümeyi kaynaklardaki artış ya da teknolojik gelişmeler gerçekleştirecektir.

Şekil 2. Üretim imkânları eğrisinin kayması

Şimdi de insanların paralarını o anda harcamasıyla faiz geliri elde etmek için bankaya yatırması durumunda ne gibi sonuçların olacağını görelim. Aynı sorunu şöyle de ortaya koyabiliriz: İnsanların **üretken kapasitelerini** şimdiki tüketimi karşılayacak mal ve hizmet üretimi için kullanmasıyla gelecekte üretimi arttırmak için bugünkü tüketimlerini biraz kısarak **yatırım** yapmaları durumunu karşılaştıralım.

Şekil 3. Toplumun tüketim ve sermaye malları tercihi

Şekil 3'te görüldüğü üzere eğer toplum tüketim malları üzerine ağırlık verirse gelecekteki üretim imkânları eğrisi şimdiki pozisyonunun çok uzağına kaymayacaktır. Öte yandan gelecekteki üretim için yatırım yapılırsa üretim imkânları eğrisi çok daha uzağına kayacaktır.(Parasız, 2013, s.17-20)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız (O.1.2/O.3.1/O.4.1/O.4.2).

1) Metne göre aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Alternatif maliyet, üretim imkânları eğrisinin iki önemli parçasından biridir.
- B) Bir ekonomide var olan üretim faktörleri sınırsız olmasına rağmen üretilecek mal ve hizmet sınırlıdır. (Y)
- C) Ekonomik faaliyetlerde üretim imkânlarının bir sektörden diğerine kaydırılamadığı durumlar gözlenmektedir.
- D) Bir ekonomide üretim imkânlarının tamamının üretimde kullanılması, tam istihdam olarak adlandırılmaktadır.
- E) Bir ekonomideki kıt kaynakların tamamının üretimde kullanılmaması, eksik istihdam olarak adlandırılmaktadır.

2) Aşağıdaki bilgileri Şekil 1'e göre değerlendiriniz.

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) Şekil 1, sadece iki ürünün üretildiği bir ekonomiyi örneklendirmektedir. (D)	() / () / ()
B) Tereyağının gösterildiği eksene düşey, televizyonun gösterildiği eksene yatay eksen denilmektedir. (D)	() / () / ()
C) OC miktarında tereyağı üretilirse üretim imkânlarının tamamı tereyağına kullanılacaktır. (D)	() / () / ()
D) OB arasında seçilecek bir nokta, her iki üründen ne kadar üretileceğini belirtmektedir. (Y)	() / () / ()
E) M noktası, tereyağı üretiminin televizyon üretiminden daha fazla olduğu bir noktayı ifade etmektedir. (D)	() / () / ()
F) N noktası, televizyon üretiminin tereyağı üretiminden daha az olduğu bir noktayı ifade etmektedir. (Y)	() / () / ()
G) M noktasında yapılan televizyon üretiminin fırsat maliyeti CE ₁ miktar tereyağıdır. (D)	() / () / ()
H) Şekil 1'de üretim imkânlarının tamamının kullanıldığını söylemek mümkün görünmemektedir. (Y)	() / () / ()

3) Aşağıdaki bilgileri şekil 2 ve 3'e göre işaretleyerek değerlendiriniz.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) Şekil 2'ye göre hem tereyağı hem de zeytinyağı ()/()/()
üretimi artmaktadır. (D)

B) Şekil 2'ye göre tereyağı ve televizyon üretimi aynı ()/()/()
oranda artmaktadır. (Y)

C) Şekil 3'te üretim imkânları eğrisi, tüketicilerin ()/()/()
paralarını şimdi harcadıkları ya da üretim için
biriktirdikleri durumlara göre iki farklı kaymayı
yansıtmaktadır. (D)

D) Şekil 3'e bakıldığında tüketiciler, mevcut paralarını ()/()/()
harcayarak üretilen mallarını çabucak tüketmekte ve
paranın biriktirildiği duruma göre daha fazla üretim
yapılmasına katkı sağlamaktadırlar. (Y)

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri 'farz etmek', 'yatırım yapmak', 'atıl kalmak' ve
'bir diğer şekilde ifade etmek gerekirse' ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız
(Y.1.2).

A) Bir ekonomide talep, bir mal ve hizmete karşı duyulan arzuyla belli bir fiyatta ona sahip
olmak için gerekli ödeme kabiliyetinin bileşimidir.....
talep belli bir dönem içinde ve belli fiyat düzeyinde halkın piyasada satın alabileceği mal
miktarıdır. (bir diğer şekilde ifade etmek gerekirse) (İP)

B) Tüketicilerin bir mala karşı giderek daha şiddetli arzu hissettiğini.....lim.
Bunun anlamı tüketicilerin her fiyatta o maldan daha fazla satın alacağıdır. (farz etmek)
(İP)

C) Geçmiş dönemlerde yapılan görkemli sarayların, büyük cami ve kiliselerin, zafer
anıtlarının, tantanalı yemek ziyafetlerinin insanlara iş sağlaması açısından yararlı olduğu
söylenebilir. Çünkü bu harcamalar yapılmıyaydı, alternatif harcamalar yapılmadığı sürece
ülke kaynakları boş ve.....tı. (atıl kalmak) (İP)

D) Firmalar mal ve hizmet üretmek veya üretimlerini artırmak için sermayeye ihtiyaç
duyarlar ve bunun için.....lar. (yatırım yapmak) (TE)

Kendinizi zengin bir iş adamı/iş kadını olarak düşününüz. Hangi sektör veya sektörlerle yatırım yapardınız? Bu sektör veya sektörleri seçme nedenleriniz neler olurdu? Aşağıdaki boşluğa tercihlerinizi ve sebeplerini açıklayan bir yazı yazınız (Y.3.2/Y.2.1).

(Etkinliğin amacı, öğrencilerin iş dünyasına olan ilgilerini yoklamak ve onları bu alana yönlendirmek ve verdikleri cevapta iş adamlarının tercihlerine odaklanarak fırsat maliyeti kavramını da pekiştirmektedir.) (K.1.1)

Metin Başlığı: İktisadi Sorun ve İktisadi Sistemler

Beceriler: Dinleme, yazma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, anlatım, soru-cevap

İçerik Hedefleri: İktisadi sorun kavramı hakkında bilgi sahibi olma; kapitalist, sosyalist ve karma iktisadi sistemlerin işleyiş mantığını öğrenme

Kazanımlar

1. (D.1.3) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu özetleyerek not tutar.
2. (D.2.4) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konulardaki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
3. (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.
4. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
5. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: İktisadi sistem, kapitalist iktisadi sistem, sosyalist iktisadi sistem, karma iktisadi sistem, sermaye malları, özel mülkiyet, işletme, rekabet, potansiyel

Hedef Dil Yapıları: Mümkün olduğu kadar..., “Bırakınız yapsınlar.”

Hedef Fiiller: İstihdam etmek, piyasaya sunmak

Metne Hazırlık

Kapitalizm ve sosyalizm kavramlarını daha önce duydunuz mu? Duyduysanız bu kavramlarla ilgili neler söylersiniz?

1. Etkinlik: Metni Dinleme

Dinleme metninden anladıklarınızı, özetleyerek yazınız (D.1.3). *(Etkinlikte özetleyerek not tutturmak amaçlanmaktadır. Bu amaca ulaşmak için öğretici metni, paragraf paragraf okur/dinletir ve bütün paragrafların sonunda öğrencilere özet yazmaları için zaman tanır.)*

Dinleme Metni

Ülkelerin, **iktisadi sistem**leri ne olursa olsun, o ülkeyi yöneten iktidar kim olursa olsun veya ülkeler ne kadar zengin veya fakir olurlarsa olsunlar, yanıtını bulmaları gereken bazı temel iktisadi sorular vardır. Bunlar, hangi malların ne kadar, nasıl ve kimin için üretileceği sorularıdır. Bu sorular iktisatçılar tarafından iktisadi sorun olarak da adlandırılmaktadır. İktisadi sorun, ülkenin kıt kaynaklarının nasıl dağıtılacağı ile ilgilidir.

Hangi malların üretileceği sorusuna yanıt ararken; ülkeleri, **mevcut kaynakları** ve sahip olduğu teknoloji sınırlar. Ülke, mevcut kaynakları ve sahip olduğu teknoloji ile belirli bir zamanda çok sayıda *mal bileşimini* istediği kadar üretemez. Kıt kaynakların en yararlı biçimde kullanıldığı bir dünyada, bir maldan daha fazla üretebilmek için başka bir maldan daha az üretmek gerekmektedir. Çünkü malları üretecek kaynaklar da sınırlıdır. Dolayısıyla bir malın üretimine daha çok kaynak ayrılırsa, diğer malların üretimi için daha az kaynak kalır. Bu nedenle, mevcut kaynaklar ve teknoloji ile hangi malların ne miktarda üretileceğinin kararlaştırılması gerekir.

Hangi malların ne miktarda üretileceğine karar verildikten sonra sıra, bu malların nasıl üretileceği sorusunun yanıtlanmasına gelir. Bu soru, *üretim teknolojisi* ve üretimin organize edildiği iktisadi sistemle yakından ilgilidir. Çoğu mal, çok sayıda farklı kaynak ve teknolojilerle üretilir. Bu nedenle öncelikle hangi malların üretiminde, hangi teknolojinin kullanılacağına belirlenmesi gerekir. Malın üretiminde daha fazla emek daha az sermaye mi yoksa daha az emek daha fazla sermaye mi kullanılacağına karar verilmelidir. Örneğin, bir malın üretiminde amaç mümkün olduğu kadar çok kişiyi istihdam etmek olabileceği gibi; topluma en az maliyet yükleyecek biçimde üretmek de olabilir. Bir anlamda, üretimde kaynakların hangi oranlarda kullanılacağı, organize edilme biçimleri ve nerede bir araya getirilecekleri ile ilgili kararın verilmesi gerekir.

Hangi malların ne miktarda ve nasıl üretilcekleri kararlaştırıldıktan sonra sıra, bu malların toplumdaki kişiler ve gruplar arasında nasıl bölüşürüleceğinin belirlenmesine gelir. Bu

sırada, bu mallar, bu malları almak ve bedelini ödemek isteyen herkese satılacak mı? Yoksa devlet mi bu malları kimin elde edeceğini belirleyecek soruları yanıtlanmalıdır.

İktisadi sorun daha önce de vurguladığımız gibi, bütün ulusların çözüm bulmak durumunda olduğu ortak sorundur. Ancak, her ulusun iktisadi sorunu nasıl çözeceği konusu, tamamen o ulusun sahip olduğu iktisadi sisteme bağlıdır. Bir başka deyişle iktisadi sisteme göre, hangi malların ne miktarda, nasıl ve kimler için üretileceği belirlenir. Bu kapsamda ulusların tercih etmek zorunda oldukları temel olarak üç tane iktisadi sistem vardır. Bunlar, *kapitalist iktisadi sistem*, *sosyalist iktisadi sistem* ve *karma iktisadi sistem*dir. İktisadi sistemler, üretim faktörlerine kimin sahip olduğuna ve iktisadi faaliyetleri yönetme ve koordine etme yöntemleri ile birbirlerinden ayrılırlar.

Sosyalist sistemde, devlet büyük ölçüde kaynakların mülkiyetine sahiptir, yani *kolektif mülkiyet* vardır ve iktisadi karar verme sürecinde merkezî iktisadi plan belirleyici rol oynar. **Hükümet** tarafından atanan *merkezî planlama örgütü* üyeleri, üretim faktörlerinin nasıl kullanılacağı, hangi malların ne miktarda üretileceği ve *dağıtım*ı ve üretimin düzenlenmesi gibi hemen hemen tüm önemli iktisadi kararları alır. Devlet firmaların büyük çoğunluğuna sahiptir. Bu firmalar hükümet direktiflerine göre üretim yapar. Merkezî planlama örgütü, her *işletmenin* üretim amaçlarını, hangi kaynakları ne miktarda kullanacağını belirler. Ne kadar üretim ve ne kadar tüketim malı üretileceğine ve *sermaye mallarının* hangi sektörlerle ne miktarda tahsis edileceğine; merkezî planlama örgütü karar verir. Bu tür iktisadi sistemlerde merkezî plan ile iktisadi faaliyetler yürütülmeye çalışılır.

Sosyalist sisteme alternatif olarak iktisadi sorunun çözümü için kapitalizm ve piyasa sistemi tercih edilebilir. Bu sistemde üretim faktörleri *özel mülkiyet*tedir ve iktisadi faaliyetlerin düzenlenmesi ve yönlendirilmesi piyasalar ve fiyatlar aracılığıyla yapılır. İktisadi faaliyetlere katılanlar sadece kendi çıkarlarını gözetirler. Bireyler ve işletmeler üretim, tüketim veya çalışma ile ilgili kendi kararlarını alarak, iktisadi amaçlarına ulaşmaya çalışmaktadırlar. Üretilen mallar ve hizmetler, kim almak istiyorsa ve alabilecekse onlara satılmak için piyasaya sunulur. Bu yüzden de malların, üretim faktörlerinin *alıcıları* ile *satıcıları* arasında piyasada yoğun bir *rekabet* vardır. Ayrıca, *potansiyel* olarak çok yüksek paralar kazanma olasılığı var olduğu için, mevcut işletmeler ve girişimciler yeni ürünler ve teknolojiler üretmek için büyük çaba sarf ederler. ‘Bırakınız yapsınlar’ türü *pür kapitalist sistem*de, devletin rolü, sadece özel mülkiyeti korumak ve piyasa sisteminin iyi işleyebilmesi için gerekli ortamı sağlamakla sınırlıdır.

Yukarıda açıkladığımız iki temel iktisadi sistem, gerçek yaşamda teknik olarak tam uygulanamayan iktisadi sistemlerdir. Bu sistemlerin yerine yaygın olarak gözlenen iktisadi sistem, iktisadi sorunun çözümünde kapitalizm ile sosyalizmin bir bileşimini yansıtan karma iktisadi sistemdir. Bu sistemde, hem kapitalist hem de sosyalist sistemin çeşitli araçları kullanılır. Karma iktisadi sistemlere sahip günümüz ekonomileri (ABD, Almanya, Türkiye gibi), sosyalist ve kapitalist sistemlerin araçlarını kullanma derecelerine göre farklılaşırlar. Karma iktisadi sisteminde devletin görevi, ekonomik yaşamın **yasal** çerçevesini belirlemektir. Ayrıca devlet **güvenlik** ve eğitim gibi kamu hizmetlerini karşılamakta, fakat çoğu kararlar *piyasa mekanizması* yardımıyla alınmaktadır. (Özer ve Tiryaki, 2014, s.18-19'dan alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcük ve terimlerin anlamlarını, tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten yararlanarak kontrol edip anlamlarını karşılarına yazınız (D.2.4).

(Etkinliğin amacı, öğrencilerin tahminlerini sözlük yardımıyla kontrol ederek ilgili sözcük ve terimleri öğrenmelerini sağlamaktır. Öğretici, sözcük ve terimlerin kavram alanlarına ilişkin örnekler vererek öğrencilerin tahminde bulunmalarını kolaylaştırır.)

Karma ekonomi:

İşletme:

Sermaye malları:

Özel mülkiyet:

Potansiyel:

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, dinlediğiniz metne göre değerlendiriniz (D.1.2).

(Etkinliğin sağlıklı yürütülebilmesi için öğretici gerekli gördüğünde metnin ilgili yerlerini tekrar okur/dinletir.)

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Bir ülkenin üretim faktörlerinin nasıl kullanılacağı () / () / ()
konusu, iktisadi sorunun temelini oluşturmaktadır. (D)
- B) Fırsat maliyeti dikkate alınmadan yapılan üretim, () / () / ()
iktisadi sorunun en önemli bileşenidir. (İ)
- C) Sosyalist sistemde iktisadi kararların neredeyse () / () / ()
tamamını hükümete bağlı kurullar alır. (D)
- D) Sosyalist sisteme alternatif olan kapitalist sistemde () / () / ()
kaynaklar, özel mülkiyettir. (D)
- E) Karma sistem, sosyalist ve kapitalist sistemin gerçek () / () / ()
yaşamda tam uygulanamamasından ortaya çıkmıştır. (D)
- F) Karma sistem, mevcut iktisadi sistemler içinde en iyi () / () / ()
sistemdir. (İ)

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki sözcük ve terimleri, metinlerde boş bırakılan yerlere uygun bir biçimde yerleştiriniz (Y.1.1).

- iktisadi sistem* 1) Sermaye ve doğal kaynakların devletin kontrolünde bulunduğu, piyasa yerine planlamanın yer aldığı bir ekonomide.....ten söz edilemez. (rekabet) (TE)
- sosyalizm* 2) Sosyalist sisteme alternatif olarak iktisadi sorunun çözümü için.....ve piyasa sistemi tercih edilebilir. Bu sistemde üretim faktörleri özel mülkiyettedir ve iktisadi faaliyetlerin düzenlenmesi ve yönlendirilmesi piyasalar ve fiyatlar aracılığıyla yapılır. (kapitalizm) (MÖ)
- kapitalizm* 3) Büyük Ekonomik Kriz, kapitalist sistemi köklerinden sarstı. 1933 yılında Amerika'da işsizlik %25 düzeyine ulaştı. Çok sayıda firma iflas etti. New York'ta, iflas eden bazı iş adamları kendilerini gökdelenlerden aşağı atıp intihar ediyordu. Ekonomik Kriz, sinema dünyasında da yankılandı; Charlie Chaplin'in başrolde yer aldığı Modern Zamanlar filmi Kriz'in trajikomik yönlerini gözler önüne seriyordu. Kriz'den etkilenmeyen Sovyetler Birliği'ndeki.....ve merkezî planlama, ekonomistlerin dikkatini ve ilgisini çekmeye başladı. Ekonominin tamamen serbest bırakılmaması gerektiği, devletin ekonomide bir rolü olabileceği fikri yavaş yavaş bazı ekonomistlerin

düşüncelerinde yer etmeye başlıyordu. (sosyalizm) (TE)

rekabet

4) Adam Smith'in bazı ülkelerin neden zengin, bazılarının neden fakir kaldıklarını sorgulayan ünlü Ulusların Zenginliği adlı kitabının 1776'da yayınlanmasından 1930'lu yıllara kadar geçen dönemde in işleyişiyle ilgili birçok görüş ortaya atılmıştır. (iktisadi sistem) (İP)

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri, “istihdam etmek”, “mümkün olduğu kadar”, “piyasaya sunmak” ve “bırakınız yapsınlar” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Serbest girişimciliğin öyküsü, Fransa Kralı XIV. Louis'nin Başbakanı Jean Baptiste Colbert, 1690'larda Fransa'nın önde gelen iş adamlarına ülkenin gelişmesi için ne yapılabileceğini danıştığında "bizi serbest bırakın" cümlesiyle karşılaşmıştır. "Bırakınız yapsınlar" cümlesi daha sonra serbest girişimciliğe dönüşmüştür. “.....” düşüncesine göre bir toplumda yaşayan insanlar istediği işi yapmakta serbest olmalıdır. Bu serbestlik onların hem daha hür ve mutlu olmalarını hem de daha yüksek iktisadi düzeye ulaşmalarını sağlayacaktır. Çünkü serbestçe ve bağımsız olarak karar veren insan, kendi istediği ve seçtiği işi yaparken daha verimli olacaktır. Böylece firmalar hangi piyasayı isterlerse o piyasada iş yapabilecek, hangi kaynakları isterlerse o kaynakları elde edebilecek ve kendi işlerini.....iyi organize edeceklerdir. (bırakınız yapsınlar/mümkün olduğu kadar) (İP)

B) Ekonomide üretkenlikte ve üretimde geçici bir düşüş olursa, firmalar daha az emek.....Bu durumda ücretler düşecek, hane halkı daha az emek arz edecektir. Böylece eksik istihdam artacaktır. Bu durum üretkenlikteki düşüşe ekonominin etkin bir şekilde cevap vermesidir. (istihdam etmek) (İP)

C) Gerek üretim faktörlerinin gerek mal ve hizmetlerin piyasaya ne kadar arz edileceği bunların fiyatlarına bağlıdır. Fiyat maddi bir isteklendirme unsurudur. Genellikle fiyat arttıkça.....lan faktör ve ürün miktarları da artar. (piyasaya sunmak) (TE)

2. Ünite: Fiyat Mekanizması

Metin Başlığı: Talep

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım, güdümlü yazma, güdümlü konuşma

İçerik Hedefleri: Talep edilen miktar, piyasa talep eğrisi ve talep kaymaları kavramlarını ilgili şekil ve tablolar yardımıyla kavrama

Kazanımlar

1. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
2. (O.2.4) Alanla ilgili metinlerdeki kavram ve terimlerin alanla ilgili olup olmadıklarını ayırt eder.
3. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
4. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
5. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
6. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
7. (O.4.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verilerin metinle ilişkisini anlar.
8. (O.4.2) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verileri yorumlar.
9. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
10. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
11. (Y.2.3) Alanla ilgili yazılarını, yazım ve noktalama hatası yapmadan yazar.
12. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
13. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Talep edilen miktar, piyasa talep eğrisi, satın alma kabiliyeti, stok, akım, değişken, etmen, hipotez, talep yasası, talep şedülü, eğim, normal mal, düşük mal, gelir dağılımı, lüks mallar, tamamlayıcı mallar, zam, piyasa fiyatı

Hedef Dil Yapıları: Diğer bir deyişle..., benzer şekilde...

Hedef Fiiller: Piyasaya girmek

Metne Hazırlık

Yeni bir cep telefonu satın almadan önce aşağıdakilerden hangisini yaparsınız? Neden?

- A) Aynı cep telefonunu satan birçok telefoncudan fiyat alırım.
- B) Alacağım telefonun ucuzlamasını beklerim.
- C) Telefonun fiyatını internetten araştırırım.
- D) Pahalı telefon almam, aynı işi yapan daha ucuz modellere bakarım.
- E) Hiç düşünmem, gider alırım.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metin “talep edilen miktar” ve “piyasa talep eğrisi” konuları ile ilgili bilgiler içermektedir. Metni okurken bu konulara bağlı olarak ele alınan “talep yasası ve talep şedülü” kavramları ile talep kaymalarına neden olan faktörleri kısaca not alınız (O.1.4).

Okuma Metni

Talep denildiğinde ondan ekonomistler birkaç anlam çıkarmaktadır. Biz bunlardan yalnızca ikisini, **talep edilen miktarı** ve **piyasa talep eğrisini** incelemekle yetineceğiz. (Parasız, 2013, s. 23’ten alınmıştır)

Talep Edilen Miktar

Bir malın talebi, belli bir fiyat düzeyinde, o mala karşı bir isteklilik ile o malı *satın alma kabiliyetinin* birleşmesidir. Yoksa bir malın talebi yalnızca bir gereksinim ya da o mala karşı duyulan bir arzu değildir. O hâlde bir ekonomide talep, bir mal ve hizmete karşı duyulan arzuyla belli bir fiyatta ona sahip olmak için gerekli ödeme kabiliyetinin

bileşimidir. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, talep belli bir dönem içinde ve belli fiyat düzeyinde halkın piyasada satın alabileceği **mal miktarı**dır. Talebi etkileyen *etmenler*, o malın kendi fiyatıyla diğer belirleyiciler olmak üzere iki grupta toplanabilir.

Talep edilen miktar hem bir **stok** hem de **akım** olabilir. Akım ve stok ayrımı ekonomide son derece önemlidir. Bir akım **değişken**, zaman boyutu içerir. Yani akımdan söz edildiğinde hafta, ay, yıl gibi bir zaman dilimi içindeki bir malın talebi söz konusudur. Bir stok değişken, zamanın belli bir anındaki mevcut mal miktarıyla ilgilenir. Bu ayrımı daha açık bir şekilde şöyle ortaya koyabiliriz: 1 Ağustos 2000’de Türkiye’de yaşayan insan sayısı bir stoktur. Buna karşılık hafta başına doğum sayısı bir akımdır. Benzer şekilde bir insanın 31 Aralık 2000’deki **birikmiş serveti** bir stoktur. Buna karşılık bir insanın aylık geliri bir akımdır. (Parasız, 2013, s.24’ten alınmıştır)

Piyasa Talep Şedülü ve Talep Eğrisi

Talep edilen miktar, öncelikle bir **malın fiyatı**yla ilişkilidir. Bir malın fiyatı düşerken o maldan talep edilen miktar artar. Tersine, bir malın fiyatı yükselirken o maldan talep edilen miktar (diğer koşullar değişmezken ya da ceteris paribus) düşer. Bu önemli bir ekonomik hipotezdir ve genel olarak *talep yasası* olarak adlandırılır.

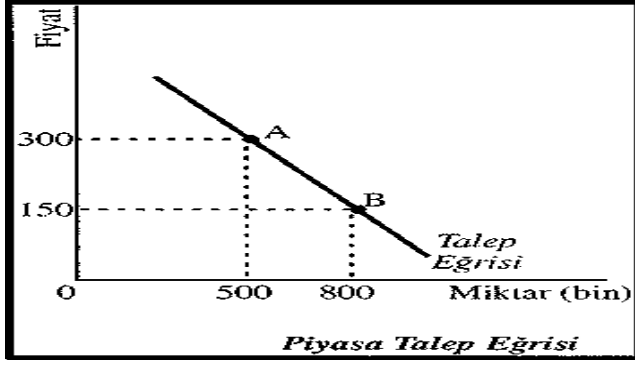
Talep edilen miktarla fiyat arasındaki ilişki bir tablo yardımıyla ya da grafik olarak aşağıya doğru **eğimli** bir eğriyle gösterilebilir. Tablo üzerinde çeşitli fiyatlarda bir maldan alıcıların ne kadar satın aldıkları gösterilir. İşte bu şekilde düzenlenen tabloya *talep şedülü* denir. Tablo 1’de çeşitli fiyatlarda CD talebi gösterilmiştir. Talep şedülü belli bir dönem (1 ay, 1 yıl) için düzenlenir.

Tablo 1

Talep Şedülü

Fiyat (bin TL)	Miktar (CD) (bin adet)
900	100
450	250
300	500
150	800
130	1000

Şekil 4’te aşağıya doğru eğimli piyasa talep eğrisi gösterilmiştir. Şekilde yatay ekseninde bir malın (örneğimizde CD) talep edilen miktarı düşey ekseninde o malın (örneğimizde CD’nin) fiyatı gösterilir.

Şekil 4. Piyasa talep eğrisi

Herhangi bir *veri fiyat*ta piyasa talep eğrisi, belli bir zaman diliminde (1 yıl) bütün tüketicilerin bir maldan satın aldığı toplam miktarı gösterir. Örneğin bir CD'nin fiyatı 300 bin TL ise, bir yılda CD talebi 500 bin adet olacaktır. Bu durumu A noktası temsil etmektedir. CD'nin fiyatı 150 bin TL'ye düşünce talep edilen miktar 800 bine yükselmektedir. Bu durumu B noktası temsil etmektedir. İşte A, B vb. noktaları birleştirdiğimizde aşağıya doğru eğimli bir talep eğrisi elde edilir.

Talep yasası ekonomik olarak neyi doğrulamaktadır? Diğer bir deyişle, fiyat düşerken talep edilen miktar niçin artmaktadır? Fiyat düşerken en azından bazı tüketiciler satın almalarını arttırmaktadır. Çünkü tüketiciler söz konusu malın fiyatını, fiyatları değişmemiş diğer mallara göre daha *ucuz* bulmaktadır. Örneğin, 1970'li yıllarda petrol fiyatları hızla arttığı zaman, tüketicilerin büyük bir bölümü konutların ısıtılmasında likit kalorifer yakıtına göre nispeten ucuz kalan kömüre yönelmiştir. Böylece petrol fiyatlarındaki artış tüketicilerin talep ettiği likit kalorifer yakıtı miktarının azalmasına neden olmuştur. Bu örnek likit kalorifer yakıtı talep eğrisinin aşağıya doğru eğimli olduğunu bir başka şekilde ortaya koymaktadır.

Talep eğrisinin negatif eğimli olmasının bir diğer nedeni, bir malın fiyatı düştüğünde daha önce o malı satın almaya parası yetmeyenlerin piyasaya alıcı olarak girmeleridir. Bu olguyu özellikle cep telefonlarının durumu yansıtmaktadır. Son yıllarda cep telefonlarının fiyatlarındaki hızlı düşüş, taleplerinin hızla artmasına neden olmuştur. Benzer bir durum bilgisayar sektöründe de yaşanmaktadır. (Parasız, 2013, s.24-25'ten alınmıştır)

Talebin Diğer Belirleyicileri: Talep Kaymaları

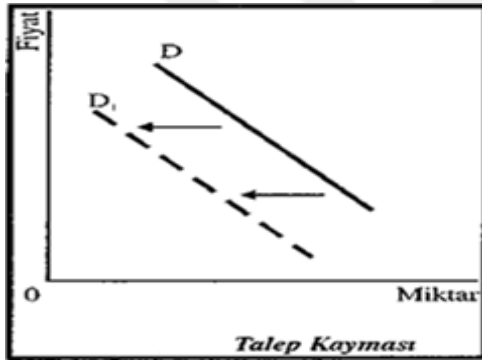
Bir malın fiyatı onun talebini etkileyen tek değişken değildir. Bazı diğer etmenler de önemlidir. Bir malın talebini diğer etmenler etkilediğinde talep artışı ya da azalışı olur.

Burada dikkat edilirse talep edilen miktardaki artış ya da azalıştan söz edilmemekte onun yerine talep artışı ya da azalışından söz edilmektedir. Şimdi bu etmenleri görelim.

- Tüketicilerin Zevk ve Tercihleri

Tüketicilerin bir mala karşı giderek daha şiddetli arzu hissettiğini farz edelim. Bunun anlamı tüketicilerin her fiyatta o maldan daha fazla satın alacağıdır. Bu durumda piyasa talep eğrisi sağa kayacaktır.

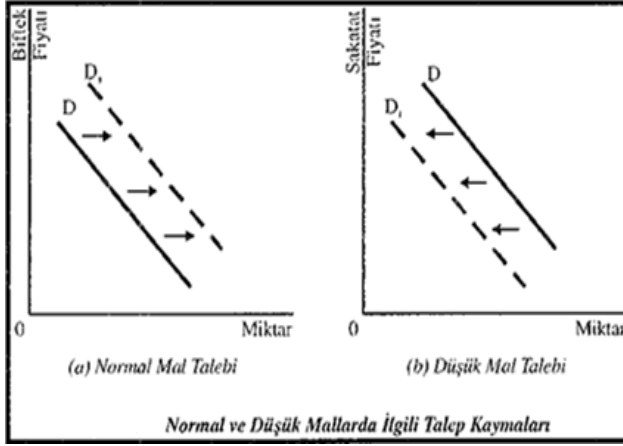
Benzer şekilde, tüketicilerin bir mala karşı tercihleri zayıflarsa, her fiyatta o maldan daha az satın alacaklardır. Bunun sonucu olarak piyasa talep eğrisi sola kayar. Örneğin tüketiciler bilinçli olarak daha az enerji kullanırlarsa ve gereksiz yere araba sürmezlerse, talep edilen benzin her fiyat düzeyinde azalacaktır. Böylece Şekil 5'te görüldüğü üzere benzin talep eğrisi bir bütün olarak sola, D 'den D_1 'e kayacaktır.

Şekil 5. Talep kayması

- Tüketicilerin Ortalama Geliri

Tüketicilerin **ortalama geliri** bir mala olan talebin önemli belirleyicilerinden biridir. Mal fiyatları değişmezken *kişi başına gelir* artarsa tüketiciler, “normal mal” olarak nitelenen mallardan daha fazla satın alırlarken bazı (düşük ya da tutulmayan) mallardan daha az talep edeceklerdir.

Şekil 6. Normal ve düşük mallarla ilgili talep kaymaları

Örneğin tüketiciler daha zengin olurlarsa, daha fazla biftek (normal mal) daha az sakatat (düşük mal) satın alacaklardır. Bu durumda Şekil 6'da görüldüğü üzere normal bir mal olan biftek talebi sağa kayarken, düşük mal olan sakatat talebi sola kayacaktır.

•Gelir Dağılımı

Gelir dağılımındaki bir değişme duruma göre piyasa talep eğrisinin sağa ya da sola kaymasına neden olabilir. Örneğin gelirin *yüksek gelir*lilerden *düşük gelir*lilere doğru yeniden dağıtılması hem sakatat, nohut gibi düşük malların hem de yat, villa vb. gibi *lüks malların* talebinin azalmasına neden olur. Lüks malları genelde yüksek gelirlilerin, tutulmayan ya da düşük malları ise düşük gelirlilerin talep edeceklerini söyleyebiliriz. O hâlde bir toplumda gelir dağılımının bozulması hem lüks hem de düşük mallara olan talebi arttırır.

•Diğer Malların Fiyatları

Genellikle bir ihtiyaç birden daha fazla malla karşılanabilir. Örneğin tüketiciler açlıklarını gidermek için sığır ya da koyun eti satın alabilir. Benzer şekilde tüketiciler, giyinme ihtiyaçlarını tatmin etmek için yün ya da pamuk elbise giyebilirler. Sığır eti ve koyun eti ya da yün elbise ve pamuk elbise gibi mallara *ikame malları* denir. İkame malları tüketicinin ihtiyaçlarının tatmininde birbirinin yerine geçen mallardır.

İkame malları piyasası birbirleriyle bağlantılıdır. Örneğin, sığır etinin fiyatı düştüğü zaman, koyun etinin piyasa talep eğrisi sola kayar. Çünkü tüketiciler, şimdi daha pahalı hâle gelen koyun etini sığır etiyle ikame etmeye başlayacaktır. Benzer şekilde, yünlü elbise fiyatları arttığı zaman, pamuklu elbisenin piyasa talep eğrisi, tüketiciler pamuklu elbiseyi şimdi daha **pahalı** hale gelen yünlü elbisenin yerine ikame ettiğinden sağa kayacaktır.

Eğer iki mal birbirlerine bağlı olarak tüketiliyorsa bu mallara *tamamlayıcı mallar* denir. Örneğin, benzin ve oto lastiği otomobilin; şeker, çay ve kahvenin tamamlayıcı mallarıdır. Örneğin tenis raketlerinin fiyatı düşerse, tenis topunun piyasa talep eğrisi sağa kayar. Çünkü daha fazla insan tenis oynayacağından daha fazla tenis topuna ihtiyaç olacaktır.

•Nüfusun Boyutu

Bir ülkede nüfus artıyorsa hemen hemen bütün malların talep eğrisi sağa kayacaktır. Çünkü daha fazla insan daha fazla yiyeceğe, daha fazla elbiseye, daha fazla konuta, daha fazla arabaya vb. ihtiyaç duyacaktır.

•Fiyatlar ve Gelirlerle İlgili Bekleyişler

Yakın gelecekte fiyat artışı, fiyat *zammı* ya da bazı malların kıtlığını bekleyen tüketiciler, ihtiyaçları olmasa bile bugünkü taleplerini arttırabilirler. Örneğin yılsonlarına doğru bir iki ay içinde otomobil fiyatlarının ve otomobil vergisinin artacağını bekleyen tüketiciler otomobil taleplerini öne alabilirler.

Öte yandan, yakın gelecekte gelirlerinin önemli ölçüde artacağını bekleyen tüketiciler, (katsayı artışı bekleyen memurlar) bugünden tüketimlerini arttırabilirler. (Parasız, 2013, s.25-28'den alınmıştır)

Talep Edilen Miktardaki Değişmeyle Talepteki Değişme

Taleple ilgili açıklamalarda önemli bir konu, talep edilen miktarlardaki değişmeyle talepteki değişme ifadeleri arasındaki ayrımdır. Talep edilen miktardaki değişme denildiğinde malın piyasa fiyatındaki değişmeye bağlı olarak talep eğrisi üzerinde aşağıya ya da yukarıya doğru hareket anlaşılmalıdır. Talepteki değişme, talep eğrisinin sağa ya da sola kaymasını belirler. Bunun nedeni talebi etkileyen malın kendi fiyatının dışındaki etmenlerdir. (Parasız, 2013, s.28'den alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

A) Sizce aşağıdaki sözcüklerden hangileri iktisadi terim değildir? Kullanıldıkları cümlelerden yola çıkarak anlamlarını tahmin ediniz ve iktisadi terim olmayanların üzerini çiziniz.

Etmen, stok, akım, değişken, hipotez, eğim

B) Sözcüklerin anlamlarını sözlükten öğrenerek tahminlerinizi kontrol ediniz (O.2.4/O.2.3).

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).

(Öğretici, öğrencileri ilgili terimlerin metinde kullanıldığı cümleleri tekrar okumaları için yönlendirir.)

<i>Normal mallar</i>	Bireylerin yaşamsal gereksinimlerini karşılamak açısından zorunlu olmayan, yalnızca insan yaşamını kolaylaştıran mallar (lüks mallar)
<i>Düşük mallar</i>	Mal, hizmet ve üretim faktörü fiyatının artırılması (zam)
<i>Gelir dağılımı</i>	Kullanılması, başka bir malın kullanılması için gerekli olan, birlikte kullanılması zorunlu olan mallar (tamamlayıcı mal)
<i>Lüks mallar</i>	Zorunlu tüketim malları (normal mallar)
<i>Tamamlayıcı mal</i>	Bir ülkede ulusal gelirin bireyler, aileler ve evlere göre nasıl paylaşıldığını gösteren dağılım biçimi (gelir dağılımı)
<i>Zam</i>	Tüketicilerin gelirlerinin arttığı durumlarda, talebin azaldığı ürünler (düşük mallar)
<i>Piyasa fiyatı</i>	Bir ekonomik varlığın, uluslararası ya da iç piyasada arz ve talebine göre oluşan fiyatı (piyasa fiyatı)

4. Etkinlik: Metni Anlama (O.1.2/O.3.1/O.4.1/O.4.2)

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplandırınız.

1. Aşağıdakilerden hangisi talep kaymalarını etkileyen faktörlerden değildir?

- A) Tüketicilerin mal ve hizmet tüketiminde yaptıkları seçimler
- B) Kişi başına gelirdeki değişimler
- C) Üretim miktarının tüketici taleplerini karşılamaması (Y)
- D) İkame mallar arasındaki fiyat farklılıkları
- E) Beklenen zamlar veya ücret artışları

2) Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Bir tüketim malına duyulan gereksinim veya arzuya ()/()/() talep denilmektedir. (Y)
- B) 31 Aralık 2015 tarihinde Uşak'ta yaşayan insan sayısı ()/()/() stok kavramına örnektir. (D)
- C) Akım değişkenin büyüklüğü amper kavramı ile ifade edilir.(İ)
- D) Talep yasasına göre fiyatı düşük olan mala talep ()/()/() düşerken, fiyatı yüksek olan mala talep artar. (Y)
- E) Tablo 1'deki talep şedülü, talep yasasına bir örnektir. ()/()/() (D)
- F) Şekil 4'teki talep kayması, ilgili malın daha az ()/()/() satılmaya başladığını göstermektedir. (D)
- G) Şekil 5'e göre tüketicilerin zenginleşmesi, normal ()/()/() malların tüketimini sağa kaydırırken düşük malların tüketimini sola kaydırmaktadır. (D)
- H) Mal ve hizmetlere yapılan zamlar, çalışan ücretlerine ()/()/() yapılan artışa etki etmektedir. (İ)

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “diğer bir deyişle”, “benzer şekilde” ve “piyasaya girmek” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

- A) Dayanıklı malların uzun süre saklanabilmeleri mümkün olduğundan fiyat düşünce malın üretimi önemli derecede azaltılarak stok yapılabilir....., fiyatlar artınca üretimin artmasının yanı sıra mevcut stoklardan da yararlanılır. (benzer şekilde) (TE)
- B) Fiyatlardaki bir düşüş yalnızca çok yüksek gelir grubuna giren az sayıda tüketiciyi etkiliyorsa, çok sayıda yeni tüketici.....meyecektir. (piyasaya girmek) (İP)
- C) Kıtlık sorunu nedeniyle hem tercihlerimiz sınırlanır hem de sınırlı tercihler arasında bir seçim yapmak zorunda kalırız. İsteddiğimiz her şeyi elde edemeyeceğimize göre, var olan seçenekler arasında bir tercih yapmak durumundayız....., istediğimiz her şeyi elde edememekten dolayı, neyi elde edeceğimize ve nelerden de vazgeçeceğimize karar vermemiz gerekmektedir. (diğer bir deyişle) (MÖ)

6. Etkinlik: Yazma

A) Fiyatı 150 TL olan bir mala yapılan %15’lik zammın, bu malın tüketimini nasıl etkileyeceğini “satın alma kabiliyeti”, “talep yasası” ve “talep edilen miktar” kavramlarını da kullanarak açıklayınız (Y.1.1/Y.2.3).

.....

.....

.....

.....

.....

B) Bu mala ait piyasa talep eğrisinin şeklini çizin.

.....

.....

.....

.....

.....

7. Etkinlik: Konuşma

Metinden hareketle normal mal, düşük mal, lüks mal ve tamamlayıcı mallara birer örnek veriniz (K.1.2/K.2.1).

Metin Başlığı: Arz

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Anlatım, soru-cevap, güdümlü yazma, güdümlü konuşma

İçerik Hedefleri: Arz edilen miktar, piyasa arz eğrisi ve arzdeki değişimleri ilgili şekil ve tablolar yardımıyla kavrama

Kazanımlar

1. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
2. (O.2.4) Alanla ilgili metinlerdeki kavram ve terimlerin alanla ilgili olup olmadıklarını ayırt eder.
3. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
4. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
5. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
6. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
7. (O.4.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verilerin metinle ilişkisini anlar.
8. (O.4.2) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verileri yorumlar.
9. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
10. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
11. (Y.2.3) Alanla ilgili yazılarını, yazım ve noktalama hatası yapmadan yazar.
12. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
13. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Arz, arz edilen miktar, cari, para arzı, etken, piyasa arz eğrisi, birim maliyet, üretim maliyeti, politika, sübvansiyon, piyasa dönemi arz eğrisi, kısa dönem arz eğrisi, uzun dönem arz eğrisi, tavan fiyat, taban fiyat

Hedef Dil Yapıları: Keza..., diğer etkenler sabitken..., daha önce de değinildiği gibi...

Hedef Fiiller: Satışa sunmak, pahalıya mal olmak, kâr sağlamak, göz önünde tutmak, politika izlemek, zarar etmek

Metne Hazırlık

Taban fiyat ve tavan fiyat kavramlarından ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metin “arz edilen miktar” ve “piyasa arz eğrisi” konuları ile ilgili bilgiler içermektedir. Metni okurken arz kaymalarına neden olan faktörleri kısaca not alınız (O.1.4).

Okuma Metni

Arz belli bir dönemde belli bir fiyatta ne kadar miktar malın **satışa** sunulduğudur. Tıpkı talepte olduğu gibi arz da malın fiyatına ve diğer arz koşullarına bağlıdır. (Parasız, 2013, s. 28’den alınmıştır)

Arz Edilen Miktar

Arz edilen miktar terimi bir malın veri fiyat düzeyinde, satıcıların piyasada satmak istedikleri miktarı belirler. Arz edilen miktar keza bir arzulanan miktardır ve **cari** olarak satılan miktarla çakışabilir ya da çakışmayabilir. Örneğin, cari fiyat düzeyinde alıcıların satıcıların satmak istediklerinden daha az miktarda satın almak istediklerini farz edelim. Bu durumda arz edilen miktar satılan cari miktarı aşacaktır. Çünkü satıcılar, alıcıları daha fazla miktar satın almaya zorlayamazlar.

Arz edilen miktar, bir stok ya da akım değişken olabilir. Örneğin İbrahim Çallı’nın resimleri ve **para arzı**, stok kavramlardır. Buna karşılık belli bir dönemde arz edilen kömür miktarı akımdır. (Parasız, 2013, s.28’den alınmıştır)

Arz Şedülleri ve Piyasa Arz Eğrisi

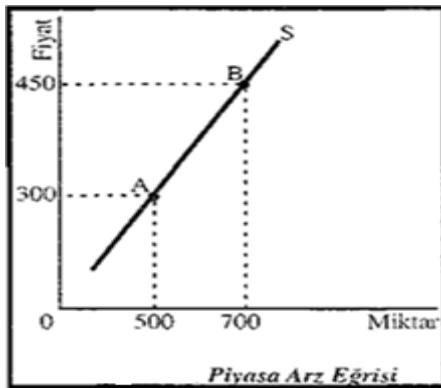
Bir mal ya da hizmetin arzı, talepte olduğu gibi bir şedül ya da eğriyle açıklanabilir. *Arz şedülü* üreticinin kararını etkileyen bütün diğer **etken**ler sabitken, belli bir zaman diliminde çeşitli fiyatlarda üreticinin üretmeyi planladığı mal miktarlarını gösterir.

Tablo 2

Arz şedülü

Fiyat (bin TL)	Miktar (bin adet)
600	1000
450	750
300	500
150	250
130	100

Arz şedülü, çeşitli fiyatlarda bir malın ne kadar miktarının satışa arz edileceğinin tablolştırılmasıdır. Bir malın arz edilen miktarı birçok değişkenin bir fonksiyonudur. Bununla birlikte bir malın arz edilen miktarı öncelikle malın kendi fiyatıyla ilişkilidir. Genel olarak fiyatlar yükselirken, ceteris paribus, arz edilen miktar artar. Diğer bir deyişle, bir malın satıcıları genel olarak eğer malın fiyatı yüksekse daha fazla arz etmek isteyeceklerdir. Tersine, eğer bir malın fiyatı düşükse daha az arz edeceklerdir. Görüldüğü gibi arz edilen miktarla fiyat arasında pozitif ilişki vardır.

Şekil 7. Piyasa arz eğrisi

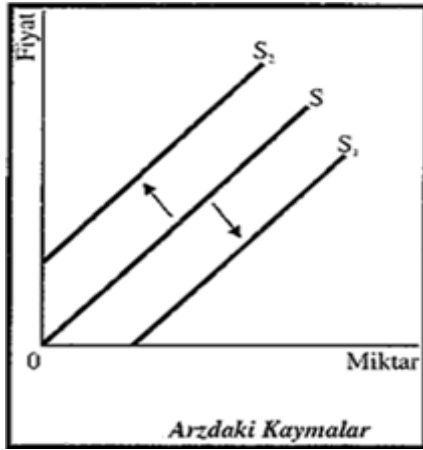
O hâlde, Şekil 7’de görüldüğü üzere *piyasa arz eğrisi* yukarıya doğru eğimlidir. Şekilde düşey eksende fiyat, yatay eksende belli bir zaman biriminde arz edilen miktar gösterilmektedir.

Herhangi bir veri fiyatı ve belli bir zaman döneminde arz eğrisi bütün satıcıların arz ettiği toplam miktarı gösterir. Örneğin, CD'nin fiyatı 300 bin TL olduğu zaman, arz edilen CD miktarı 500 bindir (A noktası). Fiyat 450 bin TL'ye yükseldiği zaman, arz edilen CD, belli bir zaman döneminde 700 bin adede yükselecektir (B noktası).

Arz eğrilerinin eğimi niçin soldan sağa pozitif eğimlidir? Arz edilen miktarın artması için satıcılar üretimlerini attırmalıdır. Üreticiler, üretimlerini daha fazla üretim faktörü kullanarak arttıracaktır. Bunun için de gerektiğinde üretim faktörlerini diğer endüstrilerden çekeceklerdir. Normal olarak, bu ek faktörler daha pahalıya mal olacaktır. Örneğin daha fazla çalışanı kendi sektörüne çekmek için, üreticiler daha yüksek ücret ödemek durumunda kalacaktır. Bunun sonucu olarak bir malın üretiminde bir artış olması durumunda **birim maliyet** yükselecektir. O hâlde üreticinin birim başına daha yüksek maliyeti karşılaması için fiyatın yükselmesi gerekecektir. Bu basit açıklama arz eğrisinin niçin yukarıya doğru eğimli olduğunu göstermektedir. (Parasız, 2013, s.28-30'den alınmıştır)

Arzın Diğer Belirleyicileri ve Arzda Değişmeler

Malın fiyatının yanı sıra birkaç diğer değişken arz edilen miktarı etkiler.

Şekil 8. Arzdaki kaymalar

Şekil 8'de görüldüğü gibi arzı etkileyen diğer faktörler arz eğrisini sağa ya da sola kaydırır. Burada bir noktanın vurgulanmasında yarar vardır. Arz miktarında artış ya da azalış denildiğinde arz eğrisi üzerindeki hareket akla gelir. Oysa arz artışı ya da arz azalışı denildiğinde arz eğrisinin sağa ya da sola kayması söz konusudur.

Şimdi arz artışına ya da azalışına neden olan etmenleri görelim.

•Kaynak Maliyeti

Üretimin gerçekleşmesine neden olan üretim faktörlerinin fiyatları arttığı zaman üretim maliyetleri artar ve arz eğrisi sola kayar. Örneğin gübre fiyatları yükseldiğinde bazı çiftçiler tarlalarına pancar ekmekten vazgeçebilirler. Bunun sonucu olarak pancar arz eğrisi sola kayar.

•Teknolojideki Değişme

Teknoloji, üretim faktörlerinin ve girdilerin kullanımıyla ilgili bilgileri belirler. Teknolojideki gelişmeler **üretim maliyetlerini** düşürerek söz konusu olan malın arzını arttırır. Çünkü teknolojinin gelişmesiyle aynı miktar üretim faktörüyle daha fazla mal elde edilir. Böylece arz eğrisi sağa kayacaktır.

•Diğer Malların Fiyatları

Bir malı ikame eden diğer malların fiyatlarındaki değişme sonucu arz eğrisi yer değiştirebilir. Örneğin dünyada kahve fiyatlarında önemli bir artış olduğu zaman ülkemizde çay tüketimi, dolayısıyla çay üretimi artabilir. Bu durumda çay arz eğrisi sağa kayar.

•Üreticilerin Sayısında Değişme

Bir malın yüksek kâr sağlaması nedeniyle o malı daha fazla üreticinin üretmek istemesi arz eğrisini sağa kaydırıcı etki yapacaktır.

•Bekleyişler

Üreticilerin ürettikleri malın gelecekteki fiyatıyla ilgili bekleyişleri bugünden üretim ve stok kararlarını etkileyebilir. Örneğin, pamuk ipliği fiyatlarında gelecekte önemli artış olacağını bekleyen bir üretici stoklarını arttırmaya yönelerek pamuk ipliği arzını azaltırsa arz eğrisi sola kayacaktır.

•Vergi, Sübvansiyon ve Kamusal Kısıtlamalar

Hükümet arz yanlı bir **politika** izleyerek **vergi oranlarını** düşürürse, üretim maliyetlerinin azalması nedeniyle arz eğrisi sağa kayacaktır. Aynı şekilde hükümet çiftçilerin önemli girdi maliyetlerini oluşturan mazot, gübre ve tarımsal ilaç fiyatlarını düşürücü bir politika izlerse ve bunu bir **sübvansiyon** şeklinde gerçekleştirirse o malın arz eğrisi sağa kayacaktır. (Parasız, 2013, s.30-31'den alınmıştır)

Arz Edilen Miktardaki Değişme ve Arzdaki Değişme

Daha önce de değinildiği gibi, arz edilen miktardaki değişme denildiğinde bir malın fiyatındaki düşmeye bağlı olarak arz eğrisi üzerinde aşağıya ya da yukarıya doğru hareket anlaşılır. Oysa arz artışı ya da azalışı denildiğinde fiyat dışındaki etmenlere bağlı olarak arz eğrisinin sağa ya da sola kayması anlaşılır. (Parasız, 2013, s.31'den alınmıştır)

Çeşitli Arz Tipleri

Genel olarak iktisatçılar üç tip arz eğrisini ayırt ederler: Bunlar, *piyasa dönemi arz eğrisi*, *kısa dönem arz eğrisi* ve *uzun dönem arz eğrisidir*. Bu üç arz eğrisinde göz önünde tutulan kriter, arz kararlarının ayarlanma derecesidir.

Piyasa dönemi arz eğrisi, arzda hiçbir ayarlanmanın yapılamadığı durumu ifade eder. Bu durumda satılan üretim hâlihazırda üretilmiş maldır ve herhangi bir şekilde arttırılamaz. Buna yılda bir kez üretilen tarımsal ürünler örnektir. Örneğin harmandan sonra üretilen buğday miktarı arttırılamaz. Üretilen mal dayanıksız bir malsa arz eğrisi düşey olacaktır. Dayanıksız mal durumunda üretici ürettiği malı piyasada oluşan herhangi bir fiyatta satacaktır. Eğer bir mal dayanıksız değilse ve belli bir süre depolanabiliyorsa, arz eğrisinin eğimi pozitif olacaktır. Uzun dönem arz eğrisi arz kararlarında tam ayarlanmayı içerir. Uzun dönemde yeni firmalar endüstriye girebilir ya da mevcut firmalar kapanabilir. Uzun dönem arz eğrisi duruma göre değişiklik gösterir. (Parasız, 2013, s.31'den alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

A) Sizce aşağıdaki sözcüklerden hangileri iktisadi terim değildir? Kullanıldıkları cümlelerden yola çıkarak tahmin ediniz ve iktisadi terim olmayanların üzerini çiziniz.

Arz, cari, etken, politika, sübvansiyon

B) Sözcüklerin anlamlarını sözlükten öğrenerek tahminlerinizi kontrol ediniz (O.2.4/O.2.3).

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Metinde kullanılan aşağıdaki sözcük ve terimleri anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1). *(Etkinliğin amacı, öğrencilerin ilgili terimlerin anlamını cümle bağlamından hareketle doğru bir şekilde tahmin edebilmeleri ve eşleştirebilmeleridir. Öğretici,*

etkinliğin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için gerekirse terimleri farklı cümlelerde kullanarak ipucu verir.)

<i>Para arzı</i>	Üreticilerin, fiyatlardaki artış karşısında, üretimlerini, üretim miktarını değiştiremeyecekleri kadar kısa olan ya da arz esnekliğinin sıfır olduğu dönem (piyasa dönemi)
<i>Piyasa dönemi</i>	Bir ülkede dolaşımda olan para ve para değerindeki kâğıtların toplamı (para arzı)
<i>Uzun dönem</i>	Toplam elde ediliş değeri, uygun bir birime (adet, metre gibi) bölüldüğünde bulunan birim elde ediliş değeri (birim maliyet)
<i>Kısa dönem</i>	Üretim için kullanılan girdilere yapılmış olan ödemelerin toplamı (üretim maliyeti)
<i>Birim maliyet</i>	Bir işletmenin bütün üretim etmenlerinin değiştirilmesine yetecek kadar bir zaman süresi; hizmet firmalarında bir hafta, demir çelik firmasında yıllar alabilen, belirli bir zaman süresi ile tanımlanamayan dönem (uzun dönem)
<i>Üretim maliyeti</i>	Üretim etmenlerinden en az birinin değişmez olduğu, istemde ortaya çıkan değişmelere arzın yanıt veremediği kısıltıdaki dönem (kısa dönem)

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız (O.1.2/O.3.1/O.4.1/O.4.2).

1. Aşağıdakilerden hangisi, arz kaymalarını etkileyen faktörlerden değildir?

- A) Kaynakların fiyatlarındaki değişimler
- B) İkame mallardaki fiyat değişimleri
- C) Üretici tarafından gerçekleşmesi muhtemel görülen fiyat artışları
- D) Devlet desteği
- E) Tüketici sayısındaki değişme (Y)

2) Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Tüketicilerin tüketiminin üreticilerin üretiminden çok daha az olduğu koşullarda arz edilen miktar, satılan cari miktarı aşar. (D)
- () / () / ()

- B) Tablo 2'ye bakıldığında bir malın fiyatı ile arz edilme miktarı arasında negatif ilişki olduğu görülmektedir. (Y) ()/()/()
- C) Şekil 7, satıcıların fiyatı artan ürünü daha çok üreterek daha fazla para kazanma isteklerini ortaya koymaktadır. (D) ()/()/()
- D) Çalışan ücretlerine yapılan zamlar, arz eğrisinde kaymalara neden olmaktadır. (İ) ()/()/()
- E) Arz miktarındaki artış ve arz artışı birbirlerinin yerlerine kullanılan kavramlardır. (Y) ()/()/()
- F) Bazı mallarının üretimini arttırmak, devlet desteği almadan mümkün olmamaktadır. (D) ()/()/()

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “daha önce de değinildiği gibi”, “keza”, “diğer etkenler sabitken”, “kâr sağlamak”, “göz önünde tutmak”, “pahalıya mal olmak”, “satışa sunmak”, “zarar etmek” ve “politika izlemek” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Kamu mülkiyetinin temel olduğu bir ekonomide halk bazen kendi evine ve küçük bir arazi parçasına sahip olabilir.....birçok ekonomide özel ve kamu mülkiyeti yan yana mevcuttur. Böyle durumlarda devlet tıpkı özel bir firma gibi davranır; sermaye ve toprak satın alabilir. (keza) (İP)

B) Bir malın fiyatı arttıkça arz edilen miktarı da artar, fiyatı azaldıkça arz edilen miktarı da azalır. Yani,....., arz edilen miktar ile fiyat arasında pozitif bir ilişki vardır. (diğer etkenler sabitken) (TE)

C) Serbest mallar, doğada her istendiğinde bulunabilen ve çaba sarf etmeden elde edilebilen mallardır. Havayı her solumak istediğimizde bilinçsizce soluruz ve bunun için ek bir çaba veya bir bedel ödemeyiz. Pınar kenarındayken, su da serbest maldır. Serbest malların mevcut miktarları, hiçbir bedel ödemeyi gerektirmeseler bile; insanların istediklerinden fazladır. Serbest malın bir maliyeti yoktur. Kıt kaynakları kullanmaz. Üstelik bir serbest malın tüketimini arttırmakla başka malların tüketiminden vazgeçmek gerekmez. Serbest mallar paylaştırılmaları konusunda da bir soruna neden olmazlar. Kıt olmadıkları için herhangi bir amaçla herhangi bir miktarda kullanılabilirler. Serbest malların.....doğadaki miktarı, insanların ihtiyaçlarından daha

fazla olduğu için toplum tarafından sıfır maliyetle elde edilebilirler. (daha önce de değinildiği gibi) (MÖ)

D) Kıt olan mal belli yerlerde tavan fiyatından.....lur. Malın piyasaya geldiğini öğrenen tüketiciler satış yapılan bu yerlere koşar, kuyruklar oluşturur ve sınırlı sayıda arz edilen maldan satın almaya çalışır. Sırası gelene o maldan belli bir miktarda satılır; fazla satın almasına izin verilmez. Mal, bitinceye kadar kuyrukta bekleyenlere sırayla satılır ve bittiği zaman da kuyrukta kalanlar elleri boş döner. (satışa sunmak) (TE)

E) Devlet, bazı ürünlerin ekim alanlarını sınırlandırarak üretimi azaltmayı hedefler. Tarımsal ürünler için taban fiyat uygulaması devlete çok.....duğundan, son yıllarda devletin tarımsal ürünler için taban fiyat uygulaması eleştirilere neden olmuştur. Bu eleştiriler sonucu devletin taban fiyat uygulamalarında bazı değişiklikler yapılmıştır. (pahalya mal olmak) (TE)

F) Bir firma tarafından yeni geliştirilen ve dolayısıyla.....bir ürün zaman içinde başka firmalarca da üretilmeye başlandığında piyasada bu mala karşı bir doyum noktasına doğru gelinir. Dolayısıyla, kâr sıfıra doğru azalır ve hatta.....ilebilir. Firmaların ayakta durabilmeleri ve kâr etmeye devam edebilmeleri için üretim faaliyetlerinde devamlı yeniliklerle ortaya çıkmaları gerekmektedir. (kâr sağlamak/zarar etmek) (TE)

G) Bir tüketicinin bir maldan ne kadar talep edeceğini belirleyen faktörleri; malın fiyatı, tüketici geliri, ilgili malların fiyatlarındaki değişim, zevk ve tercihler, beklentiler ve tüm piyasayı.....durumda da tüketici sayısındaki değişimler olarak sıralayabiliriz. (göz önünde tutmak) (MÖ)

H) Yüksek ücret oranı, bir firmanın maliyetini de arttırır. Bu durumda firma üretkenlik kazancıyla maliyetleri dengeleyici bir ücret.....sı.....r. (politika izlemek) (İP)

6. Etkinlik: Yazma

A) Fiyatı 150 TL olan bir mala yapılan %15'lik zammın, bu malın üretimini nasıl etkileyeceğini 'fiyat artışı', 'arz edilen miktar' ve 'pozitif ilişki' kavramlarını da kullanarak açıklayınız (Y.1.1/Y.2.3).

.....
.....

.....
.....
.....
B) Bu mala ait piyasa arz eğrisinin şeklini çiziniz.

.....
.....
.....
.....
.....
7. Etkinlik: Konuşma

Metinden hareketle dayanıklı ve dayanıksız mal terimlerini birer örnekle açıklayınız (K.1.2/K.2.1).

Metin Başlığı: Denge Fiyatı

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım, güdümlü yazma

İçerik Hedefleri: Denge fiyatı ve denge miktarı kavramlarını kavrama

Kazanımlar

1. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
2. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (O.4.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verilerin metinle ilişkisini anlar.
6. (O.4.2) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verileri yorumlar.
7. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
8. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
9. (Y.2.3) Alanla ilgili yazılarını, yazım ve noktalama hatası yapmadan yazar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Rekabetçi piyasa, denge fiyatı, denge miktarı, tam rekabet piyasası, arz fazlası, talep fazlası

Hedef Fiiller: Eğilim göstermek, müdahale etmek

Metne Hazırlık

Talep ve arz kavramlarının birbirleriyle ilişkisinden yola çıkarak talep fazlası ve arz fazlası kavramlarını açıklamaya çalışınız?

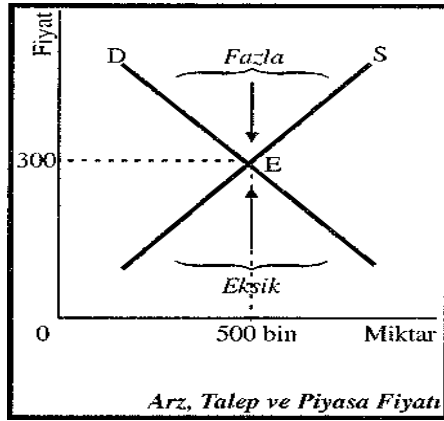
1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metin ekonomideki denge kavramı ile ilgili bilgiler içermektedir. Metni okurken “denge fiyatı”, “denge miktarı”, “talep fazlası” ve “arz fazlası” kavramları ile ilgili bilgileri kısaca not ediniz (O.1.4).

Okuma Metni

Arz ve talebi belirleyen faktörlerin neler olduğunu gördükten sonra şimdi de *rekabetçi bir piyasada* fiyatı belirlemek için arz ve talebin nasıl karşılaştığını görelim.

Denge ekonomideki en temel kavramlardan biridir. Bu nedenle önce denge anlamını öğrenmemiz gerekir. Bir ekonomik değişkenin değişim yönünde herhangi bir eğiliminin olmaması, onun dengede olduğunu gösterir. Diğer bir deyişle bir ekonomik değişken üzerine etki yapan ekonomik güçlerin birbirlerini dengelemesi denge durumunu oluşturur. Örneğin talep edilen miktar, arz edilen miktara eşit olduğu zaman fiyat dengededir. Aslında arz ve talep zıt yönlü iki güçtür ve bu iki güç birbirini dengelediği zaman fiyat dengeye gelir ve değişim yönünde bir eğilim göstermez. İşte bu fiyata **denge fiyatı** denir. Denge fiyatında alınan ve satılan miktara da **denge miktarı** denir.

Şekil 9. Arz, talep ve piyasa fiyatı

Şimdi yeniden CD piyasasına geri dönelim ve Şekil 4 ve Şekil 7’deki piyasa talep ve piyasa arz eğrilerini bir araya getirelim. Şekil 9’da görüldüğü üzere denge, talep eğrisiyle arz eğrisinin kesişim noktası olan E’de oluşacaktır. Dengede fiyat 300 bin TL’dir ve talep edilen CD miktarı arz edilen CD miktarına eşittir (500 bin adet CD).

Aynı düşünceyi belirtmenin bir diğer yolu şudur: Fiyat 300 bin TL olduğu zaman piyasa arınmış ya da temizdir. Bir diğer deyişle denge fiyatı 300 bin TL olduğu zaman **tam**

rekabet piyasasındaki bütün alıcılar ve bütün satıcılar istedikleri miktarda alacaklar ve satacaklardır. Her potansiyel alıcı bir satıcı, her satıcı bir alıcı bulacaktır. Buna göre hiçbir satıcı ya da alıcı davranışını değiştirmeyecektir. Böylece denge fiyatı (300 bin TL) ve denge miktarı (500 bin adet) değişme eğiliminde olmayacaktır. Eğer müdahale edilmezse denge sürüp gidecektir.

Öte yandan piyasa dengedeysen, *tek fiyat yasasının* gereği yerine gelmiştir. Dengede piyasaya katılanların bütünü aynı fiyatı ödeyecektir ya da alacaklardır. Piyasa dengede olmadığı zaman tek fiyat yasası ihlal edilebilir.

Şimdi piyasanın dengede olmadığını farz edelim. Acaba piyasanın yeniden dengeye ulaşacağını herhangi bir garantisi var mıdır? Herhangi bir dengesizlik durumu piyasayı otomatik olarak dengeye yönelten güçleri harekete geçirir mi? Örneğimizde 300 bin TL denge fiyatının dışında hiçbir fiyatta talep edilen miktar, arz edilen miktara eşit olmayacaktır. Örneğin, denge fiyat düzeyinden daha yüksek fiyatlarda arz edilen miktar, talep edilen miktardan daha büyük olacaktır ve piyasada bir fazlalık oluşacaktır. İktisatçılar bu durumu *arz fazlası* olarak nitelendirmektedir. Arz fazlası olduğu zaman satıcılar cari fiyatta satmak istedikleri malın tümünü satamayacaklardır. Bu durumda satıcılardan bir kısmı hâlihazırda sattıklarından daha fazla satmak isteyeceklerdir. Böylece fiyatlarını düşüreceklerdir. Fiyat düşüşü aşırı arz ortadan kalkıncaya kadar, yani E denge noktasına düşünceye kadar sürecektir.

Denge fiyatının altındaki fiyatlarda talep edilen miktar, arz edilen miktardan daha fazladır. İktisatçılar bu durumu *talep fazlası* olarak nitelendirmektedir. Aşırı talebin olduğu bir ortamda, cari fiyatta alıcılar almak istedikleri malın tümünü alamayacaklardır. En azından bazıları hâlen satın aldığından daha fazla satın almak isteyecektir. Bu tür alıcılar fiyatı yükseltecektir. Fiyattaki artış, aşırı talep ortadan kalkıncaya, yani E denge noktasına ulaşıncaya kadar sürecektir. (Parasız, 2013, s.31-33'ten alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Metinde kullanılan aşağıdaki sözcük ve terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).

Denge miktarı

Bir mal için tek bir fiyatın geçerli olduğu ve hiçbir dış etki olmadan bu fiyatın sadece arz ve talep ile ortaya çıktığı piyasa türü (tam rekabet piyasası)

<i>Denge fiyatı</i>	Geçerli fiyatın, denge fiyatının üzerinde bulunduğu durumlarda, toplam arzın toplam talebi aşması (arz fazlası)
<i>Tam rekabet piyasası</i>	Piyasa dengesinde, yani arz ve talebin birbirine eşit olduğu noktada, bir maldan alınan ve satılan miktar (denge miktarı)
<i>Arz fazlası</i>	Geçerli fiyat düzeyinde bir malın talep miktarının o malın arzından fazla olması sonucunda ortaya çıkan arz-talep dengesizliği (talep fazlası)
<i>Talep fazlası</i>	Bir malın piyasasını dengeleyen, yani sunu ve istemini birbirine eşitleyen fiyat (denge fiyatı)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1/O.4.1/O.4.2).

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) Fiyatın dengede olması, öncelikle tüketicinin istediği mal miktarı ile üreticinin ürettiği mal miktarının birbirine eşit olmasına bağlıdır. (D)	() / () / ()
B) Şekil 9'a göre S eğrisi talep eğrisini, D eğrisi ise arz eğrisini temsil etmektedir. (Y)	() / () / ()
C) Tek fiyat yasası, piyasanın dengesini sağlamak için dahi ihlal edilemez. (Y)	() / () / ()
D) Arz fazlası, üreticinin piyasa fiyatının üzerinde ürettiği malın elinde kalmasıdır. (D)	() / () / ()
E) Talep fazlasına tüketici davranışları neden olmaktadır. (D)	() / () / ()

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “eğilim göstermek” ve “müdahale etmek” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

- A) Ekonomik faaliyet sürecinde işsizliğin azaltılması yönündeki çabalar, enflasyonu artırma yönünde.....ebilir. (eğilim göstermek) (MÖ)
- B) Devlet bazı durumlarda fiyatları kontrol etmek suretiyle piyasalara.....er. Devletin fiyat kontrolü tavan fiyat ve taban fiyat olmak üzere iki çeşittir. (müdahale etmek) (TE)

C) Altın fiyatları normal olarak düşünölen fiyata göre düşükse halk, altın satın alma yönünde ir ve çok elverişli bir fiyat elde edinceye kadar altın satışı yapmaz. (eğilim göstermek) (TE)

5. Etkinlik: Yazma

Arz fazlası ve talep fazlası kavramlarını, birer örnekle açıklayınız (Y.1.1/Y.2.3).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Ünite: Piyasalar

Metin Başlığı: Tam Rekabet Piyasası

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, soru-cevap, anlatım, özet yazma

İçerik Hedefleri: Tam rekabet piyasasının genel özellikleri hakkında bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
2. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (O.2.4) Alanla ilgili metinlerdeki kavram ve terimlerin alanla ilgili olup olmadıklarını ayırt eder.
4. (O.1.2.) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
5. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
6. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
7. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
8. (Y.2.3) Alanla ilgili yazılarını, yazım ve noktalama hatası yapmadan yazar.
9. (Y.3.4) Özetlediği bilgi ve görüşleri bir araya getirerek anlam bütünlüğü olan yazılar yazar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Teori, piyasa payı, maksimum, asimetric bilgi, model, ideal

Hedef Fiiller: Veri kabul etmek, piyasadan çıkmak

Metne Hazırlık

Bir firmanın “piyasadaki payı” ifadesinden ne anlıyorsunuz? Piyasa payı kavramını, günümüzde popüler olan şirketlerden örneklerle açıklayınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metninde tam rekabet piyasasının özellikleri ile ilgili bilgiler, 4 maddede ele alınmaktadır. Metni madde madde okuyunuz ve okuduğunuz her bir madde ile ilgili kısa notlar tutunuz (O.1.4).

Okuma Metni

Tam Rekabet Piyasasının Özellikleri

1. Piyasada Çok Sayıda Alıcı ve Satıcının Bulunması

Burada “çok sayıda” ile anlatılmak istenen şudur: Piyasada o kadar çok sayıda alıcı ve satıcı bulunsun ki, bunlardan herhangi biri tek başına piyasa fiyatını etkileyemesin. Örneğin, pirinç piyasasında çok sayıda alıcı ve satıcı vardır. Herhangi bir pirinç üreticisi veya pirinç alıcısı piyasada oluşan pirinç fiyatını tek başına etkileyemez. Tam rekabet piyasasında bir firma, piyasada oluşan fiyatı veri kabul eder ve o fiyattan istediği miktarda mal satabilir. Firmanın *piyasa payı* çok küçük olduğu için, ne kadar üretip satarsa satsın piyasa fiyatı bundan etkilenmez.

(...) Tam rekabet piyasasında firma, piyasa fiyatını veri kabul eder ve maliyet yapısına göre, kârını maksimum yapacak şekilde üretip satacağı mal miktarını belirler.

2. Malın Homojen Olması

Alıcılar, malın homojen olması nedeniyle satıcılar arasında bir ayrım yapmazlar. Ayrıca, mal homojen olduğu için herhangi bir tüketicinin piyasa fiyatından daha düşük, herhangi bir satıcının da piyasa fiyatından daha yüksek bir fiyat talep etmesi söz konusu olamaz. Çünkü satıcı yönünden, piyasa fiyatından malını alacak çok sayıda alıcı, alıcı yönünden de piyasa fiyatından malını satacak çok sayıda satıcı bulunmaktadır.

3. Alıcı ve Satıcıların Piyasaya İlişkin Tam Bilgiye Sahip Olması

Alıcı ve satıcıların piyasadaki fiyatlar ve miktarlar ile ilgili tam bilgiye sahip olmaları rekabet yönünden şarttır. Örneğin, aynı pirinci bir satıcı kilosu 1,5 TL’ye satarken biraz ileride bir başkası 1,2 TL’ye satıyorsa ve biz bundan haberdar olmayıp birinci satıcıdan 1,5 TL’den satın alırsak, bu piyasa ile ilgili tam bilgiye sahip olmadığımızı gösterir. Dolayısıyla düşük fiyata verilen pirinçten satın alıp pahalı olanın fiyatını düşürmeye zorlamamış olacağımızdan piyasada tam rekabet gerçekleşmemiş olacaktır. Tam bilgi

hipotezi tam rekabet için öylesine önemlidir ki, tam bilginin eksik olması durumunu yansıtan asimetrik bilgi üzerine yaptıkları çalışmalardan dolayı W. Vickrey ve J. Mirlees'e 1995 yılında Nobel Ekonomi Ödülü verilmiştir.(...)

4. Piyasaya Giriş ve Çıkışın Serbest Olması

Tam rekabet piyasasında bir firmanın piyasaya girmesine veya piyasadan çıkmasına ekonomik, yasal veya teknolojik herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Tam rekabete gerçek hayatta fazla rastlanmaz; tam rekabete en yakın piyasalar, belki de, tarım ve hayvan ürünleri ile ilgili ürün piyasalarıdır. Daha çok **teorik** olan bu model, ideal bir piyasa modeli olup rekabetin bulunduğu çeşitli piyasalarda firma davranışlarını daha iyi anlamamıza yardımcı olur. (Ertek, 2013, s.183-184'ten alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

A) Sizce metinde kullanılan aşağıdaki sözcüklerden hangileri iktisadi terim değildir? Kullanıldıkları cümlelerden yola çıkarak tahmin ediniz ve iktisadi terim olmayanların üzerini çiziniz (O.2.4).

Teori, maksimum, asimetrik bilgi, model, ideal

B) Bu sözcük ve sözcük gruplarını anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).

<i>Teori</i>	Hammaddelerin satın alınması, bunların mallara dönüştürülmesi ve dağıtılması sürecinin yönetiminde, oyuncuların bir sayısal büyüklük hakkında farklı bilgi ve görüşlere sahip olması (asimetrik bilgi)
<i>Maksimum</i>	Dikkatimizi kavramların ya da değişkenlerin karşılıklı ilişkilerine yönlendiren örnek tasarı (model)
<i>Asimetrik bilgi</i>	Bir olay, bir yapı ya da düzenin nedenlerini açıklamak isteyen genel düşünce, görüş; kuram (teori)
<i>Model</i>	Bütün üstün nitelikleri kendinde toplayan (ideal)
<i>İdeal</i>	Değişebilen bir sayısal büyüklüğün varabileceği en yüksek sınır (maksimum)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Tam rekabet piyasasına göre tek başına piyasa fiyatını etkileyen satıcı, piyasadan çıkarılır. (Y) ()/()/()
- B) Tam rekabet piyasasında çok sayıda alıcı ve satıcı beklentisi, bu alıcı ve satıcıların piyasa payları ile ilgilidir. (D) ()/()/()
- C) Tam rekabet piyasasında piyasa fiyatına uygun olmayan alış ve satış talepleri söz konusu olamaz. (D) ()/()/()
- D) Oyun Teorisi adlı çalışmasından dolayı John Nash'e 1994 yılında Nobel Ekonomi Ödülü verilmiştir. (İ) ()/()/()

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “veri kabul etmek” ve “piyasadan çıkmak” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Tam rekabet piyasasında yeni firmalar kârlı gördüklerinde kolayca piyasaya girebilirler. Aynı şekilde zarar ettiğini gören firma kolayca.....abilir. (piyasadan çıkmak) (İP)

B) Tüketiciler genellikle piyasada oluşan fiyatı kabul etmek zorunda kalırlar. Çünkü tek tek tüketiciler bir maldan o malın fiyatını etkileyecek kadar fazla alamazlar. Ayrıca satıcılar da karlarından kolay kolay fedakârlık yapmak istemezler. Bu duruma özellikle tam rekabet piyasası koşullarında fiyatları.....olarak.....denir. (veri kabul etmek) (İP)

5. Etkinlik: Yazma

Metni okurken tuttuğunuz notlardan yararlanarak tam rekabet piyasasının özelliklerini özetleyiniz. Anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturmaya özen gösteriniz (Y.2.1/Y.2.3/Y.3.4).

.....

.....

.....

.....

Metin Başlığı: Monopol Piyasası

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, soru-cevap, anlatım, güdümlü yazma, güdümlü konuşma

İçerik Hedefleri: Monopol piyasasının genel özellikleri ve firmaların monopol piyasasına girmesini engelleyen kısıtlamalar hakkında bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
2. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
3. (O.1.2.) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
6. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
7. (Y.3.2) Alanla ilgili bilgilerini yazarken düşünceyi geliştirme tekniklerinden uygun olanlarını kullanır.
8. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
9. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
10. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Monopol piyasası, tekel, kartel, tam monopol, kısmi monopol, doğal kısıtlama, yasal kısıtlama, patent, özel sektör işletmeleri, eleman

Hedef Fiiller: Pazarlamak, temin etmek, faaliyette bulunmak

Metne Hazırlık

Patent sözcüğünü daha önce duydunuz mu? Türkiye'nin kendine özgü ürünlerini dikkate aldığınızda, hangi ürünlerin patent hakkının Türkiye'ye ait olabileceğini söylersiniz?

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metninde monopol piyasasının özellikleri ve diğer firmaların monopol piyasasına girmesini önleyen kısıtlamalar ele alınmaktadır. Metni okurken bu bilgileri kısaca not ediniz (O.1.4).

Okuma Metni

Monopol Piyasasının Özellikleri

Monopol piyasası tek bir firmanın bulunduğu ve o firmanın üretilip sattığı malın yerine kolayca ikame edilebilecek (konacak) başka malların olmadığı bir piyasadır.

Piyasanın tamamına tek bir firma sahip olduğu için firma monopolcü firma (tek satıcı veya **tekel**) diye de adlandırılır.

Gerçek hayatta saf monopol piyasalarına fazla rastlanmaz. Monopol için verilebilecek en iyi örnekler elektrik, su ve doğalgazı pazarlayan firmalardır. Ayrıca birden fazla firmanın bulunduğu bazı piyasalarda firmaların aralarındaki rekabeti kaldırıp kendilerine daha fazla menfaat sağlamak amacıyla anlaşarak ortak hareket etmeleri durumunda monopol gücü yaratılmış olur. Bu çeşit monopollerin en yaygınları **karteller** ve **tröstler**dir. Kartel, firmaların yaptıkları anlaşmalarla bir birlik (monopol gücü) oluşturmalarıdır. Anlaşma daha çok fiyatın veya her firmanın üretilip satacağı mal miktarının belirlenmesine yöneliktir. Uluslararası düzeyde kartel için en iyi örnek OPEC'dir. (Organization of Petroleum Exporting Countries = Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü). Tröst ise firmaların fiyat veya miktar üzerinde anlaşmalarının ötesinde birleşip tam bir monopol gücü oluşturduğu birliktir.

Monopolcü firmanın sattığı malın yerine kolayca ikame edilebilecek başka malların olmadığını belirtmiştik. Bu durum tam veya kısmen geçerli olabilir. Örneğin, aydınlanma amacıyla kullanılan elektriğin yerine kolayca konabilecek hiçbir ürün olmamasına karşın, ısınma amacıyla kullanılan elektriğin yerine konabilecek odun, kömür, fuel-oil ve doğalgaz gibi çeşitli ürünler vardır. Aydınlanma amacıyla kullanılan elektrikte *tam monopol*, ısınma amacıyla kullanılan elektrikte ise *kısmi monopol* söz konusudur.

Monopolcü firmanın sattığı malın yerine kolayca ikame edilebilecek başka malların olmamasının yanı sıra, başka firmaların piyasaya girmesinde kısıtlamalar, zorluklar bulunması monopol piyasasının diğer önemli bir özelliğidir.

Diğer firmaların monopol piyasasına girmesini önleyen en önemli kısıtlamalar şunlardır:

1. Doğal Kısıtlamalar

Doğal kısıtlamaların kaynağı ölçek ekonomileridir. Bir malın üretiminde, geniş bir üretim aralığında ölçek ekonomileri bulunuyorsa ve bir firma ölçek ekonomilerinden dolayı piyasanın tümüne en ucuz maliyetle mal üretip arz edebiliyorsa, o zaman iki veya daha fazla firmanın piyasadaki talebe göre mal üretmesi yerine bir firmanın mal üretmesi daha düşük maliyetli olacaktır.(...)

2. Yasal Kısıtlamalar

*Yasal kısıtlamalar devlet tarafından getirilir. Başlıca dört çeşit yasal kısıtlama vardır. Bunlar: Devletin verdiği işletme imtiyazı, devletin verdiği lisans, **patent** ve telif hakkıdır.*

a) Devletin verdiği işletme imtiyazı

Bazı örnekleri şunlardır: PTT’ce sağlanan posta hizmeti (Fakat son yıllarda, Türkiye’de bazı özel firmaların da piyasaya girmesi ile PTT’nin saf monopol durumu sarsılmıştır); Türkiye’de elektrik dağıtım işini yürüten TEDAŞ; İstanbul’da şehir hattı vapurlarında ve Türkiye’de birçok üniversitede bazı **özel sektör işletmelerine** verilen büfe işletme imtiyazı. (...)

b) Devletin verdiği lisans

Doktorluk, eczacılık, hâkimlik ve avukatlık gibi bazı mesleklerin yapılabilmesi bir lisans (diploma veya sertifika) gerektirir. Amerika’da olduğu gibi, bazı ülkelerde meslek örgütleri çok güçlü olup bir çeşit monopolcü firma gibi hareket etmekte ve kendi alanlarındaki eğitim olanaklarını kısıtlamaya çalışmaktadırlar. Böylece, o meslekte nispeten daha az sayıda lisanslı (diplomalı) **eleman** daha fazla kazanç temin etmektedir.

c) Patent

Bir firmaya yeni bir mal veya hizmet üretimiyle ilgili olarak belli bir süre için yalnız kendisinin bunu üretip satabileceğine ilişkin verilmiş yasal bir hak olup belli bir süreyi kapsar. Örneğin, patent süresi Amerika’da 20 yıldır. Patent sahibi firma isterse bu yasal hakkını başkasına satabilir veya başka bir firmaya o patent altında üretim yapma izni (lisans) verebilir.(...)

d) Telif hakkı

Bir kitabın yazarına, bir besteciye, bir ressamı veya başka türden bir sanat eseri ortaya koyan kişiye eserini basması veya çoğaltması için tanınan yasal bir haktır. Eserin sahibi bu basım veya çoğaltma işini kendisi yapabileceği gibi başka birinin (veya firmanın) üstlenmesine izin ve yetki verebilir. Telif hakkı, çoğunlukla, o alanda faaliyette bulunan bir firmaya satılır ve firma o eserin basım veya çoğaltma işini gerçekleştirir. (Ertek, 2013, s.199-201'den alınmıştır)

2. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız (O.1.2/O.3.1).

1) Aşağıdakilerden hangisi monopol piyasasının özelliklerinden değildir?

- A) Tekel özelliği taşıyan firmaların üretip sattığı mallar, ikamesi zor olan mallardır.
- B) Birden fazla firmanın bulunduğu bazı piyasalarda firmaların aralarındaki rekabeti kaldırıp kendilerine daha fazla menfaat sağlamak amacıyla anlaşıp ortak hareket etmeleri, piyasadaki monopol durumunu ortadan kaldırmaktadır. (Y)
- C) Kartel ve tröst kavramları, firmaların birlikte hareket etme durumlarını ifade etmektedir.
- D) Tam monopol ve kısmi monopol kavramları, aynı malın farklı amaçlarla kullanıldığı durumlarda ortaya çıkmaktadır.
- E) Tekel özelliği taşıyan bir firma varken diğer firmaların monopol piyasasına girmeleri pek mümkün görünmemektedir.

2) Aşağıdaki bilgileri metne göre değerlendiriniz.

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) Bir firma ölçek ekonomilerinden dolayı piyasanın tümüne en ucuz maliyetle mal üretip arz edebiliyorsa, ikinci bir firmanın piyasaya girmesi mantıklı bir seçim değildir. (D)	() / () / ()
B) Türkiye'de elektrik dağıtım işi özel firmalara bırakıldığından bu sektör monopol durumundan çıkmıştır. (İ)	() / () / ()
C) Bir firmanın belli bir malı üretip satabilmesi için aldığı izin olan patentin süresi 20 yıldır. (Y)	() / () / ()

3. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki sözcük ve terimleri, metinlerde boş bırakılmış yerlere uygun bir biçimde yerleştiriniz. İhtiyaç duyduğunuzda, sözlükten yararlanınız (Y.1.1/O.2.3).

<i>Tekel</i>	1).....nda sadece bir firma olduğundan firmanın talep eğrisi ile piyasa talep eğrisi aynıdır. (monopol piyasası) (TE)
<i>Eleman</i>	2) Dünyada ve ülkemizde kâğıt para kullanımı yürürlüktedir. Kâğıt paranın yasal olarak sınırsız dolaşım serbestliği vardır. Kâğıt para çıkarma imtiyazı Merkez Bankasının sorumluluğundadır. Bu konuda Merkez Bankası.....konumundadır. (tekel) (İP)
<i>Patent</i>	3) Firmaların aralarında yaptıkları anlaşmaların hepsi gizli değildir. Örneğin.....gizli anlaşmaların aksine açıkça oluşturulmaktadır. Birçok Avrupa ülkesinde oldukça yaygındır ve yasal olarak kabul edilmektedir. Oluşturulan bu birlik, katılan firmaların kârlarını arttırmak için üretim miktarının kısıtlandığı, malın fiyatının artırıldığı bir kuruluş şeklindedir. (kartel) (İP)
<i>Kartel</i>	4) Bir sektördeki üretimde önemli düzeyde.....bulunuyorsa, bir veya az sayıda birkaç firma bütün piyasa talebini en ucuz maliyetle karşılayabilir. (ölçek ekonomileri) (TE)
<i>Özel sektör</i>	5) Bir firmanın bir malın üretiminde.....i bulunduğu bir monopol gücüne sahip olmasını, monopol ya da monopole çok yakın piyasa yapılarının oluşmasına neden olan etmenler arasında sayabiliriz. (patent) (İP)
<i>Monopol piyasası</i>	6) Devletin ekonomi yönünden en önemli görevi piyasaların en iyi şekilde çalışabilmesi için gerekli yasal düzenlemeleri yapmak, bunları uygulamak ve.....ü isteklendirmektedir. (özel sektör) (TE)
<i>Ölçek ekonomileri</i>	7) Bir mal, kullanım amacına bağlı olarak üretim malı ya da tüketim malı konumuna gelebilir. Örneğin bir otomobil bir gezinti için kullanılabileceği gibi, bir satış.....1 tarafından da kullanılabilir. Birinci durumda bir tüketim malı konumunda iken, ikincisinde üretim malı durumuna geçer. (eleman) (MÖ)

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “temin etmek”, “faaliyette bulunmak” ve “pazarlamak” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Bir malın üretileceği yer seçilirken girdilerin sağlanması ve üretilen malın.....sı için gerekli ulaşım maliyetleri, üzerinde dikkatlice düşünülmesi gereken konulardır. (pazarlamak) (TE)

B) Dünya petrol piyasası, petrol alıcı ve satıcılarının fiyatlarla ilgili bilgiler.....tikleri ve bu bilgiler çerçevesinde petrol alıp sattıkları bir düzenleme olup bu konudaki anlaşmalar çoğunlukla telefon ve internet gibi modern iletişim araçları vasıtasıyla yapılır. (temin etmek) (TE)

C) Bir malın üretiminin farklı aşamalarında.....an firmaların birleşmelerine dikey birleşme denilmektedir. (faaliyette bulunmak) (İP)

5. Etkinlik: Yazma

Tam monopol ve kısmi monopol kavramlarını birer örnekle açıklayınız (Y.1.1/Y.3.2).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Etkinlik: Konuşma

Aşağıdaki soruları, metinden hareketle cevaplayınız (K.1.1/K.1.2/K.2.1).

A) Doğal kısıtlama nedir? Açıklayınız.

B) Yasal kısıtlama nedir? Açıklayınız.

Metin Başlığı: Monopolcü Rekabet Piyasası

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Anlatım, soru-cevap, yaratıcı yazma, güdümlü konuşma

İçerik Hedefleri: Monopolcü rekabet piyasasının genel özellikleri hakkında bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.
2. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
3. (O.1.2.) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
6. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
7. (Y.3.2) Alanla ilgili bilgilerini yazarken düşüncüyü geliştirme tekniklerinden uygun olanlarını kullanır.
8. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
9. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Monopolcü rekabet piyasası, ürün farklılaştırması, fiyat politikası, marka, ambalajlama, müşteri, taksitli satış, kalite

Hedef Fiiller: Rekabet etmek, piyasaya sürmek

Metne Hazırlık

“Monopol” kavramının anlamından hareketle monopolcü rekabet piyasasında rekabetin nasıl olacağını tahmin ediniz. Tahminlerinizi arkadaşlarınızla tartışınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metni okuyunuz. Metinde, monopolcü rekabet piyasası ile ilgili hangi özelliklerin ele alındığını belirleyiniz. (O.1.1).

Okuma Metni

Monopolcü Rekabet Piyasasının Özellikleri

Monopolcü rekabet piyasasında tam rekabet piyasasına benzer şekilde birbiriyle rekabet eden çok sayıda firma bulunmaktadır. Yalnız bu firmalar tam rekabet piyasasında olduğu gibi homojen bir mal yerine birbirinin yerine kolayca ikame edilebilecek farklılaştırılmış mallar üretmektedirler. Farklılaştırılmış mallar üretilmesi, diğer bir deyişle *ürün farklılaştırması*, monopolcü rekabet piyasasının en önemli özelliği olup, birbiriyle rekabet hâlinde olan firmalara aynı zamanda bir çeşit monopol gücü kazandırmaktadır. Fakat piyasada çok sayıda firma bulunması ve dolayısıyla her firmanın piyasa payının küçük olması nedeniyle bir firmanın *fiyat politikası* diğer firmaları pek etkilemez.

Ürün farklılaştırması **marka**, **ambalajlama**, satış yeri, **müşteriye** hizmet, **taksitli satış** ve **reklam** gibi çeşitli yollarla sağlanır. Önemli olan, malın alıcının gözünde, diğer satıcıların mallarına göre tercih edilir ve kolayca vazgeçilemez olmasıdır. Örneğin, piyasada çok sayıda psikiyatrist olmasına karşın bunlar arasında iyi isim yapmış olanların muayene ücretleri diğerlerinininkine göre daha yüksektir. Başka bir örnek vermek gerekirse ayakkabı satan çok sayıda mağaza vardır. Bu mağazalarda ayakkabı fiyatları farklıdır. Çünkü alıcının gözünde ayakkabının **kalitesi** mağazadan mağazaya değişmektedir. Örneğin, tüketicilerin gözünde İstanbul’da Mahmutpaşa veya Fatih’te sıradan bir ayakkabı mağazasında satılan ayakkabı ile İGS, Beymen ve Vakko gibi seçkin mağazalarda satılan ayakkabılar aynı değildir. Bazen tamamen aynı iki mal, satıcının müşteriye hizmet tarzı nedeniyle alıcının gözünde farklıdır.(...)

Monopolcü rekabet piyasasında, tam rekabet piyasasında olduğu gibi, firmaların piyasaya girmesi veya piyasadan çıkması serbest ve kolaydır. Monopolcü rekabet piyasasında ürün

farklılaştırması nedeniyle her firma bir kısmi monopol gücüne sahip olacak ve dolayısıyla her firmanın ürünü için aşağı doğru eğimli bir talep eğrisi bulunacaktır. Her firma kârını maksimum yapacak şekilde kendi fiyatını belirleyeceğinden piyasa için bir arz eğrisi söz konusu değildir. (Ertek, 2013, s.213-214'ten alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcükleri, daha önce öğrendiğiniz sözcüklerden ve metinden yola çıkarak anlamlarıyla doğru bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1/O.2.2).

Monopolcü rekabet piyasası

Devletin, özgür rekabet koşullarının geçerli olduğu bir ortamda, söz konusu özgür işleyişi etkilemek, buna yön vermek ve istenmeyen kimi sonuçları önlemek amacı ile aldığı kararların tümü (fiyat politikası)

Ürün farklılaştırması

Bir malı taşımak, taşınması sırasında korumak, depolamak, tanıtmak ve kullanımıyla ilgili bilgi vermek için kâğıda sarılma ya da kutuya konma süreci (ambalajlama)

Fiyat politikası

Birbirine benzer mal üreten, dolayısıyla birbiriyle rekabet durumunda olan çok sayıda firmanın bulunduğu, benzer ancak aynı olmayan ürünlerin alınıp satıldığı bir piyasa (monopolcü rekabet piyasası)

Marka

Aynı ihtiyacı karşılayan ve birbirleri yerine ikame edilebilecek ürünlerin farklı görünümlerde paketlenerek, farklı isimler altında piyasaya sürülmeleri durumu (ürün farklılaştırması)

Ambalajlama

Bir işletmenin mal ve hizmetlerini tanıtmak, onları öteki işletmelerin mal ve hizmetlerinden ayırt etmek amacıyla kullanılan söz (marka)

Müşteri

Bir ürün fiyatının eşit aralıklı sürelerle bölünerek satılması (taksitli satış)

Taksitli satış

Bir ürün ya da hizmetin belirtilmiş ya da istenen gereksinimleri karşılayabilmesini gösteren özelliklerin ve niteliklerin toplamı, nitelik (kalite)

Kalite

Bir üretici ya da satıcı tarafından sunulan ürün ve/veya hizmetleri para ya da başka bir maddi karşılık ödeyerek alan kişi ya da kuruluş (müşteri)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Monopolcü rekabet piyasası, birbirleriyle rekabet eden çok sayıda firmanın tekel olma çabasını ifade etmektedir. (D)
- B) Ürün farklılaştırması, firmaların ürettikleri benzer ürünleri çeşitli yollarla müşteriye en iyisi olarak gösterme çabasıdır. (D)
- C) Firmaların monopolcü rekabet piyasalarına girip çıkmaları kolaydır. (D)
- D) Tüketiciler, benzer ürün satan iki firmadan daima pahalı olanını tercih ederler. (İ)

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “piyasaya sürmek” ve “rekabet etmek” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

- A) Büyük ölçekli mevcut firmalar ile.....isteyen yeni firmaların da üretimlerinin büyük ölçekli olması gerekir. (rekabet etmek) (MÖ)
- B) Yenilikler olmadan kârın, kâr olmadan da büyümenin olanaksız olduğunu açıklayan Schumpeter, yeniliklerin yeni piyasaların bulunması, ürün farklılaştırmasının sağlanması, üretilen mal ve hizmetlerin daha farklı yeni teknolojilerle üretilip maliyetlerinin düşürülmesi veya yeni ürünlerin geliştirilip bunların.....si şeklinde olabileceğini belirtmiştir. (piyasaya sürmek) (TE)
- C) Her ne kadar kartel oluşturmak ve sürdürebilmek kolay bir iş olmasa da.....yerine kartel oluşturup birlikte hareket etmek cazip görülebilir. (rekabet) (MÖ)

5. Etkinlik: Yazma

İhtiyaç duyduğunuz bir ürünü satın almadan önce bu ürünü üreten firmalar arasında tercihi neye göre yaparsınız? Firma tercihinizde önemli olan noktaları ele alan bir yazı yazınız (Y.1.1/Y.3.2).

Metin Başlığı: Oligopol Piyasası

Beceriler: Dinleme, yazma, konuşma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, soru-cevap, anlatım

İçerik Hedefleri: Oligopol piyasasının genel özellikleri hakkında bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (D.1.1) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu rahatlıkla takip eder.
2. (D.1.3) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu özetleyerek not tutar.
3. (D.2.1) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konularda kullanılan terimleri fark eder.
4. (D.2.2) Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konularda kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
5. (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.
6. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
7. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
8. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Oligopol piyasası, şirket evliliği, heterojen

Hedef Fiiller: Hâkim olmak, zararlı çıkmak

Metne Hazırlık

Şirket evliliği kavramı sizce ne anlama gelmektedir? Tahmin ediniz.

1. Etkinlik: Metni Dinleme

A) Metni dinlerken ilk kez duyduğunuz sözcük ve sözcük gruplarını not ediniz.

B) Metni dinlerken metnin içeriğini özetleyerek not tutunuz (D.1.1/D.1.3/D.2.1).

Dinleme Metni

Oligopol Piyasasının Özellikleri

Oligopol piyasası az sayıda firmanın hâkim olduğu bir piyasa türüdür. Firmalar homojen veya heterojen bir mal üretiyor olabilirler. Firmaların alüminyum, çimento ve bakır gibi homojen bir mal üretilip sattığı piyasaya *saf oligopol*, otomobil, bilgisayar, televizyon ve bulaşık makinesi gibi heterojen (farklılaştırılmış) bir mal üretilip sattığı piyasaya da *farklılaştırılmış oligopol piyasası* denir.

Oligopol piyasasının başlıca özellikleri şunlardır:

1. Ölçek ekonomileri önemlidir.

Büyük ölçekte üretim, birim maliyetleri düşürüp rekabet gücünü artıracığından, piyasada az sayıda firma büyük ölçekte üretim yaparak toplam talebin tamamını karşılayabilir.

2. Piyasaya girmek oldukça zordur.

Tam rekabet ve monopolcü rekabet piyasalarının aksine oligopol piyasasına girmek oldukça zordur. Çok büyük bir sermayeye ve teknoloji bilgisine gereksinme duyulması, ayrıca patent hakkı alınması gibi kısıtlamalar piyasaya girmeyi zorlaştıran nedenlerdir.

3. Karşılıklı bağımlılık.

Piyasada az sayıda firma olması nedeniyle bir firmanın fiyat, reklam ve ürün geliştirme gibi konularda alacağı kararlar diğer firmaların satışlarını ve dolayısıyla davranışlarını etkiler. Firma bu durumu göz önünde bulundurmak ve ona göre kararlar almak zorundadır.

4. Fiyat katılığı ve fiyat dışı rekabet.

Bir firma piyasadaki payını arttırmak için fiyatını düşürürse diğerleri de fiyatlarını düşürür ve bundan bütün firmalar zararlı çıkar. Onun için oligopol piyasasında firmalar genellikle birbirleriyle fiyat yoluyla rekabet etmekten kaçınır ve reklam gibi fiyat dışı yollarla rekabet ederler.

5. Birleşmeler yoluyla büyüme.

Özellikle ölçek ekonomilerinden daha fazla yararlanabilmek için “*şirket evlilikleri*” olarak da adlandırılan şirket birleşmelerinin (merger) sonucunda piyasada firma sayısı azalmaktadır. Firma sayısındaki azalma ile de oligopol beliren bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Günümüzde şirket birleşmelerine çok rastlanmaktadır. (...) (Ertek, 2013, s.219-220’den alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Metinde kullanılan aşağıdaki sözcük ve terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (D.2.2).

<i>Oligopol piyasası</i>	Ayrı cinsten veya değişik yapıda olan, değişik öğelerden oluşan (heterojen)
<i>Şirket evliliği</i>	Bir malın üretiminin az sayıdaki büyük firmaca yapıldığı ve bu firmaların karşılıklı bağımlılık içinde olduğu piyasa yapısı (oligopol piyasası)
<i>Heterojen</i>	İki veya daha çok sayıda şirketin tek bir şirket haline gelmesi durumu (şirket evliliği)

3. Etkinlik: Metni Anlama (D.1.2)

Aşağıdaki bilgileri, dinlediğiniz metne göre değerlendiriniz.

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) Homojen malların üretilip satıldığı piyasaya saf oligopol, heterojen malların üretilip satıldığı piyasaya farklılaştırılmış oligopol piyasası denir. (D)	() / () / ()
B) Oligopol piyasasına girmek oldukça kolaydır. (Y)	() / () / ()
C) Piyasadaki payını arttırmak için fiyatını düşüren firma, daha çok satış yaptığı için diğerlerinden daha çok kâr eder. (İ)	() / () / ()
D) Firmaların sayısı şirket evliliği yoluyla azalırken birleşen firmalar ölçek ekonomilerinden daha fazla yararlanmaktadır. (D)	() / () / ()

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “zararlı çıkmak” ve “hâkim olmak” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Oligopol, toplam piyasaya göre yeteri ölçüde büyük ve piyasa fiyatını etkileyebilecek birkaç satıcının.....duğu piyasadır. (hâkim olmak) (İP)

B) 2001 yazında Çukurova’da taksi hizmetindeki yüksek fiyat nedeniyle taksi şoförleri daha az kazanıyor, halk da taksi hizmetinden çok az yararlanabiliyordu. Böylece, bu yanlış fiyat politikasından hem taksi şoförleri hem de halk.....tı. (zararlı çıkmak) (TE)

C) Bir kartelin başarılı olabilmesi için kartel piyasanın tümüne değilse bile çoğunluğuna.....lıdır. Yoksa, kartel piyasa fiyatını kontrol altında tutamaz. (hâkim olmak) (TE)

5. Etkinlik: Konuşma

Dinlediğiniz metinde ifade edilen oligopol piyasasının 5 özelliği nedir? Açıklayınız (K.1.1/K.1.2).

(Öğretici etkinliğin yürütülebilmesi için ihtiyaç duyduğunda metni tekrar okur/dinletir.)

4. Ünite: Makroiktisadın Temel Konuları

Metin Başlığı: Makroiktisadın Doğuşu ve Keynes

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım, güdümlü yazma, güdümlü konuşma

İçerik Hedefleri: Adam Smith'ten John Maynard Keynes'e kadar geçen süreçte makroiktisat kavramının gelişimi ve Keynesyen görüş hakkında bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
2. (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.
3. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
6. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
7. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
8. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
9. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Sanayi Devrimi, iktisadi analiz, klasik iktisadi düşünce, Büyük Buhran, istikrar, borsa, ekonomik çöküntü, Keynesyen görüş, üretim ve istihdam hacmi, yaklaşım, tez, piyasa ekonomisi, dalgalanma

Hedef Dil Yapıları: Kimi zaman

Hedef Fiiller: Öncülük etmek, iş aramak, iş bulmak, seyir izlemek, gündeme gelmek, üstesinden gelmek, öne sürmek, garanti etmek

Metne Hazırlık

Sanayi Devrimi ile ilgili neler biliyorsunuz? Anlatınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metni okuyunuz. İktisat kavramının bir sosyal bilim olarak ortaya çıktığı dönemden başlayarak Keynes'in çalışmaları sonucu temelleri atılan makroiktisat kavramının gelişim sürecini ele alan metinde genel olarak nelerden bahsedilmektedir? (O.1.1)

Okuma Metni

Bir sosyal bilim olarak iktisadın ortaya çıkışı, 18. yüzyılda İngiltere’de başlayıp ardından diğer Avrupa ülkelerine yayılan, **Sanayi Devrimi** yıllarına kadar dayanır. Adam Smith’in “Ulusların Zenginliği” adlı kitabının yayım yılı olan 1776 tarihi, *iktisadi analizin* doğuş yılı olarak kabul edilmektedir. Adam Smith’in içinde bulunduğu *iktisadi düşünce okulu* olan *klasik iktisatçılar* fiyat mekanizmasının görünmeyen bir el gibi işlediğini, piyasayı daima tam istihdamda dengeye getirdiğini ileri sürmüşlerdir. Klasikler denge durumunun zaman zaman ufak değişiklikler geçirebileceğini ancak bozulan dengenin kendiliğinden tekrar tam istihdama geleceğine inanmışlar ve makroiktisatla ilgilenmemişlerdir. 1930 yılı ve sonrası dönem makroiktisadın ortaya çıkışı anlamında oldukça önemlidir. **Büyük Buhran Dönemi** olarak da adlandırılan 10 yıllık süreçte, işsizlik oldukça yüksek düzeylere çıkmıştır. Bu kadar uzun süren yüksek işsizlik dönemini açıklayabilmekte *klasik iktisadi düşüncenin* yetersiz kalması, makroiktisadın doğup gelişmesine öncülük etmiştir. Aynı zamanda “Büyük Buhran” dönemindeki diğer bazı ekonomik olaylar da iktisatçıları makroiktisatla ilgili konular üzerinde durmaya yönlendirmiştir.

Önceki dönemlerde *dünya ekonomisinde* çok büyük sorunların yaşanmadığını söylemek mümkündür. Bu dönemde iş arayan herkes fazla zorlanmadan iş bulabilmiş, gelirler önemli ölçüde artmış ve fiyatlar nispeten **istikrarlı** bir seyir izlemiştir. Ancak 1929’un sonlarına doğru işler ters gitmeye başlamış, büyük boyutlu işsizlik başta olmak üzere, değişik sorunlar gündeme gelmiştir. Bu bağlamda örneğin, ABD’de 1929 yılında 1,5 milyon kişi işsiz iken 1933’te işsiz sayısı on kat artarak yaklaşık 13 milyona ulaşmıştır. Öte yandan ABD ekonomisi 1929’da 103 milyar dolar değerinde yeni mal ve hizmet üretmişken bu

rakam 1933'te yaklaşık yarı yarıya azalarak 55 milyar dolara düşmüştür. Yaşanan *borsa çöküşleri* sonucunda milyarlarca dolarlık kişisel servet kaybedilmiştir.

Büyük Buhran öncesi dönemde geniş ölçekli ekonomik sorunların incelenmesinde iktisatçılar, kimi zaman klasik modeller olarak da adlandırılan mikroekonomik modelleri kullanmışlardı. Hatta “makroiktisat” II. Dünya savaşı sonrası döneme kadar pek de kullanılan bir kavram değildi. Örneğin, klasik arz ve talep analizine göre iş gücündeki arz fazlasının ücretleri aşağıya çekerek, yeni bir denge noktası oluşturacağı ve bu nedenle uzun süren bir işsizliğin söz konusu olamayacağı kabul edilmiştir. Ancak, ortaya çıkan sorunların çözümünde klasik modellerin yetersiz kalması makroiktisadın doğup gelişmesine öncülük etmiştir. Bu bağlamda “Büyük Buhran”ı açıklayan ve devletin belli politikalarla *ekonomik çöküntülerin* üstesinden gelebileceğini iddia eden bir iktisadi düşünür, John Maynard **Keynes**'in görüşleri öne çıkmıştır. 1883-1946 yılları arasında yaşayan ünlü İngiliz ekonomist John Maynard Keynes, Büyük Buhran'ı açıklayan ve devletin belli politikalarla ekonomik çöküntülerin üstesinden gelebileceğini iddia eden yeni bir teorik çerçeve ortaya koyarak modern makroekonominin öncülüğünü yapmıştır.

İktisat tarihinin en önemli çalışmalarından birisi, John Maynard Keynes'in 1936'da yayınlanan “İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi” isimli kitabıdır. Bu kitapta Keynes, piyasaların ve bunların davranışları ile ilgili bilgileri kullanarak karmaşık iktisadi olayları açıklamaya dönük bir teori geliştirmiştir. Bu nedenle makroiktisadın kökenleri büyük ölçüde Keynes'in sözü edilen eserine dayandırılır. Çünkü Keynes, klasik modellerin öne sürdüğü şekilde istihdamın fiyatlar ve ücretler tarafından belirlendiği görüşünü reddetmiş ve ekonomide üretilen mal ve hizmetlere olan toplam talebin, istihdamı belirleyen temel faktör olduğu görüşünü geliştirmiştir. Keynes devletin çeşitli politikalarla ekonomiye müdahale edebileceğini, böylece *üretim ve istihdam hacmi* üzerinde etkili olabileceğini savunmuştur. Bu görüş klasik modellerin kabul ettiği “Bırakınız yapsınlar-Bırakınız geçsinler” felsefesinin tamamen zıddı olarak değerlendirilmektedir. Keynes'in *yaklaşımı*, özel sektör talebinin yetersiz kaldığı bir dönemde, üretimdeki ve istihdamdaki düşüşü önlemek için devletin toplam talebi destekleyerek ekonomiye müdahale etmesi gerektiği şeklinde özetlenebilir.

Keynes'in temel tezi, **piyasa ekonomilerinin** her zaman kendilerini düzeltecek bir mekanizmaya sahip olmadığı, yani düşük işsizlik ve yüksek üretim düzeylerini her zaman garanti edemeyeceği biçimindedir. Keynes'in görüşleri II. Dünya Savaşı'ndan sonra, özellikle 1950'li yıllarda hem iktisatçılar arasında hem de devlet yöneticileri arasında artan

bir şekilde taraftar bulmaya başlamıştır. Bu dönemde, devletin ekonomide belirli bir istihdam hacmini ve üretim düzeyini gerçekleştirme, üretim ve istihdamda gözlenen *dalgalanmaları* hafifletme gibi hedeflere ulaşabilmek için elinde bulunan vergi ve harcama miktarı gibi araçları kullanabileceği inancı yaygınlaşmıştır. Böylece makroiktisat, mikroiktisattan farklı kavramları, konuları ve analiz yöntemiyle gündeme gelmiş oldu. Keynes, Uluslararası Para Fonu (**IMF**)'nin kurulmasında ve II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası para sisteminin oluşumunda, kitabındaki düşüncelerinin dışında önemli katkılar yapmıştır. (Berberoğlu ve Erdoğan, 2013, s.4-5'ten alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Okuduğunuz metinde yer alan aşağıdaki sözcük ve terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).

<i>İktisadi analiz</i>	Verimin önemli ölçüde düştüğü, iflasların yoğunlaştığı, işsizlik oranının yüksek düzeylere ulaştığı, üretim ve yatırımların aşırı düştüğü ekonomik bunalım durumu (ekonomik çöküntü)
<i>İstikrar</i>	Bir malın ya da varlığın yasalarla belirlenen kurallar çerçevesinde sürekli olarak alınıp satılmasını sağlayan, böylece oluşan fiyatları belirleyip duyurma yetki ve görevini taşıyan tüzel kişilik sahibi kurum ve bu işlerin yapıldığı yerlerden her biri (borsa)
<i>Borsa</i>	Aynı biçimde sürme, kararlılık (istikrar)
<i>Ekonomik çöküntü</i>	Ekonomik olayları oluşturan ögeleri ve bu ögeleri etkileyen nedenleri, bunlar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak için başvurulan yöntem (iktisadi analiz)
<i>Üretim hacmi</i>	Bir olayı, sorunu ya da konuyu, benzerlerinden temel noktalarda ayrılıklar göstererek tutarlı bir şekilde yorumlama biçimi (yaklaşım)
<i>İstihdam hacmi</i>	Ulusal para değerinde ya da piyasadaki mal fiyatlarında arz ve talep dengesine göre görülen iniş çıkış (dalgalanma)
<i>Yaklaşım</i>	Belirli bir sürede yapılan üretimin toplam miktarı (üretim hacmi)
<i>Piyasa ekonomisi</i>	Bir sektörde veya bir iş kolunda, belirli bir süre içinde istihdam edilmekte olanların toplam miktarı (istihdam hacmi)
<i>Dalgalanma</i>	Üretim ve tüketime ilişkin kararların, devlet müdahalesi olmadan fiyat düzenine göre belirlendiği piyasaların egemen olduğu bir ekonomik düzen (piyasa ekonomisi)

3. Etkinlik: Metni Anlama

1. Okuduğunuz metne göre aşağıdakilerden hangisi Keynes'in görüşlerini yansıtmamaktadır? *(Etkinliğin amacı, öğrencilerin metni tekrar okumadan soruyu cevaplandırabilmeleridir. Ancak ihtiyaç duyulduğunda metni tekrar taramalarına izin verilir.)* (O.3.1)

- A) Tüketicilerin mal ve hizmet talebi, istihdamı belirleyen temel ektendir.
- B) Devlet, ihtiyaç duyulduğunda ekonomiye müdahale edebilir.
- C) Keynes'e göre piyasa, bozulan dengeyi kendi kendisine düzeltebilecek güce sahiptir.
- D) Keynes'e göre piyasa ekonomileri, düşük işsizlik ve yüksek üretim düzeylerini sağlamada her zaman başarılı olamayabilir.
- E) Vergi ile ilgili ekonomik politikalar, ekonomideki dalgalanmaları hafifletmede kullanılan araçlardır.

2. Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) John Maynard Keynes'in ortaya attığı iktisadi görüşler, Adam Smith'in de içinde bulunduğu klasik iktisatçıların görüşlerinin geliştirilmiş hâlidir. (Y) ()/()/()
- B) Makroiktisat düşüncesinin ortaya çıkmasında, klasik iktisat düşüncesinin Büyük Buhran dönemindeki ekonomik sorunları çözmede yetersiz kalması etkili olmuştur. (D) ()/()/()
- C) Dünya ekonomisi, Büyük Buhran öncesinde de çok önemli sorunlarla mücadele etmiştir. (Y) ()/()/()
- D) Klasik iktisatçılara göre arz fazlası, oluşturacağı ekonomik dengeyle işsizlik problemine bir çare olarak görülmektedir. (D) ()/()/()

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “üstesinden gelmek”, “garanti etmek”, “iş bulmak”, “öne sürmek”, “iş aramak”, “kimi zaman”, “öncülük etmek”, “gündeme gelmek” ve “seyir izlemek” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Bazen fiyattaki küçük bir değişiklik talep ya da arz edilen miktarda büyük bir değişikliğe neden olabilir.....da fiyatta önemli bir değişme olmasına rağmen talep ve arz edilen miktarda önemli bir değişiklik meydana gelmeyebilir. (kimi zaman) (İP)

B) John Maynard Keynes, devletin belli politikalarla ekonomik çöküntülerin üstesinden gelebileceğini iddia eden görüşlerini.....ve yeni bir teorik çerçeve ortaya koyarak makroiktisadın doğuşuna.....miştir. (öne sürmek/öncülük etmek) (NB)

C) Belli işlerde çalışan kişiler ve bu kişilerin olanakları sürekli olarak değişmektedir. Bu işçilerden bazıları işlerini beğenmeyip başka bir.....için işlerini terk etmekte, bazıları da işten ayrılmaktadır. (iş aramak) (TE)

D) Batıdaki firmaların birçoğu, emek yoğun sanayi sektörlerinde daha ucuza mal üreten gelişmekte olan ülkelerin uluslararası firmalarıyla rekabet edemeyip kendi ülkelerindeki üretimlerine son vermişlerdir. Bunun bir sonucu olarak Batı ülkelerinde bu sektörlerde çalışan işçilerin çoğu işsiz kalmışlardır. İşsiz kalan bu kişiler diğer sektörlerde kendilerine uygun bir.....ta zorlanmakta ve bir kısmı ise hiç iş bulamamaktadır. (iş bulmak) (TE)

E) Enflasyonun büyüme üzerinde etkili olup olmadığı, ekonomi literatüründe uzun yıllardan beri tartışılmaktadır. Bu tartışmalar, dünya ekonomisinde meydana gelen değişimlere bağlı bir.....miştir. (seyir izlemek) (NB)

F) Mevcut üretim faktörleri ve teknoloji ile hangi malların ne ölçüde üretileceğinin belirlenmesi gerekir. Hangi malların üretileceği belirlendikten sonra bu malların nasıl üretileceği sorusu.....ir. (gündeme gelmek) (İP)

G) Enflasyon, 20. yy. boyunca iktisatçıların.....meleri gereken sorunların başında gelmiştir. (üstesinden gelmek) (NB)

H) Türkiye’de devlet tütün, fındık, buğday ve çay gibi bazı ürünler için taban fiyat uygular; ürünleri taban fiyattan satın almayı.....er. (garanti etmek) (TE)

Klasik iktisatçılar ile Keynes'in iktisadi görüşlerinin birbirlerinden ayrılan yönlerini, okuduğunuz metinden iki örnek vererek yazınız. Yazınızda anlam bütünlüğü olmasına özen gösteriniz (Y.1.1/Y.2.1).

Aşağıdaki soruları, metinden hareketle cevaplayınız.

- 301

Metin Başlığı: Üretim Düzeyi ve Ekonomik Büyüme

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 3 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım, güdümlü yazma, ödev

İçerik Hedefleri: Üretim düzeyi kavramına bağlı olarak gayri safi yurt içi hasıla ve ekonomik büyüme kavramlarının makroiktisadi teori açısından anlam ve önemleri hakkında bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.
2. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
4. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
5. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
6. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
7. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
8. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
9. (Y.2.3) Alanla ilgili yazılarını, yazım ve noktalama hatası yapmadan yazar.
10. (K.3.1) Alanla ilgili terimlerden de yararlanarak sunum yapar.
11. (K.3.2) Alanla ilgili bilgi ve görüşlerini, akıcı bir biçimde ifade ederek sunum yapar.
12. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Gelir düzeyi, gayri safi yurt içi hasıla, ulusal ekonomi, yaşam standardı, gösterge, performans ölçütü, refah, refah düzeyi, büyüme hızı, nicelik, bileşen, beşeri sermaye, araştırma geliştirme, gelişmekte olan ülke

Hedef Yapılar: Bu çerçevede, yıldan yıla

Hedef Fiiller: Hesaplamak, saptamak, çözüm aramak, çözüm üretmek

Metne Hazırlık

Sizce gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki belirgin farklar nelerdir? Örneklerle açıklayınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metni okuyunuz. Metinde genel olarak hangi konu ve kavramlardan bahsedildiğini belirleyiniz (O.1.1).

Okuma Metni

Üretim Düzeyi ve Ekonomik Büyüme

Bir ekonominin bütün olarak büyüklüğünün ölçüsü o ekonominin üretim gücü tarafından belirlenir. Bir ekonomide mevcut kaynakların ne ölçüde değerlendirildiği, üretim faktörlerinin kullanım biçimi, o ekonomideki üretim düzeyi yani **gelir düzeyine** bağlıdır. Bu anlamda en sık kullanılan kavramlardan birisi **gayri safi yurt içi hâsıla** (GSYİH)'dir. GSYİH'nin tanımını ise bir ekonomide belli bir dönemde (1 yıl) üretilen tamamlanmış (nihai) mal ve hizmetlerin parasal değerleri toplamı, olarak yapabiliriz. GSYİH aynı zamanda bir **ulusal ekonominin** yıllara göre performans değerlendirmesinde kullanılan önemli değişkenlerin başında gelmektedir.(...)

Genel olarak daha fazla GSYİH, mal ve hizmet üretimi yoluyla **yaşam standartlarının** yükseltildiği düşünülür. GSYİH belli bir dönemde (genellikle bir yıl olarak alınır) üretilen nihai mal ve hizmetlerin parasal değeri olarak hesaplanır ve ekonomilerin karşılaştırılmasında veya bir ekonominin yıllar itibarıyla gelişiminin izlenmesinde veya ekonomilerin yaşam standartlarının (seviyelerinin) ölçülmesinde **gösterge** olarak kullanılır. Bu nedenle bir **performans ölçütü** olan GSYİH rakamlarının düzeyi ve değişimi oldukça önemlidir. Bu ve benzeri nedenlere bağlı olarak, bir ülkenin üretim gücü ve aynı anlamda değerlendirilen GSYİH düzeyi makroiktisadın temel konularından birisi olmaktadır.

Bir ülkenin üretim gücünü bilmek, tek başına belli düzeyde açıklayıcı olmaktadır. Bunun yanında bir ulusal ekonominin üretim gücünün yıllar itibarıyla değişimi, bu anlamda ekonomik büyümesi de makroiktisat açısından oldukça önemlidir. Makroiktisadın en güncel konularından birisi olan ekonomik büyüme, toplumların **refah** ve yaşam standartlarında gelişmenin sağlanması için çok önemlidir. Ekonomik büyüme, bir ülkede

yaşayan insanların yaşam standartlarını sürekli biçimde arttırmanın tek yoludur. Bireylerin *refah düzeylerinin* artması, daha fazla kişi başına gelir elde etmeleri ve böylece ihtiyaç duydukları mal ve hizmetleri talep ettikleri ölçüde temin edebilmeleriyle mümkün olmaktadır. Bu yüzden tüm ülkelerin ulaşmak istedikleri başlıca makroekonomik amaçlardan bir tanesi de hızlı ve istikrarlı bir ekonomik büyümedir. Ekonomik büyüme basit olarak ülke vatandaşlarının istediği mal ve hizmetleri üretebilme gücünü arttırmak olarak tanımlanabilir. *Büyüme hızı* ise belirli bir dönemde, genellikle bir yılda, millî gelirin yüzde kaç arttığını gösterir.

Ekonomik büyümenin iki kaynağı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, üretimde kullanılan üretim faktörlerinin miktarının artmasıdır. Büyümenin ikinci kaynağı ise üretim faktörlerinin verimliliğinin artmasıdır. Böylece aynı miktardaki üretim faktörleri ile daha fazla üretim yapılması mümkündür. Bir ülkenin sahip olduğu üretim kaynakları iş gücü, sermaye, doğal kaynaklar, teknoloji ve *bilgi birikimi* yıldan yıla değişmektedir. Büyüme bu kaynakların **nicelik** ve niteliğindeki artışlarla ortaya çıkmaktadır. Büyümeyi rakamlarla ifade edebildiğimizden, sonuçta ekonomisi büyüyen bir ülkenin temel göstergeleri üretim hacmindeki artış ile millî gelirdeki artışlardır.

Mal ve hizmet üretimi için gerekli kaynaklara sahip olmak, kaynakları nicelik ve nitelik olarak geliştirmek, üretim kapasitesini arttırmak ve buna yönelik gerekli *politika bileşenlerini* saptamak ve uygulamak refah olgusunun diğer boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede iktisadi büyümenin kaynakları iktisatçılar için araştırma konusu hâline gelmiştir. Bilindiği gibi 20. yüzyılın ortalarından itibaren, temel üretim faktörlerine ‘bilgi’nin eklenmesine yol açan bilgi devrimi gerçekleşmiştir. Bu bağlamda büyüme literatürüne ekonomik büyüme üzerindeki etkileri açısından, yeni kavramlar girmiştir. Bunlar *bilgi toplumu*, *bilgi ekonomisi*, *beşeri sermaye*, **araştırma geliştirme** (ar-ge), *yaparak öğrenme* (learning-by-doing) ve *teknoloji yayılımı* (spill over) gibi kavramlardır.

İstikrarlı ve sürekli büyüme sadece **az gelişmiş ülkeler** açısından değil, aynı zamanda gelişmiş ülkeler için de önemli bir konudur. Fakat ülkelerin gelişmişlik farkları, iktisadi büyüme için farklı çözüm yolları ve politikalar gerektirmektedir. *Makroiktisat teorisinde* geliştirilen *büyüme modelleri* bu soruna yaklaşım biçimlerini bakımından yol gösterici olmaktadır.

Ekonomik büyüme sorunu hâlâ çözüm arayan problem olarak durmaktadır. Az gelişmiş ve *gelişmekte olan ülkelerin* bugünkü büyüme ve gelişme sorunlarına daha kısa sürede sonuç

alabilmesi için yeni çözümler üretmesi gerekmektedir. (Berberoğlu ve Erdoğan, 2013, s.8-10'dan alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Okuduğunuz metinde yer alan aşağıdaki sözcük ve terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).

<i>Gayrisafi yurt içi hasıla</i>	Bir sistemin ya da sürecin, tanımlı maliyet, tamlık, hız, doğruluk gibi ölçütlere uyacak şekilde görevini yerine getirme derecesi (Performans)
<i>Gösterge</i>	Ölçülüp sayıya dökülebilen büyüklük (nicelik)
<i>Performans</i>	Fiyat, gelir, gider ya da ölüm oranı gibi ekonomik ya da toplumsal varlıkların zaman içindeki değişimlerini gösteren sayısal ölçü (Gösterge)
<i>Refah</i>	Bolluk, rahat ve varlık içinde bir yaşam sürdürme (refah)
<i>Nicelik</i>	Bilim ve teknolojinin gelişmesini sağlayacak yeni bilgileri elde etmek ya da var olan bilgilerle yeni ürün ve araçlar üretmek, yeni sistem, süreç ve hizmetler oluşturmak ya da var olanları geliştirmek amacı ile yapılan sistematik temel, deneysel ve uygulamalı faaliyetler (araştırma geliştirme)
<i>Bileşen</i>	Bir ülke sınırları içinde, bir yıl içinde yerli ve yabancı sermayeli firmalar tarafından üretilen tüm mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarına göre toplam değeri (Gayrisafi yurt içi hasıla)
<i>Araştırma geliştirme</i>	Bir bileşim ya da bileşimi oluşturan öğelerden her biri (bileşen)

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcüklerin anlamlarını, daha önce öğrendiğiniz sözcüklerden ve metinden yola çıkarak karşılıklarına yazınız. Yazdıklarınızın doğruluğunu sözlükten kontrol ediniz (O.2.2/Y.2.3).

Ulusal ekonomi:

Yaşam standardı:

Büyüme hızı:

Beşeri sermaye:

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki soruları, metne göre cevaplayınız

1. GSYİH ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır? (O.3.1)

A) GSYİH, ekonomik durumu değerlendirmede yararlanılan bir göstergedir.

B) GSYİH, iktisadi performans ölçütüdür.

C) GSYİH'nin ölçümünde belli zaman dilimleri dikkate alınır.

D) GSYİH, bir ülkenin üretim gücünü ifade etmektedir.

E) Bir ülke ekonomisinin tüm göstergelerini ortaya koymada GSYH tek başına yeterli olmaktadır. (Y)

2. Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) İnsanların ekonomik açıdan rahat olmaları ve mutlu bir hayat sürdürmelerinin temelinde ülkelerinin ekonomik büyümesi bulunmaktadır. (D) ()/()/()

B) Bir ülkede kişi başına gelir miktarı, herkes için eşit düzeyde olduğunda ekonomik refah sağlanmış demektir. (İ) ()/()/()

C) Üretim faktörlerinin miktarını arttırmadan üretimin artırılması mümkün değildir. (Y) ()/()/()

D) İktisadi büyüme için geliştirilmiş politikalar, tüm ülkelerde aynı iktisadi sonuçları doğurmaktadır. (Y) ()/()/()

E) İktisadi büyüme politikaları, gelişmiş ülkelerin de üzerinde durduğu en önemli iktisadi konulardandır. (D) ()/()/()

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “hesaplamak”, “saptamak”, “yıldan yıla”, “çözüm aramak”, “bu çerçevede” ve “çözüm üretmek” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Büyük Buhran ve Keynes’in 1936 yılında basılan İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi adlı kitabı modern makroekonominin doğuşunu belirler. 2. Dünya Savaşından sonra ekonomi öğretisi mikroekonomi ve makroekonomi diye ikiye ayrıldı ve.....Keynes, modern makroekonominin kurucusu olarak ekonomik düşünce tarihindeki yerini aldı. (bu çerçevede) (TE)

B) Ülkelerin ekonomik olarak büyümesi, ekonomik dalgalanmalara bağlı olarak.....değişiklik göstermektedir. (yıldan yıla) (TE)

C) Millî gelir, hane halkının sattığı üretim faktörlerinden elde edilen gelirdir. Millî geliri iki yöntemle.....mümkündür. (hesaplamak) (TE)

D) Bazı oligopoller fiyatları belirlerken birlikte hareket ederler. Böyle durumlarda, piyasada lider durumunda olan firma fiyatı belirler; diğer firmalar.....nan bu fiyatı izlerler. (saptamak) (İP)

E) Klasik iktisadi düşüncenin Büyük Buhran’ı açıklayamaması ve buhranın giderilmesine bir çare olamaması üzerine ekonomistler, yeni.....er.....yoluna gitmişlerdir. Bu ekonomistler arasında sorunu en iyi analiz edip.....en John Maynard Keynes olmuştur. (çözüm aramak/çözüm üretmek) (TE)

6. Etkinlik: Yazma

“Gelir düzeyi”, “yaşam standardı” ve “refah düzeyi” kavramlarının birbirleriyle ilişkisini bir bütünlük içinde anlatan bir paragraf yazınız (Y.1.1/Y.2.1).

.....

.....

.....

.....

.....

Ödev: Konuşma

Ülkenizin yaşam standartları ile Türkiye'nin yaşam standartlarını karşılaştıran bir konuşma hazırlayınız. Konuşmada her iki ülke için aşağıdaki konularla ilgili bilgiler edininiz.

- A) Ülkelerin gelir düzeyleri
- B) Ülkelerin gayri safi yurt içi hasılları
- C) Ülkelerin son 5 yıllık büyüme hızları
- D) Ülkelerin son yıllarda yaptığı araştırma geliştirme çalışmaları
- E) Ülkelerin sektörlere göre yatırım oranları

Elde ettiğiniz bu bilgilerden yola çıkarak iki ülkenin refah düzeyini karşılaştırmalı olarak ortaya koyunuz (K.3.1/K.3.2/K.2.1).

Metin Başlığı: İşsizlik ve İstihdam

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Tartışma, not tutma, soru-cevap, anlatım, ödev

İçerik Hedefleri: İşsizlik ve istihdam kavramlarının makroiktisat yazınındaki anlamlarını öğrenme; işsizlik türleri hakkında bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
2. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
3. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
4. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
5. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
6. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
7. (Y.3.1) Alanla ilgili bilgilerini, açık ve anlaşılır bir biçimde yazarak ifade eder.
8. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
9. (Y.3.3) Alanla ilgili kaynaklardan edindiği bilgileri özetleyerek yazar.
10. (Y.3.4) Özetlediği bilgi ve görüşleri bir araya getirerek anlam bütünlüğü olan yazılar yazar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Nüfus artışı, varsayım, aktif nüfus, okun yasası, küreselleşme, toplumsal sefalet, işsizlik oranı, iradi işsiz, gayri iradi işsiz, iş bölümü, uzmanlaşma, otomasyon, mevsimlik işsizlik, daralma, durgunluk, efektif talep, gizli işsizlik, marjinal verimlilik, istatistik, friksiyonel işsizlik, emek piyasası

Hedef Dil Yapıları: Genel kabul gören...

Hedef Fiiller: Katkı sağlamak, razı olmak, atıl hâle gelmek, boş gezmek

Metne Hazırlık

Nüfus artışının iş gücü ihtiyacı ve işsizliğe etkileri ne şekilde olur? Tartışınız.

1. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcük ve terimlerin anlamlarını, tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu sözlükten bakarak kontrol ediniz (O.2.2/O.2.3).

aktif nüfus

küreselleşme

iş bölümü

uzmanlaşma

otomasyon

istatistik

emek piyasası

2. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde istihdam ve işsizlik kavramları ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. Metni okurken istihdam kavramının anlamı ile işsizlik türlerini kısaca not alınız (O.1.4).

Okuma Metni

İşsizlik ve İstihdam

İşsizlik, her ülkede sosyal ve ekonomik boyutları farklı olmakla birlikte, insanlık tarihi boyunca tüm toplumların en önemli sorunlarının başında gelmektedir. Ülkeler özellikle teknolojik olarak gelişirken **üretim sistemleri** değişmekte ve iş gücünün bu gelişmelere ayak uydurması zorlaşmaktadır. Ayrıca *nüfus artışı*na bağlı olarak artan iş gücüne istihdam imkânları yaratmak sorun hâline gelmektedir. Bu durum aslında üretim faktörlerinin istihdamı sorunudur. Sorunun nedenlerini bulmak ve çözüm yolları geliştirmek ise makroiktisadın konusudur.

Ekonomik performansın ortaya konulmasının bir boyutu da o ekonominin üretken kaynaklarını ne ölçüde kullanabildiği ya da istihdam edebildiğidir. İstihdam, emek, sermaye, toprak vb. gibi çeşitli üretim faktörlerinin **fiili** olarak **üretim sürecinde** kullanılması demektir. Mevcut üretim faktörlerinin bir kısmının üretime katılmaması (katılamaması) durumuna eksik istihdam ya da işsizlik denir. Üretim faktörlerinin tamamının kullanımı durumu ise tam istihdam olarak ifade edilir. Yani bir ekonomide üretim faktörlerinin tümü çalışıyor ve üretime katılıyorsa biz bu ekonominin tam istidam

durumunda olduğunu ya da tam istihdama ulaştığını söyleriz. Bu geniş anlamda istihdam tanımı olarak bilinir. İstihdamın dar tanımı ise üretim faktörlerinden sadece emek faktörü üzerinden yapılmaktadır. Bunun nedeni ise iktisatta genel kabul gören bir *varsayım*a dayanmaktadır. Bu varsayım göre, emeğin istihdam edilmesi halinde diğer üretim faktörleri de istihdam edilecektir. Dolayısıyla istihdam konusunu emek bazlı olarak ele almakta bir sakınca yoktur. Aslında makroiktisat yazınında istihdamın dar tanımı daha çok kullanılmakta, çeşitli analizler istihdamın bu boyutu üzerinden yapılmaktadır.

Tam istihdamın gerçekleşmiş olduğu bir ekonomide mevcut çalışma koşullarında ve *cari ücret düzeyinde* çalışmak isteyen tüm *emek sahipleri* iş bulabildiği gibi, ülkenin mevcut sermaye malları stoku ve tabiat (doğa) faktörü de tamamen üretime katılmış durumdadır. Ekonomik anlamda emek ya da iş gücü ülke nüfusuna bağlı olan bir faktördür. İş gücü bir ekonomide çalışma istek ve kabiliyetine sahip nüfus olarak tanımlanmaktadır. Bu aynı zamanda o ekonomideki *aktif nüfusu* ifade etmektedir. İş gücü ya da aktif nüfus ise çalışanlar (istihdam edilenler) ve çalışmayanlar (işsizler) olarak sınıflandırılmaktadır.

Bir ülkede bazı kişilerin çalışmak istedikleri hâlde iş bulamamalarının nedenleri ve çözüm önerileri makroiktisadın ilgi alanına girmektedir. “Bazı dönemlerde işsizlik düzeyi neden çok artmaktadır? Ekonomide alınacak hangi önlemler işsizliğin azalmasına katkı sağlayacaktır? Yüksek oranlı bir işsizlik nasıl yıllar boyunca devam edebilmektedir? Bu sorunun çözümünde alınabilecek önlemler nelerdir?” gibi sorular makroiktisadın çözüm üretmek istediği temel sorulardır. İşsizlik, sosyal problemlerin ilk sıralarında yer almaktadır ve işsiz insanların çok olduğu ve arttığı toplumlar sağlıksızdır. Üretim faktörlerinden emeğin tam olarak istihdam edilememesi demek olan işsizlik, sadece işsiz kişilerin maddi ve manevi sıkıntılarına neden olmaz, aynı zamanda mevcut kaynaklarının tam olarak kullanılamamasına, dolayısıyla ekonomik refahın olması gerekenden daha düşük gerçekleşmesine neden olmaktadır. Ayrıca işsizliğin olması, iş gücünün bir kısmının kullanılmayarak daha az üretim yapılması anlamına gelmektedir. İktisatta genel kabul görmüş bir yasa olan “*okun yasasına*” göre işsizlik oranındaki her %1’lik artış GSYİH’nin %2 oranında daha düşük olmasına neden olmaktadır. Bu da göstermektedir ki işsizliğin artışı bir ülke ekonomisinin büyümesi önündeki en önemli engellerden biridir. Ayrıca kaybedilen iş yaşamı, ekonomik anlamda *geçim kaynağına* bağlı olarak hayat standartlarının düşmesinin yanında, ruh sağlığının bozulmasına, ayrıca fiziksel rahatsızlıklara da neden olmaktadır. Dolayısıyla işsizliğin kişi ve toplum açısından

ekonomik sonuçları olduğu gibi, işsiz kalan kişiler ve onların aileleri üzerinde psikolojik ve sosyal birtakım etkileri olmaktadır.

Dünyada işsizlik sorunu her geçen gün büyümektedir. Gelişen teknoloji ve **küreselleşme** ülkelerde işsizliği arttırmaktadır, Afrika, Asya, Latin Amerika ülkelerinde işsizlik sorunu **yoksullukla** birlikte **toplumsal sefalet**e dönüşmektedir. İstihdam yaratmak amacıyla bu ülkelerde farklı politikalar geliştirilmekte ve uygulanmaya çalışılmaktadır. (...)

İşsizliği; çalışma gücü ve arzusu olduğu hâlde cari ücret düzeyinde iş arayıp da bulamayanların toplamı olarak tanımlayabiliriz. Bu anlamda işsizi ise; çalışma istek ve gücünde olup piyasadaki cari ücret haddinde çalışmak isteyen, fakat makul ve uygun bir iş bulamayan kimse olarak tanımlamamız mümkündür. Burada önemli konu, tanımdan da anlaşılacağı gibi kişinin çalışma isteği ve gücüdür. Eğer kişi sakat, yaşlı veya çalışmasına engel herhangi bir hâli varsa bundan dolayı çalışmıyorsa veya çalışmaya engel bir durumu olmamasına rağmen, özgür iradesiyle çalışmak istemiyorsa işsiz olduğunu söyleyemeyiz. Ayrıca, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)’nün tanımına göre, kişinin çalışmak isteği ve gücünün yanında fiilen iş arıyor olması da gerekir. Bu bağlamda çalışma istek ve gücünde olduğu hâlde fiilen iş aramayan kimseler işsiz değildir.

Bir ülkede işsizler ile çalışanların toplamı iş gücünü meydana getirir. İşsizler sayısının iş gücüne bölümü ise **işsizlik oranı**nı verir. Buna göre işsizlik oranını aşağıdaki gibi formüle edebiliriz:

İşsizlerin sayısı

İşsizlik oranı = ...

İş gücü

İşsizlik oranını yüzde ile belirtmek için yukarıdaki sonucu 100 ile çarpmamız gerekir.

Nedenlerine göre işsizlik türlerinin incelenmesi özellikle ekonomide gelir, istihdam, fiyat düzeyi ve **faiz oranlarının** belirlenmesi ile ilgili makroekonomik modellerin iyi anlaşılabilmesi yönünden çok önemlidir. Ortaya çıkış şekillerine göre, çeşitli işsizlik çeşitlerinden söz edilebilir: Önce “Bir insan niçin işsiz kalır? Çalışma gücüne sahip olduğu hâlde insanların bazıları neden çalışmaz?” Bu soruları cevaplamak için öncelikle bu işsizliğin isteyerek mi yoksa istemeyerek mi oluştuğuna bakmak gerekir. Bu bağlamda işsizlerin bir kısmını *iradi işsiz* bir kısmını da *gayri iradi işsiz* olarak iki gruba ayırabiliriz.

İradi işsizlik: Kendi istediği şekilde bir iş olursa çalışacaklarını söyleyen kişilerin oluşturdukları işsizliktir. Bu kişiler genellikle tembel oldukları için, iş beğenmedikleri ya da iş koşullarında küçük bir değişikliğe bile razı olmamaları nedeniyle hemen işi bıraktıkları için işsizdirler. Bunun yanında bazıları dinlenmeyi ve hiç çalışmamayı, *maddi refaha* tercih ederler ve çalışmak istemezler. Sonuç olarak iradi işsizlik piyasada geçerli olan ücreti kabul ettiği takdirde çalışabilecek, iş olduğu hâlde çalışmayan, kişilerin meydana getirdiği işsizliktir.

Gayri iradi işsizlik: İş bölümü, uzmanlaşma ve otomasyonun önemli olduğu ülkelerde sık sık ortaya çıkan ve ekonomi açısından asıl önemli olan işsizlik türüdür. Bu işsizlik diğer işsizlik türünün tam tersi olarak, şartlar ne olursa olsun çalışmak isteyen insanların, kendi iradesi dışında iş bulamamalarıdır. Bunun en önemli sebebi iş gücüne olan talebin yetersizliğidir.

Bunun dışında makroiktisat yazınında çok kullanılan farklı işsizlik tanımlamaları yapılmaktadır. Bu işsizlik türlerini aşağıdaki gibi başlıklar altında açıklayabiliriz:

Mevsimlik işsizlik: Bazı ekonomik faaliyetlerin belirli mevsimlerde yapılabilmesi sebebiyle ortaya çıkan işsizliktir. Örneğin tarım sektöründe işler mevsimlere dağılmıştır. Hasat sonrası birçok kişi tarla işleri bittiği için işsiz kalırlar. Aynı şekilde turizm firmalarında çalışan kişiler de mevsim bitince işsiz kalırlar. Yazlık tesislerde çalışanlar kışın, kış sporları yapılan yerlerde çalışanlar ise yazın işsiz kalırlar. Bunun yanında toplumun örf ve âdetlerine göre bazı günlerde, millî ve dinî bayramlarda da işsizlik meydana gelebilir. Tarım sektöründe elde edilen sanayi ürünlerinin işlenmesi dönemlerinde büyük iş gücü hareketi bu alanlara kayar (tütünün işlenmesi, pancarın işlenmesi gibi). Bu alanlarda üretim faaliyeti bitince yeniden işsizlik dönemi başlar. Bu tür dalgalanmalar insan iradesi dışında meydana geldiği ve sık sık tekrarlandığı için mevsimlik işsizlik büyük bir sorun teşkil eder.

Konjonktürel işsizlik: Devrevi işsizlik adı da verilen bu gayri iradi işsizlik türü ekonomik hayatın hep aynı faaliyet seviyesini devam ettiremeyip dalgalanmalar oluşturulmasından dolayı ortaya çıkmaktadır. Ekonomik yaşamda zaman zaman ortaya çıkan daralmaların yarattığı işsizliktir. Özellikle talepte meydana gelen daralma sonucu üretimde bir **daralma** ya da **durgunluk** olduğunda birçok işçi işini kaybeder ve ekonomi tekrar canlanma dönemine girene kadar işsiz kalır. Bu işsizliğin sebebi **efektif talep** olup talep yetersizliğinin ortaya çıktığı devrelerde işsizlik artmakta, talep seviyesinin yükseldiği dönemlerde ise işsizlik azalmaktadır.

Yapısal işsizlik: Bir ülkenin **ekonomik yapısı**nda meydana gelen değişmelerin sebep olduğu işsizliğe “*yapısal (structural) işsizlik*” denir. Bu tür işsizliğe ekonomide meydana gelen birtakım değişiklikler sebep olmaktadır. Çeşitli mal ve hizmetlere olan talepteki değişmeler sonucu, emek talebinin yapısı da değişir. İş gücünün bu yeni duruma uyum sağlamasına kadar ortaya çıkan işsizlik yapısal işsizliktir. Emek talebinin yapısındaki değişimin hızı arttıkça ve iş gücünün bu değişimlere uyum gösterme hızı düştükçe yapısal işsizlik artar. Yapısal işsizliğin bir türü de *teknolojik* değişimlerden kaynaklanır. Uzun bir süre *emek yoğun üretim tekniği* kullanılmış bir alanda *sermaye yoğun tekniklere* geçilmesi, kullanılan emeğin bir kısmını atıl hale getirir ve işsizlik doğar. İlkel metotlarla tarım yapılan bir yerde makineleşmeye geçildiğinde insan gücüne olan ihtiyaç azalır. Bu sebeple işsizlik doğar. Bunun yanında sanayi üretimin çeşitli kollarında da bu işsizlik görülür.

Gizli işsizlik: Genellikle az gelişmiş ülkelerde çok rastlanan gizli işsizliği, **marjinal verimliliği** sıfır ya da sıfırın altında olan işçilerin durumu olarak tanımlayabiliriz. Bu kişiler fiilen çalışıyor görünmelerine rağmen, iş alanından çekildiklerinde üretimde hiçbir azalma olmaz. Bu tür işsizliğin tespit edilmesi açısından sağlıklı **istatistik** yapılması genellikle zordur. Çünkü işçiler fiilen çalışıyor görünmektedirler. Bu tür işsizliğin sebebi üretim araçlarının yani sermayenin ve düzenlemenin yetersizliğidir. Kasabaya veya şehre gidip iyi ücretle iş bulabilecek bir insanın ailesine veya köyüne bağlılığından dolayı, kendisine ihtiyaç olmadığı halde köyünde çalışması *gizli işsizlik*dir. Ülkemizde tarımda çalışanların çoğu gizli işsizlik durumundadır.

Friksiyonel işsizlik: Geçici işsizlik olup, iş gücüne yeni katılanları ve işinden çıkartılanları ya da yeni iş arayanları kapsamaktadır. Bu tür işsizliğe geçici işsizlik de denmektedir. Ekonomik açıdan gelişmiş veya gelişmemiş bütün ülkelerde *emek piyasasının* iyi işlememesinden kaynaklanan bir işsizliktir. Ekonomide bazen bazıları boş gezerken, bazı yerlerin işçi araması gibi durumlar söz konusu olabilir. Her iki tarafın da *piyasa şartları* hakkında tam bilgiye sahip olmamaları ve “iş gücü (emek) piyasası”nın işleyişindeki aksaklıklar nedeniyle meydana gelmektedir. (Berberoğlu ve Erdoğan, 2013, s.10-13’ten alınmıştır)

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Okuduğunuz metinde yer alan aşağıdaki sözcük ve terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).

<i>Varsayım</i>	Yoksulluk, yoksulluk sıkıntısı (sefalet)
<i>Okun yasası</i>	Bir iktisadi dalgalanma evresinde reel gayrisafi yurt içi hasılanın zirveden dibe kadar geçirdiği azalma süreci (daralma)
<i>Sefalet</i>	Genişlemekte olan bir ekonomide gelişme hızının yavaşlaması, ulusal gelirdeki artışın düşmesi, işsizliğin artması, yatırımların azalması ve fiyatların gerilemeye başlaması, ekonomik duraklama (durgunluk)
<i>Daralma</i>	Arthur Okun'ın, doğal işsizlik oranındaki her % 1'lik artışın, gayrisafi yurtiçi gelirden, gizil gayrisafi yurtiçi gelire oranla, yaklaşık % 2'lik bir düşmeye yol açacağı görüşü (Okun yasası)
<i>Durgunluk</i>	Olayları açıklamak, bağlantıları anlaşılır kılmak, nedensellik ilişkilerini doğrulamak, yanlışlamak ya da sınamak için, kanıtlanmadan, geçici olarak ortaya konmuş bilimsel ya da felsefi öneri; ileri sürülen sav (varsayım)
<i>Efektif talep</i>	Bir firmanın iş gücü talep miktarının, iş gücünün tahmin edilen sınırsal verimliliğine bağlı olduğunu ortaya koyan yaklaşım (marjinal verimlilik)
<i>Marjinal verimlilik</i>	Satın alma gücü ile desteklenmiş talep (efektif talep)

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız (O.1.2/O.3.1/Y.3.1).

1. Aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) İstihdam, üretim faktörlerinin üretimde kullanılması anlamına gelmektedir.
- B) Dar anlamıyla istihdam, çalışabilecek durumdaki insanların işe yerleştirilmelerini ifade etmektedir.
- C) Bir ülkenin artan nüfusu, istihdam olanaklarını zorlamaktadır.
- D) İş arayan insanların işe yerleştirilmeleriyle ekonomik sorunlar tamamen çözülmektedir. (Y)
- E) İş gücü kavramı, bir ülkenin aktif nüfusunu ifade etmektedir.

2. Aşağıdaki bilgilerden hangisi doğrudur?

A) İş gücü piyasasında çalışmak isteyen herkes iş bulabilmektedir.

B) İşsizlik oranında yaşanan düşüşler, GSYİH oranında da düşüş yaşanmasına yol açmaktadır.

C) Küreselleşmenin etkisiyle istihdam artmakta, işsizlik sorunu çözüme kavuşmaktadır.

D) Çalışma isteği olmasına rağmen çalışma gücü olmayan kişiler, işsizler grubuna girmemektedir. (D)

E) Çalışma istek ve gücü olduğu hâlde fiilen iş aramayan kimseler de işsizler grubuna girmektedir.

3. A) İrادی işsizlik grubuna giren insanların en önemli özelliği nedir? Aşağıya bir cümleyle yazınız.

.....
.....

B) Gayri iradi işsizlik sorunu neden ortaya çıkmaktadır? Aşağıya bir cümleyle yazınız.

.....
.....

C) Metne göre mevsimlik işsizlik en çok hangi sektörlerde ortaya çıkmaktadır?

.....
.....

D) Gizli işsizlikte işçilerin en belirgin özelliği nedir?

.....
.....

E) Friksiyonel işsizliğe neden olan temel faktör nedir?

.....
.....

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “katkı sağlamak” , “razı olmak”, “atıl hâle gelmek”, “boş gezmek” ve “genel kabul görme” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Bir değişim aracı olarak paranın, taşınabilirlik, dayanıklılık, bölünebilirlik ve.....özelliklerine sahip olması beklenir. (genel kabul görme) (TE)

B) Bir toplumda işsiz olup iş arayanlar, kamu iktisadi teşebbüslerinde çalışıyor görünüp üretime.....mayanlar ile atıl durumda bulunan üretimevi ve teçhizat kapasiteleri, kaynakların tam olarak kullanılmadığına ilişkin örneklerdendir. (katkı sağlamak) (TE)

C) ABD gibi zengin bir ülke bile birçok vatandaşı fakirken ve dünyanın birçok yerinde açlık varken kaynakların gereksiz tüketilmesine.....amaz. (razı olmak) (İP)

D) Bir süre emek yoğun üretim tekniği kullanılmış bir alanda sermaye yoğun tekniklere geçilmesi, kullanılan emeğin bir kısmını.....ir ve işsizlik ortaya çıkar. (atıl hâle gelmek) (NB)

E) Eğer ücret oranı çok düşükse bir insan çalışmamayı, bir diğer deyişle.....yi tercih edebilir. Ücret oranı yükselirse iş gücü, üretimini arttırır. Yani iş gücü, boş zamanı çalışmayla ikame eder. (boş gezmek) (İP)

Ödev: Yazma

Türkiye’de işsizlik ve istihdam sorunu ile ilgili bir araştırma yapınız. Araştırmanızda konuyla ilgili makalelerden, köşe yazılarından ve bu alanda uzman kişilerin kitaplarından yararlanarak bilgi toplayınız. Kaynakları tararken “nüfus artışı”, “aktif nüfus”, “işsizlik oranı”, “geçim sıkıntısı” ve “ekonomik durgunluk” kavramları ile ilgili bilgilere ulaşmaya çalışınız. Topladığınız bilgileri özetleyerek not tutunuz ve tuttuğunuz notları bir araya getirerek bilgi ve anlam bütünlüğü olan bir yazı yazınız (Y.3.3/Y.3.4).

Metin Başlığı: Fiyat İstikrarı ve Enflasyon

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Tartışma, soru-cevap, anlatım

İçerik Hedefleri: Fiyat istikrarı kavramı ve önemini; fiyat istikrarının sağlanamadığı durumlarda karşılaşılan belli başlı sorunlar hakkında bilgi sahibi olma ve enflasyon, deflasyon, hiper enflasyon, tüfe ve üfe kavramlarını öğrenme

Kazanımlar

1. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
2. (O.2.4) Alanla ilgili metinlerdeki kavram ve terimlerin alanla ilgili olup olmadıklarını ayırt eder.
3. (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.
4. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
5. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
6. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
7. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
8. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
9. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
10. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Fiyat istikrarı, görelî fiyat değişimleri, aracılık yapma, getiri oranı, risk primi, deflasyon, hiper enflasyon, fiyat endeksleri, tüketici fiyat endeksi (tüfe), toptan eşya fiyat endeksi (tefe), imalat, perakende fiyatlar, TÜİK

Hedef Dil Yapıları: Olmazsa olmaz

Hedef Fiiller: Sağlıklı karar vermek, ...seyretmek, önem arz etmek, etki yaratmak, harcama yapmak, ağırlık vermek, dâhil etmek

Metne Hazırlık

‘Fiyat istikrarı’ terimi sizce neyi ifade etmektedir? Gündelik hayattan örnekler vererek tartışınız.

1. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcük ve sözcük gruplarının anlamlarını tahmin ederek hangilerinin iktisadi bir terim olmadığını belirlemeye çalışınız. Terim olduğunu düşündüklerinizin altını çiziniz ve tahminlerinizi sözlükten yararlanarak kontrol ediniz (O.2.3/O.2.4).

<i>görelî</i>	<i>aracılık</i>	<i>getiri</i>	<i>risk</i>
<i>prim</i>	<i>imalat</i>	<i>perakende</i>	

2. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metni okuyunuz. Metinde ele alınan fiyat istikrarı ve enflasyon kavramlarının kapsamını belirleyiniz (O.1.1).

Okuma Metni

Fiyat istikrarı, bir ekonomide fiyatlar genel düzeyinin aşağı ya da yukarı yönde hareket etme eğiliminin olmaması durumudur. Fiyat istikrarı ve bununla ilgili olarak karşımıza çıkan enflasyon, makroiktisadın temel konuları arasındadır. Çünkü fiyat istikrarı, ekonomik ve sosyal istikrar sağlanabilmesinin olmazsa olmaz koşullarından birisidir. Fiyat istikrarsızlığının bir ülkenin ekonomik, siyasi ve sosyal yapısına verdiği olumsuzluklar, birçok ülkenin tecrübelerinden anlaşılabilir.

Fiyat istikrarının önemini, aslında fiyat istikrarının sağlanamaması durumunda karşılaşılan olumsuzlukları yazarak ortaya koyabiliriz:

-Fiyat istikrarı sağlanamadığı ortamlarda, firma ve tüketiciler ya da kısaca ekonomide karar alan tüm birimler, yatırım ve tüketim kararlarını alırken *görelî fiyat değişmelerini* kolaylıkla ayırt edememekte ve sağlıklı karar verebilmek için gerekli ve yeterli bilgiye sahip olamamaktadır.

-Fiyatların istikrarsız olması, piyasadaki oyuncuların geleceği öngörememeleri nedeniyle

finansal piyasaların verimli finansal aracılık yapma yeteneklerini azaltmaktadır.

-Fiyat istikrarsızlığı (örneğin enflasyon) durumunda yatırım yapanlar, özellikle **uzun vadeli** yatırımlarının **getiri oranlarında**, ek olarak enflasyon ortamının yarattığı belirsizlik nedeniyle **risk primi** talep etmektedirler. Bunun sonucu olarak yüksek risk primi içeren **reel faiz oranları** yüksek seyretmektedir.

-Fiyat istikrarının sağlanamadığı bir ortam, uygulanan politikalara güvensizlik yaratmakta ve hükümetlerin kapsamlı ve uzun soluklu *ekonomik programlar* uygulaması mümkün olmamaktadır.

-Fiyat istikrarsızlığı *uluslararası piyasalarda* ekonominin *rekabet gücünü* azaltmakta ve *sermaye piyasalarına* erişimini kısıtlamaktadır.

-Fiyat istikrarsızlığı, *iş gücü piyasalarının* etkin çalışmasını engellediği gibi gelir dağılımını da bozmaktadır.

-Fiyat istikrarsızlığı, bireylerin *karar alma süreçlerinde* geleceğe bakmaktan çok, geçmişe *endeksleme* alışkanlıklarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Tüm bu unsurlar göz önünde bulundurulduğunda, makroekonomik anlamda fiyat istikrarına ulaşmanın neden bu denli önem arz ettiği ortaya çıkmaktadır.

Ekonomide fiyat istikrarsızlığı denilince iki kavram kaşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi ve daha fazla bilineni enflasyon, ikincisi ise **deflasyondur**. Enflasyon, fiyatlar genel düzeyindeki sürekli artıştır. Fiyat genel düzeyindeki hızlı yükselişler ise *hiper enflasyon* olarak adlandırılır.

Fiyatlar genel düzeyindeki sürekli azalmalara ise deflasyon denir. Deflasyon da enflasyon gibi ekonomi üzerinde olumsuz etkiler yaratır. Deflasyonist bir ekonomide, fiyatların sürekli düşmesi nedeniyle daha da düşeceğini bekleyen bireyler harcamalarını ileriki dönemlere erteler ya da harcama yapmak istemezler. Bu durum talep yetersizliğine, üretimin azalmasına ve ekonomide durgunluğa neden olur.

Ekonomilerde mal ve hizmetlerin fiyatları sürekli değişiklik gösterir. Deflasyon her ne kadar teorik olarak bilinse de uygulamada pek karşılaşılan bir istikrarsızlık türü değildir. Bununla birlikte fiyatların genelde artış eğilimi göstermesi, enflasyonu önemli bir olgu hâline getirmektedir.

Enflasyon, 20. yy. boyunca *iktisat politikacılarının* üstesinden gelmeleri gereken sorunların başında gelmiştir. Özellikle memur, işçi gibi *sabit geliri* olanların *fakirleşmelerine* neden

olan enflasyon, gelir dağılımı adaletsizliğine yol açmada önemli bir rol oynamaktadır. Enflasyon, fiyatlar genel düzeyindeki sürekli bir artış yanında, paranın değerindeki sürekli bir düşmeyi de içermektedir. Fiyatlar genel düzeyi, piyasada **alım-satım**a konu olan mal ve hizmetlerin belli bir dönemdeki (belirli bir ay veya yıldaki) **ortalama fiyatlarıdır**. Piyasadaki fiyat değişimini izleyebilmek için seçilen mal ve hizmetlerin fiyatları, aynı mal ve hizmete ait önceki dönemin ortalama fiyatları ile karşılaştırılmaktadır.

Enflasyon konusunda, günlük hayatta çok genel bir yanlış karşımıza çıkmaktadır. O da enflasyonun mal ve hizmetlerin fiyatlarının artması olarak tanımlanmasıdır. Oysa burada sorulması gereken hangi malların fiyatları ve ne kadar bir artıştır. Bir ekonomide tek bir malın fiyatında bir artış varsa bunu enflasyon olarak değerlendirmek doğru değildir. Bir ekonomide mal ve hizmetlerin büyük bir bölümünün fiyatları, yani ortalama fiyat düzeyi artarsa enflasyon ortaya çıkar. Yani enflasyon sadece belli bir malın veya hizmetin fiyatının tek başına artması değil, fiyatların genel düzeyinin sürekli bir artış göstermesidir. Örneğin yıllık **enflasyon oranının** % 10 olması, ilgili yıl içinde fiyatlar genel seviyesinin bir önceki yıla göre ortalama %10 oranında artması demektir. Buradan ekonomideki bütün malların fiyatlarının aynı oranda arttığı anlaşılmamalıdır. Bazı malların fiyatları %15 artarken, bazı malların fiyatları %5 azalmış olabilir. Ekonominin geneli için ortalama fiyat artışı %10 olarak hesaplanmıştır. Uygulamada bir başka yanlış da “enflasyonun düşmesi” ile ilgili algılamada ortaya çıkmaktadır. Enflasyonun düşmesi; fiyatların düşmesi, insanların **alım gücünün** artması, gelirlerinin yükselmesi demek değildir. Enflasyonun düşmesi, fiyatların daha az artması, insanların alım güçlerindeki azalma oranının düşmesidir.

Enflasyon oranı, fiyatlar genel düzeyinde belirli bir zaman diliminde meydana gelen değişme oranıdır. Bu oran, ülke genelindeki fiyat artışlarının ölçüsü olarak kullanılan **fiyat endekslerinden** yararlanarak hesaplanmaktadır. Bir ekonomide enflasyondan söz edebilmek için genel fiyat genel düzeyinin yani bütün mal ve hizmetlerin fiyatının ağırlıklı ortalamasının sürekli değişiyor olması gerekir. Fiyatlar genel düzeyi, ekonomideki bütün mal ve hizmet fiyatlarının belli bir dönemdeki tartılı ortalamasını göstermektedir. Fiyatlar genel düzeyi bir endeksle belirlenir. Bunun için önce herhangi bir yılın fiyat düzeyi temel kabul edilip 100 ile gösterilir. Sonra diğer yıllara ait düzeyler basit bir orantı hesabı ile bu 100 değerine göre değerlendirilir. Böylece değişik yıllardaki fiyat düzeylerinin, temel yıl seviyesine göre yüzde kaç düştüğü ya da yükseldiği açıklanmış olur.

Enflasyon oranı veya fiyatlar genel düzeyindeki artış oranının (enflasyon büyüklüğü) ne olduğu hakkında fiyat endekslerine bakarak karar verilir. Bu endekslerin değerindeki artış veya azalışa göre enflasyon oranları hesaplanır. Fiyat endeksleri; **tüketici fiyat endeksi (tüfe)**, **toptan eşya fiyat endeksi (tefe)** ve **GSYİH deflâtörü** olarak sıralanmaktadır. Bu endeks ise **özel imalat** sanayinde oluşan üretim maliyetlerinin fiyat olarak değişimini ölçmektedir. Yani, imalat sanayi **özel kesiminin** o ay içinde yaptığı *fiyat hareketini* gösterir.

Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE)

Enflasyonu ölçmek için en çok kullanılan endeks, tüketicilerin satın aldıkları mal ve hizmetlerin **perakende fiyatlarındaki** değişimleri ölçen TÜFE'dir. Son aşama olan tüketiciye ulaşan mal ve hizmetlerle, temel gereksinimlerindeki (gıda gibi) değişimleri gösterir tüketici açısından önemli olan perakende fiyatlardır. Tüfe, perakende fiyatlara göre hesaplanan bir endekstir. Tüketicinin satın alıp tükettiği mal ve hizmetlerin her birine tüketicinin **bütçesinden** ayırdığı pay oranında ağırlık verilir ve mal ve hizmetlerin ortalama fiyatı bu mal ve hizmetlere verilen ağırlıklara göre hesaplanır. TÜFE'nin hesaplanması için öncelikle tüketicilerin satın aldıkları mal ve hizmetlerden oluşan bir *tüketici sepeti* oluşturulması gerekir. Ülkemizde **TUİK**, tüketici sepetini belirler. Bu sepete hangi mal ve hizmetlerin dâhil edileceği belirlendikten sonra TÜFE aşağıdaki gibi hesaplanır:

$$\text{Tüketici Sepetinin Cari Yıldaki Değeri TÜFE} = \frac{\text{Tüketici Sepetinin Cari Yıldaki Değeri}}{\text{Tüketici Sepetinin Taban Yılındaki Değeri}} \times 100$$

Tüketici Sepetinin Taban Yılındaki Değeri

TÜFE hesaplandıktan sonra, iki dönem arasında fiyat genel düzeyinin nasıl değiştiği yani enflasyon oranı aşağıdaki gibi hesaplanır:

$$\text{İkinci Yıldaki TÜFE} - \text{Birinci Yıldaki TÜFE}$$

$$\text{Enflasyon Oranı} = \frac{\text{İkinci Yıldaki TÜFE} - \text{Birinci Yıldaki TÜFE}}{\text{Birinci Yıldaki TÜFE}} \times 100$$

Birinci Yıldaki TÜFE

Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE)

ÜFE, toptan fiyatlardaki değişimleri ölçer. Tarım, madencilik, imalat sanayi ve enerji sektöründeki belli sayıdaki ürünün (Türkiye'de yaklaşık 650) fiyatlarındaki değişimleri inceler. ÜFE'de en çok izlenen rakam "*çekirdek enflasyon*"dur. Çekirdek enflasyon, özel imalat sanayi fiyat endeksidir ve özel imalat sanayinde oluşan üretim maliyetlerinin fiyat olarak değişimini ölçmektedir. Yani, imalat sanayi özel kesiminin o ay içinde yaptığı fiyat

hareketini gösterir. ÜFE'nin artış eğiliminde olması, firmaların üretim maliyetlerinin arttığını ve bu artışın ilerleyen dönemlerde tüketici fiyatlarına da yansıtacağını göstermesi bakımından önemlidir. (Berberoğlu ve Erdoğan, 2013, s.15-16'dan alınmıştır)

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Okuduğunuz metinde geçen aşağıdaki terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).

<i>Fiyat istikrarı</i>	Bir mal sepetindeki fiyatların bir dönemden ötekine nasıl değiştiğini gösteren, Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE), Toptan Eşya Fiyatları Endeksi (TEFE) ve Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE) göstergelerden her biri (fiyat endeksi)
<i>Deflasyon</i>	Perakende alınıp satılan, tüketicilerin geniş ölçüde kullandıkları malların fiyatlarının genel fiyat düzeyindeki değişimlerini gösteren dizin (TÜFE)
<i>Hiper enflasyon</i>	Üretimin girdisini oluşturan büyük hacimli ve toptan alınıp satılan malların fiyatlarının genel fiyat düzeyindeki değişimlerini gösteren dizin (TEFE)
<i>Fiyat endeksi</i>	Paranın satın alma gücünün üretimi, yatırımı ve istihdamı sürdürmeye yetecek düzeyde tutulması durumu (fiyat istikrarı)
<i>TÜFE</i>	Ürün fiyatlarındaki artışın, gelir düzeyindeki artışların altında kalması ya da gelirin sabit kalması durumunda, ürün fiyatlarının düşmesi (deflasyon)
<i>TEFE</i>	Fiyatların gittikçe hızlanan oranlarda ve önlenemeyecek biçimde yükselmesiyle paranın değerinin büyük oranda düşmesi (hiper enflasyon)

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) Fiyat istikrarı ya da istikrarsızlığı bir ülkenin sadece ekonomik yapısı ile ilgili değildir. (D)	() / () / ()
B) Fiyat istikrarsızlığı bulunan ülkelerde hükümet değişikliği yaşanmaktadır. (İ)	() / () / ()
C) Enflasyon fiyat istikrarı açısından olumsuz sonuçlar ortaya çıkaran bir durumu, deflasyon ise olumlu sonuçlar doğuran bir durumu ifade etmektedir. (Y)	() / () / ()
D) Deflasyon, sabit gelirlielerin fakirleşmelerine neden	() / () / ()

olarak gelir dağılımında adaletsizliğe yol açmaktadır.
(Y)

E) Enflasyon, ortalama fiyat düzeyinin arttığı ()/()/()
koşullarda ortaya çıkmaktadır.

F) Fiyat artışlarının azalması, enflasyonun düşmesi ()/()/()
anlamına gelmektedir. (D)

G) TEFE tüketicilerin satın aldıkları mal ve ()/()/()
hizmetlerin perakende fiyatlarındaki değişimleri
ölçmektedir. (Y)

H) Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tüketici fiyatları ()/()/()
endeksini hesaplamada kullanılan tüketici sepetini
belirler. (D)

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “ağırlık vermek”, “seyretmek”, “dâhil etmek”,
“etki yaratmak”, “önem arz etmek”, “harcama yapmak”, “sağlıklı karar vermek” ve
“olmazsa olmaz” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Ekonomi her alanında enerjinin olmazsa olmaz girdilerden bir tanesidir. (olmazsa
olmaz) (NB)

B) Adam Smith’e göre devlet müdahaleciliği ve monopollerin olmadığı, tam rekabetin
bulunduğu piyasalarda kişiler kendi çıkarları için en iyi kararları verirken, dolaylı olarak
toplum için de en.....ları.....mış olurlar. (sağlıklı karar vermek)
(TE)

C) Son yıllarda özellikle petrol ve doğal gaz fiyatlarının yüksek.....yor olması, bu
kaynaklara sahip az sayıda ülkeye göreli zenginlikler getirmektedir. (seyretmek) (NB)

D) Emeğin bol, sermayenin kıt olduğu ülkemizde mal ve hizmetlerin nasıl üretileceği
konusu.....tedir. (önem arz etmek) (İP)

E) Fiyatlarda meydana gelen değişimler üreticileri geçici olarak yanıltabilir. Üreticiler
içinde bulundukları piyasada ya da genel olarak tüm piyasalarda bu fiyat değişiminin
nasıl.....acağını tam olarak algılayamayabilirler. (etki yaratmak) (NB)

F) İnsanların gelir elde etme ve bu geliri harcama dönemleri birbiriyle örtüşmez. Örneğin,
bir memurun geliri her ay başına denk düşer; buna karşın tüketim amacıyla bir ay içine
yayılarak.....ılır. (harcama yapmak) (NB)

G) Bir ÷lkede sermaye malları üretimine, yani yatırımlara, ne kadar ağırlık.....ilirse ekonomik büyüme o derece fazla olur. (ağırlık vermek) (TE)

H) Millî gelirin ölçülmesinde bazı güçlükler vardır. Örneğin, üretilen malların kalitesindeki iyileştirmeler, hane halkının kendisi için üretimi ve kayıt dışı üretim millî gelir hesaplarına.....ilemez. (dâhil etmek) (TE)

6. Etkinlik: Konuşma

Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız (K.1.1/K.1.2/K.2.1).

A) Fiyat istikrarının sağlanamaması durumunda karşılaşılan durumlar nelerdir?

B) Enflasyon oranlarının yüksek olmasının hane halklarına etkileri nasıl olmaktadır?

Metin Başlığı: Dış Ekonomik İlişkiler-Ödemeler Bilançosu

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım

İçerik Hedefleri: Dış ekonomik ilişkiler konusunun kapsamı ile ilgili bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
2. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
3. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
6. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
7. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Dış ekonomik ilişkiler, faktör akımları, ödemeler dengesi (ödemeler bilançosu), kalkınma hızı, maliye, dış ticaret politikaları, kayıt, transfer ödemeleri, rezerv, muhasebe kayıtları, yabancı para, kalem, aktif, pasif, döviz çıkışı, döviz girişi, borçlu, alacaklı, mal ve hizmet ihracı, dolaysız yatırım, mal ve hizmet ithali

Hedef Fiiller: Açık vermek, fazla vermek, değer kaybetmek

Metne Hazırlık

Ülkenizin resmî parası nedir ve ülkenizde hangi yabancı paralar kullanılmaktadır? Anlatınız.

1. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcük ve terimlerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten yararlanarak kontrol ediniz ve anlamlarını karşılıklarına yazınız (O.2.3).

Transfer:

Rezerv:

Muhasebe:

Kalem:

Aktif:

Pasif:

Döviz:

İhraç:

İthal:

Bilanço:

2. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metni okuyunuz. Metinde geçen ödemeler bilançosu, ödemeler bilançosunda ekonomik akımlar, dış açık, ödemeler bilançosu-muhasebe ilişkisi, döviz girişi ve döviz çıkışı ile ilgili bilgileri belirleyiniz ve bu bilgilerin altını çiziniz (O.1.2). (*Etkinliğin amacı, ödemeler bilançosunun kapsamına giren konuların detaylı olarak anlaşılmasıdır. Bu amaca uygun olarak tarayarak okuma yaptırılır ve konulara ilişkin bilgiler tespit edilir. Metni anlama etkinliğinde de bu bilgilerin kavranmasına yönelik sorular sorulur.*)

Okuma Metni

Dış ekonomik ilişkiler ele alınan ülke ile **dış dünya** arasındaki mal, hizmet ve faktör akımlarını içerir. *Faktör akımları* “sermaye”, “emek” ve “teknolojiden” oluşur. *Uluslararası ekonomik işlemler* sonucunda genellikle **parasal bir ödeme** vardır. Yani dış ekonomik ilişkiler ana ülke ile diğerleri arasında parasal bir sonuç doğuran tüm ilişkileri kapsamaktadır. Bir ülkenin bir yıl içerisinde tüm yabancı ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini göstermek için belirli bir sisteme göre tutulan kayıtlara **ödemeler dengesi** veya **ödemeler bilançosu** adı verilir. Ödemeler bilançosu bir ülkenin dış ekonomik durumunun göstergesi olarak makroiktisat açısından çok büyük önem taşır. Çünkü bu bilançonun açık ya da fazla vermesi millî gelir ve istihdam düzeyi, **kalkınma hızı**, fiyat istikrarı ve dolayısıyla ekonomik refah üzerinde önemli etkiler doğurur. Ödemeler bilançosu, bir ülkede izlenecek para, **maliye** ve **dış ticaret politikalarında** belirleyici olduğu gibi, aynı zamanda bu politikaların değerlendirilmesinde ve dolayısıyla yeniden biçimlendirilmesinde de yardımcı olmaktadır.

Ödemeler bilançosunda, ana ülkede yerleşik gerçek kişi, firma veya kurumların, yabancı ülkelerle yürüttükleri ekonomik işlemlerin sistematik olarak tutulan **kayıtları** yer alır. Bu bağlamda ödemeler bilançosu; belirli bir süre içinde ülke vatandaşları ile yabancı ülkeler arasında yapılan ekonomik akımların ve bu akımlara bağlı değerlerin, *transfer ödemelerinin* ve **rezervlerden** meydana gelen değişikliklerin sistematik ve **muhasabe kayıtlarına** uygun olarak tespit edildiği istatistiki bir tablodur. Dış ödemeler bilançosunun açık vermesi, söz konusu ülkenin dış ekonomik ilişkilerindeki bozulmayı gösterir. Dış açık veren ülkelerin parası **yabancı paralar** karşısında değer kaybeder.

Ödemeler bilançosu, *muhasabe sistemine* göre tutulan bir bilanço olmasına rağmen, **kalemler aktif** ve **pasif** diye yan yana yazılmaz. Aktif kalemlerin pasif kalemlerden ayrılabilmesi için **döviz çıkışına** neden olan işlemler (-), **döviz girişine** neden olan işlemler ise (+) olarak kaydedilmektedirler.

Bir ülkenin ödemeler bilançosuna kaydedilen işlemler, ülkeye döviz giriş ya da çıkışına yol açması dikkate alınarak, **borçlu** ya da **alacaklı** işlemler olarak kaydedilir. Genelde, ülkeye döviz girişi sağlayan dış ekonomik işlemler alacaklı işlem olarak ödemeler bilançosuna kaydedilirken, ülkeden döviz çıkışına neden olan işlemler ise borçlu işlemler olarak kaydedilir. Yabancılar *mal ve hizmet ihracı*, yabancıların ülkede yaptıkları *dolaysız yatırımlar* alacaklı işlemlere örnek oluşturmaktadır. Bunun yanında, *mal ve hizmet ithali*, *uluslararası menkul değerlerin* satın alımı ve yerli sakinlerin yabancı ülkelerdeki dolaysız

yatırımları gibi işlemler ödemeler bilançosuna borç olarak kaydedilecek işlemlere örnektir. (Berberoğlu ve Erdoğan, 2013, s.18-19'dan alınmıştır)

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcük ve terimlerin anlamlarını, uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.2).

<i>Kalkınma</i>	Devletin ekonomik ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmek amacıyla gelir elde etmesini ve elde ettiği gelirleri harcamasını inceleyen ekonomi dalı (maliye)
<i>Maliye</i>	Az gelişmiş ülkelerin dış yardım ve ekonomik düzenlemeler yoluyla gelişmiş ülkeler düzeyini yakalayabilme çabası (kalkınma)
<i>Dış ticaret</i>	Araya herhangi bir araç girmeden (dolaysız)
<i>Borçlu</i>	Bir ülkedeki kamu kuruluşlarının ya da özel kuruluşların başka ülkelerle yaptıkları mal, hizmet ve sermaye alım satımları, uluslararası ticaret (dış ticaret)
<i>Alacaklı</i>	Borcu olan, borç almış olan, verecekli, medyun, alacaklı karşıtı (borçlu)
<i>Dolaysız</i>	Birinden alacağı olan (kimse), borçlu ve verecekli karşıtı (alacaklı)

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri metne göre işaretleyerek değerlendiriniz (O.3.1).

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) Ödemeler dengesi, sistematik bir kayıt şeklidir. (D)	() / () / ()
B) Ödemeler bilançosunun açık vermesi olumsuz, fazla vermesi ise olumlu bir ekonomik gelişmedir. (D)	() / () / ()
C) Ödemeler bilançosunda ekonomik akımlar sadece devletler arasında gerçekleştirilmektedir. (Y)	() / () / ()
D) Türkiye, her yıl belli bir miktar dış açık veren ülkeler arasındadır. (İ)	() / () / ()
E) Ödemeler bilançosu muhasebe sistemine göre tutulan bir bilanço olmasına rağmen kayıt şekli muhasebe kayıtlarından farklılık göstermektedir. (D)	() / () / ()
F) Ödemeler bilançosunda döviz çıkışı alacaklı, döviz	() / () / ()

giriş i ise borçlu işlem olarak kaydedilir. (Y)

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “değer kaybetmek”, “fazla vermek” ve “açık vermek” ifadelerinden uygun olanı ile tamamlayınız (Y.1.2).

A) Bazı yıllar devletin gelirleri faiz ödemeleri dışındaki giderleri bile karşılayamamakta ve faiz dışı denge.....tedir. Halbuki arzu edilen faiz dışı dengenin.....sidir. (açık vermek/fazla vermek) (TE)

B) Yüksek oranlı enflasyon yaşayan bir ekonomide bazı ciddi ekonomik sapmalar ortaya çıkmaktadır. Genellikle yapılan sözleşmeler bir fiyat endeksine ya da yabancı bir paraya (dolara) endekslenmektedir. Çünkü para hızla.....tedir. (değer kaybetmek) (İP)

6. Etkinlik: Konuşma

Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız (K.1.2/K.2.1).

A) Ödemeler bilançosunun makroiktisat açısından önemi nedir?

B) Ödemeler bilançosunun kayıt şeklinin muhasebeden farkı nedir?

Metin Başlığı: Millî Gelir

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, tartışma, not tutma, anlatım

İçerik Hedefleri: Nihai mal, ara mal, katma değer, nominal GSYİH ve reel GSYİH kavramları hakkında bilgi sahibi olma; gayrisafi millî hâsıla hakkında bilgi sahibi olma; gayrisafi yurt içi hâsıla deflatörü hakkında bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
2. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
4. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
5. (Y.2.3) Alanla ilgili yazılarını, yazım ve noktalama hatası yapmadan yazar.
6. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
7. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
8. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Piyasa değeri, ara mal, net ihracat, katma değer, toplam hasılat, nominal GSYİH, reel GSYİH, gayrisafi millî hâsıla

Hedef Fiiller: Hesaba katmak, ivme kazanmak

Metne Hazırlık

Bir ülkenin millî gelirinden bahsedildiğinde sizce neler kastedilmektedir? Tartışınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde millî gelir konusuna bağlı olarak birtakım iktisadi kavram ve terimlerle ilgili bilgiler yer almaktadır. Metni, bu kavram ve terimlerle ilgili bilgileri not tutarak okuyunuz (O.1.4).

Okuma Metni

Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla

Gayrisafi yurt içi hâsıla (GSYİH) (gross domestic product= GDP), belirli bir zaman içinde bir ülkede üretilen nihai mal ve hizmetlerin *piyasa değeridir*.

Bu tanımlamada bazı ifadeleri açıklığa kavuşturalım:

Belirli bir zaman, bir ay, üç ay veya bir yıl olabilir. GSYİH genellikle bir yıl için ele alınır. Bunun yanı sıra aylık ve/veya üç aylık olarak da ele alınabilir. Türkiye’de, GSYİH bir yıl için hesaplandığı gibi, üç aylık dönemler için de hesaplanmaktadır.

Nihai mal ve hizmetler, başka bir mal veya hizmet üretiminde **ara mal** olarak kullanılmayan, doğrudan tüketim, yatırım, **devlet harcaması** ve **net ihracatta** kullanılan mal ve hizmetlerdir. Nihai mal ve hizmet kavramı ile ilgili iki önemli kavram daha vardır. Bunlar, ara mal ve **katma değer** kavramlarıdır. Nihai mal, ara mal ve katma değer kavramlarını ve bunların birbiriyle olan ilişkilerini iyi anlayabilmek için bakkalda satılan ekmek örneğini verelim:

Bakkalda satılan ekmek nihai bir maldır. Tüketici bunu satın alır ve tüketir. Bakkaldaki ekmeğin üretiminde üretim faktörlerinin (emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimcilik) yanı sıra ara mallar kullanılır. Ekmeğin üretiminin başlangıç noktası çiftçinin üretilip sattığı buğdaydır. Buğday, öğütülüp una dönüştürülür. Buğday un için bir ara maldır. Un fırına gider ve burada ekmeğe dönüştürülür. Un, fırında üretilen ekmek için bir ara maldır. Nihayet, fırındaki ekmek bakkala gider ve nihai mal olarak tüketiciye satılır. Fırındaki ekmek, bakkalda satılan ekmek için bir ara mal konumundadır. Millî gelirin hesaplanmasında nihai mal olarak bakkaldaki ekmek hesaba katılır, bu ekmeğin üretimi için kullanılan ara mallar hesaba katılmaz. Ara mallar da hesaba katılırsa, o zaman çift hesaplama söz konusu olur ki bu şekilde bulunacak üretim (ve dolayısıyla bu üretimden elde edilecek gelir) tekrarlamaları içerdiği için şişirilmiş olur ve yanlıştır.(...)

Piyasa değeri, üretilen nihai mal ve hizmetlerin satışından elde edilecek **toplam hâsılatı** ifade eder. Diğer bir deyişle, üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasadaki fiyatlara göre belirlenen değeridir. Piyasa değeri, nihai mal ve hizmetlerin üretildiği yıldaki piyasa fiyatlarına (cari fiyatlara) göre hesaplanıyor ise **nominal GSYİH**, belirli bir yılın fiyatlarına (sabit fiyatlara) göre hesaplanıyor ise **reel GSYİH** söz konusudur. Bu açıklamalar çerçevesinde nominal GSYİH ile reel GSYİH'yı şöyle tanımlayabiliriz.

Nominal GSYİH, belirli bir zaman içinde, bir ülke sınırları içinde üretilen nihai mal ve hizmetlerin cari fiyatlara göre piyasa değeridir.

Reel GSYİH, belirli bir zaman içinde, bir ülkede üretilen nihai mal ve hizmetlerin belirli bir yılın fiyatlarına (sabit fiyatlara) göre piyasa değeridir. Reel GSYİH, nominal GSYİH'nin enflasyondan arındırılmış halidir. (...) (Ertek, 2013, s. 265-267)

Gayrisafi Millî Hâsıla

GSYİH'nin, belirli bir zaman içinde bir ülkenin sınırları içinde üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa değeri olduğunu görmüştük. Üretilen bu nihai mal ve hizmetlerde bazı yabancı ülke yurttaşlarının da katkısı vardır. Diğer taraftan, söz konusu ülkenin kimi yurttaşları da yabancı ülkelerde çalışmakta ve o ülkelerde üretilen nihai mal ve hizmetlere katkıda bulunmaktadır. GSYİH'ya bir ülkenin yurttaşlarının yurt dışında kazandıkları *faktör gelirleri* eklenip yabancı ülke yurttaşlarının söz konusu ülkede kazandıkları faktör gelirleri GSYİH'dan çıkarıldığında **gayrisafi millî hâsıla** (GSMH) elde edilir. Fakat uygulamada (GSMH'nin istatistiksel olarak hesaplanmasında) karşılaşılan bazı zorluklar nedeniyle, genellikle, ülke yurttaşlarının yurt dışında kazandıkları faktör gelirleri yerine ülkeye gönderdikleri faktör gelirleri, yabancı ülke yurttaşlarının söz konusu ülkede kazandıkları faktör gelirleri yerine de kendi ülkelerine gönderdikleri faktör gelirleri hesaba katılır ve GSMH aşağıdaki formül ile ifade edilip hesaplanır:

$$\begin{aligned} \text{GSMH} &= \text{GSYİH} + \text{Net Dış Âlem Faktör Gelirleri} \\ &= \text{GSYİH} + (\text{dış âlemden gelen faktör gelirleri} - \text{dış} \\ &\quad \text{aleme giden faktör gelirleri}) \end{aligned}$$

Makroekonomide önceleri ağırlık GSMH kavramı üzerinde iken, özellikle 1990'ların başından itibaren küreselleşmenin ivme kazanıp üretim faktörlerinin, özellikle sermayenin, ülke sınırlarının dışına taşması sonucu makroekonomik analizlerde ilgi bir ülkenin yurttaşlarının gelirini ifade eden GSMH yerine, bir ülkenin sınırları içinde yaratılan **toplam**

geliri ifade eden GSYİH üzerinde yoğunlaştı. Fakat yine de ülkelerdeki kişi başına gelir ve bunların karşılaştırılması gibi konularda GSMH hâlâ önemli bir kavram ve ölçüdür. (Ertek, 2013, s. 270'den alınmıştır)

Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla Deflatörü

Nominal GSYİH'daki artışlar iki unsurdan oluşur: Üretimdeki artışlar ve fiyatlardaki artışlar. Reel GSYİH'daki artışlar ise sadece üretimdeki artışları yansıtır. Nominal GSYİH'yı reel GSYİH'ya böldüğümüzde, GSYİH deflatörü diye adlandırılan bir fiyat endeksi elde ederiz. Bu endeksteği değışmeler (% olarak) bize enflasyon oranını verir. GSYİH deflatörünü (buna örtük fiyat deflatörü de denir),

$$\text{GSYİH Deflatörü} = \frac{\text{Nominal GSYİH}}{\text{Reel GSYİH}} \times 100$$

formülü ile hesaplayabiliriz. (...)

Türkiye'de Fiyat Endekslerini Kim Hazırlar?

Türkiye'de fiyat endekslerini hazırlayan iki kurum vardır. Bunlar, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve İstanbul Ticaret Odası (İTO)'dır. İstanbul Ticaret Odası yalnızca İstanbul için fiyat endeksleri hazırlamaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu ise Türkiye'nin tümü için ve belli başlı şehirleri için fiyat endeksleri hazırlamaktadır. (Ertek, 2013, s. 306'dan alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Metinde geçen aşağıdaki terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).

<i>Ara mal</i>	Bir ülkeden yabancı ülkelere hammadde, işlenmiş mal ya da hizmet satma (ihracat)
<i>İhracat</i>	Gelir, kazanç (hasılat)
<i>Katma değer</i>	Başka bir malın üretiminde kullanılan yarı işlenmiş, hammadde niteliğini yitirmiş mallar (ara mal)
<i>Hasılat</i>	Bir varlığın piyasada geçerli arz ve talep güçlerine göre oluşan fiyatı (piyasa değeri)
<i>Piyasa değeri</i>	Bir malın üretiminin ilk aşamasından son aşamasına kadar her aşamasındaki satış fiyatından bir önceki aşamada yapılmış bulunan ara tüketim harcamasının çıkarılmasıyla kalan fark (katma değer)

3. Etkinlik: Metni Anlama

1. Aşağıdaki terimlerin anlamlarını, tuttuğunuz notlardan yararlanarak karşılıklarına kısaca yazınız (Y.2.3).

GSYİH:

GSMH:

2. Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.3.1/O.1.2).

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) GSYİH'nin hesaplanmasında belli bir zaman aralığı dikkate alınır. (D)	() / () / ()
B) GSMH'nin hesaplanmasında bütün mallar hesaba katılır. (Y)	() / () / ()
C) Nominal GSYİH ile reel GSYİH arasındaki fark, birinin cari fiyatlara diğerinin ise sabit fiyatlara göre hesaplanmasıdır. (D)	() / () / ()
D) Türkiye’de kişi başına düşen gelir 10000 (on bin) Dolar civarındadır. (İ)	() / () / ()
E) Örtük fiyat deflatöründeki değişimler, enflasyon oranının elde edilmesinde kullanılır. (D)	() / () / ()

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “ivme kazanmak” ve “hesaba katmak” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) GSYİH'nin sabit ya da nominal fiyatlarla hesaplanıyor olması mal ve hizmetlerin kalitelerinde ortaya çıkan iyileşmelerin.....ılmasını imkansız hâle getirmektedir. (hesaba katmak) (NB)

B) Para, mal ve hizmet alım satımında değişim aracı olarak kullanılır, mal ve hizmetlerin değerlerini fiyat olarak ölçer ve alınabilecek mal ve hizmetleri bünyesinde saklar. Para bütün bu fonksiyonları ile iş bölümü, uzmanlaşma ve ticarete büyük.....dirmış ve dolayısıyla piyasa ekonomilerinin gelişimine büyük katkılarda bulunmuştur. (ivme kazanmak) (TE)

C) TÜFE, perakende fiyatlara göre hesaplanan bir endekstir. Tüketicinin satın alıp tükettiği mal ve hizmetlerin her birine tüketicinin bütçesinden ayırdığı pay oranında ağırlık verilir ve mal ve hizmetlerin ortalama fiyatı bu mal ve hizmetlere verilen ağırlıklara göre hesaplanır. Tüketicilerin satın alıp tükettiği çok sayıda mal ve hizmet vardır. Bunların hepsinin.....ılması olanaksız denecek kadar zordur. (hesaba katmak) (TE)

5. Etkinlik: Konuşma

Aşağıdaki soruları cevaplayınız (K.1.1/K.1.2).

A) Ülkenizde kişi başına düşen milli gelir ne kadardır?

B) Ülkenizde enflasyon oranı ne kadardır?

KONU ALANI DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Soru: Kazanım (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) İhtiyaçların sınırsızlığı ile isteklerin sınırsızlığı ()/()/() ifadelerini birbirlerinin yerine kullanmak ekonomik anlamda doğru bir yaklaşımdır. (Y)

B) Zorunlu tüketim mallarının kapsamı, zamanla ()/()/() değişebilir. (D)

C) İhtiyaç duyduğu zorunlu tüketim mallarını satın ()/()/() alamayan insanlar, lüks tüketim mallarına istek duymamalıdır. (İ)

D) İnsanlar sadece piyasada hazır bulunan mal ve ()/()/() hizmetleri tüketmemeli, üretime de katkı sağlamalıdır. (İ)

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu, aşağıdaki metne göre değerlendiriniz.

(...) Ekonominin tanımını yaparken bazı kitaplar ihtiyaçların, diğer bazı kitaplar da isteklerin sınırsız olduğunu vurgular. Acaba bunlardan hangisi, ekonominin tanımında yerinde bir terimdir? Büyük Larousse ihtiyaç ve istek kelimelerini şöyle tanımlar:

İhtiyaç: İnsanı, gereksinme duyulan bir şeye yönelten duygu, gereksinim.

İstek: Bir şeyi elde etme, yapabilme dileği, arzusu.

İnsanların varlığını sürdürebilmesi yönünden en temel ihtiyaçları beslenme, giyinme ve barınma ihtiyaçlarıdır. Bunlar en alt düzeyde karşılanmadan insanların varlığını sürdürmesi zor, hatta bazı durumlarda olanaksızdır. Bu ihtiyaçlar karşılandıktan sonra daha fazlası istek olarak değerlendirilebilir. Aslında, ihtiyaç ile istek arasındaki sınırı belirlemek pek o kadar kolay değildir. Bu sınır zaman ve mekâna göre değişebilir. Örneğin, 1950’li yıllarda radyo, buzdolabı, tuvalet kâğıdı ve bulaşık deterjanı gibi mallar lüks tüketim malları iken bugün bunlar ihtiyaç duyulan tüketim malları konumundadırlar. Günümüzde birçok aile için buzdolabı, çamaşır makinesi ve televizyon gibi tüketim malları ihtiyaç duyulan mallar olmasına karşın; yazlık ev, yat, Mercedes marka otomobil, Rolex marka kol saati, havyar ve video kamera gibi mallar istek duyulan mallardır. O zaman, sınırsız olan ihtiyaçlar

değil, fakat isteklerdir. İnsanların istekleri sınırsızdır. Dolayısıyla, ekonomiyi tanımlarken ihtiyaçlar yerine isteklerin sınırsız olduğu belirtilmelidir.

İnsanlar ihtiyaç veya sadece istek güdüsüyle, gelirleri olanak verdiği ölçüde, çeşitli mal ve hizmetlerden satın alıp bunları kullanırlar. İnsanların bu mal ve hizmetleri ihtiyaç veya isteklerini karşılamak amacıyla satın alıp kullanmalarına, kısaca, tüketim denir. (...) (TE)

2. Soru: Kazanım (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.

(...) Bir ekonominin gelişmişlik derecesi, başka bir deyişle o ekonomi ortamında yaşayan bireylerin erişebilecekleri tatmin düzeyi, sahip olunan kaynakların nicelik ve nitelikleriyle sınırlıdır. Üretim faktörlerinin en önemlisi emektir. Emek faktörü olmadan herhangi bir malın üretimi ya da bir hizmetin karşılanması düşünülemez. Üretimde ne kadar makineleşmeye (otomasyona) gidilirse gidilsin, emek faktörünü ortadan kaldırmak mümkün değildir. Bir ülkedeki mevcut emek miktarı, o ülkedeki tüm nüfustan çalışamayacak yaştaki ihtiyarların ve çocukların sayısının çıkarılmasıyla elde edilir. Dolayısıyla gerçek emek miktarı nüfusun oldukça altındadır.

Kıtlıkla savaşta, ihtiyaçları gidermeye yarayan mal ve hizmetlerin üretiminde emeğin üzerine uygulandığı yer, toprak, orman, yeraltı zenginlikleri, akarsular, göller ve denizler, güneş enerjisi, doğal kaynakları oluşturmaktadır. Şu hâlde doğal kaynakları, “insanın üretim esnasında doğada hazır bulduğu ya da doğanın üretim için kendisine sunduğu tüm yararlı unsurlardır” diye tanımlayabiliriz. Doğal kaynakların en önemlisi ekilebilir topraklar olduğundan, doğal kaynaklara bazen kısaca “toprak” denilmektedir.

Üretim faktörü olarak sermayeden söz edildiğinde daima fiziksel anlamda sermayeden söz edilir. Üretim faktörü olarak sermaye (fiziksel sermaye), üretimde emeğin verimini arttıran, yol, baraj, fabrika, tesis, araç, gereç, aygıt, donatım vb. gibi, daha önce insanlar tarafından üretilmiş olan üretim araçlarıdır. Şu hâlde, doğal kaynakla sermaye arasındaki en önemli fark, birinin insanoğlu tarafından doğada hazır bulunmuş olmasına karşın, diğerinin elde edilmiş yani üretilmiş olmasıdır. Örneğin, çimento fabrikasında fabrikanın yeri, su, üretimde girdi olarak kullanılan petrol, toprak vb. doğal kaynak; fabrika binası, makineler, fabrikanın yolu, vb. sermayedir.

Üretim faktörlerinin (emek, toprak ve sermaye) bir araya getirilerek üretime koşulması için bir dördüncü faktöre gerek vardır ki buna müteşebbis faktörü denilmektedir. Müteşebbis üç faktörü bir araya getirerek, toplumun ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetlerin üretimini

gerçekleştirir. İşin riskini ve geleceğin belirsizliğini üstlenen müteşebbis gerçek kişi olabileceği gibi, şirket ya da kamu kuruluşu da olabilir. (...) (ZD)

Yukarıdaki metne göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Bir ülkede yaşayan çalışamayacak durumdaki yaşlılar ve çocuklar, o ülkenin emek gücüne dâhil edilmez.

B) Fabrikalarda üretim makinelerine dayalı olsa da makineleri çalıştıracak insan gücüne her zaman ihtiyaç duyulmaktadır.

C) Bir işyerinin bulunduğu yer, doğal kaynak olarak nitelendirilebilir.

D) Akaryakıtın hammaddesi, bir akaryakıt firmasının sermayesini oluşturmaktadır. (Y)

E) Girişimciler olmadan üretim faktörlerinden mal ve hizmet ortaya çıkarmak mümkün görünmemektedir.

3. Soru: Kazanım (O.4.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verilerin metinle ilişkisini anlar.

(...) Tabloda, üretilebilecek beş farklı cep telefonu ve sanayi robotu bileşimi verilmiştir. A alternatifi, eğer tüm kaynaklar sanayi robotu üretiminde kullanılırsa 10.000 adet sanayi robotu üretilebileceğini ve hiç cep telefonu üretilmeyeceğini göstermektedir. Buna karşılık E alternatifi, eğer tüm kaynaklar cep telefonu üretiminde kullanılırsa maksimum 4.000.000 adet cep telefonu üretilebileceğini ve hiç sanayi robotu üretilmeyeceğini göstermektedir. B alternatifine göre 1.000.000 cep telefonu üretilirse 9.000 adet sanayi robotu üretilebileceğini göstermektedir. C alternatifine göre ise 7.000 adet sanayi robotu üretilirse 2.000.000 adet cep telefonu üretilmektedir. (...) (MÖ)

Aşağıdaki tablolardan hangisi, yukarıdaki metinle ilişkili tablo olabilir?

A)

Üretim Alternatifleri	Cep Telefonu (milyon adet)	Sanayi Robotu (bin adet)
A	0	11
B	1	9
C	2	8
D	3	5
E	4	0

B)

Üretim Alternatifleri	Cep Telefonu (milyon adet)	Sanayi Robotu (bin adet)
A	0	10
B	2	9
C	4	7
D	6	4
E	8	0

C)

Üretim Alternatifleri	Cep Telefonu (milyon adet)	Sanayi Robotu (bin adet)
A	0	10
B	1	8
C	2	6
D	3	4
E	4	0

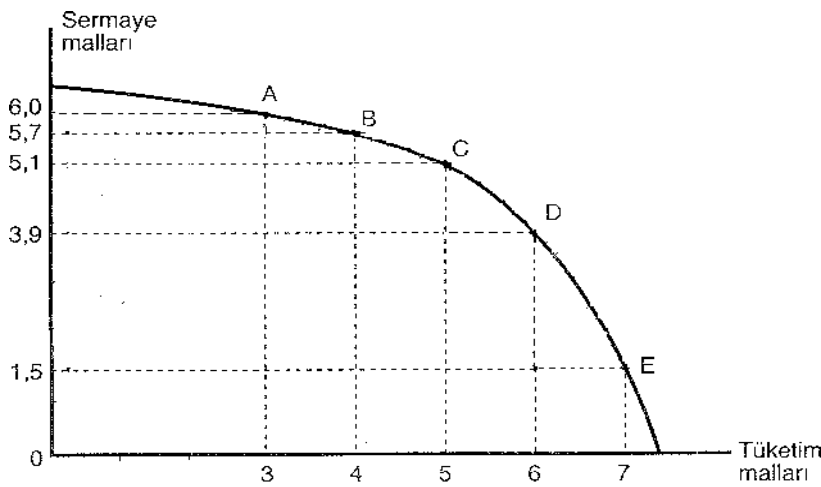
D) (D)

Üretim Alternatifleri	Cep Telefon (milyon adet)	Sanayi Robotu (bin adet)
A	0	10
B	1	9
C	2	7
D	3	4
E	4	0

E)

Üretim Alternatifleri	Cep Telefonu (milyon adet)	Sanayi Robotu (bin adet)
A	0	10
B	1	9
C	3	7
D	5	4
E	7	0

4. Soru: Kazanım (O.4.2) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verileri yorumlar.

Şekil 1. Üretim imkânları eğrisi (TE)

Yukarıdaki üretim imkânları eğrisine göre aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Tüketim mallarının üretimi 3 birimden 4 birime çıkarıldığında ortaya çıkan fırsat maliyeti 0,3 birim daha az sermaye malı üretimidir.
- B) Tüketim mallarının üretimi 4 birimden 5 birime çıkarıldığında ortaya çıkan fırsat maliyeti 0,6 birim daha az sermaye malı üretimidir.
- C) Tüketim mallarının üretimi 5 birimden 6 birime çıkarıldığında ortaya çıkan fırsat maliyeti 1,3 birim daha az sermaye malı üretimidir. (Y)
- D) Tüketim mallarının üretimi 6 birimden 7 birime çıkarıldığında ortaya çıkan fırsat maliyeti 2,4 birim daha az sermaye malı üretimidir.
- E) Tüketim mallarının üretimi 3 birimden 7 birime çıkarıldığında ortaya çıkan fırsat maliyeti toplam 4,5 birim daha az sermaye malı üretimidir.

5. Soru: Kazanım (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.

(...) Bir sosyal bilim olarak ekonominin temelleri antik çağda Yunanistan'daki bazı filozofların ekonomiye ilişkin görüşlerine kadar uzanır. Ekonomi kelimesinin kaynağını Yunanca'daki "oika" (ev) ve "numos" (kural) kelimelerinden oluşan ve "ev yönetimi" anlamına gelen "oikonomia" kelimesi teşkil eder. Daha sonraki dönemlerde de ekonomi ile ilgili çeşitli görüşler öne sürülüp geliştirilmişse de, bir sosyal bilim olarak ekonominin ortaya çıkışı 18. yüzyılda ilk defa İngiltere'de başlayıp sonra diğer Avrupa ülkelerine ve Amerika'ya yayılan Sanayi Devrimi yıllarına ve özellikle de İskoçyalı felsefe profesörü Adam Smith'in (1723-1790) kısa adı Ulusların Zenginliği (The Wealth of Nations) olan kitabının yayınlandığı 1776 yılına kadar gider. Bu kitap ekonomi konularını sistematik bir şekilde ele alıp inceleyen ilk çalışma olduğu için Adam Smith'e ekonominin kurucusu unvanını kazandırmıştır. Smith kitabında serbest ticaret ve serbest piyasa ekonomisini savunmuş, kişilerin kendi çıkarlarını en iyi yine kendilerinin bilebileceğini vurgulamıştır. Devlet müdahaleciliği ve monopollerin olmadığı, tam rekabetin bulunduğu piyasalarda kişiler kendi çıkarları için en iyi kararları verirken, dolaylı olarak toplum için de en iyi kararları vermiş olurlar. Adam Smith bu temel görüşleri çerçevesinde klasik okulun (görüşün) de kurucusu olarak kabul edilir. Adam Smith ile başlayan ve daha sonra başka ekonomistler tarafından geliştirilen klasik okul, 1929 yılından 1939 yılına kadar süren

Büyük Ekonomik Kriz’e (The Great Depression) gelinceye kadar etkinliğini sürdürmüştür. (...)(TE)

Aşağıdaki bilgileri, dinlediğiniz metne göre değerlendiriniz.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) Adam Smith’e göre toplum için en iyi kararları ()/()/() vermenin ön koşulu, kişilerin kendileri için en iyi kararları vermeleridir. (D)

B) Adam Smith’ göre kişiler en iyi kararları, devlet ()/()/() müdahalesinin ve tekellerin olmadığı ekonomilerde verirler. (D)

C) Adam Smith’in görüşleriyle kurulmasına öncelik ()/()/() ettiği klasik okul günümüzde de etkisini sürdürmektedir. (Y)

D) Adam Smith, ekonomik anlamda en değerli ve ()/()/() geçerli görüşleri ortaya atarak tarihe geçmiştir. (İ)

6. Soru: Kazanım (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

“Ekonomi, sınırsız istek, kıt kaynak, mal ve hizmet, üretim, fırsat maliyeti” kavramlarını kullanarak kısa bir yazı yazınız.

Cevap: Ekonomi, insanların sınırsız isteklerinin kıt kaynaklarla en iyi nasıl tatmin edileceğini inceleyen bir sosyal bilim dalıdır. Kaynaklar sınırlı olduğu için, üretilebilecek mal ve hizmetler de sınırlıdır. Dolayısıyla, insanlar mal ve hizmet üretiminde, tercihler yapmak zorundadır. Tercihlerin yapılması da fırsat maliyetlerinin varlığını ifade eder. (TE)

7. Soru: Kazanım (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.

A) Üretimin en düşük maliyetle gerçekleştirilmesi, üzerinde dikkatle durulması gereken bir konudur.

B) Üretimin çevre kirliliğine neden olup olmayacağı üzerinde dikkatle durulması gereken bir konudur.

Yukarıdaki cümleleri, “bir yandan...diğer yandan” dil yapısını kullanarak tek bir cümle hâlinde yeniden yazınız.

Cevap: Bir yandan üretimin en düşük maliyetle gerçekleştirilebilmesi, diğer yandan üretimin çevre kirliliğine neden olup olmayacağı, üzerinde dikkatle durulması gereken konulardır. (TE)

8. Soru: (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.

Mikroiktisat ve makroiktisat ayrımını, inceledikleri konuları ifade ederek bir paragraf hâlinde açıklayınız.

Cevap: Mikroiktisat, iktisadın insan davranışı ve insanların piyasa, endüstri ve firma gibi nispeten küçük birimlerle ilişkili tercihlerini inceleyen bölümüdür. Burada temel yoğunlaşma konuları, bireysel firmalar ve hane halkları ile özellikle ürün ve kaynak piyasalarıdır. Makroiktisat ise iktisadın, bir bütün olarak ekonomiyi ve toplulaştırılmış ekonomik davranışı inceleyen bölümüdür. Makroiktisat, millî gelir, para, bankacılık, enflasyon, ekonomik büyüme gibi makro konuları inceler. (MÖ)

9. Soru: Kazanım (Y.2.2) Alanla ilgili yazılarını Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazar.

A) herhangi bir piyasada malın fiyatının nasıl belirlendiği/ üzerinde durur/ bir tüketicinin maksimum fayda elde etmek için parasını nasıl harcayacağı/ bir firmanın üretim ve maliyet yapısı ve bu yapı ile ait olduğu ürün piyasasında nasıl davranacağı/ gibi konular/ mikroekonomi

B) inceler/ makroekonomi/ ekonomideki toplam gelir, toplam tüketim, toplam tasarruf, toplam yatırım ve genel fiyat düzeyi gibi makro değişkenlerin nelerden etkilendiklerini/ ve /ekonomide tam istihdam, fiyat istikrarı ve ekonomik büyüme gibi temel hedeflerin nasıl elde edilebileceğini/ buna karşılık

Yukarıda sıralanmış cümleleri kurallı birer cümle yaparak bir paragraf hâlinde yazınız.

Cevap: Mikroekonomi, herhangi bir piyasada malın fiyatının nasıl belirlendiği, bir tüketicinin maksimum fayda elde etmek için parasını nasıl harcayacağı, bir firmanın üretim ve maliyet yapısı ve bu yapı ile ait olduğu ürün piyasasında nasıl davranacağı gibi konular üzerinde durur. Buna karşılık makroekonomi, ekonomideki toplam gelir, toplam tüketim, toplam tasarruf, toplam yatırım ve genel fiyat düzeyi gibi makro değişkenlerin nelerden etkilendiklerini ve ekonomide tam istihdam, fiyat istikrarı ve ekonomik büyüme gibi temel hedeflerin nasıl elde edilebileceğini inceler. (TE)

10. Soru: Kazanım (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.

(...) Ülkelerin ekonomik sistemleri ne olursa olsun, o ülkeyi yöneten iktidar kim olursa olsun veya ülkeler ne kadar zengin veya fakir olurlarsa olsunlar, yanıtını bulmaları gereken bazı temel ekonomik sorular vardır. Bunlar, hangi malların ne kadar, nasıl ve kimin için üretileceği sorularıdır. Bu sorular iktisatçılar tarafından iktisadi sorun olarak da adlandırılmaktadır. İktisadi sorun, ülkenin kıt kaynaklarının nasıl dağıtılacağı ile ilgilidir. (...) (MÖ)

Soru: Yukarıdaki bilgilerden hareketle iktisadi sorun olarak ifade edilen “Ne? Ne kadar? Nasıl? Kimin için?” sorularını sözlü olarak kısaca açıklayınız.

Cevap: Ekonomide ne gibi mal ve hizmetler üretilecek ve ne miktarda üretilecektir? Bu sorular kaynakların sınırlılığı, tercihler ve fırsat maliyeti kavramlarını içermektedir. Üretim faktörleri sınırlı olduğu için üretilebilecek mal ve hizmetler de sınırlıdır. Onun için bir tercih yapılması gerekmektedir. Üretimine karar verilen mal ve hizmetler nasıl üretilecektir? Yani üretimde nasıl bir teknoloji kullanılacaktır? Sermayenin bolluğuna bağlı olarak makineye bağlı teknolojiler mi kullanılacak, yoksa iş gücüne bağlı üretim mi yapılacaktır? Mal ve hizmetler kimin için üretilecek, yani bu mal ve hizmetler kimler tarafından tüketilecek? Bu soru gelir dağılımıyla ilgilidir. Üretilecek malın hangi gelir grubuna göre üretileceği toplumsal adalet ve huzur dikkate alınarak belirlenmelidir. (TE)

11. Soru: Kazanım (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.

(...) Aynı gereksinmeyi karşılayan ve birbirinin yerine kullanılabilen mallardır. Örneğin, yağ gereksinimi, tereyağı veya margarin ile karşılanabilir. Mal fiyatındaki değişme ile malın talebindeki değişme arasında doğru yönlü bir ilişki vardır. (...)

Yukarıda sözü edilen mallara ne ad verilmektedir?

- A) Tamamlayıcı mallar
- B) İkame mallar (D)
- C) Dayanıklı mallar
- D) Dayanıksız mallar
- E) Nihai mallar

12. Soru: Kazanım (O.4.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verilerin metinle ilişkisini anlar.

Bir malın arzı denildiğinde, belirli bir dönemde, üreticilerin çeşitli fiyatlarda ürettikleri ve satmak amacıyla piyasaya sundukları mal miktarları anlaşılır. O nedenle bir buzdolabı üreticisinin ürettiği 1000 adet buzdolabından sadece 750 tanesini satmak amacıyla piyasaya sunuyorsa; arz miktarı, üretilen miktar değil 750 olur. Eğer sadece belirli fiyattan üretilmek ve satılmak istenen miktar söz konusu ise ona da arz edilen miktar denir. Bir malın arz edilen miktarı ile fiyatı arasındaki ilişki arz yasası ile ifade edilir. Arz yasasına göre, bir malın fiyatı arttıkça arz edilen miktarı da artar; azaldıkça azalır. Dolayısıyla bir malın arz edilen miktarı ile fiyatı arasında pozitif ilişki vardır. (MÖ)

Metinde verilen bilgilere göre, aşağıdaki tablolardaki fiyat-miktar ilişkilerinden hangisi arz yasasına uygundur?

A)

Arz Edilen Muz Fiyatı	Arz Edilen Muz Miktarı
1,00	0
0,75	2
0,50	4
0,25	6
0,00	8

B)

Arz Edilen Muz Fiyatı	Arz Edilen Muz Miktarı
0,00	8
0,25	6
0,50	4
0,75	2
1,00	0

C)

Arz Edilen Muz Fiyatı	Arz Edilen Muz Miktarı
0,00	0
0,25	2
0,50	4
0,75	2
1,00	0

D)

Arz Edilen Muz Fiyatı	Arz Edilen Muz Miktarı
1,00	0
0,75	2
0,50	4
0,25	6
0,00	8

E) (D)

Arz Edilen Muz Fiyatı	Arz Edilen Muz Miktarı
0,00	0
0,25	2
0,50	4
0,75	6
1,00	8

13. Soru: Kazanım (O.4.2) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verileri yorumlar.

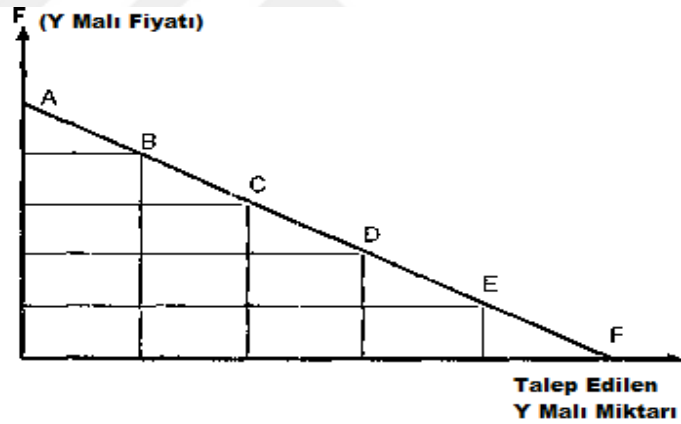
(...) Talep denildiğinde, "belirli bir malın piyasasında, belirli bir dönemde, o malın fiyatı dışındaki etkenler değişmemek kaydıyla, çeşitli fiyatlardan tüketicilerin söz konusu maldan satın almak istedikleri miktarlar" kastedilir. Belirli varsayımlar altında, çeşitli fiyatlardan tüketicilerin satın almak istedikleri miktarlar alt alta yazıldığında, bir tablo (çizelge ya da şedül) elde edildiğinden, bu talep kavramı, aynı zamanda tablo anlamında talebi ifade etmektedir. (...) (ZD)

Buna göre aşağıdaki tabloda verilen bilgileri, şekilde boş bırakılan yerlere uygun bir biçimde yerleştiriniz.

Tablo 1.

A Ailesinin Y Mal Talep Tablosu

Fiyat (F)	Talep Edilen Y Malı Miktarı
A	0
B	2
C	4
D	6
E	8
F	10

14. Soru: Kazanım (O.4.2) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verileri yorumlar.

(...) Piyasada belirli bir malın fiyatı ancak, o malı satın almak isteyenlerle satmak isteyenlerin, piyasada karşı karşıya gelmesi ile oluşur. Arz ve talep, piyasada karşılaştığı zaman, arz edilen miktarla talep edilen miktarı birbirlerine eşit kılan fiyat, denge fiyatıdır. Denge fiyatının neden arz edilen miktarla talep edilen miktarı eşit kılan fiyat olduğunu tablo yardımıyla açıklamaya çalışalım. Belirli bir piyasada, belirli bir X malının arz ve talep çizelgelerinin Tablodaki gibi olduğunu varsayalım. Arz edilen ve talep edilen miktarın birbirine eşit olduğu, ya da arz ve talep eğrilerinin kesiştiği fiyat -ki örneğimizde 20 TL'dir- piyasa fiyatı olmaktadır. Söz konusu malın piyasada tek fiyatı olacak ve -arz ile

talebi etkileyen o malın fiyatı dışındaki koşullar sabit kaldığı sürece- bu fiyat değişmeyecektir. Zira piyasa fiyatını oluşturan denge, kararlı denge niteliğindedir. (...) (ZD)

Tablo: 2

X Malının Arz ve Talep Çizelgesi

Fiyat (TL)	Talep Edilen Miktar (Birim)	Arz Edilen Miktar (Birim)
5	180	0
10	160	40
15	140	80
20	120	120
25	100	160
30	80	200
35	60	240

Yukarıdaki tabloya göre aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) X malının belirlenen en düşük fiyatında talep fazlası en yüksek düzeyde olur.
- B) X malının belirlenen en yüksek fiyatında arz fazlası en yüksek düzeyde olur.
- C) X malının denge fiyatı 20 TL'dir.
- D) X malının fiyatı, denge fiyatının altındayken fiyatın eğilimi düşme yönünde olur. (Y)
- E) X malının fiyatı, denge fiyatının üstündeyken fiyatın eğilimi düşme yönünde olur.

15. Soru: Kazanım (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

(...) Arz kanununa göre (diğer etkenler sabit kalmak üzere) arz edilen miktar ile fiyat arasında pozitif bir ilişki vardır. Bir malın fiyatı arttıkça arz edilen miktarı da artar. Fiyatı azaldıkça arz edilen miktarı da azalır. (...) (TE)

Arz kanununu “üretim, firma, arz edilen miktar” kavramları ve “arz etmek, satış yapmak, kâr etmek” fiillerini kullanacağınız bir örnekle açıklayınız.

Cevap: Buzdolabı üretimi yapan bir firma düşünelim. Buzdolabı fiyatlarının düştüğünü gören bu firma, piyasaya arz ettiği buzdolabı miktarını azaltacaktır; bunun tam tersine fiyatlar yükseldiğinde daha fazla satış yapmak ve daha fazla kâr etme isteğine bağlı olarak piyasaya arz ettiği buzdolabı miktarını arttıracaktır.

16. Soru: Kazanım (Y.2.3) Alanla ilgili yazılarını, yazım ve noktalama hatası yapmadan yazar.

Arz ve talebin bir araya gelmesiyle piyasa oluşur(:) Piyasada tüketicilerin arzusu ve çıkarı fiyatın düşük olması yönünde, firmaların arzusu ve çıkarı ise fiyatın yüksek olması yönündedir. Genel anlamda, denge, zıt güçler arasında bir uzlaşmayı ifade eder. Piyasada(da) tüketicilerin ve firmaların çıkarları zıt yönlerdedir(.) çakışmaktadır. Fiyat, denge noktasından yüksek olduğunda arz edilen miktar talep edilen miktardan fazla olacak ve bir arz fazlası oluşacaktır; piyasa dengede olmayacaktır. (f)iyat, denge noktasının altında olduğunda ise talep edilen miktar arz edilen miktardan fazla olacak ve bir talep fazlası oluşacaktır; yine piyasa (da) denge olmayacaktır. Ancak talep edilen miktar ile arz edilen miktarı birbirine eşitleyen fiyat denge fiyatıdır ve piyasa bu fiyatta dengededir. (İP)

Yukarıdaki metinde yer alan yazım ve noktalama yanlışlarını düzeltiniz.

Cevap: (...) Arz ve talebin bir araya gelmesiyle piyasa oluşur. Piyasada tüketicilerin arzusu ve çıkarı fiyatın düşük olması yönünde, firmaların arzusu ve çıkarı ise fiyatın yüksek olması yönündedir. Genel anlamda, denge, zıt güçler arasında bir uzlaşmayı ifade eder. Piyasada da tüketicilerin ve firmaların çıkarları zıt yönlerdedir, çakışmaktadır. Fiyat denge noktasından yüksek olduğunda arz edilen miktar talep edilen miktardan fazla olacak ve bir arz fazlası oluşacaktır; piyasa dengede olmayacaktır. Fiyat denge noktasının altında olduğunda ise talep edilen miktar arz edilen miktardan fazla olacak ve bir talep fazlası oluşacaktır; yine piyasada denge olmayacaktır. Ancak talep edilen miktar ile arz edilen miktarı birbirine eşitleyen fiyat denge fiyatıdır ve piyasa bu fiyatta dengededir. (...) (TE)

17. Soru: Kazanım (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.

(...) Yalnızca bir tek firmanın olduğu piyasadır. Bu piyasanın varlığı, gerçek dünyada çok az rastlanan bir durumdur. Ne var ki bu piyasanın koşullarına benzer şekilde işleyen piyasalar çoktur. Piyasada tek bir firma olduğundan tek firmayla endüstri aynı anlama gelmektedir. Piyasada, firmanın ürettiği malı ikame edecek başka bir mal yoktur. Örneğin aydınlatma amacıyla üretilen elektriği ikame eden başka bir mal yoktur. (...) (İP)

Yukarıda sözü edilen piyasa türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Faktör piyasası
- B) Tam rekabet piyasası
- C) Monopol Piyasası (D)
- D) Oligopol Piyasası
- E) Monopolcü Rekabet Piyasası

18. Soru: Kazanım (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.

(...) Tam rekabetin temel çizgisi tek tek firmaların ön plana çıkmamaları, yani kişiselleşmemesidir. Tam rekabet piyasasını diğer piyasalardan ayıran en önemli özellik, alıcı ve satıcıların tek başlarına fiyatlar üzerinde hiçbir etkilerinin olmamasıdır. Tam rekabet piyasasında alıcılar ve satıcılar fiyatı veri olarak kabul etmek durumundadır. Fiyatın veri olması alıcı ve satıcıların ürün fiyatları üzerinde kontrol gücüne sahip olmamaları demektir. Tam rekabet koşullarında çalışan bir firma bütün malını piyasada oluşmuş fiyattan satabilir. Eğer üretici daha fazla kâr etmek için fiyatını yükseltirse, tüketiciler aynı malı diğer bir firmadan satın alacaklarından, malını satamayacaktır. Görüldüğü üzere tam rekabet piyasasında bir firmanın sattığı malın fiyatını kontrol etmesi gibi ya da malına istediği fiyatı koymasına gibi bir durum söz konusu değildir. Özetle, tam rekabetçi bir firma fiyatı belirleyemez. (...) (İP)

Metne göre tam rekabet piyasasının en temel özelliği nedir?

- A) Tam rekabet piyasasında rekabetten kaçan firmalara yer yoktur.
- B) Tam rekabet piyasasında rekabet, adil olmalıdır.
- C) Tam rekabet piyasasında tekelleşmeye yer yoktur. (D)

D) Tam rekabet piyasası, satıcılar açısından en ideal piyasa türüdür.

E) Tam rekabet piyasasında fiyatların kontrolü tüketicide değil üreticidedir.

19. Soru: Kazanım (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.

(...) Monopol yalnızca bir tek firmanın olduğu piyasadır. Bu nedenle monopol tam rekabet piyasasıyla taban tabana zıt bir piyasadır. Tıpkı tam rekabet piyasası gibi monopol piyasası da gerçek dünyada çok az rastlanan bir durumdur. Ne var ki monopol piyasası koşullarına benzer şekilde işleyen piyasalar çoktur. O hâlde monopol piyasasının incelenmesi son derece önemlidir. Piyasada tek bir firma olduğundan tek firmayla endüstri aynı anlama gelmektedir. Monopolcü firmanın ürettiği malı ikame edecek başka bir mal yoktur. Örneğin aydınlatma amacıyla üretilen elektriği ikame eden başka bir mal yoktur.

Monopol piyasası denildiğinde, tek satıcının bulunduğu, satılan malın yakın ikamesinin olmadığı ve başka firmaların piyasaya olası girişine karşı engellerin olduğu bir piyasa düşünülmelidir. (...) (İP)

Dinlediğiniz metinde verilen bilgilerden hareketle, monopol piyasası ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Monopol piyasasının örneklerine rastlamak az da olsa mümkündür.

B) Monopol anlayışına göre, Türkiye’de çelik üreten tek bir firma olsaydı çelik endüstrisi o firmadan ibaret olurdu.

C) Tekelci firmanın ürettiği malın yerine kullanılabilecek başka bir mal üretilirse o firmanın tekelliği ortadan kalkabilir.

D) Tekelci firmalar, mevcut durumlarını koruyabilmek adına diğer firmaların üretimine müdahale ederler.

E) Devlet, tekelci firmaları ortadan kaldırarak piyasada tam rekabeti sağlamalıdır. (Y)

20. Soru: Kazanım (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

(...) Monopolcü rekabet piyasasında tam rekabet piyasasına benzer şekilde birbiriyle rekabet eden çok sayıda firma bulunmaktadır. Yalnız bu firmalar tam rekabet piyasasında olduğu gibi homojen bir mal yerine birbirinin yerine kolayca ikame edilebilecek

farklılaştırılmış mallar üretmektedirler. Farklılaştırılmış mallar üretilmesi, diğer bir deyişle ürün farklılaştırması, monopolcü rekabet piyasasının en önemli özelliği olup, birbiriyle rekabet hâlinde olan firmalara aynı zamanda bir çeşit monopol gücü kazandırmaktadır. (...) (TE)

Yukarıdaki metinde ürün farklılaştırmanın monopolcü rekabet piyasasındaki önemi vurgulanmaktadır. “Ürün farklılaşması, müşteri, kalite, marka, taksitli satış” kavramları ve “piyasaya sürmek, öne çıkmak” fiillerini kullanarak firmaların ürün farklılaştırması yöntemlerini, bir cümleyle örneklendiriniz.

Cevap: Firmalar, aynı ihtiyacı karşılayan ürünlerin farklılaşmasını sağlayabilmek ve müşterileri kendilerine çekebilmek için birbirine yakın kalitedeki malları farklı marka altında piyasaya sürebilirler, ayrıca taksitli satış gibi seçeneklerle öne çıkabilirler.

21. Soru: Kazanım (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.

A) Ürün farklılaştırması, gerçekten farklı bir ürün geliştirerek gerçekleştirilebilir.

B) Ürün farklılaştırması, tüketicilerin gözünde ürünün diğerlerine göre farklı olduğu algısı yaratılarak gerçekleştirilebilir.

Yukarıdaki cümleleri “ya...ya da” dil yapısını kullanarak tek bir cümle hâlinde yeniden yazınız.

Cevap: Ürün farklılaştırması; ya gerçekten farklı bir ürün geliştirerek ya da tüketicilerin gözünde ürünün diğerlerine göre farklı olduğu algısı yaratılarak gerçekleştirilebilir.

22. Soru: Kazanım (Y.3.2) Alanla ilgili bilgilerini yazarken düşünceyi geliştirme tekniklerinden uygun olanlarını kullanır.

(...) Oligopol piyasasının en önemli özelliği; her firmanın fiyat, miktar, reklam harcamaları gibi konularda verdiği kararlarda rakiplerinin olası tepkilerini dikkate alma zorunluluğudur. Dolayısıyla oligopol piyasasındaki firmalar karşılıklı olarak birbirlerine bağımlıdır. Oligopol piyasası ile günlük yaşantımızda da çok sık karşılaşırız. Örneğin bilgisayarınızda kullandığınız işlemci ya Intel ya da AMD firması tarafından üretilmiştir. Uzaktan kumandanızın içindeki pil büyük ihtimalle ya Duracell ya da Energizer

markalıdır. Uzun mesafeli bir uçak yolculuğu yaparsanız bineceğiniz uçak ya Boeing ya da Airbus firmalarından biri tarafından üretilmiştir. Saydığımız bu örneklerin hepsinde sadece iki büyük firma rekabet etmektedir. Diğer birçok piyasada, az sayıda firmanın maksimum kâr elde edebilmek için rekabet ettiklerini söyleyebiliriz. (...) (MÖ)

Yukarıdaki metinde oligopol piyasasındaki firmaların birbirlerine bağımlılığı vurgulanmış, bu tür piyasalarda rekabet eden firmalar örneklendirilmiştir. Yapılan açıklama ve verilen örneklerden hareketle ikiden çok firmanın rekabet ettiği oligopol piyasasına cep telefonu hattı sağlayan firmalardan örnek veriniz ve bu firmaların birbirlerine bağımlılığının nasıl olabileceğini açıklayınız.

Cevap: Türkiye’de cep telefonlarında kullanılan hat Turkcell, Avea ya da Vodafone firmalarından birisine aittir. Bu piyasada üç büyük firma rekabet etmektedir. Bu firmalardan bir tanesi telefonla bir dakika konuşmanın ücretini düşürdüğünü duyursa aradan çok süre geçmeden, diğer iki firmanın da müşterilerini kaybetmemek ya da yeni müşterileri kendisine çekmek için benzer bir indirim yaptığını görebiliriz. Yani oligopol piyasasındaki bu firmalar, rakiplerinin davranışları karşısında birtakım stratejik kararlar almak durumundadır. (MÖ)

23. Soru: Kazanım (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Soru: Oligopol piyasasının ne tür bir piyasadır ve başlıca özellikleri nelerdir? Sözlü olarak kısaca ifade ediniz.

Cevap: Oligopol piyasası birbirine etki edebilecek az sayıda firmanın çok sayıda alıcıyla karşı karşıya olduğu bir piyasa türüdür. Oligopol piyasalarına girmek oldukça zordur; piyasalarda ölçek ekonomileri önemlidir; karşılıklı bağımlılık vardır; rekabet genellikle fiyatlar üzerinden değildir; firmalar birleşerek büyüme yoluna başvurabilirler. (TE)

24. Soru: Kazanım (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.

(...) “Büyük ekonomik kriz” kapitalist sistemi köklerinden sarstı. 1933 yılında Amerika’da işsizlik %25 düzeyine ulaştı. Çok sayıda firma iflas etti. New York’ta, iflas eden bazı iş adamları kendilerini gökdelenlerden aşağı atıp intihar ediyordu. Ekonomik kriz, sinema

dünyasında da yankılandı; Charlie Chaplin'in başrolde yer aldığı Modern Zamanlar filmi krizin hem üzüntü verici hem de güldürücü yönlerini gözler önüne seriyordu. Krizden etkilenmeyen Sovyetler Birliği'ndeki sosyalizm ve merkezî planlama, ekonomistlerin dikkatini ve ilgisini çekmeye başladı. Ekonominin tamamen serbest bırakılmaması gerektiği, devletin ekonomide bir rolü olabileceği fikri yavaş yavaş bazı ekonomistlerin düşüncelerinde yer etmeye başlıyordu. Örneğin, Amerika'da Roosevelt yönetiminin uyguladığı "Yeni Düzen" (New Deal) ve Türkiye'de devletçilik ve buna paralel olarak 1934 yılında uygulamaya konan "Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı" komünist bir sisteme geçmeden devletin ekonomide önemli rol almaya başladığının ilk işaretleriydi. (...) (TE)

Yukarıdaki metinde vurgulanmak istenen konu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Büyük ekonomik kriz Amerika'da işsizliğin aşırı derecede yükselmesine yol açmıştır.
- B) Büyük ekonomik kriz, insanları ümitsizliğe düşürerek intiharlara yol açmıştır.
- C) Büyük ekonomik kriz, mevcut ekonomi politikalarının değiştirilmesi gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. (D)
- D) Büyük ekonomik kriz, yarattığı büyük etkiyle filmlere dahi konu olmuştur.
- E) Büyük ekonomik krizin yaşandığı dönemde Sovyetler Birliği'nde sosyalizm ve merkezî planlama fikri uygulanmaktadır.

25. Soru: Kazanım (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.

- A) Makroekonominin kurucusu kabul edilen kişi kimdir?
- B) Modern ekonominin doğuşunu belirleyen kitapta, hangi ekonomik görüş eleştirilmektedir?
- C) Mikroekonomi ve makroekonominin birlikte ele alındığı ekonomik görüş hangisidir?
- D) Klasik öğreti, ekonomik krizin giderilmesine neden çare olamamıştır? (D)
- E) Ekonomi öğretisinin 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki değişimi nasıl olmuştur?

Aşağıdaki metinde, yukarıdaki sorulardan hangisinin cevabı bulunmamaktadır?

Klasik öğretinin büyük ekonomik krizi açıklayamaması ve krizin giderilmesine bir çare olamaması üzerine ekonomistler yeni çözüm önerileri geliştirmeye çalıştılar. Bu ekonomistler arasında meseleyi en iyi analiz edip bazı önemli çözüm önerileri getiren John

Maynard Keynes oldu. Keynes (1883-1946), 1936 yılında yayınlanan istihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi (The General Theory of Employment, Interest and Money) adlı kitabında klasikleri eleştiriyor ve kendi görüşlerini ortaya koyuyordu. Keynes'in görüşleri Amerika ve Avrupa'da çok etkili oldu ve özellikle 2. Dünya Savaşı'nın ardından ekonomi öğretiminde modern makroekonominin temellerini oluşturdu. Büyük ekonomik krizden önce ekonomi öğretiminde klasik ve klasik okulun bir uzantısı olan neo-klasik okul hâkimdi. Neo-klasik okulun öğretiminde mikro ve makroekonomi ayrımı yoktu. Ağırlıklı olarak mikroekonomi konuları matematiksel yöntemlerle inceleniyordu. Büyük ekonomik kriz ve 1936 yılında basılan Keynes'in İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi adlı kitabı modern makroekonominin doğuşunu belirler. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomi öğretisi mikroekonomi ve makroekonomi diye ikiye ayrıldı ve bu çerçevede Keynes modern makroekonominin kurucusu olarak ekonomik düşünce tarihindeki yerini aldı. (TE)

26. Soru: Kazanım (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.

(...) Üretim ve fiyatlardaki dalgalanmaların kontrol altında olmasını ifade eder. Bu kavramdan genellikle fiyatlar genel seviyesindeki artış sürecini ifade eden ve ekonomiyi olumsuz etkileyen enflasyonun kontrol altına alınması anlaşılır. Bu kavramın hâkim olmadığı ekonomilerde enflasyon, ekonomiyi bazı kimselerin kazanıp bazılarının da kaybettiği büyük bir kumarhaneye çevirir ve sınırlı kaynakların yanlış yönlendirilmesine neden olur; etkinlik, adil gelir dağılımı ve büyüme gibi temel ekonomik hedeflerin elde edilmesini güçleştirir. (...) (TE)

Yukarıda söz edilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Deflasyon
- B) Marjinal verimlilik
- C) Fiyat istikrarı (D)
- D) Cari ücret düzeyi
- E) Kalkınma

27. Soru: Kazanım (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.

(...) Friksiyonel işsizlik, emeğin normal yer değiştirmesine, mevcut işini terk edip başka bir iş arayışına bağlı bir işsizliktir. Kişiler pek çok nedenlerle işlerini terk ederler. İşlerini terk edenlerin yeni iş bulmaları zaman alır. (...) (İP)

Yukarıda ifade edilen “friksiyonel işsizlik” kavramının yakın anlamlısı aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) İradi işsizlik
- B) Gayri iradi işsizlik
- C) Mevsimlik işsizlik
- D) Geçici işsizlik (D)
- E) Gizli işsizlik

28. Soru: Kazanım (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.

A) Gayri safi yurt içi hasıla bir ülkenin sınırları içerisinde belirli bir dönemde üretilen tamamlanmış mal ve hizmetlerin piyasa değerine denir.

B) Tanımı basit gibi gözükür ancak gayri safi yurt içi hasılanın ölçülmesi o kadar kolay değildir.

Yukarıdaki cümleleri “her ne kadar...de” dil yapısını kullanarak tek bir cümle hâlinde yeniden yazınız.

Cevap: Gayri safi yurt içi hasıla bir ülkenin sınırları içerisinde belirli bir dönemde üretilen tamamlanmış mal ve hizmetlerin piyasa değerine denir, her ne kadar tanımı basit gibi gözükse de gayri safi yurt içi hasılanın ölçülmesi o kadar kolay değildir.

29. Soru: Kazanım (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.

(...) Ekonomik büyüme, ekonominin üretim kapasitesinin artırılması ve dolayısıyla daha fazla mal ve hizmet üretilmesidir. Zaman içinde bir taraftan ülkenin üretim faktörlerindeki artışlar, diğer taraftan teknoloji düzeyindeki gelişmeler nedeniyle ekonominin üretim

kapasitesi artar ve daha fazla mal ve hizmet üretilmesi olanağı ortaya çıkar. Üretim faktörleri içinde sermayenin yeri özellikle önemlidir. Yeni yatırımlar sonucu artan sermaye miktarı ülkede daha fazla istihdam ve gelir yaratır. Daha fazla yatırım için daha fazla tasarruf ve bu tasarrufları yatırımlara dönüştürecek girişimcilere ihtiyaç vardır. Nitelikli emek gücü de önemli olduğundan, “insan kaynaklarına yatırım” yapmanın ekonomik büyümedeki rolü fazladır. Örneğin, Japonya ve G. Kore gibi bazı ülkeler doğal kaynaklar bakımından fakirdir. Fakat nitelikli iş gücü ve girişimcileri sayesinde ekonomik büyüme büyük başarılar sağlamışlardır. (...) (TE)

Dinlediğiniz metne göre aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Doğal kaynakların yeterli olmadığı ülkelerin ekonomik olarak büyümesi mümkün değildir. (Y)
- B) Ekonomik büyüme, yeni iş alanlarının açılmasına ve istihdama katkı sağlar.
- C) Üretim kapasitesinin artması için üretim faktörlerinin artmış olması gerekir.
- D) Girişimciler, yatırım olanaklarını değerlendirerek ekonomik büyümeye katkı sağlarlar.
- E) Ekonomik büyümede çalışanların nitelikli olması önemli noktalardan biridir.

30. Soru: Kazanım (O.1.2) Alanıyla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Bir ülkede sadece kısıtlı sayıdaki belirli mallarda fiyat artışı varsa enflasyondan söz etmek mümkün değildir. (D)
- B) Deflasyon, ekonomik anlamda enflasyon kavramının zıddıdır. (D)
- C) Bazı durumlarda ortaya çıkan enflasyon ile ilgili olarak ekonomistler arasında görüş farklılığı bulunmaktadır. (D)
- D) Bir ülkede enflasyonun %10'u geçmesi, ekonomik krizle mücadele edildiğini göstermektedir. (Y)
- E) Enflasyon oranının önceden tahmin edilmesi, gerekli önlemleri almaya olanak sağlamaktadır. (D)

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu, aşağıdaki metne göre değerlendiriniz.

(...) Enflasyon, bir ekonomide fiyatlar genel düzeyinin sürekli artmasıdır. Kuşkusuz fiyatlardaki artış, sadece birkaç malda değil, ekonomideki tüm mallarda ya da en azından ekonomideki malların büyük bir çoğunluğu için söz konusu olmalıdır. Öte yandan bir ülkede enflasyondan söz edilebilmesi için fiyat artışlarının sürekli olması gerekir. Acaba bir ülkede fiyatlar her yıl ve aynı oranda, örneğin yılda % 30 oranında artarsa, söz konusu ülkede enflasyon var denilebilir mi? Bu konuda iktisatçılar arasında tam bir fikir birliği yoktur. "Enflasyon, bir ülkede fiyatlar genel düzeyindeki sürekli yükselmedir" diyen bazı ekonomistlere göre, fiyatların aynı oranda arttığı bir ülkede, enflasyondan söz edilemez. Bize göre, fiyatlar her yıl ya da her ay aynı oranda artıyorsa, söz konusu ülkede enflasyonun varlığından söz edilebilir. Ancak söz konusu ülkede enflasyon oranı önceden tahmin edilebilindiğinden, enflasyonun sakıncalarını ortadan kaldıracak tedbirlerin alınması kolay olacaktır. Bir başka deyişle, söz konusu ülkede enflasyonun tahribatını en aza indirecek savunma mekanizmaları gelişecektir. Enflasyonun tam tersine, yani fiyatlar genel düzeyinin düşmesine, deflasyon denilmektedir. (...) (ZD)

31. Soru: Kazanım (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.

(...) Dış ödemeler bilançosu (dengesi), bir ülkenin dış dünya ile olan ekonomik ilişkilerinin sistematik bir kaydı olup; belli bir dönemde (bir yıl gibi), o ülke ile yabancı ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin parasal karşılıklarını gösterir. (...) (TE)

Soru: Yukarıdaki bilgilerden yararlanarak bir ülkenin dış ödemelerde ortaya çıkan dengesizlik durumunu o ülkenin uluslararası ticaretinden yola çıkarak sözlü olarak ifade ediniz.

Cevap: Bir ülkenin dış ülkelerle yaptığı ticaret ithalat ve ihracat başlıkları altında ele alınabilir. İthalat, o ülkenin ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri diğer ülkelerden sağlaması; ihracat ise diğer ülkelerin ihtiyaç duydukları mal ve hizmetleri o ülkeden satın alması anlamına gelmektedir. Eğer bir ülke belirli bir sürede yaptığı ithalata karşılık daha az ihracat yaparsa gelirden fazla gider ortaya çıktığı için o ülkede dış ödemeler bilançosunda dengesizlik ortaya çıkabilir. (TE)

32. Soru: Kazanım (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Soru: Bir ülkenin ekonomik olarak büyümesini, GSYİH (gayri safi yurt içi hasıla) kavramından hareketle sözlü olarak ifade ediniz.

Cevap: GSYİH, bir ülke ekonomisinde belli bir dönemde (1 yıl) üretilen nihai mal ve hizmetlerin parasal değerleri toplamıdır. Bir ülkedeki GSYİH miktarının, önceki yıllara göre artış gösterdiği durumlarda o ülke ekonomisinin büyümesinden söz edilebilir ve o ülkede yaşam kalitesinin yükseldiği düşünülebilir. (NB)

33. Soru: Kazanım (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Soru: Mevsimlik işsizlik nedir? Örneklerle sözlü olarak açıklayınız.

Cevap: Bazı ekonomik faaliyetlerin belirli mevsimlerde yapılabilmesi sebebiyle ortaya çıkan işsizliğe mevsimlik işsizlik denir. Örneğin tarım sektöründe işler mevsimlere dağılmıştır. Hasat sonrası birçok kişi tarla işleri bittiği için işsiz kalırlar. Aynı şekilde turizm firmalarında çalışan kişiler de mevsim bitince işsiz kalırlar. Yazlık tesislerde çalışanlar kışın, kış sporları yapılan yerlerde çalışanlar ise yazın işsiz kalırlar. (NB)

Modül: İşletme

1. Ünite: İşletmeler ve İşletme Yönetimi

Metin Başlığı: İşletme Kavramı ve İşletme Bilimi

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Tümevarım, soru-cevap, anlatım, güdümlü yazma, tartışma

İçerik Hedefleri: İşletme ve işletme kavramının kapsamı, ilişkili olduğu kavramlar ile ilgili bilgi sahibi olma; işletmecilik biliminin kapsamına giren genel konuları kavrama

Kazanımlar

1. (O.1.3) Alanla ilgili bir metni, metne ilişkin genel bir fikir edinmek amacıyla göz atarak okur.
2. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
3. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
6. (Y.3.2) Alanla ilgili bilgilerini yazarken düşünceyi geliştirme tekniklerinden uygun olanlarını kullanır.
7. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
8. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: İktisadi mal ve hizmet, tedarik, malzeme, mülkiyet faydası, süreklilik, rekabet ortamı, dinamik, statik, fabrika, çevre

Hedef Fiiller: Kâr elde etmek, gerekli kılmak, tedarik etmek, üretim sürecinden geçirmek, faydalı hâle getirmek, faaliyet yürütmek

Metne Hazırlık

Kâr-zarar sözcükleri arasındaki anlam ilişkisi, aşağıdaki seçeneklerin hangisinde bulunmaktadır? Cevabınızı sözlükten bakarak kontrol ediniz.

- A) rekabet-yarış
- B) beşeri-insani
- C) dinamik-statik
- D) mülkiyet-sahiplik
- E) bolluk-kıtlık

1. Etkinlik: Metni Okuma

- A) Aşağıdaki metinde, koyu yazılan sözcük ve sözcük gruplarının geçtiği cümleleri okuyunuz.
- B) Bu sözcük ve sözcük gruplarının anlamlarını belirleyiniz.
- C) Bu sözcük ve sözcük gruplarından hareketle metnin içeriğini tahmin ediniz (O.1.3/O.1.2). *(Etkinliğin amacı, öğrencilerin metinde kullanılan alana özgü sözcük ve sözcük gruplarından hareketle metne ilişkin genel bir fikir edinmelerini sağlamaktır. Bu aşamadan sonra öğrencilerin metnin içeriğini tahmin etmeleri ve buna göre detaylı okuma yapmaları beklenmektedir.)*

Okuma Metni

Günümüzde, insan hayatının bütün yönlerini işletmeler çepeçevre kuşatmış bulunmaktadır. Her gün birçok işletme ile ilişkide bulunup, alışveriş yapmakta ve onlar vasıtasıyla ihtiyaçlarımızı gidermekteyiz.

İşletme kavramı iş kökünden gelmekte ve şu üç anlamı kapsamaktadır:

- i. Bir alet, makine veya benzeri bir aracı çalıştırma,
- ii. Çeşitli iş ve faaliyetlerin yapıldığı yer, yani **iş yeri**,
- iii. *Maddi ve beşeri fonksiyonlardan oluşan bir üretim birimi.*

Birincisi yalnız teknik, diğerleri ise sosyal ve teknik bir özelliğe sahiptir. Bu açıklamalardan sonra, işletme “kişi veya kurumların ihtiyaçlarını karşılamak üzere, üretim faktörlerini bir araya getirerek mal veya hizmet üreten/pazarlayan, sonunda maddi veya manevi bir kâr elde etmeyi amaçlayan iktisadi, teknik, sosyal ve hukuki birimler” olarak tanımlanabilir.

İşletmenin, her şeyden önce, başkaları için mal ve hizmet üreten bir fonksiyona sahip olduğu belirtilmelidir. İşletmeler başkaları için, daha teknik bir ifadeyle **pazar** için üretim yapar. Dolayısıyla, kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere üretim yapan kişi, grup ya da örgütler, işletme sayılmazlar.

İşletmeler iktisadi, yani faydalı mal ve hizmet üretirler. Mal ve hizmetlerin faydalı olması ise, onların insan ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve bu faydanın elde edilebilmesi için belirli bir çabanın sarf edilmesi ile ilgilidir. *İktisadi mal veya hizmetler*, genellikle üretim faaliyeti sonucu ortaya çıkarlar. Tabiatta bol miktarda bulunan ve herhangi bir faaliyeti gerekli kılmayan taş, toprak, hava gibi faktörler iktisadi anlamda mal niteliği taşımamaktadırlar. İktisadi açıdan bir mal veya hizmetin iki özelliğinin bulunması gerekmektedir. Birincisi insanların ihtiyaçlarını karşılama niteliğinin bulunması, İkincisi ise kıt olmalarıdır. Kitap, yiyecek ve içecekler, elbise ve otomobil gibi somut maddeler ile soyut olarak nitelediğimiz hizmetler (hekim, avukat, eğitim, banka vb.) insanların ihtiyaçlarını giderme özelliğinden dolayı iktisadi olarak değerlidirler.

Bu açıdan bakıldığı zaman, işletmeler fayda arttıran birimler olarak da görülebilir. Genel olarak, bir işletme üretim faktörlerini **tedarik** eder; bunları belirli bir üretim sürecinden geçirerek, değişik mal veya hizmetlere dönüştürür. Herhangi bir hammadde, **malzeme**, hizmet vb. faktörler, üretim sürecinden geçirilerek, yeni bir şekle dönüştürülür ve yeni hâliyle daha faydalı hâle getirilmiş olur. Tüketicilerin arzu ettikleri mal ve hizmetler yine onların istedikleri yer ve zamanda sunularak *yer ve zaman faydası* arttırılır. Üretim sürecinden geçirilerek daha faydalı hâle getirilen mal veya hizmetlerin, başkalarının ihtiyaçlarını gidermek üzere pazarlanması suretiyle *mülkiyet faydası* da artırılmış olur.

Tüm bu faaliyetlerin sonucunda işletmeler bir kâr elde etme, büyüme ve **sürekliliğini** koruma amaçlarını gerçekleştirmeye çalışır. Bu sebeple, işletmelerin ürettiği mal ve hizmetlerin belirli bir piyasa fiyatı oluşur ve işletme bu fiyattan satış geliri elde eder. **İşletme sahipleri** veya **işletme yöneticileri** satış gelirlerini arttırmayı, daha da önemlisi kârlarını en yükseğe çıkarmayı hedef alır. İşletmelerin kâr elde etmesi, daha iyi mal ve

hizmetler sunmasına yardımcı olurken, aynı zamanda topluma daha uzun bir süre hizmet edebilmesi için bir zorunluluk olmaktadır.

İşletmeler faaliyette bulunurken üretim faktörleri dediğimiz, sermaye, tabiat, emek ve bilgiyi bilinçli ve faydalı bir biçimde bir araya getirerek mal veya hizmet üretirler. Sermaye fiziki değerleri, emek insan gücünü, tabii kaynaklar toprak, madenler vb. tüm yer üstü ve yer altı kaynaklarını ifade ederken bilgi de bir mal veya hizmetin üretilip sunulması için gerekli olan tecrübe, kabiliyet ve kapasiteyi ifade etmektedir. Uzun yıllar boyunca yalnızca emek, sermaye ve tabii kaynaklar işletmelerin başarılı olmasını sağlamıştır. Ancak 21. yüzyılın başlangıcında artık bilgi diğer tüm kaynakların önüne geçmiş ve belirleyici bir rol oynamaya başlamıştır. Bilgiye sahip olan bir işletme diğer üretim faktörlerine de sahip olabilmekte, bilgisi olmayan işletmeler ise, diğer kaynaklara sahip olsalar da yoğun **rekabet ortamında** başarılı olamamaktadırlar.

İşletmeler *dinamik* ve *statik* olarak da değerlendirilebilir. Statik anlamda işletme denilince bir **fabrika**, herhangi bir işletme, iş yeri ya da teknik bir birim akla gelir. Dinamik anlamda işletmeden ise, üretim sürecinin gerçekleştirildiği, ortaya bir mal ya da hizmetin çıkarıldığı yer anlaşılmaktadır.

İşletmeler kendi içlerine dönük, **çevreden** ve çevredeki değişme ve gelişmelerden etkilenmeyen kapalı bir sistem olarak değil, toplumla, tüketicilerle ve çeşitli kuruluşlarla sürekli ilişkiler içinde bulunan açık, yani çevreyi etkileyen ve çevreden etkilenen bir sistem olarak değerlendirilmelidir.

İşletme Bilimi ise; işletme içi ve işletmeler arası olay ve faaliyetlerle ilgili sebep-sonuç ilişkilerini ele alarak bir işletmenin amaçlarına en etkin bir biçimde nasıl ulaşılacağını inceler. İşletmelerin gerek sayı, gerekse yürüttükleri faaliyetler olarak karmaşılaşması, **işletmecilik** bilim dalının doğmasına ve gelişmesine neden olmuştur. İşletme konuları birçok yönden ele alınıp incelenmeyi gerekli kılmaktadır. İşletmelerin ve **işletme yönetiminin** önemi arttıkça, işletmecilik bilgisinin de geliştirilmesi zorunlu olmuştur. Yöneticiler ve araştırmacılar sürekli olarak yeni bilgiler öğrenmekte, yeni görüşler edinmekte, yeni ve daha iyi iş yapma yolları geliştirmektedirler. Bu bakımdan işletmecilik bilgisi, canlı ve gelişen bir bilim dalıdır. İşletmecilik biliminin kapsamına genel olarak şu konular girmektedir:

- i. İşletmenin amacına en etkili bir biçimde nasıl ulaşabileceğinin analizi,
- ii. İşletmenin kendisi ve çevresi arasındaki olaylarla ilgili neden-sonuç ilişkilerini bulma,

- iii. İşletmelerin yönetimiyle ilgili olan ilke ve politikaları ortaya koyma,
- iv. İşletmelerde geçerli işlemleri ve teknikleri geliştirme,
- v. İşletmelerde karar alma yeteneğini geliştirme ve,
- vi. Tüm işletme sisteminin, amaçlarının ve sorunlarının kavranmasını sağlama. (Dinçer ve Fidan, 2013, s.19-21’den alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Metinde geçen aşağıdaki sözcük/sözcük grubu ve terimleri anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1). *(Etkinliğin amacı, öğrencilerin ilgili sözcük/sözcük grubu ve terimlerin anlamlarını, metindeki bağlamlarından hareketle tahmin edebilmeleridir. Öğrencilerden, tahminlerinden hareketle doğru eşleştirme yapmaları beklenir. Öğretici, ihtiyaç gördüğü anda farklı örnekler ve ipuçlarıyla öğrencileri yönlendirir.)*

<i>Dinamik</i>	Hammadde ve yarı üretilmiş malları, işçi emeği kullanarak makine ya da teknik yöntemlerle işleyerek yeni malların üretildiği yer (fabrika)
<i>Statik</i>	Gelişme, ilerleme göstermeyen (statik)
<i>İktisadi mal ve hizmet</i>	Bir işletmenin varlığını sürdürmesi (süreklilik)
<i>Malzeme</i>	Bir ürünün ya da hizmetin ortaya çıkarılması sırasında kullanılan belirli özelliklere sahip maddeler (malzeme)
<i>Tedarik</i>	İşletmelerin içinde olduğu ve yaşamını sürdürdüğü ortam, onu etkileyen canlı ve cansız varlıklarla bütün etken ve koşulların toplamı (çevre)
<i>Fabrika</i>	Çeşitli hizmet ya da ürünlerin elde edilmesi, satın alınması etkinliklerinin tümü (tedarik)
<i>Süreklilik</i>	İnsanların gereksinimlerini gidermeye yönelik ve elde edilmesi için para karşılığında emek ihtiyacı duyulan nesne ve hizmet (iktisadi mal ve hizmet)
<i>Çevre</i>	Canlı, etkin, hareketli (dinamik)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, okuduğunuz metne göre değerlendiriniz (O.3.1).

(Etkinlikte, öğrencilerin okudukları metinden hareketle verilen bilgileri değerlendirmeleri istenir. Öğrencilerin tekrar okuma yapmalarına izin verilmez.)

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) Metne göre işletme kavramı, en az üç anlama ()/()/()
gelmektedir. (D)

B) İşletmeler kârlarını arttırmak için mal ve hizmeti, ()/()/()
fiyatının üzerinde arz ederlerse müşteri kaybederek
sürekliliklerini tehlikeye atarlar. (İ)

C) Üretim faktörlerinden biri olan girişimcilik ()/()/()
kavramının yerini metinde bilgi kavramı almaktadır.
(D)

D) Metne göre girişimciliğe yani bilgiye sahip olmadan ()/()/()
diğer üretim faktörlerine sahip olmak, rekabet etmek
için yeterli değildir. (D)

E) İşletme, çevreyi etkileyen değil çevreden etkilenen ()/()/()
bir kavramdır. (Y)

4. Etkinlik: Yazma (Y.1.2)

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “kâr elde etmek”, “gerekli kılmak”, “tedarik etmek”, “üretim sürecinden geçirmek”, “faydalı hâle getirmek” ve “faaliyet yürütmek” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız.

A) İşletmeler ürettikleri mal ve hizmetleri pazara sunarken üretici, bu mal ve hizmetleri üretmek için üretim faktörleri olan hammadde, sermaye ve iş gücünü.....erken tüketici konumundadırlar. (tedarik etmek) (MŞŞ)

B) Girişimci adı verilen kişi veya kişiler doğadaki kaynakları satın alırlar. Değişik yerlerden sermaye bulup insan emeğini kiralarlar ve bütün bunları bir araya getirip belirli bir.....erek mal ve hizmetler üretirler. Ürettikleri bu mal ve hizmetleri ihtiyaç sahiplerine sunarlar. (üretim sürecinden geçirmek) (MŞŞ)

C) Rekabetin yoğun olduğu pazarlarda ise,.....çok daha verimli ve etkili yönetimlerle mümkündür. Sahip olduğu mali, beşeri ve teknik kaynakları etkin bir şekilde kullanamayan işletmeler, sürekliliği sağlayamazlar. (kâr elde etmek) (ÖD)

Metin Başlığı: Örgüt ve İşletme

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

İçerik Hedefleri: Örgüt kavramı ve yapısı hakkında bilgi sahibi olma

Yöntem-Teknik: Not tutma, soru-cevap, anlatım, özet yazma, güdümlü konuşma

Kazanımlar

1. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
2. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
6. (Y.3.3) Alanla ilgili kaynaklardan edindiği bilgileri özetleyerek yazar.
7. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
8. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Bürokratik, vakıf, organizasyon, örgütlenme, iş birliği, inisiyatif, örgüt yapısı

Hedef Fiiller: İş birliği içine girmek, iş birliği yapmak, kazanç sağlamak, tayin etmek, kâr amacı gütmek

Metne Hazırlık

“Belirli amaçları gerçekleştirmek için oluşturulmuş sosyal gruplar”a örgüt adı verilmektedir. Buna göre resmî örgütler ile resmî olmayan örgütlere birer örnek veriniz.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde örgüt kavramı ve yapısı ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. Metni okurken bu bilgileri kısaca not ediniz (O.1.4).

Okuma Metni

20. yüzyılın en belirgin özelliklerinden biri, örgütler çağı olmasıdır. Özellikle Sanayi Devrimi sonrasında işletmelerin ortaya çıkması, toplumları birer örgütler topluluğuna dönüştürmüştür, insanlar doğumla ölüm arasındaki bütün hayatlarını örgütlerde geçirmektedir. Bir anlamda, hastanede başlayan hayat, okul, iş yeri, spor kulübü gibi örgütlerle devam etmekte ve nihayet cenaze işleri organizasyonu ile son bulmaktadır. Bu sebeple, içinde yaşadığımız çağı anlayabilmek, örgütleri anlamaya bağlıdır.

Belirli amaçları gerçekleştirmek için oluşturulmuş sosyal gruplara örgüt adı verilir. Bu tanım resmî ve **bürokratik** örgütleri (devlet, ordu gibi) veya işletme örgütlerini, diğer sosyal örgütlerden (aile, **vakıf** v. b.) ayırt etmek maksadıyla da kullanılabilir.

Örgüt kavramı çeşitli bilim dallarının üyelerince değişik açılardan incelenmiş ve tanımlanmıştır. Sosyologlar örgütü makro yaklaşımla ve bir sistem olarak ele almakta, psikologlar ise mikro bir yaklaşımla birey ve gruplar açısından incelemektedirler. Değişik düşünürler tarafından örgütler; a) bir yetki ve sorumluluk ilişkileri, b) çeşitli rollerden oluşmuş bir bütün, c) iç içe geçmiş resmî ve gayri resmî grupların oluşturduğu bir sistem ve nihayet d) sadece bir karar verme sistemi olarak görülmektedir.

Örgüt kavramı gerçekte iki değişik anlamda kullanılır. Birincisi bir yapı, iskelet ve önceden planlanmış ilişkiler topluluğu anlamına gelen örgüt (**organizasyon**)'tür. İkincisi ise, bu yapının oluşturulması sürecini, bir faaliyetler dizini ve **örgütleme** (organize etme) faaliyetlerini ifade eder. Buna göre dinamik ve eylemle ilgili olan örgütleme (organize etme) sonunda statik bir yapıya, yani örgüte (organizasyona) ulaşır.

Oluşturulmuş belirli bir yapı anlamında örgüt; ortak bir amaç, belirlenmiş bir yapı, bu yapının işleyişinde göz önünde bulundurulacak kural ve politikalar, haberleşme ve karar alma gibi süreçlerden meydana gelen bir bütündür. Bir örgütün varlık sebebi ortak amaçlardır. Birden fazla insan kendi başlarına gerçekleştiremeyecekleri amaçları için bir **iş birliği** içine girerler. Böylece ortak amaç etrafında toplanmış olurlar. Yapı ise, örgütün bu ortak amacı doğrultusunda iş birliği yapmış insanları birbirleriyle uyumlu hâle getiren bir

mekanizma oluşturur. Ayrıca bu ilişkiler sisteminin etkili ve verimli bir şekilde çalışabilmesi için ortak kural, norm ve politikalara da ihtiyaç vardır. Bu kural ve politikalar örgüt içinde herkesin belirli bir durum karşısında nasıl davranacağını gösterir. Böylece davranışlar standartlaştırılır, objektif hâle getirilir ve sadece amaca yönelmeyi sağlar. Başka bir ifadeyle, örgütün yapısı ve normları, ortak amacın gerçekleştirilmesi için araç olup bu aracın en önemli özelliği insanla ilgili olmasıdır.

Örgütler kişilerin tek başlarına gerçekleştiremeyecekleri faaliyetleri sağlamak için ortaya çıkarlar. Bu nedenle, sosyal bir amacı gerçekleştirmek, üyelerine çeşitli çıkarlar sağlamak, bir bölgeyi kalkındırmak, yoksul ve kendi kendine yeterli olmayanlara yardım etmek, yüksek kazanç sağlamak, dinî ödevleri yerine getirmek gibi birçok ortak amacın gerçekleştirilmesi örgütlerin varoluş sebebi olmaktadır. İnsan yaşadığı sürece etrafı örgütlerle çevrilmiş olacaktır. Büyük, küçük, resmî, gayri resmî, ekonomik, dinî, askerî, yasal, sosyal, politik, güvenlik, kâr amaçlı ve kâr amaçsız örgütlerle hemen her an karşılaşmakta, ihtiyaçlarımız giderilmektedir. Aileler, herkesin kaçınılmaz olarak içinde yer aldığı örgütlerdir. Mahallelerimizdeki oyun arkadaşlarımız, eğitim aldığımız kurumlar ve ailemizin dışında gittikçe büyüyen geniş bir çevre ile tanıştıkça, örgütlerle olan ilişkilerimiz çoğalmakta ve karmaşık bir hâl almaktadır. Bu örgütlerin bir kısmına üye olmak, katılmak zorunlu olurken (temel eğitim, askerlik vb.) diğer bir kısmına katılmak ise bizim *inisiyatifimize* (spor kulüpleri, vakıflar vb.) bırakılmıştır. Örgütlerle ilişkilerimizde rollerimiz de değişmektedir. Bu örgütlerden bazısında yönetici, bir kısmında yardımcı eleman, bazılarında ise müşteri veya üye olabiliriz. Çevremizdeki örgütler biz istesek de istemesek de faaliyette bulunmaktadırlar. İtfaiye, polis ve ordu teşkilatları güvenliğimizi sağlamakta, işletmeler ihtiyaçlarımızı karşılamak için mal ve hizmet üretmektedirler.

Bir örgütte meydana gelen olaylar, karşılıklı davranışlardır. **Örgüt yapısı** bu karşılıklı davranışları tanımlar; rolleri, ilişkileri, faaliyetleri, amaçlar arasındaki hiyerarşiyi ve örgütün diğer ayırt edici özelliklerini tayin eder. Örgüt yapısının tabiatı ve karşılıklı davranışların özel nitelikteki süreçleri, bir örgütten diğerine değişmektedir. Bununla beraber, her örgütte bireyler amaçlar için karşılıklı davranışlarda bulunurlar ve bu karşılıklı davranışların her zaman bir yapı ile tanımlanması mümkündür.

Belki üye olduğumuz ve etrafımızda bulunan çok sayıdaki örgütün bir kısmı kâr amacı gütmeyen, sosyal bir fayda sağlamak için faaliyette bulunmaktadırlar. Yine etrafımızdaki birçok örgüt de sahip, ortak ve yöneticilerine kâr sağlamak amacıyla faaliyette

bulunmaktadır. İşte etrafımızdaki örgütlerden kâr elde etmek amacıyla faaliyette bulunanlara işletme demektedir. (...) (Dinçer ve Fidan, 2013, s.33-35'den alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Okuduğunuz metinde yer alan aşağıdaki sözcük ve terimleri, anlamlarına uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).

<i>Bürokratik</i>	Kuruluş, kurum, teşkilat (organizasyon)
<i>Vakıf</i>	Karar verme yetkisi (inisiyatif)
<i>Organizasyon</i>	İşletme ya da kişilerin değişik amaçlarla, değişik konularda birlikte çalışması (iş birliği)
<i>İş birliği</i>	Bir hizmetin gelecekte de yapılabilmesi, sürdürülmesi amacıyla belirli koşullarla ve resmî işlemlerle bırakılan gelir, mülk ya da para (vakıf)
<i>İnisiyatif</i>	Kamu yönetimi ile ilgili (bürokratik)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1). (*Etkinlikte öğrencilerin ilgili soruları cevaplandırmak için metni tekrar okumaları, metin içerisinde gerekli bilgileri bulmaları sağlanır.*)

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) İşletmelerin sayısının artmasında Sanayi Devrimi'nin büyük etkisi olmuştur. (D) () / () / ()
- B) Farklı alanlarda çalışma yapan düşünürler, örgütleri farklı açılardan ele alsalar da aynı şekilde tanımlamaktadırlar. (Y) () / () / ()
- C) İşletmeler, statik ve dinamik olmak üzere iki farklı şekilde ele alınmaktadır. (İ) () / () / ()
- D) Örgüt kavramı, insanların tek başlarına gerçekleştiremeyecekleri amaçlarını, bir araya gelerek gerçekleştirme çabalarını ifade etmektedir. (D) () / () / ()
- E) Kuralsız örgüt yapısından bahsedilemez. (D) () / () / ()
- F) Türkiye'de temel eğitim için okul örgütüne, askerlik için de ordu teşkilatına katılmak vatandaşların inisiyatifine bırakılmıştır. (Y) () / () / ()
- G) Örgüt yapısı; örgütte yer alan kişilerin amaçlarını, birbirleriyle ilişkilerini, görevlerini belirleyen kavramdır. (D) () / () / ()

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “iş birliği içine girmek”, “iş birliği yapmak”, “kazanç sağlamak”, “tayin etmek” ve “kâr amacı gütmek” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) İşletmeler, kişi ve grupların çeşitli düşüncelerini gerçekleştirmek için kurulan, ortak bir amaç etrafında çalışmak üzere bir araya gelen insanların bulunduğu,.....en örgütlerdir. (kâr amacı gütmek)

B) Yönetim, insanoğlunun.....tığı her yer ve zamanda görülen evrensel bir süreçtir. (İş birliği yapmak) (MŞŞ)

C) İşletmelerden beklenen özel amaçlardan biri, çalışanlara olabildiğince iyi ücret ödemeleri ve onların çalışma koşullarını geliştirip iyileştirme yönünde çaba göstermeleridir. İşletmelerin çalışanlarına ödeyecekleri düşük ücretlerin, düşük talep şeklinde kendi mallarına yansıyabileceğini ve sonuçta daha az satış yapmaları nedeniyle hedeflediklerinin çok daha altında.....yabileceklerini göz ardı etmemeleri gerekir. (kazanç sağlamak) (MŞŞ)

D) Planlar gelecekle ilgili tahminler yapmayı ve öngörülerde bulunmayı gerektirir. Ancak gelecek belirsizdir ve gelecekle ilgili bu belirsizlik, planlamada süreyi.....erken dikkate alınması gereken unsurlardan biridir. (tayin etmek) (ZE)

E) Örgütlerde uyumsuzluk olması hâlinde üretken olmayan, geliş güzel bir faaliyet doğar. Uyum ilkesine göre en etkin işletme başarısı, tüm üyelerin ya da bölümlerin belirli bir amaç için.....erek çalıştıkları zaman elde edilecektir. (iş birliği içine girmek) (ÖD)

5. Etkinlik: Yazma

Okurken tuttuğunuz notlardan da yararlanarak örgüt kavramı ve yapısı ile ilgili anlam bütünlüğü olan özet bir metin yazınız (Y.3.3/Y.2.1).

.....

.....

.....

.....

Metin Başlığı: Başlıca İşletme Amaçları

Beceriler: Dinleme, yazma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, soru-cevap, anlatım, güdümlü yazma

İçerik Hedefleri: İşletmelerin genel amaçlarının yanında kârlılık, büyüme ve süreklilik kavramları hakkında bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (D.1.1) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu rahatlıkla takip eder.
2. (D.1.3) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu özetleyerek not tutar.
3. (D.2.2) Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konularda kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
4. (D.2.3) Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konulardaki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
5. (D.2.4) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konulardaki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
6. (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.
7. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
8. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
9. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: İşletme amaçları, ekonomik amaçlar, optimal, çıkar veya baskı grupları, masraf, tedbir, satış hâsılatı, pazar payı, kapasite kullanımı, azami, likidite, nakit, devir hızı, büyüme, tutar, öz kaynaklar, hissedar, dış çevre, esneklik, dış esneklik

Hedef Fiiller: Tedbir almak, tehdit etmek

Hedef Dil Yapıları: Odak noktası..., basit bir tanımla...

Metne Hazırlık

Bir işletmenin ekonomik amaçları sizce nelerdir? Örnek vererek açıklayınız.

1. Etkinlik: Metni Dinleme

Aşağıdaki metinde işletmelerin temel ve ekonomik amaçları ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. Metni dinlerken bu bilgilerle ilgili notlar tutunuz (D.1.1/D.1.3).

(Etkinliğin amacı, öğrencilerin dinleme esnasında not tutma becerilerini geliştirmektir. Metin, öğrencilere konuşma hızında okunur. Metni okumaya başlamadan önce öğrencilere nasıl not tutacakları ile ilgili bilgiler verilir. Buna göre, öğrencilerden metindeki bilgileri özetleyerek ve kendilerinin anlayacağı şekilde not tutmaları istenir.)

Dinleme Metni

Bir **işletmenin amaçları**, ana hatlarıyla iki grup içinde sınıflandırılabilir: *Ekonomik amaçlar* ve *sosyal amaçlar*. Temel ekonomik amaçlar, faaliyetlerden en uygun (**optimal**) kâr elde etmeye dayanır. Sosyal amaçlar ise, **işletme faaliyetlerini** etkileyen çıkar veya **baskı gruplarının** beklentileriyle ilgilidir.

Ekonomik amaçlar, bir işletmenin davranış ve faaliyetleri üzerinde birinci derecede etkili olan amaçlardır. Yöneticiler, genellikle bu tür amaçları çalışanlara yol göstermesi ve faaliyet sonuçlarının kontrol edilmesi maksadı ile kullanırlar. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Verimlilik: Faaliyetlerden en çok faydayı sağlayabilmek için *masrafları* azaltan ve gelirleri artıran *tedbirleri* alarak durumu iyileştirmek,
- *Satış hasılatı*: Belirli bir dönem içinde sağlanan satışı, miktar ve özellikle gelir olarak artırmak,
- **Pazar payı**: Mevcut ve yeni pazarlarda müşterilerin sayısını artırmaya devam etmek,
- *Kapasite kullanımı*: Mevcut fiziki, mali ve **beşeri kaynaklardan** *azami* şekilde faydalanmak,
- *Mamul farklılaştırma*: Mevcut ve yeni pazarlar için mamul çeşitlerini artırmak,

- **Likidite:** İşletmenin *çalışma sermayesini* yeterli seviyeye yükseltmek ve yeni yatırımlar için ihtiyaç duyulan sermayenin *sabit yükünü* karşılayabilecek **nakit** imkânlarına sahip olmak,
- *Net kâr:* Kazanç olarak elde edilen katma değer miktarını veya faaliyet gelirini artırarak, yeni sermayeler elde edebilme imkânına kavuşmak,
- *Devir hızı:* İşletme sermayesi, stoklar vb. gibi net varlıkların devir hızını artırmak,
- Yenilik yapabilme: Ar-ge faaliyetlerinin etkisini artırarak, mamul ve üretim süreçleriyle ilgili yeni düşünceler geliştirmek ve uygulamak,
- Geleceğin düşünülmesi: Satışların mevsimlik ve *devri dalgalanmalarına* sebep olan şartlara karşı koruyucu tedbirler almak.

Bu amaçlar dikkatli bir şekilde incelendiği zaman, bunların odak noktasında işletmenin varlığını sürdürme çabalarının yattığı görülecektir. Gerçekten de bir işletme için hayatını devam ettirebilmek merkezî bir amaçtır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi ise, kullanılan kaynaklardan elde edilecek kazancın arttırılması ve büyüyen ekonomi içinde en azından ekonomik büyüme oranında gelişmesiyle mümkündür. Öyleyse temel ekonomik amaçlar, birbiri içine girmiş bir şekilde kârlılık, **büyüme** ve süreklilik olarak belirlenebilir. (s.62-63)

Kârlılık

Ekonomik amaçların ilkinin kâr oluşturmaktadır. Basit bir tanımla, işletmenin elde ettiği toplam gelirlerden sarf ettiği toplam giderlerin çıkarılmasıyla meydana gelen olumlu farka kâr denir. Kâr, işletme sahiplerini, yöneticileri ve diğer çalışanları harekete geçiren en önemli güdüdür. Çünkü işletme daha çok kâr elde ettiği müddetçe, işletme sahibi sermayesini, diğer gruplar ise gelirlerini artıracaklardır. Ancak kârın mutlak olarak az veya çok olması bir anlam ifade etmez. Yani kârın 1 milyon, 100 milyon veya 1 milyar olması, kendi başına anlamlı değildir. Çünkü bu rakamların, daha doğrusu kârın, tek başına doyurucu veya yeterli olup olmadığı, bu işe yatırılan sermayeye bakılarak anlaşılabilir. Dolayısıyla herhangi bir kârın yeterliliğinin anlaşılabilmesi için kullanılan sermaye ile karşılaştırılması gerekir. Buna kâr oranı veya kârlılık adı verilir. (s.63)

(...)

Büyüme

İşletmelerin ekonomik bir amacı olarak büyüme, *hacim artışı* veya nicelik olarak gelişmeyi ifade eder. İşletmenin özelliklerine göre; a) *satış miktarı* veya **tutarı**, b) üretim miktarı, c) çalışanların sayısı, d) harcanan enerji miktarı, e) **öz kaynaklar**, f) yatırım toplamı, g) kullanılan hammadde veya makine miktarı, h) pazar payı veya mamul çeşitliliği gibi değişik faktörlerde meydana gelen nicelik artışları, büyüme olarak değerlendirilir.

Ancak her hacim artışı, kesin bir büyüme işareti değildir. İşletmelerde büyümeden söz edebilmek için hacim olarak büyümek şarttır, ancak yeterli değildir. Ayrıca nitelik itibarıyla da gelişme sağlanmalıdır. Bu ise, işletmenin maddi ve beşeri unsurlarının kalitesinin geliştirilmesi ve daha verimli hale getirilmesi demektir. Kullanılan teknolojinin gelişmişliği, yönetim tarzı, örgüt geliştirme kapasitesi, personelin ve diğer kaynakların kabiliyet ve kapasitesi ve hatta **hissedar**larının sayısı, işletmelerde nitelik ölçüsü olarak ele alınabilir. (s.64)

Süreklilik

Bir işletmenin nihai amacı, varlığını devam ettirmektir. İşletmenin yaşayabilmesi ve sürekliliğini muhafaza etmesi ise, öncelikle daima büyüyen ve gelişen bir çevre içinde büyümesine, büyümesi de işletmenin kârlı olmasına bağlıdır. Kısaca rekabetçi bir çevrede yaşayan işletmelerin varlığı, kârlılıklarıyla ve büyümeleriyle yakından ilgilidir.

Sürekli değişen ve değişme hızı giderek artan çevrede belirsizlik ve tehlikeler de çoğalmaktadır. Bu belirsizlik ve tehlikeler, işletmelerin yaşama ve gelişmelerini tehdit etmekte ve risk altına sokmaktadır. İşletmenin varlığını tehdit eden bu **dış çevre riskleri**; ya işletmenin iradesi dışında meydana gelen tehlikelerden ya da bir fırsatı yakalamak ümit ve çabasıyla işletmenin göze aldığı bir tehlikeden kaynaklanabilir. Bu sebeple işletmelerde esnek davranabilmek ve esnek bir yapıya sahip olmak zorunlu olmaktadır. Burada özellikle bir fırsatı değerlendirmek için karşı karşıya kalınan risk, işletmeleri esnek davranmaya zorlamaktadır. Böylece **esneklik** aynı zamanda işletmenin büyüme ve kâr etmesine hizmet eden bir araç rolü oynamaktadır. Bir işletmede esneklik, ya mamul/pazar çeşitlendirmesi yapılarak (*dış esneklik*) ya da kaynakların likiditesi sağlanarak (*iç esneklik*) gerçekleştirilebilir. (Dinçer ve Fidan, 2013, s.65-66'dan alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Dinlediğiniz metinde geçen aşağıdaki sözcük ve terimleri anlamlarıyla eşleştiriniz (D.2.2). *(Etkinliğin amacı, öğrencilerin ilgili sözcük ve terimleri kullanıldıkları cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrayabilmeleri ve anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştirebilmeleridir. Öğretici gerekli gördüğünde metni tekrar okuyarak öğrencilerin etkinliği tamamlamalarını sağlar.)*

<i>Esneklik</i>	İşletmenin belirli bir zaman aralığında sayısal ya da niteliksel ölçüler bakımından gösterdiği olumlu gelişme (büyüme)
<i>Dış esneklik</i>	Her an kullanıma hazır durumdaki ödeme aracı (nakit)
<i>Büyüme</i>	Bir üretim sisteminin, ani talep değişimlerine yanıt verebilme ya da yeni bir ürünün üretimine kolay geçebilme yeteneği (esneklik)
<i>Nakit</i>	İşletmenin, yenilik ve öteki çalışmaları ile çevresini etkileyebilme gücü (dış esneklik)
<i>Likidite</i>	İşletmenin varlıklarını paraya çevirebilme ya da borçlarını ödeyebilme gücü (likitidite)
<i>Devir hızı</i>	Bir firmanın satışlarının, o firmanın bağlı olduğu sanayi dalının toplam satışları içindeki payı (pazar payı)
<i>Pazar payı</i>	Bir dönemde işletme hacmine göre mal ya da sermaye birikiminin hareket hızı (devir hızı)

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcük ve terimlerin anlamlarını, daha önce öğrendiğiniz sözcüklerden ve metinden yola çıkarak tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten bakarak kontrol ediniz ve sözcüklerin anlamlarını karşılarına yazınız (D.2.3/D.2.4). *(Etkinliğin amacı, öğrencilerin daha önce öğrendiği, aynı kavram alanına giren sözcüklerden hareketle yeni sözcük ve terimlerin anlamlarını tahmin edebilmeleridir. Öğretici, etkinliğin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için ilgili sözcük ve terimlere ilişkin ipuçları verebilir.)*

Hissedar:

Tutar:

Öz kaynak:

Dış çevre:

Optimal:

Baskı grubu:

Masraf:

Tedbir:

Azami:

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki soruları dinlediğiniz metne göre cevaplayınız (D.1.2). *(Etkinliğin amacı, öğrencilerin dinledikleri/izledikleri konularla ilgili soruları cevaplayabilmeleridir. Öğretici, gerekli gördüğünde metnin ilgili yerlerini tekrar okur.)*

1) Aşağıdakilerden hangisi işletmenin ekonomik amaçlarından değildir?

A) Verimlilik

B) Satış hâsılatı

C) Pazar payı

D) Güvenilirlik (Y)

E) Kapasite kullanımı

2) Aşağıdakilerden hangisi büyüme olarak değerlendirilmez?

A) Satış miktarının artışı

B) Üretim miktarının artışı

C) Çalışan sayısının artışı

D) Öz kaynakların artışı

E) Giderlerin azalması (Y)

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri, “basit bir tanımla” “tedbir almak”, “odak noktası” ve “tehdit etmek” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) İşletme, üretimde bulunurken kâr elde etme amacı güder. Bu amaçları gerçekleştirmek için üretimi verimli bir şekilde örgütlemek ve üretim sırasında bu verimliliği arttırmak için.....üretim yönetiminin görevidir. (tedbir almak) (MŞŞ)

B) Çevre kirliliği son zamanlarda havadaki oksijen oranının azalması, ozon tabakasının delinmesi, toprağın veriminin azalması gibi birçok noktadan insan hayatını.....mektedir. (tehdit etmek) (ÖD)

C) Küreselleşmenin etkisiyle ülke içi rekabet gücü yeterli olmamaya ve uluslararası rekabet edebilme zorunluluğu ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu nedenle işletmelerin kararlarının.....na “rekabet üstünlüğü” fikri yerleşmektedir. (odak noktası) (ÖD)

D) performans; bir bireyin, grubun ya da örgütlenmiş bir sistemin iş yapma düzeyi olarak açıklanabilir. (basit bir tanımla) (MŞŞ)

6. Etkinlik: Yazma

İşletmelerdeki ekonomik amaçlardan “kârlılık”, “büyüme” ve “süreklilik” kavramlarını açıklayan ve birbirleriyle ilişkisini anlatan bir yazı yazınız (Y.1.1/Y.2.1).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Ünite: İşletme Çevresi

Metin Başlığı: İşletmeyi Oluşturan Faktörler

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 3 ders saati

Yöntem-Teknik: Tartışma, soru-cevap, anlatım, güdümlü yazma

İçerik Hedefleri: İşletmeyi oluşturan bilgi ve teknoloji, insan, sermaye, yapı, amaç ve strateji faktörlerinin kapsam ve içerikleri hakkında bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.
2. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
3. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
4. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
5. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
6. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
7. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
8. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
9. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
10. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
11. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
12. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: İnsan kaynakları, sendika, ortaklık, ticaret unvanı, şahıs işletmesi, maaş, mevki, adil ücret politikası, sosyal güvenlik, emeklilik, iş güvenliği, tasnif,

terfi, istikamet, araç-gereç, tahakkuk, müteşebbis, ast ve üst ilişkileri, ödüllendirme, strateji, tarife, müşteri talepleri

Hedef Fiiller: Başarısızlığa uğramak, işletme kurmak, sermaye yatırmak, kanunlara uymak, tahakkuk etmek, titizlik göstermek

Hedef Dil Yapıları: Günden güne..., aksi takdirde..., bu açıdan ele alındığı zaman...

Metne Hazırlık

İşletmelerde uygulanması çok önemli olan “adil ücret politikası” ile ilgili neler söylersiniz? İşletmelerde ücretler konusunda adalet nasıl sağlanmaktadır? Tartışınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metni, başlık ve alt başlıklara dikkat ederek okuyunuz. Metinde genel olarak nelerin ele alındığını belirleyiniz (O.1.1).

Okuma Metni

İşletmeyi Oluşturan Faktörler

İşletmeler, çevreden etkilenen *açık sistem örgütler* olarak faaliyette bulunabilmek için kendilerini oluşturan birtakım **alt sistemler**den etkilenmektedirler. İşletme, bu alt sistemleri ile ne kadar uyumlu olarak bulunabilirse, sonuçları da o derece tatminkâr olacak, bu uyumun sağlanamadığı durumlarda ise işletme amaçlarını gerçekleştiremeyecektir. İşletmeyi oluşturan faktörler beş açıdan ele alınarak incelenebilir: Bunlar, bilgi ve teknoloji, insan, (hissedarlar, yöneticiler ve çalışanlar) sermaye, yapı, amaç ve stratejilerdir.

1. Bilgi ve Teknoloji

Üretim faktörleri arasında bilgi oldukça önemli bir yere sahiptir. İşletmeler diğer faktörleri temin etmiş olsalar dahi eğer bilgiden yoksun iseler faaliyetlerinden beklenen sonuç alınamayacaktır. İçinde bulunduğumuz iki binli yılların bu ilk yüz yılı, bilgi çağı olarak ifade edilmektedir. Bu yüzden bilgiye sahip olan işletme ve örgütler bu çağda başarılı

olabilme şansına sahipken, bundan yoksun olanlar ise rekabet edemeyerek zarar görebileceklerdir.

Teknoloji ise, üretimde bulunabilmek için gerekli olan makine ve teçhizatı ifade etmektedir. Bilgi, sürecin kavramsal yönünü oluştururken teknoloji ise teknik, maddi yönünü oluşturmaktadır. Çağımızın sürekli değişme ve gelişme göstermesi işletmeleri her geçen gün birçok yeniliklerle karşı karşıya bırakmaktadır. Üretim teknolojileri günden güne gelişmekte ve her yeni teknoloji kendinden önceki teknolojileri işlevsiz hâle getirmektedir. Bu yüzden işletmeler teknolojiyi yakından takip etmek ve üretim süreçlerini değişen durumlara göre yeniden düzenlemek zorundadırlar. Aksi takdirde pazardaki yoğun rekabet ortamında başarılı olup, hayatlarını devam ettirebilmeleri mümkün değildir.

2. İnsan

İnsan, işletmelerin en önemli üretim kaynağıdır. İnsanlar olmadan bir işletmenin faaliyet göstermesi mümkün değildir. İnsanı yönetmek, aslında her zaman güç bir iş olmuştur. Bunun temel nedeni, insanın anlaşılması güç, karmaşık bir psiko-sosyal yapıya sahip olmasıdır. Her insan, ayrı bir dünyadır ve değişik düşünce yapısına, anlayışa, zevklere sahiptir.

Amacı ne olursa olsun, her işletme bir grup insanın iş birliğini sağlamaya yarayan bir sistemdir. İşletmelerin yaşama ve gelişme gücü, onu oluşturan kişilerin, amaca doğru beraberce çalışma konusundaki yetenek ve arzularına bağlıdır. İşletmenin hedeflerine ulaşmak için elinde bulunan asıl ve gerçek araç insandır. En mükemmel maddi araçlarla donatılmış çok sayıda örgütün başarısızlığa uğradığı, bunun yanında mütevazı araçlara sahip birçok örgütün kendisinden beklenmeyen sonuçlar ortaya çıkardığı görülmektedir.

Son yıllarda ortaya çıkan sürekli değişme ve gelişme ihtiyacı insanın işletme içindeki önemini ve konumunu giderek daha da geliştirmiştir. İnsan işletme içinde bir faktör değil önemli bir aktör olarak yerini almaya başlamıştır.

İşletmeler, kişi ve grupların çeşitli düşüncelerini gerçekleştirmek için kurulan, ortak bir amaç etrafında çalışmak üzere bir araya gelen insanların bulunduğu kâr amacı güden örgütlerdir. Dolayısıyla işletmeler, hissedarlar, yöneticiler ve *insan kaynakları* ile bu kaynakların haklarını savunan *sendika* açısından bir tasnife tutularak incelenebilir.

a. Hissedarlar

Günümüzde işletmeler daha çok ortaklıklar şeklinde kurulmaktadır. Kamu kuruluşlarının, yaptıkları destekleyici faaliyetleri bir *ticaret unvanı* altında çalışan şirketlere tanınmaları ayrıca girişimcileri şirketleşmeye yöneltmektedir. Çağımız gerçekten bir işletme ve örgütler çağıdır. Artık tek tek kişilerin, yoğun rekabet altında başarılı olmaları güçleşmiştir. Dolayısıyla iş başarmak, etkin olmak isteyen kişiler bir ticaret unvanı altında bir araya gelerek amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Şirketleşmenin doğal bir sonucu olarak ortaklar, hissedarlar gündeme gelmektedir. *Şahıs işletmelerindeki* sahip/yöneticilerin üstlendiği göreve benzer bir fonksiyonu şirketlerde hissedarlar üstlenmektedirler. Bir işletmeyi oluşturan grup olarak hissedarların, işletmeyi kurarken düşünmüş oldukları genel amaçları işletmenin yönetiminde etkili olmaktadır. Bu grup yatırdıkları sermayelerine tatmin edici bir kâr elde etme ve piyasada iyi bir yere gelme arzusundadırlar. Bunun dışında başlıca arzuları; işletmenin etkili ve verimli olarak çalışması, yatırılan sermayenin düşük riskle çalıştırılması, işletmenin sürekliliğinin sağlanması, işletmenin faaliyetleri ve gidişatı hakkında bilgi verilmesi vb. gibidir.

b. Yöneticiler

İşletmeyi oluşturan grupların ikincisi olan yöneticiler, bir *maaş* karşılığında çalışan ve işletmenin amaçlarının gerçekleştirilmesi için görevlendirilen kişilerden oluşmaktadır. Bir işletmede farklı seviyelerde yöneticiler bulunmaktadır. İşletme sahiplerinin kendi adlarına hareket etmek için getirmiş oldukları bu insanlar, profesyonel olarak işletmeyi yönetmektedirler. Bir işletmenin başarısı her şeyden önce yetenekli yöneticilere sahip olmasıyla sağlanabilir. Yöneticiler işletmeyi amaçlar doğrultusunda yönettikleri takdirde görevde kalabileceklerinden, bu yönde azami gayret sarf etmektedirler. Çeşitli seviyelerdeki yöneticiler arasında bir *amaç birliği*nin ve uyumun olması, faaliyetlerin gerçekleştirilmesini olumlu yönde etkilemektedir. Yöneticiler bulundukları *mevkiye* göre çeşitli görevler ve sorumluluklar altında bulunmakta ve işletmenin gidişatında etkili olmaktadır. Yöneticiler kendilerini gerçekleştirecek bir çalışma düzeni, inisiyatif yani özerklik ve işletmenin başarılı olmasından doğan kârdan pay elde etmeyi arzularlar.

c. İnsan Kaynakları

İşletmeler kurulup yöneticileri görevlendirildikten sonra, faaliyette bulunabilmesi için çalışanlara ihtiyaç duyarlar. İnsan kaynakları, bir işletmenin *emek gücünü* oluşturup yöneticiler gibi bir ücret karşılığında çalışırlar. Günümüzde çalışanlar çeşitli şekillerde

örgütlenerek kendi amaçlarının gerçekleştirilmesi için bir baskı unsuru hâline gelmişlerdir. İşletmelerde çalışanlar bu amaçlarını genelde sendikalar aracılığıyla yerine getirmektedirler. Bir işletmede çalışanların işletme amaçları ile uyumlu hâlde bulunması, faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde büyük oranda etkili olmaktadır. İnsan kaynakları işletmeden **adil** bir **ücret politikası**, **sosyal güvenlik** ve **emeklilik** hakları ve işletme faaliyetleri hakkında tatmin edici bilgiler arzularlar.

Çalışanların işletmeden başlıca beklentileri şu şekilde sıralanabilir:

- i. Yapılan işlerin takdir edilmesi,
- ii. İşletmede olup bitenden haberdar edilmesi,
- iii. Kişisel sorunların anlayışla karşılanıp yardımcı olunması,
- iv. **İş güvenliği** ve devamlılığı,
- v. Tatminkâr ve adil bir ücret ödemesi,
- vi. İşe ve teknolojiye uygun **araç-gereçlerin** bulundurulması,
- vii. Terfi etme imkânı,
- viii. Uygun bir çalışma ortamı.

İşletme ve örgütlerden toplum ve devletin de birtakım istekleri vardır. Toplumun isteklerinin başlıcaları; istedikleri malları uygun fiyatlarda temin edebilmeleri, kaliteli mal/hizmetlerin sunulmasıdır. Devletin isteklerinden başlıcaları ise; yapılan faaliyetlerin ülke kalkınmasına katkıda bulunması, kanunlara uyulması ve vergi miktarlarının güvenilir olarak tespit edilip **tahakkuk** eden vergilerin zamanında ödenmesi, **istihdam alanlarının** açılması, yeni teknolojilerin geliştirilmesi vb. gibidir.

3. Sermaye

İşletmede sermaye, **müteşebbis**lerce koyulan ve daha sonra halkın katılımıyla ortaya çıkan kaynakların toplamından oluşmaktadır. Söz konusu bu sermaye, nakit, üretim araç-gereçleri, binalar, arsalar vb. şeklinde olabilir. İşletme yönetimi etkili ve verimli olmak için, sermayesini oluşturan kaynakları bilinçli bir şekilde yönlendirmek zorundadır. Her işletme sermayesini arttırmak, ortaklarına piyasadaki diğer işletmelere karşın kabul edilebilir bir kâr sağlamak için faaliyette bulunmaktadır. İşletmenin var olabilmesi ve sürekliliğini sağlayabilmesi sermayenin bilinçli bir şekilde kullanılmasına bağlıdır. Gereği

gibi kullanılmayan sermaye, işletmenin kısa dönemde zarar etmesine ve faaliyetlerinin sona ermesine neden olacağından bu konuya büyük bir titizlik gösterilmelidir.

4. Yapı

Yapı, işletme amaçlarını gerçekleştirmek için bir araç olup bu araç yönetim tarafından kullanılmaktadır. Bir işletmenin yapısını; amaçlar, bu amaçların gerçekleştirilmesi için çalışanlar arasında yapılan iş bölümü, görevler arasındaki bağlantıları gösteren *hiyerarşik kanallar* ve *yönetim organlarına* güç veren yetki oluşturur. Yönetim, örgüt amaçlarının niceliğinin ve niteliğinin planlanan biçimde gerçekleşmesini engelleyen parçaları değiştirmekle ya da yenileştirmekle bu fonksiyonu yerine getirir. Yapı, kendisini oluşturan parçalardan oluşmaktadır. Örgütün parçaları, görevler ve bunların yapılacağı bölümlerden oluşur. Bu parçaları birleştiren ilişkiler ise hiyerarşi ve *iş akımı*dır. Görevler, **örgütsel amaçlara** ulaşmak için yapılacak işlerin çalışanlar arasında dağıtılmasıyla oluşur. Hiyerarşi, işletme yönetiminin amaçları gerçekleştirmek için örgütte oluşturulan yönetim basamaklarından oluşur. Hiyerarşiyle bir işletmede **ast ve üst ilişkileri** belirlilik kazanır.

Belirlenmiş bu yapının nasıl işleyeceğini belirleyen politikalar ve süreçler ise bu ögeyi tamamlayıcı bir nitelik taşır. Politikalar, yöneticilere, belirli bir durum karşısında nasıl davranacağına dair rehberlik eden kurallar dizisidir. Süreçler, örgüt içinde karar verme, haberleşme, **ödüllendirme** gibi konulardaki davranışlardır. Böylece yapı, politika ve süreçler bir bütün olarak örgütü meydana getirir.

5. Amaç ve Stratejiler

Amaç, belirli bir süre içinde gerçekleştirilmesi arzu edilen veya ulaşılmak istenen sonuç demektir. Amaçlar soyut veya somut olabileceği gibi, maddi veya manevi, beşeri veya sosyal niteliklerde de olabilir. Bu açıdan ele alındığı zaman amaçlar; davranışları veya tepkileri yönlendiren beşeri veya sosyal olarak belirlenmiş maddi veya manevi değerlerdir. İşletmenin *sosyo-ekonomik* bir örgüt olarak var olmasının esas sebebi, insanların kendi amaçlarını gerçekleştirebilmesine yardımcı olmasıdır. Bu amaçlar ortadan kalktığı zaman, onlara erişmek için bir araç niteliğinde olan işletmeler de ortadan kalkar. Amaçlar, nitelik veya nicelik olarak değişirlerse, örgütün yapı ve diğer özelliklerinde de değişiklikler yapmak gerekir. Aynı zamanda amaçlar kısa ve uzun vadeli olabilir. Açıklanmış ve resmî nitelikteki amaçların yanında, tanımlanmadığı hâlde aktif olarak gerçekleştirilmeye çalışılan gerçek amaçlar da bulunabilir.

Strateji ise; işletmeye istikamet vermek ve rekabet üstünlüğü sağlamak maksadıyla, işletme ve çevresini sürekli analiz ederek uyum sağlayacak amaçların belirlenmesi, faaliyetlerin planlanması ve gerekli araç ve kaynakların yeniden düzenlenmesi sürecidir. Bu tanıma göre strateji, işletmenin hangi alanlarda faaliyette bulunması, hangi amaçlara hangi araçlarla ulaşması ve hangi davranış kalıplarına uyması gerektiğini belirleyen bir kavramdır. Çünkü işletmenin genel anlamdaki yön ve istikameti, ölçülebilecek amaçları ve bunlarla ilgili araç ve yöntemler stratejinin belirleyici özelliklerindendir.

Strateji, her şeyden önce sürekli değişen, belirsiz ve dolayısıyla oldukça riskli olan bir çevrede işletmeye belirli bir yön ve istikamet kazandıracaktır. Bu noktada stratejisi olmayan bir işletme, **tarifesi** olmayan bir gemiye benzetilebilir. Bu açıdan işletmelerin başarısızlıklarının temelinde strateji yokluğunun, yanlışlığının veya yanlış uygulanmasının yattığı söylenebilir. Çünkü belirsizlik şartlarında uygun stratejilerin etkili kullanımı olmadığı takdirde, başarısızlık kaçınılmazdır.

Günümüzde dış çevre, hızı giderek artan bir şekilde değişmektedir. Mevcut teknolojiler hem gelişiyor hem karmaşılaşıyor, pazarlar uluslararası bir nitelik kazanıyor, işletmelerin kapsamı ve etki alanı artarak genişliyor ve hayatın her alanına ve *safhasına* yayılarak, toplumu örgütler toplumu hâline getiriyor, enerji kaynakları değişiyor ve fiyatları yükseliyor, **toplam maliyetler** içindeki *sabit maliyet oranı* artıyor, belirli sanayi dallarında **müşteri talepleri** farklılaşıyor ve müşterilerin işletmeler üzerine baskıları artıyor, işletmeler devletin alt yapı hizmetlerine gittikçe daha bağımlı hâle geliyor, haberleşme alanındaki gelişmeler dünyaya küçük bir toplum görüntüsü kazandırıyor.

Bütün bu değişiklikler işletmelerin amaç, yapı ve davranış tarzlarını uzun dönemde yetersiz hâle getirmekte ve çevreye uyum sağlamaya zorlamaktadır. Dolayısıyla işletmelerin hayatta kalabilmeleri ve başarılarını devam ettirebilmeleri yenilik yapmaya, açık ve dışa dönük stratejiler oluşturabilen bir yönetim yapısına sahip olmaya bağlıdır. Çünkü stratejinin temel amacı, işletmenin kaynak ve kabiliyetlerinin elverdiği ölçüde çevreye uyumunun sağlanmasıdır. (Dinçer ve Fidan, 2013, s.112-116'dan alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcük ve terimlerin anlamlarını tahmin ediniz. Sözlükten yararlanarak tahminlerinizi kontrol ediniz ve anlamlarını karşılarına yazınız (O.2.3).

Sendika:

Sosyal güvenlik:

İş güvenliği:

Tarife:

Profesyonel:

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcük ve terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).
(Etkinlikte öğrencilerin ilgili sözcük ve terimleri kullandıkları cümlelerin bağlamından hareketle kavramaları ve anlamlarıyla eşleştirmeleri beklenir. Öğretici, gerekli gördüğünde farklı örneklerle ipucu verir.)

<i>Ortaklık</i>	İşletmeyi tanıtan, tescil edilmiş ve başkalarınca kullanılması izne bağlı olan, onun gerçek ya da tüzelkişiliğini temsil eden, tüccarın ticari ve işletmeyle ilgili hukuki işlemlerinde işlerinde kullanmak zorunda olduğu ad (ticaret unvanı)
<i>Ticaret unvanı</i>	Yönetmel ve askeri sıradüzenlerde alt düzeyde yer alan kişi (ast)
<i>Şahıs işletmesi</i>	İşletmeye yön vermek ve rekabet üstünlüğü sağlamak amacıyla işletme ve çevresini sürekli çözümleyerek uyum sağlayacak amaçların belirlenmesi, çalışmaların planlanması ve gerekli araç ve kaynakların yeniden düzenlenmesi süreci, durum çözümlemesi (strateji)
<i>Maaş</i>	Belirli bir süre ya da belirli bir yaşa kadar çalışmak ve ilgili kuruma prim ödemekle kazanılan sosyal güvenlik hakkı (emeklilik)
<i>Emeklilik</i>	Gerçekleşme, yerine gelme (tahakkuk)
<i>Tahakkuk</i>	Çalışanlara hizmetlerinin karşılığında, kadroya dayanılarak her ay ödenen ücret (maaş)
<i>Ast</i>	İki ya da daha çok kişinin ekonomik bir amaç güderek emek ve sermayelerini bir araya getirerek oluşturdukları ekonomik birlik (ortaklık)
<i>Ödüllendirme</i>	Bir kişinin malı olan işletme (şahıs işletmesi)
<i>Strateji</i>	Çalışanların, ekonomi sağlayıcı ve verim artırıcı buluş ve önerilerinin; özel başarılarının ve üstün hizmetlerinin; maddi ya da manevi, somut bir karşılıkla değerlendirilmesi (ödüllendirme)

4. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Eş ya da yakın anlamalı olan aşağıdaki sözcük ve terimleri, birbirleriyle uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.2).

<i>mütevazı</i>	<i>doğrultu</i>
<i>tasnif</i>	<i>ustalaşmış</i>
<i>istikamet</i>	<i>yükselme</i>
<i>profesyonel</i>	<i>müteşebbis</i>
<i>mevki</i>	<i>gösterişsiz</i>
<i>girişimci</i>	<i>makam</i>
<i>terfi</i>	<i>bölümleme</i>

5. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki soruları, metne göre cevaplayınız (O.1.2/O.3.1).

1) Aşağıdakilerden hangisi işletmeyi oluşturan faktörlerden biri değildir?

- A) Bina
- B) Çalışanlar
- C) Yapı
- D) Strateji
- E) Müşteri (D)

2) Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz.

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) Bilginin ve teknolojik gelişmelerin göz ardı edildiği işletmelerde, diğer üretim faktörlerinin varlığı tek başına yeterli olmayabilir. (D)	() / () / ()
B) İşletmelerde insan unsurunu genel olarak hissedarlar, yöneticiler ve insan kaynakları oluşturmaktadır. (D)	() / () / ()
C) Şahıs işletmelerindeki işletme sahiplerinin şirketlerdeki karşılığı hissedarlardır. (D)	() / () / ()
D) Şahıs işletmelerinde işletme sahibi, aynı zamanda en üst mevkideki yöneticidir. (İ)	() / () / ()

E) İşletmenin yapısı; işletmenin üzerinde bulunduğu ()/()/() arsa, hizmet sunduğu bina ve araç-gereçlerden oluşmaktadır. (Y)

F) İşletmeler, insanların amaçlarına ulaşmak için ()/()/() kullandıkları araçlardır. (D)

6. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “bu açıdan ele alındığı zaman”, “günden güne”, “başarısızlığa uğramak”, “sermaye yatırmak”, “tahakkuk etmek”, “kanunlara uymak”, “titizlik göstermek”, “aksi takdirde” ve “işletme kurmak” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Hiyerarşinin alt kademelerinde işleri yerine getirmekle görevli kişilerin verimleri, işletmenin gelecekte başarılı olması veya.....ması üzerinde önemli ölçüde etkili olmaktadır. (başarısızlığa uğramak) (ÖD)

B) Girişimci,.....için diğer üretim faktörleri yanında yaratıcı bir iş fikrine ihtiyaç duyar. Bunun için girişimciler yaratıcı olmak zorundadır. (işletme kurmak) (ZE)

C) İşletme kurup çalışanlar ve başkalarını da kendileri için çalıştıranlar, bu işlerine belirli bir.....zorundadırlar. (sermaye yatırmak) (MŞŞ)

D) İşletmelerdeki verimlilik ve kâr artışı, ekonomide büyümeyi ve dolayısıyla toplumun problem çözme kapasitesini arttıracaktır. İşletme ekonomik amaçlarını gerçekleştirirken.....ar, oyunu kurallarına göre oynar ve kârını artırır. Bu aynı zamanda sosyal bir sorumluluktur. Toplumda ortaya çıkan problemlerin pek çoğuna, yeterince kâr edemeyen işletmeler sebep olur. Dolayısıyla işletmeler kendi amaç ve faaliyetleri üzerinde yoğunlaşmalıdır. (kanunlara uymak) (ÖD)

E) Kısa süreli kredileri hemen her banka vermektedir. Vadelerine göre faiz.....tirilen bu kredilere olan talep, ülkedeki faiz ve enflasyon rakamlarının karşılaştırılmasıyla tercih edilmektedir. (tahakkuk etmek) (ÖD)

F) Bir işletme, hangi kaynağı kullanacağına ve ne tür işe adam alma politikası izleyeceğine karar verirken.....melidir. (titizlik göstermek) (ÖD)

G) Bir işletme, yaşamak ve gelişebilmek için müşterilerinin ihtiyaçlarını.....daha iyi bir şekilde karşılamak ve onları memnun etmek zorundadır. (günden güne) (MŞŞ)

H) Günümüzde tüketiciyi iyi anlayabilen işletmeler, neyi üreteceğini çok iyi bilir. Bu “neyi üretebiliyorsam onu satarım” değil, “neyi satabiliyorsam onu üretirim” demektir.....satılmayanı üretmek gibi bir durum ortaya çıkar ki bu da işletmeleri başarısızlığa sürükleyebilir. (aksi takdirde) (ZE)

I) Yatırım kavramıyla, üretim araçları toplamını arttırmaya yönelik harcamalar ifade edilmektedir. Bu da ekonomiye bir sermaye malı kazandırmak ve mevcut üretim kapasitesini arttırmak şeklinde olur....., yapılan bir harcamanın yatırım niteliğinde olabilmesi için bunun üretim kapasitesini arttırmaya yönelik olması gerekir. (bu açıdan ele alındığı zaman) (MŞŞ)

7. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki anahtar sözcükleri kullanarak bir çalışan ile çalıştığı işletmeyi maddi anlaşmazlığa sürükleyen bir örnek olay yazınız (Y.1.1/Y.2.1). *(Etkinliğin amacı, hak ettiği ücreti almadığını düşünen işçilerin sendika faaliyetleri aracılığıyla haklarını aramalarının ifade edilmesidir. Anahtar sözcükler öğrencilere verildikten sonra olay örgüsü ipuçlarıyla öğrencilere hissettirilir.)*

Anahtar sözcükler: *İşçi, adil ücret politikası, maaş, sendika*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. Etkinlik: Konuşma

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplandırınız (K.1.1/K.1.2/K.2.1). *(Etkinlikte, öğrenciler için metinde öğrendiklerinden hareketle ilgili soruların cevaplandırılacağı bir karşılıklı konuşma ortamı yaratılır.)*

- A) Bilgi ve teknolojinin işletme açısından önemi nedir?
- B) İşletmenin insan unsuru hangi başlıklar altında ele alınmaktadır?
- C) İşletmede yapı kavramıyla kastedilen nedir?

Metin Başlığı: İşletme ve Çevresi

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, soru-cevap, anlatım, güdümlü yazma

İçerik Hedefleri: İşletmenin çevresini oluşturan müşteri, rekabet, satıcı, sendika kavramlarını kavrama ve işçi-işveren ilişkileri hakkında bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
2. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
3. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
6. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
7. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
8. (Y.3.1) Alanla ilgili bilgilerini, açık ve anlaşılır bir biçimde yazarak ifade eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: İşletme kararları, büro, garanti belgesi, pazarlama stratejileri, maliyet artışı, mal kalitesi, mal güvenliği, rakip, yönelim, büyüme oranları, atıl kapasite, iş gücü maliyetleri, çalışma hayatı, motivasyon, anlaşma veya çatışma ortamı

Hedef Fiiller: Bilinçli hâle gelmek, yönetime katılmak, benimsemek

Hedef Dil Yapıları: Dolaylı olarak..., aksi hâlde...

Metne Hazırlık

Firmaların günümüzde uyguladığı pazarlama stratejileri ile ilgili neler söylersiniz?

1. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcük ve terimlerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahminlerinizi, sözlükten yararlanarak kontrol ediniz ve anlamlarını karşılıklarına yazınız (O.2.3).

Rakip:

Yönelim:

Atıl kapasite:

İş gücü maliyeti:

Motivasyon:

Çatışma:

2. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde işletmenin çevresini oluşturan kavramlara ilişkin bilgiler yer almaktadır. Metni, bu kavramlarla ilgili notlar tutarak okuyunuz (O.1.4).

Okuma Metni

a. Müşteriler

Müşteriler diğer birçok kesim gibi değişmekte ve her geçen gün daha da bilinçli hâle gelmektedirler. Artık müşteriler iyi bir eğitimden geçmiş, davranışları kolaylıkla tahmin edilemeyen, aktif, zaman zaman da karmaşık davranabilen ve işletmelerin etkin bir şekilde ilgilenmek zorunda oldukları çevresel güçlerden birini oluşturmaktadır. Genel olarak müşteriler başlıca üç konuda yoğunlaşmakta, bu konulara değer vermektedirler. Bunlar, mal ve hizmetler hakkında bilgilendirme, mal ve hizmetlerin güvenilirliği ve işletmelerin çevreye saygı göstermeleri konularıdır.

İşletmeler müşterilerle ilişki kurarak ürettikleri mal ve hizmetlerin talep edilmesini sağlarken, diğer yandan da onların istediği mal ve hizmetlerin üretilmesini amaçlamaktadırlar. Müşterilerin istek ve arzularında meydana gelen değişikliklerin

bilinmesi, daha etkili *işletme kararlarının* alınmasında etkili olacaktır. Genel olarak müşteriler, işletmelerden ihtiyaçlarına uygun mal ve hizmetleri, uygun yerde, uygun miktarda ve uygun kalite ve fiyatta talep etmektedirler.

İşletmelerin temel müşterilerinin tanımlanması, üzerlerinde olumlu etkiler oluşturulması, uygun satış miktarlarına ulaşılması ve dolayısıyla etkinlik ve verimliliğin sağlanmasında stratejik bir öneme sahip olmaktadır.

Müşterilerin korunmasına yönelik olarak işletmeler birtakım çalışmalar yapmalıdırlar.

Bunlardan bazıları şunlardır:

- Mal ve hizmetlere ilişkin müşteri şikâyetlerini öğrenmek amacıyla örgüt içinde bir müşteri şikâyet-danışma **bürosu** kurmalı ve periyodik olarak müşteri araştırmaları yapılmalıdır,
- Değişen müşteri arzularına hızlı uyum sağlayabilmek için müşteriye dönük pazarlama anlayış ve uygulamasını benimsemelidir,
- İşletmeler, reklam, ambalajlama ve *garanti belgeleri* gibi konularda müşteriye yanıltıcı uygulamalardan kesinlikle kaçınmalı, müşteri gerçeği ile uyumlu olan *pazarlama stratejilerine* başvurmalıdır,
- *Maliyet artışına* neden olmasına rağmen *mal kalitesini* yükseltmeye çaba göstermeli, garanti belgelerini anlaşılır duruma getirmeli, satış sonrası servis maliyetlerini azaltmaya çalışmalı, hatalı malların hızla tamirini gerçekleştirmeli, *mal güvenliğine* ilişkin standartlar geliştirmeli ve nihayet müşteriye malın dayanıklılığı ve güvenliği konusunda gerekli bilgiyi sağlamalıdırlar.

b. Rekabet

Rekabet doğrudan doğruya veya dolaylı olarak işletmenin pazarına mal veya hizmet sunmaya çalışan işletmelerin faaliyetlerinin bütünüdür. İşletmelerin **rakipleri** benzer mal ve hizmetleri üreten firmalar olabileceği gibi, ikame mal ve hizmet üreten kesiminden veya tamamlayıcı sektörden de olabilir. Ancak benzer mal ve hizmet üreten işletmelerin dışındakiler, işletme için dolaylı rakiplerdir ve daha çok rekabet yapısı üzerindeki etkileri sebebiyle dikkate alınmalıdırlar. Rakiplerle ilgili olarak; *yönelimlerini*, mal veya hizmetlerini, üretim özelliklerini, **büyüme oranlarını**, rekabet üstünlüklerini, amaç, strateji ve bunlarda meydana gelecek değişiklikleri takip edilmelidir.

İşletmeler arası rekabet; fiyat, kalite, hizmet ve benzeri faktörlere dayanır ve işletmelerin amaçlarının gerçekleştirilmesinde etkili olur. Yapılan araştırmalara göre sanayi kârlılığının düştüğü, rakip sayısının arttığı, sanayideki büyümenin yavaşladığı, yine sanayide yerleşik **atıl kapasitenin** bulunduğu, mamul çeşitlerinin standart ve az sayıda olduğu durumlarda rekabet artmaktadır.

Bir işletmenin faaliyette bulunduğu pazarın rekabet özelliklerinin belirlenmesi için şu kritik noktalar üzerinde durulması gerekmektedir: Pazara giriş ve çıkış engelleri, ikame sanayi malları, pazarın kârlılığı, yararlanılabilir pazar kısmı, rekabet üstünlüğü, rakiplerin sayısı, büyüklüğü ve işletmelerin gelişmesindeki genel eğilimler.

c. Satıcılar

Satıcılar, işletmeye hammadde, yarı mamul, enerji gibi her türlü girdiyi temin eden kişi veya örgütleri ifade eder. Satın alanın gücü arttıkça maliyetler düşeceği, satanın gücü arttıkça işletmenin maliyeti ve bağımlılığı artacağı için, satıcıların işletmeler için önemi büyüktür. İşletmeler ihtiyaç duydukları bazı hammadde veya fiziksel gereçleri, hizmetleri kendi imkânlarıyla sağlayabilirler. Ancak bu durum oldukça sınırlı kalmaktadır.

Buna karşılık işletmelerin, kendilerine, başka işletme ve kişilerce sağlanan hammadde, yarı mamul madde veya hizmetlere bağımlı bir şekilde faaliyetlerini sürdürmeleri kaçınılmaz bir durumdur. Dolayısıyla işletmeler, kendilerini değişik mal ve hizmetlerle destekleyen satıcılara karşı uygun ilişkiler içinde bulunmalıdırlar.

d. Sendikalar ve İşçi-İşveren İlişkileri

Sendikalar, *iş gücü maliyetlerinin* şekillenmesinde, **çalışma hayatının** niteliğinin artırılmasında ve çalışma barışının sağlanmasında önemli bir unsurdur. İş gücü ücretlerinin düşük veya yüksek olması, iş gücünün verimliliği ve **motivasyonu**, sendikal ilişkilerdeki *anlaşma veya çatışma ortamı* ve benzeri konular işletme yöneticilerinin göz önünde bulundurması gereken konulardır. Eğer işletmeler ile sendikalar arasında anlaşma ve karşılıklı saygı varsa, işçiler yönetime katılabiliyorsa, işletmenin amaçları daha etkili bir şekilde gerçekleşeceği için büyüme ve gelişme fırsatları doğacaktır. Aksi hâlde mevcut kaynakları etkili ve verimli kullanabilmek endişesi ile faaliyet seviyesini korumak ön plana çıkacaktır. (Dinçer ve Fidan, 2013, s.119-121'den alınmıştır)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle İlgisiz

- A) Müşterilerin eğitim seviyesi, tüketim tercihlerini ()/()/() etkilemektedir. (İ)
- B) İşletmelerin çevreye saygılı olmaları, tüketicilerin ()/()/() gözündeki değerine etki etmektedir. (D)
- C) İşletmeler, arzuladıkları satış miktarına ulaşmak için ()/()/() müşterilerinin temel özelliklerini bilmelidirler. (D)
- D) Başarılı olmak isteyen işletmeler, mal ve hizmet ()/()/() satışından sonraki süreçte de müşteri memnuniyetini ön planda tutmalıdırlar. (D)
- E) İşletmelerin piyasadaki doğrudan rakipleri, ()/()/() kendileriyle benzer mal ve hizmetleri üreten firmalardır. (D)
- F) Satıcılar, işletmelere pek çok açıdan bağımlı ()/()/() durumdadırlar. (Y)
- G) Sendikaya üye işçilerin birtakım ayrıcalıklara sahip ()/()/() olması, işletmelerdeki mal ve hizmet üretimini olumsuz yönde etkilemektedir. (Y)

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “benimsemek”, “yönetime katılmak”, “dolaylı olarak”, “bilinçli hâle gelmek” ve “aksi hâlde” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Dünya küçük bir pazara dönüşmektedir, bir ülkenin ürettiği mallar çok fazla değişiklik yapılmadan bir çok ülkede pazarlanabilir hâle gelmiştir. Rekabet daha da genişlemiş, müşteriler çok daha.....miş olduğundan bu dinamik ortamda başarılı olmak isteyen işletmelerin de etkin olarak yönetilmeye ihtiyaçları artmıştır. (bilinçli hâle gelmek) (ÖD)

B) Çağımızda insanlar hangi tip bir örgütte çalışırsa çalışsın, sıradan bir çalışan olmak yerine, bulundukları örgütün.....istemekte, kendilerini ilgilendiren her türlü kararın alınmasında aktif olarak bulunup düşüncelerini dile getirmek, dolayısıyla sonuçlarda etkili olmak istemektedirler. (yönetime katılmak) (ÖD)

C) İşletme yönetiminde, birtakım kuramsal tartışmalarla zaman kaybedilmez. Bunun yerine kolay hesaplanıp kolay uygulanabilen, uygulanınca da iyi sonuçlar veren tanımlar, kurallar, ilkeler, formüller ve yöntemler.....nir. (benimsemek) (MŞŞ)

D) Devlet, her ülkede işletmelerin kuruluş yeri seçimine doğrudan veya.....etki eder. (dolaylı olarak) (MŞŞ)

E) İşletmeyi yönetenler sürede işletmenin kâr etmesini isterler çünkü yöneticiler bu başarı ile kendilerini göstermek isteyebilirler.....yöneticilerin bir işletmede uzun dönem kalmaları mümkün olmayabilir. (aksi hâlde) (ZE)

5. Etkinlik: Yazma

İşletmelerdeki iş gücü ücretleri ve çalışma ortamının, motivasyon üzerinde yapacağı etkileri bu kavramların kapsamlarından yararlanarak yazınız (Y.1.1/Y.2.1/Y.3.1).
(*Etkinlikte, öğrencilerin çalışanlara ödenen maaş ve sağlanan uygun çalışma ortamlarının bu çalışanlar üzerindeki olumlu etkisi ile ilgili bilgi ve görüşlerini ifade etmeleri beklenmektedir*)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Ünite: İşletmelerde Kuruluş Çalışmaları, Büyüklük ve Kapasite

Metin Başlığı: İşletme Sahibi Olmanın Nedenleri

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım

İçerik Hedefleri: İşletme sahibi olmanın nedenlerinden miras yoluyla işletme sahibi olma, kendi işinin sahibi olma isteği, yüksek kazanç sağlama isteği, sosyal bir amacı gerçekleştirmek konuları hakkında bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
2. (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.
3. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
6. (Y.2.3) Alanla ilgili yazılarını, yazım ve noktalama hatası yapmadan yazar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Prestij, baba yadigârı, misyon, yatırımcı

Hedef Fiiller: Rıza göstermek, emri altında çalışmak, elden çıkarmak

Metne Hazırlık

Bir işletme kurma planı ve imkânınız olsaydı hangi sektöre yatırım yapmak isterdiniz?

1. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcük ve sözcük gruplarının anlamlarını tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ederek anlamlarını karşılıklarına yazınız (O.2.3).

Prestij:

Baba yadigârı:

Misyon:

2. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde, işletme sahibi olma biçimleri maddeler hâlinde açıklanmaktadır. Metni okurken işletme sahibi olmanın yollarını belirlemeye çalışınız (O.1.1).

Okuma Metni

Kişi ve kurumlar çeşitli nedenlerle işletme sahibi olmaktadır. Bir kısmı miras yoluyla bir işletmenin sahibi olurken, diğerleri de bir amacı gerçekleştirmek için işletme kurmakta ve bu amaçlarına ulaşmaya çalışmaktadırlar. Belli başlı işletme kurma nedenleri; miras yoluyla sahip olma, bağımsız çalışma isteği ile işletme kurma, yüksek kazançlar elde etme amacıyla işletme kurma ve sosyal bir faaliyetin gerçekleştirilmesi için işletme kurmadır.

a. Miras Yoluyla İşletme Sahibi Olma

Toplumların birtakım örf ve âdetleri insanların isteseler de vazgeçemeyecekleri bazı faaliyetlerde bulunması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Yıllar yılı bir aileye bağlı olarak işletilmiş bulunan işletme, başında bulunan sahibi hayatını kaybettiğinde mirasçıları tarafından bir *prestij* konusu olarak değerlendirilmektedir. İşletmeyi kuran, güçlüklerle mücadele eden, onu büyüten ve belki de piyasada iyi bir yere getiren insanlar da emeklerinin boşa gitmesine hoş bakmamakta, kendilerinden sonra gelecek yakınlarından işletmenin faaliyetine devam etmesini istemektedirler. Bu nedenle birçok işletme kârlı olmadığı hâlde sahipleri tarafından *baba yadigârı* olarak kabul edilip elden çıkarılmamaktadır.

b. Kendi İşinin Sahibi Olma İsteği

Ülkemizin insanları genel olarak girişimcilik coşkusuyla sahiptir. Hemen herkes kendi işini kurma düşüncesini taşımakta, bir gün çalıştığı işi öğrenerek kendi iş yerini kurma hayali ile işine sarılmaktadır. Bu durum toplumumuza öyle yerleşmiştir ki işletme sahipleri çalıştırdıkları kişilere çok düşük ücretler vermekte ve sanat-iş öğreniyorlar demektedirler. Bu duruma çalışanlar da rıza göstermektedirler; çünkü bir gün kendi işlerini kurup bağımsız çalışacaklardır. Yine başkalarının emri altında çalışmama isteği, özerk hareket

etme, bağımsız olma, az kazanmak fakat kendi iş yerinin sahibi olma isteği işletme kurmanın nedenleri arasında bulunmaktadır.

c. Yüksek Kazanç Sağlama İsteği

Genel olarak insanlar daha iyi koşullarda yaşamak, kendilerinden daha çok kazananlar gibi hayat standartlarını yükseltmek için işletme kurmaya yönelmektedirler. Bu durumda işletmenin elde edeceği gelirin tamamı işletme sahibine ait olacağı için, kendine ve ailesine daha iyi bir ortam sağlamak için girişimde bulunmaktadır. Bazı hâllerde de kişiler ellerindeki sermayelerini başkalarına güvenip verememelerinden veya gereği gibi değerlendirileceğinden emin olmadıklarından kendi işletmelerini kurarak başına geçmektedirler.

d. Sosyal Bir Amacı Gerçekleştirmek

Çevremizde işletmelerden bazıları kâr amacıyla değil, bir hizmet *misyonu*, sosyal bir amacı gerçekleştirmek için kurulmuşlardır. Eğitim hizmetlerinin yapılmasına, bir bölgenin kalkınmasına katkıda bulunmak bu amaçlardan bazılarıdır. Bazı bölgeler *yatırımcıların* ilgisini çekmemektedir. Çünkü hammadde ve diğer üretim girdilerini temin etmek güç olmaktadır. Ancak diğer koşullar ne kadar olumsuz olursa olsun, devlet ve büyük sermaye sahipleri bazı bölgelerin kalkınması için işletmeler kurmakta ve istihdam alanları açmaktadırlar. (Dinçer ve Fidan, 2013, s.139-140'dan alınmıştır)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki soruları, metne göre cevaplayınız (O.1.2/O.3.1).

1) Hangisi işletme sahibi olmanın nedenlerinden değildir?

A) İşletmenin, ölen bir yakınından kendisine kalması

B) Girişimcilik ruhuyla kendini iş yerini aşma arzusu

C) Çok para kazanma isteği

D) Yapacak başka bir meslek bulamamak (Y)

E) İhtiyacı olan bir bölgenin kalkınmasına yardımcı olmak

2) Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Bir işletme baba yadigârı da olsa kâr etmediğinde ()/()/() elde çıkarılmaktadır. (Y)
- B) Bazı insanlar, yaptıkları işi öğrenmek için ve ileride ()/()/() kendi iş yerlerini kurmak hayaliyle işverenlerinin kendilerini düşük ücretlerle çalıştırmalarına razı olmaktadır. (D)
- C) Herhangi bir eğitim almadan iş yeri sahibi olmaya ()/()/() çalışan insanlar çoğunlukla başarısız olmaktadır. (İ)
- D) Yüksek kazanç sağlama isteğiyle kurulan işletmeler, ()/()/() genellikle işletmeciyi zarara uğratarak iflasa sürüklemektedir. (İ)
- E) Sosyal amaçları gerçekleştirmek için işletme ()/()/() kurulması, genellikle diğer işletmelerin belirli bölgeleri göz ardı etmesinden kaynaklanmaktadır. (D)

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “elden çıkarmak”, “emri altında çalışmak” ve “rıza göstermek” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) İşletmelerde belirli bir mamul için öngörülen kalite standartları ne kadar yüksek tutulursa üretim maliyetleri de o oranda artar. Oysa nispeten daha düşük kalite standartlarına.....en bir üretim departmanı, nispeten daha düşük maliyetle mamul üretebilir. (rıza göstermek) (MŞŞ)

B) Belirli bir örgütte görev alan kişiler aynı anda hem üst hem de ast durumunda bulunabilirler. Örneğin, bir fabrikada üretim bölümü şefi olarak görev yapan bir kimse,.....an ustabaşlarına göre üst, kendisinden emir aldığı fabrika müdürüne göre ast durumundadır. (emri altında çalışmak) (MŞŞ)

C) İşletmeler üretim sonucunda değersiz çıktıların, tüketim sonucunda da ekonomik olarak değerli ancak kullanılamayan artıkların.....ılması gerekmektedir. Günümüz şartlarında işletmelerin tüm artıklarını tabiata zarar vermeyecek biçimde.....maları pek mümkün değildir. (elden çıkarmak) (ÖD)

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinde yapılan yazım ve noktalama yanlışlarının altını çizin. Sözcük/sözcük grubu ve noktalama işaretlerinin doğrularını altlarına yazınız (Y.2.3).

(...) İnsanları işletme kurup çalıştırmaya yönelten çeşitli nedenler bulunmaktadır. Kesin bir listesi bulunmamakla beraber, aşağıda sıralanan nedenler işletme kurmada insanlar açısından harekete geçirici faktörler oluşturabilirler:

-Miras: Bazı insanlar, kendilerinden sonra gelenlere miras olarak mal mülk bırakmak yerine, kendi isimlerini sürdürecek ve çocuklarını işsahibi yapacak işletmeler bırakmayı tercih ederler!

-Bağımsız İş Yapma İsteği: Bir çok kişi kendi adına bir işletme kurup bağımsız çalışmak isteyebilir. Bağımsız olmanın yanında başkalarına hükmetmek suretiyle güç kazanma isteği de kişilerin işletme kurma eğilimlerini yükseltebilir.

-Kazanç Sağlama İsteği: Hiçkuşkusuz bireyleri işletme kurmaya yönelten en önemli nedenlerin başında kazançsağlama ve sağladığı kazancı başkasıyla paylaşmama isteği gelmektedir. İşletmenin sağlayacağı tüm kazançlara istemek demek, ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkarması muhtemel bütün riskleri veya tehlikeleri de göze almak demektir. Çünkü iş yaşamı bir yönüyle kumar oynamak gibidir. kısa zamanda kazanacağım diye oyuna cesaretle giren kişi aynı anda elindeki tüm varlığını da kaybedebilir. Bunedenle, iş yaşamında riskleri paylaşmak suretiyle bir kısım kazançları da başkalarıyla paylaşmayı kabullenmek daha akla uygun bir davranış olarak görülmektedir.

-Toplumsal Saygınlık Sağlamak: İşletme sahipliğinin kişilere sağladığı güç, sonuçta işletme sahiplerine büyük bir toplumsal saygınlık temin edebilir? Bir kısım işletmeciler için bu faktör diğer nedenlerin önüne geçebilir.

-Başka Fırsatların Yokluğu: Bazen sermaye sahibi olan insanlar, bu sermayelerini değerlendirecek daha uygun bir yol ya da seçenek bulamadıkları için kendi adlarına bir işletme kurup çalıştırma yoluna giderler. Kendi işletmesini kurup çalıştırma zorunluluğu bazen ekonomik koşullar yada başka itici güçlerin sonucu da olabilir.

-Bir Düşünce veya Bir Misyonu Gerçekleştirme İsteği: Bazı insanlar da kafalarındaki düşüncelerini uygulamaya aktarmak ve ya misyonlarını gerçekleştirebilmek amacıyla işletme kurup çalıştırabilirler. (MŞŞ, s. 51)

Metin Başlığı: Kuruluş Yerinin Seçiminde Etkili Olan Faktörler

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 3 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, soru-cevap, anlatım, özet yazma, ödev

İçerik Hedefleri: İşletmelerde kuruluş yeri seçiminde etkili olan organize sanayi bölgeleri, küçük sanayi siteleri, pazar ve hammadde kaynakları, insan kaynakları ve ulaşım ve enerji kaynakları gibi faktörlerin önemi hakkında bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
2. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
3. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
4. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
5. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
6. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
7. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
8. (Y.3.3) Alanla ilgili kaynaklardan edindiği bilgileri özetleyerek yazar.
9. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
10. (K.3.1) Alanla ilgili terimlerden de yararlanarak sunum yapar.
11. (K.3.2) Alanla ilgili bilgi ve görüşlerini, akıcı bir biçimde ifade ederek sunum yapar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Organize sanayi bölgesi, teşvik, mahalli idareler, sanayileşme, altyapı sorunları, sanayi siteleri, kamu kurumları, küçük işletmeler, orta ve büyük ölçekli işletmeler, alt yapı tesisleri, atölye, avantaj, iş kolu, entegre, seri üretim, yan sanayi, esnaf ve sanatkârlar, oto kontrol, sigorta, cevher, acente, toptancı, kamuoyu, resim, harç indirimleri, gümrük vergisi

Hedef Fiiller: İstifade etmek, teşvik etmek, tahrip etmek

Hedef Dil Yapıları: Kendi bünyesinde...

Metne Hazırlık

Zararlı atıklar yayan fabrikalar nerelere kurulmalıdır? Niçin?

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metin işletmelerde kuruluş yerinin seçimi ile ilgili bilgiler içermektedir. Metni okurken ilgili konu ve kavramlara ilişkin kısa notlar tutunuz (O.1.4).

Okuma Metni

a. Organize Sanayi Bölgeleri

Girişimciler eskiden bir işletme kuracakları zaman; pazar, hammadde, iş gücü, ulaştırma imkânları, enerji, iklim, su, askeri tehlike ve çeşitli **teşvik**leri hesaba katarak hareket ediyorlardı. Zaman içerisinde *organize sanayi bölgeleri* bu listeye eklenmiş ve bizce en önemlisi olmuştur. Gerek *merkezî hükümet* gerekse **mahalli idareler** işletmelerin kuruluş yerlerinin belirlenmesinde eskisinden çok daha fazla yönlendirici bir pozisyona girmişlerdir. Bu durum kaynaklardan daha iyi istifade etme ve işletmelerin çevreye vermiş oldukları zararları geniş halk tabakasından uzaklara çekmek amacı taşımaktadır.

Devletin vereceği teşviklerde, organize sanayi bölgelerinde kullanılmasını şart koşması işletmeleri bu yöne yönlendirmektedir. Bir şehirde dağınık olarak yerleşmiş bulunan *sanayi işletmelerine* hizmet götürülmesi ve atıklarının alınması da mahalli idarelerin söz konusu yatırımları organize sanayi bölgelerine yönlendiren diğer etkenlerdir. **Sanayileşme** beraberinde birçok teknik, ekonomik ve sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda işletmelerin yerleşme ve *altyapı sorunlarının* çözülmesi büyük önem kazanmış, sanayi bölgeleri ve *sanayi siteleri* ortaya çıkmıştır. Yatırımcılar da suyu, elektriği, kanalizasyonu ve yolu olmayan yerlere yatırım yapmayarak, söz konusu imkânların bulunduğu organize sanayi bölgelerini veya sanayi sitelerini tercih eder hâle gelmişlerdir.

Organize sanayi bölgeleri, bir plan uyarınca parsellenip, su, elektrik, kanal, telefon, yol gibi *altyapı tesislerine* sahip, arazilerin işletmelerin ihtiyaç duyacağı banka, postane, vinç

vb. diğ er imkânların da bulunduğu alanlardır. Özellikle, sanayile memi  ekonomilerde, arazi ve altyapı tesislerine ayrılacak olan sermayenin girişimciler için bir mali yük olmaktan çıkarılarak yeni yatırımların özendirilmesi amacına dönük olan organize sanayi bölgeleri yatırımların yönünü değiştirmektedir. Mahalli idarelerin ve diğ er yerel kuruluşların bölgelerine yatırımları çekmek için bu tür altyapı yatırımlarını gerçekleştirmeye  zen gösterdikleri görülmektedir. Alınacak teşvikler de kalkınmada öncelikli yörelerdeki organize sanayi bölgelerinin şart ko ulması girişimcileri ister istemez bu bölgelerin bulunduğu en cazip yerlere çevirmektedir. Ayrıca işletmeler tek ba larına altyapı tesisleri kurmaya kalktıklarında çok büyük giderlerle kar ıla maktadırlar. Bu nedenle de birçok hizmeti tamamlanmış olan yerler tercih edilmektedir.

b. Küçük Sanayi Siteleri

Küçük işletmelere yönelik olarak, genelde  ehrin çok fazla dışında olmayan, aynı plana göre inşa edilen ve çoğunlukla da çeşitli **kamu kurumlarınca** desteklenerek oluşturulan ancak organize sanayi bölgelerine göre daha küçük boyutlu olan i  yerlerinden oluşan sitelere *küçük sanayi siteleri* denilmektedir. Küçük sanayi siteleri ile organize sanayi bölgeleri arasında başlıca iki fark söz konusudur: Sanayi siteleri küçük işletmeler için oluşturulurken organize sanayi bölgeleri ise daha çok orta ve **büyük ölçekli işletmeler** için oluşturulmaktadır. Sanayi siteleri kullanıma hazır binalar da dâhil olmak üzere inşa edilirken, organize sanayi bölgeleri yalnızca belirli birtakım alt yapı yatırımları dışında binaları içermemekte, dolayısıyla bu yatırımları işletmeler kendileri yapmaktadırlar.

Küçük işletme sahiplerine daha ucuz ve uygun i  yeri sağlamaları açısından sanayi siteleri önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedirler. Bu sitelerde i  yeri edinen küçük girişimciler, önemli yatırım gerektiren altyapı tesislerini tek ba larına yapmak zorunluluğundan kurtulurlar. Aynı zamanda bu sanayi sitelerinin birçoğunda teknik resim, konferans salonu, danışmanlık hizmetleri, bakım ve onarım **atölyeleri**, laboratuvar ile küçük işletmelere yönelik çalışmalarda bulunan KOSGEB'in b r larının bulunması bu işletmelere birçok **avantaj** sunmaktadır.

Sanayi siteleri, kurulu  yeri, mal sahipliği-yönetimi, fonksiyonları ve büyüklüğü gibi kriterlerle sınıflandırılmaktadırlar. Bunlar arasında en çok kullanılan fonksiyonlarına göredir:

i. Genel sanayi siteleri: Genel olarak her tür küçük sanayi işletmesinin yer aldığı sitelerdir.

ii. Özel sanayi siteleri: Aynı *iş kolundaki* küçük işletmelerin bir araya gelerek oluşturmuş oldukları sitelerdir. İstanbul Bağcılar'daki Matbaacılar sitesi, Ümraniye'deki MODOKO (Mobilyacılar Sitesi) bunlara birer örnektir.

iii. Bağımlı sanayi siteleri: Genel olarak büyük *entegre sanayi işletmelerine* ara mal üretmek üzere oluşturulmuşlardır. Bu siteler ilgili sanayi işletmelerine yakın bölgelerde organize edilmektedir.

Küçük sanayi sitelerinin oluşturulmasıyla, ortak çıkarların arttırılması sağlanmaktadır. Ayrıca bu işletmelerin teknik yeniliklerden daha kolay faydalanmaları, çeşitli üretim yapmaları ve *seri üretime* yönelmeleri, böylece büyük sanayiye ara mal sağlayan *yan sanayi*yi oluşturmaları teşvik edilmektedir. Küçük sanayinin gelişmesi için etkili yollardan biri, sanayi sitelerinin oluşmasını sağlamaktır. Bu amaçla ülkemizde bu durum desteklenmekte ve sanayi sitelerinin yapımı teşvik edilmekte, çeşitli *geliştirme fonları* ile bu sitelere mali destek verilmektedir. Bu amaçla görevli kuruluşlardan biri olan Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı küçük sanayi sitelerinin yapımına mali yardımın amaçlarını şu şekilde sıralamaktadır:

- Küçük sanayici, *esnaf ve sanatkârları* bir arada ve aynı yerde toplamak,
- İş birliği ve uzmanlaşmanın sağlanmasına yardımcı olmak,
- Küçük girişimcileri çağdaş koşullarda iş yeri sahibi yapmak,
- Küçük girişimcileri ortaklaşa üretim yapmaya yönlendirmek,
- İşletmeler arasında iş birliği ile boş (atıl) kapasiteyi azaltmak,
- Yan sanayi etkinliklerini geliştirmek,
- İşletmeler arasında bir tür *otokontrol mekanizması* geliştirmek,
- Bölgelerdeki sosyo-ekonomik ve teknik şartları geliştirmek,
- Sanatkârların onarımdan imalat işine geçmelerini sağlamak.

c. Pazar

Kuruluş yerinin seçiminde başta gelen faktörlerden biri olan pazara yakınlık, faaliyetin konusuyla ilgili olarak değişmektedir. Bir ülkenin hemen her yanına üretim yapan işletmeler için merkezî bir yerde bulunma önem taşırken bir şehre (örneğin bir banka şubesi) veya bir kesime hizmet veren işletmeler için (üniversite öğrencilerine yönelik kitabevi) ise müşterilerin yakınında bulunmak önem taşımaktadır. Hammaddenin

sağlanması güç olmayıp taşınması kolaysa işletme için müşteriye yakın yerlerde kuruluş yerinin seçimi ön plana geçebilir. Ayrıca üretilen malın ağırlığı fazla ise, taşıma ücreti yüksek ya da çabuk kırılabilir mallar için ambalaj giderleri yüksek olacağından kuruluş yerini etkilemektedir.

İşletmelerin nitelikleri, faaliyet amaçları, müşterileri, pazara yakın ve uzak olmaları konusu da kuruluş yeri seçimini etkilemektedir. Örneğin aşağıdaki işletme türleri daha çok pazara yönelik olduklarından müşterilerin yakınlarını tercih etmektedirler: Turizm işletmeleri, banka ve **sigortacılar**, *perakendeci işletmeler*, tamir ve bakım servisleri, eğitim kurumları gibi diğer hizmet işletmeleri. Genel olarak dar bir pazar alanı içinde çalışan ve çevre ihtiyaçlarını karşılayan küçük işletmeler de pazara yakın yerleri tercih etmek zorundadırlar.

d. Hammadde Kaynakları

Bazı işletmelerin kullandıkları hammaddeler işlenmemiş durumda iken çok büyük hacim kaplamaktadır. Bu tür işletmelerde hammaddelerin kaynağından temin edilerek fabrikaya getirilmesi çok yüksek taşıma ücretlerini gerektirmektedir. Bu nedenle bu tür işletmelerin hammadde kaynaklarına yakın yerlerde kuruldukları göze çarpmaktadır. Yine üretilen malların içerisinde çok çeşitli girdilerin kullanılması ve bunların her yerden temin edilmesinin güç olması, bu tür işletmeleri belirli bölgelerde yoğunlaşmaya itmektedir. Maden ve ağır sanayi işletmeleri, *yan mamulleri* işleyen işletmeler, balık, konserve fabrikaları genellikle hammadde kaynaklarına yakın yerleri tercih etmektedirler. Bir balık ürünleri işletmesinin denizden uzak bölgede, bir termik santralin kömürden uzak yerlere kurulması mümkün ve mantıklı değildir. Bunun yanında bir demir çelik işletmesi de kendisi için ana hammadde olan demir *cevheri* ya da kömüre yakın yerde kurulmalıdır. Yine bozulma, çürüme ve bunun gibi nedenlerle uzaklara taşınamayan hammaddelerin kullanıldığı işletmelerde söz konusu hammaddelere yakın yerleri tercih etmektedirler. Kullanılan hammaddelerin sayısı çok olursa, işletmenin bunları en uygun olarak bir araya getirebileceği yeri tercih etmesi gerekmektedir.

e. İnsan Kaynakları

İşletme faaliyetlerinin insan emeğine bağımlı olduğu dönemlerde, kuruluş yeri seçiminde ucuz ve nitelikli insan kaynaklarının bulunacağı bölgeler tercih ediliyordu. Ancak makineleşme, otomasyon ve bilgisayarlı üretim sistemleri sıradan düz işçilere değil nitelikli, teknik bilgi ve kabiliyeti olan uzmanlaşmış iş gücüne ihtiyaç duymaktadır. Bir tekstil işletmesinde eskiden nakışlar klasik makinelerle sıradan işçilerin çalışmalarıyla

yapılıyor iken, günümüzde bu işlem bilgisayarlarla yapılmaktadır. Bu durumda işletmeler en azından bilgisayar kullanmasını bilen elemanlara ihtiyaç duyar olmuşlardır. Otellerdeki danışma karşılama (resepsiyon) görevlileri, havayolu *acentelerinde* satış elemanları, matbaa çalışanları, elektronik ve *dayanıklı tüketim malzemeleri* üreten işletmeler artık en azından teknik meslek lisesi mezunlarına ihtiyaç duymakta, bu elemanları eğiterek üretim süreçlerine dahil etmektedirler. İşletmelerin ihtiyaç duyduğu bu yeni elemanlara yarı uzman denilmektedir. Her geçen gün bu tür elemanlara olan ihtiyaç artmaktadır.

Ayrıca işletmelerin yaptığı işler hem çeşitlenmiş hem de karmaşık hâle gelmiştir. Bu durumda bir işletme faaliyette bulunabilmek için üretimin tüm aşamalarını kendi başına yapamaz hâle gelmiştir. Küçük birçok işletme bir mal ya da hizmetin üretimine katkıda bulunmaktadır. İşletmenin başarılı olabilmesi bu küçük işletmelerin performansından etkilenmektedir. Örneğin bir matbaa üretim sürecinde dizgicilere, renk ayırmıcılara, grafikerlere, kalıpcılara, ciltçilere ihtiyaç duymaktadır. Her matbaanın bu işlemleri kendi bünyesinde yapabilmesi mümkün olmadığından bu tür işletmelerin bulunduğu belirli yerleri tercih etmektedirler.

f. Ulaşım ve Enerji Kaynakları

İşletmelerin ürettikleri mal ya da hizmetleri pazarlayabilmeleri için *ulaşım faktörlerini* de dikkate almaları gerekmektedir. Mal üreten işletmelerde, üretilen ürünlerin *toptancılara* ulaştırılmasındaki maliyet hesap edilmelidir. Hizmet işletmelerinde ise üretici ve tüketici aynı anda ve beraber bulunmak zorunda olduğundan müşterinin hizmetleri almak için geleceği ulaşım imkânlarının uygun olması önem taşımaktadır. Ulaşım imkânlarının çok güç olduğu bir yerde açılan işletmeler müşteri bulmakta oldukça zorlanırlar. Bunun yanında işletmenin faaliyetlerini yürütebilmesi için gerekli olan enerjinin de kolaylıkla temin edilmesi gerekmektedir. Yoğun olarak kullandığı enerji kaynaklarına uzak bölgelerde işletme açmak, baştan rakiplerle mücadele edilemeyeceğini kabul etmek anlamına da gelir.

g. Diğer Faktörler

İşletmeler kuruluş yerini seçerken bölgenin tabii ve tarihi zenginliklerine zarar vermeyecek, *kültürel mirası* tahrip etmeyecek yerleri tercih etmek durumundadırlar. İşletmenin üretim süreci sonunda zehirli ve zararlı maddeler çıkıyorsa bu tür bir işletmenin insanların içme ve kullanma suyunu temin ettiği bir yerde fabrika kurarak oraya bu atıklarını akıtması uygun bir davranış değildir. Ancak **kamuoyunda** bu konuya yeterince

özen gösterildiğini söylemek maalesef mümkün olmamaktadır. Örneğin bir meşrubat firması Sapanca Gölü yakınlarında fabrika tesis ederek üretiminin büyük çoğunluğunu bu bölgede yapmayı planlamaktadır. Hâlbuki bu sektörde çok fazla atık dışarı atılmakta ve bunların büyük çoğunluğunu kimyasal maddeler oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu firma söz konusu yatırımı Sapanca bölgesinde gerçekleştirmesi durumunda, insanların su temin ettiği, birçok balık türünün yaşadığı bu gölün önümüzdeki yıllarda eski Haliç'ten farklı olmayacağını şimdiden kestirebiliriz.

Sosyal veya politik faktörlerde işletmelerin kuruluş yerinin seçiminde etkili olmaktadır. Devlet bazı geri kalmış bölgelerin kalkınmasını sağlamak için, işletmelere çeşitli teşvikler sunmaktadır. Dolayısıyla yatırımcılar bu teşviklerden de yararlanarak söz konusu bölgelerin kalkınmasına katkıda bulunurken aynı zamanda yeni işletmelere sahip olmaktadır. Bu politikaların içinde vergi, **resim**, **harç indirimleri** ve yatırım teşvikleri önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca devlet belirli bölgelerde işletme kurmak şartıyla makine ve ekipmanın yurt dışından getirilmesi durumunda *gümrük vergisi* indirimlerinde de bulunabilmektedir. (Dinçer ve Fidan, 2013, s.140-145'den alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcük ve terimlerin anlamlarını tahmin ediniz. Sözlükten yararlanarak tahminlerinizi kontrol ediniz ve anlamlarını karşılırlarına yazınız (O.2.3).

Sanayileşme:

Altyapı:

Kamu kurumu:

Yan sanayi:

Esnaf:

Sanatkâr:

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).

<i>Tesis</i>	Tekstil, çimento, otomobil sanayisi ya da kömür madenciliği gibi, iş yasasına göre Çalışma Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirlenen, birbirine benzeyen ya da aynı nitelikte olan çalışma dallarından her biri (iş kolu)
<i>Sanayi sitesi</i>	Üretim ya da hizmet amacıyla kurulmuş olan bina, makina ve gerekli araç gereçlerin bir arada bulunduğu yapı ve ilişkin kuruluş (tesis)
<i>Küçük sanayi bölgesi</i>	Kamusal alanda kimi durum ve davranışların onaylanması ya da onaylanmamasıyla ilgili başat ve etkin toplumsal düşünce biçimi (Kamuoyu)
<i>Küçük işletme</i>	Devlet birimlerinde ve kimi kamu kurumlarında görülen hizmetlerin sonucu ortaya çıkan giderlerin karşılığı olarak yalnız o işlerle ilgisi olan gerçek ya da tüzel kişilerden alınan vergi türü (resim)
<i>İş kolu</i>	İş çevresi olarak dar alanda çalışan, çalışan sayısı az ve genellikle işletmenin sahibince yönetilen küçük ekonomik birim (küçük işletme)
<i>Seri üretim</i>	Hiçbir hizmetin karşılığı olmadan alınan vergiden ayrı olmak üzere, yürütme ya da yargının, yerine getirdiği kimi kamu hizmetleri karşılığında, bu hizmetlerden yararlanan kişilerden aldığı para (harç)
<i>Cevher</i>	Bir şeyin veya bir kimsenin herhangi bir yönden ileride karşılaşılabileceği zararı gidermek için önceden ödenen prim karşılığında bu işle uğraşan kuruluşla yapılan iki taraflı bağlantı sözleşmesi (sigorta)
<i>Büyük işletme</i>	Pek çok sanayi kuruluşunun bir arada bulunduğu semt veya bölge (sanayi sitesi)
<i>Acente</i>	Bir varlığın üzerinde yazılı değerde yapılan fiyat düşürümü (indirim)
<i>Toptancı</i>	Çalışan sayısı ve fiziksel kaynaklar bakımından büyük, etkileme alanı geniş olan işletme (büyük işletme)
<i>Kamuoyu</i>	Perakendeci işletmelere mal satmak üzere üretenden mal satın alan, alım satım etkinliğini parça parça değil de toptan yapan aracı (toptancı)
<i>Resim</i>	Belli bir sayının altında işçi çalıştıran, belli bir gücün altında motor kullanan, sadece yerel topluluğa hizmet sunmayı amaçlayan sanayi etkinliklerinin bir kentte yer alması için öngörülen özel bölge (küçük sanayi bölgesi)
<i>Harç</i>	Bir ülkeye giren ya da ülkeden çıkan mallardan, gelir sağlama ya da yerli sanayiye koruma amacıyla alınan dolaylı vergi (gümrük vergisi)

<i>İndirim</i>	Bir kuruluşun mali ya da ticari işlerini yürüten temsilcilik (acente)
<i>Fon</i>	Maden ocağından çıkarılan ve ekonomik bir değeri olan işlenmemiş ham maden birleşigi (cevher)
<i>Gümrük vergisi</i>	Bir etkinlikte bulunmak ya da bir girişimi desteklemek üzere bir hesapta toplanan, bu amaçla ayrılan para ya da para yerine geçebilecek değerlerin tümü (fon)
<i>Sigorta</i>	Belirli ürünlere özgü üretim hatlarının kurulduğu, az sayıda aynı tip ürünün kitleler halinde çok büyük miktarlarda üretildiği üretim şekli (seri üretim)

4. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Eş ya da yakın anlamalı olan aşağıdaki sözcükleri, birbirleriyle uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.2).

<i>mahalli idareler</i>	<i>bütünleşmiş</i>
<i>avantaj</i>	<i>işlik</i>
<i>entegre</i>	<i>özdenetim</i>
<i>teşvik</i>	<i>yerel yönetimler</i>
<i>atölye</i>	<i>üstünlük</i>
<i>otokontrol</i>	<i>özendirme</i>

5. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız (O.1.2/O.3.1).

1) Organize sanayi bölgeleri ile ilgili olarak hangisi yanlıştır?

A) Organize sanayi bölgelerinin en temel amaçları, işletmelerin kaynaklardan daha iyi yararlanmalarına fırsat vermek ve yine insan sağlığına zarar vermelerini engellemektir.

B) Devlet, işletmeleri organize sanayi bölgelerinde kurulmaları için teşvik etmektedir.

C) Organize sanayi bölgeleri, sağladığı altyapı imkânlarıyla işletmelere daha cazip gelmektedir.

D) Organize sanayi bölgeleri, bulundukları şehirlerde çok sayıda kişiye iş imkânı sağlayan işletmeleri bünyesinde barındırmaktadır. (Y)

E) Yerel yönetimler, altyapı çalışmaları yaparak işletmeleri kendi bölgelerine çekmektedirler.

2) Sanayi siteleri ile ilgili olarak hangisi yanlıştır?

A) Sanayi siteleri, organize sanayi bölgelerinden farklı olarak hazır binalar da içermektedir.

B) Sanayi siteleri de organize sanayi bölgeleri gibi altyapı tesisleri açısından birtakım üstünlüklere sahiptir.

C) Sanayi siteleri yalnız fonksiyonlarına göre sınıflandırmaya tabi tutulabilmektedir. (Y)

D) Sanayi siteleri, küçük sanayinin gelişmesine imkân tanımaktadır.

E) Sanayi sitelerinde yer alan işletmeler, büyük sanayilere ara mal sağlayarak yan sanayi özelliği göstermektedirler.

3) Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) Pazara yakınlık, yapılan iş koluna göre farklılık göstermektedir. (D) () / () / ()

B) Bulundukları bölgenin ihtiyaçlarını karşılayan işletmeler, pazara yakın yerleri seçmelidir. (D) () / () / ()

C) Kullanılan hammadde sayısının fazla olduğu işletmelerde, hammadde kaynaklarına yakınlık önemli görülmemektedir. (Y) () / () / ()

D) İşletmelerin kurulacağı yerlerin ucuz insan kaynaklarının bulunduğu bölgelerde olması gerekmektedir. (Y) () / () / ()

E) Ulaşımın zor olduğu işletmeler, müşteri bulmakta zorlanırlar. () / () / ()

F) Kamuoyu, işletmelerin çevreye yaydığı zehirli ve zararlı maddeler konusunda çok hassas davrandığından, kuruluş yeri seçiminde kamuoyu yoklamaları yapılmalıdır. (Y) () / () / ()

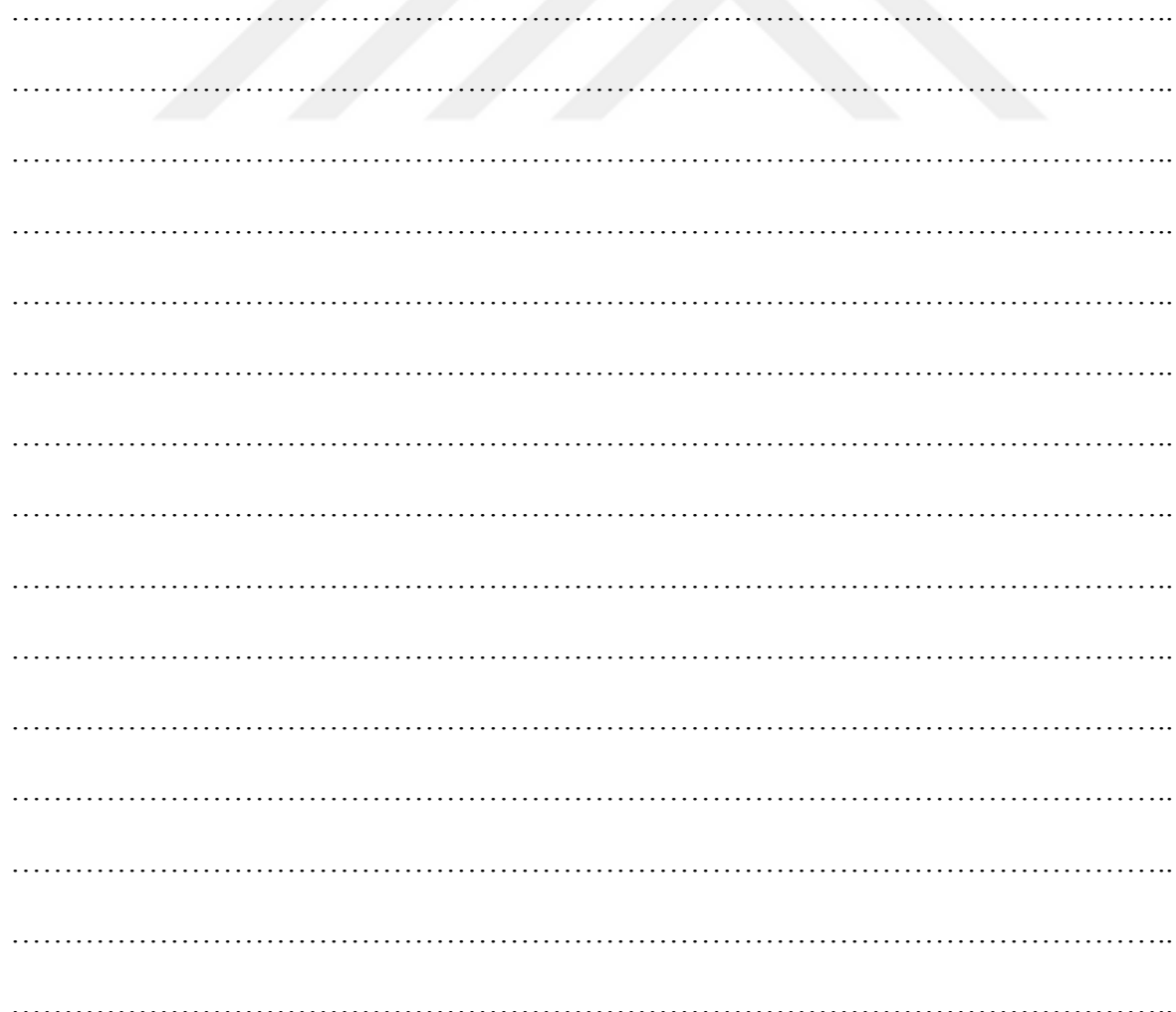
6. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “kendi bünyesinde”, “teşvik etmek”, “istifade etmek” ve “tahrip etmek” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) İşletmeler pazarlama amaçlı iletişimi sağlamak amacıyla değişik araçlardan.....erler. (istifade etmek) (ÖD)

D) İşletme, faaliyetlerini sürdürebilmek için gerekli olan çeşitli kaynakları çevrelerinden sağlamakta, bu kaynakları.....belli süreçlere tabi tutmakta ve bu süreçler neticesinde yine çevreye çeşitli ürünler sunmaktadırlar. (kendi bünyesinde) (ZE)

Metni okurken tuttuğunuz notları kullanarak metnin konusunu özetleyen bir yazı yazınız. Yazınızda anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturmaya çaba gösteriniz (Y.3.3/Y.2.1).

The image features a decorative header at the top consisting of several parallel diagonal lines in a light gray color. Below this header, the entire page is filled with horizontal dotted lines, providing a guide for handwriting practice. The lines are evenly spaced and extend across the full width of the page.

.....
Ödev: Konuşma

Türkiye’de otomotiv ana ve yan sanayisi ile ilgili bir araştırma yapınız. Araştırmanızda aşağıdaki sorulara cevap arayınız.

- A) Türkiye’de otomotiv sanayisinin kuruluş zamanı ve süreci
- B) Türkiye’de otomotiv sanayisinin yıllara göre gelişim ve değişimi
- C) Türkiye’de otomotiv yan sanayisinin ana sanayiye ürettiği mallar

Araştırmada elde ettiğiniz bilgileri, sözlü sunum hâline getirerek sınıfta anlatınız (K.3.1/K.3.2).

Metin Başlığı: İşletmelerde Kapasite Kullanımı, Büyüklük Ölçüleri, Büyüme ve Gelişme

Beceriler: Dinleme, yazma, konuşma

Süre: 3 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, soru-cevap, anlatım

İçerik Hedefleri: İşletmelerde kapasite kullanımına bağlı olarak kapasite kavramları hakkında bilgi sahibi olma; işletmelerde nicelik belirten ve nitelik belirten büyüklük şekilleri hakkında bilgi sahibi olma; işletmelerin büyümesi, büyüme nedenleri ve büyüme şekilleri hakkında bilgi sahibi olma

Kazanımlar

1. (D.2.3) Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konulardaki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
2. (D.1.3) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu özetleyerek not tutar.
3. (D.2.2) Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konularda kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
4. (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.
5. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
6. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
7. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Ürün hacmi, işletme kapasitesi, kapasite değerlendirme, sabit giderler, yönetim yapısı, finansman, çevresel faktörler, tüketici beklentileri, rakip işletmeler

Hedef Fiiller: Tasarlamak, hizmet sunmak, hitap etmek

Metne Hazırlık

“Rakip işletme” kavramını açıklayarak birbirlerine rakip olan işletmelere yakın çevrenizden başlayarak örnekler veriniz.

1. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki terimlerin anlamlarını, daha önce öğrendiğiniz sözcüklerle bağlantı kurarak tahmin ediniz. Tahminlerinizi, karşılıklarına yazınız (D.2.3).

Ürün hacmi:

Sabit gider:

Yönetim yapısı:

Çevresel faktör:

Tüketici beklentisi:

Rakip işletme:

2. Etkinlik: Metni Dinleme

Aşağıdaki metni, ele alınan konular ve kavramlar ile ilgili kısa notlar tutarak okuyunuz (D.1.3).

Dinleme Metni

İşletmelerde Kapasite Kullanımı

İşletmeler belirli kapasitede faaliyetler yapmak için planlanarak oluşturulurlar. Bir otel belirli sayıda kişiye hizmet verecek şekilde, bir fabrika bir süre içinde üretmesi beklenen *ürün hacmi*yle, bir eğitim kurumu aynı anda belirli sayıda öğrenciye hizmet verecek şekilde tasarlanır. İşletmelerin belirlenen hedeflere ulaşabilmesi için kapasitelerini tam olarak kullanmaları beklenir. Ancak çeşitli nedenlerle birçok işletme kapasitesinin altında çalışır. Arzu edilen, işletmelerde hiç atıl kapasite bulunmamasıdır.

Kapasite Kavramları

Bir işletmenin mal veya hizmet üretebilme yetenek ve imkânlarının belli bir ölçüyle ifade edilmesine *işletme kapasitesi* denilmektedir. Kapasite, mal ve hizmet üretebilme yeteneği ve imkânları hakkında fikir vermekte, genellikle belirli bir zaman içindeki üretim miktarı olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle, kapasite, mal veya hizmetleri üretebilme

yetenek ve imkânlarının uygun bir ölçü birimiyle (metre, kg., adet vs) ifade edilmesidir. İnsanlar için de kapasiteden bahsedilebilir. Normal bir insan günde 8 saat çalışabiliyorsa, bu kimsenin çalışma ve iş yapma kapasitesi 8 saat demektir. Bir makine günde aralıksız olarak en fazla 18 saat çalışabiliyorsa, bu makinenin kapasitesi de günlük olarak 18 saattir. İşletme büyüklüğü teorik bir kavramken, kapasite kavramı daha pratik bir kavramdır. Bir işletmenin para, hammadde, malzeme, makine, iş gücü, tabiat ve bilgi gibi üretim faktörlerini en iyi ve en uygun biçimde bir araya getirerek belirli bir dönem içinde ürettiği mal ve hizmet miktarı o işletmenin kapasitesini ifade etmektedir.

Bir işletme için *kapasite değerlendirme*sinin önemi büyüktür. Daha başlangıçta kurulacak işletmenin üretim kapasitesinin çok iyi hesaplanması gerekir ve elde edilen verilere uygun kapasitede işletme kurulmalıdır. Hesaplanan kapasitenin altında ya da çok üstünde işletme kurulusa *sabit giderlerin* artmasına neden olunmuş olur. Örneğin, bir otomobil fabrikasının üretim kapasitesi yılda 50.000 otomobil olarak hesaplanmışsa yıl sonunda bu kapasiteye ulaşamaması işletmede birim başına maliyetleri yükseltir. Bu nedenle, bir işletmenin üretim kapasitesi bir yandan yeterli insan kaynakları ve araç-gereç-makinelerin işletmeye alınmasına, diğer yandan pazarlama imkânlarına ve mali kaynakların kolaylıkla temin edilmesine bağlı olacaktır.

Kapasite ölçüsü olarak çoğunlukla üretim kullanılır ve belirli bir süre içindeki üretim miktarı olarak ifade edilir. Bir dokuma fabrikası, sahip olduğu 30 tezgâhtan her birinde 8 saatlik iş gününde 100 metre kumaş dokuyabiliyorsa, günlük üretim kapasitesi $30 \times 100 = 3000$ metre kumaştır. Bir yılda tatil ve bakım onarım dışında ortalama 320 gün çalıştığı kabul edilirse, bu fabrikanın yıllık üretim kapasitesi $320 \times 3000 = 960.000$ metre kumaş olarak gerçekleşecektir. Üretim biriminin fiziksel miktarıyla ilgili ölçütler, uzunluk, ağırlık, hacim veya sadece sayı olabilir. Bazen, belirli bir sürede üretilen mal ve hizmetin değeri de kapasite ölçüsü olabilir. Bir otelin günlük, aylık ve yıllık kapasitesi de oda sayısı ile ifade edilmektedir.

Birbirinden farklı anlamlarda çeşitli kapasite kavramlarından bahsedilebilir. Bunlar; teknik kapasite, ekonomik kapasite, birim kapasitesi, toplam kapasite, iş kapasitesi, ürün kapasitesi, teorik kapasite, gerçekleştirilebilir kapasite, asıl kapasite, yan kapasite, ikame kapasite, personel kapasitesi, makine kapasitesi, yedek kapasite, zorlanmış kapasite, nicel ve nitel kapasitedir. Teknik anlamda ise genellikle maksimum kapasite, gerçek kapasite, kullanılan kapasite, boş (atıl) kapasite ve optimum kapasite kavramları kullanılır. (Dinçer ve Fidan, 2013, s.152-153'ten alınmıştır)

İşletmelerde Büyüklük Ölçüleri

İşletmelerin büyük veya küçük olup olmadığını belirlemek için birtakım ölçüler kullanılmaktadır. Ancak bu ölçüler her işletme için uygulanması durumunda birtakım yanlışlıklara sebebiyet verebilecek türdedir. Bu yüzden bu ölçütler aynı sektördeki benzer işleri yapan işletmeler arasında kullanıldığında daha anlamlı sonuçlar ortaya çıkarabilecektir.

Genel olarak işletmelerin büyüklüğünü belirlemede kullanılan ölçütler nicelik belirten ve nitelik belirten olmak üzere başlıca iki türde yapılmaktadır.

a. Nicelik Belirten Ölçütler

Bir işletmenin büyüklüğünü tespit etmede kullanılan başlıca nicelik (kantitatif) belirten ölçütler şunlardır:

- İşletmenin çalıştırdığı personel sayısı,
- İşletmenin kapasitesi,
- Bir dönem için personele ödenen ücret, maaş tutarı,
- Bir dönem için kullanılan hammadde, enerji miktarı,
- Bir dönem için yapılan satış miktarı,
- Sermaye miktarı,
- Sahip olunan makine, araç vb. miktarı,
- Sahip olunan işletmenin fiziksel ölçüsü.

Bu nicelik belirten büyüklük ölçütleri işletmeler arasında kullanıldığında; hizmet sunan işletmelerde çalıştırılan personel sayısı (hastane, eğitim kurumları, otel, sinema, konser salonunun aynı anda kaç kişiye hizmet sunabileceği gibi), sanayi işletmelerinde kapasitesi (bir fabrikanın ayda kaç ton ham demiri işleyebileceği gibi), bir enerji santralinin kullandığı enerji miktarı (bir termik santralin ne kadar kömürle veya doğalgazla çalışabileceği gibi) ayrı ayrı değerlendirme kriteri olmaktadır.

b. Nitelik Belirten Büyüklük Ölçütleri

İşletmelerde büyüklüğün belirlenmesinde kullanılan nitelik (kalitatif) belirten ölçütlerse aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- *Yönetim yapısı* (girişimci ve yönetici ayrımı),

- İşletmenin hitap ettiği pazar (yerel, ulusal, uluslararası),
- Sermayenin işletme sahibince karşılanmış olup olmadığı,
- **Finansman** kolaylıkları sağlayıp sağlayamadığı,
- Üretim maliyetleri içindeki beşerî ya da sermaye maliyetlerinin miktarı.
- Eğitimli ve *yetkin* insan kaynağı sayısı. (Dinçer ve Fidan, 2013, s.157-158'den alınmıştır)

İşletmelerde Büyüme

Günümüzde artan rekabet ortamı yüzünden, işletmeler sürekli kendilerini yenilemek, geliştirmek ve farklılaştırmak zorundadır. Ancak kendilerini yenilerken, geliştirirken veya farklılaştırırken mevcut çalışma sistemlerini de büyütmek, korumak, küçültmek veya sona erdirmek zorunda kalabilirler.

İşletmeler için büyüme kararı almak önemli bir süreçtir. Büyümeye karar veren bir işletme, *çevresel faktörleri, tüketici beklentilerini ve rakip işletmeleri* çok iyi incelemeli ve onlara göre nasıl bir büyüme stratejisi izleyeceğine karar vermelidir.

İşletmelerin Büyümesi

İşletmelerin büyümek istemesi doğal olarak gelişen bir süreçtir. Kurulan bir işletme, yıllar içinde fiziksel, mali veya yetenek olarak büyür. Ayrıca, rekabetin yoğun yaşandığı günümüzde, faaliyetlerini sürdürebilmeleri için işletmeler büyümek zorundadır.

İşletmelerde büyüme, işletmenin kuruluşundan itibaren, yapısını oluşturan maddi ve beşeri unsurlarda oluşan gözlenen ve ölçülebilir değişimler ve gelişmelerdir. Örneğin, işletmenin çalışanlarının sayısının artması, satışlarının yükselmesi, yeni şubelerinin veya fabrikalarının kurulması, üretim miktarının artması, net kârının yükselmesi, işletmenin büyüdüğünü gösteren göstergelerdir.

İşletmelerin Büyüme Nedenleri

İşletmenin büyüme nedenleri aşağıda belirtilmiştir (Karalar, 2010, s.159):

- İşletmelerin kârlarını arttırmak istemeleri
- Piyasada iyi bir yer edinerek hammaddeye daha kolay ve uygun şartlarda ulaşmak istemeleri
- Büyük işletmelerin yenilikleri takip etmesi ve satın almasının daha kolay olması
- İşletmeler büyüdükçe, iş arayanların veya yöneticilerin de çalışmak istediği, daha fazla

tercih edilen işletmeler olmaları

-Büyük işletmelerin, diğer işletmelerle, yerel yönetimle, resmî dairelerle ve medyayla da ilişkilerinin iyi olmasıdır.

İşletmelerin Büyüme Şekilleri

İşletmeler, rekabet ortamında varlıklarını sürdürebilmek ve pazarda giderek daha etkili olabilmek için çaba sarf ederler. Bu çabanın başarısını belirleyen en önemli faktör, uygun büyüme şeklinin seçilmesidir. İşletmelerin büyümesi, iki türdür: içsel ve dışsal büyüme. *İçsel büyüme*, işletmelerin kendi olanaklarıyla, faaliyetleriyle yarattıkları kaynakları kullanarak büyümeleridir. *Dışsal büyüme* ise başka işletme veya işletmelerle birleşerek, *stratejik ortaklıklar* kurarak büyümeleridir. (Erdoğan ve Hepkul, s. 94-95'ten alınmıştır)

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Dinlediğiniz metinde geçen aşağıdaki terimlerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten bakarak kontrol ediniz ve anlamlarını karşılıklarına yazınız (D.2.2).

Değerleme:

Finansman:

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (D.1.2).

(Öğretici, gerekli gördüğünde metnin ilgili yerlerini tekrar okur/dinletir.)

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) İşletmelerin kapasitelerinin altında ya da üstünde () / () / ()
üretim yapmaları, kapasite kullanımı açısından sorun yaratmaktadır. (Y)

B) Kapasite değerlendirme, işletmeler kurulmadan önce () / () / ()
üretim kapasitelerinin belirlenmesidir. (D)

C) Kapasite değerlendirme, bir işletme çalışacak insan sayısı () / () / ()
ve kullanılacak makinelerin belirlenmesine olanak sağlamaktadır. (D)

D) Ulaşılan kapasitenin, belirlenen üretim kapasitesinin () / () / ()
altında kaldığı işletmeler iflas ederler. (İ)

E) Mal ve hizmet üreten işletmelerde nicelik ve nitelik () / () / ()

belirten ölçütleri birbirleriyle kıyaslamak her zaman doğru sonuçlar vermemektedir. (D)

F) İşletmelerin büyüklüğünün belirlenmesinde en sağlıklı ()/()/() bilgileri nicel ölçütler vermektedir. (Y)

G) Zamanla büyüme gösteremeyen işletmeler, piyasadan ()/()/() silinme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. (İ)

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “hitap etmek”, “hizmet sunmak” ve “tasarlamak” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Gelişmemiş ve az gelişmiş toplumlarda sosyal güvenlik ihtiyacı tam anlamıyla giderilememektedir. Bu durumun aynı zamanda sosyal ve ekonomik gelişmişlik göstergesi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Söz konusu riskler için sigortalar.....nmıştır. (tasarlamak) (ZE)

B) Günümüz rekabet ortamında müşterilerin istek ve memnuniyetleri işletmeler için önemli bir unsurdur. Bu yüzden girişimciler, müşterilerin istekleri doğrultusunda üretim yapmak ve.....ister. (hizmet sunmak) (ZE)

C) Küçük bir yapıda, sadece bir adreste faaliyet gösteren mahalli ya da yerel işletmeler; sermayesi, personel sayısı, mal çeşitliliği ve.....tiği müşteri grubu sınırlı olan işletmelerdir. (hitap etmek) (ZE)

6. Etkinlik: Konuşma (K.1.1/K.1.2)

Aşağıdaki soruları, dinlediğiniz metinden hareketle cevaplayınız.

A) İşletmelerde kullanılan kapasite ölçülerini örneklerle açıklayınız.

B) Nicelik belirten büyüklük ölçütlerini örneklerle açıklayınız.

4. Ünite: İşletmenin Fonksiyonları

Metin Başlığı: İşletmenin Fonksiyonlarına Genel Bir Bakış

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Tartışma, soru-cevap, anlatım, ödev

İçerik Hedefleri: İşletme fonksiyonlarını, Henri Fayol'un sınıflandırmasına göre kavrama

Kazanımlar

1. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
2. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
3. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
4. (Y.3.3) Alanla ilgili kaynaklardan edindiği bilgileri özetleyerek yazar.
5. (Y.3.4) Özetlediği bilgi ve görüşleri bir araya getirerek anlam bütünlüğü olan yazılar yazar.

Metne Hazırlık

Sizce işletmeler belirli faaliyet bölümlerine ayrılmasa (üretim, pazarlama, dağıtım gibi) ve işe alımlarda bu özellikler dikkate alınmasa ne gibi farklılıklar yaşanır? Tartışınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde, Fayol'un işletmenin fonksiyonları ile ilgili sınıflandırmasını dikkatlice okuyunuz (O.1.2).

Okuma Metni

İşletme amaçlarının gerçekleştirilmesi için birtakım faaliyetlerin yapılması gerekmektedir. Bu faaliyetler, bir taraftan mal veya hizmetlerin üretimi için gerekli düzenin sağlanması; diğer taraftan bu mal ve hizmetlerin pazarlanması için çalışılması, ihtiyaç duyulan kaynakların temin edilmesi gibi bir çok farklı alanlarda yer alır. Bu tür faaliyetlerin tamamı

birbirinden farklı özellikler taşır. Yine her biri işletmede farklı görev, yetki ve sorumlulukları kapsar. Ancak her bir iş için ayrı bir eleman istihdam etmek gerekmeyebilir. İşletme içinde uygun iş bölümünün bulunması, verimliliğin sağlanması için, birbirine yakın ve benzerlik taşıyan görev ve faaliyetler bir arada değerlendirilir. Yani başka bir ifadeyle, aynı gruptaki görevler, benzer fonksiyon icra ederler. İşte işletme içinde bir araya getirilmiş bu faaliyet gruplarına *işletme fonksiyonları* adı verilir. Böylece hem kaynak ve kabiliyetlerin daha etkin ve verimli olarak kullanılması sağlanmış, hem de iş bölümü ve uzmanlaşmaya gidilmiş, bölümler oluşturulmuş olur.

Örneğin bir imalat işletmesinde, ham ve yardımcı malzemelerin temin edilmesi, enerji kaynaklarının hazırlanması, yapılacak üretime uygun araç-gereç ve bu araçlarla istenilen üretimi yapacak nitelikli personelin temin edilmesi gerekmektedir. Söz konusu bu kaynaklar temin edildiğinde, üretimin uygun bir şekilde yapılabilmesi için, işlerin kendi arasında ayrılması ve her faaliyeti yerine getirecek bölümlerin organize edilmesi gereklidir.

Her işletme ve örgütün yapacağı faaliyetlere göre oluşturacağı bölümler ayrı ayrı işletmenin fonksiyonlarını oluşturmaktadır. İşletmenin fonksiyonlarıyla ilgili olarak farklı sınıflandırmalar yapma imkânı vardır. Bu konuda ilk çalışmayı Henri Fayol yapmıştır.

Fayol'a göre işletmenin fonksiyonları şu şekilde sıralanmaktadır:

-Ticari bakımdan; kuruluşa girip çıkan maddelerin, fiyat, çeşit ve miktarının iyi belirlenip belirlenmediği; defterlerin düzenli bir biçimde tutulup tutulmadığı; sözleşmelerin yerine getirilip, getirilmediği kontrol edilmelidir.

-Teknik bakımdan; her çeşit işlemin gelişme durumu ve sonuçları, personelin çalışması incelenmelidir.

-Mali bakımdan; kayıtlar, defterler, gelirler, para ihtiyacı, sermayenin kullanılma şekilleri incelenmelidir.

-Güvenlik bakımından; mal ve can korunması için alınan tedbirlerin yeterli olup olmadığı incelenmelidir.

-Muhasebe bakımından; gelir ve giderlerin zamanında işlenip işlenmediği, muhasebe bölümünden kuruluş hakkında, hızlı ve açık bir fikir verebilecek durumda olup olmadığı araştırılmalıdır.

-İdari bakımdan; işletmenin amaçlarını gerçekleştirebilmesi için gerekli olan yönetimi ifade eder. Bu amaçla planlama, örgütleme, koordinasyon ve kontrol faaliyetleri yapılır.

Şüphesiz, küçük bir işletmede, çok fazla sayıda fonksiyonun bulunmasına gerek yoktur. Böyle bir işletmede işler, birkaç kişi tarafından yürütülebilir. Satın alma, satış ve üretim faaliyetleriyle bir kişi ilgilenip, ihtiyaca cevap verebilir.

Orta büyüklükteki bir işletmede ise fonksiyonların birkaçı bir arada toparlanarak bu işler bir bölümün sorumluluğuna verilebilir. Örneğin bu tür işletmelerde, muhasebe, finans ve personel işleriyle bir bölüm görevlendirilebilir.

Büyük işletmelerde ise, çok fazla sayıda faaliyet söz konusu olduğundan, ayrıca bu işletmelerde birçok eleman çalıştırıldığından, işletmedeki fonksiyon sayısı daha fazladır. Bu tür işletmelerde her bölüm kendi alanına giren işleri yürütür. Yalnızca bir işletme fonksiyonuyla ilgili olarak, işletmenin tümüne hizmet sunar.

İşletmelerin, kendi faaliyet alanlarına göre oluşturacağı fonksiyonları farklıdır. Her işletme kendi *faaliyet alanına* göre bu fonksiyonların sayısını azaltıp, gerekirse yenilerini ilave edebilir. Önemli olan, her işletmenin kendi amaçlarına ulaşabilmesi için, farklı bölümlerde yürütmek istediği faaliyetlerin sınıflandırılmasıdır. Fonksiyonlara ayırma ile işletmede her bölüm kendi alanına giren bir işi yapacağından iş bölümü gerçekleşecek, etkinlik ve verimlilik artacak, faaliyetlerin takibi kolaylaşacak ve uzmanlaşma sağlanmış olacaktır. Varlıklarını sürdürebilmek ve gelişebilmek için her işletme ve örgüt, belirli ilkelere ve uzun tecrübeler sonucu ortaya çıkarılmış olan fonksiyonlara uymak zorundadırlar. (Dinçer ve Fidan, s.153-154'ten alınmıştır)

2. Etkinlik: Metni Anlama

1) Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız (O.3.1).

Henri Fayol'un sınıflandırmasına göre hangisi işletmenin yönetim fonksiyonu ile ilgilidir?

- A) Muhasebe
- B) Finansman
- C) Halkla ilişkiler
- D) Planlama (D)
- E) AR-GE

2) Aşağıdaki bilgileri, okuduğunuz metne göre değerlendiriniz.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) İşletmelerde her iş için ayrı bir eleman istihdam etmek bir zorunluluktur. (Y) () / () / ()
- B) İşletmelerdeki işlerin fonksiyonlara ayrılması, örgütlemenin bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır. (D) () / () / ()
- C) İşletme fonksiyonlarının sınıflandırılması ile ilgili bilinen ilk ve tek sınıflandırma Henri Fayol tarafından yapılmıştır. (Y) () / () / ()
- D) İşletmelerdeki fonksiyon sayısı, işletme büyüklüğüne göre değişiklik gösterebilir. (D) () / () / ()
- E) Uzun uğraşlar sonucu oluşturulmuş fonksiyonlara uymayan işletmeler, piyasadan silinmeye mahkûmdurlar. (İ) () / () / ()

Ödev: Yazma

İşletme fonksiyonlarının sınıflandırılması ile ilgili bir araştırma yapınız. Araştırmanızda aşağıdaki basamakları takip ediniz (O.1.4/Y.3.3/Y.3.4).

- A) Genel İşletme ve İşletme Yönetimi ile ilgili farklı kitapları inceleyiniz.
- B) İncelediğiniz kitaplarda işletmenin fonksiyonlarının sınıflandırılması ile ilgili benzeşen ve ayrışan yönleri tespit ediniz.
- C) Kitaplardan elde ettiğiniz bilgileri, özetleyerek not alınız.
- D) Özetlediğiniz bilgileri bir araya getirerek işletmenin fonksiyonları ile ilgili akıcı ve anlaşılır bir ödev hazırlayınız.

Metin Başlığı: İşletmenin Fonksiyonları

Beceriler: Dinleme, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, soru-cevap, anlatım, özet yazma

İçerik Hedefleri: Yönetim kavramı ve yönetim sürecinde yer alan planlama, örgütleme, yürütme, koordinasyon ve kontrol kavramları ile ilgili bilgi sahibi olma pazarlama, üretim, insan kaynakları, finansman, muhasebe, halka ilişkiler ve araştırma-geliştirme fonksiyonları hakkında bilgi sahibi olma

1. (D.1.1) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu rahatlıkla takip eder.
2. (D.1.3) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu özetleyerek not tutar.
3. (D.2.1) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konularda kullanılan terimleri fark eder.
4. (D.2.2) Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konularda kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlenin bağlamından yola çıkarak kavrar.
5. (D.2.3) Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konulardaki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
6. (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.
7. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
8. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
9. (Y.3.4) Özetlediği bilgi ve görüşleri bir araya getirerek anlam bütünlüğü olan yazılar yazar.
10. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Yönetim süreci, dernek, siyasi parti, halkla ilişkiler, ürün ve hizmet inovasyonu, el işçiliği, nitelikli iş gücü, beyin gücü, ekonomik sürdürülebilirlik, mevzuat, vergi kaçakçılığı, işletme itibarı, sosyal sorumluluk, imaj, küresel itibar, hedef pazar

Hedef Dil Yapıları: Hatırlanacağı gibi...

Hedef Fiiller: Motive etmek, duyarlı olmak, piyasaya çıkmak

Metne Hazırlık

Bir işletmenin prestiji denilince aklınıza gelen şeyler nelerdir? Açıklayınız.

1. Etkinlik: Metni Dinleme

Metni, ele alınan konu ve alana özgü kavramlar ile ilgili kısa notlar tutarak dinleyiniz (D.1.1/D.1.3/D.2.1).

Dinleme Metni

Yönetim

Yönetim, yöneticiler tarafından yerine getirilen, örgütlerin yaşama ve gelişmeleri ile yakından ilgili faaliyetlerdir. Bu faaliyetleri de planlama, örgütleme, yürütme, koordinasyon ve kontrol olarak sıralamak mümkündür. Aynı zamanda bu faaliyetler bir organ olarak yöneticilerin fonksiyonlarını, *yönetim sürecinin* de safhalarını oluşturmaktadır.

Süreç niteliği, yönetimin en belirgin özelliklerinden biridir. Hatırlanacağı gibi süreç olarak yönetim; tek bir kişinin gerçekleştiremeyeceği ortak bir amaç için, bir araya gelmiş insanların faaliyetlerini koordine etme olarak tanımlanmıştır. Ortak amaçların etkili ve verimli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için, iş birliği yapmış insan grubunun faaliyetlerinin planlanması, örgütlenmesi, yönlendirilmesi, koordinasyonu ve kontrol edilmesiyle ilgili tüm çabalar da genel olarak yönetimi oluşturmaktadır.

Yönetim süreci, işletme ve örgütlerde, eğitim ve sağlık kurumlarında, belediyelerde, **dernek**lerde, vakıflarda, sendikalarda, **siyasi partiler**de, dinî, askerî ve diğer her türlü kamu kurum ve kuruluşlarında uygulanan ortak bir faaliyettir. Yönetimin konusunu, yönetim süreci ve bu süreçle ilgili olgu ve olaylar oluşturmaktadır.

Yönetimin fonksiyonları; genel olarak Henri Fayol'un öne sürmüş olduğu, ileriye görmek, örgütlemek, kumanda etmek, koordinasyon sağlamak ve kontrol etmek kavramlarına dayanmaktadır. Zaman içerisinde bu fonksiyonlarla ilgili kavram ve kapsam fazla değişmemiştir. Günümüzde de hemen hemen aynı şekilde kullanılan bu fonksiyonları;

planlama, örgütleme, yürütme, koordinasyon ve kontrol olarak belirlemek mümkündür. Bazı yönetim düşünürleri koordinasyonu ayrı bir fonksiyon olarak benimsememiş, her fonksiyonun içinde yer aldığını öne sürmüşlerdir. (Dinçer ve Fidan, 2013, s. 172-173'ten alınmıştır)

Pazarlama

İşletmenin merkezinde (odağında) tüketici vardır. Tüketici bir fonksiyon değil, fonksiyonların var olma nedenidir. İşletmedeki bütün faaliyetler ya da fonksiyonlar hatta işletmenin varlığı merkeze yerleştirilen tüketiciye bağlıdır. İşletmenin neyi üreteceği, nerede, ne kadar fiyattan satacağı, ne kadar üreteceği, nerede ne zaman **halkla ilişkiler** ve reklam yapacağı, AR-GE'de hangi *ürün ve hizmet inovasyonu* yapacağı tüketiciye bağlıdır. İşletmeler “ne üretebiliyorsak onu satarız” anlayışından, şimdi “neyi satabiliyorsak onu üretiriz” anlayışına geçmişlerdir. Bu da tüketici odaklı işletmecilik demektir. Günümüzde “hangi ürün veya hizmet üretilmelidir?” sorusunun cevabının verilmesinde pazarlama fonksiyonu önemli rol oynamaktadır. İşletmelerde pazarlama fonksiyonu eskiye göre daha önemli hâle gelmeye başlamıştır. Hatta şöyle bir deyiş vardır. “Pazarlama, sadece pazarlamacılara bırakılmayacak kadar önemlidir”. Bunun için “işletmedeki her fonksiyonun pazarlamayla ilgisi olması gerekir anlayışı” yaygın olarak kabul edilmeye başlamıştır. Bir işletmenin başarılı olmasında pazarlamanın payı daha fazladır. Bir bütün olarak pazarlama, işletme kurulmadan önce başlar, ürün ve hizmetin kullanımının ve tüketiminin sona ermesinden sonra da devam eder. (Erdoğan ve Hepkul, 2014, s.19'dan alınmıştır)

Üretim

İnsan ihtiyaçları ve isteklerinin karşılanması amacıyla üretim faktörlerini bir araya getirerek üretim için gereken üretim teknolojisinin yardımı ile bir süreçten geçirerek ürün ya da hizmet elde etmek üretim fonksiyonunun yerine getirdiği iştir. Üretim fonksiyonu sonucunda elle tutulup gözle görünen bir çıktı elde edilir ise ürün üretimi, elle tutulup gözle görülmeyen, soyut bir çıktı elde edilir ise hizmet üretimi söz konusudur. Üretim fonksiyonu tarafından üretim yapılabilmesi için hangi nitelikte, ne miktarda ve ne zaman üretim yapılacağına karar verilmesi gerekir. Bu kararların tamamı üretim fonksiyonunun diğer fonksiyonlar ile iş birliği hâlinde, diğer fonksiyonların sağladıkları verilere dayanarak verilmesi gereken kararlardır. Bu yüzden de üretim fonksiyonu diğer tüm fonksiyonlar ile daima iletişim hâlinindedir. Üretim yapılması amacıyla makineler kullanılabilir ya da sadece *el işçiliği* kullanılabilir, çoğu durumda ise el işçiliği ve

makineler birlikte kullanılır. Kullanılan bütün üretim faktörleri, doğal kaynaklar, emek, teknoloji, belirli bir maliyet ile elde edilir. Çoğu zaman da sınırlı miktarda elde edilebilirler. Dolayısıyla işletmelerin üretim faktörlerini elde edebilme kapasitesi o işletmenin üretim kapasitesini belirler. Üretim kapasitesi sınırlı olduğu için, kapasitenin verimli şekilde kullanılması gerekir. (Erdoğan ve Hepkul, 2014, s.19'dan alınmıştır)

İnsan Kaynakları

İşletmeler amaçlarına ulaşabilmek için sürekli olarak *nitelikli iş gücüne* ihtiyaç duyarlar. İnsan kaynakları, bu iş gücünü gerek duyulduğu zaman *iş ortamına* sunabilmek için, önce işi analiz ederek hangi nitelikte, ne kadar iş gücüne ihtiyaç duyulacağını tespit eder. Gerekli iş gücünü seçerek işe alır, motive eder, eğitir, performanslarını ölçer ve ücretlendirir. İşlerin kesintisiz sürdürülmesi açısından insan kaynakları işletmelerin kritik bir fonksiyonudur.

Özellikle son yıllarda *iş dünyasındaki* rekabette, yenilikçi şirketler güçlü oldukları ve bu yönleri ile üstünlük sağladıkları için yaratıcılık, yenilik ve inovasyon temel strateji hâline gelmeye başlamıştır. Bunun için de *beyin gücüne* dayalı insan kaynağının önemi artmıştır. İşletme yönetimleri “Nasıl yaratıcı insanları işe alırsınız ya da nasıl bir eğitim vererek hangi ortamlarda çalıştırarak, hangi motivasyonları yaparak ve nasıl bir örgüt yapısı içinde yöneterek daha fazla yaratıcı yapabiliriz?” sorularının cevaplarını bulmaya çalışmaktadır. İşletmeler eskisi gibi birbirine benzeyen insanları değil, farklı insanları işe almaktadırlar. Çünkü yaratıcılık artık bireysel olmaktan çıkmış, kolektif hâle gelmiştir. İşte bu nedenle daha fazla yaratıcılık için farklı insanların bir araya gelmesi gerekmektedir. (Erdoğan ve Hepkul, 2014, s.19-20'den alınmıştır)

Finansman

İşletmenin üretimde kullanılacak üretim faktörlerini satın almak için ihtiyaç duyacağı kaynakların temin edilmesi, finansman fonksiyonunun görevidir. İşletmedeki diğer üretim faktörleri gibi finansman da yönetilmelidir. Yatırım ve işletme sermayesi bakımından, işletme kurulurken ihtiyaç duyulan finansmanın belirlenmesi, bu finansmanın en uygun şekilde tedarik edilmesi ve verimli kullanılabilmesi için yönetilmesi gerekir. İyi yönetilemeyen finansman, işletmelerin üretimde ihtiyaç duyacağı kaynakları tehlikeye sokacağından sık sık krizlere neden olur. Bu da işletmelerin *ekonomik sürdürülebilirliğini* tehlikeye sokar. Finansman, diğer fonksiyonlarla iş birliği yapmalı; ne zaman, ne miktarda kaynağa ihtiyaç duyulacağı bilgilerine bağlı olarak, kullanılabilecek *finansal kaynak*

seçeneklerini araştırmalı ve en uygun maliyetle sağlamalıdır. (Erdoğan ve Hepkul, 2014, s.20’den alınmıştır)

Muhasebe

Yönetim için söylenen bir söz vardır: “Ölçemediğiniz şeyi yönetemezsiniz”. İşte muhasebe, yönetimde kararların veriye ve *işlem kayıtlarına* dayalı alınmasını sağlayan bir fonksiyondur. İşletmedeki paranın, mal ve hizmetlerin, borçların, alacakların, gelirlerin, giderlerin kaydını tutarak, analizini yaparak veri ve bilgi üretir. Ancak muhasebe demek, sadece kayıt tutmak demek değildir. Üretilen veri ve bilginin analizini yaparak işletme için ne anlama geldiğini ortaya koymaktır. Ayrıca devlet kâr eden işletmelerden vergi alır. Tam ve doğru vergi alabilmesi için de işletmedeki muhasebenin *mevzuata* uygun tutulmasını ister. Aksi takdirde kayıt dışılık ve *vergi kaçakçılığı* artacağından devletin işletmelerden aldığı vergiler düşer. İşte hem devletin aldığı vergiler hem de işletme yönetimi için alınan kararlar bakımından muhasebe fonksiyonu gerekli görölmüştür. (Erdoğan ve Hepkul, 2014, s.20’den alınmıştır)

Halkla İlişkiler

İşletmelerin de insanlar gibi itibarları vardır. *İşletme itibarı*, işletmelerin çevresiyle olan ilişkileri, toplumun çözmeye çalıştığı toplumsal, kültürel ve çevre sorunlarına duyarlı olması, katkı sağlaması gibi *sosyal sorumluluklarının* farkında olmak ve yerine getirmekle sağlanır. Reklam, nasıl işletmenin mal ve hizmetlerinin tanıtımında fayda sağlarsa halkla ilişkiler de işletmenin kurum olarak tanıtımını yapar ve ona itibar (prestij ve *imaj*) kazandırır (Mirze, 2010, s. 346). Örneğin işletme toplumun herhangi bir sorununu çözmeyi amaçlayan proje için sponsor olmuşsa bir halkla ilişkiler faaliyeti yapmış olur. İtibar işletme için önemlidir. İyi itibarı olmayan bir işletmenin değerli bir markası yoktur. Bu bakımdan işletmelerin doğdukları yerdeki (yerel) itibarlar onlara yetmemekte, ulusal, bölgesel ve hatta *küresel itibar* için çaba göstermektedirler.

Günümüzde gelişmiş iletişim teknolojileri ve uygulamaları sosyal medya gibi *mecraların* halkla ilişkiler konusundaki gücünü artırmıştır. Bu durum halkla ilişkiler konusunda hem fırsat hem de tehdit içermektedir. İşletmeler itibarlarını artırmak için sosyal medyanın olumlu gücünü kullanmaya başlamışlar, diğer taraftan da kendilerini itibarsızlaştırmak için kullanılan olumsuz sosyal medyaya karşı tedbir almaktadırlar. Çünkü uzun yıllarda kazanılan itibar kısa sürede yok olabilir. İşte halkla ilişkiler yaptığı çalışmalarla

(etkinlikler) bir taraftan itibarın artmasını sağlarken bir taraftan da yaşanan krizlerden olumsuz şekilde etkilenmeyi engeller. (Erdoğan ve Hepkul, 2014, s.20-21’den alınmıştır)

Araştırma Geliştirme (AR-GE)

Bilim ve teknolojiye meydana gelen gelişmeler ülkeler arasındaki sınırların kolayca aşılmasını, ürünlerin, hizmetlerin, bilginin, kültürlerin, paranın, insanların dünyadaki hareketini arttırmıştır. Bu hareket, dünyadaki firmalar ve ülke ekonomileri arasındaki rekabeti hızlandırmıştır. Ülkelerdeki işletmeler düne göre yerel olmaktan çıkmış uluslararası olmuştur (Mucuk, 2011, s.367). İşte bu değişiklikler işletmelerin AR-GE fonksiyonunu daha önemli hâle getirmiştir.

Rekabet üstünlüğü sağlayabilmek için yaratıcı-yenilikçi ve inovatif olmak gerekmektedir. İşletmede bu fonksiyonlar genellikle AR-GE’de toplanmıştır. Bilindiği gibi iki türlü araştırma yapılır. 1. temel araştırma, 2. uygulamalı araştırma. Temel araştırma daha akademik ve bilimseldir. Uygulamalı araştırma ise temel araştırmadaki bilimsel bilgileri de kullanarak piyasa için ekonomik ve toplumsal fayda üreten ürün ve hizmet araştırmalarıdır. İşte AR-GE’de daha çok uygulamalı araştırmalar yapılır. Çünkü işletme piyasaya çıkaracak yeni ürün arayışı içindedir.

AR-GE, çalışmaları sonucunda çeşitli ürünler bulabilir. Ancak bulunan her ürün piyasaya çıkmaz çünkü ya şimdilik maliyeti yüksektir, **hedef pazarda** satılabilecek fiyat yakalanamamıştır ya da hammadde yeterli değildir. Diğer bir sorun ise seri üretim için gerekli teknolojik donanım yoktur. Ama patent alınmış olabilir. Burada söylenmek istenen şey şudur. İşletmelerin AR-GE’lerinin daha çok, piyasaya çıkabilecek ürünlere odaklanmaları gerekmektedir. Patentiniz çok olmasına rağmen piyasaya çıkardığınız yeni ürün sayısı düşük olabilir. İşletmelerin AR-GE maliyetleri yüksektir. Mutlaka verimli ve odaklı çalışmaları gerekmektedir.

Yenilikçi işletmeler gelirlerinden AR-GE’ye önemli oranda pay ayırmaktadırlar. Yenilikçi olmayan ya da taklitçi işletmelerde bu pay yoktur veya yeterli değildir. Ülkemizde AR-GE kuran işletme sayılarında ve AR-GE yatırımlarında önemli artışlar olmuştur. Ayrıca devlet de AR-GE yatırımlarını çeşitli şekillerde desteklemeye başlamıştır. Bu gelişmeler, dünya ile birlikte “ticari hâle gelen yenilik” anlamındaki inovasyon kavramının kullanımını da artırmıştır. (Erdoğan ve Hepkul, 2014, s.21’den alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Dinlediğiniz metinde kullanılan aşağıdaki sözcük ve terimleri, anlamlarıyla eşleştiriniz (D.2.2).

<i>Dernek</i>	Eşyanın makine kullanmadan yapılan bölümlerine harcanmış işçi emeği (el işçiliği)
<i>Siyasi parti</i>	Belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için kurulan yasal topluluk (dernek)
<i>Halkla ilişkiler</i>	Belli bir toplumsal kesimin amaç, çıkar ve programını gerçekleştirmek üzere siyasal gücü ele geçirmek, kamu işleri konusunda ortak görüş oluşturmak, yurttaşları bu görüşler çevresinde toplayarak seçimlerde adaylarını seçtirip ülke yönetiminde söz sahibi olmak amacıyla kurulan örgüt (siyasi parti)
<i>El işçiliği</i>	İşletmelerin duyarlı olduğu çevreyi tanıması ve kendisini bu çevreye tanıtmaması, olumlu bir görünüm oluşturması amacıyla haberleşme yöntemlerinin planlı, düzenli bir biçimde iki yönlü olarak uygulanması kuruluştaki insanların tutum ve davranışlarını yönlendirme biçimi (halkla ilişkiler)
<i>Nitelikli iş gücü</i>	İşletmenin ekonomik çalışmalarının, paydaş, çalışan, tüketici gibi onunla ilgili olanlardan hiçbirinin çıkarına zarar verilmeden yürütülmesi (sosyal sorumluluk)
<i>Beyin gücü</i>	Doğal sistemlerin ve insanlığın varlığının korunması ve normal işlevlerinin sürdürülebilir olması özelliği (sürdürülebilirlik)
<i>Sürdürülebilirlik</i>	Bir ülkede ileri düzeyde yetişmiş olan sanat, meslek, bilim adamları ile uzmanların düşünce gücü (beyin gücü)
<i>Mevzuat</i>	Bir ülkede yürürlükte olan yasa, tüzük, yönetmelik vb.nin bütünü (mevzuat)
<i>Vergi kaçakçılığı</i>	En az bir ilkeye göre bölümlendirildikten sonra amaç olarak seçilen pazar dilimi (hedef pazar)
<i>Sosyal sorumluluk</i>	Mesleki eğitim almış, bilgili, deneyimli, tecrübeli ve çalışacağı işte daha önce başarılı olmuş çalışanlar (nitelikli iş gücü)
<i>Hedef pazar</i>	Yükümlünün, ödemesi gereken vergiyi, vergi yasalarına aykırı eylemlere başvurup az ödemesi ya da hiç ödememesi böylece devleti vergi kaybına uğratması (vergi kaçakçılığı)

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Eş ya da yakın anlamli olan aşağıdaki sözcük ve terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (D.2.3).

<i>inovasyon</i>	<i>destekleyici</i>
<i>safha</i>	<i>saygınlık</i>
<i>itibar</i>	<i>aşama</i>
<i>sponsor</i>	<i>yenileşim</i>

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, dinlediğiniz metne göre değerlendiriniz (D.1.2).

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) Özel sektörde yönetim süreci, kamu kesimine göre daha önemli görülen bir faaliyettir. (İ)	() / () / ()
B) Yönetim denilince akla üst düzey çalışanlar gelir. (İ)	() / () / ()
C) Koordinasyonu yönetimin ayrı bir fonksiyonu olarak görmeyip koordinasyonun tüm fonksiyonların içinde yer alan bir kavram olduğunu öne süren düşünürler de vardır. (D)	() / () / ()
D) Tüketiciler varlığı, işletmelerin varlığının sebebidir. (D)	() / () / ()
E) İşletmelerdeki genel anlayış, “Ne üretebiliyorsak onu satarız.” anlayışıdır. (Y)	() / () / ()
F) Pazarlama fonksiyonu, işletmenin kuruluşundan ürün ve hizmetin kullanım ve tüketimine kadar devam eden bir süreçtir. (D)	() / () / ()
G) Üretim anlayışına göre elle tutulup gözle görülen çıktı ürünü; elle tutulup gözle görülmeyen çıktı ise hizmeti ifade etmektedir. (D)	() / () / ()
H) Üretim kapasitesinin sınırlılığı, işletmelerin özelliklerine göre değişiklik gösterir. (İ)	() / () / ()
I) İşletmeler, nitelikleri yönünden birbirine benzer insanları işe alarak çalışanlar arasında uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. (Y)	() / () / ()
İ) İşletmelerin ekonomik sürdürülebilirliği, finansman fonksiyonunun iyi yönetilmesi ile ilgilidir. (D)	() / () / ()
J) Devletin kâr eden işletmelerden doğru vergi alabilmesi, işletmelerin muhasebe fonksiyonunu iyi yürütmesine bağlıdır. (D)	() / () / ()

K) Uzun yıllar sonunda kazanılmış işletme itibarının kısa ()/()/() kürede kaybedilmesi mümkün değildir. (Y)

L) AR-GE faaliyetleri maliyetli olduğu için işletmelerin ()/()/() bu konuda odaklı ve verimli çalışmaları gerekmektedir. (D)

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “motive etmek”, “piyasaya çıkmak”, “hatırlanacağı gibi” ve “duyarlı olmak” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) İnsan ihtiyaçlarının karşılanması için girişilen ve parayla ölçülebilen eylemler ekonomik olay olarak adlandırılır. İhtiyaçlar üzerindeki açıklamalardan....., ihtiyaçların bazıları para ve paranın temsil ettiği satın alma gücü ile karşılanırken diğer bazıları para ile karşılanamayan türden ihtiyaçlardır. (hatırlanacağı gibi) (MŞŞ)

B) İşletmeler ödeyebilecekleri ücretin azamisini vererek ve iş koşullarını geliştirip onları.....erek, işgörenlerinin verimliliğini yükseltebilir ve bu yolla daha ucuza mal ettiklerini daha uygun fiyatlarla ve daha çok satarak uzun vadede kârlarını azamileştirebilirler. (motive etmek) (MŞŞ)

C) Günümüz işletmeleri, müşterilerinin istek ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek için faaliyetlerinde çok daha esnek ve de çevre koşullarındaki değişmelere karşı duyarlı olmak durumundadırlar. (duyarlı olmak) (MŞŞ)

D) İşletme inovasyonla yeni ürün ve hizmetleri.....ırken iş modelini de değiştirebilir. Bu durumdaki bir işletme eskisinden daha güçlü şekilde varlığını devam ettirir. (piyasaya çıkmak) (ZE)

6. Etkinlik: Yazma

Dinlediğiniz metin ve metni dinlerken tuttuğunuz notlardan hareketle işletmenin fonksiyonlarını açıklayan bir yazı yazınız (Y.1.1/Y.3.4).

.....

.....

.....

.....

KONU ALANI DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Soru: Kazanım (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.

(...) İnsanların satın aldığı her ürün ve hizmet onların bir sorununu çözecek, ihtiyacını giderecek ya da isteğini tatmin edecektir. İnsanlar için sorunların bazıları çözülsede bazı ihtiyaçlar giderilse de isteklerine cevap verilse de bunlar hiçbir zaman bitmeyecektir. Çünkü kullanılan ya da tüketilen ürün ve hizmetlerin bazıları, sorunu tam çözmemekte ihtiyacı tam anlamıyla giderememektedir. Aynı sorun ve ihtiyaç için yeni ürün ve hizmetler üretilmeye devam edilmektedir. Bu durumda işletmeler, bir taraftan insanların geçmişte tam çözülemeyen sorunları ve giderilemeyen ihtiyaçları için yeni ürün ve hizmetler üretecekler, diğer yandan, hem günümüzün sorunları ve ihtiyaçları için hem de gelecekteki sorun ve ihtiyaçlar için yeni ürün ve hizmetler üreteceklerdir. (...) (ZE)

Yukarıdaki metne göre aşağıdakilerden hangisi doğru değildir?

- A) İnsanların ihtiyaç ve istekleri sınırsızdır.
- B) İsteklerin tatmin edilmesi arzusu, insanları satın almaya yönlendirmektedir.
- C) Satın alma eylemi, insanların anlık ihtiyaçlarını gidermekte, isteklerini ortadan kaldırmaktadır.
- D) İhtiyaçların giderilmesine ve isteklerin karşılanmasına yönelik yüksek beklenti, insanların bazı mal ve hizmetlerden memnun kalmamasını ortaya çıkarmaktadır.
- E) İnsanların ihtiyaç ve isteklerini tatmin etmeyen, beklentilerini karşılamayan işletmeler, süreklilik gösterememektedir. (Y)

2. Soru: Kazanım (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlenin bağlamından yola çıkarak kavrar.

(...), işletmeler açısından varlıklarını devam ettirmeleri için önemli bir gelişmeyi ifade eder. Genelde, işletmelerin sürekli.....eğilimlerini yalnızca sahip ve yöneticilerin kişisel tutkuları şeklinde görmek yanlış olur. Pazar paylarını arttırma, tüketicilerin zevk ve tercihlerine uygun üretim yapma ve gelişmiş teknolojilerden yararlanma gibi hususlar işletmeleri.....ye zorlayan faktörlerdir. İşletmelerin lerinin bir başka nedeni de, büyük işletme olmanın sağladığı avantaj veya üstünlüklerdir. (...) (MŞŞ)

Yukarıdaki metinde boş bırakılan yere, işletmelerin amaçlarından hangisi getirilmelidir?

A) Kârlılık

B) Verimlilik

C) Süreklilik

D) Büyüme (D)

E) Yenilik Yapabilme

3. Soru: Kazanım (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.

(...) Teknolojiyi yakından takip etmeyen ve üretim süreçlerini değişen durumlara göre yeniden düzenlemeyen işletmelerin, pazardaki yoğun rekabet ortamında başarılı olup, hayatlarını devam ettirebilmeleri mümkün değildir. (...) (ÖD)

Yukarıdaki cümleyi “aksi takdirde” dil yapısını kullanarak anlamı değişmeyecek şekilde yeniden yazınız.

Cevap: İşletmeler teknolojiyi yakından takip etmek ve üretim süreçlerini değişen durumlara göre yeniden düzenlemek zorundadırlar, aksi takdirde pazardaki yoğun rekabet ortamında başarılı olup, hayatlarını devam ettirebilmeleri mümkün değildir. (ÖD)

4. Soru: Kazanım (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Soru: İşletmenin sürekliliği kavramı neyi ifade etmektedir ve işletmelerde sürekliliği sağlayan nelerdir? Sözlü olarak kısaca açıklayınız.

Cevap: Süreklilik, işletmenin ekonomik, sosyal ve çevresel olarak devamlılığını sürdürebilmesi demektir. Bir işletmenin en temel amacı, varlığını devam ettirmektir. İşletmenin sürekliliğini sağlayabilmesi ise daima büyüyen ve gelişen bir çevre içinde büyümesine ve kâr etmesine bağlıdır. (ÖD)

5. Soru: Kazanım (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) Belirli bir sermaye sahip olup bu sermayeyi ()/()/() kullanmak, iş kurmak için şarttır. (D)

B) İş yeri sahiplerinin, satışlardan elde ettikleri gelirin ()/()/() tamamı net kârdır. (Y)

C) İş yeri sahipleri, kazandıkları paranın büyük ()/()/() çoğunluğunu çalışanlarına maaş olarak verirler. (İ)

D) Yeni bir fabrika kuran iş adamları, sermayenin büyük ()/()/() çoğunluğunu makineler için kullanırlar. (İ)

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu, aşağıdaki metne göre değerlendiriniz.

(...) Sermaye, hemen herkesin elde etmeye çabaladığı ve bu yolla saygınlık, iktidar ve başkalarına hükmetme olanağı sağlamaya çalıştığı bir üretim faktörüdür. İşte bu nedenledir ki, insanlar para ve parayla ilgili kavramlara çok eskiden beri yakın ilgi duymuşlar ve şu ya da bu nedenle sermayeye sahip olmak istemişlerdir. Bir iş yapma, ekonomik güç sağlama, saygınlık elde etme aracı olarak sermaye çeşitli şekillerde elde edilebilir. Kendi işini kurup çalışanlar ve başkalarını da çalıştıranlar, bu işlerine belirli bir sermaye yatırmak zorundadırlar. Bu sermayenin bir kısmını iş yeri olarak binalara, bir kısmını iş yerine yerleştirilecek makine, alet ve cihazlara, bir kısmını hammadde ve yardımcı maddelere ve nihayet bir kısmını da marka değeri, lisans, patent ve imtiyaz gibi haklara yatırırlar. Yaptıkları bu yatırımla mal ve hizmet üretip ihtiyaç sahiplerine satarlar. Satışlardan elde ettikleri gelirin bir kısmını ücret olarak emek sahiplerine, bir kısmını faiz olarak kendilerine borç para verenlere, bir kısmını kira olarak mülk sahiplerine verirler. Geriye bir şey kalırsa bunu da kâr olarak kendilerine alırlar. Ücret, faiz, kira ve kârlardan meydana gelen bu değerler toplamı, işletme düzeyinde yaratılan net katma değeri oluşturur. (...) (MŞŞ)

6. Soru: Kazanım (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.

(...) İşletmenin iç çevresi işletme sınırları içinde, işletmenin vizyonunu, misyonunu, temel yeteneğini, örgüt yapısını ve kültürünü içinde barındıran bir çeşit alt sistemler bütünüdür. Bunun aksine dış çevre işletmenin sınırları dışında yer alan ve işletmeyi doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebilen çeşitli bileşenleri içeren bir çeşit üst sistemdir. Söz konusu bu üst sistemin işletmeyi doğrudan etkileyen bileşenlerine işletmenin yakın dış çevresi,

işletmenin sektörel çevresi veya işletmenin mikro çevresi denilmektedir. Sektörel çevrede meydana gelen değişimler işletmeyi hızlı ve şiddetli bir şekilde etkilemektedir. İşletme üzerindeki etkileri daha dolaylı olan çevresel bileşenler ise işletmenin genel çevresinde yer almaktadırlar. Genel çevre, sektörel çevreye göre daha üst seviyeli bir sistemi ifade etmektedir. Genel çevrenin, işletmenin makro çevresi şeklinde nitelendirildiği de bilinmektedir. Genel çevre bileşenlerindeki değişim ve gelişmeler öncelikle işletmenin sektörel çevresini etkilemekte ve bu etkinin şiddetine göre işletmenin etkilenmesi veya etkilenmemesi söz konusu olmaktadır. (...) (ZE)

Metinde yer alan bilgilere göre işletmenin çevresi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) İşletmenin çevresini genel olarak iç ve dış çevre olarak ikiye ayırmak mümkündür.
- B) İşletmenin içerisindeki birtakım bileşenler bir araya gelerek işletmenin iç çevresini oluştururlar.
- C) İşletmenin kendi faaliyetlerini gözden geçirmesinde ve kendisini yenilemesinde sektörel çevrenin büyük etkisi vardır.
- D) İşletmenin etkilendiği mikro çevreyi de etkileyen bir makro çevre bulunmaktadır.
- E) Dış çevre bileşenlerindeki değişimleri takip ederek iç çevresini düzenlemeyen işletmeler, rekabet güçlerini yitirirler. (Y)

7. Soru: Kazanım (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

“İnsan kaynakları, emek gücü, çalışan, maaş, örgütlenmek ve sendika” kavramlarını kullanarak ve birbirleriyle ilişkilendirerek anlamlı cümleler kurunuz.

Cevap: İnsan kaynakları, bir işletmenin emek gücünü oluşturur. İnsan kaynaklarını oluşturan insanlar, maaş karşılığında çalışır. Günümüzde çalışanlar, çeşitli şekillerde örgütlenmektedirler ve isteklerini sendikalar aracılığıyla yerine getirmektedirler.

8. Soru: Kazanım (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.

Rakip ve rekabet kavramlarını işletmeler arasındaki ilişkiler açısından ifade ediniz ve bu kavramları vereceğiniz bir örnekle somutlaştırınız.

Cevap: Aynı veya benzer ürünleri üreterek piyasaya sunan herhangi bir işletme, aynı sektörde faaliyet gösteren bir başka işletmenin rakibi olarak tanımlanmaktadır. İşletmeler rakipleriyle fiyat, ürün kalitesi, ürün çeşitliliği, ürünlerin kolay erişilebilirliği, ürünlerin özellikleri ve müşterilere sağladıkları satış sonrası hizmetlerin kalitesi gibi konularda rekabet etmektedirler. (ZE) Örneğin bir bölgede müşteri potansiyeli olduğunu gören bir girişimcinin o bölgeye bir kafe açması ve bu kafenin kısa sürede iyi bir konuma geldiğini gözlemleyen bir başka girişimcinin de aynı bölgeye başka bir kafe açması, bir rekabet ortamını doğurur ve bu işletmeleri rakip işletmeler yapar.

9. Soru: Kazanım (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.

(...) İşletme fonksiyonları demek, işletmenin gruplandırılmış faaliyetleri demektir. İşletmenin birbiriyle ilişkili, yakın ve benzer faaliyetleri gruplandırılır ve çok sayıda faaliyeti az sayıda gruplarda sınıflandırılarak; yönetim, pazarlama, üretim, finansman, muhasebe, insan kaynakları (personel), halkla ilişkiler (PR) ve araştırma geliştirme (Ar-Ge) fonksiyonları hâlinde gösterilir. Belirli bir büyüklüğe erişmiş işletmelerde tüm fonksiyonlar bulunur ve bağımsız bölümler olarak da yönetilebilir. Söz konusu büyüklüğü yakalayamamış işletmelerde fonksiyonlar ikisi, üçü ya da daha fazlası bir araya getirilerek yönetilir. Örneğin İdari ve Mali İşler Müdürlüğü içinde İnsan Kaynakları, Finans ve Muhasebe bölümlerinin faaliyetleri yer alabilir. (...) (ZE)

Yukarıdaki paragrafta vurgulanmak istenen, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İşletmelerde, faaliyetlerin fonksiyonlarına göre bölümlendirilmesi örgüt yapısı açısından çok önemlidir.
- B) İşletme fonksiyonları sekiz başlık altında ele alınabilir.
- C) İnsan Kaynakları, Finans ve Muhasebe bölümleri, İdari ve Mali İşler Müdürlüğü içinde yer almalıdır.
- D) İşletmelerde faaliyetler fonksiyonlarına göre sınıflandırılır ve bu fonksiyonların nasıl gruplandırıldığı işletmenin büyüklüğüne göre değişiklik gösterir. (D)

E) Tüm fonksiyonların bulunduğu işletmeler, büyük işletmelerdir.

10. Soru: Kazanım (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.

(...) Günümüzde işletmeler için en önemli unsur, nitelikli iş gücü bulmaktır. İster üretim işletmesi isterse hizmet işletmesi olsun, her iki işletme türünde de iş gücü olmadan üretim veya hizmet yapılamaz. İşletmelerde teknolojiyi, makineleri kullanmak için çalışacak insanlara gereksinim vardır. Girişimci, bu sebeplerden dolayı, işletme kuracağı yerde, iş gücü olup olmadığına da dikkat etmelidir. Eğer işletmenin dış çevresinde ihtiyaç duyulandan daha çok iş gücü varsa işletme için gerekli çalışanları bulmak daha kolay olacaktır. Genellikle, işletmeler kârlarını arttırmayı planladıkları için, iş gücü çok olduğu ve ucuza çalıştığı yerleri tercih etmeye çalışırlar. (...) (ZE)

Yukarıdaki metinde “iş gücü” kavramı ile ifade edilmek istenen nedir?

- A) İşletmede görevli personel
- B) İşletmenin kurulacağı yerde yaşayan tüm insanlar
- C) İşletme yöneticileri
- D) Kurulacak işletmede çalışabilecek durumda olan insanlar (D)
- E) İşletmede beden gücüyle çalışan insanlar

11. Soru: (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.

Aşağıdaki cümleleri “hem...hem de” dil yapısını kullanarak tek bir cümle hâlinde yazınız.

A) Ürün farklılaştırma işletmelerin mevcut ürünleri üzerinde değişiklikler yaparak rakip ürünlerden daha iyi duruma gelmelerine yönelik bir stratejidir.

B) Ürün farklılaştırma işletmelerin mevcut ürünleri üzerinde değişiklikler yaparak pazardaki etkinliklerini arttırmalarına yönelik bir stratejidir.

Cevap: Ürün farklılaştırma, işletmelerin mevcut ürünleri üzerinde değişiklikler yaparak, hem rakip ürünlerden daha iyi duruma gelmelerine hem de pazardaki etkililiklerini arttırmalarına yönelik bir stratejidir. (ZE)

12. Soru: Kazanım (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.

Soru: (...) Kişi ve kurumlar çeşitli nedenlerle işletme sahibi olmaktadır. Bir kısmı miras yoluyla bir işletmenin sahibi olurken, diğerleri de bir amacı gerçekleştirmek için işletme kurmakta ve bu amaçlarına ulaşmaya çalışmaktadırlar. Belli başlı işletme kurma nedenleri; miras yoluyla sahip olma, bağımsız çalışma isteği ile işletme kurma, yüksek kazançlar elde etme amacıyla işletme kurma ve sosyal bir faaliyetin gerçekleştirilmesi için işletme kurmadır. (...) (ÖD) Yüksek kazançlar elde etmek amacıyla işletme kurma ile ilgili “kuruluş öncesi sermayeye sahip olmak” durumundan yola çıkarak neler söyleyebilirsiniz?

Cevap: Elleri az da olsa bir sermaye bulunan insanlar başkalarının yanında çalışarak kazanacakları paradan daha fazlasını kazanmak ve böylelikle daha iyi şartlarda yaşamak amacıyla küçük de olsa bir işletme sahibi olmaya karar verebilirler. İşletme kurarken onları motive eden önemli konulardan biri, elde edecekleri gelirin tamamının kendilerine kalacağıdır. Birden fazla kişinin sermaye koyduğu, ortaklık yoluyla kurulan işletmelerde ise elde edilen gelir paylaşılacaktır. (ÖD)

13. Soru: Kazanım (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.

(...) Yöneticiler, amaçlar doğrultusunda önce nelerin yapılacağına ve nasıl yapılacağına dair planlama yapar, sonra planlarda belirlenen işleri ve bu işleri yapacak kişileri bir araya getirerek organize eder. Daha sonra işlerin çalışanlar tarafından etkili ve verimli bir şekilde yerine getirilmesini sağlar, tüm bu faaliyetlerin koordineli bir şekilde yürütülmesini temin eder ve sonunda ulaşılan sonuçları kontrol eder, değerler, yeniden kararlar alır ve planlarını revize ederek süreci yeniden başlatır. Yönetim işi yerine getirilirken yararlanılan bu fonksiyonlar birbirinden tamamen ayrılmış durumda değildir. Bir biri ile örtüşür ve biri diğerini etkiler. (...) (ZE)

Dinlediğiniz metne göre yöneticiler, yönetim işini yerine getirirken aşağıdaki fonksiyonların hangisinden yararlanmazlar?

- A) Planlama
- B) Örgütlenme
- C) Uygulama (Y)
- D) Yönelme
- E) Denetim

14. Soru: Kazanım (D.2.2) Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konularda kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.

(...) İki veya daha fazla şirketin tüm kaynaklarını bir araya getirerek hukuki varlıklarını kaybetmeleri ve ortaya yeni bir işletme olarak çıkma yöntemidir. İşletmeler, tek başlarına yapabileceklerinden daha fazlasını yapmayı amaçlayarak bu yola başvurlar. Gerek ulusal gerekse uluslararası alanda oldukça sık gördüğümüz bir uygulamadır. Almanların Mercedes'i ile ABD'nin Chrysler'i bir araya gelmişler ve Daimler&Chrysler olarak ortaya çıkmışlardır.

Dinlediğiniz metinde açıklanan büyüme türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yatay büyüme
- B) Dikey büyüme
- C) Çeşitlendirme yaparak büyüme
- D) Birleşme yoluyla büyüme (D)
- E) Satın alma yoluyla büyüme

15. Soru: (D.2.3) Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konulardaki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.

Dinleyeceğiniz metinde kullanılan "gönenç" kelimesinin eş anlamlısı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mutluluk
- B) Sevinç
- C) Refah (D)
- D) Huzur
- E) Zenginlik

(...) İnsanların yaşam düzeyleriyle ilgili bir ekonomik kavram olan gönenç ile işletmeler arasında bir ilişkinin varlığı kabul edilmektedir. Bu durum, işletmelerin ürettikleriyle ilgili olduğu gibi, işletmelerin istihdam yaratmalarıyla yani insan çalıştırmalarıyla da ilgilidir. Yani işletmeler için insan, hem yaşamı kolaylaştıran ürünlerin tüketicisi hem de iş yerlerinde çalışarak ürünlerin üreticisi konumundadır. Diğer bir deyişle, işletmeler için insanlar hem üretici hem de tüketicidirler. (...) (ZE)

Modül: Muhasebe

1. Ünite: Muhasebeye Giriş

Metin Başlığı: Muhasebenin Tanımı, Amacı, İşlevleri ve Muhasebe İle İlişkili Bilim Dalları

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Anlatım, soru-cevap, ödev

İçerik Hedefleri: Muhasebenin kavramının kapsamından yola çıkarak ekonomik birim, finansal bilgi, muhasebenin kaydetme, sınıflama ve özetleme işlevleri hakkında bilgi sahibi olma; ekonomi bilimi, işletme bilimi, istatistik ve yöneylem araştırması, hukuk bilimi, bilgisayar teknolojileri ile muhasebe işlemleri arasındaki ilişkileri kavrama

1. (O.1.3) Alanla ilgili bir metni, metne ilişkin genel bir fikir edinmek amacıyla göz atarak okur.
2. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
3. (O.2.4) Alanla ilgili metinlerdeki kavram ve terimlerin alanla ilgili olup olmadıklarını ayırt eder.
4. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
6. (Y.3.3) Alanla ilgili kaynaklardan edindiği bilgileri özetleyerek yazar.
7. (Y.3.4) Özetlediği bilgi ve görüşleri bir araya getirerek anlam bütünlüğü olan yazılar yazar.
8. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
9. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
10. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Hesap, belge, rapor, kamu işletmesi, yevmiye defteri, büyük defter, yöneylem araştırması, mali tablo, trend analizi, doğrusal programlama teknikleri, gelir ve kurumlar vergisi

Hedef Fiiller: Raporlamak, belge toplamak, veri toplamak, belge derlemek, veri işlemek, bilgi sağlamak, defter tutmak

Metne Hazırlık

“Hesap” kavramı sizce neyi/neleri ifade etmektedir? Hesap kavramının farklı anlamlarda kullanıldığı örnekler veriniz. (*Öğrencilerden hesap kavramının gündelik dildeki kullanımlarına örnek vermeleri beklenmektedir. Öğretici, ipuçları vererek konuşma ortamı yaratır.*)

1. Etkinlik: Metni Okuma

A) Aşağıdaki metnin ana ve alt başlıklarını inceleyiniz ve bu başlıklar altındaki ilk paragrafları okuyunuz. Daha sonra metnin hangi konuları içerdiğini belirleyiniz (O.1.3).

B) Metni aşağıdaki bilgilere ulaşmak amacıyla tekrar okuyunuz ve ilgili yerlerden altını çiziniz (O.1.2). (*Etkinlikte öğrencilerden göz atarak okuma yapmaları beklenmektedir. Göz atarak okuma aşamasından sonra detaylı okuma yaparak metnin içeriğini kavramaları istenir.*)

“İşletmelerin sınıflandırılma biçimleri, muhasebeye konu olan olaylar, muhasebe sürecine bilgisayar kullanımının etkisi, muhasebenin kaydetme, sınıflama ve özetleme işlevleri, muhasebe ile işletme ilişkisi, muhasebe ile hukuk ilişkisi”

Okuma Metni

Muhasebenin Tanımı

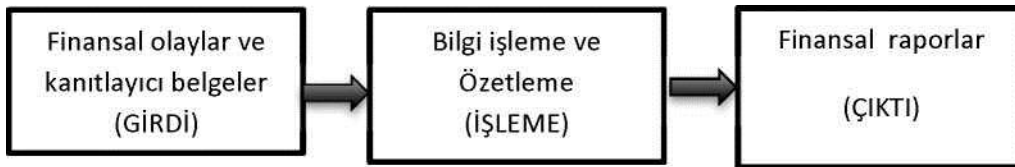
Muhasebe kelimesinin kökeni Arapça “**hesap**” sözcüğüdür. Muhasebe ekonomik bir faaliyeti ölçme, açıklama ve yorumlama sanatıdır (Meigs&Meigs, 1990, s.4). Basit bir tanımla muhasebe bir ekonomik birim hakkındaki *finansal bilgiyi* ölçmek ve raporlamak için kullanılan kavramlar ve tekniklerin bir setidir. Daha geniş bir tanım yapacak olursak muhasebe, bir ekonomik birimin **finansal nitelikteki olaylarına** ilişkin **belgelerin**

toplanması, kaydedilmesi, sınıflanması ve özetlenmesi, analizi ve yorumladıktan sonra bilgi kullanıcılarına **rapor**lar şeklinde sunulması eylemleridir.

Tanımı daha iyi anlayabilmek için tanımda yer alan bazı terimleri açmak yararlı olacaktır. Tanımda geçen ekonomik birim genellikle ayrı bir işletmeyi, kurumu veya girişimi ifade etmektedir. İşletmeler insan ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile üretim faktörlerinin bilinçli ve sistemli bir şekilde bir araya getirilmesi sonucu ortaya çıkarlar. İşletmeler yaptıkları işler bakımından ticaret, üretim, hizmet işletmeleri gibi sınıflandırıldıkları gibi sahiplik bakımından özel ve **kamu işletmeleri** olarak da sınıflandırılabilir.

Söz konusu işletmelerin faaliyetleri çerçevesinde her gün birçok olay gerçekleşir, ancak bu olayların hepsi muhasebeye konu olmazlar. Muhasebenin konusu olan olaylar, “finansal nitelikteki olaylar”dır. Finansal nitelikteki olaylar, işletmelerin sahip oldukları varlıklar ve bu varlıkların kaynakları üzerinde değişim yaratan ve para ile ifade edilebilen olaylardır. Muhasebe, finansal nitelikli olaylar hakkında verileri toplar ve bunları *muhasebeleştirme sürecinden* geçirdikten sonra bilgi kullanıcılarına sunar.

Yukarıdaki tanımda da belirtildiği gibi muhasebe, finansal nitelikli olaylara ilişkin verilerin derlenmesi, işlenmesi (kaydedilmesi, sınıflaması, özetlenmesi) ve finansal nitelikli raporların üretilmesini sağlayan süreçtir. Bu açıdan bakıldığında muhasebe bir bilgi sistemidir.

Şekil 1. Bilgi sistemi olarak muhasebe

Muhasebenin Amacı

Muhasebenin amacı “Muhasebe nedir?” sorusu içinde toplanmaktadır. Bunun yanıtı ise muhasebenin bir bilgi sistemi olduğudur. *Finansal muhasebenin* temel amacı, *karar vericilere* ekonomik kararları için gereksinim duydukları doğru, güvenilir ve yararlı bilgiyi sağlamaktır.

Günümüzde muhasebe sistemi, bu amacını gerçekleştirebilmek için bilgisayarları yaygın şekilde kullanmaktadır. Muhasebede bilgisayarların kullanımı, verilerin toplanması, işlenmesi ve raporlama süreçlerinde birtakım farklılıklar yaratmıştır. Ancak bilgisayarlar muhasebe işlemlerinin gerçekleştirilmesinde sadece işlemlere hız kazandıran bir araçtır.

Muhasebenin temel işleyişini öğrenmeden bilgisayar ortamında muhasebe gerçekleştirilmesi söz konusu değildir.

Muhasebenin İşlevleri

Muhasebe ister elle yapılsın isterse bilgisayar ortamında yürütülsün, gerçekleştirilmesi gereken *temel muhasebe işlevleri* her muhasebe sisteminin ortak noktasıdır. Muhasebe, bilgi kullanıcılarına finansal bilgi sağlama amacını, muhasebe tanımında da yer alan bu temel işlevlerini yerine getirerek gerçekleştirir. Her bir finansal olaya ilişkin veriler elde edilecek, kaydedilecek, sınıflandırılacak ve özetlenecektir. Bir işlemin muhasebeye konu olabilmesi için para ile ifade edilen finansal nitelikli bir olay olmasının yanında bu olayın veya işlemin varlığını doğrulayan belgelere (ispat edici belgelere) dayanması gerekir. Kaydetme işlevi, her gün meydana gelen finansal olaylara ilişkin verilerin derlenerek, belli kurallara göre *günlük deftere (yevmiye defteri)* yazılması işlevidir. Sınıflama işlevi, çok sayıdaki verinin benzer işlem gruplarına göre düzenlenmesini yani işlemlerin etkiledikleri unsurlara göre *büyük defter*deki hesaplara kaydedilmesi işlevidir. Özetleme işlevi ise defterlerde kaydedilmiş ve sınıflandırılmış olan çok sayıdaki bilginin, bilgi kullanıcılarının yararlanacağı şekilde kısaltılmasını yani *finansal tabloların* düzenlenmesini ifade eder.

Muhasebenin kaydetme, sınıflama ve özetleme işlevleri defter tutma ile ilgili olarak yerine getirdiği işlevlerdir ve bunlar muhasebenin basit ve kolaylıkla öğrenilebilecek bir bölümüdür. Muhasebe bilgisinin analizi ve yorumlanması ve bilgi kullanıcılarının gereksinimlerine uygun şekilde raporlanması muhasebenin yerine getirdiği en önemli diğer işlevleri oluşturur. Raporlama işlevini yerine getirmeden muhasebe amacını gerçekleştirmiş sayılmaz. (Erdoğan, 2012, s. 3-4'ten alınmıştır)

Muhasebe İle İlişkili Bilim Dallar ve Teknikler

Ekonomi Bilimi

Ekonomi biliminin hareket noktası insanların ihtiyaçlarının sınırsız, buna karşılık söz konusu ihtiyaçları karşılamakta kullanılacak kaynakların sınırlı olmasıdır. Sınırlı kaynaklarla sınırsız ihtiyaçların en iyi biçimde karşılanması amacındaki *ekonomi politikası* da bu amaçla kaynakları en etkin biçimde kullanmayı hedeflemektedir.

İşte muhasebe bir yandan ekonomik analizlerde kullanılabilecek, öte yandan ekonomi politikası kararlarında yararlanabilecek veriler sağlayarak önemli bir işlevi yerine getirir. O hâlde, işletmelerin muhasebe aracılığıyla ürettikleri bilgiler ne kadar yeterli ve doğru

olursa ekonomik kararların da o ölçüde doğru ve sağlıklı olacağını söyleyebiliriz. (Çonkar vd., 2014, s. 11-12'den alınmıştır)

İşletme Bilimi

İşletme bilimi, işletme dediğimiz ekonomik amaçlı örgütlerin hedeflerine ulaşabilmesi için; üretim, finans ve pazarlama gibi işlevleri en etkin biçimde yürütmeye yönelik araştırma ve analizler yapar, politikalar geliştirir.

İşte işletmeler, yukarıda saydığımız ve saymadığımız tüm işlevleri en iyi biçimde yönetebilmek için çeşitli bilgilere ihtiyaç duyar. Kararlarda kullanılacak bilgilerin çoğu ise, muhasebe faaliyetleri sonucunda üretilmektedir.

İstatistik ve Yöneylem Araştırması

İstatistik ve *yöneylem araştırması*, işletme yöneticilerine karar vermekte kullanabilecekleri karar yöntemleri, teknikleri üretirler. *Mali tablo analizi* yaparak işletmeler hakkında değerlendirmeler yaparken kullanılabilecek *trend analizi* bir istatistik tekniğidir. Yine *yönetim muhasebesi* uygulamalarında kullanılabilecek *doğrusal programlama teknikleri* de yöneylem araştırmasının ortaya koyduğu yöntemlerdendir.

Hukuk Bilimi

Muhasebe kayıtlarının yapılması veya mali tabloların düzenlenmesinde devletin ortaya koyduğu birçok yasal düzenlemelerin dikkate alınması gerekir. Ayrıca, ilgili yasal düzenlemeler yapılırken de muhasebe ilke ve tekniklerinin gözetilmesi gerekir. **Vergi hukuku**, **borçlar hukuku**, **ticaret hukuku** gibi alanlarda çıkarılacak kanunlar bu ilişkinin en fazla ortaya çıktığı örneklerdir. Örneğin, *gelir ve kurumlar vergisinin* hesaplanması için temel oluşturan kârın belirlenmesi muhasebe yöntemlerine dayanır, fakat muhasebe de kârı hesaplarken *mevcut kanuni mevzuata* uymak zorundadır.

Bilgisayar

Günümüz dünyasını belirleyen özelliklerden biri küreselleşme olarak belirlenmektedir. Globalleşmenin temel özellikleri ülkeler arasındaki ekonomik sınırların gittikçe zayıflaması, işletmeler arası rekabet ortamının gittikçe şiddetlenmesi olarak ifade edilebilir. Böyle bir ortamda işletme yönetimleri karar alırken daha fazla ve çeşitli bilgiye ihtiyaç duyarlar, daha gelişmiş karar yöntemlerini kullanmaya çalışırlar. Her iki gereklilik de, verilerin işlenerek bilgi üretilmesinde, bilgisayar kullanımını zorunlu hâle getirmektedir. Çünkü muhasebenin rutin ve çok zaman alan kayıt ve işlemleri bilgisayar

aracılığıyla çok hızlı biçimde yapılabilir. Böylece muhasebe bilgilerinin analizi, bunlardan yorum ve değerlendirmeler üretme imkânları artmaktadır. Sonuç olarak da işletme yöneticilerinin sağlıklı karar almaları için çok uygun bir ortam doğmuş olmaktadır. (Çonkar vd., 2014, s. 12-13'ten alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Metinde kullanılan aşağıdaki terimlerin muhasebe ile ilgili olup olmadıklarını tahmin ediniz. Tahminlerinizi, sözlükten yararlanarak kontrol ediniz ve terimlerin anlamlarını karşılıklarına yazınız (O.2.4).

Yöneylem araştırması:

Mali tablo:

Trend analizi:

Doğrusal programlama:

Kurumlar vergisi:

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Metinde kullanılan aşağıdaki sözcük ve terimleri, anlamlarıyla uygun bir biçimde eşleştiriniz (O.2.1). (*Etkinliğin amacı, öğrencilerin ilgili sözcük ve terimlerin anlamlarını cümle bağlamlarından hareketle kavramaları ve eşleştirme yapabilmeleridir. Öğretici gerekli gördüğünde farklı cümleler ve örnekler vererek etkinliğin yürütülmesini sağlar.*)

<i>Hesap</i>	Bir işletmede uygulama öncesi bilgi sağlayan ve çalışmak için gerekli verileri içeren yazılı belgelerin tümü (belge)
<i>Belge</i>	Uzman ya da görevliler tarafından yetkililere sunulmak üzere, gerekli konularda yapılan araştırma, izleme, inceleme ve denetleme sonucunda düzenlenen belge (rapor)
<i>Rapor</i>	Aynı nitelikteki işlemlerin üzerinde toplandığı, sol yanına borç, sağ yanına alacak adı verilen iki yanlı çizelge (hesap)
<i>Kamu işletmesi</i>	İşlemlerin tarihlerine göre sıralandığı ve günü gününe işlendiği ticari defter (yevmiye defteri)

<i>Yevmiye defteri</i>	Ekonominin geliştirilmesi veya desteklenmesi için, sermayesinin tamamı veya büyük bir kısmı kamu tüzel kişiliklerine ait olan kurumlar (kamu işletmesi)
<i>Büyük defter</i>	Günlük deftere tarih sırasına göre geçirilmiş işlemleri, sistemli bir biçimde hesaplara dağıtan ve bunları sınıflandırılmış olarak bu hesaplarda toplayan defter (büyük defter)

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, okuduğunuz metne göre değerlendiriniz (O.3.1). (Etkinlikte öğrencilerin metni tekrar okuyarak bilgileri taramalarına izin verilmez. Etkinlik sonunda kontrol ve düzeltme amaçlı metne göz atmaya izin verilebilir.)

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) İşletmeler özel ve kamu işletmeleri olmak üzere iki farklı şekilde sınıflandırılırlar. (Y)	() / () / ()
B) İşletmelerin faaliyetleri çerçevesinde gerçekleşen bütün olaylar, muhasebeye konu olabilirler. (Y)	() / () / ()
C) Bilgisayarlar, muhasebenin temel işleyişini kavramış olanların işlemlerini hızlandıran önemli bir araçtır. (D)	() / () / ()
D) Muhasebenin işlevlerinin yerine getirme sürecinde birtakım defterler ve tablolar kullanılmaktadır. (D)	() / () / ()
E) Muhasebe sürecini yürüten kişilere muhasebeci denilmektedir. (İ)	() / () / ()
F) Muhasebe faaliyetleri, işletmelere ihtiyaç duyduğu bilgileri sunar.	() / () / ()
G) Muhasebe kayıtlarının yapılması ve mali tabloların düzenlenmesi sürecinde hukuka aykırı davranan işletmeler, cezalandırılırlar. (İ)	() / () / ()

5. Etkinlik: Yazma (Y.1.2)

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “bilgi sağlamak”, “defter tutmak”, “veri işlemek”, “belge toplamak”, “veri toplamak”, “belge derlemek” ve “raporlamak” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız.

- A) Muhasebenin temel amacı, işletme ile ilgili taraflara işletme hakkında gereksinim duydukları finansal.....yi.....tır. Bu nedenle muhasebe “işletmenin dili”

olarak da tanımlanmaktadır. Muhasebe tarafından.....nan finansal bilgi birçok farklı grup tarafından kullanılabilir. Bu gruplar; işletmenin yöneticileri, sahipleri, yatırımcılar ve finansal analiz yapanlar, kredi açanlar, çalışanlar ve sendikalar, devlet ve kamudur. (raporlamak/bilgi sağlamak) (ME)

B) Muhasebe görevlileri para ile ifade edilebilen, diğer bir ifadeyle finansal nitelikli ticari işlemleri belirler, bunlara ait bilgi ve.....leri.....r ve doğruluğunu saptar, sonra da muhasebe yöntemlerine göre ilgili defterlere kaydeder. (belge toplamak) (MKÇ)

C) İşletmede gerçekleşen mali nitelikli işlemlere ilişkin.....lerin.....nıp işlenerek işletme ile ilgili kişilerin yararına sunulması gerekir. Bu görevi yerine getiren organizasyona muhasebe diyoruz. (veri toplamak) (OS)

D) İşletmenin finansal nitelikli işlemlerinin yevmiye defterine kaydedilebilmesi için, bu işlemlerin belgelere dayandırılması gerekir. O hâlde, öncelikle bu.....lerin.....nmesine gerek vardır. (belge derlemek) (MKÇ)

E) Bilgisayarın muhasebede kullanılması ile.....lerin.....nmesi aşamasındaki; kaydetme, bölümlendirme, listeleme vb. işlemlerin çok hızlı ve hatasız bir şekilde ve en az yorgunlukla yapılması olanağı yaratılmıştır. (veri işlemek) (OS)

F) Günümüzde muhasebeci, işlemleri muhasebe diline dönüştürerek bilgisayara girmektedir. Defter tutmanın bundan sonraki tüm alışlagelmiş işleri, yüklenen program çerçevesinde, bilgisayar tarafından otomatik olarak yapılmaktadır. (defter tutmak) (OS)

6. Etkinlik: Konuşma

Aşağıdaki soruları, metinden hareketle cevaplayınız (K.1.1/K.1.2/K.2.1). (Öğretici soruları tek tek sorarak karşılıklı konuşma ortamı yaratır.)

A) Muhasebenin ilişkili olduğu bilim dallarını sıralayınız.

B) Bilgisayarın muhasebe sürecine etkisi ne olmuştur? Cevaplayınız.

C) Hukuk biliminin muhasebe açısından önemi nedir? Cevaplayınız.

Ödev: Yazma

Muhasebenin temel kavramları konusunu, genel muhasebe ile ilgili farklı kaynaklardan araştırınız. Okuduğunuz kaynaklardan elde ettiğiniz bilgileri özetleyiniz ve özetlediğiniz bilgileri bir araya getirerek muhasebenin temel kavramlarını açıklayan bir yazı yazınız. Araştırmanızda aşağıdaki kavramlarla ilgili bilgiler toplamaya çalışınız (Y.3.3/Y.3.4).

“Sosyal sorumluluk, kişilik, işletmenin sürekliliği, dönemsellik, parayla ölçme, tarafsızlık ve belgelendirme, maliyet esası, tutarlılık, tam açıklama, ihtiyatlılık, önemlilik, özün önceliği”

Metin Başlığı: Muhasebenin Temel Kavramları

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Tartışma, not tutma, soru-cevap, anlatım, çözümleme-birleşim

İçerik Hedefleri: Sosyal sorumluluk, kişilik, süreklilik, dönemsellik, parayla ölçme, maliyet esası, tarafsızlık ve belgelendirme, tutarlılık, tam açıklama, ihtiyatlılık, önemlilik ve özün önceliği kavramları hakkında bilgi sahibi olma

1. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
2. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
4. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
5. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
6. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
7. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
8. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
9. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Disiplin, zaruret, kişilik, gayrimenkul, maliyet esası, maliyet değeri, dönemsellik, zarar, kâr payı, parayla ölçme, para birimi, duran varlıklar, tarafsızlık ve belgelendirme, fatura, makbuz, fiş, tutarlılık, tam açıklama, mali tablo, vade, ipotek, ihtiyatlılık, karşılık, ticari ahlak, önemlilik, özün önceliği

Hedef Fiiller: kiraya vermek, temel teşkil etmek, belgeye dayanmak

Metne Hazırlık

“Ticari ahlak” kavramı sizin için neyi ifade etmektedir? Tartışınız. (Öğretici, ticaret ve ahlak sözcüklerinden hareketle öğrencilerin katılacağı bir tartışma ortamı yaratır.)

1. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki metin, muhasebenin temel kavramları ile ilgili bilgiler içermektedir. Metni okurken bu kavramlarla ilgili notlar tutunuz (O.1.4).

Okuma Metni

Muhasebenin Temel Kavramları

Birinci bölümde belirttiğimiz gibi muhasebe, işletme ile bu işletme hakkında bilgiye ihtiyacı olan çeşitli kesimler arasında iletişimi sağlayan önemli bir araçtır. Bu çeşitli kesimler, işletmenin *mali durumu* ve faaliyetlerinin etkinliği konusunda muhasebenin ürettiği tablolar yardımıyla bilgi almaktadırlar. Bilgilerden yeterince ve doğru biçimde faydalanılabilmesi, söz konusu bilgilerin belirli bir **disiplin** ve anlayış çerçevesinde bir araya getirilmesini gerektirir. Böylece muhasebe uygulamalarının gerek şeklen gerekse içerik olarak belirli ilke, esas ve varsayımlara dayanması *zarureti* ortaya çıkmıştır. Bu esaslar uzun süren uygulama tecrübeleri sonucunda belirlenmiş ve bugünkü içeriklerine kavuşmuşlardır. Muhasebe mesleği bu esaslardan, uygulamalarını yönlendirecek ve uygulama birliği sağlayacak genel bir kılavuz olarak yararlanmakta, başka bir ifadeyle uygulamalarında bunları temel dayanak olarak kabul etmektedir. Bu kavramlar gerek finansal bilgilerin üretilmesinde, gerekse bu bilgilerin ilgili kesimlere sunulmasında başvuru alan genel kılavuzlardır. Mali tabloların bunlara uyulmadan hazırlanması hâlinde her işletme mali ve ekonomik durumunu kendi arzusuna göre dışarıya yansıtarak, ilgili kesimleri yanıltabilir. Bunun sonucu olarak da hem ilgili kesimleri zarara uğratar, hem kendi saygınlığını yitirebilir, hem de ekonominin sağlıklı gelişimine olumsuz etkilerde bulunmuş olur.

Bütün ülkelerce kabul edilmiş ve evrensel bir niteliğe kavuşmuş olan bu ilkeleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

Sosyal Sorumluluk Kavramı

Sosyal sorumluluk kavramı, muhasebenin işlevlerini yerine getirme konusundaki sorumluluğunu belirlemekte, bu bağlamda muhasebenin kapsamını, anlamını, yerini ve amacını göstermektedir. Bu kavram; muhasebenin organizasyonunda, muhasebe uygulamalarının yürütülmesinde, mali tabloların düzenlenmesi ve sunulmasında belli kişi

veya grupların değil tüm toplumun çıkarlarının gözetilmesi ve dolayısıyla bilgi üretiminde gerçeğe uygun, dürüst ve tarafsız davranılması gereğini ifade etmektedir.

Temel görevi işletme ile ilgili her kesime doğru bilgiler sağlamak olan muhasebenin bunu gerçekleştirebilmesi, söz konusu bilgileri doğru, tarafsız ve adil biçimde aktaracak bir sosyal sorumluluk yaklaşımıyla hareket etmesine bağlıdır.

Kişilik Kavramı

Kişilik kavramı, işletmenin sahipleri, yöneticileri, personeli ve diğer ilgililerden ayrı bir kişiliğe sahip olduğunu ve söz konusu işletmenin muhasebe işlemlerinin sadece bu kişilik adına yürütülmesi gerektiğini ifade eder.

Örneğin, işletme sahiplerinin kurdukları işletmeye tahsis ettikleri bir **gayrimenkul**ün kiraya verilmesi sonucu elde edilen gelir işletmeye aittir. Buna karşılık aynı şahısların işletmeye tahsis etmedikleri gayrimenkullerinden elde ettikleri kira gelirleri ise kendilerine ait olacaktır.

Bu kavram, şu anda kullandığımız *çift taraflı kayıt sistemine* temel teşkil eder. Ayrıca varlıklar ve kaynakların eşitliği anlamına gelen *bilanço eşitliği* de yine bu kavrama dayanmaktadır.

İşletmenin Sürekliliği Kavramı

İşletmenin sürekliliği kavramı, işletmenin faaliyetlerini bir süreye bağlı olmaksızın sürdüreceğini ifade eder. Bu nedenle işletme, sahiplerinin ya da hissedarlarının yaşam süreleriyle bağlı değildir. Bu kavram *maliyet esasına* göre değerlemenin de esasını oluşturur.

Bu kavram dolayısıyla, belirli tarihlerde yapılacak durum tespitlerinde, varlıkların değerlerini o tarihteki *piyasa değerleriyle* değil *maliyet değerleriyle* değerlendirilmesi mümkün olmaktadır.

Dönemsellik Kavramı

Dönemsellik kavramı, işletmenin sürekliliği kavramı uyarınca sınırsız kabul edilen ömrünün belli **dönem**lere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden bağımsız olarak saptanmasını öngörür. Gelir ve giderlerin *tahakkuk esasına* göre muhasebeleştirilmesi; hâsılat, gelir ve kârları aynı döneme ait maliyet, gider ve **zarar**larla karşılaştırılması bu kavramın gereği olarak doğmuş kurallardır.

İşletmenin sonsuz kabul edilen ömrü içerisinde bazı noktalarda (*faaliyet dönemi sonu*) amaçlarına ne ölçüde ulaştığının belirlenmesi, mali ve ekonomik durumunun değerlendirilmesi etkin bir şekilde faaliyetlerin sürdürülmesi açısından son derece önemlidir. Bu imkân dönemsellik kavramı sayesinde elde edilmektedir. İşletme ortaklarının *kâr paylarını*, işletmede çalışanların ücretlerini belirlemek için işletmenin sonsuz olan faaliyet döneminin sonunu beklemek mümkün değildir. Faaliyet dönemi genellikle bir yıllık süredir.

Parayla Ölçme Kavramı

Parayla ölçme kavramı, parayla ölçülebilen iktisadi olay ve işlemlerin muhasebe kayıtlarına ortak bir ölçü olan *para birimi*yle yansıtılmasını ifade eder. Muhasebeden beklenenlerin elde edilebilmesi için, değer hareketlerinin ortak bir ölçü birimiyle ifade edilmesi gerekir. Günümüz ekonomilerinde bu ölçü birim paradır.

Bu kavram para değerindeki değişiklikleri önemli saymamak gibi bir sonuç ortaya çıkarmaktadır. Hâlbuki enflasyon oranlarının yüksek olduğu Türkiye gibi ülkelerde *ulusal para birimi*, güvenilir bir ölçü birimi olmaktan çıkmaktadır.

Maliyet Esası Kavramı

Maliyet esası kavramı; *para mevcudu*, alacaklar ve maliyetinin belirlenmesi mümkün veya uygun olmayanlar dışındaki varlık ve hizmetlerin muhasebeleştirilmesinde, bunların elde edilme maliyetlerinin esas alınması gereğini ifade eder.

Bu kavram, işletmenin sürekliliği kavramı ile ilişkilidir. Buna göre, işletmelerin ***duran varlıklarını*** cari piyasa değerleriyle yeniden kaydetmelerine gerek yoktur. Çünkü işletmenin faaliyetlerine son vermedikçe bu varlıkları satması olağan değil, istisnai bir durumdur.

Bu kavram, işletme yöneticilerinin zamanlarını sürekli biçimde değerlendirme işine harcamasını önlemektedir. Ancak, sürekli yüksek enflasyonun hâkim olduğu ekonomilerde, maliyet esası kavramı da para ile ölçme kavramında belirttiğimiz ulusal para biriminin sabit bir ölçü birimi olamaz hâle gelmesinin ortaya çıkardığı sakıncalara benzer problemler üretmektedir.

Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı

Bu kavram, muhasebe kayıtlarının gerçek durumu yansıtan ve usulüne uygun olarak düzenlenmiş objektif belgelere dayandırılmasını ve muhasebe kayıtlarına esas alınacak yöntemlerin seçilmesinde tarafsız ve önyargısız davranılmasını ifade eder.

Yapılan her kayıt; **fatura**, **makbuz**, **fiş** vs. gibi bir belgeye dayanmalıdır. Muhasebe tablolarının güvenilirliği, kayıtlarının dayanağı olan belgelerin doğruluğuna bağlıdır. Bu kavrama uymakla sosyal sorumluluk kavramının gerekleri de yerine getirilmiş olur.

Tutarlılık Kavramı

Tutarlılık kavramı, muhasebe uygulamaları için seçilen muhasebe politikalarının birbirini izleyen dönemlerde değiştirilmeden uygulanması gereğini ifade eder. İşletmelerin mali durumunun, faaliyet sonuçlarının ve bunlara ilişkin yorumların karşılaştırılabilir olması bu kavramın amacını oluşturur. Tutarlılık kavramı, benzer olay ve işlemlerde kayıt düzenleriyle değerlendirme ölçülerinin değişmezliğini ve mali tablolarda biçim ve içerik yönünden tek düzeni öngörür. Makul sebepler ortaya çıktığında işletmeler, uyguladıkları muhasebe politikalarını değiştirebilirler. Ancak bu değişikliklerin ve bunların parasal etkilerinin mali tabloların dipnotlarında açıklanması zorunludur.

Tam Açıklama Kavramı

Bu kavram, mali tabloların, bu tablolardan yararlanacak kişi ve kuruluşların doğru karar vermelerine yardımcı olacak ölçüde yeterli, açık ve anlaşılır olmasını ifade eder.

Finansal bilgilerin mali tablolarda tam olarak açıklanmasına ilave olarak, *mali tablo kalemleri* arasında yer almayan, ancak alınacak kararları etkileyebilecek olan muhtemel olaylara da yer verilmesi bu kavramın gereğidir. Örneğin, bilançoda **borç** rakamlarının yer alması, işletmenin *finansal yapısının* riskliliği konusunda yorum yapmak için yeterli değildir. Borçların **vade** yapısı, gayrimenkuller üzerindeki *ipotek* durumu gibi konuların da bilinmesi gerekir.

İhtiyatlılık Kavramı

İhtiyatlılık kavramı, muhasebe kayıtlarında temkinli davranılması ve işletmenin karşılaşılabileceği risklerin göz önüne alınması gereğini ifade eder. Buna göre işletmeler, muhtemel gider ve zararlar için **karşılık** ayırırlar, ama muhtemel gelir ve kârlar için gerçekleştikleri ana kadar herhangi bir muhasebe işlemi yapmazlar. Başka bir ifadeyle, kârda gerçekleşme, zararda ise gerçekleşme ihtimali dikkate alınmaktadır.

Ancak bu kavram faaliyet sonuçlarını, olduğundan farklı göstermek amacıyla kullanılarak istismar edilmemelidir. Örneğin, şüpheli duruma düşen alacaklar için abartılı biçimde karşılık ayrılırsa işletmenin gerçek kârı küçültülmüş olur. Bu uygulama, *ticari ahlakla* bağdaşmaz.

Önemlilik Kavramı

Önemlilik kavramı, bir hesap kaleminin veya *mali nitelikli bir olayın* nispi ağırlık ve değerinin mali tablolara dayanılarak yapılacak değerlemeleri veya alınacak kararları etkileyebilecek düzeyde olmasını ifade eder. Önemli hesap kalemleri, mali olaylar ve diğer konuların mali tablolarda yer alması zorunludur.

Sermaye piyasasının gelişmesiyle paralel olarak kamuyu aydınlatmanın önem kazanması, bu kavramın da muhasebenin temel kavramları arasında yer alması gereğini artırmıştır.

Özün Önceliği Kavramı

Bu kavram, ticari işlemlerin muhasebeye yansıtılmasında ve onlara ilişkin değerlendirmelerin yapılmasında biçimlerinden çok özlerinin dikkate alınmasını öngörür.

Genel olarak, işlemlerin *biçimleri* ile *özleri* paralel anlamlar ifade etmekle birlikte, bazı durumlarda farklılıklar ortaya çıkabilir. Bu gibi durumlarda özün biçime önceliği esastır. (Çonkar vd., 2014, s. 13-17)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Okuduğunuz metinde geçen aşağıdaki sözcük ve terimleri, anlamlarıyla eşleştiriniz (O.2.1).

<i>Maliyet değeri</i>	Bir ortaklıkta, belli dönemler sonunda, pay senedi sahiplerine net kârdan ya da yedeklerden dağıtılan pay (kâr payı)
<i>Zarar</i>	Bir ekonomik değer satın alınması veya kıymet artışına neden olan harcamaların toplam olarak ifadesi, elde edilmiş değeri (maliyet değeri)
<i>Kâr payı</i>	Bir ülke parasının standart birimi (para birimi)
<i>Para birimi</i>	Satılmak amacıyla alınmayan, üretimdeki yararları birden çok döneme yayılan, paraya çevrilmesi ya da tüketilmesi öngörülme-yen makine, bina, kurum, araçlar gibi varlıklar, durağan varlıklar (duran varlıklar)

<i>Duran varlıklar</i>	Belirli bir etkinlik dönemi sonunda işletmenin dönem giderlerinin dönemin gelirlerinden fazla olması; maliyetin gelirden büyük olması durumu (zarar)
<i>Fatura</i>	Ortaya çıkmış ya da çıkması beklenen riskler için zorunlu olarak kârdan ayrılan tutar (karşılık)
<i>Fiş</i>	Bir işin yapılması, bir sözün yerine getirilmesi, bir borcun ödenmesi için belirlenmiş en çok süre (vade)
<i>Vade</i>	Borç güvencesi olarak taşınmazlar üzerine konan yasal koruma, tutu (ipotek)
<i>İpotek</i>	Alışverişlerde ödenen paranın miktarını, vergilerini, alışverişin yapıldığı tarihi gösteren belge (fiş)
<i>Karşılık</i>	Satılan mal ya da yapılan iş karşılığında, müşterinin borçlandığı tutarı göstermek üzere, malı satan ya da işi yapan tüccarın alıcıya verdiği, satılan malla ilgili bilgileri içeren ticari belge (fatura)

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Eş ya da yakın anlamli olan aşağıdaki sözcük ve terimleri birbirleriyle uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.2).

<i>disiplin</i>	<i>alındı</i>
<i>zorunluluk</i>	<i>taşınmaz</i>
<i>gayrimenkul</i>	<i>zaruret</i>
<i>makbuz</i>	<i>sıkı düzen</i>

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1). (*Etkinlikte öğrencilerin bilgileri değerlendirebilmeleri için metni tarayarak okumaları istenir.*)

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Muhasebe uygulamalarının belirli ilkelere () / () / ()
dayanması, bir zorunluluktur. (D)
- B) İşletmelerin saygınlıklarını korumaları ve ekonomik () / () / ()
gelişimlerini sağlıklı bir biçimde sürdürmelerinde
muhasebenin önemli etkisi vardır. (D)
- C) İşletmeler sosyal sorumluluk kavramı kapsamında, () / () / ()
topluma yararlı sosyal sorumluluk projeleri yürütürler.
(İ)
- D) Kişilik kavramına göre, işletme sahibinin muhasebe () / () / ()

işlemleri ile işletmenin muhasebe işlemlerini birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. (Y)

E) Dönemsellik kavramı, işletmelerin belirli sürelerdeki ()/()/() kâr-zarar durumlarını belirlemelerine ve mali durumları ile ilgili değerlendirme yapmalarına kolaylık sağlamaktadır. (D)

F) Muhasebenin kayıt tutma sürecinde yapılan tüm ()/()/() işlemler, belgelere dayalı olarak yapılmalıdır. (D)

G) İşletmenin mali yapısı hakkında çıkarım yapmak için ()/()/() mali tablolarda yer alan kesin bilgiler, yeterli olmaktadır. (Y)

H) İşletmelerde ihtiyatlılık kavramı, ileride ()/()/() karşılaşılabilecek ekonomik sorunlara önlem almak için fazladan para ayırmayı ifade etmektedir. (D)

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “kiraya vermek”, “belgeye dayanmak” ve “temel teşkil etmek” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) 252 Binalar Hesabı, işletme çalışmalarında yararlanılan ya da.....ilen binalarla bunların tamamlayıcı parçası durumunda olan bölümlerden oluşmaktadır. (kiraya vermek) (OS)

B) Finansal tabloların düzenlenme dönemi genelde takvim yılı olmasına rağmen vergi düzenlemelerinde, geçici verginin ödenmesine.....üzere üç ayda bir finansal tablo düzenlenmesi amaçlanmaktadır. (temel teşkil etmek) (ME)

C) Yolculuktan dönen personel, yolculukta geçen günlerin ve gündeliklerin hesaplanmasını ve yolculuk giderlerinin ayrıntısını gösterecek biçimde düzenlenmiş bir yol giderleri çizelgesini işletmeye verir. Yolculuk giderleri bu.....arak muhasebeleştirilir. (belgeye dayanmak) (OS)

6. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinleri, anlamlı birer paragraf olacak şekilde yeniden düzenleyiniz ve size ayrılan boşluğa yazınız (Y.2.1).

A) (I) Muhasebe kayıtları böyle belgelere dayandığı zaman muhasebe sosyal sorumluluğunu yerine getirebilir(4). (II) Diğer bir ifadeyle muhasebenin ürettiği bilgilerin

doğru, güvenilir ve yansız olması ancak objektif belgelere dayanması ile olanaklıdır(2). (III) İşletmede gerçekleşen finansal nitelikli olayların kaydedilebilmesi için bu olayların objektif belgelere dayanması gerekir(1). (IV) Belgenin objektifliği, olayların gerçeğini yansıtan ve usulüne uygun olarak düzenlenmiş, güvenilir belgenin var olmasını kapsar(3). (ME)

B) (I) Muhasebenin böyle bir sorumluluk duygusu ile davranması hâlinde verdiği bilgiler gerçeğe uygun, tarafsız ve dürüst olabilir(3). (II) Muhasebe, işletmeye ilişkin bilgileri işleyip ilgili kişi ve grupların yararına sunma görevi dolayısıyla çok geniş bir çevreye muhatap olma durumundadır(1). (III) Muhasebe, görevini yerine getirirken hukuki sorumluluktan daha geniş bir sorumluluğu anlatan “*sosyal sorumluluk*” anlayışı ile hareket etmelidir(2). (IV) Bunun için de bu bilgilerin sunulduğu finansal raporların kullanıcıların ihtiyacı ile uyumlu ve gerçeği uygun şekilde yansıtan, anlaşılabilir, karşılaştırılabilir, doğrulanabilir nitelikleri taşıması gerekir(4). (ME)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. Etkinlik: Konuşma

Aşağıdaki soruları, metne göre cevaplayınız (K.1.1/K.1.2).

A) Kişilik kavramının işletmede ifade ettiği anlam ile gündelik dilde ifade ettiği anlamı örneklerle açıklayınız.

B) İşletmelerdeki ihtiyatlılık kavramının gündelik dildeki kullanımını, kendi yaşamınızdan bir örnekle açıklayınız.

Metin Başlığı: Muhasebenin Türleri

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 1 ders saati

İçerik Hedefleri: Genel muhasebe, maliyet muhasebesi, yönetim muhasebesi ve uzmanlık muhasebelerinin faaliyet alanları hakkında bilgi sahibi olma

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım, çözümleme-birleşim

1. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
2. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
3. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
4. (O.5.3) Alanla ilgili metinlerdeki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.
5. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Genel muhasebe, maliyet muhasebesi, uzmanlık muhasebeleri, ticari işletme, üretim işletmesi, yeni mamul

Metne Hazırlık

Üretim işletmesi ve ticaret işletmesi kavramlarından ne anlıyorsunuz? Bu işletmeler arasındaki farklar nedir? Tartışınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma

A) Aşağıdaki metni okurken genel muhasebenin tanımı ve görevi, üretim işletmelerinin ticari işletmelerden farkı ve yönetim muhasebesinin tanımı ile ilgili bilgileri belirleyiniz ve bu bilgilerin altını çiziniz (O.1.2).

B) Yazarın metinde kendi görüşlerini ifade ettiği cümleleri belirleyiniz ve bu cümlelerin altlarını çiziniz (O.5.3).

Okuma Metni

Muhasebenin Türleri

Çeşitli kaynaklarda muhasebe, biraz farklı biçimlerde türlere ayrılmakla birlikte en uygun sınıflamanın aşağıdaki biçimde yapılabileceğini düşünüyoruz:

i. *Genel muhasebe*

ii. *Maliyet muhasebesi*

iii. *Yönetim muhasebesi*

iv. *Uzmanlık muhasebeleri*

Belirtilen muhasebe türlerini aşağıda kısaca tanıtmaya çalışacağız:

Genel Muhasebe

İşletmenin faaliyetlerini iki gruba ayırmak mümkündür: İşletmenin diğer işletmeler veya kişilerle ilişkilerinin oluşturduğu faaliyetler ve işletmenin kendi içindeki ilişkilerden oluşan faaliyetler. Satın alma, satma, borç alma, borç verme gibi diğer işletme ve kişilerle ilişkiler sonucunda ortaya çıkan işlemlerin kayıt, sınıflandırma, özetleme ve analizi ile ilgilenen muhasebeye genel muhasebe veya finansal muhasebe denmektedir. Genel muhasebenin görevi; bir işletmenin varlık ve kaynaklarını belirlemek, bunlardaki değişiklikleri saptamak, gelir ve giderlerini karşılaştırarak faaliyet sonuçlarını mali tablolar aracılığıyla ortaya koymaktır. Esas itibarıyla, **ticari işletmeler** bu muhasebe türünü kullanmaktadır.

Maliyet Muhasebesi

Üretim faaliyeti ile uğraşan işletmelerin, *üretim safhasında* ortaya çıkan, başka bir ifadeyle iç ilişkiler sonucunda meydana gelen değer hareketlerinin kaydı ve bunlara dayalı hesaplamalar maliyet muhasebesinin ilgi sahasına girmektedir. Üretim işletmeleri aynı zamanda, alım satımla da ilgilenmektedir. Dolayısıyla bu işletmeler, hem maliyet muhasebesini hem de genel muhasebeyi birlikte kullanmak durumundadırlar. Ticaret işletmeleri alım satım faaliyetlerine dayanırken, üretim işletmeleri buna ilave olarak satın aldıkları hammadde ve çeşitli malzemeleri belirli bir fiziki veya kimyasal süreçten geçirerek **yeni mamuller** ortaya koyarlar. Maliyet muhasebesi ürünlerin maliyetlerini doğru biçimde belirleyerek, işletme yönetiminin sağlıklı kararlar almasına yardımcı olacak veriler ortaya koymuş olur. Bu veriler sayesinde işletme yönetimi; **satış fiyatlarının** doğru tespiti,

harcamaların denetlenmesi ve geleceğe yönelik planlama faaliyetlerini sağlam bir temele oturtmuş olur.

Yönetim Muhasebesi

Genel muhasebe ve maliyet muhasebesi faaliyetleri sonucunda üretilen bilgileri işletme yönetiminin kararlar vermesinde nasıl kullanacağıyla ilgilenen muhasebe dalına yönetim muhasebesi ismi verilir. Burada çeşitli karar verme teknikleri muhasebenin ürettiği bilgilere uygulanmakta, bu yolla yöneticilerin doğru karar vermelerine yardımcı olmak amaçlanmaktadır.

Uzmanlık Muhasebeleri

Bu muhasebe türleri; yukarıda belirttiğimiz üç muhasebe türünün çeşitli faaliyet alanlarının (bankacılık, inşaat, konaklama vs.) özelliklerine uygun olarak adapte edilmesiyle oluşturulmaktadır. *Banka Muhasebesi, Sigorta Muhasebesi, İnşaat Muhasebesi, Konaklama Muhasebesi* bu türün başlıca örnekleridir. (Çonkar vd., 2014, s.6-7'den alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Eş ya da yakın anlamlı olan aşağıdaki sözcük ve terimleri birbirleriyle uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.2).

<i>mamul</i>	<i>çözümleme</i>
<i>ticaret</i>	<i>ürün</i>
<i>maliyet</i>	<i>alım-satım</i>
<i>analiz</i>	<i>tümdeğer</i>

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, okuduğunuz metne göre değerlendiriniz (O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) Muhasebe, işletmelerin diğer işletmelerle ()/()/() ilişkilerinden ortaya çıkan işlemlerle ilgilenmektedir.

(D)

B) Üretim işletmeleri ile ticari işletmelerin faaliyet ()/()/() alanları, birbirlerinden tamamen farklıdır. (Y)

C) Yönetim muhasebesi, farklı muhasebe türlerinin elde ()/()/() ettiği bilgilerin kullanımını, karar verme sürecidir. (D)

D) Uzmanlık muhasebesinin kapsamı sadece banka, ()/()/() sigorta, inşaat ve konaklama muhasebelerinden oluşmamaktadır. (İ)

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinleri, anlamlı bir paragraf olacak şekilde yeniden düzenleyiniz ve size ayrılan boşluğa yazınız (Y.2.1).

A) (I) Bu nedenle işletmenin kaynaklarını nereden sağladığı ve bunları nerelere yatırdığı genel muhasebe hesapları üzerinden izlenir(2). (II) Genel muhasebede tutulan hesaplardan hareketle düzenlenen bilanço, işletmenin mali yapısını gösterir(1). (III) Bu veriler çeşitli analiz yöntemleri ile analiz edilerek; işletmenin çalışma durumu, mali yapısı ve kârlılık durumu değerlendirilir(3). (IV) Bu değerlendirmeler işletme hakkında alınacak kararlara veya önlemlere ışık tutar(4). (OS)

B) (I) Her karar geleceğe ilişkin tahminlerden yola çıkar ve şu veya bu ölçüde risk üstlenmeyi gerektirir(3). (II) Yöneticiler işletmelerin verimli ve etkin biçimde çalışması ve bunun sonucunda başarıya ulaşmasından sorumlu olan görevlilerdir(1). (III) Bunun için işletmenin temel amaçları doğrultusunda planlar yapar, kararlar alır ve bu kararları uygularlar(2). (IV) Alınan kararların taşıdığı risk, bu kararların yeterli ve sağlıklı bilgilere dayandırıldığı ölçüde azaltılmış olur(4). (KÇ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Metin Başlığı: Bir Dönemlik Muhasebe Sürecini Oluşturan İşlemler ve Çift Taraflı Kayıt Yöntemi

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım

İçerik Hedefleri: Muhasebe sürecinin aşamaları ve çift taraflı kayıt yöntemi hakkında bilgi sahibi olma

1. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
2. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
3. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
4. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
5. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
6. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
7. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
8. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Muhasebe süreci, peşin, kredi, açılış envanteri, dönem sonu genel geçici mizan, dönem sonu bilançosu, gelir tablosu

Hedef Fiiller: Borçlandırmak, alacaklandırmak

Metne Hazırlık

Aylık gelir-gider dengenizi sağlamak için ne gibi önlemler alırsınız? Cebinize giren ve cebinizden çıkan paranın muhasebesini nasıl tutarsınız? Anlatınız.

1. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki terimlerin anlamlarını, sözlükten bakarak öğreniniz ve karşılıklarına yazınız (O.2.3).

Envanter:

Mizan:

Genel geçici mizan:

Dönem sonu bilançosu:

Gelir tablosu:

Peşin:

Kredi:

2. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde bir dönemlik muhasebe sürecini oluşturan işlemler ve çift taraflı kayıt yöntemi ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Metni okurken bu bilgiler ile ilgili kısa notlar tutunuz (O.1.4).

Okuma Metni

Bir Dönemlik Muhasebe Sürecini Oluşturan İşlemler ve Çift Taraflı Kayıt Yöntemi

Muhasebe, bir yandan işletmelerin faaliyetlerine sürekli olarak devam edeceğini kabul eder. Öte yandan, işletmenin gelişimi veya gerilemesinin görülebilmesi için ticari işlemleri kaydeder, sınıflandırır ve özetlerken işletmenin sürekli olan ömrünü, dönemlere ayırır. Her dönemin sonuçlarını mali tablolar oluşturarak ortaya koymaya çalışır. Bir muhasebe dönemi genellikle bir yıldır ve 1 Ocak-31 Aralık arasını kapsar. Muhasebe kayıtlarıyla ilgili olarak hâlen esas alınan çift taraflı kayıt yöntemi çerçevesinde, bir muhasebe dönemi içerisinde sırayla belirli işlemlerin yapılması gerekir. Bu işlemlerin tümü *muhasebe süreci* olarak ifade edilir. Söz konusu işlemler her muhasebe döneminde aynı sırayla tekrarlanır.

Muhasebe sürecini oluşturan işlemleri tanıtmadan önce, bu sürece temel teşkil eden çift taraflı kayıt yöntemini kısaca tanıtmak istiyoruz.

Çift Taraflı Kayıt Yöntemi

Muhasebenin kaydettiği ticari işlemler, bilanço eşitliği olgusunun da yansıttığı gibi, daima çift taraflı bir etkiye sahiptir. Varlıklardan birinde belirli tutarda bir artış (azalış) olabilmesi için ya başka bir varlıkta aynı tutarda azalış (artış) veya başka bir kaynakta aynı tutarda bir artış (azalış) olması gerekir. Bilançonun her iki tarafının daima birbirine eşit olarak kalabilmesi, ancak böyle mümkün olabilir. Örneğin, **peşin** olarak mal satıldığında mal belirli tutarda azalırken, para aynı tutarda artacaktır. Veya **kredili** olarak mal alındığında, mal belirli tutarda artacak, buna karşılık bu tutarda borcumuz da artacaktır. Birinci örnekte aynı tutarda bir varlık artarken, diğer bir varlık azalmaktadır. İkinci örnekte ise, aynı tutarda bir varlık ve kaynak artışı söz konusudur. Her iki hâlde de bilançonun iki tarafı birbiriyle eşit kalacaktır. Anlaşılacağı gibi bu eşitliğin bozulmamasını sağlayan şey, bir ticari işlemin en az iki hesaba kaydını esas alan çift taraflı kayıt yöntemidir.

Çift taraflı kayıt yöntemi aşağıdaki kurallar çerçevesinde işlemektedir:

1. Her işlem en az iki hesaba kaydedilir. Bu hesaplardan biri borçlandırılırken diğeri alacaklandırılır.
2. Borçlandırılan hesap veya hesapların toplam tutarı ile alacaklandırılan hesap veya hesapların toplam tutarı birbirine eşittir.
3. Bu iki kuralın sonucu olarak, kayıt yapılan hesapların tamamının borçlu taraflarının toplamı, alacaklı taraflarının toplamına eşit olacaktır. (...)

Muhasebe Sürecini Oluşturan İşlemler

1. **Açılış envanteri** yapılması
2. Açılış bilançosunun hazırlanması
3. Hesapların açılması
4. Belgelerin derlenmesi
5. **Dönem içi işlemlerin** muhasebe kayıtlarının yapılması
6. **Dönem sonu genel geçici mizanın** düzenlenmesi
7. **Dönem sonu envanter işlemlerinin** yapılması

8. Kesin mizanın düzenlenmesi

9. *Dönem sonu bilançosu* ve **gelir tablosu**nun düzenlenmesi

10. Hesapların kapatılması

11. Hesapların yeniden açılması (Çonkar vd., 2014, s.63-64'ten alınmıştır)

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Eş/yakın anlamlı ya da karşıt anlamlı olan aşağıdaki sözcük ve terimleri birbirleriyle uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.2).

borçlu

meblağ

bilanço

peşin

dengelem

alacaklı

veresiye

tutar

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) Muhasebe sürecinde yapılan işlemlerin sırası, () / () / ()
duruma göre yer değiştirebilir. (Y)

B) Bir kaynağın artışı, varlığın azalışına yol açar. (Y) () / () / ()

C) Malları peşin olarak satmak, her zaman daha kârlıdır. () / () / ()
(İ)

D) Çift taraflı kayıt sisteminde alacak ve borç farklı () / () / ()
tarafra kaydedilir. (D)

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “borçlandırmak” ve “alacaklandırmak” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Bir işlemin bir hesabın borcuna yazılmasına hesabın.....ılması, alacağına yazılmasına hesabın.....ılması denir. (borçlandırmak/alacaklandırmak) (OS)

B) Dönem içinde ortaya çıkan kasa noksanının nedeni, envanter sırasında da belirlenemezse, işlemin niteliğine göre, zarar yazılması ya da yeni yılda tahsil edilmek

üzere ilgili personelin.....ılması yoluyla kasa noksanı kayıtlardan çıkarılır.
(borçlandırmak) (OS)

6. Etkinlik: Konuşma

Metinden hareketle çift taraflı kayıt yönteminin kurallarını sırasıyla sayınız (K.1.2/K.2.1).

Metin Başlığı: Tek Düzen Muhasebe Sistemi ve Hesap Planı İhtiyacı

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

İçerik Hedefleri: Tek düzen muhasebe sistemi ve hesap planları hakkında bilgi sahibi olma

Yöntem-Teknik: Tartışma, soru-cevap, anlatım, çözümleme-birleşim

1. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
2. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
3. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
6. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
7. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Tek düzen muhasebe sistemi, tek düzen hesap planı, komisyon, mali kesim, resmî gazete, tebliğ, katılım bankaları, finansal kiralama şirketleri, menkul kıymet yatırım fonları, yatırım ortaklıkları, dönen varlıklar, maliyet hesapları, nazım hesaplar, gelir hesabı, gider hesabı

Metne Hazırlık

Muhasebe işlemlerinde tek ve ortak bir düzen hesabına neden ihtiyaç duyulur? Tartışınız. (Öğretici ortak muhasebe sisteminin uygulamalarına örnekler vererek tartışma ortamı yaratır.)

1. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcük ve terimlerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten bakarak kontrol ediniz ve anlamlarını karşılıklarına yazınız (O.2.3).

Hesap planı:

Mükerrer:

Resmî gazete:

Tebliğ:

Katılım:

Finansal kiralama:

Menkul kıymet yatırım fonları:

Yatırım ortaklığı:

Dönen varlık:

Maliyet hesapları:

Nazım hesaplar:

Gelir hesapları:

Gider hesapları:

Komisyon:

2. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde tek düzen muhasebe sistemi ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Metni okurken içerik ile ilgili notlar tutunuz (O.1.4).

Okuma Metni

Tek Düzen Muhasebe Sistemi ve Hesap Planı İhtiyacı

İşletmelerin finansal nitelikli işlemlerinin sağlıklı biçimde kaydedilmesi, bu kayıtlara dayalı olarak hazırlanan mali tablolar aracılığıyla ilgililere sunulacak olan bilgilerin güvenilir, tutarlı ve başka işletmelerle doğru biçimde karşılaştırılabilir olabilmesi; ülkedeki işletmelerin muhasebe uygulamalarında benzer biçimde hareket etmesini sağlayacak bir *tek düzen muhasebe sisteminin* ve aynı nitelikli işlemlerin aynı hesaplara kaydedilmesini sağlayacak bir **tek düzen hesap planının** oluşturulması ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

Bu amaçla ülkemizde Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nca 20.06.1990 tarihinde oluşturulan Tek Düzen Genel Hesap Planı ve Açıklamaları **Komisyonu** tarafından *mali kesim* dışındaki tüm işletmelerde kullanılmak üzere bir hesap planı hazırlanmıştır. Bu hesap planı, Maliye Bakanlığı'nın 26.12.1992 tarih ve 21447 mükerrer sayılı **Resmî Gazete**'de yayımlanan 1 no'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ile yürürlüğe konulmuştur. Daha sonra yayımlanan başka tebliğlerle de, bu tebliğde bazı değişiklikler, düzeltmeler ve tebliğe bazı ilaveler yapılmıştır. Yapılan düzenlemenin başlıca amaçları aşağıdaki biçimde ifade edilebilir:

1. Muhasebe bilgilerinin işletme ile ilgili karar verme durumunda olanlara doğru ve yeterli olarak ulaştırılması.
2. Farklı işletmeler ile aynı işletmenin farklı dönemlerinin karşılaştırılmasının kolaylaşması.
3. Mali tablolardaki hesap işlemlerinin tüm kesimler için aynı anlamı ifade etmesi.
4. Muhasebede terim birliğinin sağlanması yoluyla ilgililerin anlamalarının kolaylaşması.
5. İşletmelerde ilgili taraflar arasında güven unsurunun oluşturulması.

Tek Düzen Muhasebe Sistemi ve Hesap Planının Kapsamı

Söz konusu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, hangi işletmelerin bu *tebliğ* çerçevesinde muhasebe kayıt ve işlemlerini yürüteceğini de belirtmiştir. Buna göre, *bilanço esasına* göre defter tutan gerçek ve tüzel kişiler, tebliğde belirlenmiş olan muhasebe yöntem ve esaslarına uymak zorundadır. Ancak bilanço esasına göre defter tutmakla birlikte farklı faaliyet biçimleri nedeniyle farklı muhasebe teknikleri kullanan aşağıdaki kurumlar Tek Düzen Hesap Planına uymak zorunda değildirler. Bu kurumlar şunlardır:

- Banka ve sigorta şirketleri
- Katılım Bankaları
- Finansal kiralama şirketleri
- Menkul kıymet yatırım fonları, aracı kurumlar ve yatırım ortaklıkları

İşletme hesabı esasına göre defter tutan işletmeler ise sadece Muhasebenin Temel Kavramlarına uymakla yükümlüdürler.

Tek Düzen Hesap Sınıfları

Tek Düzen Hesap çerçevesinde hesaplar dokuz sınıfa ayrılmış ve her sınıfa 1’den 9’a kadar numara verilmiştir. Söz konusu hesap çerçevesindeki hesap sınıfları şunlardır:

1’le başlayanlar: ***Dönen Varlıklar***

2’yle başlayanlar: Duran Varlıklar

3’le başlayanlar: ***Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar***

4’le başlayanlar: *Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar*

5’le başlayanlar: *Öz kaynaklar*

6’yla başlayanlar: *Gelir Tablosu Hesapları*

7’yle başlayanlar: *Maliyet Hesapları*

8’le başlayanlar:

9’la başlayanlar: ***Nazım Hesaplar***

Görüldüğü gibi ilk 5 sınıf, bilanço hesaplarına ayrılmıştır. 1 ve 2 ile başlayanlar bilançonun aktifinde, 3, 4 ve 5’le başlayanlar ise bilançonun pasifinde yer alan hesaplardır. 6’yla başlayan sınıfta, ***gelir ve gider hesapları*** yer alacaktır. 7’yle başlayan hesaplar ise, mal ve hizmetlerin arzulan biçim ve niteliğe getirilmesi için yapılan giderlerin toplandığı ve maliyet unsurlarına dönüştürülerek izlendiği maliyet hesaplarıdır. Bu hesaplar için, tek düzen hesap planında 7/A ve 7/B olmak üzere iki seçenek öngörülmüştür. 8’le başlayan hesap sınıfı değişik işletmelerin farklı ihtiyaçlarını karşılamakta kullanılabilecek biçimde boş bırakılmıştır. 9’la başlayan nazım hesaplar ise, varlıklar ve kaynaklarda değişmeye neden olmayan, ancak ilgililerin bilmesi ve izlemesinde yarar görülen işlemlerin kaydında kullanılan hesaplardır. (Çonkar vd., 2014, s.81-83)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre işaretleyerek değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Tek Düzen Genel Hesap Planı, mali kesim dışındaki ()/()/()
tüm işletmelerde uygulanmaktadır. (D)
- B) Tek Düzen Hesap Planı, hesap işlemlerinde birliği ()/()/()
sağlamaktadır. (D)
- C) Türkiye’de muhasebe işlemleri, Muhasebe Sistemi ()/()/()
Uygulama Genel Tebliği ile başlamıştır. (Y)
- D) Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğine ()/()/()
uymak zorunda olmayan kurumlar da bulunmaktadır.
(D)
- E) Banka ve sigorta şirketleri, katılım bankaları ve ()/()/()
finansal kiralama şirketleri, bilanço esasına göre defter
tutarlar. (Y)

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinleri, anlamlı birer paragraf olacak şekilde yeniden düzenleyiniz ve size ayrılan boşluğa yazınız (Y.2.1).

A) (I) Örneğin başlangıçta sadece mal, alacak gibi varlıklarla üçüncü kişilere olan borçlar izlenirken, işlemlerin gelişmesi üzerine işletme faaliyetlerine ilişkin sonuçları izleyecek kayıtların tutulması ihtiyacı belirlemiştir(3). (II) Hesap tutma ihtiyacı, ekonomik hayatın başlaması ile ortaya çıkmış ve ekonomik hayata paralel bir gelişme göstermiştir(1). (III) Ekonomik hayat gelişip genişledikçe tutulacak kayıtlar da değişim ve gelişim göstermiştir(2). (IV) Muhasebe uygulaması da bu ihtiyacı karşılamak üzere geliştirilmiştir(4). (OS)

B) (I) Daha sonra ticaretin genişlemesi, kredili işlemlerin artması ve şirketlerin kurulmaya başlaması ile yeniden gelişme sürecine girmiştir(2). (II) İlk çağların sonlarına doğru Yunanlılar ve Romalılar tarafından geliştirilen hesap tutma tekniği, Orta Çağ’ın başlarındaki büyük siyasal ve ekonomik sarsıntılar sonucu gerilemiştir(1). (III) Aynı dönemde İslam Dünyası’nda matematik alanındaki ilerlemelerin sonucu Arap Uygarlığına ilişkin sayım cetvelleri, cari hesaplar, çeşitli hesap özetleri ve yönetim hesapları Batıda da kullanılmaya başlamıştır(3). (OS)

2. Ünite: Temel Muhasebe Eşitliği ve Temel Mali Tablolar

Metin Başlığı: Temel Muhasebe Eşitliğinin Anlamı

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım

İçerik Hedefleri: Temel muhasebe eşitliği kavramı hakkında bilgi sahibi olma

1. (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.
2. (O.4.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verilerin metinle ilişkisini anlar.
3. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Temel muhasebe eşitliği, ticari mal, demirbaş, mevcutlar

Metne Hazırlık

“Demirbaş” sözcüğü ne anlama gelmektedir? Bulduğunuz derslikte yer alan demirbaşları sayınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde genel olarak neden bahsedildiğini, metinde kullanılan tabloyu da inceleyerek belirleyiniz (O.1.1/O.4.1).

Okuma Metni

Muhasebe, ticari işlemlere ait kayıtları yaparken *temel muhasebe eşitliği* olarak ifade edilen bir eşitlikten yararlanır. Gerekli olduğu zamanlarda ise bu kayıtlardan daha anlaşılır

ve kullanılabilir bilgiler sağlamak üzere çeşitli mali tablolar hazırlanır. Bu tabloların hazırlanma mantığını anlayabilmek için, muhasebedeki kayıt mantığının temelini oluşturan temel muhasebe eşitliğini tanımamız gerekir.

İşletmelerin kurulup faaliyette bulunabilmeleri için çeşitli varlıklara sahip olmaları gerekir. Nakit para, **ticari mal**, bina, *demirbaş*, makine vs. gibi varlıklar olmadan bir işletme faaliyetinden söz edilemez.

İşletmeler gerçek bir kişiliğe değil, tüzel kişiliğe sahiptirler. Bu nedenle başlangıçta kendilerine ait varlıklara sahip değildirler. Bu varlıklar işletmeye başlangıçta başkaları tarafından verilir. Buna göre, işletmenin varlıklara sahip olabilmesi, bu işletmeye başkalarının o kadar kaynaklar tahsis etmesiyle mümkündür. Böylece bir işletmenin ne kadar varlığı varsa, o kadar da kaynağa ihtiyacı vardır. Diğer bir deyişle işletme, ne kadar kaynağa sahipse, ancak o kadar varlık elde edebilir. Dolayısıyla, bir işletmenin varlıkları ile kaynakları daima birbirine eşit olmak zorundadır. Bu eşitliğe temel muhasebe eşitliği diyoruz.

VARLIKLAR = KAYNAKLAR

Sol taraf işletmenin faaliyette bulunabilmesi için gerekli ekonomik değerleri, yani işletmenin ekonomik yapısını gösterir.

Sağ taraf ise bu ekonomik değerlerin finansal kaynaklarını, bunların işletmeye kazandırılmasına kimlerin ne kadar katkıda bulunduklarını gösterir. Bu sebeple sağ tarafa da işletmenin finansal yapısı denir.

İşletme varlıklarının oluşması için gerekli kaynakları öncelikle işletme sahipleri sağlar. Ayrıca işletmeler, diğer kişi ve kuruluşlardan borç alarak da kaynak elde edebilirler.

VARLIKLAR = BORÇLAR + SERMAYE

Varlıklar da kendi içlerinde iki gruba ayrılır. İşletmenin sahip olduğu maddi ve maddi olmayan değerlere **mevcutlar**, işletmenin üçüncü şahıslar üzerindeki haklarına ise alacaklar denir. Buna göre temel muhasebe eşitliğinin son biçimi aşağıdaki hâle gelmiş olur:

MEVCUTLAR + ALACAKLAR = BORÇLAR + SERMAYE

Bu eşitliğin diğer bir biçimi ise bilanço eşitliğidir. Çünkü bilanço, bu eşitliğin tablo biçiminde ifade edilmesidir. Bilançonun sol tarafı, temel muhasebe eşitliğinin sol tarafının aynısı olup, aktif (varlıklar) olarak adlandırılır. Sağ taraf ise yine eşitliğin sağ tarafının

aynısı olup, pasif (kaynaklar) olarak isimlendirilir. O hâlde, bilanço eşitliği de aşağıdaki biçimde gösterilebilir:

$$\text{AKTİF (VARLIKLAR)} = \text{PASİF (KAYNAKLAR)}$$

Bu eşitliğin tablo olarak gösterimi de aşağıdaki gibidir:

AKTİF (VARLIKLAR)		BİLANÇO		PASİF (KAYNAKLAR)	
MEVCUTLAR	XX	BORÇLAR			XX
ALACAKLAR	XX	SERMAYE			XX
TOPLAM	XXX	TOPLAM			XXX

(Çonkar vd., 2014, s. 21-22)

2. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

- Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
- A) Temel muhasebe eşitliğini bilmeden muhasebede kullanılan mali tabloları anlamak mümkün değildir. (Y) () / () / ()
- B) İşletmelerde ‘kervan yolda düzülür’ mantığıyla, varlıkların kuruluştan sonra da temin edilmesi kabul edilebilir. (Y) () / () / ()
- C) İşletmelerde varlık=kaynak ihtiyacıdır. (D) () / () / ()
- D) Ekonomik yapı ve finansal yapı kavramları birbirlerinin yerlerine kullanılan kavramlardır. (Y) () / () / ()
- E) İşletmenin kuruluşunda ihtiyaç duyulan kaynaklar, borçlar ve sermaye yoluyla elde edilebilir. (D) () / () / ()
- F) İşletmelerin varlıkları, mevcutlar ve alacaklardan oluşmaktadır. (D) () / () / ()

3. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri, “temel muhasebe eşitliği”, “mevcutlar”, “ticari mal” ve “demirbaş” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.1).

- A) Teorik olarak ticari işlemleri, her ticari işlemle birlikte yeni bir.....veya yeni bir bilanço düzenleyerek takip etmek mümkündür. (temel muhasebe eşitliği) (KÇ)

B) Hazır Değerler hesap grubu; kasa veya bankada bulunan nakit.....ını ve istenildiğinde, değer kaybına uğramadan paraya çevrilebilecek (menkul kıymetler hariç) varlıkları kapsar. (mevcutlar) (ME)

C) İşletme faaliyetlerinin yürütülmesinde kullanılan her türlü büro makina ve cihazları ile döşeme, masa, koltuk, dolap gibi büro mobilyaları.....Hesabı'nda izlenir. (demirbaş) (ME)

D) Kuruluş şekli ve büyüklüğü ne olursa olsun, işletmelerdeki eylemlerin çoğu bir kıymet hareketine neden olur. Mali işlemler olarak nitelendirilebilecek bu işlemler, işletmenin varlık ve kaynak oluşumunda değişme yaratır. Örneğin, nakit para vererek.....alınması işlemi nakit mevcudunun stoka dönüşmesi; alınan.....ın kredili olarak satılması işlemi stokun alacağa dönüşmesi sonuçlarını doğurur. (ticari mal) (OS)

Metin Başlığı: Bilanço

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım

İçerik Hedefleri: Temel muhasebe eşitliği kavramı hakkında bilgi sahibi olma

1. (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.
2. (O.4.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verilerin metinle ilişkisini anlar.
3. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Finansal durum, işletmenin ekonomik kişiliği, şerefiye, kredi kurumları, sermaye arttırımı ve azaltımı, kasa

Metne Hazırlık

“Kasa” sözcüğü gündelik hayatta hangi anlama gelmektedir, muhasebe işlemlerinde neyi ifade etmektedir? Anlatınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde genel olarak neden bahsedildiğini, metinde kullanılan tabloyu da inceleyerek belirleyiniz (O.1.1/O.4.1).

Okuma Metni

Bilanço

Bilanço, bir işletmenin belirli bir andaki **finansal durumunu**, yani varlıklarını, borçlarını ve sermayesini gösteren tablodur. Bu tanımı ve tanımın unsurlarını kavramadan, bilançoyu anlamak olanaksızdır.

Bugünkü muhasebenin temel özellikleri 500 yıl önce, Rönesans dönemi rahibi olan Luca Paciolo tarafından oluşturulmuştur. Paciolo, bir işletmenin başarı ve başarısızlıklarını ölçmek için bir sistem geliştirmiştir. Günümüzde “çift taraflı kayıt sistemi” olarak bilinen sistem hâlâ geçerliliğini korumakta ve çok karmaşık şekilde bilgisayar ortamında sürdürülen muhasebenin de temel taşıını oluşturmaktadır. Sistemin özünde işletmenin kişiliği kavramı yatar, çünkü bir *işletmenin ekonomik kişiliği*, söz konusu işletmenin varlıkları ve bu varlıklara karşı iddia edilen haklar ile açıklanabilir. Bir işletmenin var olabilmesi ve faaliyetlerini sürdürebilmesi için başta nakit para olmak üzere bir kısım varlıklara gereksinimi vardır. İşletmenin ekonomik kişiliğinin bu varlıkları kendi başına sağlaması söz konusu değildir. Bu nedenle bu ekonomik kişiliğin gereksinim duyduğu varlıklar ya işletme sahipleri ya da diğer kredi verenler tarafından sağlanır. İşletmeye tahsis edilen ekonomik değerler artık işletmenin varlığını oluşturur. O hâlde işletme biri öz kaynak, diğeri yabancı kaynak olmak üzere iki tür kaynağa sahiptir.

İşletmenin kişiliği kavramına göre işletme “birinci kişilik”, işletmenin sahipleri “ikinci kişilik”, kredi verenler ise “üçüncü kişiler”dir. İşletmenin ikinci kişilerden sağladığı kaynaklar öz kaynakları, üçüncü kişilerden sağladığı kaynaklar ise borçlar veya yabancı kaynakları oluşturur. Gerek işletme sahiplerinin gerekse üçüncü kişilerin işletmeye sağladıkları kaynaklar nedeniyle işletmenin varlıkları üzerinde hakları vardır. Yani öz kaynaklar işletme sahiplerinin işletme varlıkları üzerindeki haklarını gösterirken, yabancı kaynaklar işletmeye borç verenlerin işletme varlıkları üzerindeki haklarını gösterir.

İşletme kendisine sağlanan kaynakların tutarı kadar varlığa sahip olabileceği için işletmenin varlıkları ile onların sağlandığı kaynakların tutarı birbirine eşit olacaktır. Temel muhasebe eşitliği dediğimiz bu eşitlik çift taraflı kayıt sisteminin temelini oluşturur.

VARLIKLAR = YABANCI KAYNAKLAR + ÖZ KAYNAKLAR

İşletme ilk kurulduğunda öz kaynakları sadece sermayeden oluşacağından ve yabancı kaynaklar da borçları ifade ettiğinden eşitliği;

VARLIKLAR = BORÇLAR + SERMAYE olarak basitleştirebiliriz.

Varlıklar, bir işletmenin sahip olduğu ve gelecekteki faaliyetlerinde yararlı olmasını beklediği ekonomik kaynaklardır. Varlıklar mal, bina, makine gibi fiziksel yapıya sahip olabildikleri gibi haklar, *şerefiyeler*, alacaklar gibi fiziksel yapıya sahip olmayan varlıklardan oluşur.

Herhangi bir kalemin varlık özelliğini taşıyabilmesi için;

- İşletmenin kontrolü altında olması,
- İşletmeye gelecekte ekonomik yarar sağlamasının beklenmesi,
- Güvenilir şekilde ölçülebilmesi gerekmektedir.

Borçlar, satıcılardan sağlanan krediler, *kredi kurumlarından* sağlanan krediler ve işletme faaliyetleri nedeniyle doğan yükümlülüklerdir ve üçüncü kişilerin işletmedeki haklarını ifade eder. Borç, mevcut bir yükümlülüğün ödenmesini veya bir görevin yerine getirilmesini gerektirir.

Öz kaynaklar ise işletme sahiplerinin işletmedeki haklarıdır. İşletme ilk kurulduğunda öz kaynaklar sadece ortakların sağladığı sermayeden oluşur. Ancak daha sonra işletme faaliyetlerine devam ederken “ÖZ KAYNAKLAR = SERMAYE + DAĞITILMAMIŞ KÂRLAR – ZARARLAR”dan oluşur. Yani işletme kâr elde edince öz kaynaklar artar, zarar edince ve kâr dağıtımı yapınca öz kaynaklar azalır. Bunların dışında *sermaye arttırımı ve azaltımı* nedeni ile öz kaynaklar artabilir veya azalabilir. Ancak bu tür değişiklikler kâr ya da zarar durumunu etkilemezler.

Muhasebe eşitliği, muhasebe raporlama sisteminin bel kemiğidir. Bu eşitlik Bilanço (Finansal Durum Tablosu) adı verilen temel finansal tablonun da özünü oluşturur. Bilanço, temel muhasebe eşitliğinin çizelge şekline getirilmiş görünümüdür. Tablonun sol tarafı (Aktif) varlıkların listesini, sağ tarafı (Pasif) kaynakların listesini verir.

$$\text{VARLIKLAR} = \text{KAYNAKLAR}$$

$$\text{AKTİF} = \text{PASİF}$$

Aktif	BİLANÇO	Pasif
VARLIKLAR		BORÇLAR
Kasa		
Alacaklar		
Mal		SERMAYE
Bina		
	xxx	xxx

Yukarıdaki tablodan da görüleceği gibi bilanço, işletmenin belirli bir tarihteki finansal durumunu yani varlık (kaynak) yapısını gösteren bir tablodur, yani işletmenin belirli bir

andaki fotoğrafı gibidir. Bu nedenle Finansal Durum Tablosu olarak da ifade edilmektedir. (Erdoğan, 2012, s.10-12’den alınmıştır)

2. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) İşletme muhasebesinin temeli, bir din adamı ()/()/() tarafından atılmıştır. (D)

B) Muhasebenin temellerini atan Paciolo, hem rahiplik ()/()/() hem de muhasebecilik yapmıştır. (İ)

C) Günümüzde muhasebe işlemleri bilgisayarlarla ()/()/() yürütülse de çift taraflı kayıt sistemi geçerliliğini hâlâ sürdürmektedir. (D)

D) Üçüncü kişilerin işletme üzerinde haklarının ()/()/() bulunması, işletme açısından olumsuz bir durumdur. (İ)

E) İşletme varlıkları=işletmenin kendisine sağlanan ()/()/() kaynaklar. (D)

F) İşletmelerde öz kaynaklar birinci kişiliklerden, ()/()/() yabancı kaynaklar ikinci kişiliklerden sağlanmaktadır. (Y)

3. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri, “kredi kurumları”, “ekonomik kişilik”, “finansal durum”, “şerefiye”, “kasa” ve “sermaye arttırımı ve azaltımı” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.1).

A) Kişilik kavramı işletmenin, sahiplerinden ve işletme ile ilgili tüm taraflardan (yöneticiler, çalışanlar, alacaklılar vb.) ayrı bir hesapsal kişiliği olduğunu kabul eder. *Muhasebe kişiliği veya.....olarak da ifade edilen bu kişilik kavramına göre muhasebe işletme sahiplerinin değil, işletme kişiliğinin.....u ve faaliyet sonuçları ile ilgilenecektir. (ekonomik kişilik/finansal durum) (ME)*

B) Uzun vadeli yabancı kaynaklar,.....ndan, sermaye piyasasından ve işletmenin ilişkide bulunduğu kişilerden sağlanan ve vadesi bir yıldan fazla olan borçlardan oluşur. (kredi kurumları) (KÇ)

C) İşletmelerin....., gelir ve kârları ile gider ve zararları genel muhasebe hesaplarında toplanır. (sermaye arttırımı ve azaltımı) (OS)

D) Görünmeyen bir değer karşılığı için ödendiğinden.....ye halk dilinde “*hava parası*” denmektedir. Vergi Usul Kanunu’nda ise eski bir deyim olarak “*peştamallık*” sözcüğü kullanılmaktadır. (şerefiye) (OS)

E) İşletmelerin ellerinde bulunan ulusal ve yabancı paraların Türk lirası karşılıkları **100** hesabında izlenir. (kasa) (KÇ)

Metin Başlığı: Gelir Tablosu

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım, güdümlü konuşma

İçerik Hedefleri: Gelir tablosuna bağlı olarak hesap tipi gelir tablosu ve rapor tipi gelir tablosu kavramları hakkında bilgi sahibi olma

1. (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.
2. (O.4.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verilerin metinle ilişkisini anlar.
3. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
6. (O.4.2) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verileri yorumlar.
7. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
8. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Dönem kârı, hesap tipi gelir tablosu, rapor tipi gelir tablosu, kâr-zarar cetveli

Metne Hazırlık

Sizce brüt maaş mı yoksa net maaş mı daha fazla parayı ifade etmektedir? Brüt maaş ile net maaş arasındaki farkı açıklayınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde genel olarak neden bahsedildiğini, metinde kullanılan tabloyu da inceleyerek belirleyiniz (O.1.1/O.4.1).

Okuma Metni

Gelir Tablosu

İşletmenin bir dönem boyunca elde ettiği tüm gelirler ve yaptığı tüm giderler bu tabloda gösterilir. O hâlde, gelir ve gider kavramlarını kısaca tanımamız gerekiyor. Gelir, mal ve hizmet satışlarından veya faiz, kira vs. biçiminde elde edilen hasılat olarak ifade edilebilir. İşletmenin sermayesini artırıcı yönde etkide bulunur. Gider ise, gelir elde etmek amacıyla ortaya çıkan varlık tükenmeleridir ve sermayenin azalması yönünde etkiye sahiptir.

İşletmenin belirli bir dönem (genellikle bir faaliyet yılı) boyunca elde ettiği tüm gelirler, yaptığı tüm giderler ve ulaştığı kâr veya zararın sınıflandırılmış biçimde gösterildiği tablodur. Kâr veya zararın adım adım nasıl oluştuğu bu tabloda görülebilir.

Gelir tablosu bilançonun aksine dinamik bir yapıya sahiptir. Bilanço işletmenin bir anlık fotoğrafına, gelir tablosu ise bir dönemi içeren filmine benzetilebilir. Bilançoda **dönem kârı**, sadece bir tek kalem olarak gösterilirken, gelir tablosunda kârın hangi gelir ve gider unsurları sonucunda ortaya çıktığı ayrıntılı biçimde görülebilir. Dönem net kârı dışında değişik aşamalardaki farklı nitelikteki kâr kavramları da görülebilir.

Gelir tablosunun, düzenleme biçimine göre iki türü vardır: *hesap tipi* ve *rapor tipi*.

Hesap Tipi Gelir Tablosu

(...) Sol tarafında giderler, sağ tarafında ise gelirler yer alır. Bu biçimde düzenlenen gelir tablosunun diğer bir ismi de “*kâr-zarar cetveli*”dir.

Eğer gelirler giderlerden fazla ise, işletme o dönem kâr elde etmiş demektir. Bu fark *denkleştirici unsur* olarak tablonun giderler tarafına (sol taraf) ilave edilir. Eğer giderler gelirlerden fazla ise işletme o dönem zarar etmiş demektir. Bu fark da denkleştirici unsur olarak tablonun gelirler tarafına (sağ tarafa) ilave edilir. Hesap tipi gelir tablosunun bir örneği aşağıda verilmiştir.

A İŞLETMESİNİN

01.01.1997 - 31.12.1997 DÖNEMİ

GİDERLER	KÂR-ZARAR CETVELİ	GELİRLER
GENEL GİDERLER	XXFAİZ GELİRLERİ	XX
FAİZ GİDERLERİ	XXKOMİSYON	XX
	GELİRLERİ	
KOMİSYON	XXDİĞER GELİRLER	XX
GİDERLERİ		
PERSONEL		
GİDERLERİ	XXMAL SATIŞ KÂRI	XX
AMORTİSMANLAR	XX	
KARŞILIKLAR	XX	
DİĞER GİDERLER	XXNET ZARAR	XX
MAL SATIŞ ZARARI	XX	
NET KÂR	XX	
GENEL TOPLAM	XXXGENEL TOPLAM	XXX

Rapor Tipi Gelir Tablosu

Bir işletmenin belirli bir dönemdeki tüm gelir ve giderleri sistematik biçimde gruplandırılır. Gelirlerden giderler adım adım düşülür. Çeşitli kâr rakamlarına ve en sonunda dönem net kârına ulaşılır. Bu tablo aşağıdaki üç bölümden oluşur.

-brüt satış kârı (zararı) bölümü

-faaliyet kârı (zararı) bölümü

-dönem net kârı (zararı) bölümü

Muhasebe sistemi uygulama genel tebliği bu tablonun örneğini vermiştir. Aşağıda özet gelir tablosu örneği verilmiştir:

A İŞLETMESİ

01.01.1997-31.12.1997 DÖNEMİ

GELİR TABLOSU

A-BRÜT SATIŞLAR

B-SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)

C-NET SATIŞLAR

D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)

BRÜT SATIŞ KÂRI VEYA ZARARI

E-FAALİYET GİDERLERİ

(Satış, Ar-Ge, Gen. Yön. Giderleri)

FAALİYET KÂRI VEYA ZARARI

F-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR

G-DİĞERFAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)

H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)

OLAĞAN KÂR VEYA ZARAR

İ-OLAĞAN DIŞI GELİR VE KÂRLAR

J-OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)

DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI

K-DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER (-)

DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI

(Çonkar vd., 2014, s.35-37'den alınmıştır)

2. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Gelir tablosu düzenlemek işletmeler için faydalı bir faaliyetdir. (İ) ()/()/()
- B) Gelir tablosu düzenlenmezse işletmeler, kâr-zarar durumları hakkında bilgi sahibi olamazlar. (İ) ()/()/()
- C) Gelir tablosu, bilançoya göre daha kısa bir zaman dilimini dikkate alır. (Y) ()/()/()
- D) Gelir tablosu kâr-zarar durumlarında, bilançoya göre daha ayrıntılı bilgiler içerir. (D) ()/()/()
- E) Hesap tipi gelir tablosuna bakıldığında, işletmenin olası zararının gelirler sütununa; olası kârının ise giderler sütununa yazıldığı görülmektedir. (Y) ()/()/()
- F) Hesap tipi gelir tablosu, rapor tipi gelir tablosundan daha işlevseldir. (İ) ()/()/()

3. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “dönem kârı”, “hesap tipi gelir tablosu”, “cetvel” ve “rapor tipi gelir tablosu” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.1).

A) Çift taraflı bir tablonun sol tarafına giderler, sağ tarafına da gelirler yerleştirilir. Gelirler giderlerden fazla ise; fark “kâr” olarak tablonun sol tarafına yazılarak tablo denkleştirilir. Giderler gelirlerden fazla ise; fark bu kez “zarar” olarak tablonun sağ yanına yazılarak iki taraf denkleştirilir. Bu şekle “.....” denir. (hesap tipi gelir tablosu) (OS)

B) Satış gelirlerinden başlayarak gelirlerin toplanıp, giderlerin çıkarılmak suretiyle kârın çeşitli aşamalarının rapor edilmesine ‘.....’ denir. (rapor tipi gelir tablosu) (OS)

C) İşletmelerde.....nın doğru belirlenebilmesi bakımından dönem ayrımı önemli bir konudur. Bu nedenle özellikle dönem sonu işlemleri açısından gelecek aylara ait giderler ve gelir tahakkukları dikkate alınarak gider ve gelirlerin dönem ayrımı titizlikle yapılmalıdır. (dönem kârı) (ME)

D) Bir hesapta artışların ve azalışların kaydedildiği iki taraf bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle hesap, T şeklinde iki taraflı bir.....dir. (cetvel) (KÇ)

4. Etkinlik: Konuşma

Hesap tipi gelir tablosu ile rapor tipi gelir tablosunun benzerlik ya da farklarını, ilgili tabloların metindeki örneklerini inceleyerek açıklayınız (O.4.2/K.1.1/K.1.2).

3. Ünite: Muhasebede Kullanılan Bazı Belgeler ve Defterler

Metin Başlığı: Türk Ticaret Kanunu Gereği Kullanılan Belgeler

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, not tutma, anlatım

İçerik Hedefleri: Türk Ticaret Kanunu gereği kullanılan belgelerden bono, poliçe, çek, hisse senedi ve tahvil hakkında bilgi sahibi olma

1. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
2. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
3. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
4. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
5. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
6. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
7. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
8. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Ticaret kanunu, bono, poliçe, çek, senet, hisse senedi, tahvil, lehtar, ödeme emri, keşideci, kambiyo senedi, anonim şirket, komandit şirket, tasfiye bakiyesi, nominal değer

Hedef Fiiller: Ödeme emri vermek

Metne Hazırlık

“Ödeme emri vermek” ifadesinden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.

1. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki terimlerin anlamlarını sözlükten bakarak öğreniniz ve karşılıklarına yazınız (O.2.3).

Senet:

Lehtar:

Keşideci:

Kambiyo senedi:

Anonim şirket:

Komandit şirket:

Tasfiye:

Bakiye:

Nominal değer:

2. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde Türk Ticaret Kanunu gereği kullanılan belgeler ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Metni okurken bu belgeleri açıklayan ve birbirlerinden ayırt etmeye yarayacak kısa notlar tutunuz (O.1.4).

Okuma Metni

Türk Ticaret Kanunu Gereği Kullanılan Belgeler

Bu belgeleri aşağıdaki biçimde sıralayabiliriz:

- **Bono**

- **Police**

- **Çek**

- *Hisse Senedi*

- *Tahvil*

Bono

Borçlunun alacaklısına olan borcunu belirli bir tarihte, kayıtsız ve şartsız bir biçimde ödeyeceğini gösteren bir belgedir. **Senet** borçlusuna muhatap, senet alacaklısına *lehtar* denir.

Poliçe

Bononun bir *ödeme vaadi* ve ikili bir ilişki içermesine karşılık, poliçede *ödeme emri* ve üçlü bir ilişki söz konusudur. Burada, senedi düzenleyen kişi (*keşideci*), alacaklı olduğu bir kişiye (muhatap), poliçede ismini yazdığı kişiye (lehtar) belirli bir meblağı belli bir tarihte kayıtsız şartsız ödeme emri vermektedir. Başlangıçta ilk borçlu keşidecidir ve muhatap ilişkinin dışındadır. Ancak lehtar poliçeyi muhataba sunup, muhatabın bunu imzalaması veya kabul etmesi hâlinde, muhatap asıl borçlu hâline gelir. Ancak muhatap poliçeyi kabul etmek zorunda değildir.

Çek

Bir bankaya yönelik olarak, üçüncü bir kişiye çekle yazılı bedelin ödenmesini emreden bir *kambiyo senedi*dir. Burada da keşideci, banka, parayı çekecek olandan oluşan üçlü bir ilişki söz konusudur. Çek, bankalar tarafından basılarak, kullanmaları için keşidecilere verilen bir belgedir. Çekin üzerinde bir vade tarihi olsa bile bu geçerli değildir. Yani çek, bankaya sunulduğu anda ödenmesi gereken bir belgedir.

Hisse Senedi

Anonim şirketler ve *sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler*de, ortakların sermaye paylarını göstermek üzere, bu paylar karşılığında çıkarılan ve şekil şartları kanunda belirtilmiş olan menkul kıymet niteliğindeki belgelerdir. Hisse senetleri, sahiplerine şirketin kârına ortak olma, *tasfiye bakiyesinden* pay alma, şirket yönetimine katılma ve şirketi denetleme gibi haklar sağlar.

Tahvil

Anonim şirketlerin ve devletin uzun vadeli borç sağlamak amacıyla çıkarıp sattığı, **nominal değerleri** eşit borç senedi niteliğindeki menkul kıymetlerdir. Tahvili satın alarak şirkete borç vermiş olanlar, şirketin kâr veya zararına katılmaz, sadece belirlenmiş orandaki faizi alır. (Çonkar vd., 2014, s.53-54'ten alınmıştır)

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Eş ve yakın anlamalı olan aşağıdaki terimleri, birbirleriyle uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.2).

bakiye

senet

belgit

keşideci

işlemci

kalan

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) Türk Ticaret Kanunu gereği kullanılan belgeler, belirli amaçlara hizmet eden senet özelliği taşımaktadırlar. (D)	() / () / ()
B) Türk Ticaret Kanunu gereği kullanılan belgelerin tamamı menkul kıymet niteliğindedir. (Y)	() / () / ()
C) Türk Ticaret Kanunu gereği kullanılan belgelerin tümü, ikili ilişki içermektedir. (Y)	() / () / ()
D) Hisse senetleri ve tahviller, gelir getiren belgelerdir. (D)	() / () / ()
E) Hisse senetleri, tahvillere göre daha fazla gelir getirmektedir. (İ)	

5. Yazma

Aşağıdaki metinlerde yer alan boşlukları “ödeme emri”, “anonim şirket”, “nominal değer” ve “Türk Ticaret Kanunu” terimlerden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.1).

A) Vergi hukuku açısından şüpheli alacak sayılan kanuni takipteki bir alacağın tahsilinde pratik açıdan şüpheli bir durum görülüyorsa, muhasebe bu alacağa şüpheli alacak işlemi yapmamalıdır. Ayrıca ileri tarihli olarak düzenlenen bir çek,.....açısından “çek” olarak kabul edilirken, finansal açıdan vadeli bir alacaktır. (Türk Ticaret Kanunu) (OS)

B) Çek, bir bankaya hitaben ve belli kurallara uyularak yazılan bir.....dir. (ödeme emri) (OS)

C) lerde ortaklar, sermaye karşılığı taahhüt ettikleri borçlarını yasal süre içinde ödemek zorundadırlar. Kendine tanınan bu yasal sürede borcunu ödemezse ortaklıktan çıkarılır, yaptığı ödemeler geri verilmez ve diğer borçlarına da sayılmaz. (anonim şirket) (ME)

D) *Parasal varlıklar*, Türk Lirasının değerindeki değişmeler karşısında.....leri aynı kaldığı hâlde satın alma güçleri, fiyat hareketlerine göre ters yönde, değişen (enflasyonda azalan) değerlerdir. (nominal değer) (ME)

6. Etkinlik: Konuşma

Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız (K.1.2/K.2.1).

A) Bono ile poliçe arasındaki en temel farkı açıklayınız.

B) Hisse senedi ve tahvilin; bono, çek ve poliçeden ayrılan en temel özelliği nedir? Cevaplayınız.

Metin Başlığı: Birinci Sınıf Tüccarların Tutacakları Defterler

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, not tutma, anlatım

İçerik Hedefleri: Birinci sınıf tüccarların tutacağı defterler olan yevmiye defteri (günlük defter), defteri kebir (büyük defter), envanter defteri ve enflasyona göre düzeltme defteri hakkında bilgi sahibi olma

1. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
2. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
3. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
4. (O.4.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verilerin metinle ilişkisini anlar.
5. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
6. (O.4.2) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verileri yorumlar.
7. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
8. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Yardımcı hesap, satıcılar hesabı, kasa hesabı

Hedef Fiiller: Notere tasdik ettirmek

Metne Hazırlık

Aylık gelir ve giderlerinizi kayıt altına alıp kendi harcamalarınızı düzenler misiniz? Bu düzenlemeyi yaparken faydalandığınız kayıt türü nedir? (*Metne hazırlık aşamasında, metinde adı geçen defterlerden birer örneğin ya da görsellerinin gösterilerek tanıtılması, dersin işlenişine katkı sağlayacaktır.*)

Aşağıdaki metinde birinci sınıf tüccarların tutacağı defterler ile ilgili bilgiler ve bu defterleri örneklendiren şekiller yer almaktadır. Metni okurken defterlerle ilgili bilgileri kısaca özetleyiniz ve şekilleri inceleyerek bu bilgileri kavramaya çalışınız (O.1.4).

Yevmiye Defteri (Günlük Defter)

1	2	3	4	5	6	7

Defterdeki sütunlara ilişkin bilgileri şöyle açıklayabiliriz:

(1): Yevmiye defteri sayfa numarası

(2): Hesapların büyük defterdeki sayfa numaraları

(3): Yevmiye madde numarası

(4): İşlem tarihi, hesap kodu, hesap isimleri (borçlu hesap kolonunun soluna, alacaklı hesap ise biraz sağa doğru yazılır) ve kayıtla ilgili açıklama

(5): **Yardımcı hesap** tutarları

(6): Borçlu hesap tutarları

(7): Alacaklı hesap tutarı

Yevmiye maddesinin yazılışını bir örnekle açıklığa kavuşturalım.

Örnek: İşletmemiz 15.02.2000 tarihinde Satıcı A'ya 50,- TL, Satıcı B'ye 70,- TL ödemiştir. (Bu kayıt defterin 3. sayfasındadır ve 18. kayıttır)

3		
18	15/02/2000	
20	320 SATICILAR HS.	120,-
	Satıcı A Hs.	
	Satıcı B Hs.	50,-
		70,-
1	100 KASA HS.	120,-
	Satıcı A ve Satıcı B'ye olan borçların ödenmesi	

Kısaca tanıttığımız yevmiye defterinin başlıca işlevleri şöyle sıralanabilir:

(1) Bir işlemin tümünü bir arada gösterir.

(2) Günlük işlemleri bütün olarak topluca gösterir.

(3) Büyük defter kayıtlarının sağlıklı olmasını sağlar.

(4) Büyük defter kayıtlarındaki hataların bulunmasını kolaylaştırır.

Yevmiye defteri kayıtlarıyla ilgili olarak yukarıda yaptığımız açıklamalar, kayıtların elle deftere yapılması hâli için geçerlidir. Ancak günümüzde muhasebe işlemleri artık büyük oranda bilgisayar aracılığıyla yürütülmektedir. Defter ve kalemin yerini yazıcılar ve sürekli formlar almaktadır. Ancak şekille ilgili bazı değişiklikler olsa bile içermesi gereken bilgiler ve kayıt ilkeleri aynıdır. (Çonkar vd., 2014, s.56-57’den alınmıştır)

Defteri Kebir (Büyük Defter)

Yevmiye defterinin hesaplara göre sınıflandırılmış şeklidir. İşlemler yevmiye defterine tarih sırasına göre, etkilenen hesapların hepsini bir arada gösterecek biçimde kaydedilir. Hâlbuki büyük defterde her hesap için bir sayfa vardır. Böylece bir maddedeki her hesap, büyük defterde ayrı bir sayfaya kaydedilir. Böylece, belirli nitelikteki işlemler ayrı ayrı hesaplarda bağımsız olarak gösterilerek sınıflandırılmış olur. Yani, günlük deftere kaydedilmiş olan işlemler, sistemli bir biçimde ilgili hesaplara aktarılmış olur. Büyük defterin karşılıklı iki sayfası bir hesabı temsil eder. Soldaki sayfaya borç, sağdaki sayfaya ise alacak kaydı yapılır. Ortaya da hesabın adı yazılır. Örneğin, yevmiye defterine bakarak herhangi bir anda herhangi bir satıcıya ne kadar borcumuz olduğunu göremeyiz. Hâlbuki büyük defterdeki *Satıcılar Hesabı*’nda aleyhimize doğan borçlar bu hesabın alacağına, satıcılara yaptığımız ödemeler ise aynı hesabın borcuna kaydedileceğinden, bu hesabın herhangi bir andaki kalanı bize o satıcıya ne kadar borcumuz olduğunu gösterir.

Büyük defterin de kullanılmadan önce notere tasdik ettirilmesi zorunluluğu vardır. Defterlerin bilgisayar yardımıyla tutulması hâlinde de kullanılacak sürekli formun sayfaları tasdik ettirilir.

Büyük defterin şekli aşağıda görüldüğü gibidir:

[illegible]

Defterdeki sütunlara ilişkin bilgileri şöyle ifade edebiliriz.

- (1) Büyük defter sayfa numarası
- (2) Hesabın borcuna kaydedilen işlemin tarihi
- (3) İşlemin günlük defterdeki madde numarası
- (4) İşlem hakkında açıklayıcı bilgi
- (5) İşlemin tutarı
- (6) Belirli dönemler sonunda hesabın borç toplamı
- (7) Hesabın alacağına kaydedilen işlemin tarihi
- (8) Belirli dönemler sonunda hesabın alacak toplamı

Şimdi de yevmiye defterine yapmış olduğumuz kaydın büyük deftere aktarılmış hâlini görelim: (Çonkar vd., 2014, s.58-59’den alınmıştır)

20	SATICILAR HESABI									
20	15.02.2000	18	Satıcıya borç ödeme	120, -	...					

1	KASA HESABI									
1					15.02.2000	18	Satıcıya borç ödeme	120, -		

Envanter Defteri

İşletmenin işe başladığı tarihte ve daha sonra her faaliyet dönemi sonunda çıkardığı envanterde belirlenen varlık ve kaynakların (mevcut, alacak, borç, sermaye) ayrıntılı olarak kaydedildiği defterdir. Ayrıca, dönem sonu bilançoları da bu deftere kaydedilir. Bu defteri de kullanılmaya başlamadan önce ve dönem sonlarında notere tasdik ettirilmesi gerekir.

Şekli aşağıda gösterildiği biçimde olabilir: (Çonkar vd., 2014, s.59-60'dan alınmıştır)

Sıra No	Açıklama	Tutar	Toplam

Enflasyona Göre Düzeltme Defteri

Bilanço ve gelir tablosu hesaplarının enflasyona göre düzeltilmesi hâlinde kullanılacak defterdir. Bu deftere, işletmenin unvanı, düzeltme işlemlerinin hangi yıla ait olduğu, düzeltme işlemine tabi tutulacak kalemlerin tarihi değerleri, düzeltme işleminde kullanılacak endekslerin değeri, varsayımlar ve diğer bilgiler ile birlikte yapılan hesaplamalar kaydedilir. Bu defterdeki bilgilerden hareketle, bilanço ve gelir tablosu hesaplarına ait tutarların düzeltme işlemleri yine de yevmiye defteri ve büyük deftere kaydedilir. (Çonkar vd., 2014, s.60'dan alınmıştır)

2. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız (O.1.2/O.3.1/O.4.1).

1) Yevmiye defteri ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) İşlemlerin yevmiye defterine kaydedilmesinde kısa süreli gecikmeler kabul edilebilir.
- B) Yevmiye defterini hazır olarak satın almak mümkündür.
- C) Yevmiye defterleri, temin edildikten sonra hemen kullanılabilirler. (Y)
- D) Yevmiye defterlerine yapılan kayıtlarda kurşun kalem tercih edilmemektedir.
- E) Yevmiye defterlerine yapılan yanlış kayıtları düzeltmek, belli kurallara bağlıdır.

2) Defteri kebir ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Büyük defter, yevmiye defterine göre daha sistemli ve daha detaylıdır.
- B) Büyük defterde bir hesap, karşılıklı iki sayfayla ifade edilir.

C) Büyük defter, kullanılmadan önce notere tasdik ettirilmelidir.

D) Büyük defterde soldaki sayfaya alacak kaydı yazılır. (Y)

E) Büyük deftere bakarak herhangi bir anda herhangi bir satıcıya ne kadar borç olduğunu görebilmek mümkündür.

3) Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) Yevmiye defterinin her bir sayfasında 7 sütun ()/()/()
bulunmaktadır. (Y)

B) Yevmiye defteri, büyük defter kayıtlarının doğru bir ()/()/()
şekilde tutulmasında kolaylık sağlar. (D)

C) Muhasebe işlemleri, günümüzde bilgisayar ()/()/()
aracılığıyla yapılıyor olmasına rağmen, deftere yapılan
kayıtlar daha sağlıklı sonuçlar doğurmaktadır. (İ)

D) Envanter defterine varlık ve kaynakların kaydı ()/()/()
tutulur. (D)

E) Enflasyon oranının değişmediği durumlarda ()/()/()
enflasyona göre düzeltme defterine ihtiyaç
duyulmamaktadır. (İ)

F) Defterlerin bilgisayar yardımıyla tutulduğu ()/()/()
durumlarda sürekli formlar kullanılmaktadır. (D)

3. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “tasdik ettirmek”, “yardımcı hesap” ve “kasa hesabı” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.1).

A) lar ana hesabın ayrıntılarını oluşturan hesaplardır. Örneğin işletmenin iki bankada hesabı varsa, bankalardaki toplam parası ana hesapta gözükürken, her bir bankada ne kadar parası olduğu ise Banka hesabı altında açılan.....larda izlenebilir. (yardımcı hesap) (ME)

B) Finansal nitelikli işlem ve olayların etkilerinin her bir varlık, borç ve öz kaynak, gelir, gider unsuru için ayrı ayrı izlenmesi ve sonradan bilançoya aktarılması, bilanço üzerinde kaydın sakıncalarını ortadan kaldıracaktır. Bunun için her bir finansal tablo unsuru için bir hesap oluşturulur; işletme kasayı ilgilendiren işlemler için....., mal ile ilgili

işlemler için Mal hesabı ve diğer finansal tablo unsurlarını ilgilendiren işlemler için diğer ilgili hesapları kullanır. (kasa hesabı) (ME)

C) Dönem sonlarında yevmiye kayıtları, önceden.....ilmiş olan sürekli formlara veya sayfalara yazdırılarak yasal süre boyunca saklanmaktadır. (tasdik ettirmek) (ME)

4. Etkinlik: Konuşma

Yevmiye defteri ile defteri kebir arasındaki fark ve benzerlikleri, metinde kullanılan tablo ve şekiller ile bunlara ait bilgilerden yararlanarak açıklayınız (O.4.2/K.1.1/K.1.2).

4. Ünite: Hesap Türleri

Metin Başlığı: Varlık Hesapları

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Güdümlü konuşma, soru-cevap, anlatım

İçerik Hedefleri: Dönen varlık ve duran varlık hesapları hakkında bilgi sahibi olma

1. (O.1.3) Alanla ilgili bir metni, metne ilişkin genel bir fikir edinmek amacıyla göz atarak okur.
2. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
3. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
4. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Hesap grubu, ticari alacaklar, maddi duran varlıklar, maddi olmayan duran varlıklar

Hedef Fiiller: Elde tutmak, paraya çevirmek

Metne Hazırlık

“Dönen varlık” ve “duran varlık” kavramlarını, dönen ve duran sözcüklerinden hareketle açıklayınız.

1. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki metinde varlık hesapları ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Metne hızlıca göz atarak dönen varlık hesap grupları ile duran varlık hesap gruplarının hangileri olduğunu belirleyiniz (O.1.3).

Okuma Metni

Dönen Varlıklar

İşletmenin nakit olarak elde tuttuğu paralar, vadesiz veya 1 yıla kadar vadeli olarak bankaya yatırılan paralar ve normal koşullarda 1 yıl içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülen varlıklara, dönen varlıklar denir. THP’de dönen varlıklar, şu **hesap gruplarında** izlenmektedir:

10 HAZIR DEĞERLER

11 MENKUL KIYMETLER

12 **TİCARİ ALACAKLAR**

13 DİĞER ALACAKLAR

15 STOKLAR

17 YILLARA YAYGIN İNŞAAT VE ONARIM MALİYETLERİ

18 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI

19 DİĞER DÖNEN VARLIKLAR

Bu hesap gruplarından 12 Ticari Alacaklar, 13 Diğer Alacaklar, 18 Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları ve 19 Diğer Dönen Varlıklar hesap gruplarında izlenen ticari işlemlerden ilke olarak 1 yılda veya normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülmeyenleri, duran varlıklar sınıfında yer alan hesap gruplarında da izlenmektedir. Bu hesap grupları sırasıyla 22 Ticari Alacaklar, 23 Diğer Alacaklar, 28 Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları ve 29 Diğer Duran Varlıklar’dır. (Çonkar vd., 2014, s.101’den alınmıştır)

Duran Varlıklar

Bir yıldan fazla veya normal faaliyet döneminden daha uzun sürelerde işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için kullanılmak amacıyla elde edilen ve ilke olarak bir yılda veya normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülmeyen varlıklara duran varlıklar denir.

THP’nda duran varlıklar;

22 TİCARİ ALACAKLAR

23 DİĞER ALACAKLAR

24 MALİ DURAN VARLIKLAR

25 **MADDİ DURAN VARLIKLAR**

26 **MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR**

27 ÖZEL TÜKENMEYE TABİ VARLIKLAR

28 GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI

29 DİĞER DURAN VARLIKLAR hesap gruplarında izlenmektedir. Bu hesap gruplarından 22 Ticari Alacaklar, 23 Diğer Alacaklar, 28 Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları, 29 Diğer Duran Varlıklar hesap gruplarında izlenen ticari işlemlerin kaydı, dönen varlıklar sınıfında yer alan sırasıyla 12 Ticari Alacaklar, 13 Diğer Alacaklar, 18 Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları, 19 Diğer Duran Varlıklar hesap gruplarında izlenen ticari işlemlerin kaydından farklı değildir. (...) (Çonkar vd., 2014, s.206-207'den alınmıştır)

2. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Dönen varlıklar arasında yer alan bazı hesap ()/()/() grupları, duran varlıklar arasında da bulunmaktadır. (D)
- B) Dönen varlıklar ile duran varlıklar arasında yer alan ()/()/() aynı hesap grupları yine aynı numaralandırılmaya tabi tutulurlar. (Y)
- C) Dönen varlıkların paraya çevrilmesi ya da ()/()/() tüketilmesi öngörülmekte iken duran varlıkların paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülmemektedir. (D)
- D) Varlık hesapları, sekizer hesap grubunda ()/()/() izlenmektedir. (D)

3. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “elde tutmak” veya “paraya çevirmek” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Öz sermaye veya net servet, o anda işletmenin sahip olduğu tüm varlıkları envanter değeriyle.....ip borçlarını bu tutardan çıkardığında kalacak olan tutardır. (paraya çevirmek) (KÇ)

B) Uzun vadeli amaçlarla veya yasal zorunluluklar nedeniyle.....ulan uzun vadeli menkul kıymetler veya paraya dönüşme niteliğini kaybetmiş uzun vadeli menkul kıymetler 24 Mali Duran Varlıklar hesap grubunda izlenir. (elde tutmak) (KÇ)

C) Bağlı menkul kıymetler hesabı, bir yıldan daha uzun bir süre.....amacıyla satın alınan ve bir işletmeye ait sermaye payının % 10'dan daha az oranını temsil eden hisse senetleri ile hangi nedenle olursa olsun, uzun vadeli olarak elde.....ulacak diğer menkul kıymetlerin izlendiği hesaptır. (elde tutmak) (ME)

Metin Başlığı: Kaynak Hesapları

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım, not tutma, güdümlü konuşma

İçerik Hedefleri: Kaynak kavramı, kaynak hesaplarının özellikleri ve kapsamı hakkında bilgi sahibi olma

1. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
2. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
5. (O.4.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verilerin metinle ilişkisini anlar.
6. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
7. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
8. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: İktisadi kıymetler, devamlı sermaye, avans, depozito, teminat, faiz gideri, ödeme yükümlülüğü, bakiye toplamı

Hedef Fiiller: Bakiye vermek

Metne Hazırlık

Gündelik hayatta “avans” ve “depozito” sözcükleri hangi durumlarda kullanılmaktadır? Bu durumlara birer örnek veriniz.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde kaynak hesapları ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Metni okurken kaynak hesaplarının özellikleri ile ilgili kısa notlar tutunuz (O.1.4).

Okuma Metni

Kaynak Kavramı

Bilançonun sol tarafı olan varlıklar (aktifler), bilindiği gibi, işletmenin sahip olduğu tüm *iktisadi kıymetleri* ifade etmektedir. İşletmenin sahip olduğu bu varlıklar ya işletme sahibi veya sahipleri tarafından sağlanmıştır ya da *üçüncü kişilere* borçlanılarak elde edilmiştir. Bilançonun sağ tarafı (veya muhasebe temel denkleminde eşitliğin sağ tarafı) olan kaynaklar, işletmenin sahip olduğu varlıkları ne şekilde elde ettiğini gösterir. Bilançonun sağ tarafı pasif olarak da isimlendirilir.

Aktif	Bilanço	Pasif
Varlıklar		Kaynaklar

veya

$$\text{Varlıklar} = \text{Kaynaklar}$$

Bu eşitlik, muhasebe tekniği açısından daima korunmalıdır. Çünkü işletme ne kadar varlığa sahipse, o kadar da kaynak kullanmış demektir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, varlıklar ya işletme sahiplerince ya da üçüncü kişilere borçlanılarak elde edilir. Birinci durumdaki kaynak öz kaynak olarak adlandırılırken ikinci durumdaki, yabancı kaynak olarak adlandırılır. Buna göre:

Aktif	Bilanço	Pasif
Varlıklar		Yabancı kaynaklar
		Öz kaynaklar

veya

$$\text{Varlıklar} = \text{Yabancı Kaynaklar} + \text{Öz kaynaklar}$$

Bu eşitliğin sol tarafı olan varlıklar aynı zamanda işletmenin yatırımlarını ifade etmektedir. Eşitliğin sağ tarafı olan kaynaklar ise, yatırımların ne şekilde finanse edildiğini gösterir.

Yabancı kaynaklar, kendi içinde kısa ve uzun vadeli olmak üzere ikiye ayrılır. Böylece:

Aktif	Bilanço	Pasif
Varlıklar	Kısa vadeli yabancı kaynaklar	
	Uzun vadeli yabancı kaynaklar	
	Öz kaynaklar	

veya

Varlıklar = Kısa Vadeli. Yab. Kay. + Uzun Vadeli Yab. Kay. + Öz kaynaklar

Uzun vadeli yabancı kaynaklarla öz kaynaklar *devamlı sermaye* olarak da adlandırılabilir. Buna karşılık, kısa vadeli yabancı kaynaklar ise *kısa süreli sermaye* olarak isimlendirilebilir. Bu ilişki şöyle gösterilebilir:

Yabancı Kaynak	Kısa vadeli yabancı Kaynaklar	Kısa süreli sermaye
	Uzun vadeli yabancı Kaynaklar	Devamlı Sermaye
Öz kaynak	Öz kaynaklar	

Kaynak Hesaplarının Özellikleri

Yabancı kaynak (veya yabancı sermaye) muhasebede borçlarla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Yabancı kaynaklar, kredi alınması, borçlanmak suretiyle varlık alınması, **avans-depozito-teminat** alınması vb. sonucu ortaya çıkabilir. Yabancı kaynak kullanmanın daima **nakit çıkışı** gerektiren bir maliyeti vardır ki, buna **faiz gideri** denilmektedir. Yabancı kaynaklar, işletmenin gelecek dönem(ler)e ait *ödeme yükümlülüğünü* gösterir. Bu yükümlülüğü yerine getirme (ödeme) zamanları, işletmenin mali yapısı hakkında bilgi vermede önemlidir. Başka bir deyişle, yabancı kaynakların (borçların) vadesi, işletmenin gelecek dönem(ler)e ilişkin mali yapısı hakkında önemli bir bilgi kaynağıdır. Bu nedenle, iyi düzenlenmiş bir hesap planının kısa ve uzun vadeli yabancı kaynakları ayrı ayrı göstermek için uygun hesaplar açması gerekir.

Kısa vadeli yabancı kaynaklar, vadesi en fazla bir yıl olan ve bu süre zarfında ödenecek borçları ifade eder. Uzun vadeli yabancı kaynaklar ise, vadesi bir yıldan uzun olan borçlardır. Bu şekilde bir sınıflandırma, varlıkların bir yılda nakde dönüşme kriterine göre

bölümlemesi (dönen ve duran varlık olarak) ile uyumludur ve **finansal analiz** için önemlidir. Öz kaynaklar ise (**öz sermaye** de denir) işletme sahiplerinin varlıklar (aktifler) üzerindeki haklarını ifade eder.

Kaynak hesaplarının bazı özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Kaynak hesaplarına kayıtlı değer ile borç-alacak yazılır,
- Kaynak hesapları alacak yanlarından çalışmaya başlar ve varsa alacak bakiye verir,
- Yabancı kaynak hesaplarının **bakiye toplamı**, toplam borç tutarını; öz kaynak hesaplarının ise öz sermaye tutarını verir.

Tek Düzen Hesap Planında Kaynak Hesapları

Tek düzen hesap planında kaynak hesapları, yukarıdaki açıklamalara paralel olarak, üç grupta ele alınmıştır. 3 numaralı hesap grubunda kısa vadeli yabancı kaynak hesapları, 4 numaralı hesap grubunda uzun vadeli yabancı kaynak hesapları ve 5 numaralı hesap grubunda öz kaynak hesapları toplanmıştır:

3 KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR: En çok bir yıl içinde ödenecek borçlardan oluşur.

4 UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR: Kredi kurumlarından, sermaye piyasasından ve işletmenin ilişkide bulunduğu kişilerden sağlanan ve vadesi bir yıldan fazla olan borçlardan oluşur.

5 ÖZ KAYNAKLAR: İşletme sahip veya sahiplerinin varlıklar (aktifler) üzerindeki haklarını ifade eden hesaplardan oluşur. (Çonkar vd., 2014, s.247-249'dan alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).

<i>Avans</i>	Ticari sözleşmelerde yüklenilen maddi sorumluluğu karşılayan ve banka mektubu, senet ya da kişisel güvence türünde olabilen belge (teminat)
<i>Depozito</i>	Miktarı saptanarak ödenmesi ileri bir tarihte yapılacak olan bir borcun, söz konusu tarihten önce ödenen bölümü ya da belirli bir sürenin geçmesinden sonra geri alınacak para (avans)
<i>Teminat</i>	Güvence akçesi (depozito)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki soruları, metinden hareketle cevaplayınız (O.1.2/O.3.1/O.4.1).

1) Kaynak hesapları ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Muhasebede yabancı kaynakların ortaya çıkması, borçlanmayı ifade etmektedir.
- B) Yabancı kaynaklardan doğan ödeme yükümlülüğü, işletmelerin gelecekteki mali yapıları hakkında bilgi vermektedir.
- C) Yabancı kaynakların vadeleri bir yıldan uzun ya da kısa süreli borçlanmalara bağlı olarak belirlenmektedir.
- D) Kaynak hesapları, bilançonun sol tarafına kaydedilir. (Y)
- E) Kaynak hesapları, alacak bakiye verir.

2) Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Varlıklar sadece borçlanma yoluyla elde edilir. (Y) () / () / ()
- B) Bilançonun sol tarafı aktif, sağ tarafı pasif olarak nitelendirilir. (D) () / () / ()
- C) İşletmelerde kullanılan kaynaklar kadar varlık elde edilir. (D) () / () / ()
- D) Bilanço eşitliğinin sol tarafı yatırımları, sağ tarafı ise yatırımların finansmanını ifade etmektedir. (D) () / () / ()

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “ödeme yükümlülüğü”, “devamlı sermaye”, “iktisadi kıymetler”, “avans”, “depozito”, “teminat” ve “faiz gideri” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.1).

A) İşletmenin ekonomik kişiliğinin gereksinim duyduğu varlıklar ya işletme sahipleri ya da diğer kredi verenler tarafından sağlanır. İşletmeye tahsis edilen.....artık işletmenin varlığını oluşturur. O hâlde, işletme biri öz kaynak, diğeri yabancı kaynak olmak üzere iki tür kaynağa sahiptir. (iktisadi kıymetler) (ME)

B) Yabancı kaynak kendi içinde, kısa ve uzun vadeli olmak üzere ikiye ayrılır. Uzun vadeli yabancı kaynaklar ve öz sermaye,.....yi oluşturur. (devamlı sermaye) (OS)

C) Yabancı sermaye, muhasebede borçlar ile eş anlamda kullanılır. İşletmenin borçları; alınan kredilerden, kredi ile alışlardan, işletmenin aldığı, ... ve.....lardan, ödenecek vergi aidat ve diğer kesintilerden vb. doğmuş olabilir. Bunlar, işletmenin gelecekteki ödeme yükümlülüklerini anlatır. Bu nedenle bu kaynakların ödeme zamanları işletmenin mali yapısı açısından büyük önem taşır. (avans/depozito/teminat) (OS)

D) Her hesabın hangi bilanço kalemine ya da sonuç işlemine ayrılmış olduğunu gösteren bir adı bulunur. Örneğin, nakit hareketleri Kasa Hesabı'nda, senetli alacaklar Alacak Senetleri Hesabı'nda,.....leri Finansman Giderleri Hesabı'nda izlenir. (faiz gideri) (OS)

E) İşletmenin gelecekteki.....nü ifade eden yabancı kaynakların ödenme zamanları (vadeleri) işletmelerin ödeme planlarının ve finansal yapılarının belirlenmesi açısından önemlidir. (ödeme yükümlülüğü) (ME)

5. Etkinlik: Konuşma

Metinde kullanılan tablolardan yararlanarak bilançonun aktif ve pasifine yazılan varlıklar ve bu varlıkların ifade ettiği anlamları açıklayınız (K.1.1/K.1.2).

Metin Başlığı: Gelir Gider Hesapları

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım, not tutma

İçerik Hedefleri: İşletmelerdeki gelir, gider kavramları ve hesapları hakkında bilgi sahibi olma

1. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
2. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
3. (O.4.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verilerin metinle ilişkisini anlar.
4. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
5. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
6. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
7. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Bilanço hesapları, iştirak, temettü, alış değeri, satış bedeli, komisyon, ihale

Metne Hazırlık

“Komisyon” sözcüğünün gündelik dildeki kullanımına örnek veriniz.

1. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki terimlerin anlamlarını sözlükten öğreniniz ve karşılıklarına yazınız (O.2.3).

İştirak:

Temettü:

Komisyon:

İhale:

2. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde gelir ve gider hesapları ile ilgili bilgiler verilmektedir. Metni okurken bu hesaplarla ilgili bilgileri kısaca not ediniz (O.1.4/O.4.1).

Okuma Metni

Gelir ve Gider Kavramı, Hesapların İşleyişi

Bilindiği gibi, öz sermaye, işletme sahip veya sahiplerinin işletme üzerindeki haklarını ifade eder. İşletmelerin faaliyetlerini yürütürken yaptıkları bazı işlemler öz sermayeyi azaltırken, bazı işlemler de öz sermayeyi artırır. Buna karşılık, bazı işlemler ise, öz sermaye üzerinde bir etki yapmazlar.

Öz sermaye üzerinde etki yapmayan işlemler, önceki bölümlerde anlatıldığı gibi, doğrudan *bilanço hesaplarına* kaydedilir. Öz sermayeyi etkileyen işlemler, işletmenin faaliyetleri sonucu ortaya çıkabildiği gibi, işletme sahip veya sahiplerinin sermayeyi arttırması veya azaltması sonucu da ortaya çıkabilmektedir. Burada, ikinci durumda, başka bir ifadeyle sermayeyi arttırmak veya azaltmak durumunda, işlemler bilanço hesaplarına kaydedilir. Buna karşılık, işletme faaliyetleri sonucunda öz sermayedeki artış ve azalışlar (ilk durum), gelir elde edilmesi ve giderin ortaya çıkmasıdır. Bu durumda, bu işlemler, gelir ve gider hesaplarına kaydedilir.

Gelir ve gider hesapları, işletmelerin belirli bir dönemin sonundaki kârı veya zararının bulunmasına yardımcı olan hesaplardır. Bundan dolayı, gelir ve gider hesaplarına sonuç hesapları da denmektedir. Aynı zamanda, gelir ve gider hesapları ile temel mali tablolardan olan gelir tablosu hazırlandığı için, bu hesaplara gelir tablosu hesapları da denilmektedir.

Gelirler ve giderler, dönem içerisinde ortaya çıktıkça, gelir ve gider hesaplarına kaydedilir. Dönem içerisinde ortaya çıkan gelirler, ilgili gelir hesaplarının alacak yanına; giderler ise, ilgili gider hesaplarının borç yanına kaydedilir. Dönem sonunda, tüm gelir ve gider hesapları, kâr veya zarar hesabına aktarılarak kapatılır. Bu ilişki, aşağıdaki gibidir:

GİDER HESAPLARI		KÂR VEYA ZARAR HESABI			GELİR HESAPLARI
Gider Toplamı	→	Giderler Toplamı	Gelirler Toplamı	←	Gelir Toplamı

Böylece, giderler ve gelirler kâr veya zarar hesabında toplanmış olur. Kâr veya zarar hesabı alacak bakiye verirse, bu bakiye o dönemin kârı; borç bakiye verirse, bu bakiye o dönemin zararı olarak bilançonun öz kaynaklar kısmında yer alır.

Gelir ve gider hesaplarına işlemler, tahakkuk ve dönemsellik ilkelerine göre kaydedilir. Tahakkuk ilkesine göre, gelirin tahsil edilip edilmediğine, giderin ödenip ödenmediğine dikkat edilmeyip, gelir ve giderin gerçekleşmiş olmasına dikkat edilir. Dönemsellik ilkesine göre ise, gelirin hangi dönemde tahsil edildiğine ve giderin hangi dönemde ödendiğine dikkat edilmeyip, gelir ve gider gerçekleştiği dönemin gelir ve gider hesaplarına kaydedilir.

Tek düzen hesap planında, gelir ve gider hesapları 6 numaralı hesap sınıfında toplanmıştır. Bu hesap sınıfındaki hesaplar, gelir tablosunun hazırlanışına uygun olarak sıralanmıştır.(...) (Çonkar vd., 2014, s.295-296'dan alınmıştır)

Gelir Hesapları

Daha önce de belirtildiği gibi, gelir öz sermayede artışa neden olmaktadır. Bu niteliğe sahip olan gelir, işletmenin ana faaliyet konusuna giren mal ve hizmet satışlarından veya ana faaliyet konusu dışında kalan aktiflerin satışından, *iştirak*lerden *temettü*, faiz, kira ve benzeri olarak elde edilen değerlerdir.

(...) Dönem içerisinde tahakkuk ve dönemsellik ilkelerine göre elde edilen gelirler, ilgili gelir hesaplarının alacak tarafına kaydedilir.

1. Örnek: İşletme, 22.06.1999 tarihinde elindeki *alış değeri* 2,50 TL olan 10.000 adet hisse senedini 2,90 TL'ye peşin olarak D Bankası aracılığıyla satmıştır. Ayrıca, *satış bedelinin* %0,5'i tutarında *komisyon* ödemiştir.

100 KASA HS.	28.855,-
653 KOMİSYON GİDERLERİ HS.	145,-
110 HİSSE SENETLERİ HS.	25,000,-
645 MEN. KIY. SAT. KÂRLARI HS.	4,000,-

Dönem sonunda ise, her bir gelir hesabının alacak tarafındaki tutarlar, hesabın borç tarafına, aynı tutar 690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI HESABI'nın alacak tarafına kaydedilerek kapatılır.

Tek düzen hesap planında gelir hesapları, 60 BRÜT SATIŞLAR, 64 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR ile 67 OLAĞAN DIŞI GELİRLER VE KÂRLAR hesap grubunda yer almaktadır. (...) (Çonkar vd., 2014, s.296-297'den alınmıştır)

Gider Hesapları

İşletmelerin öz sermayelerini azaltan bir etkiye sahip olan gider, belirli bir dönemde işletmelerin kullandığı ve tükettiği mal ve hizmetlerin değeridir. Başka bir tanıma göre de, gider, hasılat sağlamak amacıyla yapılan aktif tükenmeleridir.

Dönem içerisinde giderler ortaya çıktıkça, ilgili gider hesabının borç tarafına kaydedilir. Dönem sonunda, gider hesaplarının borç kalanı, bu hesapların alacak tarafına ve 690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI HESABI'nın borç tarafına kaydedilerek bu hesaplar kapatılır.

Tek düzen hesap planında gider hesapları beş hesap grubunda toplanmıştır. Bununla birlikte, **net satış tutarına** ulaşabilmek için, brüt satışlardan indirilecek *satış indirimleri* için de ayrı bir hesap grubu tek düzen hesap planında yer almaktadır. Satış indirimleri, özü itibariyle gider niteliğine sahip olmamasına rağmen, kâr veya zarar hesabının borç tarafına aktarılması nedeniyle, şeklen gider gibidir.(...)

1. Örnek: İşletmenin daha önce peşin olarak sattığı %10 KDV hariç 200,- TL'lik malı müşteriler tarafından geri iade edilmiş ve iade tutarını işletme müşteriye ödemiştir.

610 SATIŞTAN İADELER HS.	200,-
391 HESAPLANAN KDV. HS.	20,-
100 KASA HS.	220,-

2. Örnek: İşletme, C AŞ'nin nominal değeri 1,10 TL olan hisse senetlerinden T Bankası aracılığı ile 20.000 adet satın almıştır. Ayrıca, T Bankası'na aracılık faaliyetinden dolayı 110,- TL komisyon ücreti ödemiştir.

110 HİSSE SENETLERİ HS.	22.000,-
653 KOMİSYON GİDERLERİ HS.	110,-
100 KASA HS.	22.110,-

3. Örnek: İşletme, 2.400,- TL kesin teminat yatırarak yüklendiği *ihale* işini zamanında yerine getirememiştir. Bu nedenle, ihaleyi açan kurum işletmenin kesin teminatını gelir kaydettiğini ve işletmeye iade etmeyeceğini bildirmiştir.

689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR HS.	2400,-
126 VER. DEPOZİTO VE TEM. HS.	2400,-

Dönem sonunda, bu hesapların borç bakiyeleri, bu hesapların alacak tarafına ve 690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI HESABI'nın borç tarafına kaydedilerek, bu hesaplar kapatılmış olur. (Çonkar vd., 2014, s.299-300'den alınmıştır)

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Eş ya da yakın anlamlı olan aşağıdaki terimleri, birbirleriyle uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.2).

<i>iştirak</i>	<i>aracı ödeneği</i>
<i>temettü</i>	<i>katılım</i>
<i>komisyon</i>	<i>kâr payı</i>

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) Öz sermayeyi etkileyen işlemler, işlemin türüne ()/()/()
göre farklı hesaplara kaydedilir. (D)

- B) Bir işlemin gelir ve gider hesaplarına kaydedilmesi ()/()/() için gelir ve giderin işletme faaliyetleri sonucu ortaya çıkması gerekir. (D)
- C) Yukarıdaki örnekteki gelir hesabına bakıldığında, ()/()/() giderler çıktıktan sonra 3785 TL kâr elde edilmiştir. (Y)
- D) Gider hesapları ile ilgili birinci örnekte işletme, ()/()/() iade edilen malın vergisini ödemiş olduğu için 20 TL zarardadır. (D)

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “komisyon”, “ihale”, “iştirak”, “bilanço hesapları”, “temettü” ve “alış değeri” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.1).

- A), kalanları bilançonun Aktif ve Pasif unsurlarını oluşturan hesaplardır. (bilanço hesapları) (ME)
- B) kavramı, bir işletmenin bir başka işletmenin %10-50 arasında bir hisseye sahipliğini (oy hakkını) ifade eder. (iştirak) (ME)
- C) Anonim şirket ortakları, şirketin elde ettiği kârın dağıtımında pay alırlar. Bu kâr payına de denir. (temettü) (OS)
- D) Hisse senetlerinin hesaba girişi ve çıkışı, alış bedeli ile kaydedilir. Hisse senetlerinin,.....nden daha yüksek bir fiyatla satılmasından doğan kâr tutarı 645 *Menkul Kıymet Satış Kârları* hesabının alacağına;.....nin altında bir fiyatla satılmasından doğan zarar tutarı ise 655 *Menkul Kıymet Satış Zararları* hesabının borcuna kaydedilir. (alış değeri) (ME)
- E) Menkul kıymetin alımı ile ilgili olarak aracılara ödenen.....un gider yazılması veya alınan menkul kıymetin maliyetine dahil edilmesi mümkündür. (komisyon) (OS)
- F) Hisse senetleri ve diğer menkul kıymetler.....lere girmek, kredi almak vb. nedenlerle üçüncü kişilere teminat olarak verilebilir. (ihale) (OS)

5. Ünite: Envanter İşlemleri

Metin Başlığı: Envanter ve Envanter İşlemlerinin Tanımı, Nedenleri ve Amacı

Beceriler: Dinleme, yazma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, soru-cevap, anlatım

İçerik Hedefleri: Envanter ve envanter işlemleri kavramlarını kavrama; envanter işlemlerinin nedenleri ve amacı hakkında bilgi sahibi olma

1. (D.1.1) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu rahatlıkla takip eder.
2. (D.1.3) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu özetleyerek not tutar.
3. (D.2.3) Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konulardaki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
4. (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.
5. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Vergi Usul Kanunu, hesap kalanı, aralıklı envanter yöntemi, fire, alacak senedi, tasarruf değerleri, amortisman

Metne Hazırlık

“Fire vermek” deyimini size neyi çağrıştırmaktadır? Anlatınız.

1. Etkinlik: Metni Dinleme

Dinleyeceğiniz metin envanter işlemlerinin tanımı, nedenleri ve amacı ile ilgili bilgiler içermektedir. Metni dinlerken bu konularla ilgili bilgileri özetleyerek not ediniz (D.1.1/D.1.3).

Dinleme Metni

Envanter ve Envanter İşlemlerinin Tanımı, Nedenleri ve Amacı

TTK ve **VUK**'ta envanterin tanımı yapılmıştır. Her iki kanunda da envanter yerine “envanter çıkarmak” kavramı tanımlanmış olup, envanter çıkarmanın tanımı “Envanter çıkarmak, bilanço gününde mevcutları, alacakları ve borçları saymak, ölçmek, tartmak ve değerlemek suretiyle kesin bir şekilde ve müfredatlı olarak tespit etmektir” şeklinde yapılmıştır.

Envanter çıkarma dönemlerinde yapılan işlemler, yukarıdaki tanımda sayılan işlemlerden daha geniş kapsamlıdır. Bu nedenle, burada envanter yerine envanter işlemleri ifadesi kullanılacaktır. Envanter işlemlerinin tanımı ise, envanter dönemlerinde yapılan işlemleri kapsayacak şekilde aşağıdaki gibi yapılabilir:

Envanter işlemleri, işletmenin varlık ve borçlarının miktar ve değerlerinin kesin bir şekilde tespit edilmesi ve elde edilen sonuçlara göre gerekli ayarlama ve düzeltme kayıtlarının yapılarak *hesap kalanlarının* bilançoda işletmenin gerçek durumunu göstermesinin sağlanması işlemidir.

Dönem sonunda defter kayıtlarına göre hazırlanan genel geçici mizan, işletmenin gerçek durumunu göstermemektedir. Çünkü dönem içinde ortaya çıkan çeşitli nedenlerle işletmenin gerçek varlık ve *borç tutarları* ile kayıtlar arasında denklik bulunmayabilir. Bu nedenler şöyle sıralanabilir:

- Mal alım-satım işlemlerinin takibinde **aralıklı envanter yöntemi**ni kullanan işletmelerde satılan ve elde bulunan malların değerinin hesap kalanından tespit edilememesi,
- İşletmenin mallarında *fire*, çalınma, kaybolma gibi miktar azalışına neden olan olaylar ile modası geçme, fiyat düşmesi vb. nedenlerle ortaya çıkan değer azalışları sonucu “153 Ticari Mallar” hesabının elde bulunan malların değerini göstermemesi,
- Mal dışında kalan diğer varlıklarda, örneğin para gibi varlıklarda çeşitli sebeplerle gerçek durum ile hesaplarda görülen tutarlar arasında farkların bulunması,
- Tahsili şüpheli ve değersiz alacakların bulunması,
- **Alacak ve borç senetlerinin** nominal ve *tasarruf değerlerinin* birbirinden farklı olması,
- Değişken getirili menkul kıymetlerin piyasa değerlerinin *alış bedellerinin* altına düşmesi,
- **Amortisman**a tabi duran varlıklarda değer kayıplarının olması,

- Tahakkuk etmiş, ancak gelecek dönem veya dönemlerde tahsil edilecek gelir ile ödenecek giderlerin bulunması,
- Tahsil edilmiş veya ödenmiş olup da gelecek dönem veya dönemlere ait gelir ve giderlerin olması,
- Mali nitelikteki işlemlerden bazılarının kayıtlarının unutulması, bazılarının yanlış hesaplara kaydedilmesi ya da bazılarında da tutar hatalarının bulunması.

Yukarıda sayılan nedenlerden dolayı, işletmenin gerçek varlık ve borç tutarları ile kayıtlar arasında ortaya çıkan farklılıkların giderilerek, kayıtların işletmenin gerçek faaliyet sonucunu ve mali durumunu göstermesinin sağlanması envanter işlemlerinin amacını oluşturmaktadır. (Çonkar vd., 2014, s.317-318'den alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Dinlediğiniz metinde geçen aşağıdaki terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (D.2.3).

<i>Kalan</i>	Değerleme ölçülerinden olan, bir ekonomik değer için sunduğu gerçek değer (tasarruf değeri)
<i>Fire</i>	İşletmelerde kullanılan makine, donatım, bina, gibi yatırım araçlarında ortaya çıkan fiziksel, ekonomik ve hukuksal aşınmayı ya da modasının geçmesi sonucu ortaya çıkan değer azalışını karşılamak üzere, yatırılan paranın kazancından ayrılan yıllık aşınma ve eskime payı (amortisman)
<i>Alacak senedi</i>	Üretimde herhangi bir somut nesneye dönüşemeyen, biriktirilmeyen üretim yitimi (fire)
<i>Tasarruf değeri</i>	Muhasebede bir hesabın alacak ve borç yanları arasında bulunan, eksi (net borç) ya da artı (net alacak) olabilen ayırım (kalan)
<i>Amortisman</i>	Bono, poliçe ya da tahvil gibi, bir kişinin belirli bir paranın ya da şeyin alacaklısı olduğunu bildiren ve borçlunun imzaladığı senet (alacak senedi)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, dinlediğiniz metne göre değerlendiriniz (D.1.2). (Öğretici ihtiyaç gördüğünde metni tekrar okur/dinletir.)

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Envanter çıkarma dönemlerinde yapılan işlemler, () / () / ()
Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Usul Kanunu'nda ifade edilen işlemlerden daha geniş kapsamlıdır. (D)
- B) Defter kayıtlarına göre hazırlanan genel geçici mizan () / () / ()
işletmenin gerçek mali durumunu gösterir. (Y)
- C) 153 Ticari Mallar Hesabı'nın, miktar azalışı ve değer () / () / ()
azalışı gibi bazı nedenlerle elde bulunan malların değerini doğru yansıtmadığı görülebilir. (D)
- D) Envanter işlemlerinin amacı, işletmelerin varlık ve () / () / ()
borçları ile tutulan kayıtlar arasındaki olası farklılıkları ortadan kaldırmaktır. (D)
- E) Envanter çıkarma aşaması, muhasebe sürecinin en () / () / ()
önemli aşamasıdır. (İ)

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “amortisman”, “tasarruf değeri”, “hesap kalanı”, “aralıklı envanter yöntem”, ve “Vergi Usul Kanunu” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.1).

A) Finansal nitelikli işlem ve olayların muhasebeleştirilebilmeleri için işlemin; taraflarını, tarihini, konusunu, tutarını ve niteliğini gösteren belgelere dayanması gerekir. Söz konusu belgelerin neler olduğu ve nasıl düzenleneceği Türk Ticaret Kanunu'nda ve.....'nın ilgili maddelerinde açıklanmaktadır. (Vergi Usul Kanunu) (ME)

B) Hesapların borç veya alacak tarafları arasındaki farka.....denir. Eğer hesabın borç tarafı daha fazla ise bu fazlalık “borç kalanı”, alacak tarafı daha fazla ise bu fazlalık da “alacak kalanı” olarak isimlendirilir. (hesap kalanı) (ME)

C) nde girişler maliyet değeri, çıkışlar ise satış değeri üzerinden kaydedilir. Dönem sonunda o varlığın mevcudu muhasebe dışı envanterle saptanır. Mevcut belirlenince de satılan kısmın maliyeti hesaplanabilir. Satış tutarları ile bu maliyet

arasındaki fark, satış kâr veya zararı olarak varlık hesabından sonuç hesabına aktarılır.
(aralıklı envanter yöntemi) (OS)

D); bir varlığın aşınma, yıpranma ve eskime payını ifade eder.
(amortisman) (ME)

E)....., bir iktisadi varlığın değerleme gününde sahibi için arz ettiği değerdir.
(tasarruf değeri) (KÇ)

Metin Başlığı: Envanter Çeşitleri, Envanter Zamanı, Envanter Defteri ve Envanter İşlemlerinin Aşamaları

Beceriler: Dinleme, yazma, konuşma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, soru-cevap, anlatım

İçerik Hedefleri: Kuruluş envanteri, dönem başı envanteri, dönem sonu envanteri, devir envanteri, tasfiye ve iflas envanteri hakkında bilgi sahibi olma; muhasebe içi envanter ve muhasebe dışı envanter kavramları hakkında bilgi sahibi olma

1. (D.1.1) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu rahatlıkla takip eder.
2. (D.1.3) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu özetleyerek not tutar.
3. (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.
4. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
5. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
6. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
7. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Kuruluş envanteri, dönem başı envanteri, dönem sonu envanteri, devir envanteri, tasfiye ve iflas envanteri, muhasebe dönemi, hesap dönemi, muhasebe dışı envanter, muhasebe içi envanter

Metne Hazırlık

“Kuruluş envanteri”, “dönem başı envanteri”, “dönem sonu envanteri”, “devir envanteri” ve “tasfiye ve iflas envanteri” kavramlarının yapılış zamanlarını, sınıflandırılmalarını dikkate alarak tahmin ediniz. Tahminlerinizi açıklayınız.

1. Etkinlik: Metni Dinleme

Dinleyeceğiniz metin envanter işlemlerinin tanımı, nedenleri ve amacı ile ilgili bilgiler içermektedir. Metni dinlerken bu konularla ilgili bilgileri özetleyerek not ediniz (D.1.1/D.1.3).

Dinleme Metni

Envanter Çeşitleri, Envanter Zamanı ve Envanter Defteri

Envanterler, yapılma şekilleri aynı olmakla beraber, düzenlenme amaçlarına göre farklı isimler alabilirler. Buna göre; *kuruluş envanteri*, *başlangıç veya dönem başı envanteri*, *dönem sonu envanteri*, *devir envanteri*, *tasfiye ve iflas envanteri* olmak üzere beş tür envanterden söz edilebilir. Bir işletmenin kuruluşunda çıkarılan envantere kuruluş envanteri; hesap dönemi başında çıkarılan envantere başlangıç veya dönem başı envanteri; hesap dönemi sonunda çıkarılan envantere dönem sonu envanteri; bir işletmenin başka bir işletmeye devri durumunda çıkarılan envantere devir envanteri; tasfiye veya iflas hâllerinin ortaya çıkması sonucu işletmenin dağılması hâlinde yapılan envantere ise tasfiye envanteri ya da iflas envanteri denmektedir.

Yukarıda sayılan envanter çeşitleri TTK ve VUK'a göre düzenlenmesi zorunlu olan envanterlerdir. İşletmeler dilerlerse *muhasabe dönemi* içinde de envanter çıkarabilirler. Envanter çeşitlerinden dönem sonu envanteri hariç diğerleri sadece bir defa yapılmakta olup, yapılış zamanları ilgili olayın ortaya çıktığı zamandır. Dönem sonu envanteri ise, 31 Aralık bilanço günü itibarıyla her muhasabe döneminin sonunda yapılır. Dönem sonu envanteri, izleyen *hesap döneminin* dönem başı envanterini oluşturduğu için, işletmeler her hesap döneminin başında tekrar envanter yapmazlar.

Envanter esas itibarıyla defter üzerine çıkarılır. Ancak işlerinde geniş ölçüde ve çeşitli mal kullanan işletmeler, envanterlerini listeler hâlinde düzenleyebilirler. Listelerin düzenlenmesi durumunda listelerdeki varlıklarla ilgili toplam değerleri toplu olarak envanter defterine kaydedebilirler.

TTK ve VUK'ta envanter defteri, ciltli ve sayfaları birbirini takip eden sıra numaralı bir defter olarak tanımlanmıştır. Envanter defterine, işe başlama tarihinde ve bundan sonra her hesap dönemi sonunda çıkarılan envanter ve bilançolar kaydedilir.

Envanter İşlemlerinin Aşamaları

(...) Envanter, *muhasabe dışı envanter* ve *muhasabe içi envanter* olmak üzere iki aşamada yapılmaktadır.

Muhasebe Dışı Envanter

Muhasebe dışı envanter, işletmenin varlık ve borçlarının miktar olarak belirlenmesi ve mevcut olduğu belirlenen varlık ve borçlarının değerlemesi işlemlerinden oluşur.

Miktar olarak belirleme, varlık ve borçların sayılması, tartılması ve ölçülmesi suretiyle fiziksel miktarlarının belirlenmesidir.

Varlık ve borçların değerlemesi ise, fiziki miktarları saptanan varlık ve borçların *parasal tutarlarının* tespit edilmesidir. Varlık ve borçların değerlemesinde kullanılacak değerlendirme ölçüleri, işletmenin kârını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle, kullanılacak değerlendirme ölçülerinin seçimi önem arz eder. Bu seçimde dikkat edilecek nokta, işletmenin gerçek durumunu ortaya koyacak bir değerlendirme ölçüsünün seçilmesidir.

Muhasebe İçi Envanter

Muhasebe içi envanter, genel geçici mizandaki hesap kalanları ile muhasebe dışı envanter işlemlerinde miktar ve değer olarak tespit edilen varlık ve borçlar arasında fark varsa, bu farkın sebebine göre gerekli ayarlama ve düzeltme kayıtlarının yapılması işlemidir. (Çonkar vd., 2014, s.319-322'den alınmıştır)

2. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, dinlediğiniz metne göre değerlendiriniz (D.1.2).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Usul Kanunu'na göre düzenlenmesi zorunlu olan envanterler, sadece bir defa yapılır. (Y) () / () / ()
- B) Dönem sonu envanteri, aynı zamanda bir sonraki hesap döneminin dönem başı envanteridir. (D) () / () / ()
- C) İşe başlama tarihi ve hesap dönemi sonlarında envanter işlemlerinin kaydedildiği envanter defterinin tanımı, Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Usul Kanunu'nda yapılmıştır. (D) () / () / ()

D) Muhasebe dışı envanter işlemleri yapılmadan ()/()/() muhasebe içi envanter işleminin yapılması mümkün değildir. (D)

E) Muhasebe içi envanter işlemleri, muhasebe dışı ()/()/() envanter işlemlerine göre daha çok dikkat gerektirmektedir. (İ)

3. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “muhasebe dışı envanter”, “muhasebe içi envanter”, “kuruluş envanteri”, “dönem başı envanteri”, “dönem sonu envanteri”, “devir envanteri” ve “tasfiye ve iflas envanteri” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.1).

A) İşe yani başlayan bir işletme öncelikle işe başlama bilançosunu düzenlemelidir. Bilanço düzenleyebilmek için de kuruluş sırasındaki varlıklarını ve bu varlıkların kaynaklarını belirlemesi,.....ni yapması gerekir. (kuruluş envanteri) (ME)

B) İlk işe başlayan işletmelerde,.....ne *işe başlama envanteri* de denilmektedir, bu envanter fiilen yapılan bir sayım işlemine dayanmaktadır. (dönem başı envanteri) (ME)

C) 180 Gelecek Aylara Ait Giderleri hesabı, yıl sonu bilançoları açısından gelecek bir yıl içinde gidere dönüşecek ödemeleri kapsar. Giderlerin ödenmesi anında, tüm bedelin ilgili gider hesabına kaydedilmesi mümkündür. Bu durumda,.....çalışması sırasında, gelecek hesap dönemine ait olan tutar belirlenerek bu hesaba borç kaydedilir. (dönem sonu envanter) (ME)

D) işletmenin başka bir işletmeye devri yapılırken devir yapılmadan önce düzenlenen envanterdir. (devir envanteri) (ME)

E)....., işin terki, tasfiyesi ve iflas hallerinde tasfiyenin ya da iflasın başlangıcında ve sonunda olmak üzere iki defa düzenlenen envanterlerdir. (tasfiye ve iflas envanteri) (ME)

F) İşletmelerin dönem sonunda finansal tablolarını düzenleyebilmeleri için finansal nitelikli işlem ve olayları yevmiye ve büyük deftere kaydetmeleri yeterli değildir. Hesaplarda gözüken durumun gerçekte var olup olmadığı, hesapların gerçek durumu yansıtıp yansıtmadığının kontrolünün yapılması gerekir. Bunun için de gerçek durumun ne

olduğunun sayım ve değerleme yapılarak saptanması yani “.....” yapılması gerekir. (muhasabe dışı envanter) (ME)

G) Muhasabe dışı envanter yoluyla bulunan sonuçlar hesap kalanları ile karşılaştırılır. Eğer gerçek durum ile hesap kalanları arasında farklılıklar varsa, hesapların gerçek durumu yansıtacak şekilde düzeltilmesi gerekir. Farkların düzeltilmesi ve sonuç hesaplarının Kâr-Zarar hesabına devredilmesiyle defter kalanları gerçek durumu gösterir hâle gelirler. Bu aşamada yapılan işlemlere “.....işlemleri” denir. (muhasabe içi envanter) (ME)

4. Etkinlik: Konuşma

Dinlediğiniz metinden hareketle, envanter çeşitlerini sayınız ve bu envanterlerin yapılma zamanlarını açıklayınız (K.1.1/K.1.2/K.2.1).

KONU ALANI DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Soru: Kazanım (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) İşletmelerin muhasebe fonksiyonu dışında da ()/()/() finansal bilgi kaynakları bulunmaktadır. (İ)

B) Muhasebe, işletmenin finansal bilgilerini kaydeder, ()/()/() sınıflandırır, rapor hâline getirir ve bu raporları analiz ederek yorumlar. (İ)

C) Finansal işlemlerini muhasebeleştirmeyen işletmeler, ()/()/() mali bir suç işlemiş olurlar. (İ)

D) Muhasebe işlemlerinden yararlanmayan işletmeler, ()/()/() finansal kontrol açısından sorunlar yaşar.

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu, aşağıdaki metne göre değerlendiriniz.

(...) Muhasebenin görevi para ile ifade edilmekte olan değer hareketlerini belirli bir düzen içerisinde izleyerek, bunların sonuçlarını belirli dönemler itibariyle ortaya koymaktır. Muhasebe faaliyetlerinin sonucunda önemli bilgiler ortaya konulmuş olacaktır. Bu bilgilerden yararlanamayan işletmeler karanlıkta yürüyen bir insana benzetilebilir. İçinde bulunduğu ortamın koşullarını ve özelliklerini yeterince bilemez, geleceğini rahat biçimde göremez. Böyle bir işletme deniz ortasında pusulasız kalmış bir gemiye de benzetilebilir. Muhasebenin sağlayacağı bilgiler, işletmelerin ne derece etkin, verimli ve kârlı yönetildiği hususuna da açıklık getirir. Faaliyetler sonucunda ortaya çıkan kârın belirlenebilmesi için, değer hareketlerinin kaydedilmesi ve ölçülmesi gerekir. Bunlar ise, muhasebenin yerine getirdiği faaliyetlerdir. Belirtilen bu hususlar, muhasebeyi işletmenin temel bilgi kaynağı olarak nitelendirmemize imkân verir. Bu nedenle bir işletmenin güçlü ve zayıf taraflarını tanımak, o işletmeyi değerlendirebilmek ve söz konusu işletmenin geleceğine yönelik sağlıklı kararlar verebilmek için dayanabileceğimiz en sağlam kaynak, muhasebe faaliyetleri yoluyla üretilmiş olan bilgilerdir. (...) (KÇ)

2. Soru: Kazanım (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.

(...), işletmelerin kuruluş sözleşmelerinde aksine bir hüküm olmadıkça amaçlarını ve yükümlülüklerini yerine getirmelerine yetecek kadar bir ömre sahip

olduklarını kabul eder. Böyle bir anlayış olmadan, her an işletmelerin son bulacakları düşüncesi ile ticari faaliyetleri sürdürmek olanaksızdır. Bu kavram gereği işletmeler uzun vadeli yatırım ve kredi işlemlerine girişebilirler. Bu kavram varlıkların maliyet değerleri ile muhasebeleştirilmesinin temelini oluşturur. (...) (ME)

Yukarıdaki metinde boş bırakılan yere, muhasebenin temel kavramlarından hangisi getirilmelidir?

- A) Sosyal sorumluluk kavramı
- B) Kişilik kavramı
- C) İşletmenin sürekliliği kavramı (D)
- D) Dönemsellik kavramı
- E) Maliyet esası kavramı

3. Soru: Kazanım (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.

(...) Hesap planı, bir işletme için hazırlanabileceği gibi bir iş kolundaki, bir sektördeki, giderek tüm ülkedeki işletmeler için hazırlanabilir. Ülke genelinde uygulanan ilk (1947) hesap planına, Fransız Genel Hesap Planı örnek gösterilebilir. Ülkemizde birden çok şubede tek hesap planını geçerli kılma uygulaması bankalarda başlamış, bunu iktisadi devlet örgütlerinin birden çok işletme ve müesseselerinde tek tip hesap planları uygulamaları izlemiştir. (...) (OS)

Aşağıdakilerden hangisi, metinde kullanılan “müessese” sözcüğünün yerine kullanılabilir?

- A) İş yeri
- B) Örgüt
- C) Daire
- D) Kurum (D)
- E) Şirket

4. Soru: Kazanım (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.

(...) Finansal muhasebe hem işletme içinde yöneticilerin hem de işletme dışındaki grupların bilgi gereksinimlerine yönelik olarak, geçmiş olaylara ilişkin raporlama yapar. Finansal muhasebe dış kullanıcıları da hedeflemesine rağmen, dış kullanıcıların hiçbirisi raporların nasıl hazırlandığını kontrol etme ve dayandıkları ayrıntıların neler olduğunu öğrenme olanağına sahip değildirler. Onların raporları anlaması ve güvenmesi tamamen raporlar hazırlanırken kullanılan ilkelerin ve uygulamaların standartlaştırılmış olmasına bağlıdır. Finansal raporlar temel olarak Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine göre hazırlanır. Böylelikle finansal raporlar yanlılıktan uzak tutulur, yani sadece belli bir grup için hazırlanmazlar. Standart koyucu kurumlar da yatırım ve kredi kararlarında yararlı olan, ilgili ve temsil konusunda güvenilir bilgileri içeren raporların üretilmesini amaçlayan kavramlara yol gösterirler. (...) (ME)

Metinde yer alan bilgilere göre finansal muhasebe ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Finansal muhasebe, işletme yöneticilerinin yanında işletme dışındaki ilgi gruplarına bilgi sağlar.
- B) İşletme dışındaki kullanıcıların, kendilerine sunulan raporların doğruluğunu sorgulama imkânları yoktur.
- C) Finansal muhasebe sürecinde hazırlanan raporlar, belirli ilkelere dayalı olarak hazırlanır.
- D) Finansal raporlar belirli bir standarda sahiptirler ve tüm kullanıcılar için ortak hazırlanırlar.
- E) Finansal muhasebe kullanıcılarına yüzde yüz doğru ve güvenilir bilgi sağlar. (Y)

5. Soru: Kazanım (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.

A) Kamu maliyesi, ortaklar, çalışanlar, kredi kuruluşları gibi birçok kişi ve kuruluş, işletme çalışmaları sonucunda ulaşılan sonuçları bilmek isteyecektir.

Yukarıdaki cümleyi “başta...olmak üzere” dil yapısını kullanarak yeniden yazınız.

Cevap: Başta kamu maliyesi, ortaklar, çalışanlar, kredi kuruluşları olmak üzere birçok kişi ve kuruluş, işletme çalışmaları sonucunda ulaşılan sonuçları bilmek isteyecektir. (Orhan Sevilengül)

B) İşletmenin sürekliliği kabul edilmediğinde, edinilen varlığın tasfiye hâlindeki değeri düşünülecek, dolayısıyla piyasa fiyatlarının değişmesine paralel olarak varlıkların değeri her an değişiklik gösterecektir. (OS)

Yukarıdaki cümleyi “-diği takdirde” dil yapısını kullanarak yeniden yazınız.

Cevap: İşletmenin sürekliliği kabul edilmediği takdirde, edinilen varlığın tasfiye hâlindeki değeri düşünülecek, dolayısıyla piyasa fiyatlarının değişmesine paralel olarak varlıkların değeri her an değişiklik gösterecektir.

6. Soru: (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.

Muhasebe kavramını ve muhasebenin amacını, bir paragrafla açıklayınız.

Cevap: Muhasebe kelimesinin kökeni Arapça “hesap” sözcüğüdür. Basit bir tanımla muhasebe bir ekonomik birim hakkındaki finansal bilgiyi ölçmek ve raporlamak için kullanılan kavramlar ve tekniklerin bir setidir. Daha geniş bir tanım yapacak olursak muhasebe, bir ekonomik birimin finansal nitelikteki olaylarına ilişkin belgelerin toplanması, kaydedilmesi, sınıflanması ve özetlenmesi, analizi ve yorumladıktan sonra bilgi kullanıcılarına raporlar şeklinde sunulması eylemleridir. Finansal muhasebenin temel amacı, karar vericilere ekonomik kararları için gereksinim duydukları doğru, güvenilir ve yararlı bilgiyi sağlamaktır. (ME)

7. Soru: Kazanım (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.

(...) İşletmede kıymet hareketleri tek yönlü olmaz. Bir varlıkta artış olması için başka bir varlıkta bir azalış veya bir kaynakta artış olması ya da her ikisinin birden oluşması gerekir. Çift taraflı kayıt yöntemi, kıymet hareketlerinin doğurduğu karşılıklı ilişkinin hesaplara karşılıklı olarak kaydedilmesi temeline dayanır. (...) (OS)

Çift taraflı kayıt yöntemine göre hesap kaydını, bir işletmenin mal satın aldığı anda yapabileceği ödeme biçimlerinden örnek vererek sözlü olarak ifade ediniz.

Cevap: İşletmede peşin para karşılığı mal alınması işleminde mal miktarı artarken, nakit miktarında azalma olur. Malın kısmen peşin, kısmen veresiye alındığını varsaydığımızda ise, mal miktarı artarken nakit miktarı azalır, ayrıca borçlarda bir artış doğar.

8. Soru: Kazanım (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Muhasebe sisteminin tek düzen olması ne anlama gelmektedir ve faydaları neler olabilir? Sözlü olarak kısaca açıklayınız.

Cevap: Muhasebe sisteminin tek düzen olması, muhasebe işlemlerinin yapıldığı tüm kurum ve kuruluşlarda ortak bir muhasebe sisteminin kullanılması anlamına gelmektedir. Tek düzen muhasebe sistemi; bir kurum veya kuruluşta sağlıklı bir biçimde kaydedilen, güvenilir ve tutarlı bilgilerin ihtiyaç duyan diğer kurum ve kuruluşlarda da aynı muhasebe sistemi kullanıldığından doğru bir biçimde karşılaştırılabilir ve kullanılabilir olmasına fayda sağlamaktadır.

9. Soru: Soru: Kazanım (O.3.1.) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.

(...) Bugünkü muhasebenin temel özellikleri 500 yıl önce, Rönesans dönemi rahibi olan Luca Paciolo tarafından oluşturulmuştur. Paciolo, bir işletmenin başarı ve başarısızlıklarını ölçmek için bir sistem geliştirmiştir. Günümüzde “çift taraflı kayıt sistemi” olarak bilinen sistem hâlâ geçerliliğini korumakta ve çok karmaşık şekilde bilgisayar ortamında sürdürülen muhasebenin de temel taşı oluşturmaktadır. Sistemin özünde işletmenin kişiliği kavramı yatar, çünkü bir işletmenin ekonomik kişiliği, söz konusu işletmenin varlıkları ve bu varlıklara karşı iddia edilen haklar ile açıklanabilir. Bir işletmenin var olabilmesi ve faaliyetlerini sürdürebilmesi için başta nakit para olmak üzere bir kısım varlıklara gereksinimi vardır. İşletmenin ekonomik kişiliğinin bu varlıkları kendi başına sağlaması söz konusu değildir. Bu nedenle bu ekonomik kişiliğin gereksinim duyduğu varlıklar ya işletme sahipleri ya da diğer kredi verenler tarafından sağlanır. İşletmeye tahsis edilen ekonomik değerler artık işletmenin varlığını oluşturur. O hâlde, işletme biri öz kaynak, diğeri yabancı kaynak olmak üzere iki tür kaynağa sahiptir. (...) (ME)

Yukarıdaki paragrafta vurgulanmak istenen, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Muhasebenin temeli, Rönens döneminde atılmıştır.

B) Muhasebenin temel taşı, çift taraflı kayıt sistemidir.

C) Muhasebe, işletmelerin varlıklarından oluşan ekonomik kişiliğini kayıt altına almaktadır. (D)

D) İşletmelerin ihtiyaç duyduğu varlıklar, işletmenin içindeki ve dışındaki farklı kaynaklardan sağlanır.

E) İşletmelerin varlıklarını oluşturan iki temel kaynak bulunmaktadır.

10. Soru: Soru: Kazanım (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) Bilanço, işletmelerdeki varlıklar ve kaynakların () / () / () durumunun izlendiği bir mali tablodur. (D)

B) Bilançonun sağ tarafına yazılan miktarın sol tarafa () / () / () göre yüksek olması, işletmenin borçlu olduğunu gösterir. (Y)

C) İki tür bilançodan bahsedilebilir. (D) () / () / ()

D) Hesap Tipi Bilanço, en çok tercih edilen bilanço () / () / () türüdür. (İ)

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu, aşağıdaki metne göre değerlendiriniz.

(...) İşletmenin faaliyetleri sürdükçe; mevcutları, alacakları, sermayesi değişime uğrayacaktır. İşletme ile ilgilenenler bu değişiklikler sonucu varılan durumu zaman zaman görmek isteyeceklerdir. Bu amaçla düzenlenen tabloya bilanço denir. O hâlde, bilanço işletmenin belirli bir tarihteki varlıklarını, borçlarını ve sermayesini sınıflandırılmış bir şekilde gösteren tablodur. Bilançonun iki tarafı vardır. Varlıklar (mevcutlar + alacaklar) sol tarafa, kaynaklar (borçlar + öz sermaye) sağ tarafa kaydedilir. Başka bir ifade ile sol taraf işletmenin sahip olduğu iktisadi varlıkların kullanım şeklini, sağ taraf ise bu iktisadi varlıkların işletmeye kimler tarafından kazandırıldığını gösterir. Her iki taraf bu nedenle zorunlu olarak her zaman birbirine eşit olur. Temel Muhasebe Eşitliğinin bir başka ifadesi olan bu eşitliğe Bilanço Eşitliği denir. Bu bilanço şekline T şeklindeki hesaplara benzediği için Hesap Tipi Bilanço denir. Bilançonun bir başka şekli de Rapor Tipi Bilançodur. Rapor tipi bilançoda varlıklar (aktif) ve kaynaklar (pasif) alt alta yazılır. İki bilanço tipi arasındaki

tek fark budur. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği rapor tipi bilanço şeklini benimsemiştir. Bununla birlikte Genel Muhasebe öğretiminde genellikle hesap tipi bilanço kullanılmaktadır. (...) (KÇ vd.)

11. Soru: (O.4.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verilerin metinle ilişkisini anlar.

(...) Çift taraflı bir tablonun sol tarafına giderler, sağ tarafına da gelirler yerleştirilir. Gelirler giderlerden fazla ise; fark “kâr” olarak tablonun sol tarafına yazılarak tablo denkleştirilir. Giderler gelirlerden fazla ise: fark bu kez “zarar” olarak tablonun sağ yanına yazılarak iki taraf denkleştirilir. Bu şekle “hesap tipi gelir tablosu” denir.

Satış gelirlerinden başlayarak gelirler toplanıp giderler çıkarılmak suretiyle kârın çeşitli aşamaları rapor edilir. Bu şekle “rapor tipi gelir tablosu” denir. (...) (Orhan Sevilengül)

Yukarıdaki bilgilerden hareketle aşağıdaki tablonun hangi tür gelir tablosu olduğunu boş bırakılan yere yazınız.

.....Gelir Tablosu

A. Brüt satışlar	(.....)
B. Satış indirimleri (-)	
C. Net satışlar	+
D. Satışların maliyeti (-)	(.....)
Satış kârı veya zararı	±
E. Faaliyet giderleri (--)	(.....)
Faaliyet kâr ı veya zararı	±
F. Diğer faaliyetlerden olağan gelir ve kârlar	
G. Diğer faaliyetlerden olağan gider ve zararlar (-)	(.....)
H. Finansman giderleri (-)	(.....)
Olağan kâr veya zarar	±
I. Olağandışı gelir ve kârlar	
J. Olağanüstü gider ve zararlar (-)	
Dönem kâr veya zarar	±
K. Vergi ve fonlar	(.....)
Net kâr veya zarar	±

12. Soru: Kazanım (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.

(...) İşletmenin fonlarını geçici bir süre değerlendirmek için aldığı, gerek duyduğunda da sattığı “pazarlanabilir” konumdaki hisse senedi, tahvil, hazine bonosu, finansman bonosu, yatırım fonu katılma belgesi, kâr ve zarar ortaklığı belgesi, gayrimenkul sertifikası vb. varlıklar “menkul kıymetler” oluşturur.

Hisse senetleri, sermayesi paylara bölünmüş şirketler tarafından, şirkete sermaye koyan kimselere verilen değerleri birbirine eş senetlerdir. Hisse senetleri şirket sermayesine katılma payını temsil ederler. Hisse senedini alım-satım amacıyla edinen işletmeler esas olarak üç tür gelir elde ederler. a) Kâr payı geliri: Anonim şirket ortakları, şirketin elde ettiği kârın dağıtımında pay (temettü) alırlar. b) Değer artış geliri: Alım-satım amacı ile edinilmiş hisse senedinin değerinde meydana gelen artış, ilgili standart uyarınca, hisse senedi sahibi işletme tarafından dönem sonunda değer artış kârı olarak gelirlere eklenir. c) Satış geliri: Hisse senedinin satışı hâlinde satış bedelinin kayıtlı değeri aşan kısmı işletmenin kârı olur.

Metindeki bilgilere göre aşağıdakilerden hangisi doğru olamaz?

- A) Menkul kıymetler ihtiyaç duyulduğunda ya da arzu edildiğinde elden çıkarılan bilen belgelerdir.
- B) Hisse senetleri, menkul kıymetler içerisindeki en değerli belgelerdir. (Y)
- C) Hisse senedi almak, bir şirketin sermayesine ortak olmayı ifade eder.
- D) Hisse senetlerinden gelir elde etmenin birbirinden farklı yolları bulunur.
- E) Hisse senedinden kâr edilebilmesi için sermaye koyulan şirketin değerinin veya kârının artması gerekir.

13. Soru: (O.4.2) Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verileri yorumlar.

Yevmiye defterinde yer alan rakamlar ve bu rakamlara ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

- (1): Yevmiye defteri sayfa numarası
- (2): Hesapların büyük defterdeki sayfa numaraları
- (3): Yevmiye madde numarası

Cevap:

5		
17	15/02/2016	
20	320 SATICILAR HS.	230,-
	Satıcı A Hs.	
	Satıcı B Hs.	140,-
		90,-
1	100 KASA HS.	230,-
	Satıcı A ve Satıcı B'ye olan borçların ödenmesi	

14. Soru: (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

(...) Bononun bir ödeme vaadi ve ikili bir ilişki içermesine karşılık, poliçede ödeme emri ve üçlü bir ilişki söz konusudur. Burada, senedi düzenleyen kişi, alacaklı olduğu bir kişiye, poliçede ismini yazdığı kişiye belirli bir meblağı belli bir tarihte kayıtsız şartsız ödeme emri vermektedir. (...) (KÇ)

Yukarıdaki metni, “keşideci, muhatap ve lehtar” kavramlarını ifade edildiği yerlere uygun bir şekilde yerleştirerek yeniden yazınız.

Cevap: Bononun bir ödeme vaadi ve ikili bir ilişki içermesine karşılık, poliçede ödeme emri ve üçlü bir ilişki söz konusudur. Burada keşideci; muhatabına, lehtara belirli bir meblağı belli bir tarihte kayıtsız şartsız ödeme emri vermektedir.

15. Soru: Kazanım (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Pasif hesaplar, işletme varlıklarının kimler tarafından ()/()/() sağlandığını gösterir. (D)
- B) İşletmelerin finansal yapısı açısından yabancı ()/()/() kaynakların ödenme vadeleri, büyük önem taşır. (D)
- C) İşletme varlıklarının büyük miktarı yabancı ()/()/() kaynaklardan sağlanır. (İ)
- D) Yabancı kaynakların sınıflandırılmasında vade ()/()/() dikkate alınır. (D)

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu, aşağıdaki metne göre değerlendiriniz.

(...) İşletmenin sahip olduğu varlıklar ya işletme sahipleri tarafından sağlanır ya da üçüncü kişilere borçlanılarak elde edilir. İşletme varlıklarının kimler tarafından sağlandığını, diğer bir anlatımla varlıkların finans kaynaklarını gösteren pasif hesaplar ikiye ayrılmaktadır. Varlıklar üzerinde işletme sahiplerinin hakkını gösteren gruba “öz kaynak”, borç verenlerin hakkını gösteren gruba ise “yabancı kaynak” denir. Aktifin likidite esasına göre sıralanmasıyla uyumlu olarak pasifteki hesaplar da ilk geri ödenecek kaynaktan başlanarak sıralanır. Böylece yabancı kaynaklardan öz kaynaklara doğru bir sıralama biçimi seçilir.

İşletmenin gelecekteki ödeme yükümlülüklerini ifade eden yabancı kaynakların ödenme zamanları işletmelerin ödeme planlarının ve finansal yapılarının belirlenmesi açısından önemlidir. Bu nedenle, ödenme zamanına göre kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Bilanço tarihi itibarıyla işletmenin; en çok bir yıl içinde veya normal faaliyet dönemi sonuna kadar ödenecek olan borçları kısa vadeli yabancı kaynak, vadesi bir yıldan daha fazla olan veya normal faaliyet döneminden sonraki döneme kalanlar ise uzun vadeli yabancı kaynak olarak gruplanır. 3 ve 4 kod numaraları ile başlayan bu iki yabancı kaynak grubu hesaplarının işleyiş biçimi aynı olup, genelde aynı adla açılmaktadırlar. (...) (ME)

16. Soru: Kazanım (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.

(...) Gelir, ortakların sermayeye katkıları dışındaki, öz kaynak artışlarıdır. Bu artışlar, işletmenin dönem içindeki olağan faaliyetlerinden elde edilen brüt ekonomik fayda tutarındır. Buna göre gider de, ortakların sermaye azaltması dışındaki, öz kaynak

azalışlarıdır. Bu azalışlar işletmenin dönem içindeki olağan faaliyetlerinden doğar. Bu ölçüt giderler için de geçerlidir.

Gider hesaplarının borç yanlarına, gelir hesaplarının alacak yanlarına kayıt yapılır.

Giderler aşağıdaki tüketimlerle ortaya çıkarlar:

- Bir ekonomik değer elde edildiği anda faydası tüketilir (örnek: gazete alınması).
- Bir ekonomik değer elde edildiği dönem içinde faydası tüketilir. (Örnek: alınan kırtasiyenin dönem içinde kullanılması).
- Önceki dönem veya dönemlerde elde edilen bir ekonomik değer faydası dönem içinde tüketilir (Örnek: önceki dönemde elde edilen akaryakıtın dönem içinde tüketilmesi).
- Sonraki dönem veya dönemlerde ekonomik değer çıkışına neden olacak bir tüketim önceden yapılır (Örnek: kirası kullanım süresi sonunda ödenmek üzere iş makinesi kiralanması). (...) (OS)

Metindeki bilgilere göre aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Gelir, işletmeye maddi girişleri; gider ise işletmeden maddi çıkışları ifade eder.
 - B) Gelir ve gider hesaplarında ortakların sermayeye müdahalesi olmamalıdır.
 - C) Her hafta pazara çıkılarak satın alınan sebze ve meyve, elde edildiği dönem içinde faydası tüketilen ekonomik değeri örneklendirir.
 - D) Konaklanan otelin ücretini, otelden çıkış yaparken ödemek, sonraki dönemde ekonomik değer çıkışına neden olan bir tüketimdir.
 - E) Uçak bileti satın almak, ekonomik değer elde edildiği anda faydasının tüketilmesidir.
- (Y)

17. Soru: Kazanım (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

İşletmelerin gelecekteki ödeme yükümlülüklerini ifade eden borçlar nelerdir? Örneklerle sözlü olarak ifade ediniz.

Cevap: İşletmenin gelecekteki ödeme yükümlülüklerini anlatan borçları; alınan krediler, kredi ile satın alımlar, işletmenin aldığı avans, işletmenin almış olduğu depozito ve teminatlar, işletme tarafından ödenecek vergi, aidat ve diğer kesintiler olabilir.

18. Soru: Kazanım (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.

(...) Ay sonlarında düzenlenen mizanlarla, bir hesap dönemine ilişkin işlemlerin tümünü içinde toplayan genel geçici mizanlar ve bunlara dayanarak düzenlenen dönem içi mali tablolar, hesapların düzenleme tarihindeki en son tutarlarını kapsadıklarına göre işletmenin durumu hakkında gerekli bilgiyi verirlerse de aşağıda açıklanacak nedenlerden dolayı, gerçek durumla bazı farklılıklar söz konusu olabilir.

-Varlıklarla ilgili hesaplar aralıklı envanter yöntemine göre tutulduklarında, satışların maliyeti dönem içinde bazı kabullerle yaklaşık olarak hesaplanmış durumdadır.

-Varlıklarla ilgili hesaplar, sürekli envanter yöntemine göre tutulmuş olsalar bile, etkinlik dönemi içinde kırılma, kaybolma, fire, aşınma, modası geçme, fiyat değişikliğine uğrama vb. gibi nedenlerle, ortaya çıkacak miktar ve değer azalışları hesaplarda görülmez.

-Bir kısım alacaklar tahsil edilme olanağını yitirmiş, bir kısmının da tahsili şüpheli hâle gelmiş olabilir.

-Bazı varlıkların bilanço günündeki değeri, kayıtlı değerinden farklı olabilir.

-Yapılmış olan bazı hatalar nedeniyle hesapların kalanları, gerçek durumu göstermiyor olabilir.

Bu nedenle; işletmenin varlıklarının ve kaynaklarının bilanço günündeki miktar ve değerlerini saptamak, saptanan hususlara göre hesaplarda gerekli değişiklikleri yaparak hesapları gerçek durumu gösterir hâle getirmek gerekir. Bu işlemlerin tümüne envanter işlemleri denir. (...) (OS)

Dinlediğiniz metne göre aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) İşletmelerde mizanlar, genel geçici mizanlar ve mali tablolara her zaman doğru bilgileri veremeyebilir.

B) Envanter işlemleri, varlıkların ve kaynaklarla ilgili hesapların gerçek durumlarını yansıtmaya yardımcı olur.

C) Sürekli envanter yöntemi, dönem içerisinde meydana gelen miktar ve değer azalışlarını tespit etmede yetersiz kalabilir.

D) İşletmenin bir hesap dönemine ilişkin en sağlıklı bilgi, aralıklı envanter yöntemiyle elde edilebilir. (Y)

E) Muhasebe sürecinde kayıt hatası, çok sık olmasa da rastlanılan bir durumdur.

19. Soru: Kazanım (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

Açılış envanteri yapmanın önemini “işletme, faaliyet, varlık, kaynak, borç” kavramlarını kullanarak ve envanter çıkarma kavramını açıklayarak kısaca ifade ediniz.

Cevap: Yeni işe başlayan bir işletme, faaliyetlerinin başlangıcında varlıklarını ve kaynaklarını belirlemelidir. Bu belirleme, envanter çıkarma yoluyla yapılır. Envanter çıkarmak; saymak, ölçmek, tartmak ve değerlemek suretiyle işletmenin belirli bir andaki varlık ve borçlarını ayrıntılı olarak belirleme işlemidir. İşletme, faaliyetlerine başlarken böyle bir tespit yapmazsa, daha sonraki tarihlerde ne kadar gelişme veya gerilemeye uğradığını belirleyemez. (KÇ vd.)

Modül: Kamu Maliyesi

1. Ünite: Kamu Maliyesi ve Ekonomik Faaliyetler

Metin Başlığı: Kamu Maliyesinin Konusu

Beceriler: Dinleme, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım

İçerik Hedefleri: Kamu ve mal kavramlarından yola çıkarak kamu maliyesinin tanımını kavrama; maliye ve finans sözcüklerinin anlam ilişkilerini öğrenme; kamu kesimi, özel kesim ve kamu hizmeti kavramları ile ilgili bilgi sahibi olma

1. (O.1.1) Alanla ilgili bir metni, konusunu belirlemek amacıyla belli bir sürede okur.
2. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
4. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
5. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
6. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
7. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
8. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
9. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
10. (K.2.2) Alanla ilgili konuşmalarında, beden dilini etkili kullanır.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Kamu maliyesi, kamu harcamaları, kamu gelirleri, serbest piyasa ekonomisi, kamu ekonomik kesimi, kamu kesimi, savunma ve adalet hizmetleri, yerinden yönetim sistemi, eyalet sistemi, merkezî yönetim sistemi, üniter, piyasa güçleri, kamu malları, kaynak dağılımı

Hedef Fiiller: Kanun yapmak, bütçe hazırlamak

Metne Hazırlık

“Savunma ve adalet hizmetleri” denilince aklınıza neler geliyor? Bu hizmetleri alabilmek için kişilerin hangi görevleri yerine getirmeleri gerekmektedir?

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metni okuyunuz. Kamu maliyesinin kapsamına giren konuları belirlemeyiniz (O.1.1). *(Etkinliğin amacı, öğreticinin belirlediği sürede metnin okunması ve içeriğin genel hatlarıyla kavranmasıdır. Öğretici, süreyi metnin uzunluğu ve zorluğuna göre belirleyerek etkinliğin yürütülmesini sağlar.)*

Okuma Metni

“**Kamu maliyesi**” deyiminde yer alan “kamu” kelimesinin anlamını dar ve geniş açılardan ele almak mümkündür. Dar anlamda kamu kelimesi, toplumun yöneten kesimi, başka bir ifadeyle devlet ya da devlet kurumlarını ifade eder. Buna karşılık geniş anlamda kamu kelimesi ise, ülkedeki halk, halkın tamamı veya toplum anlamına gelir.

“Maliye” kelimesinin kökü ise, “mal”dır. Mal tabiri, insan ihtiyaçlarını karşılayan, gelir ve gidere konu olan her türlü eşya anlamına gelir. Kamu maliyesinin konusunu kamuya veya devlete ait mallar şeklinde ifade etmek doğru değildir. Devlete ait olan mallar şüphesiz kamu maliyesinin konusuna girer. Ancak kamu maliyesinin konusu, devletin kamu hizmetlerini yerine getirmek amacıyla mal ve hizmet üretimi dolayısıyla yaptığı harcamalar ile harcamaların **finansman kaynağını** teşkil eden gelirlerdir. Bu nedenle, kamu maliyesinin konusu kısaca **kamu harcamaları** ile **kamu gelirleri**dir.

İktisadi faaliyetlerin amacı, insan ihtiyaçlarını karşılayan mal ve hizmetlerin üretilmesidir. İnsan ihtiyaçlarını karşılayan mal ve hizmetler, *serbest piyasa ekonomisi* kurallarına göre işleyen "özel kesim" tarafından, ya da serbest piyasa kurallarının geçerli olmadığı "**kamu ekonomik kesimi**" diye de tabir edilen devlet tarafından üretilir. *Özel ekonomik kesimde* insanların yemek, içmek, giyinmek ve benzeri ihtiyaçlarını karşılayan kişisel mal ve hizmetler üretilirken, **kamu kesiminde** ise, yine insanlar için, "kamu hizmetleri" diye de tabir edilen, başta *savunma ve adalet hizmetleri* olmak üzere, toplumsal nitelikteki ihtiyaçları karşılayan mal ve hizmetler üretilir.

Serbest piyasa ekonomisinde üretilen mal ve hizmetlerin finansmanı, üretilen mal ve hizmetleri satın alan insanların ödedikleri bedellerdir. Buna karşılık, kamu kesiminde üretilen mal ve hizmetlerin finansmanı ise, devletin topladığı vergilerdir.

Bu nedenle, kamu maliyesinin konusu, kamu kesimi tarafından üretilen mal ve hizmetlerin finansmanını teşkil eden vergiler ile kamu harcamalarıdır.

Buna göre, kamu maliyesi: Devletin toplumun ortak ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin faaliyetlerini inceleyen bir bilim dalıdır.

Kamu mali yönetiminin yapısını işleyişini, kamu bütçelerinin hazırlanmasını, uygulanmasını ve kontrolünü düzenleyen 5018 sayılı "**Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu**"nun 4. maddesine göre, "Kamu Maliyesi, gelirlerin toplanması, harcamaların yapılması, açıkların finansmanı, kamunun varlık ve borçları ile diğer yükümlülüklerini kapsar."

Maliye teriminin Batı dillerindeki karşılığı "Finans"tır. Dilimize de girmiş olan bu terim, kamu kesimine veya özel sektöre ait birimlerin, para ve kredi konularıyla ilgili işlemlerini ifade etmek için kullanılır. Bu nedenle, "Kamu Finansı" ve "İşletme Finansı" gibi kavramlardan söz edilebilir. Dilimizde, işletmelerin para ve benzeri kaynak kullanımı meselelerini ifade etmek için 'Finans' kavramı kullanılırken, devletin parasal kaynak temin etmek ve bunları kullanımına ilişkin faaliyetlerini ifade etmek için "Kamu Maliyesi" kavramı kullanılmaktadır. "Kamu Maliyesi" kavramının Batı dillerindeki karşılığı, "Public Finance"dır. "Public", halk ve kamu anlamına gelir. Finance teriminin Türkçe karşılığı ise, Maliyedir.

Toplum hayatı kadar eski bir varlık olan devlet, toplumun organize şeklidir. Başka bir deyişle devlet, toplumun organize yapısının adıdır. Bir ülke üzerinde yaşayan bireylerin tamamı devletin doğal birer üyesidir. Bu nedenle, bir ülke üzerinde yaşayan tüm bireyleri topluca kapsayan kurum ya da tüzel kişilik, devlet olarak adlandırılır. Ancak, devlet kavramını, biri geniş diğeri dar anlamda olmak üzere iki açıdan ele almak mümkündür.

Geniş anlamda devlet, bir ülke üzerinde yaşayan milleti de içine alan örgütlenmiş siyasi bir varlıktır. Başka bir ifade ile geniş anlamda devlet kavramı, belli bir ülke ve bu ülke üzerinde yaşayan tüm bireyleri de kapsar.

Ülke üzerinde yaşayan bütün bireylerden oluşan toplum, *idare edenler* ve *idare edilenler* diye iki kategoriye ayrıldığında, toplumu idare edenler kesimi dar anlamda devleti temsil

eder. Buna karşılık, devlet kesimi dışında kalan diğer toplum kesimi ise, "özel kesim" olarak adlandırılır.

Devletin sahip olduğu çeşitli kurumlar, geçmişten günümüze kadar nicelik ve nitelik bakımından çok değişmiş olmakla birlikte, devlet tüzel kişiliğinin hiç değişmeyen başlıca fonksiyonları, yasama (kanun yapmak), yürütme (kamu hizmetlerinin yerine getirme) ve yargı faaliyetleridir.

Toplum hayatı bakımından vazgeçilmez bir unsur olan devlet kavramı ile akla ilk gelen, ülkeyi yöneten *hükümet teşkilatı* ile yerel yönetimlerdir. Devletin teşkilat yapısı, ülkeden ülkeye farklılıklar gösterir. Örneğin, ABD ve Federal Almanya **yerinden yönetim sistemini**, başka bir ifade ile *eyalet sistemini* benimsemişlerdir. Buna karşılık, ülkemizdeki devlet teşkilatı, **merkezî yönetim sistemine** (*üniter* = tekçi devlet sistemi) göre düzenlenmiştir.

Teşkilat yapısının zaman içerisinde değişmiş olmasına ve bu yapının ülkeden ülkeye farklılık göstermesine karşılık, devletin hiç değişmeyen bazı temel görevleri vardır. Devletin değişmeyen görevlerinin başında, toplum hâlinde yaşamaktan dolayı ortaya çıkan toplumsal ihtiyaçları karşılamak gelir. Bu çeşit ihtiyaçlar toplumun genelini ilgilendirir ve bireysel faaliyetlerle karşılanamayacak nitelikte olan ortak ihtiyaçlardır.

Toplumun ortak ihtiyaçlarının karşılanması için devletin yaptığı hizmetler kamu hizmeti olarak nitelendirilir. Kamu hizmeti, *piyasa güçleri* tarafından üretilmediği için devlet tarafından üretilir. Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi, hiç şüphesiz harcama yapmayı gerektirmektedir. Kamu hizmetlerini yerine getirmek zorunda olan devletin, bu hizmetlerin finansmanı için gelire ihtiyacı vardır.

Bu açıklamalardan sonra, kamu maliyesinin konusu, "Devletin kamu hizmetlerini yerine getirmek amacıyla vergi ve benzeri kamu gelirlerini toplaması; toplanan kamu gelirlerini çeşitli kamu hizmetlerine tahsis etmek için bütçe hazırlaması; kamu hizmetleri için harcama yapması ve **kamu mallarının** yönetimine ilişkin olaylardır."

Ancak, kamu maliyesinin konusu sadece kamu gelir ve giderlerini incelemekten ibaret değildir. Devletin kamu hizmetlerini yerine getirebilmek için vergi ve benzeri gelirler toplaması ve toplanan bu gelirleri kamu hizmetlerinin finansmanı için harcaması, beraberinde birçok ekonomik ve sosyal sonuçlar doğurur.

Şöyle ki; devletin, vergi ve kamu harcamaları yanında diğer mali araçlarla ekonomiye müdahalesi, bireylerin ekonomik karar ve tercihlerini etkilediği gibi, ekonominin bütününe

ilişkin çeşitli dengeleri de etkiler. Bu yüzden, günümüzde mali olayların çeşitli etkileri ve sonuçları ayrı birer inceleme konusu hâline gelmiştir. Örneğin, devletin, ekonomideki **kaynak dağılımı**, fiyat istikrarı ve iktisadi büyümeye ilişkin çeşitli faaliyetleri de kamu maliyesinin konusuna girer. (Pehlivan, 2014, s.19-21’den alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Metinde kullanılan aşağıdaki sözcük/sözcük grubu ve terimleri, anlamlarıyla eşleştiriniz (O.2.1/O.2.2). *(Etkinliğin amacı, ilgili sözcük ve terimlerin metinde kullanıldıkları bağlamdan ve anlamı bilinen sözcük ve terimlerden hareketle kavranmasıdır. Öğretici gerekli gördüğünde, sözcük ve terimleri farklı cümlelerde kullanarak ipucu verir.)*

<i>Kamu maliyesi</i>	Kamu hizmetlerinin, devlet tüzel kişiliği dışında, tüzel kişilik tanınan yerel topluluk ya da hizmet topluluğunca yerine getirilmesi ve bu anlayışın baskın olduğu yönetim biçimi (yerinden yönetim)
<i>Kamu harcamaları</i>	Kamu kesimindeki etkinliklerin, ekonomik ve mali yönlerini inceleyen bilim dalı (kamu maliyesi)
<i>Kamu gelirleri</i>	Kamu kurum ve kuruluşlarının ekonomik etkinliklerini toplumsal yararın artırılması açısından ele alarak inceleyen ekonomi dalı (kamu ekonomisi)
<i>Serbest piyasa ekonomisi</i>	Bir ülke ekonomisindeki genel bütçenin, katma bütçe ve yerel yönetimlerle kamu ekonomik girişimlerini kapsayan bölümü (kamu kesimi)
<i>Kamu ekonomisi</i>	Devletin, kamu hizmetlerini yerine getirmek için yaptığı cari harcamaları, yatırım harcamaları ve transfer harcamalarının toplamı (kamu harcamaları)
<i>Piyasa gücü</i>	Bir ekonomide sahip olunan sınırlı kaynakların, çok sayıdaki kullanım alanı ve kullanıcı arasında dağılımı (kaynak dağılımı)
<i>Kamu kesimi</i>	Devletin, kamu hizmetlerine ilişkin giderlerini karşılamak üzere, yasalar uyarınca topladığı vergi, sattığı mal ve hizmetler, yardım ve borçlanma gibi değişik kaynaklardan sağladığı gelirlerin tümü (kamu gelirleri)
<i>Yerinden yönetim</i>	Mal ve hizmet fiyatları ile kaynak dağılımının devletin düzenleyici herhangi bir müdahalesi olmadan, doğrudan doğruya serbest piyasada arz ve talep güçlerince yönlendirildiği ekonomi (serbest piyasa ekonomisi)

<i>Eyalet</i>	Birlikçi, birlikten yana, birleştirici (üniter)
<i>Merkezî yönetim</i>	Kamu yönetiminin, hizmet üretimi için elinde tuttuğu, belli bir hizmete özgülediği hizmet malları, kamunun sahipliğindeki mallar ve sahipsiz mallar (kamu malları)
<i>Üniter</i>	Birleşik devlet biçimindeki bir cumhuriyetin bir parçasını oluşturan, özellikle dış siyaset ve savunma gibi kimi yetkilerini merkezî yönetime aktarmış olan, örgütlü siyasal topluluk (eyalet)
<i>Kamu Malları</i>	Karar alma süreçlerinin bir merkezden yönlendirildiği, bütün işlerin sıkı bir aşama içinde emir ve komuta zincirlerine göre yerine getirildiği, gücün tek merkezde toplanarak alttakilerin yetkilerinin sınırlandırıldığı yönetim biçimi (merkezî yönetim)
<i>Kaynak dağılımı</i>	Alicının, alıcı kümesinin ya da satıcının, ticaretini yaptığı mal ve hizmetin fiyatını etkileme gücü (piyasa gücü)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız (O.1.2/O.3.1). *(Etkinlikte metne ilişkin soruların cevaplanması amaçlanmaktadır. Öğrencilere, soruları cevaplandırabilmeleri için tarayarak okuma yaptırılır.)*

1) Aşağıdakilerden hangisi kamu maliyesinin konu alanına girmez?

- A) Kamu gelirleri
- B) Kamu harcamaları
- C) Vergiler
- D) Kamu davaları (Y)
- E) Kamu bütçesi

2) Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz.

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) “Devlete ait mallar” ifadesi, kamu maliyesinin konusunu bütünüyle kapsamaktadır. (Y)	() / () / ()
B) Kamu ekonomik kesiminde, özel ekonomik kesimde üretilen mal ve hizmetlerden farklı hizmetler sağlanmasına rağmen, bu mal ve hizmetlerin finansmanı aynıdır. (Y)	() / () / ()
C) Devletin kamu hizmetlerini yerine getirmek için ihtiyaç duyduğu finansmanın bir kısmı vergilerle sağlanmaktadır. (D)	() / () / ()
D) Kamu maliyesi, hukuk ve iktisat alanları ile iç içe bir bilim dalıdır. (İ)	() / () / ()
E) Devlet, bireylerin tek başlarına karşılayamayacakları toplumsal ihtiyaçları karşılamakla yükümlüdür. (D)	() / () / ()

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “kanun yapmak” ve “bütçe hazırlamak” fiilleri ile “kamu maliyesi”, “serbest piyasa ekonomisi”, “kamu kesimi”, “yerinden yönetim”, “merkezî yönetim” ve “kamu malları” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.1/Y.1.2).

A) Devlet neden bazı ekonomik faaliyetlere girerken diğerlerine girmemektedir? Devletin faaliyetlerinin kapsamı yıllar içerisinde neden değişmektedir ve ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir? Devlet hangi hizmetleri sunmalıdır? Hangi vergileri toplamalı ve hangi koşullarda borçlanmalıdır? Devletin ekonomik rolü daha etkin hâle getirilebilir mi?.....işte bu tür sorulara yanıt arayan bir bilim dalıdır. (kamu maliyesi) (ŞT)

B) lerinin, devlet tarafından herhangi bir düzenleme yapılmadığında, gelir dağılımını bozduğu bilinmektedir. Gelir dağılımının gittikçe bozulmasının, toplumsal huzursuzluklar yaratacağı bilindiğine göre, devletin, bütçeleri aracılığıyla gelir dağılımını düzeltme görevini üstlenme gereği ortaya çıkmaktadır. (serbest piyasa ekonomisi) (ŞT)

C) Devletin ekonomiye müdahale edip etmemesi, edecekse hangi araçlarla etmesi gerektiği yüzyıllardan beri tartışılan bir konudur. Karma ekonomi modelini benimseyen

lkelerde.....ile özel kesim beraberce faaliyette bulunmakta ancak ayrı ayrı karar ve tercih olanaklarına sahip olmaktadır. (kamu kesimi) (T)

D) Kamu maliyesi, merkezden ve yerinden yönetim esaslarına göre yürütülür. Kamu idarelerinin görevleri, ilgili kanunlarında açık olarak belirlenir ve kaynakların dağıtımında esas alınır. (yerinden yönetim) (AK)

E) Devlet, ulusal sınırlar içerisinde yaşıyan topluluğun ortak nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamakta, genel çıkarlarını gözetmekte, korumakta ve temsil etmektedir. Devlet söz konusu görevlerini.....olarak adlandırılan bir örgüt aracılığıyla yerine getirmekte olup, bu örgütün gerektirdiği çeşitli hizmet birimleri ülkenin her yanına yayılı bulunmakta ve hiyerarşik anlayış içinde, kendilerine yüklenilmiş olan görevleri yerine getirmektedirler. (merkezî yönetim) (AK)

F) zel malların üretimi, piyasa koşıllarına göre biçimlendiği hâde.....ile ilgili kararlar, bakanlar ve diğer kamu görevlilerince alınmakta olup, siyasi süreç içerisinde alınacak kararlar üzerinde toplum, oy kullanırken tercihleriyle etkili ve yön verici olmaktadır. (kamu malları) (AK)

G) Modern bütçe tekniğine göre,.....nırken, önce giderler, yani yapılacak kamu hizmetleri belirlenmekte, daha sonra bu giderleri karşılayacak gelirler tahmin edilmektedir. Bu yüzden vergilemenin, kamu hizmetleri için gerekli olan finansmanı sağlayacak nitelikte olması gerekmektedir. (bütçe hazırlamak) (OP)

H) Devlet yüklendiği görevleri gerçekleştirebilmek için, sahip bulunduğu vergilendirme yetkisini, kural olarak yasama organı aracılığıyla, yani.....suretiyle kullanır. (kanun yapmak) (AK)

5. Etkinlik: Konuşma

Aşığıdaki soruları, metinden hareketle cevaplayınız (K.1.1/K.1.2/K.2.2).

A) Kamu maliyesi kavramının sözlük anlamını açıklayınız.

B) Kamu maliyesinin kapsamına giren konuları açıklayınız.

Metin Başlığı: Kamu Ekonomisi-Özel Ekonomi Ayrımı

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, anlatım, soru-cevap

İçerik Hedefleri: Kamu ekonomisi ve özel ekonomi kavramları arasındaki farkı kavrama

1. (O.2.3) Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.

2. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.

3. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.

4. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.

5. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Kamu ekonomisi, özel ekonomi, nispi büyüklük, özel ihtiyaçlar, toplumsal ihtiyaçlar, özel mal, toplumsal mal

Metne Hazırlık

Toplumsal ihtiyaçları karşılamak için üretilen toplumsal mallara örnekler veriniz. Bu toplumsal malları kimler, hangi finans kaynaklarıyla üretirler? Açıklayınız.

1. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki sözcük ve terimlerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten bakarak kontrol ediniz ve anlamlarını karşılarına yazınız (O.2.3).

Nispi:

Toplumsal mal:

Özel mal:

2. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metni okurken özel kesim ve kamu kesimi ile ilgili bilgileri özetleyerek not ediniz (O.1.4).

Okuma Metni

Bütün ülkelerde ekonomik faaliyetler, kamu kesimi ve özel kesim olmak üzere başlıca iki kesime ayrılır. **Kamu ekonomisi**, devletin ve bütün kamu kuruluşlarının ekonomik faaliyetlerinin yer aldığı ekonomik kesimdir. Buna karşılık, **özel ekonomi** ise, prensip olarak devletin karışmadığı, mülkiyetinin ve yönetiminin özel kişilere ait olduğu ekonomik kesimdir.

Kamu ve özel ekonominin *nispi büyüklüğü*, ülkeden ülkeye değiştiği gibi, bir ülkede zaman içerisinde de değişiklikler gösterebilmektedir.

Gerek özel kesim, gerekse kamu kesimi tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin temel amacı; kıt olan kaynaklar ile en fazla üretimi gerçekleştirmektir.

Toplumu meydana getiren bireylerin ihtiyaçlarını karşılayan malları, karşılanma biçimine göre, *özel ihtiyaçlar* ve *toplumsal ihtiyaçlar* diye ikiye ayırmak mümkündür. Özel ihtiyaçlara konu olan mallar, arz ve talep kurallarına göre özel kesim tarafından karşılanabilir. Buna karşılık, toplumun iç ve dış güvenliğinin sağlanması, adalet ve benzeri toplumsal ihtiyaçları karşılayan mal ve hizmetlerin arz ve talep kurallarına göre üretilmesi mümkün değildir. Bu nedenle, toplumsal ihtiyaçları karşılayan mallar kamu kesimi tarafından üretilir.

Kişiler, bedelini ödemek kaydıyla istedikleri kadar **özel mal** satın alırlar. Bu nedenle, özel malların finansmanı, bu malları satın alan kişilerin yaptığı ödemelerdir. Buna karşılık, **toplumsal malların** finansman kaynağı devletin kişilerden aldığı vergiler ve diğer kamu gelirleridir. Özel malların finansmanı *gönüllü ödeme* esasına dayanırken, toplumsal malların finansmanı *zorunlu finansman* esasına dayanmaktadır.

Kıt olan üretim kaynaklarının ne kadarının toplumsal mallar için ne kadarının özel mallar için kullanılacağı hususu daima tartışma konusu olmuştur. Mevcut kaynakların kamu kesimi ve özel kesim arasında nasıl bölüştürüleceğine ilişkin kesin bir ölçüt mevcut değildir. (Pehlivan, 2014, s.33-34'ten alınmıştır)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Ekonomik faaliyetler, kamu kesimi ve ekonomik kesimin faaliyetlerinin temel amacıdır. (D)
- B) Toplumsal ihtiyaçlara konu olan mallar, arz ve talep kurallarına göre özel kesim tarafından karşılanır. (Y)
- C) Kişiler, toplumsal mallar ve özel mallardan istedikleri kadar satın alabilirler. (Y)
- D) Toplumsal ve özel mallar için kullanılacak kaynakların nasıl paylaşılacağı konusu, tartışmalıdır. (D)
- E) Özel mallara, toplumsal mallardan daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. (İ)

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “özel ihtiyaçlar”, “kamu ekonomisi”, “toplumsal ihtiyaçlar” ve “özel ekonomi” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.1).

A) Kamu mal ve hizmetlerinin oransal değer ve önemleri, siyasi süreç içerisinde belirlenmekte olup, söz konusu mal ve hizmetlerin öncelik dereceleri bütçede görülmektedir. Piyasanın, paranın satın alma gücüne bağlı olarak şekillenmesine karşın, toplumu oluşturan her bireyin siyasi tercihinine bağlı olarak ortaya çıkan ve toplum isteği hâline dönüşen isteklere bağlı olarak şekillenmektedir. (kamu ekonomisi) (AK)

B) Kaynakların sınırlılığına karşın; yeni ihtiyaçların doğması ve bu açıdan var olan sınırsızlık; etkin kaynak dağılımı ve kullanımı sorununun önemini artırmaktadır. Gerek kamu ekonomisinin gerekse.....nin amaçları aynı yönde olup, bu da insan isteklerinin karşılanmasına yönelik üretim yapmaktır. (özel ekonomi) (AK)

C) Kamu kesimi birimleri,.....doğrultusunda mal ve hizmet üretmektedirler. Üretilen mal ve hizmetler için harcama yapılmakta, devletin her harcaması ise ekonomi üzerinde çeşitli etkiler meydana getirmektedir. (toplumsal ihtiyaçlar) (ŞT)

D) İhtiyaçların sınırsız olması ve tatmin edildikçe yeni ihtiyaçların ortaya çıkması, birey düzeyinde olduğu kadar toplum düzeyinde de etkili olan bir kuraldır. Buna bağlı olarak,

.....gibi toplumsal ihtiyaçlar da hem miktar, hem de nitelik olarak artma
göstermektedir. (özel ihtiyaçlar) (AK)

Metin Başlığı: Kamu Ekonomik Faaliyetlerinin Nedenleri

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, anlatım, soru-cevap, güdümlü yazma, güdümlü konuşma

İçerik Hedefleri: Kamusal mal ve hizmetlerden olan yarı kamusal mal ve hizmet, erdemli (merit) mal, erdemsiz (demerit) mal, kulüp mal ile dışsallık, doğal tekel ve tam rekabetten sapma kavramları hakkında bilgi sahibi olma

1. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
2. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
4. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
5. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
6. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
7. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
8. (Y.2.2) Alanla ilgili yazılarını Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazar.
9. (Y.3.1) Alanla ilgili bilgilerini, açık ve anlaşılır bir biçimde yazarak ifade eder.
10. (Y.3.2) Alanla ilgili bilgilerini yazarken düşüncüyü geliştirme tekniklerinden uygun olanlarını kullanır.
11. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
12. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
13. (K.2.2) Alanla ilgili konuşmalarında beden dilini etkili kullanır.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Özel mülkiyet hakkı, dışsallık, doğal tekel, kamusal mallar, tam kamusal mallar, yarı kamusal mallar, erdemli mallar, erdemsiz mallar, kulüp mallar, sosyal yardımlar, toplumsal refah, devlet müdahalesi, marjinal maliyet, ortalama maliyet, optimum kapasite

Hedef Fiiller: Vergi ödemek, fiyatlandırmak, himaye etmek, istikrar sağlamak, varsaymak

Metne Hazırlık

“Sosyal yardım” kavramı, aklınıza hangi kamusal hizmetleri getirmektedir? Anlatınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde kamu ekonomik faaliyetleri ve bu faaliyetlerin nedenleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Metni okurken tam kamusal mallar, yarı kamusal mallar, erdemli mallar, erdemsiz mallar, kulüp mallar ve dışsalıklar ile ilgili kısa notlar tutunuz (O.1.4).

Okuma Metni

Bir ülkedeki ekonomik faaliyetlerin tamamı **millî ekonomi** olarak nitelendirilir. Millî ekonomi, özel ekonomi kesimi ve kamu ekonomi kesimi olmak üzere başlıca iki kesimden oluşur.

Teşebbüs hürriyeti ve özel **mülkiyet hakkı**, özel ekonomi kesiminin vazgeçilmez şartlarındandır. Özel ekonomik kesim yemek, içmek, giyinmek ve barınmak gibi özel nitelikteki mal ve hizmetlerin üretiminde başarılı olurken, aşağıda temel özellikleri açıklanacak olan toplumsal nitelikteki mal ve hizmetlerin üretiminde başarılı olamaz. Bu nedenle, özel ekonomik kesimin yanında, kamu ekonomik kesiminin de varlığı gereklidir.

Devletin ekonomik faaliyette bulunmasını zorunlu kılan başlıca nedenleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Kamusal (toplumsal-sosyal) mal ve hizmetlerin üretimi
- **Dışsalıklar**
- **Doğal tekeller**
- Tam rekabetten sapmalar

A. Kamusal (Toplumsal) Mal ve Hizmetler

Kamusal mallar veya toplumsal mallar; **tam kamusal mallar**, *yarı kamusal mallar* ve *erdemli mallar*, *erdemsiz mallar* ve *kulüp mallar* biçiminde bir ayrıma tabi tutulabilir.

1. Tam kamusal mal ve hizmetler, faydası bütün topluma ait olan mal ve hizmetlerdir. Bu çeşit mal ve hizmetlerin; faydası birimlere bölünemez, faydasından kimse mahrum bırakılamaz, tüketicileri arasında rekabet yoktur ve bu özelliklerinden dolayı devlet tarafından üretilir.

Tam kamusal mallardan yararlanma ve bu malların faydasından mahrum kalma durumunu, karanlık bir mekânın aydınlatılmasına benzetebiliriz. Örneğin, karanlık bir mekânda yanmakta olan bir ışık söndürüldüğünde, bu mekânda bulunan herkes karanlıkta kalır. Buna karşılık, karanlık mekânda ışıkların yanması durumunda herkes aydınlıktan yararlanmış olur.

Tam kamusal mal ve hizmetlerin en belirgin örneğini **milli savunma hizmetleri** oluşturur. Ülkenin dış tehdit ve saldırılara karşı korunması için yapılan hizmetlerden, bazı kişilerin yararlandırılması, buna karşılık bazı kişilerin mahrum bırakılması mümkün değildir. Örneğin, ülke savunması için yapılan harcamalara vergi ödemek suretiyle katkıda bulunanlarla vergi ödeyemeyenler, savunma hizmetlerinin faydasından aynı ölçüde yararlanmak durumundadırlar. Bu yüzden, devlet bu çeşit mal ve hizmetlerin üretimini üstlenmek zorundadır.

Tam kamusal mal ve hizmetlerin üretimi için gerekli olan finansman kaynağını devlet kişilerden karşılıksız olarak aldığı vergi ve benzeri gelirlerle temin eder. Vergi ödeyenlerle vergi ödemeyenler, tam kamusal hizmetlerin faydasından eşit ölçüde yararlanır. (...)

2. Yarı Kamusal Mal ve Hizmetler

Yarı kamusal mal ve hizmetler, hem kamusal hem de özel niteliği olan bazı mal ve hizmetlerdir. Bu çeşit malların en tipik örneğini eğitim ve sağlık hizmetleri oluşturur. Bu çeşit mal ve hizmetlerin serbest piyasa mekanizması vasıtası ile arz ve talep kurallarına göre de üretilmesi mümkündür. Çünkü söz konusu mal ve hizmetler pazarlanabilir ve fiyatlandırılabilir. Bu nedenle, bu çeşit mal ve hizmetlerin faydasından bedel ödemeyenleri dışlamak mümkündür. Gerçekten, eğitim ve sağlık hizmetlerine yönelik bir kişisel talep vardır. Bu yüzden, eğitim ve sağlık kuruluşlarının kapılarını para ödeyenlere açmak, buna karşılık para ödemeyenlere kapatmak mümkündür.

Ancak, günümüzde birçok ülkede eğitim ve sağlık hizmetlerinin büyük bir bölümü, devlet tarafından üretilmektedir. Zira bu çeşit hizmetlerin üretimi sadece özel kesime bırakılırsa, bedel ödeyemeyenler bu hizmetlerin faydasından mahrum bırakılmış olacaktır. Bunun sonucunda toplumun bir kesimi sağlıklı ve eğitimsiz kalmış olur. Oysa eğitilmiş ve

sağlıklı insan gücü, bir devletin sahip olduğu beşeri sermayenin büyüklüğünü ifade eder. Örneğin, iyi eğitilmiş bir insan, edindiği bilgi ve beceri sayesinde kendisine önemli ölçüde kişisel fayda sağlarken, kuşkusuz toplumun öteki kesimlerine de dolaylı bir fayda sağlayacaktır. Şöyle ki, bir mühendisin geliştirdiği teknolojik yenilik sayesinde elde ettiği gelir, onun kişisel faydasını teşkil ederken, bu yeni teknolojinin ülke ekonomisine sağladığı fayda ise, geliştirilen bu teknolojinin *dış faydasını* teşkil eder.

Sağlık hizmetlerinden bir örnek vermek gerekirse, bulaşıcı bir hastalığa yakalanmış bir kimsenin tedavi ettirilmesi bu kişiye doğrudan bir fayda sağlarken; hastalığın bulaşma riskinin ortadan kaldırılması toplumun diğer bireylerine dolaylı yoldan sağlanan bir dış faydadır.

Yarı kamusal mal ve hizmetlerin, doğrudan sunulduğu kişilere sağladığı özel fayda ile toplumun diğer *fert*lerine sağladığı dış faydanın toplamı, bu çeşit mal ve hizmetlerin *sosyal faydasını* oluşturur.

Dış faydaya kişisel talep olmadığından üretici tarafından dikkate alınmaz. Özel ekonomi birimleri üretim seviyelerini, ürettikleri mal ve hizmetlere olan *talep miktarına* göre tespit ederler. Talebi belirleyen en önemli etken ise, tüketicilerin geliridir. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin tamamının özel ekonomi birimlerine bırakılması hâlinde, firmalar üretimlerini talep miktarıyla sınırlı tutacaklardır. Dolayısıyla geliri yeterli olmadığı için bu hizmetlere talepte bulunamayanlar, söz konusu hizmetlerden mahrum kalacaklardır.

Bunun sonucunda, toplumun bir kesimi sağlıksız ve eğitimsiz bir durumda kalacaktır. Eğitim ve sağlık hizmetlerinden toplumun tamamını yararlandırmak isteyen devlet, bu hizmetlerin en etkin bir biçimde üretilmesini sağlayacak tedbirleri almak zorundadır.

Yarı kamusal nitelikteki mal ve hizmetler sadece eğitim ve sağlık hizmetlerinden ibaret değildir. Tam kamusal mal ve hizmetler ile özel mal ve hizmetler arasında kalan, yani sunulduğu kimseye doğrudan bir fayda sağlarken toplumun diğer fertlerine de dolaylı bir fayda (dış fayda) sağlayan her türlü mal ve hizmetler, yarı kamusal mal ve hizmetler grubuna girer. Bu yüzden, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yanında ulaştırma, sosyal güvenlik, *sosyal yardımlar* ve benzeri daha pek çok hizmetler yarı kamusal mal ve hizmetlerden sayılır.

3. Erdemli (Merit) Mallar

Erdemli (merit) mallara, ‘değerlendirilmiş mallar’ veya ‘yararlı özel mallar’ da denir. Bu tür mallar özel mal niteliğinde olmakla birlikte, tamamen piyasa güçlerine bırakıldığında yeterince üretilmediği için *toplumsal refahı* arttırmak ve yaygınlaştırmak amacıyla devlet tarafından üretilen mallardır. Erdemli mallara örnek olarak, toplumdaki yaşlı ve kimsesiz kişilerin himayesine yönelik hizmetler, kültür ve sanat hizmetleri, sosyal konutlar inşa edilmesi, herkese açık spor tesislerinin yapılması, halkın dinleneceği tesisler ve parklar, kreşler, öğrencilere yönelik yurtlar yapılması ile yeterince süt tüketiminde bulunmayan çocuklara süt dağıtılması ve benzeri diğer sosyal hizmetler gösterilebilir.

Gelir düzeyi düşük olan bireylerin hayat standardının yükseltilmesi amacıyla bu çeşit malların üretimi ya devlet tarafından gerçekleştirilir ya da piyasa güçleri tarafından yapılan üretime devlet destek olur.

Dernek ve vakıf gibi gönüllü organizasyonlar ile yardım kuruluşlarının erdemli malların üretimine destek olmaları mümkün olmakla birlikte, bu çeşit kuruluşların söz konusu malları toplumun gerçek ihtiyaçları ölçüsünde üretmeleri beklenemez. Bu nedenle, bu tür hizmetlerin üretiminde devletin görev alması gerekmektedir.

4. Erdemsiz (Demerit) Mallar

Erdemsiz (demerit) mallara, ‘zararlı özel mallar’ ya da ‘ek sosyal maliyeti olan mallar’ da denir. Devlet toplum refahı ve sağlığı açısından bu tür malların kullanım veya tüketimine müdahale eder. Bu nedenle, erdemsiz mallar, erdemli malların tam zıttı niteliğindeki mallardır. Örneğin, devlet uyuşturucu kullanımını yasaklarken; alkol, sigara ve benzeri sağlığa zararlı maddelerin tüketimini de kısıtlamaya çalışır.

Devletin bu çeşit müdahalesine gerekçe olarak, devletin toplum bireylerini himaye etme görev ve sorumluluğu ya da devletin bireylerin menfaatini kendilerinden daha iyi bildiği varsayımı gösterilmektedir. "Paternalizm" denilen bu anlayışa göre, devletin önemli bir görevi de gerektiğinde bireylere bir "baba" gibi davranarak, onları zararlı alışkanlıklardan ve faaliyetlerden korumaktır.

5. Kulüp Mallar

Kulüp mallar, kulüp diye tabir edilen bir örgütün, sadece kendi üyelerinin faydalanması için ürettiği mal ve hizmetlerdir. Belirli sayıda kişi bir araya gelerek, bazı hizmetleri üretmek üzere bir kulüp kurabilir. Bu şekilde bir kişinin tek başına sağlamasının mümkün

olmadığı veya çok büyük bir bedel ödeyerek sağlayabileceği bir hizmeti, kulüp daha uygun şartlarda sağlayabilir.

Örneğin, bir kişinin tenis oynama ihtiyacı için tek başına tenis kulübü kurması ya da bu hizmeti bedel karşılığı piyasadan satın alması çok masraflı olabilir. Bir kişinin az miktarda bir aidat ödemek suretiyle üye olduğu bir kulüp bu çeşit hizmeti çok daha düşük maliyetle üretebilir ve bu suretle kulüp üyeleri kulüp hizmetlerinden yüksek bir fayda sağlamış olabilir.

Genellikle kulübün ürettiği hizmetlerden kulüp üyelerinin dışındakiler yararlandırılmaz. Bu nedenle, diğer yarı kamusal mallardan farklı olarak kulüp malların faydasından sadece kulüp üyeleri yararlanır. Ancak, çok sayıda kişiye fayda sağladığı için kulüp malların üretimi devlet tarafından desteklenir veya özendirilir.

B. Dışsallıklar

Dışsallık, genel olarak bir kimsenin kendi amacını gerçekleştirmek için yaptığı faaliyetlerin başka kimseleri olumlu ya da olumsuz etkilemesi sonucu ortaya çıkan fayda ya da zarar (maliyet) dır. Dışsallık nedeniyle ortaya çıkan dış fayda ya da maliyet, üretilen veya tüketilen malın piyasa fiyatına girmez. Bu durum, etkin kaynak dağılımının gerçekleşmesini engellediğinden, *devlet müdahalesini* gerekli kılar. Devlet, dışsallıkların söz konusu olduğu üretim faaliyetlerine toplum yararını dikkate alarak müdahale eder. Bu amaçla devlet, olumlu dışsallıkları arttırmaya buna karşılık olumsuz dışsallıkları ise önlemeye çalışır. Olumlu dışsallığı olan faaliyetler bizzat devlet tarafından üstlenilebileceği gibi, bu faaliyetleri yürüten özel sektör kuruluşlarına bütçeden sübvansiyon verilerek destek olunabilir. (...)

C. Doğal Tekeller

Doğal tekel, bazı mal ve hizmetlerin üretiminde ekonomik etkinlik bakımından sadece tek bir firmanın üretimde bulunmasını gerektiren doğal şartların geçerli olmasıdır. Bu şartlar şu şekilde özetlenebilir:

-Ölçek ekonomileri dolayısıyla üretimin azalan maliyetlere tabi olması; başka bir deyişle, üretim ölçeği genişledikçe **marjinal maliyetler** azalmakta ve bunun sonucunda firmanın **ortalama maliyeti** düşmektedir.

-Üretimi yapılan mala olan talep miktarının, üretimi yapan firmanın *optimum kapasitesinin* altında olması.

Bu nedenlerden dolayı talebin bir tek firma tarafından karşılanması ekonomik etkinlik açısından daha olumludur.

Tek bir firmanın üretimde bulunması hâlinde, bu firma üretimini arttırdıkça, azalan maliyetlerden yararlanır. Bu durumda şayet ikinci bir firma piyasaya girecek olursa, piyasada sadece tek bir firmaya yetecek olan talep, iki firma arasında paylaşılacağından, hiçbir firma optimum kapasiteye ulaşamayacaktır. Başka bir ifadeyle birden fazla firmanın faaliyette bulunması durumunda, bunların hiçbirisi maliyetlerini, tek bir firmanın üretim yapması halindeki seviyeye indiremeyecektir.

Doğal tekellere örnek olarak demir yolu taşımacılığı, metro, telefon, su, elektrik, doğal gaz ve internet servisi hizmetleri gösterilebilir. Örneğin, demiryolu büyük bir altyapı yatırımı gerektirir ve büyük ölçüde yük ve yolcu taşımacılığı imkânı sağlar. Demir yolu işletmelerinin taşıma hacmi arttıkça maliyetler düşer. Aynı şekilde, bir şehre su getirmenin başlıca maliyeti, suyun kaynağından şehre getirilmesi ile şebekenin döşenmesidir. Bu aşamadan sonra, bir eve su getirmenin ek maliyeti son derece düşüktür. Ana şebekeden ne kadar çok eve su getirilirse, maliyetler düşer. Aynı durum, elektrik, doğal gaz için geçerlidir.

Bu çeşit hizmetlerin üretiminde, üretim miktarı arttıkça, yani hizmetlerden yararlananların sayısı çoğaldıkça, ortalama maliyetler düşeceğinden, bu alanda tek bir firmanın faaliyet göstermesi daha etkin olur. Örneğin, bir şehirde, iki ayrı su şebekesinin olması durumunda, su şebekesi için gerekli olan *sabit yatırım tutarı* iki kat artmış olacağından, birim maliyetler de yükselmiş olacaktır.

Bu nedenle, bir firmanın azalan maliyetlerle çalıştığı durumlarda doğal tekel vardır ve başka firmaların bu üretim alanına girmesi ekonomik olmaz.

Bu yüzden doğal tekellerin söz konusu olduğu alanlarda devlet üretim faaliyetlerini ya doğrudan üstlenir ya da düzenlememek zorunda kalır. (...)

D. Tam Rekabetten Sapmalar

Tam rekabet piyasasının temeli, laissez faire (bırakınız yapsınlar) esasına dayanır. Bu görüşe göre devletin görevi, millî savunma, toplumda adaleti ve emniyeti sağlamak faaliyetleri ile sınırlandırılmalı ve devlet, piyasanın işleyişine asla müdahale etmemelidir. Tam rekabet piyasasında arz ve talebe göre oluşan fiyatların, ekonomide mevcut kaynakların en etkin kullanımını sağlayacak şekilde otomatik olarak oluştuğu varsayılır. Tam rekabet şartlarının gerçekleşebilmesi için devletin ekonomiye her türlü müdahaleden

kaçınması gerektiği savunulmuştur. Devletin ekonomiye müdahalede bulunması hâlinde ekonomide kendiliğinden oluştuğu kabul edilen dengelerin bozulacağı ileri sürülmüştür.

Tam rekabet piyasasının şartları şunlardır:

- Alıcı ve satıcıların çok sayıda olması;
- Alıcı ve satıcıların piyasaya giriş ve çıkışının serbest olması;
- Malların homojen olması, yani belli bir cins malın farklı üreticiler tarafından üretilen tüm birimlerinin aynı olması;
- Alıcı ve satıcıların, piyasa, mal ve fiyatlar konusunda tam bilgi sahibi olmaları.

Bu şartlar altında oluşan fiyat, üreticiler ve tüketiciler açısından veri olarak kabul edilir ve hiçbir firmanın uzun dönemde aşırı kâr elde etme imkânının bulunmadığı varsayılır. Yani üretici ve tüketiciler kararlarını, serbest piyasada oluşan fiyata göre verirler.

Ancak, böyle bir piyasanın varlığına gerçek hayatta rastlamak pek mümkün değildir. Piyasaya girişler, bilgi ve büyük sermaye birikimi ihtiyacı yüzünden çoğu kez kısıtlıdır. Satıcılar çoğu zaman piyasa fiyatını belirleyebilecek bir güce sahip olurlar. Belli bir cins mal, değişik firmalar tarafından çok farklı biçimlerde üretilmektedir ve homojenlik pek söz konusu değildir.

Belirtilen bütün bu nedenlerden dolayı gerçek hayatta daha çok *aksak rekabet piyasalarına* rastlanır. Bu durum, özellikle 1929 Büyük İktisat Buhranı ile birlikte daha iyi anlaşıldı. Buhranın nedeni, toplam talepteki yetersizlikti. Talebin düşmesi üretimin düşmesine, üretimin düşmesi ise işsizliğin artmasına yol açmıştır. Bu şekilde başlayan ekonomik buhran kısa sürede etkisini arttırarak bütün dünyaya yayılmıştır. Bu durum, devletin ekonomik hayata geniş kapsamlı müdahale nedenini oluşturmuştur. Buhran döneminden sonra ekonomide istikrar sağlamak, devletin en önemli görevleri arasında sayılmıştır. Böylece, klasik iktisat anlayışına dayalı olan klasik maliye anlayışı, başka bir deyişle, devletin sadece millî savunma, adalet ve emniyet hizmetlerini finanse etmek için vergi toplaması görüşü terk edilmiştir.

Bunun yerine "fonksiyonel maliye anlayışı" olarak da nitelendirilen ve Büyük Buhran döneminin sonrasında, Abba P. Lerner ile Alvin Hansen tarafından ortaya atılan görüşe göre, devlet vergi, kamu harcaması ve borçlanma gibi mali araçları fonksiyonlarına göre kullanarak işsizlik, yoksulluk, enflasyon ve deflasyon gibi ekonomik sorunların çözümüne çalışmalıdır. (Pehlivan, 2014, s.39-49'dan alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Metinde kullanılan aşağıdaki sözcük ve terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1/O.2.2).

<i>Özel mülkiyet</i>	Devletçe üretilen mal ve hizmetler (kamusal mallar)
<i>Mülkiyet hakkı</i>	Bir üretim sürecinde toplam maliyetlerin üretim tutarına bölünmesi sonucunda bulunan birim çıktının üretim maliyeti (ortalama maliyet)
<i>Kamusal mallar</i>	Üretim miktarının bir birim değişmesi sonucunda toplam maliyetteki değişme miktarı (marjinal maliyet)
<i>Sosyal yardım</i>	Bir toplumu oluşturan bireylerin gelirlerinin artması, dolayısıyla bir bütün olarak sağladıkları yarar ve doyum düzeyinin yükselmesi (toplumsal refah)
<i>Toplumsal refah</i>	Ekonomik ve toplumsal bakımdan güçsüz durumda bulunanlara, herhangi bir karşılık beklemeden yapılan parasal ödemeler, sağlanan mal ya da yardım (sosyal yardım)
<i>Devlet müdahalesi</i>	En uygun (optimum)
<i>Marjinal maliyet</i>	Kamunun olmayan, kişinin elinde bulundurup istediği gibi kullanabildiği taşınır ve taşınmazlarla ilgili mülkiyet (özel mülkiyet)
<i>Ortalama maliyet</i>	Bireyin, bir varlık üzerinde, hukuk düzenince tanınmış, onu kullanmayı, kiralamayı, satabilmeyi içeren saltık egemenliği (mülkiyet hakkı)
<i>Optimum</i>	Devletin, ekonomik etkinlikleri yönlendirmesi ve düzenlemesi (devlet müdahalesi)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız (O.1.2/O.3.1).

1) Aşağıdakilerden hangisi kamusal mal ve hizmetlerden olabilir?

- A) Alışveriş merkezleri
- B) Otoparklar
- C) Sosyal güvenlik hizmetleri (D)
- D) Kafeler
- E) Sinema salonları

2) Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Eğitim ve sağlık hizmetlerinin tamamının özel kesime bırakılması, kuruluş sayısını arttıracığından toplumun tamamının bu hizmetlerden yararlanmasına olanak tanır. (Y)
- B) Erdemli mallar, özel mal kategorisinde olmasına rağmen devlet tarafından da sağlanan mal ve hizmetlerdir. (D)
- C) Erdemsiz mallar, toplumun huzuruna ve sağlığına zarar verecek nitelikteki mallardır. (D)
- D) Devlet erdemsiz malların üretimini yasaklamaktadır. (Y)
- E) Devletin piyasaya müdahalesi ekonomik olarak birtakım olumsuzluklar ortaya çıkarır. (Y)
- F) Bir mala olan talep, üretim miktarının altında ise bu malın tek bir firma tarafından üretilmesi ekonomi açısından uygun bir tercihtir. (D)
- G) Piyasada tam rekabet olması, ekonomide en tercih edilir durumdur. (İ)

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “istikrar sağlamak”, “varsaymak”, “fiyatlandırmak”, “vergi ödemek” ve “himaye etmek” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Doğumumuz bize, ülkemizin vatandaşı olarak, bir dizi hak ve yükümlülük verecek şekilde devlet tarafından kayıt altına alınır. Çoğumuz devlet okullarında öğrenim görürüz. Devletten öğrenim bursu, sağlık desteği alırız. Hepimiz bir şekilde devlete.....riz. Bazılarımız devlet tarafından istihdam ediliriz. (vergi ödemek) (ŞT)

B) Dışsalıklar, bir kısım faaliyetlerin, diğer faaliyetler üzerindeki.....ılmayan etkileri olarak ifade edilebilir. Dışsalıklar, toplum kesimlerinin birbirlerine olan etkilerinin göz önünde bulundurulması suretiyle sınıflandırmaya tabi tutulabilir. (fiyatlandırmak) (AK)

C) Tam kamusal mal ve hizmetlerden milli savunma hizmeti, toplumun tamamını aynı ölçüde.....er. Milli savunma hizmetlerini kişisel talep doğrultusunda üretmek

mümkün değildir. Çünkü; bu hizmetlere herhangi bir kişisel talep doğmaz. (himaye etmek) (OP)

D) IMF 1944 yılında kurulmuştur. Fon'un kuruluş amacı, uluslararası para sisteminin işleyişinde.....tır. Fon'un fonksiyonu ise, dış ödemeler açığı bulunan ülkelere kısa vadeli kredi açmaktır. (istikrar sağlamak) (OP)

E) Dışsalıklar ile kamusal malları temelde ayıran unsur, dışsalıklardan herkesin aynı ölçüde etkilenmemesi ancak kamusal mallardan herkesin aynı ölçüde etkilendiklerinin (yararlandıklarının).....ılmasıdır. (varsaymak) (ŞT)

5. Etkinlik Yazma

Okuduğunuz metinden hareketle tam kamusal mal ve hizmetler, yarı kamusal mal ve hizmetler, erdemli mallar ve erdemsiz malların tanımını yaparak bu kavramlara birer örnek veriniz (Y.1.1/Y.2.2/Y.3.1/Y.3.2).

A) Tam kamusal mal ve hizmetler:

.....

.....

.....

.....

B) Yarı kamusal mal ve hizmetler:

.....

.....

.....

.....

C) Erdemli mallar

.....

.....

.....

.....

D) Erdemsiz mallar

.....

.....

.....

.....

6. Etkinlik: Konuşma (K.1.1/K.1.2/K.2.2)

Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.

A) Ülkenizde insanların yaşam kalitelerini arttıran sosyal hizmet ve yardımlardan örnekler veriniz.

B) Türkiye’de eksikliğini gördüğünüz sosyal hizmet ve yardımlar var mı? Varsa bunların neler olduğunu belirtiniz ve bu hizmet ve yardımların gerçekleştirilebilmesi için neler yapılması gerektiğini ifade ediniz.

Metin Başlığı: Kamu Ekonomik Faaliyetleri Hakkındaki Çeşitli Görüşler

Beceriler: Okuma, yazma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Tartışma, not tutma, anlatım, soru-cevap, güdümlü yazma

İçerik Hedefleri: Klasik liberal görüş, sosyalist görüş, Keynesyen görüş, rasyonel beklentiler görüşü, monetarist görüş, arz yanlı iktisat görüşü ve anayasal iktisat görüşü hakkında bilgi sahibi olma

1. (O.1.4) Alanla ilgili bir metni not alarak okur.
2. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
3. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
4. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
5. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
6. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
7. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
8. (Y.2.1) Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.
9. (Y.3.1) Alanla ilgili bilgilerini, açık ve anlaşılır bir biçimde yazarak ifade eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Kişisel çıkarlar, ekonomik denge, sosyal devlet anlayışı, sosyalist görüş, serbest ticaret, Keynesyen ekonomi, tüketim harcamaları, yatırım harcamaları, toplam arz, kapasite kullanım düzeyi, denk bütçe, rasyonel beklentiler teorisi, Monetarizm, arz yanlı iktisat görüşü, tasarruf, anayasal iktisat görüşü, döviz kurları, bütçe açıkları, borç yükü, para politikası

Hedef Fiiller: Para basmak, kötüye kullanmak

Metne Hazırlık

Ekonomi alanında kapitalist ve sosyalist kavramları hangi anlamları taşıyor olabilirler? Tartışınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma

Aşağıdaki metinde klasik liberal görüş, sosyalist görüş, Keynesyen görüş, rasyonel beklentiler görüşü, monetarist görüş, arz yanlı iktisat görüşü ve anayasal iktisat görüşü ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Metni okurken konu başlıklarını özetleyen notlar tutunuz (O.1.4).

Okuma Metni

Kamu Ekonomik Faaliyetleri Hakkındaki Çeşitli Görüşler

Kamu ekonomik faaliyetlerine ilişkin olarak tarih boyunca birbirine zıt çok değişik görüşler ortaya atılmıştır. Bunlardan en çok tartışılan görüşler ile son zamanlarda öne çıkan bazı önemli görüşler aşağıdaki başlıklar altında özetlenebilir.

A. Klasik-Liberal Görüş

Klasik liberal görüş, serbest piyasa sisteminin üstünlüğünü savunan ve devletin ekonomiye müdahalesine karşı çıkan görüştür. Klasik iktisadi düşünce, Adam Smith'in (1723-1790) 1776 yılında yayımlanan *Milletlerin Zenginliği* adlı eserine dayandırılmaktadır. David Ricardo (1772-1823), R. Malthus (1776-1834), J. B. Say (1767-1832), J. S. Mili (1806-1873) klasik iktisat görüşünü savunan belli başlı bilim adamlarıdır.

Klasik liberal görüş, "laissez faire, laissez passer" (bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler) felsefesine dayanır. Buna göre, ekonomik hayatta düzeni sağlayan ve adeta otomatik olarak işleyen "görünmez el" vardır. Bu görünmez el, fiyat mekanizmasıdır ve devlet, fiyat mekanizmasının işleyişine müdahalede bulunmamalıdır.

Bu görüşe göre, kendi *kişisel çıkarları* peşinde koşan insan, topluma da hizmet etmiş olur. Piyasada arz ve talep kurallarına göre oluşan fiyatın, hem üreticileri hem de tüketicileri tatmin eden bir düzeyde gerçekleştiği kabul edilir. Bu nedenle, devletin ekonomiye müdahalede bulunmasına, kişilerin girişim haklarını kısıtlamasına karşı çıkmıştır.

Bu görüşe göre devletin görevi, toplumda düzeni, iç ve dış güvenliği sağlamaktır. Bunun için devlet mümkün olduğunca az vergi almalı ve az harcamada bulunmalıdır.

Ancak, yirminci yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren ekonomik ve sosyal görüşlerde önemli değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. Klasiklerin, sürekli var olduğunu ileri sürdükleri *ekonomik dengeler* bozulmuştur. Ekonomideki dengesizliklerin giderek artması ve *sosyal devlet anlayışında* meydana gelen gelişmeler, klasik-liberal iktisat görüşünün değişmesine ve devletin ekonomiye müdahalesine neden olmuştur.

B. Sosyalist Görüş

Sosyalist görüş, liberal ekonomik görüşe bir tepki olarak doğmuştur. Bu görüşü savunanlar, liberal ekonomik düzende, insanların toplum çıkarlarına aykırı olarak özel çıkarlar peşinde koştuklarını ve bu suretle bazı insanların, diğer bazı insanları sömürdüğünü ileri sürmüşlerdir. Bu nedenle, sosyalist görüşü benimseyenler, ekonomik faaliyetlerin tamamen devletin güdümünde olmasını savunmuşlardır.

Sosyalist ekonomik düzende, üretim ve değişim araçlarının tamamının devlet kontrolü altına alınması esastır. Bu düzende, özel mülkiyet ve *serbest ticaret* yasaktır.

Sosyalist ekonomik düzen en katı biçimde, eski Sovyetler Birliği'nde uygulanmıştır. Ancak, 1917 yılında Rusya'da kanlı bir darbe ile yönetime gelen sosyalizm, 1980'li yılların sonunda, herhangi bir iç ya da dış müdahale olmaksızın kendiliğinden çökmüştür.

Bu sistemin çöküşüyle birlikte, liberal iktisadi düşünce yeniden önem kazanmaya başlamış ve hemen hemen bütün ülkelerde, kamu ekonomik kesimi hızlı bir küçülme sürecine sokulmuştur.

C. Keynesyen Görüş

John Maynard Keynes (1883-1946) ve onun görüşlerini benimseyenlere dayanan ekonomik görüşlere, Keynes ekonomisi ya da *Keynesyen ekonomi* adı verilir. Keynesyen görüş, klasik iktisat görüşünün aksine, devletin ekonomiye müdahalede bulunmasını savunmaktadır.

1929 Büyük İktisat Buhranı'na kadar geçerli olan klasik anlayışın en önemli özelliği, devletin ekonomiye her türlü müdahalesine karşı olmasıydı. Çünkü klasiklere göre, ekonomide sürekli olarak tam istihdam denge hâli mevcuttur. Oysa 1929 Buhranı, klasiklerin ileri sürdükleri gibi, ekonomide sürekli ve tam istihdam denge hâlinin mevcut

olmadığını göstermiştir. Bu nedenle, Keynes, ekonominin eksik istihdamda dahi denge hâlinde olabileceğini belirtmiştir.

Keynes'e göre, millî gelir ve istihdam düzeyini belirleyen, toplam harcamalardır. Ekonomideki toplam harcamalar, "efektif talep" olarak da nitelendirilir. **Tüketim harcamaları, yatırım harcamaları** ve kamu harcamalarından ibaret olan toplam harcamalardaki yetersizlik, talebin düşmesine neden olarak, üretim ve istihdamın gerilemesine yol açar.

Millî gelir dengesi, toplam talebin **toplam arza** eşit olduğu seviyede gerçekleşir. Bu eşitlik, üretimin **tam kapasite kullanım düzeyinde** gerçekleşmişse, ekonomi tam istihdam durumunda demektir. Eğer *arz-talep dengesi* tam kapasite üretiminin altında sağlanmışsa istihdam azalır, işsizlik artar. Buna karşılık arz-talep dengesi tam kapasite üretimin üzerinde gerçekleşirse, ekonomide enflasyonist baskılar oluşur.

Keynes'e göre, talep yetersizliğinden kaynaklanan eksik istihdamın ve işsizliğin giderilmesi için kamu harcamaları, gerektiğinde *açık bütçe politikası* ile arttırılmalıdır. Buna karşılık, aşırı talebin ortaya çıkması, yani enflasyon durumunda ise, kamu harcamaları kısılmalı ve vergiler arttırılmalıdır.

Keynes, ekonomide istikrarın sağlanması görevini devlete yüklerken, klasiklerin *denk bütçe* görüşlerinin aksine, devletin gerektiğinde açık bütçe politikası uygulamasını, başka bir ifadeyle devletin para basarak ya da borçlanarak harcamada bulunması gerektiğini savunmaktadır.

D. Rasyonel Beklentiler Görüşü

Rasyonel beklentiler teorisi ilk olarak 1961 yılında J. Muth'un "Rasyonel Beklentiler ve Fiyat Hareketleri" adlı çalışmasında ortaya atılmıştır. Bu konu daha sonra, 1970'li yıllarda R. Lucas, T. Sargent ve N. VVallace öncülüğünde diğer bazı iktisatçılar tarafından tekrar gündeme getirilmiştir.

Bu teorinin taraftarlarına göre; devletin vergi, kamu harcamaları ve benzeri diğer politikaları ekonomi üzerinde etkili olamaz. Bunun nedeni, her türlü bilgi ve değerlendirme yeteneğine sahip olduğu varsayılan bireylerin, devletin alacağı kararlara karşı kendi durumlarını derhal ayarlayarak, bu kararları etkisiz hâle getirebileceğidir. Bu yüzden devletin vergi, kamu harcamaları ve diğer ekonomi politikaları önceden belirlenmeli ve sık sık değiştirilmemelidir. Şayet bu politikalarda zorunlu bir değişiklik gerekirse, alınan değişiklik kararları yavaş yavaş yürürlüğe konulmalıdır. Bu bakımdan devlet, sürekli

değişen aktif bir *iktisat politikası* izlemek yerine kuralları koyan ve istikrarı koruyan bir politika izlemelidir.

E. Monetarist Görüş

Monetarizm, Milton Freidman tarafından ortaya atılan görüşlere dayanmaktadır. Bu görüşü savunanlara göre, ekonomide yaşanan istikrarsızlıkların asıl nedeni, hükümetlerin uyguladıkları *keyfi para politikaları*dır. Bu görüşe göre, ekonomideki kriz devresinde, özellikle enflasyonla birlikte durgunluğun da söz konusu olduğu dönemlerde, para arzının kontrolsüz genişlemesi, enflasyon hızını artırır. Bu yüzden, para arzındaki artış millî gelirdeki artış kadar olmalıdır. Millî gelirdeki artış hızından daha yüksek para arzı genişlemesine izin verilmemelidir.

Milton Friedman'ın öncülüğünü yaptığı birçok iktisatçı, 1960'lı yıllardan itibaren ortaya çıkan ekonomik sorunların Keynesyen politikalarla çözülemeyeceğini dile getirmeye başlamışlardır. Bunlara göre, ekonominin krize girdiği dönemlerde, krizden çıkmak için para basılarak kamu harcamalarını arttırmak enflasyon artışına yol açar. Bu nedenle, ekonomiyi krizden kurtarmak için önce enflasyonu durdurmak gerekir. Enflasyonun durdurulmasından sonra ekonominin kendiliğinden canlanma sürecine gireceği ifade edilmektedir.

F. Arz Yanlı İktisat Görüşü

Arz yanlı iktisat görüşünün teorik temelleri, 1974 yılında petrol fiyatlarındaki aşırı yükselmeden kaynaklanan enflasyonun yanında ortaya çıkan ekonomik durgunluğa karşı çözüm arayışlarına dayanmaktadır.

1970'li yıllarda Amerikalı iktisatçı Arthur Laffer, enflasyonun nedenini kamu harcamalarındaki artışa, durgunluğun nedenini ise üretimi ve yatırımları olumsuz etkileyen yüksek vergilere bağlamıştır. Bu nedenle, enflasyonun önlenmesi ve üretimin artırılması için kamu harcamalarının ve vergilerin azaltılması gündeme gelmiştir.

Arz yanlı iktisat görüşü, 1980'de Reagan'ın ABD'de yönetime geldikten sonra uyguladığı ekonomik politikalara temel teşkil etmiştir.

Keynes, ekonominin daha çok talep yanına ağırlık vermiş ve kamu harcamalarının arttırılarak talebin canlandırılması suretiyle üretimin artacağı görüşünü savunmuştur. Buna karşılık, arz yanlı iktisat görüşüne göre, ekonomide canlılığın meydana gelebilmesi için üretime, yani arza önem vermek gerekir. Bunun için devlet, özel sektör üretici birimlerini

olabildiğince teşvik etmelidir. Bu görüşe göre, özel sektörün üretim faaliyetlerini özendirmenin ilk adımı, vergilerin azaltılmasıdır. Arz yanlı iktisatçılar, vergilerin azaltılmasına paralel olarak kamu harcamalarının kısılmasını savunmuşlardır. Şayet kamu harcamaları kısılmaz ise, oluşacak bütçe açıkları enflasyona neden olur.

Arz yanlı iktisat görüşünü savunanlar, vergilerin yükseltilmesi hâlinde, vergi ödemekten kaçınma eğilimlerinin artacağını, kişilerin çalışma istek ve arzularının kırılabileceğini, yatırım ve **tasarrufların** azalacağını belirtmişlerdir. Bunlara göre, üretimin arttırılabilmesi için öncelikle vergi oranlarının düşürülmesi gerekmektedir.

Yüksek oranlı vergilerin, üretim üzerindeki olumsuz etkisi, esasında ilk olarak, 14. asırda İbn-i Haldun tarafından ortaya konulmuştur. İbn-i Haldun'un bu tespiti, ancak 1970'li yıllarda, arz yanlı iktisat görüşünün tartışıldığı sıralarda, ABD'de California Üniversitesi öğretim üyelerinden Arthur Laffer tarafından keşfedilebilmiş ve bir kısım araştırmacıların Haldun ya da Haldun-Laffer eğrisi nitelendirmelerine rağmen, iktisat literatürüne yaygın olarak "Laffer Eğrisi" olarak girmiştir.

Vergilerin yükseltilmesi, vergiden kaçınmayı teşvik ederek, üretimin düşmesine neden olduğundan, buna bağlı olarak, **vergi gelirleri** de düşecektir. Bu nedenle, vergi oranları ile devletin vergi gelirleri arasında ters bir ilişki görülmüştür. (...)

G. Anayasal İktisat Görüşü

Anayasal iktisat, devletin ekonomik faaliyetlere ilişkin müdahale yetkisinin *anayasal hükümlerle* sınırlandırılmasını ifade eder. **Anayasal iktisat görüşüne** göre, başta **vergileme**, borçlanma ve para basmak olmak üzere, **döviz kurları**, **faiz oranları** ve kamu harcamalarında **devlet otoritesi** istediği gibi davranmamalıdır. Bu nedenle, anayasal iktisat, devlete veya onu yöneten siyasal iktidarlara yönelik sınırlamaları ifade eder.

Devlet, çeşitli araçlarla ekonomiye müdahale edebilir. Devletin uygulamaya koyduğu iktisat politikaları üretici ve tüketici davranışları ile birlikte genel ekonomik dengeyi etkiler.

Oysa serbest piyasa sisteminde, devletin toplumsal mal ve hizmetlerin üretimi dışındaki ekonomik faaliyetlere karışmaması; vergileme ve para politikalarının piyasanın işleyişini bozmayacak düzeyde olması gerekir. Anayasal iktisat görüşünü savunanlar, anayasaya devletin iktisadi yetkilerini sınırlayan hükümlerin konulmaması hâlinde, politikacı ve bürokratların yetkilerini kötüye kullanmak suretiyle ekonominin işleyişini bozacağını savunmaktadırlar. Bu nedenle, devletin başta vergi, borçlanma ve para politikaları olmak

üzere, temel iktisat politikalarının ekonominin arz ve talep kurallarına göre işleyişini bozmayacak seviyede anayasal sınırlamalara bağlanması gerekmektedir.

Bu görüşe göre devletin izleyeceği politikaların çok sık ve kolayca değiştirilememesi ekonomik etkinlik açısından büyük önem taşıdığından temel iktisat politikaları anayasa maddeleri ile belirlenmeli ve sınırlandırılmalıdır.

Anayasal iktisat görüşüne göre, devletin çeşitli iktisadi sorunlar karşısındaki davranışlarının ne olacağı hususu, anayasal kurallara bağlanmalıdır. Bu görüşü savunanlara göre, 1970'li yıllardan itibaren ortaya çıkan ekonomik sorunların temelinde, devletin ekonomideki başarısızlığı yatmaktadır. Bunlara göre, ekonomideki önemli sorunlardan enflasyonun, işsizliğin, **bütçe açıklarının** ve **borç yükünün** artış nedeni, devletin ekonomiye müdahalesidir. Bu yüzden, anayasal iktisat yaklaşımı, devletin ekonomiye müdahalesinin anayasal hükümlerle sınırlandırılmasını öngörür.

Devlet için, **para politikası**, **vergi politikası**, gelir dağılımı ve diğer **makroekonomik hedeflere** ilişkin **anayasal düzenlemeler** olmalıdır. Örneğin, vergilerin ve **kamu borçlarının** gayrisafi millî hâsılanın belli bir oranını geçemeyeceği hükmünün anayasada yer alması gibi. Aynı şekilde, kamu harcamalarının aşırı bir biçimde artışını önlemek için denk bütçe ilkesinin anayasal bir hüküm hâline getirilmesi gereği vardır. Keza kamu gelirlerinin amaçları dışında kullanılmalarını önleyecek yasal mekanizmalar geliştirilmelidir.

Anayasal iktisat görüşünün esası, devletin vergileme ve harcama yetkisinin sınırlandırılarak, ekonomide tam bir serbestliğin sağlanmasına dayanmaktadır. Buna göre, siyasi iktidarların ekonomik konulardaki karar alma yetkilerinin sınırsız oluşu doğru değildir. Anayasal iktisatçılar, hükümetlerin ekonomik konulardaki düzenleme yetkisinin mutlaka sınırlandırılmasından yanadır. (Pehlivan, 2014, s.52-58'den alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Okuduğunuz metinde kullanılan aşağıdaki sözcük ve terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1/O.2.2).

Ekonomik denge

Sermayeci düzende kalarak, yurttaşların toplumsal durumlarıyla refahlarıyla ilgilenen ve yurttaşlara belli bir yaşam düzeyi sağlamayı amaç edinen devlet (sosyal devlet)

Sosyal devlet

Ulusal gelir, genel fiyat düzeyi ve istihdamda kısa süreli dönemsel dalgalanmaların giderilmiş, dış

	ödemeler dengesinin sağlanmış olduğu durum (ekonomik denge)
<i>Serbest ticaret</i>	Devletçe kısıtlayıcı önlemlerin bulunmadığı, her türlü müdahalenin ve gümrük duvarının kalkmış olduğu ticaret türü (sosyal devlet)
<i>Tüketim harcamaları</i>	Üretim maliyetlerinin düzeyini belirlemekte kullanılan, bir işletme, firma ya da ülkedeki üretim tutarının en yüksek kapasite üretim düzeyi (kapasite kullanım düzeyi)
<i>Yatırım harcamaları</i>	Bir ekonomide toplam talebi karşılamak üzere var olan mal ve hizmetlerin toplam tutarı (toplam arz)
<i>Toplam arz</i>	Maddi duran varlıkları arttırmak için yapılan harcamalar (yatırım harcamaları)
<i>Kapasite kullanım düzeyi</i>	Bir ülkede ve belirli bir dönemde toplumun gereksinimlerini doğrudan doğruya karşılayan mal ve hizmetlere yapılan parasal harcamaların toplamı (tüketim harcamaları)
<i>Denk bütçe</i>	Döviz arz ve talebine göre oluşan ve bir birim yabancı paranın satın alabileceği ulusal para tutarı (döviz kuru)
<i>Para politikası</i>	Geliri bugünden tüketmeyip gelecekte kullanımı için saklama, arttırım, birikim (tasarruf)
<i>Tasarruf</i>	Merkez Bankasının, para, kredi ve faiz hacmini ve sınırlarını ayarlayarak ekonomik dengeyi sağlama ve sürekli kılma politikası (para politikası)
<i>Döviz kuru</i>	Özel ve tüzel yükümlülük taşıyan hizmetlerin finansmanında, borçlanmanın getirdiği mali yük (borç yükü)
<i>Bütçe açığı</i>	Giderleri gelirlerine eşit olan bütçe (denk bütçe)
<i>Borç yükü</i>	Bütçe giderlerinin bütçe gelirlerini aşması ve hükümetin kamu harcamalarını karşılayamaması (bütçe açığı)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) Klasik-liberal ekonomi, devletin fiyat ()/()/() mekanizmasına müdahalesini kabul etmez. (D)

B) Klasik-liberal iktisat görüşünün değişmesine ()/()/() insanların işsiz kalması ve arzın talebe bağlı olarak düşmesi neden olmuştur. (İ)

- C) Sosyalist görüş, devletin ekonomiye müdahalesi ()/()/() konusunda klasik-liberal görüşün tam tersini savunmaktadır. (D)
- D) Keynesyen görüşe göre talep yetersizliği veya talep fazlalığı gibi durumlarda ortaya çıkacak olumsuzluklarda devlet müdahalede bulunarak ekonomiyi dengede tutmalıdır. (D)
- E) Keynesyen görüş “denk bütçe” noktasında klasik-liberal görüşle paralellil göstermektedir. (Y)
- F) Rasyonel beklentiler görüşüne göre devletin ekonomi alanında alacağı anlık kararlar, bireylerde beklenen etkiyi yapmayacağından başarılı olamamaktadır. Bu yüzden ekonomik kararlarda istikrarlı olunmalı ve süreklilik sağlanmalıdır. (D)
- G) Monetarist görüşe göre hükümetler para politikaları uygulamamalı, ekonomiyi kendi hâline bırakmalıdırlar. (Y)
- H) Arz yanlı iktisat görüşüne göre devlet, yapacağı düzenlemelerle üretimi teşvik etmelidir. (D)
- I) Anayasal iktisat görüşüne göre, ekonomik işleyişin bozulmaması, devletin ekonomiye müdahale yetkisinin yasalarla sınırlandırılmasına bağlıdır. (D)
- İ) Anayasal iktisat görüşü, uygulamaya geçirilememiş bir görüştür. (İ)
- J) İktisadi görüşler arasında en gerçekçi uygulamaları savunan görüş Keynesyen görüştür. (İ)

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “iktisat politikası”, “kişisel çıkar”, “denk bütçe”, “ekonomik denge”, “tüketim harcamaları”, “yatırım harcamaları” ve “sosyalist görüş” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.1).

A) Liberal görüşün kurucusu, Adam Smith'dir. Bu ünlü düşünür, 1776 yılında yayımlamış olduğu “*Milletlerin Servetlerinin Mahiyeti ve Sebepleri Üzerinde Araştırmalar*” adlı eseri ile liberal görüşün temelini atmıştır. A. Smith adı geçen eserinde, her insanın ekonomik faaliyetlerinin amacının.....ı olduğunu ve daima bu amaca ulaşmak için en az gayretle en çok faydayı elde etmeye çalıştığını ortaya koymaya çalışmıştır. (kişisel çıkar) (MK)

B) Borç yönetimi, bir ülkenin ekonomi politikasına yardımcı olarak,.....nın korunması amacıyla, devlet borçlarının miktarında ve bileşiminde değişiklikler yapmak olarak tanımlanabilir. (ekonomik denge) (MK)

C)....., esas olarak Sovyet Rusya’da uygulanmış ve daha sonra bu görüş ve ilkeler, esasa yönelik olmayan birtakım değişikliklerle diğer bazı ülkelerde de kabul görmüştür. Ancak sistemin daha sonra, devletlerin yapılanmalardaki etkisi tamamen ortadan kalkmıştır. (sosyalist görüş) (ŞT)

D) Klasikler, devlet borçlanmasını gelecekteki nesiller üzerinde bir yük olarak görmekte ve bu nedenle karşı çıkmaktadırlar. Diğer yandan ancak, mali gelenekçiler yalnızca altın kural çerçevesinde borçlanmaya izin vermektedir. Buna göre altın kural;.....nın eşit olması ve borçlanmaya sadece.....nın finansmanı için başvurulmasıdır. (tüketim harcamaları/yatırım harcamaları) (MK)

E) Liberal görüş, devlet hizmetlerinin sınırlı olması gerektiğini savunurken kamu harcamalarının da asgari düzeyde tutulmasını,.....ilkesinin de hiçbir zaman göz ardı edilmemesi gerektiğini ortaya koymuştur. (denk bütçe) (ŞT)

F) 1930’larda değişmeye başlayan ekonomik durum ile birlikte istihdamın arttırılması yönündeki talepler,.....na bakışı da değiştirmeye başlamıştır. Bu zamana kadar uygulanan ağırlıklı düşünceye göre, piyasa kendiliğinden tam istihdamı sağlamakta ve bu yolla fiyat istikrarı kendiliğinden oluşmaktadır. (iktisat politikası) (MK)

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılan yerleri “kötüye kullanmak” ve “para basmak” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Klâsik iktisatçılar, genel ekonomik dengeleri bozacağı gerekçesiyle devletin borçlanmasına ve.....sına şiddetle karşı çıkmışlardır. (para basmak) (OP)

B) Vergilemede verimlilik ilkesi günümüzde son derece önemlidir. Şöyle ki, belli bir bütçe yılında vergilerden beklenen tahmini gelir elde edilemediği takdirde, kamu hizmetlerinin aksatılması ya da yapılan kamu hizmetlerinin değişik yollardan, örneğin.....gibi oldukça tehlikeli bir şekilde karşılanması sonucu ortaya çıkar. (para basmak) (OP)

6. Etkinlik: Yazma

[illegible]

2. Ünite: Kamu Harcamaları ve Kamu Gelirleri

Metin Başlığı: Kamu Harcamalarının Tanımı ve Kapsamı

Beceriler: Dinleme, yazma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, anlatım, soru-cevap

İçerik Hedefleri: Kamu harcaması kavramının anlamını kavrama ve kamu harcamalarının kapsamı hakkında bilgi sahibi olma

1. (D.1.1) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu rahatlıkla takip eder.
2. (D.1.3) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu özetleyerek not tutar.
3. (D.2.1) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konularda kullanılan terimleri fark eder.
4. (D.2.2) Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konularda kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
5. (D.2.3) Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konulardaki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
6. (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.
7. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

Hedef Sözcükler: Devlet bütçesi, muafık, kamu gideri, iç ve dış borç, iskonto, bağış

Hedef Fiiller: Kısmen...kısmen de

Metne Hazırlık

“Bağış” kavramı, aklınıza hangi sosyal etkinlikleri getirmektedir? Bağışlar nerelere ve nasıl yapılmaktadır? Anlatınız.

1. Etkinlik: Metni Dinleme

Kamu harcamalarının tanımı ve kapsamı ile ilgili metni dinlerken anlamını bilmediğiniz sözcükleri not ediniz, ayrıca dinlediğiniz konuyu özetleyen notlar tutunuz (D.1.1/D.1.3/D.2.1).

Dinleme Metni

Kamu Harcamalarının Tanımı ve Kapsamı

Kamu harcamaları genel olarak, devletin varlığını sürdürebilmesi ve görevlerini yerine getirebilmesi için yaptığı giderler şeklinde tanımlanabilir.

Dar anlamda kamu harcamaları, **devlet bütçesi** ile yapılan harcamalardır. Buna karşılık geniş anlamda kamu harcaması, devlet bütçesi ile yapılan harcamalara ilave olarak devlet bütçe sistemi dışında yer alan diğer kamu kurum ve kuruluşlarının yaptığı harcamalar ile vergilerde istisna ve **muaflik** uygulaması nedeniyle devletin almaktan vazgeçtiği vergi gelirlerinin toplamından oluşur.

5018 sayılı "Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 3/h maddesine göre "**kamu gideri**, kanunlarına dayanılarak yaptırılan iş, alınan mal ve hizmet bedelleri, *sosyal güvenlik katkı payları*, iç ve **dış borç faizleri**, borçlanma genel giderleri, borçlanma araçlarının **iskontolu satışından** doğan farklar, ekonomik, mali ve sosyal transferler, verilen **bağış** ve yardımlar ile diğer giderleri" kapsar.

Kamu harcamaları, gerek bilimsel çevrelerce gerekse siyasi çevrelerce sürekli tartışma konusu olmuştur. Çünkü kamu harcamalarının asıl finansman kaynağı vergiler olduğundan, devlet ne kadar çok kamu harcaması yaparsa, sonuçta o kadar çok vergi alacak demektir. Vergi, sonuçta bir ekonomideki üretici güçlerin, ürettiği değerlerden devlet tarafından zorla alınan bir paydır. Gelirlerini sürekli olarak arttırma arzusunda olan üretici güçlerin fazla vergi ödemek istememeleri doğaldır. Vergilerin az olması, sonuçta kamu harcamalarının da az olması anlamına gelir. Bu yüzden, devletin fazla vergi almasına karşı çıkan çevreler, doğal olarak kamu harcamalarına da karşı çıkmışlardır.

Ancak, kamu harcamalarına tamamen karşı çıkmak mümkün değildir. Zira toplumun ihtiyaç duyduğu öyle hizmetler vardır ki; bunlar ancak sadece devlet tarafından yerine getirilebilir. Bu nedenle, bazı bilim adamları kamu harcamalarının önemini vurgularken, "kamu harcamaları vardır ve bunlar mutlaka karşılanmalıdır" demişlerdir.

Örneğin, yurt savunması için asker bulundurmak, askerlerin her türlü ihtiyaçlarını karşılamak, toplumda huzur ve güvenliği sağlamak gibi hizmetler ancak devlet tarafından yerine getirilebilir.

Devletin, belirtilen bu ve benzeri diğer kamu hizmetlerini harcama yapmadan yerine getirmesi mümkün değildir. Bu yüzden, devletin harcama yapmasına tamamen karşı

çıkma m  m  n değildir. Ancak, kamu harcamalarının; b  y  kl  ğ  , etkileri ve finansmanı gibi sorunlar, daima tartışma konusu olmuştur.

Kamu harcamaları, *devletin   rg  t yapısına* uygun olarak, kısmen *merkez   devlet teşkilatı* tarafından, kısmen yerel y  netimler tarafından, kısmen de bunların dışında kalan   teki kamu kuruluşlarınınca yapılır.

Kamu harcamalarının en   nemli   zelliği, kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi amacıyla   nceden belirlenmiş olan yasal bir s  re   i  erisinde yapılmasıdır. Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesindeki temel ama   toplum refahını y  kseltmektir. Bu nedenle, kamu harcamalarının   ncelikli amacı, hi   ş  phesiz toplumsal ve yarı toplumsal mal ve hizmetlerin öğretimini sağlamaktır. Ancak, toplumsal refahın y  kseltilmesi i  in sadece toplumsal ve yarı toplumsal mal ve hizmetlerin öğretilmesi yeterli değildir. Toplumsal refahın y  kselmesi i  in toplumda yaşayan bireylerin yoksulluk sınırının   zerinde bir gelire sahip olması gerekir. Bu nedenle devlet bireylerin hayat standardının y  kseltilmesi, onların geleceklerinin g  vence altına alınması amacıyla bazı girişimlerde bulunmak zorunda kalır. Bu girişimler, sonu  ta kamu harcamalarının artması sonucunu doğurur. (Pehlivan, 2014, s.65-66'dan alınmıştır)

2. Etkinlik: S  zc  k Bilgisi

Dinlediğiniz metinde ge  en aşağıdaki terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (D.2.2/D.2.3).

<i>Muaflık</i>	Aslı ve faizi yurt i��inde ulusal para ile ��denen kamu borcu (i�� bor��)
<i>Dış bor��</i>	Bir y��k��ml��l��ğ�� uyma zorunluluğunun, herhangi bir durum, kişi ya da devlet i��in uygulanmaması (muaflık)
<i>�� bor��</i>	Bir kamu ekonomik biriminden başka bir kamu ekonomik birimine, karşılıksız olarak yapılan mali yardım (bağış)
<i>��skonto</i>	Devlet b��t��esine, kamu ya da ��zel kesime, dış ��lkelerden ya da dış kurum ve kuruluşlardan alınan bor�� (dış bor��)
<i>Bağış</i>	Bir varlığın ��zerinde yazılı değerde yapılan fiyat d��ş��r��m�� (işkonto)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, dinlediğiniz metne göre değerlendiriniz (D.1.2). (Öğretici, gerekli gördüğünde metni tekrar okur/dinletir.)

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Vatandaştan alınan vergiler, kamu harcamalarının ()/()/() önemli finansman kaynaklarından. (D)
- B) Vatandaştan alınan vergiler, devletin tek gelir ()/()/() kaynağıdır. (Y)
- C) Devletin aldığı vergilere karşı çıkmak aynı zamanda ()/()/() kamu harcamalarına karşı çıkmaktır. (D)
- D) Kamu harcamaları tek elden yapılır. (Y) ()/()/()
- E) Toplumun refahı, tamamen kamu hizmetlerinin ()/()/() yerine getirilmesine bağlıdır. (Y)
- F) Çalışanlara verilen asgari ücretin miktarı, yoksulluk ()/()/() sınırının üzerinde olmalıdır. (İ)

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “bağış”, “devlet bütçesi” ve “muaflık” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.1).

- A) Bütçe, açıkları parasal ve mali disiplin açısından zararlıdır.....nin sürekli açık vermesi, olağanüstü bir gelir niteliğinde olan borçlanmanın, normal bir gelir gibi algılanmasına neden olmaktadır. (devlet bütçesi) (ŞT)
- B) Dolaysız vergilerin vergi adaletine daha uygun olması yanında, artan oranlı vergi tarifelerinin, ayırma ilkesinin, indirimlerin,.....ve istisnaların uygulanmasına elverişli olması, bu vergileri ekonomik ve sosyal etkileri itibarıyla daha çekici hâle getirmektedir. (muaflık) (AK)
- C) Devletler arası yapılan yardımlar ile ülke içinde devlete yapılan.....ve yardımlar bir çeşit kamu geliri niteliğindedir. (bağış) (MK)

Metin Başlığı: Kamu Gelirlerinin Türleri

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Tartışma, soru-cevap, anlatım

İçerik Hedefleri: Devletin egemenlik hakkını kullanarak elde ettiği gelirlerden vergi, harç, resim, fon gelirleri, şerefiye, parafiskal gelirler, zorunlu borçlanma, para basımı, mali tekeller, para cezaları; devletin egemenlik hakkını kullanmadan elde ettiği gelirlerden de mülk ve teşebbüs gelirleri ve gönüllü borçlanma kavramları hakkında bilgi sahibi olma

1. (O.1.3) Alanla ilgili bir metni, metne ilişkin genel bir fikir edinmek amacıyla göz atarak okur.
2. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
3. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
4. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
5. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
6. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
7. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.
8. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
9. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.
10. (K.2.2) Alanla ilgili konuşmalarında, beden dilini etkili kullanır.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Taşınır, egemenlik hakkı, para basımı, mali tekeller, maliye teorisi, yargı hizmetleri, kamu yatırımları, parafiskal gelirler, Sosyal Güvenlik Kurumu, senyoraaj geliri, gelir kaynakları, tekel ürünler, tarh ve tahsil giderleri, emlak, mülk gelirleri, iç borçlanma, gönüllü borçlanma

Hedef Fiiller: İcra etmek, tatbik etmek, taahhüt etmek

Hedef Dil Yapıları: Mutlak surette

Metne Hazırlık

Gelir elde etme ile ilgili olarak “devletin egemenlik hakkını kullanması” ifadesiyle anlatılmak istenen ne olabilir? Tartışınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma

A) Kamu gelirlerinin türleri hakkında bilgilerin yer aldığı aşağıdaki metne göz atarak bu türleri aşağıda size ayrılan yere sırasıyla yazınız (O.1.3).

.....

.....

.....

.....

.....

B) Metni, türlerle ilgili notlar tutarak tekrar okuyunuz (O.1.2).

Okuma Metni

Kamu Gelirlerinin Türleri

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunun 3/j maddesine göre, kamu geliri kanunlarına dayanılarak toplanan vergi, resim, harç, fon kesintisi, pay veya benzeri gelirler, faiz, zam ve ceza gelirleri, **taşınır** ve taşınmazlardan elde edilen her türlü gelirler ile hizmet karşılığı elde edilen gelirler, borçlanma araçlarının primli satışı suretiyle elde edilen gelirler, sosyal güvenlik primi kesintileri, alınan bağış ve yardımlar ile diğer gelirlerden oluşur.

Kamu gelirlerini, devletin **egemenlik hakkını** kullanarak elde ettiği gelirler ve devletin egemenlik hakkını kullanmaksızın elde ettiği gelirler olmak üzere iki ana başlık altında incelemek mümkündür.

A. Devletin Egemenlik Hakkını Kullanarak Elde Ettiği Gelirler

Devletin egemenlik hakkını kullanarak elde ettiği gelirlerin başında vergi ve benzeri gelirler gelmektedir. Ayrıca zorunlu borçlar, *para basımı*, *mali tekeller*, para cezası uygulamasından sağlanan gelirler de devletin egemenlik hakkını kullanarak elde ettiği gelirler arasında yer alır.

1. Vergiler

Vergi, hiç şüphesiz kamu gelir türlerinin en önemlisi ve başta gelenidir. Devletin vergi yoluyla topladığı gelirlerin toplam kamu gelirleri içerisindeki payı, birçok ülkede %70 ile %90 arasında önemli bir yer işgal etmektedir.

Maliye teorisinde, üzerinde en çok durulan kavram vergidir. En kısa ve genel bir tanımla, “Vergi: Devletin, kamu harcamalarını karşılamak amacıyla toplumu meydana getiren kişi ve kurumlardan, ödeme güçlerine göre, karşılıksız ve zorla aldığı ekonomik değerlerdir.”

Verginin, aşağıda belirtilecek olan diğer kamu gelir türlerinden en önemli farkı; karşılıksız oluşudur. Verginin karşılıksız olması, vergi ödeyenlerin yaptıkları bu ödemeden dolayı devletten, münhasıran kendilerine yönelik bir mal ya da hizmet talebinde bulunamayacaklarını ifade eder. Devletin, vergilerle finanse ederek ürettiği mal ve hizmetlerden, herkes ödediği vergi miktarına göre değil; eşit ölçüde yararlanma hakkına sahiptir. Bu nedenle, vergi tüm kamu hizmetlerinin karşılığı olarak kabul edilebilir.

2. Harçlar

Harç, bazı kamu hizmetlerinden yararlanma karşılığında alınan bir bedeldir. Harçların vergiden farkı, kısmen de olsa, kamu hizmetlerinin bir karşılığı sonucu alınmasıdır. Buna karşılık, vergi, fert ve kurumlardan tamamen karşılıksız olarak alınır.

Ancak, hemen belirtmek gerekir ki, bazı kamu hizmetleri karşılığında alınan harç ile karşılığında harç alınan kamu hizmetinin maliyeti arasında doğrudan bir ilişki kurmak çoğu zaman mümkün değildir. Harç olarak alınan bedeller çoğu kez sunulan kamu hizmetinin maliyetinin çok altındadır. Örneğin, devletin sunduğu *yargı hizmetleri* için ödenen harçlarla, sunulan yargı hizmetlerinin maliyeti arasında büyük bir fark olduğu açık bir gerçektir.

Bir kısım harçların miktarı ise, sunulan kamusal hizmetin maliyetinin çok üzerinde bulunabilir. Örneğin, ülkemizde pasaport harcı olarak alınan tutarlar, pasaport işlemlerinin maliyetinin çok üzerindedir.

Harçları vergilerden ayıran en önemli kriter; harçların kısmen de olsa bir kamu hizmeti karşılığı olarak alınmasıdır. Ancak, bir tek bu farka karşılık harçlarla vergilerin birçok ortak yönü vardır. Bir kere harçlar, mutlak surette bir kamu hizmetinin bedeli, yani fiyatı değildir. Bunun yanında harcı ödemek zorunludur. Çünkü harca tabi olan hizmetler genellikle sadece devlet tarafından yerine getirilmektedir. Mesela, yargı hizmetlerine

ihtiyaç duyan bir kimse, sırf yargı harcını ödememek gayesiyle söz konusu hizmetlerden yararlanmaktan vazgeçemez. Yurt dışına çıkması gereken bir kimsenin pasaport harcını ödememek için pasaport almaktan vazgeçmesi düşünülemez.

Bu yönleriyle harçlar vergilere çok benzetilmektedir. Bu yüzden bazı yazarlar harçların bir vergi türünden başka bir şey olmadığını ileri sürerler.

3. Resim

Resim, herhangi bir kamu hizmetinden yararlanma karşılığında ya da herhangi bir faaliyeti icra etmek için gerekli olan izni almak için ödenen bir bedeldir.

Resim adı altında toplanan kamu gelirleri bazen harca, bazen de vergiye benzemektedir. Resim, ya tamamen karşılıksız olarak alınmakta ya da bir kamu hizmetinden yararlanmanın veya kamu otoritesinin iznine tabi olan bir işi yapma hakkını elde etmenin karşılığı olarak ödenir.

Bu nedenle, resmin, vergi ve harçtan çok farklı olarak, kendine özgü bir özelliği olduğunu söylemek mümkün değildir. Tamamen karşılıksız olarak alınan resim en çok vergiye benzer. Buna karşılık, bir kamu hizmeti karşılığı olarak alınan resmi ise, harca benzetmek mümkündür. Ancak, eskiden resim adı altındaki bazı yükümlülükler, günümüzde, vergi ya da harca dönüştürülmüştür.

4. Fon Gelirleri

Fon kavramı, belirli bir amacı gerçekleştirmek üzere ayrılmış veya belli bir hesapta toplanmış para anlamına gelir. Bu nedenle, fon bir nevi gelir ve gider hesabıdır. Başka bir deyişle fonun, hem gelir hem de gider yönü vardır.

Özel kanunlarla oluşturulmuş çok sayıda ve değişik türde fon vardır. Her bir fon için kanunlarla tahsis edilmiş gelirler mevcuttur. Fon adı altında toplanan kamu gelirleri de vergi benzeri kamu gelirleri türündendir. Fonların sayısı ve türü zaman içerisinde değişmektedir. Fon adı altında toplanan kamu gelirleri, kamu gelirleri içinde önemli bir paya sahiptir.

5. Şerefiye

Şerefiye, *kamu yatırımları* dolayısıyla değeri artan gayrimenkul sahiplerinden alınan bir çeşit vergidir. Örneğin, belediye tarafından bir mahallenin yollarının genişletilmesi ve çevre düzenlemesinin yapılması nedeniyle değeri artan gayrimenkullerin sahiplerinden ek bir vergi talep edilebilir. Şerefiye, zorunlu bir ödeme olması dolayısıyla vergiye benzer.

Ancak, yapılan kamu yatırımları sonucunda gayrimenkul sahipleri değer artışı şeklinde bir fayda sağladıklarından dolayı yapılan zorunlu ödeme harca da benzetilebilir.

Bugün ülkemizde ‘şerefiye’ adı altında bir kamu geliri yoktur. Belediyeler tarafından tahsil edilen “Harcamalara Katılma Payı” şerefiyeden farklı bir kamu geliri türüdür. Harcamalara katılma payı, belediyeler tarafından yapılan yol, su ve kanalizasyon hizmetlerinden yararlanan gayrimenkul sahiplerinden alınan bir bedeldir.

6. Parafiskal Gelirler

‘Benzer’ anlamına gelen para ile ‘mali ya da maliyeye dair’ anlamına gelen fiskal kelimelerinin birleşmesinden oluşan parafiskal deyimini maliye literatüründe birçok yazar tarafından tercüme edilmeksizin kullanılmaktadır. Parafiskal deyiminin anlamı, genellikle "vergi ya da harç benzeri" olarak Türkçede ifade edilmektedir.

Parafiskal gelirler, kamu veya yarı kamu kurumu niteliğindeki ekonomik, sosyal ve mesleki kuruluşların, yaptıkları hizmetler dolayısıyla kendi üyelerinden veya hizmetlerinden yararlananlardan çeşitli adlarla aldıkları paralardır.

Devletin ve yerel yönetimlerin bütçelerinde yer almayan parafiskal gelirler, yetkili kuruluşlarca tahsil edilir. Türkiye’de parafiskal gelirleri tahsil eden kuruluşlara örnek olarak, **Sosyal Güvenlik Kurumu**, Ticaret ve Sanayi Odaları, Bağ-Kur, Barolar ve benzeri kuruluşları göstermek mümkündür. Bütün bu kuruluşlar, üyelerinden ilgili özel kanunlarda öngörülen esaslar dâhilinde prim, aidat vb. adlar altında para toplamaktadırlar. Toplanan paralarla sunulan hizmetler arasında maliyet-fiyat ilişkisi olmadığı gibi, üyelerinin ilgili kuruluşların hizmetlerinden yararlanmak istemeyerek, yükümlülükten kurtulma imkânları da yoktur.

Parafiskal gelirler, ilgili kişilerden zorla alındıklarından, bu özelliklerinden dolayı vergiye benzetilebilir. Ancak, parafiskal gelirleri toplayan kurumlar, üyelerine bazı hizmetler sunar. Bu yönüyle parafiskal gelirler harca benzetilebilir. Bu nedenle, parafiskal gelirleri vergi ve harç benzeri bir kamu gelir türü olarak nitelendirmek mümkündür.

7. Zorunlu Borçlanma

Devlet, kamu otoritesi gücünü kullanarak gerçek ve tüzel kişilerden zorla borç alabilir. Borçlanma zorunlu olduğu takdirde, bu yönüyle vergiye benzetilebilir. Ancak, devlet tarafından bir süre sonra geriye ödenmesi taahhüt edildiğinden bu yönüyle vergiden ayrılır.

8. Para Basımı

Kâğıt para ve madeni para basımı devletin egemenlik hakkını kullanarak elde ettiği önemli bir kamu geliri türüdür. Devletin para basımı suretiyle elde ettiği kamu geliri türü “*senyoraj geliri*” olarak da adlandırılmaktadır. Para basımı yoluyla gelir elde etmek çok kolay olmakla birlikte, aşırı ölçüde para basımı, enflasyona neden olduğundan sakıncası faydasından daha fazladır.

9. Mali Tekeller

Devlet, bir kısım mal ve hizmetlerin üretimini kendi tekeline almak suretiyle **gelir kaynaklarını** arttırabilir. *Tekel ürünlerinden*, özellikle ikame imkânı olmayanların fiyatlarını yüksek tutmak mümkündür. Öte yandan, tekel ürünleri üzerine tatbik edilecek dolaylı bir verginin idari maliyeti oldukça düşüktür. Zira tamamen fiyatın bir parçası hâline getirilmiş ve fiyatla birlikte tahsil edilen vergilerin **tarh ve tahsil giderleri** oldukça düşük olur.

Devlet, tekel ürünlerinden sağlamak istediği geliri, tekel ürünleri üzerine dolaylı bir vergi uygulayarak ya da bu ürünlerin fiyatını yüksek tutarak temin edebilir.

Özelleştirme uygulamalarıyla birlikte mali tekellerin sayısı geçmiş dönemlere oranla önemli ölçüde azalmıştır. Dolayısıyla günümüzde devletin tekel yoluyla elde ettiği gelir fazla bir öneme sahip değildir.

10. Para Cezaları

Para cezalarının tatbikinden maksat, devletin gelir kaynaklarını arttırmak değil, yasalara ve kurallara uyulmasını sağlamaktır. Yasalara aykırı davrananlar için hürriyeti bağlayıcı cezalar yanında para cezaları da tatbik edilebilmektedir. Bir kısım suçlara hürriyeti bağlayıcı cezalardan ziyade para cezası uygulanır. Örneğin trafik kurallarına uymayanlarla vergi mevzuatına aykırı davrananlara daha çok para cezası tatbik edilmektedir.

B. Devletin Egemenlik Hakkını Kullanmadan Elde Ettiği Gelirler

Devletin egemenlik hakkını kullanmadan elde ettiği gelirlerin başında *emlak* ve teşebbüs gelirleri gelmektedir. Öte yandan, devletin gerçek veya tüzel kişilerden gönüllü borçlanması da devletin egemenlik hakkını kullanmadan elde ettiği gelirler arasında yer alır.

1. Mülk ve Teşebbüs Gelirleri

Mülk gelirleri, devlete ait menkul ve gayrimenkul malların satışından, işletilmesinden veya kiraya verilmesinden elde edilen gelirlerdir. Devletin sahip olduğu mülk; genellikle tarım arazisi, ormanlar, maden yatakları ve binalar gibi gayrimenkullerden oluşur.

Söz konusu gayrimenkullerin satışı ve kiralanması yoluyla gelir elde edilebileceği gibi, bunların işletilmesi yoluyla da gelir elde edilebilir.

Öte yandan devlet, kurduğu kamu iktisadi teşebbüsleri vasıtası ile de gelir elde eder. Kamu iktisadi teşebbüsleri hemen her ülkede mevcut olup, devletin ekonomik faaliyetleri genellikle bu kurumlar aracılığı ile yürütülür. Ülkemizde tarım, madencilik, imalat, enerji, ulaştırma, haberleşme, bankacılık ve ticaret alanında faaliyet gösteren çok sayıda kamu iktisadi teşebbüsü vardır.

2. Gönüllü Borçlanma

Devlet, toplumu meydana getiren kişilerde zorla borç alabileceği gibi, gönüllü olarak da borçlanabilir. Günümüzde devletin en çok başvurduğu *iç borçlanma* biçimi *gönüllü borçlanma*dır. Ülkemizde devletin gönüllü borçlanma yoluyla elde ettiği gelirler kamu gelirleri arasında çok önemli bir yere sahiptir. (Pehlivan, 2014, s.87-91'den alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Okuduğunuz metinde kullanılan aşağıdaki sözcük ve terimleri, anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1/O.2.2).

<i>Taşınır</i>	Bir malın ya da hizmetin üretiminden, dağıtım ve pazarlamasına değin aşamalarının birinde, birkaçında ya da tümünde devletin karar birimi olarak oluşturduğu tekel (mali tekel)
<i>Mali tekel</i>	Ortaklık ya da alacaklılık sağlayan, belli bir tutarı temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren, misli nitelikte, dizi olarak çıkarılan, değişleri aynı olan ve koşulları Sermaye Piyasası Kurulunca belirlenen pay senedi, tahvil, hazine bonusu gibi varlıklar (taşınır)
<i>Kamu yatırımı</i>	Kamu hizmeti gören kimi kuruluşların, meslek örgütlerinin ve sosyal güvenlik kuruluşlarının kendilerine yasalarla verilmiş görevleri yaparken karşılaştıkları giderler için bu kurumların üyelerinden ya da bu hizmetlerden yararlananlardan topladıkları kamu geliri türü (parafiskal gelir)

<i>Parafiskal gelir</i>	Ev, arsa, bahçe vb. taşınamayan mal ve mülklerin ortak adı, gayrimenkul (emlak)
<i>Tarh</i>	Devletin maliye politikası araçlarından biri olan, ekonomideki sermaye birikimini artırmak için yaptığı yatırım (kamu yatırımı)
<i>Emlak</i>	Vergi alacağının ilgili yasada gösterilen vergi tabanı üzerinden ve yine yasada belirtilen oranlar uygulanarak vergi dairesince hesaplanıp kesin bir tutar belirlenmesi işlemi (tarh)
<i>Münhasıran</i>	Özellikle (münhasıran)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) Türkiye’de, devletin vergi yoluyla topladığı gelirlerin toplam kamu gelirleri içerisindeki payı, %90’ dır. (İ)	() / () / ()
B) Vatandaşlar, devlete ödedikleri vergilerin karşılığında hizmet talep etme hakkına sahiptirler. (Y)	() / () / ()
C) Türkiye’de en çok harç, pasaport hizmetlerinden alınmaktadır. (Y)	() / () / ()
D) Harçlara, verginin bir türü demek mümkündür. (D)	() / () / ()
E) Resimlerin bazıları vergiye, bazıları da harca benzetilmektedir. (D)	() / () / ()
F) Günümüzde şerefiye adı altında bir kamu geliri bulunmamaktadır. (D)	() / () / ()
G) Fonlar, harç türünde kamu gelirleridir. (Y)	() / () / ()
H) Parafiskal gelirler hem vergi hem de harç özelliği taşıyan gelirlerdir. (D)	() / () / ()
I) Türkiye’de mali tekeller, özelleştirme uygulamaları sonucunda büyük oranda ortadan kaldırılmıştır. (D)	() / () / ()

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “taahhüt etmek”, “icra etmek” ve “tatbik etmek” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

A) Parafiskal gelirler, özel kanunlarla kurulmuş mesleki kuruluşlara bu kuruluşların üyelerinin ödedikleri kayıt ücretleri ve aidatlardan ve diğer ödemelerden oluşmaktadır. Söz konusu odaların faaliyet alanları ile ilgili mesleklerin.....ilmesi için, bu odalara üye olunması gerekmektedir. (icra etmek) (AK)

B) Fayda-maliyet analizi, teorik olarak tüm harcamalar için uygulanabilmekle birlikte, uygulamada esas itibariyle yatırım harcamalarına.....ilmektedir. (tatbik etmek) (OP)

C) Merkezî yönetim tarafından gerçekleştirilen; eğitim, sağlık, savunma, adalet hizmetleri ile ilgili giderlerin ertelenmesinin çeşitli sakıncaları vardır. Yapılmış olan sözleşmeler dolayısıyla, ödenmesi.....ilen giderler de koşulların gerçekleşmiş olması hâlinde zorunlu giderler kapsamına girer. (taahhüt etmek) (AK)

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “kamu yatırımları”, “maliye teorisi”, “taşınır”, “para basımı” ve “mali tekel” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.1).

A).....veya taşınmaz malların sermaye değeri veya geliri üzerine konulan vergiler, belli koşullar altında bir tür geriye doğru yansıma olayı meydana getirerek, sermaye değerinin düşmesine neden olurlar. (taşınır) (MK)

B) Klasik bütçe teorisine göre, kamu harcamalarının ve kamu gelirlerinin gösterildiği devlet bütçesi, her yıl mutlaka denk olmalıdır. Bu görüşü savunanlar devletin borçlanma ve para basımı yoluyla kamu harcamalarını finanse etmesine karşıdırlar. (para basımı) (OP)

C) Devlet, gelir sağlamak amacıyla.....uygulamalarına girişebilir. Özel satış vergilerinin bir şekli olarak kabul edilebilecek bir uygulama olan.....ler, bazı malların üretiminin devlet tekeline alınarak çok yüksek kârlar bırakacak şekilde belirlemek suretiyle uygulanmaktadır. (mali tekel) (AK)

D) Kamu harcamalarının artması, bir sonraki aşama olan harcamaların finansman kaynağını yani kamu gelirlerini oluşturmaktadır. Bu bağlamda kamu harcamaları

özelinde.....nde tartışılan devletin ne yapması gerektiği ya da bir diğer deyişle devletin fonksiyonlarının bilinmesi, kamu harcamalarını doğrudan etkilemektedir. (maliye teorisi) (MK)

E) Ülkemizdeki.....nın önemli bir bölümünü gerçekleştiren kamu iktisadi teşebbüsleri, ülkemizin ekonomik kalkınması bakımından önemli fonksiyonlar görmektedirler. (kamu yatırımları) (AK)

6. Etkinlik: Konuşma

Aşağıdaki soruları, metinden hareketle cevaplayınız (K.1.2/K.2.1/K.2.2).

A) Kamu geliri türü olarak verginin önemini açıklayınız.

B) Türkiye’de kesilen para cezalarına örnekler veriniz.

3. Ünite: Vergi Yüğü, Vergi Harcaması ve Vergi Yansıması

Metin Başlığı: Verginin Tanımı ve Temel Özellikleri

Beceriler: Dinleme, yazma

Yöntem-Teknik: Tartışma, not tutma, anlatım, soru-cevap

Süre: 1 ders saati

İçerik Hedefleri: Verginin temel özelliklerini kavrama

1. (D.1.1) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu rahatlıkla takip eder.
2. (D.1.3) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konuyu özetleyerek not tutar.
3. (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.
4. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Vergilendirme yetkisi, il özel idareleri, ödeme gücü, vergi adaleti, vergi borcu

Metne Hazırlık

“Vergi adaleti” ifadesiyle anlatılmak istenen ne olabilir? Tartışınız.

1. Etkinlik: Metni Dinleme

Verginin tanımı ve özellikleri ile ilgili bilgilerin yer aldığı metni dinlerken verginin özellikleri ile ilgili kısa notlar tutunuz (D.1.1/D.1.3).

Dinleme Metni

Verginin Tanımı ve Temel Özellikleri

Verginin tarihi çok eski dönemlere dayanmaktadır. Verginin gelişimi ve vergi hakkındaki görüş ve düşünceler, çeşitli ülkeler itibarıyla değiştiği gibi, herhangi bir ülkede, çeşitli zaman dilimlerine göre de farklılık göstermiştir.

Bugün vergi kelimesi, en geniş anlamı ile kamu harcamalarının finansmanına katılmak üzere, bireylerin devlete karşılıksız olarak vermiş olduğu ekonomik değerleri ifade eder.

Bütün özelliklerini içerecek bir biçimde vergiyi, “Devletin, kamu harcamalarının finansmanını karşılamak amacıyla toplumu meydana getiren fert ve kurumlardan ödeme güçleri ölçüsünde, karşılıksız olarak ve hukuki zorunluluk altında aldığı ekonomik değerlerdir.” şeklinde tanımlamak mümkündür.

Bu tanımdan hareketle verginin temel özellikleri şu şekilde belirlenebilir:

- Vergi devlet tarafından alınır. Buradaki devlet kavramı, ülkeyi yöneten merkezî devlet örgütü ile birlikte yerel yönetim birimlerini ve *vergileendirme yetkisine* sahip diğer kamu kurum ve kuruluşlarını ifade eder. Örneğin, ülkemizde Maliye Bakanlığı merkezî devlet teşkilatı adına vergileri toplarken; belediyeler, ***il özel idareleri*** ve ***köy idareleri*** yerel yönetim birimleri olarak vergi alma yetkisine sahiptir. Ayrıca Sosyal Güvenlik Kurumuyla, Ticaret ve Sanayi Odaları, Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odaları, Barolar, Mühendis Odaları ve benzeri mesleki kuruluşlar, üyelerinden parafiskal yükümlülükler olarak nitelendirilen vergi benzeri gelirleri toplama yetkisine sahiptirler.

Öte yandan, ülkemizde vergi koyma yetkisi yasama organına aittir. Yasama organının usulüne uygun olarak görüşüp kabul ettiği kanunlarla vergi toplama yetkisi, merkezî hükümet teşkilatının yanında, yerel yönetimlere ve bunların dışında kalan diğer kamu tüzel kişilerine de verilebilmektedir.

- Vergi, kamu harcamalarının finanse etmek için alınır. Vergi alınmasından maksat esas itibariyle kamu harcamalarını karşılamaktır. Dolayısıyla devletin toplayacağı verginin büyüklüğü, kamu harcamalarının büyüklüğü ile aynı oranda olacaktır.

- Vergi, toplumu meydana getiren fert ve kurumlardan ödeme güçleri nispetinde alınır. Buradaki fert tabiri gerçek kişileri, kurum tabiri ise tüzel kişilerle tüzel kişiliği olmayan bazı kuruluşları ifade etmektedir. Verginin fert ve kurumlardan, ayırım gözetmeksizin ***ödeme gücü*** ölçüsünde alınması, *vergi adaletinin* doğal bir sonucudur. Ödeme gücünü temsil eden unsurlar fert ve kurumların gelirleri, servetleri ve harcamalarıdır. Devletin, ödeme gücü yüksek olandan çok; düşük olandan az vergi alması gerekir. Buna göre, ödeme gücü olmayandan ise hiç vergi alınmaması tabiidir.

- Vergi, kişiler için karşılıksız bir ödemedir. Vergi ödeyenler, ödedikleri vergiden dolayı kendileri için devletten herhangi bir şey talep edemezler. Devletin sunmuş olduğu kamu hizmetlerinden herkes ödemiş olduğu vergiye göre değil, eşit ölçüde yararlanır.

- Vergi zorunlu bir ödemedir. Buradaki zorunluluk, hiç kuşkusuz kanunlardan kaynaklanan hukuki bir zorunluluktur. Yürürlükteki yasalardan doğan **vergi borcunu** ödemeyenden, devlet yine yasalarda mevcut yetkileri kullanarak vergiyi zorla alır.

- Vergi, ekonomik bir değerdir. Günümüzde vergi, daha çok para olarak alınmaktadır. Ancak, az da olsa vergi niteliğinde olan bazı bedenî yükümlülüklerden söz etmek mümkündür. Örneğin, ülkemizdeki askerlik görevini bedenî bir vergi olarak nitelendirmek mümkündür. Belli şartları taşıyan herkes, belli bir süre millî savunma hizmetlerine fiilen katılmak zorundadır. Oysa bazı batı ülkelerinde devlet, askerlik hizmetlerini, topladığı vergilerle ücretini ödediği kimseler vasıtasıyla yerine getirmektedir. Söz konusu edilen ülkelerde herkes askerlik hizmetlerine fiilen katılmak zorunda değildir. (Pehlivan, 2014, s.93-94'ten alınmıştır)

2. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, dinlediğiniz metne göre değerlendiriniz (D.1.2).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Vergi devlet tarafından alınan bir kamu geliri türüdür. (D) () / () / ()
- B) Vergi koyma yetkisi, yasama organına aittir. (D) () / () / ()
- C) Devlet kamu harcamaları oranında vergi toplar. (D) () / () / ()
- D) Devletin sunmuş olduğu kamu hizmetlerinden herkes ödemiş olduğu vergiye göre yararlanır. (Y) () / () / ()
- E) Devlet, vergi borcunu ödemeyenleri hapisle cezalandırır. (İ) () / () / ()
- F) Günümüzde vergi sadece para olarak alınmaktadır. (Y) () / () / ()

3. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “vergi borcu”, “vergilendirme yetkisi”, “il özel idareleri”, “ödeme gücü” ve “vergi adaleti” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.1).

A) Vergi, devlet ya da vergilendirme yetkisine sahip kamu kuruluşlarının, kamu harcamalarını karşılamak üzere, gerçek ve tüzel kişilerden, karşılıksız, kesin, egemenlik

hakkına ve kanuna dayalı olarak almış oldukları parasal tutarlardır. (vergilendirme yetkisi) (ŞT)

B) Ülkemizde.....leri, belediyeler ve köyler şeklinde ifade edilen yerel yönetim kuruluşları, kamu hukuku tüzel kişisi niteliğindedirler. (il özel idaresi) (AK)

C) Zamanımızda devletler lüks tüketimin başladığı noktada vergi.....nü başlatmakta ve vergi politikalarını buna göre düzenlemektedirler. (ödeme gücü) (MK)

D) Mali yönetimin etkin bir yapı içerisinde yürütülmesi, gerek yükümlülüklerin aydınlatılması, vergi bilincinin yerleştirilmesi ve gerekse vergi kaybının önlenmesi yönünde yaratacağı olumlu etkiler nedeniyle devletin saygınlığı,.....ve devlet bütçesi yönünden olumlu sonuçlar yaratır. (vergi adaleti) (AK)

E) Para cezalarını almaktaki amaç, gelir sağlamak ya da gelir yaratmak değildir. Ancak kuralları ihlal edenlerden alınan para cezaları ya da.....nu ödemeyenlerden alınan vergi cezaları, her türlü yükümlülüklerin geciktirilmesinden ya da yerine getirilmemesinden doğan cezalar, kamu gelirleri içine alınır. Burada önemli olan, cezaya konu olan eylemlerin azaltılmasıdır. (vergi borcu) (ŞT)

Metin Başlığı: Vergi Yüğü ve Vergi Harcamaları

Beceriler: Dinleme, yazma

Süre: 1 ders saati

Yöntem-Teknik: Not tutma, soru-cevap, anlatım

İçerik Hedefleri: Vergi yüğü kavramı ve vergi harcamaları hakkında bilgi sahibi olma

1. (D.1.1) Dinlediğı/izlediğı alanla ilgili konuyu rahatlıkla takip eder.
2. (D.1.3) Dinlediğı/izlediğı alanla ilgili konuyu özetleyerek not tutar.
3. (D.1.2) Dinlediğı/izlediğı alanla ilgili konunun içeriğini anlar.
4. (D.2.4) Dinlediğı/izlediğı alanla ilgili konulardaki anlamını bilmediğı sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.
5. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
6. (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Vergi yüğü, vergi miktarı, kişisel vergi yüğü, toplam vergi yüğü, net vergi yüğü, gerçek vergi yüğü, vergi harcamaları, vergi sistemi, şeffaflık ilkesi

Hedef Fiiller: Devretmek, yansıtmak

Metne Hazırlık

“Vergi harcaması” kavramı, “devletin bazı kamu hizmetlerini, toplayacağı vergi gelirlerinden harcayarak gerçekleştirmesi yerine, bir kısım vergi gelirlerini almaktan vazgeçmesi” olarak ifade edilmektedir. Bu ifadeden hareketle vergi harcamalarına örnek veriniz.

1. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Aşağıdaki terimlerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten yararlanarak kontrol ediniz ve terimlerin anlamlarını karşılarına yazınız (D.2.4).

Vergi yüğü:

Vergi harcaması:

2. Etkinlik: Metni Dinleme

Dinleyeceğiniz metinde vergi yükü ve vergi harcamaları ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Metni, bu bilgileri kısaca not ederek dinleyiniz (D.1.1/D.1.3).

Dinleme Metni

Vergi Yüğü Kavramı

Verginin karşılıksız bir ödeme oluşu, onun bir yük olarak algılanması sonucunu doğurur. Vergi sadece onu ödemek zorunda olan kişiler üzerinde değil, aynı zamanda toplum açısından da bir yük olarak kabul edilir. Çünkü devlet her yıl gayrisafi millî hasıladan belirli bir miktarı vergi yoluyla özel kesimden kamu kesimine aktarmaktadır. Bunun neticesinde vergi toplum üzerinde de bir yük oluşturmaktadır. Bu nedenle, **vergi yükü** kavramına ilişkin olarak kişisel vergi yükünden ve toplam vergi yükünden söz edilebilir.

Vergi tek taraflı ve karşılıksız bir ödeme olmakla birlikte, sonuçta kamu hizmeti olarak tekrar topluma geri dönmektedir. Kamu hizmetlerinden herkes eşit ölçüde yararlanma hakkına sahiptir. Bu nedenle, vergi ödeyenlerin yararlandıkları kamu hizmetlerinin maliyetlerini dikkate aldığımızda ve bunu kişilerin ödedikleri *vergi miktarı*ndan düşüğümüzde, net vergi yükünden söz edilir.

Öte yandan, yükümlüler, ödedikleri vergiyi çoğu zaman fırsatını buldukça başkalarına devrederler, yani yansıtırlar. Bu durumda yansıtılan vergi miktarı ödenen vergi miktarından düşüldüğünde, karşımıza gerçek vergi yükü çıkmaktadır.

Şu hâlde, vergi yüküne ilişkin kavramları *kişisel vergi yükü*, *toplam vergi yükü*, *net vergi yükü* ve *gerçek vergi yükü* şeklinde ele alıp sıralamak mümkündür. (Pehlivan, 2014, s.160'dan alınmıştır)

Vergi Harcamaları

Vergi harcamaları, devletin bazı ekonomik ve sosyal amaçlarını gerçekleştirmek için **vergi sistemindeki** istisna, muafiyet, indirim ve benzeri uygulamalarla almaktan vazgeçtiği kamu gelirlerini ifade eder. Bu nedenle, vergi harcamalarını kısaca devletin almaktan vazgeçtiği kamu gelirleri olarak da tanımlamak mümkündür. Devlet, bazı kamu hizmetlerini, toplayacağı vergi gelirlerinden harcama yapmak suretiyle gerçekleştirmek yerine, bir kısım

vergi gelirlerini almaktan vazgeçerek de gerçekleştirebilir. Örneğin, devlet ekonomik büyümeyi teşvik amacıyla yatırım harcamalarının vergiden indirimine izin verebilir. Özürlüleri korumak için onların kazançlarını vergiden istisna edebilir. Bu açıdan bakıldığında, vergi harcamaları, bir nevi kamu harcamasıdır. Bu yüzden, devletin vergi sistemindeki muafiyet, istisna, indirim ve benzeri yollardan almaktan vazgeçtiği gelirlerinin toplamının “*şeffaflık ilkesi*” gereği bütçede gösterilmesi gerekir. (Pehlivan, 2014, s.164’ten alınmıştır)

3. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, dinlediğiniz metne göre değerlendiriniz (D.1.2)

	Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz
A) Vergi hem özel kesim hem de kamu kesimi için bir yük olarak kabul edilmektedir. (D)	() / () / ()
B) Net vergi yükü, ödenen vergi miktarından kamu hizmetlerinin maliyetleri düşüldüğünde elde edilmektedir. (D)	() / () / ()
C) Vergiler, devredilemez nitelikteki kamu gelirleridir. (Y)	() / () / ()
D) Devletin vergi gelirlerinden harcama yapmak yerine zaman zaman almaktan vazgeçtiği vergiler de kamu hizmeti olarak değerlendirilebilir. (D)	() / () / ()
E) Devlet, en büyük vergi harcamalarını yaşlılar için yapmaktadır. (İ)	() / () / ()

4. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “yansıtmak”, “devretmek” ve “vergi yükü” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.1/Y.1.2).

- A) Yansıma kıstasına göre, şayet bir vergi kolay yansıtılabiliyorsa, yani vergiyi ödeyen kimse bunu başkalarına.....ebiliyorsa, bu tür vergilere dolaylı vergi adı verilir. (devretmek) (OP)
- B) Toplumun, kamu giderlerinin karşılanabilmesi bakımından vergiye dayanma gücünün sınırlarını ifade eden vergi kapasitesi, teorik olarak mükelleflerin kendileri ve ailelerinin

yaşamlarını sürdürmeye yetecek finansal gücün üzerindeki kısmı.....tadır.
(yansıtmak) (AK)

C) Kamu hizmetlerinin başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için devlet, vergilendirme yetkisini belirli ölçüler dâhilinde diğer kamu kuruluşlarına.....ebilir.
(devretmek) (AK)

D).....nın adaletli bir şekilde dağıtılmasını amaçlayan bir vergi sisteminde; bütün mükelleflerin tam olarak kavranması, kayıt dışılığın önlenmesi, kimden ne kadar vergi alınacağını, bireylerin kişisel ve mali durumlarına göre ölçüsünün ne olacağını belirlenmesi, büyük önem taşır. (vergi yükü) (AK)

Metin Başlığı: Verginin Yansıması

Beceriler: Okuma, yazma, konuşma

Süre: 2 ders saati

Yöntem-Teknik: Soru-cevap, anlatım, güdümlü konuşma

İçerik Hedefleri: Yansıma şekillerinden ileriye doğru yansıma, geriye doğru yansıma, kanuni ve fiili yansıma, sınırlı yansıma-sınırsız yansıma, mutlak yansıma-diferansiyel yansıma ve biçimsel yansıma ile efektif yansıma kavramları hakkında bilgi sahibi olma

1. (O.1.3) Alanla ilgili bir metni, metne ilişkin genel bir fikir edinmek amacıyla göz atarak okur.
2. (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.
3. (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.
4. (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.
5. (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.
6. (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.
7. (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır.
8. (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.
9. (K.2.1) Alanla ilgili terimleri doğru telaffuz eder.

Hedef Sözcük ve Sözcük Grupları: Verginin yansıması, ileriye doğru yansıma, geriye doğru yansıma, çapraz yansıma, talep elastikiyeti, lüks tüketim maddeleri, talep esnekliği, katma değer vergisi, mükellef, gayrimenkul sermaye iradı, gelir vergisi, sınırlı yansıma, sınırsız yansıma, harcama vergileri, mutlak yansıma, diferansiyel yansıma, biçimsel yansıma, efektif yansıma

Hedef Fiiller: Yüklenmek, vergi koymak

Metne Hazırlık

“Yansıma” sözcüğü gündelik hayatta ne anlama gelmektedir? Sizce verginin yansıması ifadesiyle anlatılmak istenen nedir? Anlatınız.

1. Etkinlik: Metni Okuma

A) Verginin yansıması türleri hakkında bilgilerin yer aldığı aşağıdaki metne göz atarak bu türleri size ayrılan yere sırasıyla yazınız (O.1.3).

.....

.....

.....

.....

.....

B) Metni, yansıma şekilleriyle ilgili detaylı bilgileri tarayarak tekrar okuyunuz (O.1.2).

Okuma Metni

Verginin Yansıması

Verginin yansıması, üzerine vergi borcu düşen bir kişinin ödediği vergiyi, kısmen veya tamamen başkasına devretmesidir.

Yansıma Şekilleri

1. İleriye Doğru Yansıma

Yansıma, öncelikle ödemiş olduğu vergiyi yansıtmak isteyen kişinin piyasada satıcı ya da alıcı olarak bulunması durumuna göre değişir. Mal ve hizmet satışında bulunan kimselerin ödemiş oldukları vergiyi kendilerinden mal ve hizmet talep eden kimselere doğru devretmeyi başarmaları hâlinde *ileriye doğru yansıma* olayından söz edilir.

Verginin kısmen ya da tamamen ileriye doğru yansıtılması, üretici ya da mal ve hizmet satışını yapan kimselerin ödemiş oldukları vergiyi, mal ve hizmetin satış fiyatına ekleyerek alıcıya devretmesi şeklinde gerçekleşir.

2. Geriye Doğru Yansıma

İleriye doğru yansıma, verginin, üreticilerden tüketicilere ya da satıcılardan alıcılara doğru devredilmesidir. Buna karşılık, verginin, alıcılardan satıcılara doğru yansıtılması hâlinde

ise, *geriye doğru yansıma* biçimi ortaya çıkar. Alıcılar, satın almak istedikleri mal ve hizmetlerin fiyatını aşağıya çekerek, mal veya hizmet üzerindeki verginin satıcılar üzerinde kalmasını sağlayabilirler. Ancak, hemen belirtmek gerekir ki; geriye doğru yansımayı başarmak, ileriye doğru yansımadan çok daha güçtür.

3. Çapraz Yansıma

Çapraz yansıma, herhangi bir mal ya da hizmet üzerine konulan bir verginin, başka mal ya da hizmetin fiyatının arttırılması suretiyle yansıtılmasıdır. Verginin ileriye doğru yansıtılması esas itibariyle talep şartlarına bağlı bulunmaktadır. Örneğin, *talep elastikiyeti* düşük olan temel gıda maddeleri ve tek el ürünleri gibi malların üzerine konulan bir vergi kolaylıkla fiyata eklenerek alıcılara, yani ileriye doğru devredilir. Buna karşılık, talebi esnek olan malların üzerine konulan bir verginin ileriye doğru yansıtılması pek kolay olmaz. Zira vergi dolayısıyla fiyatı yükselen mala karşı olan talep azalır. Bu yüzden, ileriye doğru yansıma bazen vergi konusu malların fiyatının yükseltilmesi ile değil de başka malların fiyatının yükseltilmesi ile gerçekleştirilir ki, buna çapraz yansıma adı verilir.

Lüks tüketim maddeleri ile *zaruri ihtiyaç maddelerini* birlikte satan bir işletme, lüks malların üzerine konulan vergiyi, söz konusu lüks malların fiyatını yükseltmek suretiyle alıcılara devredemeyeceğini anladığında, bu suretle yüklendiği vergiyi, *talep esnekliği* düşük olan zaruri ihtiyaç mallarının fiyatına ekleyerek ileriye doğru yansıtmayı deneyebilir. İşte, bu şekilde gerçekleşen yansımaya çapraz yansıma adı verilmektedir.

4. Kanuni ve Fiili Yansıma

Kanuni yansıma, yansımanın **kanun koyucunun** iradesine uygun olarak gerçekleştirilmesidir. Fiili yansıma ise, yansımanın kanunda açıkça öngörülme-yen bir biçimde gerçekleşmesidir.

Kanun koyucu, vergilerle ilgili düzenlemeleri yaparken, verginin yükümlüler tarafından başkalarına devrini öngörmüş olabilir. Bunun sonucu olarak gerçekleştirilen yansımaya kanuni yansıma adı verilir. Bu tür bir yansıma daha çok harcamalar üzerinden alınan vergilerde görülür. Örneğin, hâlen ülkemizde uygulanmakta olan Katma Değer Vergisi Kanunu, bu verginin mal ve hizmet satışını yapan kişiler tarafından, satışı yapılan mal ve hizmetlerin fiyatına eklenerek alıcılara devredilmesini öngörmektedir.

Katma Değer Vergisi Kanunu'nda verginin kanuni **mükellefi**, mal ya da hizmet satışında bulunan gerçek ya da tüzel kişilerdir. Oysa bu vergiyi son olarak yüklenenler mal ve hizmetin nihai tüketicileri olmaktadır. Bu durumda, **katma değer vergisinde** mal ve hizmet

satışını yapanlar kanuni yükümlü olarak nitelendirilirken, tüketiciler vergi taşıyıcısı ya da verginin yüklenicisi olarak nitelendirilmektedir.

Fiili yansıma, kanunların yasakladığı yansıma demek değildir. Bazı hâllerde, kanun koyucu açık bir şekilde öngörmediği hâlde, yasal yükümlü tarafından ödenmiş olan bir vergi, çeşitli yollardan başkalarına devredilebilmektedir. Bu suretle oluşan yansımaya da fiili yansıma adı verilmektedir.

Örneğin, bir apartman dairesinden elde ettiği *gayrimenkul sermaye iradı* dolayısıyla **gelir vergisi** ödeyen bir yükümlü, ödemiş olduğu bu vergiyi, kirayı yükseltmek suretiyle kiracının üzerine devretmek, başka bir deyişle yansıtmak isteyecektir. Bunun başarılması hâlinde, ortaya çıkan yansıma, kanunda açık bir şekilde öngörülmediği için fiili yansıma olarak nitelendirilir.

5. Sınırlı Yansıma - Sınırsız Yansıma (Verginin Yayılması)

Sınırlı yansıma, verginin belli yönde ve belirli kişiler üzerine yansıtılmasını ifade eder. *Sınırsız yansıma* veya verginin yayılması ise, verginin ekonominin tüm kesimlerine dağılması anlamına gelir.

Bazıları verginin sonuçta tüketiciler üzerine yansıtıldığını savunmuşlardır. Örneğin, başta Katma Değer Vergisi olmak üzere sayıları giderek artan çeşitli **harcama vergileri** tüketiciler üzerine yansıtılmaktadır. Hatta gelir üzerinden alınan vergilerin bile sonuçta tüketiciler üzerine yansıtıldığını söylemek mümkündür. Zira gelir vergisini ödeyenler, tüketicilere sundukları mal ve hizmetlere ilişkin fiyatların belirlenmesinde kendilerine yüklenen vergi borcunu bir maliyet unsuru olarak dikkate alıp, mal ve hizmetlerin satış fiyatına ekleyebilirler.

Ancak bazı vergiler vardır ki; bunların yansıtılması gerçekten zordur. Örneğin, *bağış* veya miras dolayısıyla mal edinen bir kişinin, bu şekilde elde ettiği mala ilişkin ödemek zorunda olduğu vergiyi, söz konusu malı satmadan başkasına yansıtması mümkün değildir.

Buna karşılık bazıları, yansımanın sınırsız olduğunu savunarak, yansıma olayını, durgun suya atılan bir taşın merkezden kenara doğru giderek yayılan ve sonunda kaybolan dalgacıklara benzetmişlerdir. Buna göre; ilk olarak bir kişiden alınan vergi, daha sonra çok sayıda kişi arasında sınırsız bir şekilde yansıtılarak, en sonunda bütün ekonomiye yayılıp ortadan kaybolur. Bazı yazarlar ise vergiyi bileşik kaplardaki suyun dağılım biçimine benzetmişlerdir. Buna göre, bileşik kaplardaki suyun azaltılması veya artırılması hâlinde,

suyun hareketinin bütün kapları etkilediği gibi vergi de ekonominin bütün kesimlerine sınırsız bir şekilde dağılır.

Sınırsız yansıma ya da verginin yayılması teorisi, piyasa mekanizması içerisinde herkesin hem alıcı hem satıcı olduğu ve alım-satım ilişkileri ile yüklenilen verginin, yine bu ilişkilerle kolaylıkla başkalarına devredilebileceği varsayımına dayanmaktadır.

Günümüzde sınırsız yansıma teorisini aynen benimsemek mümkün değildir. Her ne kadar tüm vergilerin az ya da çok yansıma kabiliyeti varsa da bunun sınırsız olarak gerçekleşmesi ve sonuçta verginin tüm ekonomi içinde hissedilmeyecek kısımlar hâlinde yayılması görüşünün kabul edilmesi mümkün değildir.

6. Verginin Yerleşmesi

Verginin yerleşmesi, ödenen veya yansıtılan bir verginin, herhangi bir kişi ya da kesim üzerinde kalmasıdır. Verginin üzerine yerleştiği kişi, *vergi taşıyıcısı* ya da *yüklenicisi* olarak da nitelendirilir.

7. Mutlak Yansıma - Diferansiyel Yansıma

Mutlak yansıma, herhangi bir verginin oranındaki artışın gelir dağılımı üzerindeki etkisidir. Yürürlükte bulunan mevcut vergilerden herhangi birinin oranında ya da miktarında yapılan artışın, bu vergiyi ödemek zorunda olanların gelirlerini azaltarak, toplumun gelir dağılımını değiştireceği kuşkusuzdur. Vergilerdeki artış dolayısıyla gelir dağılımında meydana gelen değişme, verginin mutlak yansıması olarak nitelendirilmektedir.

Buna karşılık, *diferansiyel yansıma* ise, kamu harcamaları sabit kalmak kaydıyla, yürürlükte bulunan herhangi bir verginin kaldırılarak yerine başka bir verginin konulması suretiyle gelir dağılımında meydana gelen değişmedir. Kaldırılan verginin mükelleflerinin gelirleri artarken, yeni getirilen verginin mükelleflerinin gelirleri, ödeyecekleri vergi dolayısıyla azalır. Bunun sonucunda da gelir dağılımının değişeceği kuşkusuzdur. Herhangi bir verginin kaldırılıp, yerine başka bir verginin konulması suretiyle toplumdaki gelir dağılımının değişmesi diferansiyel yansıma olarak nitelendirilmektedir.

8. Biçimsel Yansıma - Efektif (Gerçek) Yansıma

Biçimsel yansıma, verginin görünüşte yansımasıdır. Vergi görünüşte herhangi bir kişi ya da ekonomik kesim üzerine yansımış gözükabilir. Ancak, bu vergiyi nihai olarak taşıyacak olan birey ya da kesim farklı olabilir. Bu durumda vergiyi en son taşıyacak kişi ya da

kesim üzerine yansıtılması *efektif* (ya da gerçek) *yansıma* olarak nitelendirilir. Buna göre, gerçek yansıma, verginin, onu taşımak zorunda olan kişi ya da kesime yansıtılmasıdır.

Örneğin, sahibi bulunduğu bir iş yerinin kira gelirleri üzerine konulan vergiyi, iş yeri sahibinin, kiracısına yansıtması mümkündür. Öte yandan, iş yerindeki kiracı kendisine yansıyan vergiyi, faaliyet gösterdiği iş yerinde, satışını yaptığı malların fiyatına eklemek suretiyle tüketicilere yansıtabilir. Bu durumda; verginin, iş yerinde faaliyet gösteren kiracıya yansıtılması biçimsel yansıma, buna karşılık kiracının bu vergiyi sattığı malların fiyatına ekleyerek tüketicilere yansıtması ise efektif yansıma olarak nitelendirilir. (Pehlivan, 2014, s.164-167'den alınmıştır)

2. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Metinde kullanılan aşağıdaki sözcük ve terimleri anlamlarıyla uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.1).

Talep esnekliği

Mal ya da hizmetlerin üretim sürecinin her aşamasında ortaya çıkan katma değer üzerinden alınan, nesnel ve birikimli olmayan bir gider vergisi (katma değer vergisi)

Katma değer vergisi

Bir ürün veya hizmete olan talebin fiyat ve benzeri diğer faktörlerdeki değişime bağlı olarak artma veya azalma oranı (talep esnekliği)

Gelir vergisi

Esnek (elastik)

Elastik

Gerçek kişilerin belirli bir dönem içinde elde ettikleri kazanç ve gelirlerin net tutarı üzerinden, yükümlünün kişisel ve ailesel durumuna göre, değişen oranda alınan dolaysız vergi (gelir vergisi)

3. Etkinlik: Sözcük Bilgisi

Eş veya yakın anlamlı olan aşağıdaki sözcükleri birbirleriyle uygun bir şekilde eşleştiriniz (O.2.2).

mükellef

gider vergisi

harcama vergisi

taşınmaz geliri

gayrimenkul sermaye iradı

yükümlü

4. Etkinlik: Metni Anlama

Aşağıdaki bilgileri, metne göre değerlendiriniz (O.1.2/O.3.1).

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

- A) Satıcının vergiyi, alıcıya devrettiği yani ücrete ekleyerek yansıttığı durumlar ileriye doğru yansıma olarak ifade edilir. (D) ()/()/()
- B) Geriye doğru yansıma, alıcının vergiyi satıcıya yüklemesini ifade etmektedir ve böyle bir yansıma şekli mümkün değildir. (Y) ()/()/()
- C) Çapraz yansıma sadece lüks tüketim mallarının fiyatlarının yükseltilmesiyle gerçekleşir. (Y) ()/()/()
- D) Fiili yansıma, kanunların yasakladığı yansımadır. (Y) ()/()/()
- E) Sınırlı yansıma ve sınırsız yansıma kavramları, verginin yayıldığı kesimlerin kapsamına göre şekillenmektedir. (D) ()/()/()
- F) Mutlak yansıma ve diferansiyel yansıma kavramları, vergilerin arttırılması ya da azaltılması yoluyla gelir dağılımında meydana gelen değişimi ifade etmektedir. (D) ()/()/()
- G) Biçimsel yansıma ve efektif yansıma kavramları, vergilerin yansıtılmasında en sık karşılaşılan durumlardır. (İ) ()/()/()

5. Etkinlik: Yazma

Aşağıdaki metinlerde boş bırakılmış yerleri “vergi koymak” ve “yüklenmek” ifadelerinden uygun olanıyla tamamlayınız (Y.1.2).

- A) Vergilendirmede normal olan mükelleflerin, yasalarla kendilerine.....mış olan mali görevleri zamanında ve tam olarak yerine getirmeleridir. (yüklenmek) (AK)
- B) Devletin egemenlik yetkisine dayanarak.....ması ve alması, geniş anlamda vergi düzenini kurması ve uygulaması, vergi suçlarının engellenmesi bakımından bazı koruyucu düzenlemelere girmesini zorunlu kılmıştır. (vergi koymak) (AK)

6. Etkinlik: Konuşma

Aşağıdaki soruları, okuduğunuz metinden hareketle cevaplayınız (K.1.1/K.1.2/K.2.1).

- A) Vergi yansıması kavramını açıklayınız.

B) İleriye doğru yansıma, geriye doğru yansıma ve çapraz yansıma kavramları arasındaki fark ya da benzerlikleri örneklerle açıklayınız.

C) Sınırlı yansıma ve sınırsız yansıma kavramları arasındaki farkı örneklerle açıklayınız.

KONU ALANI DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Soru: Kazanım (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) Kamu ekonomisinin finansal temeli, devlet bütçesine ()/()/() dayanmaktadır. (D)

B) Devlet bütçesinin oluşturulmasında halkın istek ve ()/()/() ihtiyaçları dikkate alınır.

C) Maliye ile finans kavramları aynı anlam ve ()/()/() fonksiyona sahiptirler. (Y)

D) Türkiye, Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte kamu ()/()/() ekonomisine yönelik ciddi ilerlemeler kaydetmiştir. (İ)

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu, aşağıdaki metne göre değerlendiriniz.

(...) Kamu ekonomisinin ihtiyaçların karşılanması bakımından fonksiyonu, piyasadan daha çok bütçe çerçevesinde gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca, kamu mal ve hizmetlerinin oransal değer ve önemleri, siyasi süreç içerisinde belirlenmekte olup, söz konusu mal ve hizmetlerin öncelik dereceleri bütçede görülmektedir. Piyasanın, paranın satın alma gücüne bağlı olarak şekillenmesine karşın kamu ekonomisi, toplumu oluşturan her bireyin siyasi tercihinine bağlı olarak ortaya çıkan ve toplum isteği hâline dönüşen isteklere bağlı olarak şekillenmektedir. Topluma götürülecek hizmetler ile gerektirdiği harcamaların gerçekleştirilmesi ve bu bakımdan gerekli finansmanın sağlanması yanında çeşitli sosyo-ekonomik fonksiyonların yerine getirilmesi maliyenin önemini daha da arttırmıştır. Maliye, kavram olarak finans ile aynı nitelikte olmakla birlikte, amaçları ve uygulamada kazandığı anlam itibarıyla farklı kullanıma sahiptir. Finans kelimesi; Fransızca, İngilizce, Almanca ve İtalyanca'da birbirlerine benzer şekillerde yazılmakta ve okunmaktadır. Latince "fini " kelimesi; borçlunun alacaklıya borcunu ödemesi gibi hukuki bir işlemin sonucunu belirtmektedir. Geniş anlamda finans, yalnızca para ödenmesi değil, alınması ve alınan paranın korunmasını ve iyi kullanılmasını ifade etmektedir. Maliye kelimesi ise dilimize Tanzimattan önceki yıllarda girmiş olup, kelimenin kökü "mal" teriminden kaynaklanmaktadır. 1837 yılında Maliye Bakanlığı'nın kurulması sonucu, maliye kavramı dilimizde yerleşmiş ve yayılmıştır. Bu kavram, genel olarak toplumsal hizmetlerin yerine getirilmesi ve bunların gerektirdiği giderlerin karşılanması ile ilgilidir. Maliye, ekonomik

koşullara, ve düşünce biçimine göre değişime uğramış ve "maliye" kavramına verilen anlam, temelde aynı kalmakla birlikte daha geniş kapsamlı bir hâle gelmiştir. (...) (AK)

2. Soru: Kazanım (O.2.1) Alanla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.

(...) Toplumsal açıdan önem taşıyan belirli mallar ve hizmetler, eğer devlet tarafından üretilmezler ise, başka türlü üretilmeyecek niteliktedirler. Bu mal ve hizmetlere.....denilmekte olup, söz konusu mallar fiyatlandırılmazlar ve bu nedenle pazarlanamazlar. Küçük kısımlar hâlinde bölünemeyen ve talebi belli olmayan bu mal ve hizmetler, toplumu oluşturan bireylerin tamamını ilgilendirmektedirler. Kamu harcamaları suretiyle gerçekleştirilen ya da kamu politikası olarak belirlenen veya sınıflandırılan politikalar aracılığıyla sağlanan mal ya da hizmetlerdir. Toplumsal nitelikteki ihtiyaçları karşılamaya yönelik, faydaları toplum bireyleri arasında bölünemeyen ve faydasından o ülke içindeki hiç kimsenin yoksun bırakılamadığı ve ilgili kararların siyasi süreç içerisinde verildiği mal ve hizmetlerdir. (...) (AK)

Yukarıdaki metinde boş bırakılan yere, aşağıdaki kavramlardan hangisi getirilmelidir?

- A) Özel mallar
- B) Dayanıklı mallar
- C) Dayanıksız mallar
- D) Kamusal mallar (D)
- E) Lüks mallar

3. Soru: Kazanım (O.2.2) Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanına giren sözcük ve sözcük gruplarını anlar.

(...) Liberal görüşün ortaya konmasından sonra, tarafsız devlet anlayışı, devletlerin yönetim şekillerinde uzun süre etkili olmuştur. Tüm dünyayı etkisi altına alan 1929 iktisadi buhranı ile birlikte, gelişmiş ülkelerin çoğunda yüksek oranlı işsizliğin orta çıkması, klasik iktisadi sisteme olan güveni derinden sarsarak, o zamana kadar iktisat biliminde yerleşmiş temel inançların sorgulanmasına yol açmıştır. Keynesyen kamu maliyesi görüşü, 1929 buhranı sonrasında John Maynard Keynes'in genel teorisi çerçevesinde oluşturulmuş fikirler bütünüdür. Keynes'in yazdığı ve devamında birçok iktisatçıya ilham kaynağı olmuş

“Genel Teori” adlı eserde devletin ekonomiyi yönlendirme gücünün önemi üzerinde durulmuştur. (...) (ŞT)

Aşağıdakiler kavramlardan hangisinin yakın anlamlısı, metinde kullanılmaktadır.

- A) Ekonomik çöküş
- B) Ekonomik ilerleme
- C) Ekonomik bunalım (D)
- D) Ekonomik kalkınma
- E) Ekonomik gerileme

4. Soru: Kazanım (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.

(...) Toplumsal malların aksine; özel malların faydaları toplum bireyleri arasında bölünebilmektedir. İktisadi unsurdan yararlanabilmek için, bedelinin ödenmesi gerekir. Başka bir deyişle, özel malların faydası bireysel nitelikte olduğundan, faydasından yoksun kalınabilir. Piyasa konusu olan ve bireysel ihtiyaçları karşılamaya yönelik bu malların arzı, piyasanın koşullarına ve üretici kararlarına bağlıdır. Tüketim ile sona eren bu mallara örnek olarak; gıda ve yiyecek maddeleri gösterilebilir. Kişinin, sunulan mal ve hizmetler arasından en uygun bulduğunu seçme imkânı vardır. Savunma gibi bölünmez hizmetler tüketimle sona ermedikleri, çok sayıda kişinin hizmetten yararlanması diğerinin tüketim düzeyini etkilemediği hâlde, özel mallar tüketimle sona erer, tüketilmiş olan mal veya hizmetin bir başkası tarafından da tüketilmesi söz konusu olamaz. Bu hizmetlerden yararlanılması için, piyasa koşullarına göre oluşan fiyatın ödenmesi gerekir. Özel nitelikteki mallar; sosyo-ekonomik, mali, teknolojik nedenlerle, devlet tarafından da üretilebilmektedir. Devletler bazen özel veya pazarlanabilir mallar ile doğrudan meşgul olmaktadır. Örneğin, kamu sektörü; kamu faydasının önem taşıdığı (elektrik, su, telefon, haberleşme) veya ulaşım (demiryolu, havayolu, karayolu) alanında iktisadi girişimlerde bulunabilir. Devlet tarafından, hizmetten yararlananlardan bedelinin alındığı çok çeşitli (karayolları, bazı eğitim ve sağlık hizmetleri gibi) hizmetler mevcuttur. (...) (AK)

Metne göre aşağıdakilerden hangisi kamusal mallar ile özel mallar arasındaki farklılıklardan olamaz?

- A) Fayda
- B) Tüketim düzeyi

C) Satın alma

D) Ücret düzeyi (D)

E) Genel üretici

5. Soru: Kazanım (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

Kamu maliyesinin konusunu “kamu kesimi, kamu harcamaları, kamu gelirleri” kavramlarını kullanacağınız kısa bir cümleyle ifade ediniz.

Cevap: Kamu maliyesinin konusu, kamu harcamaları ve kamu kesimi tarafından üretilen mal ve hizmetleri finanse etmek için kullanılan kamu gelirleridir.

6. Soru: Kazanım (Y.3.1) Alanla ilgili bilgilerini, açık ve anlaşılır bir biçimde yazarak ifade eder.

Aşağıda ifade edilen kavramları, örneklerle açıklayınız.

Toplumsal Mal ve Hizmetler: Toplumsal nitelikteki ihtiyaçları karşılamaya yönelik, faydaları toplum bireyleri arasında bölünemeyen ve faydasından o ülke içindeki hiç kimsenin yoksun bırakılamadığı ve ilgili kararların siyasi süreç içerisinde verildiği mal ve hizmetlerdir. (AK)

Örnek Cevap: Savunma hizmeti, toplumsal mallara örnek gösterilebilir. Çünkü savunma hizmeti toplumsal yapıdadır ve tamamen devlet tarafından sağlanır ve hizmetten yararlananların bireysel olarak, elde ettikleri faydaya göre bir bedel ödemesi söz konusu değildir. Yapılan savunma hizmeti bütün vatandaşlara yönelik olup, yaratmış olduğu faydadan toplum bireylerinin kısmen ya da tamamen yoksun bırakılması söz konusu değildir. (AK)

Yarı Toplumsal Mal ve Hizmetler: Bu mal ve hizmetler, devlet tarafından üretilmekle birlikte, tam toplumsal nitelikte değildirler, yarı toplumsal parçalar hâlinde bölünebilir ve fiyatlandırılabilir. Topluma faydaları toplumsal mal ve hizmetlerinki gibi, bireye faydaları ise özel mal ve hizmetlerinki gibidir. (AK)

Örnek Cevap: Yarı toplumsal mal ve hizmetlere eğitim ve sağlık hizmetleri örnek olarak gösterilebilir. Her iki hizmet grubu da nitelik itibarıyla pazarlanabilir, faydası bölünebilir bir yapıya sahiptir. Bu mal ve hizmetler, devlet veya piyasa tarafından üretilebilir ve

pazarlanabilir niteliktedirler. Bireyler, devletin sağladığı eğitim ve sağlık hizmetlerinin yanında özel sektörün sağladığı eğitim veya sağlık hizmetini ekonomik durumlarına göre talep edebilirler. (AK)

Özel Mal ve Hizmetler: Toplumsal malların aksine; bu malların faydalan toplum bireyleri arasında bölünebilmektedir. İktisadi unsurdan yararlanabilmek için, bedelinin ödenmesi gerekir. Başka bir deyişle, özel malların faydası bireysel nitelikte olduğundan, faydasından yoksun kalınabilir. Piyasa konusu olan ve bireysel ihtiyaçları karşılamaya yönelik bu malların arzı, piyasanın koşullarına ve üretici kararlarına bağlıdır. (AK)

Örnek Cevap: Özel mal ve hizmetlere özel sektörün sunduğu tüketim ile sona eren bütün mal ve hizmetleri örnek göstermek mümkündür. Gıda ve yiyecek maddeleri, özel mal ve hizmetlere örnek olarak ilk akla gelen ürünlerdir. Kişiler, sunulan bu ürünler arasından kendilerine en uygun olanı seçme hakkına sahiptirler.

7. Soru: Kazanım (K.1.1) Karşılıklı konuşmalarda alanla ilgili terimleri rahatlıkla kullanır. (...) Sosyalist görüşe göre, tüm üretim araçlarının devlete ait olması ve kural olarak da ülkenin ekonomik faaliyetlerinin tümünün devlet tarafından yürütülmesi esastır. (...) (ŞT) Bu durumu “özel mülkiyet, özel kesim, devlet işletmeleri, merkezî otorite, fiyat, vergi ve kredi” kavramlarından hareketle sözlü olarak ifade ediniz.

Cevap: Sosyalist görüş, özel mülkiyeti ve özel kesimi kabul etmemektedir. Sosyalist görüşün benimsendiği ülkelerde devlet işletmelerinin faaliyetlerine merkezî otorite tarafından belirlenen fiyatlar, vergiler ve krediler hâkimdir.

8. Soru: Kazanım (O.1.2) Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur.

Doğru/Yanlış/Metinle ilgisiz

A) Devlet, kamu harcamalarını sadece kamuya hizmet () / () / () etmek amacıyla yapmaz. (D)

B) Kamu harcamaları ile ilgili farklı tanımlar () / () / () yapılmaktadır. (D)

C) Kamu İktisadi Teşebbüsleri, kamu harcaması yapan () / () / () birimlerin başında gelmektedir. (Y)

D) Kamuya yönelik en çok harcamayı merkezî () / () / () yönetimler gerçekleştirir. (İ)

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu, aşağıdaki metne göre değerlendiriniz.

(...) Kamu harcamaları, kısaca, devletin mal ve hizmet alımları için yaptığı harcamalar olarak tanımlanabilir. Kamu harcamaları, devletin yapılanma biçimi dolayısıyla hizmeti gerçekleştiren kamu kuruluşları tarafından yapılmaktadır. Günümüzde kamusal hizmetlerin sağlanması, devleti harcama yapmaya zorlayan tek unsur olmaktan çıkmıştır. Kalkınma hızını arttırmak, gelir dağılımını iyileştirmek, kaynak dağılımını düzeltmek gibi devletin yüklendiği yeni görevler, bugün devleti yeni harcamalarda bulunmaya zorlamaktadır. Bu tür harcamalar son yıllarda önemli boyutlara ulaşmakta ve devletin çeşitli ekonomik ve sosyal hedefleri için bir araç olarak kullanılmaktadır.

Kamu harcamaları ifade edilirken çeşitli tanımlamalar yapılmakla birlikte, bu tanımların çeşitlenmesinde devlet kavramının ve fonksiyonlarının farklı yorumlanması belirleyici olmaktadır. Kamu harcamaları tanımlarından bazılarının hareket noktası olarak kamu tüzel kişiliği ele alınmakta ve kamu harcamalarının kamu tüzel kişileri tarafından yapılacağı belirtilmektedir. Bu tanımın içerisine, merkezî ve yerel yönetim birimleri girmekte, ama piyasada kârlılık ilkesi doğrultusunda faaliyet gösteren Kamu İktisadi Teşebbüsleri, tanımın dışında kalmaktadır. İkinci tanım, referans noktası olarak kamu gücünü almakta, kamu gücünün kullanılması sonucu ortaya çıkan harcamaları, kamu harcaması olarak ifade etmektedir. Ancak günümüzde, devletlerin yetkilerinin bir kısmını özel sektör kuruluşlarına devretmeleri, tanımı yetersiz kılmaktadır. (...) (ŞT)

9. Soru: Kazanım (D.2.2) Dinlediği/izlediği, alanla ilgili konularda kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamını, cümlenin bağlamından yola çıkarak kavrar.

(...) Çağdaş devlet gelirlerinin en önemlisi olarak gösterilebilir. En önemli özelliği ise, zorunlu ve karşılıksız olmasıdır. Bu bağlamda, devlet ya da devredilmiş yetkiye dayanan diğer bazı kamu tüzel kişilerinca fertlerden, tüzel kişilerden hatta tüzel kişiye sahip olmayan bazı kurumlardan zorunlu olarak alınan, buna karşın doğrudan bir karşılık vaat edilmeyen yani özel karşılığı bulunmayan iktisadi değerlerdir. Burada sözü edilen zorunluluk, siyasal ve hukuki bir zorunluluktur ve gücünü Anayasadan almaktadır. (...) (AMK)

Dinlediğiniz metinde açıklanan kamu geliri türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Resim

B) Harç

C) Vergi (D)

D) Şerefiye

E) Fon

10. Soru: Kazanım (K.1.2) Alanla ilgili sorulan soruları, uygun ve akıcı bir biçimde cevaplar.

Kamu gelirlerinden biri olan para cezası nedir ve hangi amaçla alınır? Örnekler vererek sözlü olarak kısaca açıklayınız.

Para cezası, kurallara uyulmasını ve kamu düzenini sağlamak amacıyla uygulanan yaptırımdır. Para cezalarının alınmasındaki amaç gelir sağlamak değildir. Devlet, kamu düzenine uymayan bireylerden, kurumlardan para cezaları ve vergi cezaları tahsil etmektedir. Trafik cezaları, vergi cezaları, mali yükümlülüklerini zamanında yerine getirmeyenlerden tahsil edilen gecikme zam ve faizleri, bu tür gelirler arasında yer almaktadır. (ŞT)

11. Soru: Kazanım (O.3.1) Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlar.

(...) Vergi harcaması, bir vergi konulması ve uygulaması için gerekli temel bir düzenleme olmayan, bazı mükellef gruplarının yükünü azaltmak, teşvik etmek, yönetimi kolaylaştırmak ve benzeri nedenlerle tanınan muafiyet, istisna ve indirimlerin yol açtığı kaybı ifade etmektedir. Başka bir deyişle, vergi harcaması kavramı; vergi indirimleri, imtiyazları ve öncelikleri nedeniyle toplanamayan, kamu gelirini belirtmekte olup, bu harcamalar; bir anlamda kamu harcaması niteliğinde sayılmaktadırlar. Günümüzde, en önemli devlet sübvansiyonlarından bir bölümü vergi sistemi aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Mali istatistiklerde değişik bir biçimde görülen bu durum çeşitli uygulamalar bakımından ortaya çıkabilmektedir. Örneğin; devletin öğrencilere yönelik eğitim giderlerinin kamu harcaması olarak görülmesine karşın, bu konuda mükellefe vergi indirimi yapılması kamu harcaması olarak görülmemektedir. Aynı şekilde, devletin üreticiye, alacağı makine için “mali yardım” yapması kamu harcaması olarak görülürken, makine alımı konusundaki harcamalara “vergi indirimi” tanınması kamu harcaması olarak görülmeyecektir. Oysa, bütün niyet ve amaç bakımından her iki durum da harcama niteliğindedir. (...) (AK)

Metne göre, vergi harcaması ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Vergi harcaması, vergi yükümlülerine sağlanan bir kolaylığı ifade etmektedir.

B) Vergi harcaması, vergi yükümlülerine sağlanan muafiyet, ayrıcalık ve indirimler yoluyla ortaya çıkar.

C) Birtakım nedenlerle toplanmayan vergiler, devleti maddi kayba uğramasına neden olur.

D) Vergi harcaması, kamu harcamaları içinde devlete en çok yük bindiren harcama türüdür. (Y)

E) Devletin okul yaptıran mükelleflere vergi indirimi yapması, vergi harcamasına bir örnektir.

12. Soru: Kazanım (D.1.2) Dinlediği/izlediği alanla ilgili konunun içeriğini anlar.

(...) Vergi; her zaman konulduğu yerde, kanun koyucunun mükellef olarak belirttiği kişiler üzerinde kalmayabilmekte, vergiyi ödeyen kişi onu başkalarına devredebilmektedir. Tam ve yeterli benzetme olmamakla birlikte, ödenen vergi; suya atılmış bir taşın yarattığı ve gittikçe yayılan halkalar gibi topluma yayılabilmektedir. Böylece vergi, küçük tutarlar hâlinde toplum tarafından paylaşılmakta ve ödenmektedir. Bu durumda vergi, bir mükelleften alındığı hâlde, başka birisi tarafından ödenmiş olmaktadır. Faaliyet ve girişimlerinde ayarlamalar yapmak suretiyle vergiyi ödemiş olan kişi, vergi yükünü bir başkasına aktarabilmektedir. Herhangi bir ürün üzerinden, üreticisi tarafından ödenmiş olan vergi, ürünün fiyatının yükseltilmesi suretiyle onu tüketenlere devrolunmakta, tüketici; yüksek fiyat içerisinde vergiyi ödemiş olmaktadır. Verginin yansıması olarak adlandırılan bu durum, sonsuz değildir ve nihai olarak yükleniciler tarafından karşılanmaktadır. Ödenmiş olan verginin, ekonomik koşullardan ve fiyat mekanizmasından yararlanılarak başkalarına aktarılması şeklinde tanımlanabilecek verginin yansıması işlemi çeşitli şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bütün vergiler, fertlerin ekonomik durumlarını iki şekilde etkiler: Bunlardan birincisi; elde ettikleri gelirin etkilenmesi, İkincisi ise satın aldıkları malların fiyatlarının etkilenmesidir. Başka bir deyişle vergi ayarlamaları, fertlerin vergi öncesi gelir düzeylerini ve toplumun diğer üyeleriyle olan oransal durumlarını etkilemektedir. Bu oransal değişiklik bakımından verginin yansıması, büyük önem taşımaktadır. Vergilendirilen mükellefler ile vergi yükünü taşıyan kişilerin belirlenmesi, verginin yansıması ve sonuçta kimin üzerinde yerleştiği ile yakından ilgilidir. (...) (AK)

Dinlediğiniz metinle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Vergi mükellefleri, devlete ödedikleri vergileri başkalarından kazandıkları fazladan gelirlerle ödeyerek vergiyi yansıtabilirler.
- B) Üreticiler, ödemek zorunda oldukları vergileri genellikle çok sayıda tüketiciye yükleyerek yansıtır.
- C) Vergi yansıması sonsuz değildir, vergi her ne kadar yansımış olsa da sonuç olarak mükelleflerden tahsil edilir.
- D) Vergi mükelleflerinin, ödemek zorunda oldukları vergiyi başkalarına yüklemeleri ahlak kurallarına aykırıdır. (Y)
- E) Vergiler, bireylerin elde ettikleri geliri ve satın aldıkları ürünlerin fiyatlarını etkileyerek onların ekonomik durumlarında birtakım değişikliklere yol açar.

13. Soru: Kazanım (Y.1.1) Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.

Devletin vergi toplamada adaletli olmasını “vergi adaleti ve ödeme gücü” kavramlarını kullanacağınız bir cümleyle ifade ediniz.

Cevap: Devletin ödeme gücü yüksek olandan çok, düşük olandan çok vergi toplaması; ödeme gücü olmayandan ise hiç vergi almaması vergi adaletini ifade etmektedir.

14. Soru: (Y.1.2) Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.

A) Ticari, zirai ve mesleki kazançlar dolayısıyla ödenen gelir vergisini yansıtmaya olanağı, ücretlerinkine kıyasla daha fazla olup faaliyet dönemi içinde verginin yansıtılması girişimlerinde bulunulabilir.

B) Ticari, zirai ve mesleki kazançlar dolayısıyla ödenen gelir vergisini yansıtmaya olanağı, ücretlerinkine kıyasla daha fazla olup bir sonraki faaliyet döneminde verginin yansıtılması girişimlerinde bulunulabilir.

Yukarıda verilen iki cümleyi “kısmen...kısmen de” dil yapısını kullanarak tek bir cümle olarak yeniden yazınız.

Cevap: Ticari, zirai ve mesleki kazançlar dolayısıyla ödenen gelir vergisini yansıtma olanağı, ücretlerinkine kıyasla daha fazla olup, kısmen faaliyet dönemi içinde kısmen de bir sonraki faaliyet döneminde verginin yansıtılması girişimlerinde bulunulabilir.

VI. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, özel amaçlı dil öğretim programı geliştirme ilkelerine bağlı kalarak Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler için özel amaçlı Türkçe öğretim programı tasarlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığı Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından Türkiye'deki üniversitelerde öğrenim gören Türkiye burslusu yabancı uyruklu öğrenciler için akademik Türkçe dersleri talep edilmekte ve burslu öğrencisi olan çeşitli üniversitelerde buna yönelik kurslar düzenlenmektedir. Çalışmada önerilen özel amaçlı Türkçe öğretim programı; Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ndeki yabancı uyruklu öğrencilerin ihtiyaç duydukları alana özgü dil becerilerini geliştirecek bir dil kursuna kılavuzluk edebilmek amacıyla tasarlanmıştır. Program hedeflerine ve özel amaçlara ulaşabilmek adına ihtiyaç analizi, amaçların belirlenmesi, içeriğin belirlenmesi, ders materyallerinin geliştirilmesi, öğretim ve değerlendirme süreçleri dil programı tasarlama aşamalarına uygun olarak takip edilmeye çalışılmıştır.

Programın ihtiyaç analizi aşamasında hedef kitleyi oluşturan ve veri toplama araçlarının uygulanmasında gönüllü olan yabancı uyruklu öğrencilerin mevcut dil durumları ile hedef dil ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla nicel ve nitel veriler toplanmıştır. Ayrıca Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde görev yapmakta olup fakültenin bütün bölümlerinde okutulmakta olan derslerin öğretim üyelerine içerik ve ihtiyaç belirleme formu uygulanmıştır. Öğrencilerden nitel veri toplamak amacıyla uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile öğretim üyelerine uygulanan içerik ve ihtiyaç belirleme formu, öğrencilere daha önce uygulanmış olan mevcut durum analizi formuna paralel olarak oluşturulmuştur. Böylelikle veri toplama araçlarından elde edilen verileri

birbirleriyle karşılaştırarak öğrencilerin mevcut dil sorunları ve ihtiyaçları ile öğretim üyelerinin dil kullanımına ilişkin beklentilerini birlikte yorumlama fırsatı yakalanmıştır.

Tasarlanan programın özel amaçlı olması nedeniyle benimsenen yaklaşımın alanla ilgili konuların, sözcük ve terimlerin, fiillerin ve dil yapılarının ön plana çıkarıldığı içerik temelli bir yapıya sahip olmasına karar verilmiştir. İhtiyaç analizinden elde edilen verilerden hareketle oluşturulan kazanımların sağlanması amacını da taşıdığından program, ayrıca beceri odaklı bir özellik de taşımaktadır. Bunlara ek olarak alanla ilgili içeriğin öğretimi kendi içinde konu bütünlüğü olan modüllerden oluşmakta, bu durum programda modüler bir yaklaşımın da benimsendiğini ortaya koymaktadır. Bu modüllerde , fakülte bölümlerinin izlenceleri dikkate alınarak belirlenen Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin öncelikli olarak öğrenmeye ihtiyaç duyacakları hukuk, iktisat, işletme, muhasebe ve maliye konuları belirli bir sıraya göre yer almıştır. Konuların belirlenmesinde öğretim üyelerinden elde edilen veriler ve yine öğretim üyelerinin tavsiye ettiği kaynak kitaplardan yararlanarak hazırlanan sözcük havuzu dikkate alınmıştır. Bu sözcük havuzu, kitaplarda en sık kullanılan alanla ilgili sözcükler, sözcük grupları ve terimlerin SPSS 19 paket programından yararlanarak tespit edilmesi ve elde edilen sayının ilk 1000 sözcük listesi hazırlanarak sınırlandırılmasıyla elde edilmiştir.

Çalışmada kullanılan üniteler, metinler, içerik hedefleri, sözcük/sözcük grubu/terimler, hedef fiiller ve hedef dil yapılarını gösteren içerik bilgisi hazırlanan bir izlenceyle sunulmuştur. Program amaçları doğrultusunda belirlenen kazanımların kullanılması, dil etkinliklerinin ilgili içerikten yararlanarak oluşturulmasıyla sağlanmıştır. Her bir modülün sonuna ilgili içeriğin kavranma ve kullanılan dil kazanımlarının gerçekleşme durumlarını ölçmek amacıyla konu alanı değerlendirme soruları eklenmiştir. Bu soruların hazırlanmasında hangi modül, ünite ve metin başlığı altında hangi kazanımların ne kadar kullanıldığını gösteren bir belirtke tablosundan yararlanılmış; soru türleri ve sayıları bu tabloya göre belirlenmiştir.

Sonuç olarak tasarlanan program, yabancı uyruklu öğrencilerin öğrenim gördükleri alanla ilgili dil ihtiyaçlarını yine bu alana özgü içerik yardımıyla karşılamayı önermekte ve karşılaşacakları dilsel görevlerin üstesinden gelebilmelerine, öğrenim gördükleri alandaki içerik ve alana özgü dil arasında bağlantı kurabilmelerine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Çalışmanın belirli aşamalarında karşılaşılan durumlar ve yapılan tespitlerin daha sonra yapılacak çalışmalarla ilgili öneriler getirebileceği düşünülmektedir. Buna göre:

1. Başbakanlık Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın, bu kurumdan burslu olan ve Türkiye'deki çeşitli üniversitelerde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler için "Akademik Türkçe" derslerinin düzenlenmesi talebi dikkat çekmektedir. Bu talep doğrultusunda, yabancı uyruklu burslu öğrencisi bulunan üniversiteler akademik Türkçe öğretimine yönelik kurslar açmış, bu öğrencilerin dil ihtiyaçlarını karşılamaya gayret göstermişlerdir. Bu noktadan hareketle sadece burslu öğrencisi olan üniversitelerin değil, Uşak Üniversitesi gibi burslu öğrencisi henüz bulunmayan üniversitelerin de ilgili programları bir an önce hazırlayarak uygulamaya başlamaları önemli görülmektedir.

2. Yabancı uyruklu yükseköğrenim öğrencileri için özel amaçlı Türkçe öğretim programı modeli öneren bu çalışma, Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ne özel olarak hazırlanmıştır. Benzer ihtiyaçlar bütün yabancı uyruklu öğrenciler için geçerli olacağından diğer fakülteler ve alanlar için de özel amaçlı Türkçe öğretim programları hazırlanmalıdır.

3. Hazırlanacak programlarda alan uzmanları, dil eğitimcileri ve program geliştirme uzmanları birlikte çalışmalıdırlar. Ekip çalışması, daha etkili programların hazırlanmasına ve geliştirilmesine önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

4. Belirli amaçlarla Türkçe dil becerilerini geliştirmek isteyen yabancılara düzenlenecek kurslar öncesinde hedef durum analizlerinin yanında mevcut durum analizleri yapılmalıdır.

5. Türkçenin özel amaçlı öğretimine yönelik programlar geliştirilirken ilgili alanların sözcük sıklığı ve yaygınlığını ortaya koyan derlem çalışmaları yapılmalıdır.

6. Çalışmanın alanla ilgili sık kullanılan sözcük, sözcük grupları ve terimlerin öğretimi ile ilgili etkinlikleri tasarlama aşamasında, terim anlamlarını öğretmek için Türkiye Bilimler Akademisi'nin hazırlamış olduğu terimler sözlüğünden faydalanılmıştır. Hazırlanan bu sözlük, alanla ilgili terimlerin büyük çoğunluğunu içermesi ve bu terimlere ilişkin açıklamalar sunması bakımından önemlidir. Ancak ilgili sözlüğün yabancı uyruklu öğrencilerin kullanımı için uygun olmadığı düşünülmektedir. Çünkü sözlükte yer alan birçok açıklamanın içinde anlamı bilinmeyen başka sözcük ve terimlere rastlanmaktadır. Örneğin "rekabet" terimine ilişkin açıklama: "ekonomiye devingenlik kazandıran temel etkenlerden birisi..." (Türkiye Bilimler Akademisi Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, 2015) şeklinde devam etmektedir ya da ekonomik kriz (mali bunalım) terimi: "1. Firmanın ya da ülkenin, likidite yetersizliği nedeniyle vadesi gelen borçlarını ödeyemeyecek duruma düşmesi. 2. Özel sektöre ait pay senedi ve tahvillerin el değiştirdiği sermaye piyasalarında

bekleyişlerin olağanüstü kötümser duruma gelmesi.” şeklinde açıklanmakta ve bir terimi açıklarken firma, likidite, vade, sektör, pay senedi, tahvil, sermaye piyasası gibi birçok terimi de içermektedir. Örneklerden de görüldüğü gibi daha çok ilgili alanda çalışan uzmanlara ya da konuyla ilgili ön bilgilere sahip kişilere göre hazırlanmış bu sözlüğün yabancılara Türkçe öğretiminde kullanımı oldukça zor olmaktadır. Bu bakımdan yabancılara özel amaçlı Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere hedef kitlelerin dil durumlarına uygun terimler sözlükleri hazırlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Adewumi, F., O. & Owoyemi, O., A. (2012). The relevance of English language syllabus for commercial bank workers in Nigeria: An empirical study. *American International Journal of Contemporary Research*, 2(9), 105-112. Retrieved from http://www.aijcrnet.com/journals/Vol_2_No_9_September_2012/13.pdf
- Akdoğan, A. (2014). *Kamu maliyesi* (16. baskı). Ankara: Gazi.
- Akın, G. (2010). *Andragojik ilkelere göre geliştirilmiş problem temelli mesleki İngilizce eğitimi programının etkililiği*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Altıparmak, H. M. (2013). *Avrupa diller öğretimi ortak çerçeve programı kapsamında işlevsel kavramsal yaklaşım temelli ihtiyaç analizi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altmışdört, G. (2009). *Özel amaçlı yabancı dil öğretim programının değerlendirilmesi üzerine bir çalışma (Harp akademisi örneği)*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, M. (2012). Tarihi süreçte Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi-öğrenimi çalışmaları, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi / KSU Journal of Social Sciences*, 9(2), 167-188.
<http://www.sbd.ksu.edu.tr/article/view/5000035289/5000034444> sayfasından erişilmiştir.
- Atalay, B. (2006). *Kâşgarlı Mahmud Divanü Lûgat-it-Türk*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Atay, C. (2013). *Genel ve temel hukuk kavram ve kurumları*. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi.

- Aybay, A., Aybay, R. ve Pehlivan, A. (2014). *Hukuka giriş* (10. baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Aydın, U. ve Sütken, E. (Ed.). (2014). *Hukukun temel kavramları* (3. baskı). Eskişehir: AÖF
- Barın, E. (2003). Yabancılar Türkçe öğretiminde temel söz varlığının önemi. *TÜBAR*, 13(2003), 311-317.
dergipark.ulakbim.gov.tr/tubar/article/viewFile/5000072820/5000067044 sayfasından erişilmiştir.
- Basturkmen, H. (2006). *Ideas and options in English for specific purposes*. UK: Lawrence Erlbaum.
- Basturkmen, H. (2010). *Developing courses in English for specific purposes*. UK: Palgrave Macmillan.
- Bayraktar, N. (2003). Yabancılar Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi, *Dil Dergisi*, 119, 58-71.
- Berberoğlu, N. ve Erdoğan, L. (Ed.) (2013). *İktisada giriş II* (2. baskı). Eskişehir: AÖF.
- Biber, D. (2006). *A corpus based study of spoken and written registers*. Holland: John Benjamins.
- Bilgin, F. (1986). *Designing an ESP curriculum for the department of economics at Middle East Technical University*. Master's Thesis, Middle East Technical University, Ankara.
- Boylu, E. ve Çangal, Ö. (2014). Yabancılar Türkçe öğretiminde dil ihtiyaç analizi: İran örneği. *International Journal of Language Academy*, 2(4), 127-151.
http://ijla.net/Makaleler/238637597_9.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Brown, J. D. (1995). *The elements of language curriculum: A systematic approach to program development*. USA: Heinle and Heinle.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (3. baskı). Ankara: Pegem.
- Candaş-Karababa, Z. C. (2009). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ve karşılaşılan sorunlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(2), 265-277.
- Chostelidou, D. (2011). Needs-based course design: the impact of general English

- knowledge on the effectiveness of an ESP teaching intervention. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15(2011), 403–409. Retrieved from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042811002916>
- Cickovska, E. (2012). Research of service sector needs for and in academic language learning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 44(2012), 258-264. Retrieved from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812011494>
- Conrad, S. (2004). Corpus linguistics, language variation, and language teaching. In *How to use corpora in language teaching* (pp. 67-85). Sinclair, J. M. (Ed.), Holland: John Benjamins.
- Çangal, Ö. (2013). *Yabancılar Türkçe öğretiminde dil ihtiyaç analizi: Bosna-Hersek örneği*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Çangal Ö. ve Başar, U. (2016). Türkçe öğrenen İranlılar için turizm Türkçesi öğretim programı, terimler sözlüğü kılavuzu denemesi. *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History*, 11(3), 707-734. http://www.turkishstudies.net/Makaleler/2061227370_41%C3%87angal%C3%96nde-r-vd-egt-707-734.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Çonkar, M. K., Uluşan, H. ve Öztürk, M. (2014). *Genel muhasebe*. Afyonkarahisar: Kocatepe.
- Davidko, N. (2011). A Cognitive approach to teaching English for special purposes (ESP). *Studies About Languages*, 18(2011), 82-89. Retrieved from http://www.kalbos.lt/zurnalai/18_numeris/12.pdf
- Demirel, Ö. (2000). *Türkçe öğretimi* (2. baskı). Ankara: Pegem.
- Demirel, Ö. (2011). *Yabancı dil öğretimi* (6. baskı). Ankara: Pegem.
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya* (19. baskı). Ankara: Pegem.
- Derman, S. (2013). Yabancılar Türkçe öğretiminde ölçme ve değerlendirme. Durmuş, M. ve Okur, A. (Editörler). *Yabancılar Türkçe öğretimi el kitabı* içinde (s. 527-539). Ankara: Grafiker.
- de Vaus, D. (2002). *Surveys in social research* (5th edition). London: Routledge.
- Dinçer, Ö. ve Fidan, Y. (2013). *İşletme yönetimine giriş* (12. basım). İstanbul: Alfa.

- Dinçkol, A. (2013). *Hukuka giriş: Hukukun temel kavramları* (9. basım). İstanbul: Der.
- Dinler, Z. (2014). *İktisada giriş* (20. basım). Bursa: Ekin.
- Dominguez, G. A. & Rokowski, P. E. (2013). *Bridging the gap between English for academic and occupational purposes*. Retrieved from http://www.esp-world.info/articles_2/
- Donesh-Jezo, E. (2012). English for specific purposes: What does it mean and why is it different from teaching general English?. *The Journal for ESL Teachers and Learners*, 1 (2012), 9-14.
- Dudley-Evans, T. & St John, M.J. (2002). *Developments in ESP: A multi-disciplinary approach*. UK: Cambridge University.
- Durmuş, M. (2013). *Yabancılarla Türkçe öğretimi*. Ankara: Grafiker.
- Edwards, N. (2000). Language for business: effective needs assessment, syllabus design and materials preparation in a practical ESP case study. *English for Specific Purposes*, 19(2000) 291-296. Retrieved from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0889490698000295>
- Efe, H. (1996). *İngilizce bölümü hazırlık sınıfı öğrencileri için belirli amaçlı İngilizce öğretimine yönelik program geliştirme*. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Erdem, İ. (2009). Yabancılarla Türkçe öğretimiyle ilgili bir kaynakça denemesi, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(3), 888-937. http://tomer.comu.edu.tr/files/dosya_15459eff690a18.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Erdoğan, M. (Ed.). (2012). *Genel muhasebe*. Eskişehir: AÖF.
- Erdoğan, Z. ve Hepkul, A. (Ed.). (2014). *Genel işletme*. Eskişehir: AÖF.
- Ertas, G. (1998). *A Modular ESP course desing for the upper-intermediate learners at the Faculty of Medicine at Gazi University*, Doctoral Dessertation. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ertek, T. (2009). *Temel ekonomi*. İstanbul: Beta.
- Feez, S. (2002). *Text-based syllabus design* (2th printing). Sydney: Macquarie University.

- Ferris, D. (1998). Students' views of academic aural/oral skills: A comparative needs analysis, *Tesol Quarterly*, 32(2), 289-316. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/3587585>
- Ferris, D. & Tagg, T. (1996a). Academic oral communication needs of EAP learners: What subject-matter instructors actually require. *Tesol Quarterly*, 30(1), 31-58. Retrieved from www.jstor.org/stable/3587606
- Ferris, D. & Tagg, T. (1996b). Academic listening/speaking tasks for ESL students: Problems, suggestions, and implications, *Tesol Quarterly*, 30(2), 297-320. Retrieved from www.jstor.org/stable/3588145
- Flowerdew, L. (2013). Needs analysis and curriculum development in ESP. In B. Paltridge & S. Starfield (Eds.) *The handbook of English for specific purposes*. UK: Wiley-Blackwell.
- Galova, D. (2007). *Languages for specific purposes: Searching for common solutions*. UK, Newcastle: Cambridge Scholars.
- Gavioli, L. (2005) *Exploring corpora for ESP learning*. Holland: John Benjamins.
- Gillham, B. (2000). *Case study research methods*. UK: Continuum.
- Göçer, A. ve Moğul, S. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili çalışmalara genel bir bakış. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(3), 797-810. http://turkishstudies.net/Makaleler/440708218_48_ali_g%C3%B6%C3%A7er.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Güzel, A. ve Barın, E. (2013). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi*. Ankara: Akçağ.
- Haberleşme özgürlüğü. (2015). *Türkiye Bilimler Akademisi Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü* içinde. <http://www.tubaterim.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Holme, R. (1998). *ESP ideas: Recipes for teaching Professional and academic English* (2nd impression). Malaysia: Longman.
- Hutchinson, T. & Waters, A. (1987). *Specific purposes: A learning-centered approach*. USA: Cambridge University.
- Hyland, K. (2002). Specificity revisited: how far should we go now? *English for Specific Purposes*, 21(2002), 385–395. Retrieved from

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S088949060100028X>

Hyland, K. (2006). *English for Academic Purposes: An advanced resource book*. England: Routledge.

İnce-Özyıldırım, I. (2010). *Tür çözümlemesi: Türkçe metin incelemeleri ve karşılaştırmalar*. Ankara: Bilgesu.

İşcan, A. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak önemi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 29-36.
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ijoess/article/view/5000039500/5000038394> sayfasından erişilmiştir.

Johns, A. M. (1981). Necessary English: A faculty survey. *Tesol Quarterly*, 15(1), 51-57.
Retrieved from onlinelibrary.wiley.com/doi/10.2307/3586373/pdf

Kabadayı, A. (1996). *A suggested model ESP syllabus for the learners at tourism business and hotel management colleges in Turkey*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Kalinyazgan, J. (1984). *Developing an ESP curriculum for psychology freshmen at Middle East Technical University*. Master's Thesis, Middle East Technical University, Ankara.

Kan, O., Sülüsoğlu, B. ve Demirel, Ö. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programı ile ilgili okutman ve öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(24), 29-42.

Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever, S. (1995). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Engin.

Koçer, Ö. (2013). Program geliştirmenin ilk basamağı: Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ihtiyaç ve durum analizi. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 159-174.
<http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/1917/503> sayfasından erişilmiştir.

Köksal, D. ve Varışoğlu, B. (2012). Yabancı dil öğretiminde yaklaşım, yöntem ve teknikler (2. baskı). A. Kılınç ve A. Şahin (Ed.). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi içinde* (s. 81-111). Ankara: Pegem.

Köktaş, A. M. (2014). *Maliye-asafname ders notları*. Ankara: Yediiklim.

- Köse, D. (2007) Ortak Başvuru Metni'ne uygun Türkçe öğretiminin başarıya ve tutuma etkisi. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2007), 107-118. journals.manas.edu.kg/mjsr/oldarchives/Vol09_Issue18_2007/563-1509-1-PB.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Larsen-Freeman, D. (2000). *Techniques and principles in language teaching* (2nd edition). UK: Oxford University.
- Lehtonen, T. & Karjalainen, S. (2008). University graduates' workplace language needs as perceived by employers. *System*, 36(3), 492-503. Retrieved from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0346251X0800047X>
- Liu, L. (2007). *Acquiring English for academic purposes: Challanges ESL students experience in an English-speaking Canadian university*. Master's Thesis. University of Regina, Canada.
- Long, M. H. (2005). *Second language needs analysis*. USA: Cambridge University.
- Lyster, R. (2007). *Learning and teaching languages through content: A counterbalanced approach*. The Netherlands: John Benjamins.
- Munby, J. (1985). *Communicative Syllabus Design: A socionalinguistic model for defining the content of purpose-specific language programmes* (4th printing). Great Britain: Cambridge University.
- Nakaprasit, T. (2010). *Identifying language needs of ESL students in a Canadian university based intensive English language program*. Doctoral Dessertation. Brock University Faculty of Education, Canada.
- Nation, I. S. P. & Macalister, J. (2010). *Language curriculum design*. USA: Routledge.
- Nunan, D. (1992). *Research methods in language learning*. USA: Cambridge University.
- Nunan, D. (1997). *Syllabus design* (7th impression). China: Oxford University.
- Nunan, D. (2004). *Task-based language teaching*. UK: Cambridge University.
- Özbay, M. (2007). *Türkçe özel öğretim yöntemleri II* (2. baskı). Ankara: Öncü.
- Özbay, M. (2011). *Türkçe özel öğretim yöntemleri I* (4. baskı). Ankara: Öncü.
- Özer, M. ve Tiryaki, A. (Ed.). (2014). *İktisada giriş I* (4. baskı). Eskişehir: AÖF.
- Parasız, İ. (2013). *İktisadın abc'si* (13. baskı). Bursa: Ezgi.

- Pehlivan, O. (2014). *Kamu maliyesi*. Trabzon: Celepler.
- Rahimpour, M. (2010). Current trends on syllabus design in foreign language instruction. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2(2) 1660–1664. Retrieved from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042810002946>
- Rekabet. (2015). *Türkiye Bilimler Akademisi Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü* içinde. <http://www.tubaterim.gov.tr/sayfasından> erişilmiştir.
- Richards, J. C. & Rodgers, T. S. (2002). *Approachs and methods in language teaching* (5th printing). USA: Cambridge University.
- Richards, J., C. (2001). *Curriculum development in language teaching*. USA: Cambridge University.
- Robertson, D. L. (1983). *English language use, needs, and proficiency among foreign students at the university of Illinois at Urbana-Champaign*. Doctoral dessertaiton, University of Illinois, Urbana, USA.
- Robinson, P. (1991). *ESP today: A practitioner's guide*. USA: Prentice Hall International.
- Sevilengül, O. (2014). *Genel muhasebe* (17. baskı). Ankara: Gazi.
- Spector-Cohen, E., Kirschner, M. & Wexler, C. (2001). Designing EAP reading courses at the university level. *English for Specific Purposes*, 20(4), 367–386. Retrieved from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0889490600000193>
- Subaşı, M. (1990). *Designing an ESP syllabus for the preparatory English students of the department of tourism and hotel management at Bilkent University*. Master's Thesis, Middle East Technical University, Ankara.
- St John, M. J. (1996). Business is booming: Business English in the 1990s. *English for Specific Purposes*, 15(1), 3-18. Retrieved from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0889490695000232>
- Şahbaz, N. K. (2014). Türkçe öğretiminde kullanılan strateji, yöntem ve teknikler (2. baskı). Güzel, A. & Karatay, H. (Ed.). *Türkçe öğretimi el kitabı* içinde (s. 133-149). Ankara: Pegem.
- Şahin, E. Yağmur, İşcan, A., Kana, F. ve Koçer, Ö. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin ihtiyaç algıları: Betimsel bir durum çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(4), 1185-1198.

http://www.jasstudies.com/Makaleler/1182858446_58Ya%C4%9Fmur%C5%9EahinEsin-1185-1198.pdf sayfasından erişilmiştir.

Şarlanoglu-Vural, A. (2001). *An improved syllabus for engineering preparatory classes of Gazi University*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şen, E. (2015). *İktisadi ve idari bilimler Türkçesinin incelenmesi ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Şimşek, M. Ş. ve Çelik. A. (2013). *Genel işletme* (10. baskı). Konya: Eğitim.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2009). *Diller için Avrupa ortak başvuru metni: Öğrenme, öğretme, değerlendirme*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Temizyürek, F., Çangal, Ö. ve Yörüşün, S. (2015). Yabancılar Türkçe öğretiminde iş Türkçesi öğretim programı, ders kitabı ve terimler sözlüğü denemesi: Bankacılık örneği, *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 7(2), 87-111. <http://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/view/722/722> sayfasından erişilmiştir.

Ting, L. (2010). An ESP course design for airport information desk staff. *Chinese Journal of Applied Linguistics*, 33(4), 3-25. Retrieved from <http://www.celea.org.cn/teic/92/10120601.pdf>

Tok, M. (2013). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde akademik yazma ihtiyacı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(23), 1-25. <http://sbed.mku.edu.tr/article/viewFile/1038000076/1038000046> sayfasından erişilmiştir.

Toplu, F. G. (1996). *A modular ESP course design for the advanced learners of English at the department of international relations*. Master's Thesis, Middle East Technical University, Ankara.

Tosun, C. (2005). Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretilmesi. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 1(1), 22-28. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/jlls/article/viewFile/5000084129/5000078229> sayfasından erişilmiştir.

Tosunoğlu, Ş. ve Ergül, Y. T. (Ed.). (2014). *Kamu maliyesi* (3. baskı). Eskişehir: AÖF.

- Tsou, W. (2009). Needs-based curriculum development: A case study of NCKU's ESP program. *Taiwan International ESP Journal*, 1(1), 77-95. Retrieved from tespaj.tespa.org.tw/index.php/TESPJ/article/view/4
- Türkiye Bursları (2014). Bursluluk işlemleri rehberi. http://www.turkiyeburslari.gov.tr/TB-Tanitim/TR/Bursluluk_islemleri_rehberi.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Uluslararası Öğrenci Akademisi (2014). Uluslararası öğrenciler akademisi programları. <http://www.turkiyeburslari.gov.tr/index.php/tr/uluslararasi-ogrenci-akademisi> sayfasından erişilmiştir.
- Ungan, S. (2006). Avrupa Birliği'nin dil öğretimine karşı tutumu ve Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2006), 217-226. <https://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/17/.../217-225.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Üçtuğ, S. (1985). *An ESP curriculum design for the department of educational sciences at Middle East Technical University*. Master's Thesis, Middle East Technical University, Ankara.
- Ünal, Ş. (2001). *Türkçe öğretimi* (2. baskı). Ankara: Nobel.
- Widdowson, H. G. (1983). *Learning purpose and learning use*. UK: Oxford University.
- Woodside, A.G. (2010.) *Case study research: Theory, methods, practice*. UK: Emerald.
- Yahşi-Cevher, Ö. ve Güngör, C. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde akademik Türkçenin önemine ilişkin uygulamalı bir araştırma: Türk dili öğretimi uygulama ve araştırma merkezi örneği. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, UDES 2015, 2267-2274. http://www.ijlet.com/Makaleler/1089611599_%C3%96zlem%20YAH%C5%9E%C4%B0%20CEVHER.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Yalden, J. (2000). *Principles of course design for language teaching* (8th edition). UK: Cambridge University.
- Yin, R. K. (2011). *Qualitative research from start to finish*. USA: The Guilford.
- Yüce, S. (2005). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ve Avrupa dil ölçeği. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 419-429.

<http://www.tebd.gazi.edu.tr/index.php/tebd/article/view/330/312>
erişilmiştir.

sayfasından

EKLER

EK 1 Yabancı Uyruklu Öğrencilere Yönelik Mevcut Durum Analizi Anketi

Sayın Öğrenci;

Bu anket, öğrenim görmekte olduğunuz bölümde ihtiyaç duyduğunuz Türkçe becerilerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Sorulara vereceğiniz cevaplar, alanınızla ilgili dil sorunlarınızı tespit etmeye yardımcı olacaktır. Aşağıda bulunan soruları, bölümünüzde öğrenim görmeye başladığınız andan itibaren sergilemekte sorun yaşadığınız dil becerilerini düşünerek cevaplayınız. Anketten elde edilecek veriler, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen sizin gibi öğrencilere özel amaçlı Türkçe programı geliştirmek için kullanılacaktır. Verdiğiniz cevaplar kimseyle paylaşılmayacaktır. Lütfen soruları samimi ve doğru bir şekilde cevaplandırınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Mustafa ULUTAŞ

Doktora Öğrencisi

Yrd. Doç. Dr. Mehmet KARA

Tez Danışmanı

I. BÖLÜM

Demografik Bilgiler

1. Cinsiyetiniz?

() K () E

2. Hangi ülke vatandaşısınız?.....

3. Hangi bölümde öğrenim görüyorsunuz?.....

4. Türkiye Türkçesini nerede (TÖMER, Özel Dil Kursu vb.) öğrendiniz? Yazınız.

.....

II. BÖLÜM

Dil İhtiyaç ve Sorunlarını Belirlemeye Yönelik Sorular

Aşağıda belirtilen **okuma kaynakları**, derslerinizi anlamanız ve başarılı olmanızda ne kadar önemlidir? Önem derecesine göre işaretleyiniz (X)

	Önemli değil	Az önemli	Önemli	Oldukça önemli	Çok önemli
5. Alanımla ilgili kaynak kitaplar ve ders kitapları					
6. Alanımla ilgili dergi, makale, rapor, köşe yazısı vb.					
7. Alanımla ilgili ders notları					
8. Bilgisayar ortamındaki alanımla ilgili okuma materyalleri					
9. Alanımla ilgili yazılı sınav soruları					
10. Diğer, lütfen belirtiniz.....					

Öğrenim gördüğünüz bölümde, aşağıda belirtilen **okuma becerilerinde** ne sıklıkla **sorun yaşadığınızı** lütfen işaretleyerek (X) belirtiniz.

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her
11. Alanımla ilgili bir metni hızlı okurken metnin konusunu belirlemede sorun yaşarım.	1	2	3	4	5
12. Alanımla ilgili bir metnin içeriğini anlamakta sorun yaşarım.	1	2	3	4	5
13. Alanımla ilgili uzun metinlerde, alt bölümlerin konu ile arasındaki ilişkiyi belirlemede sorun yaşarım.	1	2	3	4	5
14. Alanımla ilgili metinlerdeki öznel (subjektif) ve nesnel (objektif) yargıları ayırt etmekte sorun yaşarım.	1	2	3	4	5
15. Alanımla ilgili akademik metinlerde (kitap, bildiri, makale, tez, bilimsel rapor...vb.) kullanılan sözcük ve terimleri anlamakta sorun yaşarım.	1	2	3	4	5
16. Okuduğum akademik bir metindeki kavram ve terimlerin alanımla ilgili olup olmadığını ayırt etmekte sorun yaşarım.	1	2	3	4	5
17. Alanımla ilgili akademik bir metindeki ana düşünce ve yardımcı düşünceleri belirlemede sorun yaşarım.	1	2	3	4	5
18. Alanımla ilgili metinlerindeki temel veri ve değerlerin (tablo, şekil, sayısal veri, grafik, vb.) işlevlerini anlamakta sorun yaşarım.	1	2	3	4	5
19. Alanımla ilgili metinlerde dolaylı olarak ifade edilen (örtülü bilgiler, ilişkiler, kişisel fikir ve düşünceler) unsurları anlamakta sorun yaşarım.	1	2	3	4	5

Öğrenim gördüğünüz bölümde, aşağıda belirtilen **dinleme becerilerinde** ne sıklıkla **sorun yaşadığınızı** lütfen işaretleyerek (X) belirtiniz.

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her
20. Alanımla ilgili canlı veya kayıtlı (video, ses kaydı, radyo vb.) konuşmaları dinlerken verilmek istenen ana fikri anlamakta sorun yaşıyorum.	1	2	3	4	5
21. Alanımla ilgili konuşmaları dinlerken konuşmacıların konuyla ilgili kişisel görüşlerini belirlemekte sorun yaşıyorum.					
22. Alanımla ilgili dersleri ve konuşmaları dinlerken sözcük ve terimleri anlamakta sorun yaşıyorum.	1	2	3	4	5
23. Alanımla ilgili derslerdeki sunum ve karşılıklı konuşmaları dinlerken konunun içeriğini anlamakta sorun yaşıyorum.	1	2	3	4	5
24. Alanımla ilgili bir dersi ve konuşmayı dinlerken konuyu özetleyerek not tutmakta sorun yaşıyorum.	1	2	3	4	5
25. Alanımla ilgili konferans, toplantı, panel ve seminerlerde yapılan konuşmaları takip etmekte sorun yaşıyorum.	1	2	3	4	5

Öğrenim gördüğünüz bölümde, aşağıda belirtilen **yazma becerilerinde** ne sıklıkla **sorun yaşadığınızı** lütfen işaretleyerek (X) belirtiniz.

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her
26. Alanımla ilgili yazıları, Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazmakta sorun yaşıyorum.	1	2	3	4	5
27. Alanımla ilgili yazılarımda; alanla ilgili sözcük ve terimleri uygun biçimde kullanmakta sorun yaşıyorum.	1	2	3	4	5
28. Alanımla ilgili bir konuda edindiğim bilgileri anlaşılır bir şekilde özetlemekte sorun yaşıyorum.	1	2	3	4	5
29. Alanımla ilgili konulardaki bilgi ve görüşlerimi ilgili örnekler ve destekleyici bilgilerle genişleterek (örnekleme, karşılaştırma, tanık gösterme, sayısal verilerden yararlanma, betimleme, kanıtlama, hikâye etme vb.) türüne uygun yazılar yazmakta sorun yaşıyorum.	1	2	3	4	5
30. Alanımla ilgili yazdığım yazılarda, anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturmakta sorun yaşıyorum.	1	2	3	4	5

Öğrenim gördüğünüz bölümde, aşağıda belirtilen **konuşma becerilerinde** ne sıklıkla **sorun yaşadığınızı** lütfen işaretleyerek (X) belirtiniz.

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her
31. Alanımla ilgili konularda, terimleri de kullanarak sunum yapmakta sorun yaşıyorum.	1	2	3	4	5
32. Alanımla ilgili bir konuda bilgi ve görüşlerimi, akıcı bir biçimde ifade ederek sunum yapmakta sorun yaşıyorum.	1	2	3	4	5
33. Türkçeyi ana dili olarak konuşan kişiler arasında geçen alanımla ilgili akıcı bir konuşmaya kolaylıkla katılabilmekte sorun yaşıyorum.	1	2	3	4	5
34. Alanımla ilgili bir konuşmada karşı tarafın sorularına uygun ve akıcı cevaplar verebilmekte sorun yaşıyorum.	1	2	3	4	5
35. Konuşmalarımda alanımla ilgili sözcük ve terimleri doğru telaffuz edebilmekte sorun yaşıyorum.	1	2	3	4	5
36. Karşılıklı konuşmada ya da tartışmalarda, alanımla ilgili terimleri hatasız, yerinde kullanmakta sorun yaşıyorum.	1	2	3	4	5

37. Size sorduklarımızın dışında, derslerinizde dil becerileri ile ilgili yaşadığınız başka sorunlar var mı? Varsa lütfen aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

EK 2 Görüşme Formu

1) Üniversite derslerinizde en çok hangi kaynakları okuyorsunuz?

2) Üniversitedeki derslerinizde okuduğunuz materyaller ile Türkçeyi öğrenirken okuduğunuz materyaller arasında ne gibi farklılıklar bulunmaktadır?

3) Öğrenim gördüğünüz alan ile ilgili metinleri okurken ne tür dil becerilerine ihtiyaç duyuyorsunuz?

3.1. Okuma tür ve tekniklerini kullanma (hızlı okuma, tarama, göz atarak okuma, not tutarak okuma)

3.2. Alanla ilgili metinlerde geçen sözcük ve terimleri anlama

3.3. Alanla ilgili metinlerin içerik unsurlarını anlama

3.4. Alanla ilgili metinlerdeki tablo, şekil, grafik ve sayısal verileri anlama

3.5 Alanla ilgili metinlerdeki örtülü bilgileri, ilişkileri, kişisel fikir ve düşünceleri anlama

4) Öğrenim gördüğünüz alan ile ilgili ders veya konuşmaları dinlerken ne tür becerilere ihtiyaç duyuyorsunuz?

4.1. Alanla ilgili dinlediklerini takip etme

4.2. Alanla ilgili bir konuşmayı dinlerken not tutma

4.3. Alanla ilgili dinlediği konularda geçen sözcük ve sözcük gruplarını anlama

5) Öğrenim gördüğünüz alan ile ilgili yazılar yazarken ne tür becerilere ihtiyaç duyuyorsunuz?

5.1. Alanla ilgili sözcük ve sözcük grupları ile dil yapılarını kullanma

5.2. Türkçenin yapısına uygun ve anlam bütünlüğü olan yazılar yazma

5.3. Alanla ilgili yazılı sınav ve ödev hazırlama gibi yazma görevlerini yerine getirme

6) Öğrenim gördüğünüz alan ile ilgili konuşma yaparken ne tür sorunlar yaşıyorsunuz?

6.1. Alana ilgili sözcük ve terimleri doğru telaffuz etme

6.2. Derslerde alanla ilgili sözcük ve terimleri de kullanarak karşılıklı konuşma becerisi sergileyebilme

6.3. Alanla ilgili terimlerden de yararlanarak sunum yapma

EK 3 İhtiyaç ve İçerik Belirleme Formu

I. Bölüm

- 1) Adınız/soyadınız
- 2) Çalıştığınız (Fakülte-Bölüm-Ana Bilim Dalı)
- 3) Eğitim durumunuz nedir?
() Lisans () Yüksek lisans () Doktora
- 4) Kaç yıldır ders veriyorsunuz?
- 5) Uzmanlık alanınız nedir?

II. Bölüm

- 1) Derslerine girdiğiniz sınıflarda yabancı uyruklu öğrenciler bulunuyor mu? Bulunuyor ise bu öğrencilerin dil yeterliliği ile ilgili dikkatinizi çeken şeyler oluyor mu?

.....

.....

.....

.....

2. Aşağıda belirtilen okuma becerilerini derslerinizdeki önemine göre (1) den başlayarak numaralandırınız. Önemli görmediklerinizi lütfen numaralandırmayınız. (Öğrencileriniz derslerinizde, derslerinize ya da yaptığınız sınavlara hazırlanırken en çok hangi okuma becerilerini ve stratejilerini kullanmalıdırlar? Sizce nasıl okuma yapmalılar?)

- () a- Alanla ilgili bir metni, konuyla ilgili genel bir fikir edinmek amacıyla hızlı okumalıdırlar.
- () b- Alanla ilgili bir metni, not tutarak okumalıdırlar.
- () c- Alanla ilgili bir metne, belirli bir bilgiyi bulmak amacıyla göz atmalıdırlar.
- () d- Alanla ilgili metinlerdeki tablo, sayısal veri, grafik gibi bilgi verici unsurları yorumlamalıdırlar.
- () e- Alanla ilgili akademik metinlerde (kitap, bildiri, makale, tez, bilimsel rapor...vb.) kullanılan sözcük ve terimleri anlamalıdırlar.

() f- Alanla ilgili metinlerde dolaylı olarak ifade edilen (örtülü bilgiler, ilişkiler, kişisel fikir ve düşünceler) unsurları anlamalıdır.

() g- Alanla ilgili metinlerdeki alt başlıkların ana başlık ile arasındaki ilişkiyi anlamalıdır.

() h- Alanla ilgili metinlerdeki öznel ve nesnel yargıları ayırt etmelidirler.

3. Aşağıda belirtilen dinleme becerilerini derslerinizdeki önemine göre (1) den başlayarak numaralandırınız. Önemli görmediklerinizi lütfen numaralandırmayınız. (Öğrencileriniz derslerinizde ya da derslerle ilgili konularda en çok hangi dinleme becerilerini kullanmalıdırlar? Sizce nasıl dinlemeliler?)

() a- Dersi veya dersle ilgili bir konuşmayı dinlerken konuyu özetleyerek not tutmalıdırlar.

() b- Sunum ve karşılıklı konuşmalarda konunun içeriğini anlamalıdır.

() c- Dersleri ve konuşmaları dinlerken sözcük ve terimleri anlayabilmelidirler.

() d- Dersleri dinlerken konuşmacıların konuyla ilgili kişisel görüşlerini belirleyebilmelidirler.

() e- Alanla ilgili konferans, toplantı, panel ve seminerlerde yapılan konuşmaları takip edebilmelidirler.

4. Aşağıda belirtilen yazma becerilerini derslerinizdeki önemine göre (1) den başlayarak numaralandırınız. Önemli görmediklerinizi lütfen numaralandırmayınız. (Öğrencileriniz derslerinizde ya da derslerle ilgili görevleri yerine getirirken en çok hangi yazma becerilerini kullanmalıdırlar? Sizce nasıl yazmalılar?)

() a- Alanla ilgili konulardaki bilgi ve görüşleri, ilgili örnekler ve destekleyici bilgilerle genişleterek yazmalıdırlar.

() b- Alanla ilgili yazılarda, alana özgü sözcük ve terimleri uygun biçimde kullanmalıdırlar.

() c- Alanla ilgili yazılan yazılarda anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturmalıdırlar.

() d- Alanla ilgili yazıları, Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazmalıdırlar.

() e- Alanla ilgili bir konuda edindiği bilgileri anlaşılır bir şekilde özetlemelidirler.

5. Aşağıdaki konuşma becerilerini derslerinizdeki önemine göre (1) den başlayarak numaralandırınız. Önemli görmediklerinizi lütfen numaralandırmayınız. (Öğrencileriniz

derslerinizde veya ders ile ilgili konularda en çok hangi konuşma becerilerini kullanmalıdırlar? Sizce nasıl konuşmalılar?)

() a- Alanla ilgili karşılıklı bir konuşmada karşı tarafın sorularına uygun ve akıcı cevaplar verebilmelidirler.

() b- Karşılıklı konuşmada ya da tartışmalarda, alanla ilgili terimleri hatasız, yerinde kullanmalıdırlar.

() c- Alanla ilgili konularda, terimleri de kullanarak sunum yapabilmelidirler.

() d- Alanla ilgili bir konuda, bilgi ve görüşlerini, akıcı bir biçimde ifade ederek sunum yapmalıdırlar.

() e- Türkçeyi ana dili olarak konuşan kişiler arasında geçen alanla ilgili akıcı bir konuşmaya kolaylıkla katılabilmelidirler.

III. Bölüm

1) derslerinin içerdiği ve derslerinizde üzerinden en çok durduğunuz konuları sıralar mısınız?

2) Öğrencilerinizin.....derslerinde öğrenmekte en çok zorlandıkları konular hangileridir?

3) derslerinizde hangi okuma materyallerini kullanıyorsunuz (Kaynak kitaplar, ders kitapları, ders notları, bilgisayar ortamındaki okuma materyalleri, Basılı dergi, makale, rapor, köşe yazısı vb.?)

4) Çalışmamızda yararlanabilmemiz için.....dersiyle ilgili genel bilgi ve kavramları içeren temel kaynaklar önerebilir misiniz?

5) Öğrencilerinizin.....derslerinde başarılı olabilmeleri için bilmeleri gereken alan özgü sözcük ve terimlerden birkaçını yazar mısınız?

EK 4 Etik Kurul Raporu

T.C.
UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARLARI

TOPLANTI SAYISI: 03

KARAR TARİHİ: 03.04.2014

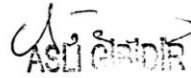
"Not: Etik Kurulu Kararı öneri niteliğinde olup, kurulun olumlu veya olumsuz görüşüne karşın, yapılan uygulamalarda yasal sorumluluk araştırmacıya veya uygulayıcıya aittir."

KARAR 2014-04

Araştırma Görevlisi Mustafa ULUTAŞ'ın "Türkiye'de Yükseköğrenim Görecek Yabancılar İçin Özel Amaçlı Türkçe Öğretimine Yönelik Program Geliştirme: Bir Model Önerisi" adlı araştırmasının etik açıdan uygulanabilir olduğuna 03.04.2014 tarihinde katılanların oybirliğiyle karar verildi.

Aslının Aynısıdır

Semra GÜLER
Enstitü Sekreteri

ASLI GÜLER

No	Üyenin Adı Soyadı	İmza	No	Üyenin Adı Soyadı	İmza
1	Prof. Dr. Hasan TOSUN Başkan	İMZA	4	Prof. Dr. Lütfi ÖZAV Üye	İMZA
2	Prof. Dr. Ahmet AKÇATAŞ Başkan Yardımcısı	İMZA	5	Prof. Dr. M. Faysal GÖKALP Üye	Katılmadı
3	Prof. Dr. Sayın DALKIRAN Üye	İMZA		Av. Zakire BAYRAKTAR DÜZGÜN Raportör	İMZA

EK 5 İlk 1000 Sözcük Listesi

Hukuka Giriş

Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık
İşlem (hukuki)	654	Madde	173	Bakanlar Kurulu	87	Denetim	60
Hak	606	Yaptırım	165	Hâkim	87	Yargı Organı	60
Hukuk	595	Sözleşme	160	Tazminat yaptırımı	86	Savcı	59
Yasa	521	İrade	154	Usul	86	Daire	57
Anayasa	436	Suç	148	Hukuka aykırı davranış	84	Hukuk Kaynağı	57
Karar	412	Üye	148	Cumhurbaşkanı	80	Miras	57
Kural	407	Tüzük	138	Esas	75	Mutlak Haklar	57
Kanun	381	Organ	134	Uyuşmazlık	75	Kaynak (Referans)	55
Yetki	334	Ceza	123	Meclis	73	Aykırılık	54
Hüküm	301	Yönetmelik	109	Başvuru	72	Özel Haklar	53
Hukuk kuralı	249	TBMM	105	Kamu tüzel kişisi	71	Başbakan	51
Eylem	241	Sorumlu	104	Antlaşma	70	Toplum	51
Mahkeme	233	Düzenleme hakları	103	Hak Sahibi	70	Bağımsızlık	50
Özel hukuk	203	Hukuk düzeni	96	İşlev	69	Ceza hukuku	50
İlke	188	Yargı	96	Kanun hükmünde kararname	69	İçtihat	48
Nitelik	188	Anayasa Mahkemesi	95	Danıştay	68	Mal Varlığı Hakları	48
Tüzel kişi	184	Türk medeni kanunu	94	İstisna	68	Talep hakkı	47
Dava	183	Temel hak ve özgürlükler	92	İyi Niyet	68	Düzen	46
Koşul	178	Yasama	91	Hukuk Sistemi	64	Menfaat	46
Görev	177	Yürütme	91	Ödev	63	Mülkiyet	46
Kamu hukuku	174	Maddi unsur	89	Vatandaş	62	Özgürlük	46

Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık
Yürürlük	46	Din kuralları	37	Eşya	31	Kooperatif	25
Borçlar hukuku	45	Egemen	37	İdari yargı	31	Tescil	25
Dernek	45	Taşınmaz	37	İrade açıklaması	31	Ticari işletme	25
İdari	44	Vakıf	37	Örf ve âdet Hukuku	30	Vasiyet	25
Medeni yasa	44	Ahlak	36	Bağlayıcılık	29	Fıkra	24
Yönetilenler	44	Olgu	36	Eşitlik	29	Fiil ehliyeti	24
İddia	43	Onay	36	İdari para cezası	29	Hukuka uygun fiiller	24
Milletvekili	43	Roma hukuku	36	İş hukuku	29	İç tüzük	24
Mülkiyet hakkı	43	Sistem	36	Yargıtay	29	Kasıt unsuru	24
Özel hukuk kişisi	43	Yokluk durumu	36	Kanun koyucu	28	Norm	24
İptal davası	42	Davranış	35	Makam	28	Yargı çevresi	24
Hukuk dalı	41	Merci	35	Hukuk kişisi	27	Zilyetlik	24
Karine	40	Fiil	34	Hukuki sonuç	27	Disiplin	23
Kusur	40	Hukuki ilişki	34	İç düzenleme	27	Hukuk alanı	23
Gerçek kişi	39	Kamu yararı	34	İtiraz	27	Temsil	23
İptal cezası	39	Kararname	34	Kamu görevi	27	Yargılama	23
Örf ve âdet kuralları	39	Siyasi parti	33	Kamu hakları	45	Yönetsel yaptırım	23
Yönetsel	39	Ceza mahkemesi	32	Kamu kurum ve kuruluşları	27	Ahlak kuralları	22
İktidar (siyasal)	38	Hukuk mahkemesi	32	Nesnel	27	Borçlar yasası	22
Anayasa hukuku	38	Nisbi hak	32	Meslek kuruluşları	26	Davalı	22
Ehliyet	38	Topluluk	32	Adli yargı	26	İş veren	22
Güvence	38	Uluslararası antlaşma	32	Edim	26	Malik	22
Hukuksal sonuç	38	Uluslararası hukuk	32	Somutlaşma	26	Takdir	22
Resmî gazete	38	Yargıç	32	Türk ceza kanunu	26	Temyiz	22
Adliye mahkemeleri	37	Yüksek mahkeme	32	Yasak	26	Vergi hukuku	22
Değer	37	Aile hukuku	31	Dürüstlük kuralları	25	Yetkili organ	22

Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık
Anayasaya aykırılık	21	Yargı kararı	20	Genel kurul	18	Manevi unsur	17
Devlet organı	21	Yargı kolları	20	Hukukun genel ilkeleri	18	Mensup	17
Fail	21	Askerî Yüksek İdare Mahkemesi	19	İdare hukuku	18	Padişah	17
Hapis cezası	21	Cumhuriyet Başsavcısı	19	Miras hukuku	18	Seçim (yönetmel)	17
İdare mahkemeleri	21	Davacı	19	Statü	18	Toplumsal düzen	17
İhlal	21	Eşya hukuku	19	Tacir	18	Türk ticaret kanunu	17
İlk derece mahkemeleri	21	Fiili	19	Türk borçlar kanunu	18	Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü	17
Medeni	21	Gerekçe	19	Yorum	18	Vali	17
Örgütlenme	21	İslam hukuku	19	Yönetmel yargı	18	Boşanma	16
Öznel	21	Kıymetli evrak	19	Devletin uygulama ürünü	17	Common law (ortak hukuk)	16
Para cezası	21	Medeni hukuk	19	Ahlaka aykırılık	17	Doktrin	16
Sigorta	21	Ölçülülük	19	Ayrımcılık	17	Dürüstlük ilkesi	16
Temsilci	21	Özel hükümler	19	Borçlar kanunu	17	Eser	16
Türk vatandaşlığı	21	Taşınır	19	Emirler ve yasaklar	17	Gaiplik	16
Yönetmel işlem	21	Tek taraflılık	19	Güvenlik tedbiri	17	İcra	16
Askerî Yargıtay	20	Teşebbüs	19	Hak ehliyeti	17	Kamu otoritesi	16
Ceza kanunları	20	Vekil	19	Hukuk devleti	17	Kamu yönetimi	16
Genel hüküm	20	Yargı yeri	19	İdari yaptırım	17	Soyutluk	16
Görev alanı	20	Yönetim hukuku	19	İrade ürünü	17	Tek yanlı	16
Kamu düzeni	20	Aslî	18	İş kanunu	17	Vergi mahkemeleri	16
Sicil	20	Aynî haklar	18	Kamu gücü	17	Zamanaşımı	16
Türk hukuk sistemi	20	Borç ilişkisi	18	Kişilik hakları	17	Adalet Bakanlığı	15
Vatandaşlık hakkı	20	Çelişki	18	Maddi zor kullanma	17	Aleyh	15

Sözcük/Sözcük Grubu/Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/Terim	Sıklık
Büyükşehir Belediyesi	15	Millî Güvenlik Kurulu	14
Denetleme	15	Muhatap	14
Hukuka uygunluk	15	Pozitif hukuk	14
İki taraflı kamu hukuku işlemi	15	Tam yargı davaları	14
İnsan hakları	15	Tasarruf	14
İspat yükü	15	Tek yanlı irade beyanı	14
Köle	15	Uluslararası örgütler	14
Maksat	15	Yetki yasası	14
Salt	15	Çatışma	13
Ticaret hukuku	15	Görgü kuralları	13
Ticaret kanunu	15	Hakkaniyet	13
Uyuşmazlık mahkemesi	15	Hukuki olay	13
Yenilik doğuran haklar	15	İdari işlem	13
Yönetmelik sözleşme	15	Komisyon	13
Alt derece mahkemeler	14	Laiklik	13
Anayasa değişikliği	14		
Erginlik	14		
Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu	14		
Hukuksal durum	14		
İdari sözleşmeler	14		
İntifa hakkı	14		
Kabahat	14		
Kısıtlılık	14		
Kıyas	14		

İktisada Giriş

Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık
Fiyat	1356	Para arzı	175	Döviz	119	Ekonomik büyüme	79
Mal	1016	Talep eğrisi	171	Tam istihdam	118	Pay	79
Firma	832	Esneklik	170	Toplam arz	115	Ekonomik	78
Ekonomi	681	İhracat	170	Fiyatlar genel düzeyi	109	İktisat	78
Üretim	652	Kısa dönem	169	Marjinal fayda	105	Tam rekabet piyasası	78
Gelir	553	Uzun dönem	162	Makroiktisat (makroekonomi)	103	Enflasyon oranı	74
Piyasa	517	Reel GSYİH	161	Dış ticaret	102	Tekelci rekabet piyasası	74
Miktar	479	Üretim faktörleri	160	Toplam talep	100	Büyüme oranı	72
Talep	463	İthalat	157	Fayda	96	Çarpan	71
Para	393	Merkez bankası	153	Marjinal maliyet	95	İkame	71
Birim (ölçü)	384	Toplam harcamalar	151	Varsayım	95	Para talebi	68
Gayri safi yurt içi hâsıla	346	Talep edilen miktar	143	Keynesyen görüş	91	Gelir düzeyi	67
Tüketici	331	Arz	141	Toplam fayda	90	Para politikası	67
Oran	312	Üretici	137	Değişken	89	İstikrar	66
Enflasyon	273	Politika	136	Teori	89	Ortalama	65
Mal ve hizmet	266	Toplam gelir	136	Reel	88	Endeks	63
Tüketim	255	Döviz kuru	134	Denge gelir düzeyi	86	Malzeme	62
İşsizlik	236	Fiyat düzeyi	132	Gayri safi millî hâsıla	84	Ödemeler dengesi	61
Tasarruf	228	Girdi	129	Arz eğrisi	82	Para miktarı	61
İşçi	214	İş gücü	129	Yatırım harcamaları	82	Arz edilen miktar	59
Faiz oranı	200	Ödeme	129	Mevduat	81	Dışsallık	58
Faktör	198	Emek	126	Ticaret	81	Talebin fiyat esnekliği	58
Denge	190	Reel faiz(oranı)	125	Toplam hâsılat	81	Denge fiyatı	57
Hane halkları	178	Tüketim harcamaları	121	Hükümet	80	Oligopol piyasası	57

Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık
AE	56	Etken	42	Döviz talebi	35	Deflasyon	29
İktisadi büyüme	55	Malın fiyatı	42	Gayri safi yurt içi hâsıla deflatörü	35	Katma değer	29
Nominal GSYİH	55	Toplam arz eğrisi	41	Maaş	35	Kayıtsızlık eğrisi	29
Reel döviz kuru	55	Üretim miktarı	41	Olanak	35	Tüketim fonksiyonu	29
Kriz	54	Veri	41	Toplam tüketim harcamaları	35	Bütçe doğrusu	28
Ticari banka	53	Fiyat istikrarı	40	Üretim düzeyi	35	Gümrük tarifesi	28
Marjinal tüketim eğilimi	52	Nihai mal ve hizmetler	40	Anonim şirket	34	Ortalama toplam maliyet	28
Ekonomi politikası	51	Toprak	40	Kamu malı	34	Tüketim malları	28
Mal miktarı	49	TÜFE	40	Kıtlık	34	Emek miktarı	27
Ölçek ekonomileri	49	Döviz arzı	39	Marjinal fiziki ürün	34	Endüstri	27
Rezerv	49	Mikroekonomi (mikroiktisat)	39	Ekonomik kriz	33	Marjinal tasarruf eğilimi	27
SRAS (eğrisi)	49	Piyasa fiyatı	39	Fiyat esnekliği	33	Üretim maliyeti	27
Marjinal	48	AD	38	Hâsıla	33	Dış dünya	26
İş	47	Devlet harcamaları	38	Kartel	33	İstatistik	26
Marjinal gelir	47	Fırsat maliyeti	38	Likidite	33	Net ihracat	26
Marjinal ürün	47	Pahalı	38	Ödemeler bilançosu	33	Pozitif dışsallık	26
Akım	46	Denge toplam gelir düzeyi	37	Sübvansiyon	33	Rant	26
Cari gelir	46	İktisatçı	37	Toplam talep eğrisi	33	Toplam tasarruflar	26
İşsizlik oranı	46	Reel gelir	37	Az gelişmişlik	32	Cari işlemler dengesi	25
Parasal	46	Talep esnekliği	37	Getiri oranı	32	Döviz miktarı	25
Sermaye stoku	46	Ara mal	36	Sermaye malları	32	Marjinal sosyal fayda	25
Bankacılık sistemi	44	Fiyat farklılaştırması	36	Alım	31	Negatif dışsallık	25
İnelastik	44	Harcanabilir gelir	36	Nominal	31	Ürün piyasası	25
Monopol	44	Mal ve hizmet üretimi	36	Ortalama maliyet	31	Fiyat artışı	24
Doğal kaynaklar	43	Toplam maliyet	36	Tekelci firma	31		
Eğimlilik	43	Bileşim	35	Ortodoks politika	30		
Harcanabilir kişisel gelir	43	Denge miktarı	35	Tüketici dengesi	30		

Genel İşletme

Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık
İşletme	3377	Halkla ilişkiler	127	Büyük işletme	60	Üretim sistemi	38
Faaliyet	541	Planlama	127	İşletme faaliyetleri	60	Hedef kitle	37
Örgüt	479	Girişimci	122	Performans	60	Potansiyel	37
Müşteri	407	Ücret	122	Çıktı	57	Bileşen	36
Ürün	395	Rekabet	117	Paydaş	57	Dağıtım kanalları	36
İhtiyaçlar	381	Hammadde	115	Dış çevre	54	Maddi (ekonomik)	36
Çalışan	377	Kapasite	99	İşletme yönetimi	52	Sanayi devrimi	36
Yönetici	345	İstek	95	İş birliği	51	Sendika	36
Kaynak (üretim fak.)	314	Analiz	94	Örgütleme	51	İşletme fonksiyonları	35
Yönetim	299	Etik	92	Aşamalılık	50	Motivasyon	35
Çevre	293	Organizasyon	84	Finansal	50	Finans	34
Pazar	288	Birim (bölüm)	79	Küçük işletme	50	Örgüt yapısı	34
Satış	279	Sektör	78	Eğilim	48	Nakit girişi	33
Fonksiyon	266	Nakit	75	Ürün ve hizmetler	48	Çıkar	32
İnsan kaynakları	244	Risk	75	Tedarik	47	Girişim	32
Verimlilik	221	Rakip	73	Misyon	45	Siyasal	31
Pazarlama	201	Araştırma-geliştirme (fonk.)	70	Tedarikçi	44	Çalışma hayatı	29
Yatırım	199	Fabrika	70	Alt sistem	43	Pazarlama iletişimi	29
Kuruluş	172	Strateji	70	Marka	43	Yasal	29
Şirket	154	Sosyal sorumluluk	69	Standart	43	İşletme yöneticisi	28
Büyüme	152	Aracı	68	Alternatif	41	Nakit akışı	28
Personel	139	Eleman	65	Koordinasyon	41	Sektörel çevre	28
Kalite	134	Dağıtım	64	Uzman	39	Ticari	28
Mamul	129	İşletmeci	62	Ast	38	Üretim biçimleri	28
Yaklaşım	129	Üretim süreci	61	Kalite kontrol çemberi	38	Değerleme	27

Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık
Genel çevre	27	İmaj	22	Teşvik	19	Finansal analiz	16
Örgütselilik	27	İnsan kaynakları yönetimi	22	Toptan	19	Örgüt kültürü	16
Fırsat	26	Kişisel satış	22	Yeni mamul	19	Süreklilik	16
İş yeri	26	Net kâr	22	İş gören	18	Üst kademe yönetimi	16
İşletme çevresi	26	Satın alma	22	Kitlesel üretim	18	Evrensellik	15
Liderlik	26	İmalat	21	Nakit çıkışı	18	İş analizi	15
Perakende	26	İtibar	21	Rekabet ortamı	18	Kapasite kullanım oranı	15
Anlaşma	25	Başarı değerlendirme	20	Ambalaj	17	Net satış	15
Beşeri	25	Hacim	20	Atıl üretim kapasitesi	17	Otomasyon	15
Doğal çevre	25	Hedef pazar	20	Beşerî kaynaklar	17	Pazarlama araştırması	15
Hiyerarşi	25	İş değerlendirme	20	Ekonomik çevre	17	Emir	14
Pazar payı	25	İş etiği	20	Geribildirim	17	Faaliyet alanı	14
Resmî daire	25	İşletme amaçları	20	İnsan ihtiyaçları ve istekleri	17	Finansal durum	14
İç çevre	24	Küresel	20	İş güvenliği	17	Geri besleme	14
Kâra geçiş	24	Propaganda	20	Kamuoyu	17	İş bölümü	14
Nicelik	24	Sermaye piyasaları	20	Ödüllendirme	17	Kamu işletmesi	14
Tutum	24	Sipariş	20	Pay senetleri	17	Patent	14
Yasal çevre	24	Alt kademe yönetimi	19	Stratejik amaçlar	17	Ekonomik yapı	13
Yatırımcı	24	Finansal yönetim	19	Uluslararası işletme	17	Etik davranış	13
Çalışma sermayesi	23	Güvenlik	19	Üretim kapasitesi	17		
Küreselleşme	23	İnovasyon	19	Atölye	16		
Pazarlama karması	23	Kitle	19	Avantaj	16		
Hissedar	22	Klasik yönetim	19	Çok uluslu işletme	16		

Genel Muhasebe

Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık
Hesap	2557	Kâr	319	Alıcı	128	Bono	88
Kayıt	775	Senet	309	Hisse senedi	125	İştirak	88
Borç	700	Ticari mallar	297	Ortak	122	Amortisman tutarı	87
Alacak	689	Sermaye	284	Aktif	118	İskonto	87
Gider	576	Bilanço	281	Bedel	118	Zarar	87
Tutar	507	İşlem	278	Tahvil	117	Çek	86
Katma değer vergisi	489	Muhasebe	276	Öz kaynaklar	106	Ticari alacak	86
Dönem	457	Vade	244	Alacak senedi	104	İade	83
Varlık	424	Stok	228	Büyük defter	103	Net	82
Taraf	395	Duran varlıklar	204	Peşin	103	Teminat	82
Maliyet	376	Faiz	198	Borç senetleri	102	Envanter	80
Banka	356	Satıcı	181	Aktarma	101	Alış	79
Kasa	348	Dönem sonu	147	Gelir tablosu	96	Vergi usul kanunu	79
Değer (ekonomik)	335	Kredi	147	Fon	92	Yevmiye defteri	78
Amortisman	334	Menkul kıymetler	136	Hesap grubu	89	Police	77

Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık
Tahsil	75	Finansal tablo	59	Finansman giderleri	48	Rapor	40
Belge	72	Mizan	57	Banka kredisi	47	Tahakkuk	40
Dönen varlıklar	72	Pasif hesap	57	Devreden KDV	47	Yevmiye	40
Defter	71	Avans	56	Bağlı ortaklıklar	45	Uzun vade	39
Dönem içi (işlem)	71	Maliyet bedeli	56	Hâsılat	45	Depozito	38
Genel yönetim giderleri	70	Birikmiş	55	Fiş	44	Dönem net kârı	38
Yardımcı hesaplar	68	Birikmiş amortismanlar	54	Karşılık	43	Faiz gelirleri	38
Alacaklı	66	Kira	53	Nominal değer	42	Maddi olmayan duran varlıklar	38
Maddi duran varlıklar	66	Aralıklı envanter (yöntem)	52	Öz sermaye	42	Finansal nitelikli olay	37
Fatura	65	Tek düzen hesap planı	52	Yabancı kaynak	42	Nazım hesap	37
Bakiye	62	İşletme sahibi	51	Gelir hesabı	41	Kısa vade	36
Borçlu	62	Ortaklık	51	Yabancı para	41		
Kalan	62	İndirim	50	Alınan çekler	40		
Kasa hesabı	62	Borç kaydı	49	Fon akım tablosu	40		
Kalem	61	Sayım	49	Komisyon	40		
Gider hesabı	60	Dönem kârı	48	Kur	40		

Kamu Maliyesi

Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık
Vergi	1207	Belediye	94	Yetkili	53	Mükellef	39
Devlet	980	İdare	89	Açık	51	İl özel idareleri	38
Bütçe	551	Vergi oranı	86	Kamusal mallar	51	Vergi yükü	37
Kamu harcamaları	416	Maliye	83	Özel kesim	51	Özel sektör	36
Hizmet	350	Matrah	83	Dilim	50	İktisadi	35
Harcama	312	KMYKK	77	Kesim	49	Klasik iktisadi düşünce	34
Birey	227	Kamu	74	Artan oranlı vergi tarifesi	48	Büro	32
Kaynaklar (gelir)	225	Maliye politikası	72	Durgunluk	48	Dağılım	32
Görüş	171	Harç	68	Vergi borcu	48	Seçmen	32
Kamu kesimi	151	Merkezî yönetim	68	Kalkınma	47	Genel bütçe	31
Kamu hizmeti	140	Zorunluluk	68	Bütçe açığı	46	Kamu kuruluşları	31
Kamu gelirleri	123	Adalet	67	Kamu gideri	46	Parlamento	31
Malî	122	Etkinlik	66	Kaynak dağılımı	46	Ekonomik faaliyet	30
Millî gelir	119	Vergi geliri	63	Cetvel	44	Kazanç	30
Kurum	116	Devlet bütçesi	60	Müdahale	42	Harcama vergileri	29
Ödenek	115	Mevcut	60	Servet	42	Sayıştay	29
Yükümlülük	108	Mevcut kaynaklar	59	Vergi sistemi	42	Bürokrat	28
Vergileme	107	Kurul	56	Bütçe kanunu	41	Finansman kaynakları	28
Finansman	106	Yerel yönetimler	56	Gayrimenkul	41	Mali yıl	28
Kamu idareleri	98	Gelir vergisi	55	Siyasi	40	Parafiskal gelirler	28
Gelir dağılımı	95	Hazine	54	Tarife	40	Resim	28
Bakanlık	94	Vergi matrahı	53	Kamu iktisadi teşebbüsleri	39	Satış fiyatı	28

Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık	Sözcük/Sözcük Grubu/ Terim	Sıklık
Ödeme gücü	27	Dış borçlanma	21	Milli savunma hizmeti	18	Gösterge	15
Yerinden yönetim	26	İstikrar programı	21	Oylama	18	İç denetim	15
Dolaylı vergi	25	Muafiyet	21	Servet vergileri	18	İMF	15
Adil	24	Özel mallar	21	Teşkilat	18	Mal ve hizmet alımı	15
Fert	24	Tam kamusal mal ve hizmetler	21	Üretim faaliyeti	18	Mali araçlar	15
Orta vadeli program	24	Buhran	20	Yatırım malları	18	Menkul	15
Baskı grupları	23	Kuram	20	İç denetçiler	17	Mevzuat	15
Büyük buhran	23	Kurumlar vergisi	20	Kamu maliyesi	17	Optimal	15
Ekonomik istikrar	23	Perakende satış vergisi	20	Tasarı	17	Sanayileşme	15
Kamu ekonomisi	23	Dış borç	19	Azalan oranlı tarife	16	Sosyalist görüş	15
Muamele vergisi	23	Efektif talep	19	Devlet borçları	16	Toplumsal mal	15
Sosyal güvenlik kurumu	23	Eksik istihdam	19	Doğal tekel	16	Uzun vadeli borçlanma	15
Stratejik plan	23	Gelir kaynağı	19	Fonksiyonel sınıflandırma	16	Veraset ve intikal vergisi	15
Tekel	23	İç borçlanma	19	Piyasa başarısızlığı	16	Vergi mükellefi	15
Bağış	22	Mekanizma	19	Tahsis	16	Vergi sorumlusu	15
Düşük gelir grupları	22	Millî ekonomi	19	Tam istihdam denge düzeyi	16	Bütçe komisyonu	14
Özel ekonomi	22	Oy alışverişi	19	Vergi politikaları	16	Çarpan katsayısı	14
Piyasa ekonomisi	22	Stagflasyon	19	Anayasal iktisat görüşü	15	Daralma	14
Refah	22	Tarh	19	Bireysellik	15	Demokratik parlamenter sistem	14
Şerefiye	22	Bütçe teklifi	18	Dolaysız vergi	15		
Tasnif	22	Faaliyet raporu	18	Egemenlik hakkı	15		
Borç yönetimi	21	Mahalli idareler	18	En az geçim indirimi	15		

EK 6 Program Modüllerinin İçerdiği Üniteler ve Metin Başlıkları

Hukuka Giriş Konuları

Ünite 1: Toplumsal Davranış Kuralları

1. Din Kuralları (1 Saat)
2. Ahlak Kuralları (2 Saat)
3. Görgü Kuralları (2 Saat)
4. Örf ve Âdet Kuralları (1 Saat)
5. Hukuk Kuralları (3 Saat)

(9 Saat+ 2 Saat Konu Tekrarı)

Ünite 2: Hukukun Dalları

1. Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayrımı (1 Saat)
2. Kamu Hukuku (3 Saat)
3. Özel Hukuk (1 Saat)

(5 Saat+1 Saat Konu Tekrarı)

Ünite 3: Hukukun Kaynakları

1. Hukukun Yazılı Kaynakları (2 Saat)
2. Hukukun Yazılı Olmayan Kaynakları (2 Saat)

(4 Saat+ 1 Saat Konu Tekrarı)

Hukuk Toplam 22 Saat

İktisada Giriş Konuları

Ünite 1: İktisada Giriş

1. İktisadın Tanımı (1 Saat)
2. İktisadın Bazı Temel Kavramları (3 Saat)
3. Mikroiktisat-Makroiktisat Ayrımı (2 Saat)
4. Üretim İmkânları Eğrisi (2 Saat)
5. İktisadi Sorun ve İktisadi Sistemler (1 Saat)

(9 Saat+2 Saat Konu Tekrarı)

Ünite 2: Fiyat Mekanizması

1. Talep (2 Saat)
2. Arz (2 Saat)
3. Denge Fiyatı (1 Saat)

(5 Saat+ 1 Saat Konu Tekrarı)

Ünite 3: Piyasalar

1. Tam Rekabet Piyasasının Özellikleri (1 Saat)
2. Monopol Piyasasının Özellikleri (2 Saat)
3. Monopolcü Rekabet Piyasasının Özellikleri (2 Saat)
4. Oligopol Piyasasının Özellikleri (1 Saat)

(6 Saat+ 1 Saat Konu Tekrarı)

Ünite 4: Makroiktisadın Temel Konuları

1. Makroiktisadın Doğuşu ve Keynes (2 Saat)
2. Üretim Düzeyi ve Ekonomik Büyüme (3 Saat)
3. İşsizlik ve İstihdam (2 Saat)
4. Fiyat İstikrarı ve Enflasyon (2 Saat)
5. Dış Ekonomik İlişkiler (1 Saat)
6. Millî Gelir (1 Saat)

(11 Saat+2 Saat Konu Tekrarı)

İktisat Toplam 37 Saat

Genel İşletme Konuları

Ünite 1: İşletmeler ve İşletme Yönetimi

1. İşletme Kavramı ve İşletme Bilimi (2 Saat)
2. Örgüt ve İşletme (2 Saat)
3. Başlıca İşletme Amaçları (2 Saat)

(6 Saat+1 Saat Konu Tekrarı)

Ünite 2: İşletme Çevresi

1. İşletmeyi Oluşturan Faktörler (3 Saat)
2. İşletme ve Çevresi (2 Saat)

(5 Saat+1 Saat Konu Tekrarı)

Ünite 3: İşletmelerde Kuruluş Çalışmaları, Büyüklük ve Kapasite

1. İşletme Sahibi Olmanın Nedenleri (1 Saat)
2. Kuruluş Yerinin Seçiminde Etkili Olan Faktörler (3 Saat)
3. İşletmelerde Kapasite, Büyüklük Ölçüleri ve Büyüme (3 Saat)

(7 Saat+2 Saat Konu Tekrarı)

Ünite 4: İşletmenin Fonksiyonları

1. İşletmenin Fonksiyonlarına Genel Bir Bakış (1 Saat)
2. İşletmenin Fonksiyonları (2 Saat)

(3 Saat+1 Saat Konu Tekrarı)

İşletme Toplam 26 Saat

Genel Muhasebe Konuları

Ünite 1: Muhasebeye Giriş

1. Muhasebenin Tanımı, Amacı, İşlevleri ve Muhasebe ile İlişkili Bilim Dalları (2 Saat)
2. Muhasebenin Temel Kavramları (2 Saat)
3. Muhasebenin Türleri (1 Saat)
4. Çift Taraflı Kayıt Yöntemi (1 Saat)
5. Tek Düzen Muhasebe Sistemi ve Hesap Planı İhtiyacı (2 Saat)

(8 Saat+2 Saat Konu Tekrarı)

Ünite 2: Temel Muhasebe Eşitliği ve Temel Mali Tablolar

1. Temel Muhasebe Eşitliği (1 Saat)
2. Bilanço (1 Saat)
3. Gelir Tablosu (1 Saat)

(3 Saat+ 1 Saat Konu Tekrarı)

Ünite 3: Muhasebede Kullanılan Bazı Belgeler ve Defterler

1. Türk Ticaret Kanunu Gereği Kullanılan Belgeler (1 Saat)
2. Birinci Sınıf Tüccarların Tutacakları Defterler (2 Saat)

(3 Saat+ 1 Saat Konu Tekrarı)

Ünite 4: Hesap Türleri

1. Varlık Hesapları (1 Saat)
2. Kaynak Hesapları (2 Saat)
3. Gelir-Gider Hesapları (1 Saat)

(4 Saat+ 1 Saat Konu Tekrarı)

Ünite 5: Envanter İşlemleri

1. Envanter İşlemlerinin Tanımı, Nedenleri ve Amacı (1 Saat)
2. Envanter Çeşitleri, Envanter Zamanı, Envanter Defteri ve Envanter İşlemlerinin Aşamaları (1 Saat)

(2 Saat+ 1 Saat Konu Tekrarı)

Toplam 26 Saat

Kamu Maliyesi Konuları

Ünite 1: Kamu Maliyesi ve Kamu Ekonomik Faaliyetleri

1. Kamu Maliyesinin Konusu (2 Saat)
2. Kamu Ekonomisi-Özel Ekonomi Ayrımı (1 Saat)
3. Kamu Ekonomik Faaliyetlerinin Nedenleri (2 Saat)
4. Kamu Ekonomik Faaliyetleri Hakkındaki Çeşitli Görüşler (2 Saat)

(7 Saat+ 2 Saat Konu Tekrarı)

Ünite 2: Kamu Harcamaları ve Kamu Gelirleri

1. Kamu Harcamalarının Tanımı ve Kapsamı (1 Saat)
2. Kamu Gelirlerinin Türleri (2 Saat)

(3 Saat+ 1 Saat Konu Tekrarı)

Ünite 3: Vergi Yüğü, Vergi Harcaması ve Vergi Yansıması

1. Verginin Tanımı ve Temel Özellikleri (1 Saat)
2. Vergi Yüğü ve Vergi Harcamaları (1 Saat)
3. Verginin Yansıması (2 Saat)

(4 Saat+ 1 Saat Konu Tekrarı)

Toplam 18 Saat

Genel Toplam: 129 Saat

EK 7 Sözlük

Metin Başlığı: Din Kuralları

Kural: (Alm. Norm, f; Regel, f; Fr. norme, règle, f; İng. norm, rule; esk. kaide) dilb. Buyurucu nitelik taşıyan geleneksel, kuralcı dilbilgisinde, söyleyiş, biçimbilim, biçembilim, yazım gibi alanlarda tek doğru sayılan, iyi yazmak ve konuşmak için uyulması zorunlu görülen örnek, zorlayıcı ilke, yasa.(www.tuba.gov.tr/Türkiye Bilimler Akademisi/Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü); Bir yaptırımlar düzeniyle toplum üyelerinin kendisine uyması sağlanan, toplumca benimsenmiş her türlü buyurucu ve yasaklayıcı düzenleme. (TDK/BSTS/Toplumbilim Terimleri 1975)

İşlev: Bir nesne veya bir kimsenin gördüğü iş, iş görme yetisi, görev, fonksiyon: Seçme ve aracılık işlevini yerine getiren dünyanın önünde ise öyle aşılması güç engeller yok gibi.-A. Ağaoğlu. (TDK/Güncel Türkçe Sözlük)

Kaynak: Bir şeyin çıktığı yer, menşe: *İnanılır kaynaklardan alınan haberlere göre...*(TDK/GTS)

Olgu: (Alm. Faktum, n; Fr. fait, m; İng. fact; Lat. factum; esk. vakıa) fel. topb. Bilgi ile saptanabilen, gerçeği yansıtan olay. (TÜBA/TBTS); Varlığı deneyle kanıtlanmış şey (TDK/GTS)

Devlet: (Alm. Staat, m; Fr. État, m; İng. state) huk. ulusi. Belli bir toprak parçası (ülke) üzerinde, belli bir topluluğu (halk, ulus) serbestçe yönetme yetkisi (egemenlik) bulunan en üstün kamu örgütlenmesi. (TÜBA/TBTS); huk. ve top. b. Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık: *Türkiye Devleti.* (TDK/GTS)

Kamu: (Alm. Öffentlichkeit, f; Fr. public, m; İng. the public) ulusi. Bir ülkedeki halkın bütünü. (TÜBA/TBTS); Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü. (TDK/GTS)

Otorite: 1. Yaptırma, yasak etme, emretme, itaat ettirme hakkı veya gücü. 2. Siyasi veya idari güç. (TDK/GTS)

Kamu otoritesi: Kamu adına kararlar alan siyasi veya idari güç.

İrade: Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü, istenç: *□Korkunç bir irade kuvveti sarfiyla baş ucundaki lambayı yaktı.-S. F. Abasıyanık.* (TDK/GTS); İstek (TDK/BSTS/Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü 1966)

Tutum: Davranış. (TDK/BSTS/Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü 1966); (bkz. Davranış) Bir kimse ya da bir olay karşısında alınan durum (TDK/Eğitim Terimleri Sözlüğü 1974)

Adalet: (Alm. *Gerechtigkeit*, f; Fr. *justice*, f; İng. *justice*; Lat. *institia*; Yun. *dikaioosyne*) huk. ulusi. Herkesin hakkını tanıma, karşıt çıkarlar arasında yasaya uygun olarak eşitlik ya da denge gözetme ve yurttaşlara ilişkin olarak bir ödül ve ceza sistemi uygulama. (TÜBA/TBTS); Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe. (TDK/GTS)

Eşitlik: (Alm. *Gleichberechtigung*, f, *Gleichstellung*, f, *Gleichheit*, f; Fr. *égalité*, f; İng. *equality*; esk. *müsavat*) huk. Dil, ırk, renk, cinsiyet, din, siyasal düşünce gibi nedenlerle ayırım gözetilmeden herkesin yasa karşısında eşit olması. (TÜBA/TBTS)

Emir: Buyruk, komut, talimat, ferman. Belirli bir davranışta bulunmaya zorlayıcı söz. (TDK/GTS)

Yasak: Bir işin yapılmasına karşı olan yasal veya yasa dışı engel, memnuiyet: *İçki yasağı. Av yasağı.* (TDK/GTS)/(Alm. *Verbot*, n, *Untersagung*, f; Fr. *prohibition*, f, *interdiction*, f; İng. *prohibition*) tar. Bir şeyin yapılmasına karşı konulan yasal ya da yasal olmayan engel.

Birey: (Alm. *Individuum*, n; Fr. *individu*, m; İng. *individual*; esk. *fert*) ruhb. İnsan topluluklarını oluşturan, insanların ortak yanlarını taşımakla birlikte kendine özgü ayırıcı özellikleri de bulunan tek kişi. (TÜBA/TBTS)

Nitelik: Bir şeyin nasıl olduğunu belirten, onu başka şeylerden ayıran özellik, vasıf, keyfiyet: *Niteliğini kestiremediği müzmin iştahsızlıktan yorgun düşmüş.*-A. İlhan. (TDK/GTS)

Koşul: Şart: *Türk Eli'nin uluları bu koşullar altında yeni toprakların, yeni vatanların gereğini duyar olmuştı.*-N. Araz. (TDK/GTS); Bir nesne ya da olayın içinde olduğu, bu oluşumu etkileyen (örneğin kolaylaştıran, güçleştiren, özelliklerini değiştiren) çevresel durum ve öğeler. (TDK/BSTS/Toplumbilim Terimleri 1975)

Yaptırım: (Alm. *Sanktion*, f; Fr. *sanction*, f; İng. *sanction*) huk. Hukuk kurallarını çiğnemenin bedeli olarak yasalarca belirlenmiş karşılık. (TÜBA/TBTS)

Kurum: huk. Evlilik, aile, ortaklık, mülkiyet gibi köklü bir yapıyı içeren, genellikle devletle ilişkisi olan yapı veya birlik, müessese: *Türk Dil Kurumu.* (TDK/GTS)

Yetki: Bir görevi, bir işi yasaların verdiği imkânlarla göre, belli şartlarla yürütmeyi sağlayan hak, salahiyet, mezuniyet: *Büyük Millet Meclisi Başkumandanlık yetkilerini Mustafa Kemal Paşa'ya devretmişti. -T. Buğra. (TDK/GTS)*

Karşılaştırma: yazb. Sözlü ve yazılı anlatımda, düşünceyi geliştirmek, inandırıcılığı sağlamak için, birbiriyle ilişkili iki varlık ya da kavramı, ortak olan ya da olmayan yönleriyle inceleme. (TÜBA/TBTS)

Tanıklama: yazb. Sözün, savın inanılabilirliğini güçlendirmek için, olayı yaşamış kimseleri ya da anılarını tanık gösterme; yazıya onların görüşlerini ekleme. (TÜBA/TBTS)

Tanımlama: yazb. Bir varlığı özellikleriyle bir kavramı anlam sınırlarıyla tanıtmak, belirleme. (TÜBA/TBTS)

Benzetme: yazb. Sözlü ve yazılı anlatımda, söze güç katmak amacıyla aralarında ortak nitelik bulunan iki nesne, olay, kişi, düşünce, duyguya da kavramın güçlü ve üstün olanından zayıf olanına aktarma yapma; bir varlığın özelliğini, başka bir varlığın ya da kavramın yardımıyla daha etkili biçimde dile getirme. (TÜBA/TBTS)

Üye: Aza. (TDK/BSTS Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü 1966); Karar yetkisi bulunan meclis, kurul, yargı kurul, yargılık gibi topluluklara katılan ve oy kullanan görevli kimselerden her biri. (TDK/BSTS Ceza Yargılama Yöntemi Yasası Terimleri 1972)

İktisat: (Alm. *Wirtschaft*, *f*; *Ökonomie*, *f*; Fr. *économie*, *f*; İng. *economy*) 1. cog. eko. topb. Kişi ya da toplumların yaşamlarını sürdürebilmeleri için üretme, ürettiklerini bölüşme, alıp satma, tüketme biçimleri ve bu eylemlerden doğan ilişkiler bütünü.

Ekonomik: (bkz. İktisadi) *İktisadi düşünceler hâlâ devlet adamlarımızın resmî beyanlarında yer bulmaktadır. -Y. K. Karaosmanoğlu. (TDK/GTS)*

Metin Başlığı: Ahlak Kuralları

Ahlak: (Alm. *Moral*, *f*; Fr. *morale*, *f*; İng. *morals*) *egitb.* Doğru-yanlış, iyi-kötü diye adlandırılabilir birtakım kişilik özellikleri, düşünceleri, yargıları ya da eylemleri belirtmek üzere kullanılan bir değer ölçüsü ve davranışların buna göre değerlendirilmesi. (TÜBA/TBTS); Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları, aktöre, sağıtöre: *Ahlak düzelmeden hiçbir şey düzelmez. -Ç. Altan. (TDK/GTS)*

Hak: (Alm. *Recht*, *n*; Fr. *droit*, *m*, *justice*, *f*; İng. *right*, *justice*) *ulusi*. Gelenek, töre ya da yasalarca verilen, kişinin bir şeyi elde etme, elde bulundurma, belli bir biçimde davranma yetkisi. (TÜBA/TBTS); Adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç: *Üstelik adli tatil olduğu için hak sahipleri beklerler.* -B. Felek. (TDK/GTS)

Etik: 1. Ahlak felsefesi. 2. Felsefenin ödev, yükümlülük, sorumluluk ve erdem gibi kavramları analiz eden, doğruluk veya yanlışlık ile iyi veya kötüyle ilgili ahlaki yargıları ele alan, ahlaki eylemin doğasını soruşturan ve iyi bir yaşamın nasıl olması gerektiğini açıklamaya çalışan dalı. (TDK/BSTS/Veteriner Hekimliği Terimleri Sözlüğü); (Alm. *Ethik*, *f*; Fr. *éthique*, *f*; İng. *ethics*) 1. *dinb. fel. kiti*. 'Neyin doğru, neyin yanlış olduğunu nasıl bilirim,' sorusuna yanıt arayan ve ahlak sistemlerini inceleyen felsefe dalı. 2. *topb*. İnsanlara ilişkin araştırmalarda ve meslek alanlarında gözetilmesi gereken kurallar bütünü. (TÜBA/TBTS)

İlke: (Alm. *Grundsatz*, *m*, *Prinzip*, *n*; Fr. *principe*, *m*; İng. *principle*; Lat. *principium*; Yun. *arkhe*; esk. *umde*) *egitb*. Temel düşünce, temel kanı. (TÜBA/TBTS)

Norm: (Alm. *Norm*, *f*; Fr. *norme*, *f*; İng. *norm*) *huk*. Toplamı hukuk düzenini oluşturan ve en üstten (anayasadan) başlayarak bağlayıcılığı basamak basamak azalan bir sıradüzen içinde dizilmiş olan ilke ve kurallar bütünü, düze. (TÜBA/TBTS)

Maddî: Özdeksel, nesnel. (TDK/BSTS/Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü); Madde ile ilgili; maddeden oluşan (TDK/GTS)

Usul: *huk*. Bir yasama veya idare işleminin hazırlanması, yapılması veya yürürlüğe konması sırasında uyulması gereken hükümler ve izlenecek yollar. (TDK/GTS)

Talep: Bir kimseden bir şeyi yapmasını veya yapmamasını isteme, dileme, istem. (TDK/GTS)

Ödev: Yapılması, yerine getirilmesi, insanlık duygusu, töre ve yasa bakımından gerekli olan iş veya davranış, vazife, vecibe: *Şimdiye kadar ihmal ettiğim için kendimi suçlu saydığım bir ödevi yerine getirdim.* -N. Hikmet. (TDK/GTS)

Nesnel: (Alm. *objektiv*; Fr. *objectif*, *-ive*; İng. *objective*; esk. *afaki*) *topb*. 1. Bireyden ya da bireysel değerlerden bağımsız olan. 2. Herkesçe aynı biçimde anlaşılan, kişisel yorumlara gerek bırakmayan. (TÜBA/TBTS)

İmar: (Alm. *Bebauung*, *f*; *Zonenbildung*, *f*; Fr. *aménagement de terrain*, *m*; *zonage*, *m*; İng. *land development*; *zoning*) *inş*. Bir yeri geliştirip güzelleştirme, yaşama koşullarını

uygunlaştırma, iyileştirme ve bayındır duruma getirme eylemi, bayındırlaştırma. (TÜBA/TBTS)

Erginlik: (Alm. Mündigkeit, f; Fr. majorité, f; İng. majority; esk. rüşt) *çocg. egitb. huk.* Hukuk açısından, kişinin, haklarını kullanmada yasaların belirttiği yaşı (18) doldurması. (TÜBA/TBTS)

Taraf: Yan. (TDK/BSTS/Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü 1966)

Yargıç: (Alm. Richter, f; Fr. juge, m; İng. judge, magistrate, arbiter) *huk.* Devletçe atanan, ulus adına yargı yetkisini kullanarak yasaya aykırı davranışlarda ya da uyuşulmayan durumlarda yasayı yerine getirmekle, adaleti gerçekleştirmekle görevli devletçe atanan kimse. (TÜBA/TBTS)

Güvence: Bir antlaşmada taraflardan birinin sorumluluğu üzerine alması, inanca, teminat, garanti. (TDK/GTS); Her tür kaza, dokunca, kırılıp dökülme ve benzeri olaylarla ilgili kurum ya da kişinin kayıpları karşılanılmak üzere bunlara dokuncaları karşılığı yapılacak ödemeler. (TDK/BSTS Tecim, Maliye, Sayışmanlık ve Güvence Terim 1972)

Bağımsızlık: (Alm. Unabhängigkeit, f; Fr. indépendance, f; İng. independence; esk. istiklal) 1. *huk. ulusi.* Bir devletin kendi iç ve dışişlerine başka devletlerin karışmasına izin vermemesi, kendi karar organlarınca yönetilmesi ve tüm egemen devletlerin eşitliği ilkesi. 2. *topb.* Bir kişi, toplumsal küme ya da toplumun, ekonomik, siyasal, kültürel bakımlardan başka kişi, küme ya da toplumların yönetimi altına girmemesi, kendini yönetecek güçte olması.

Hâkim: (bkz. Yargıç) (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Görgü Kuralları

Görgü: Bir toplum içinde var olan ve uyulması gereken saygı ve incelik davranışları, terbiye: *İçinde yaşadığımız aynı çevre, aynı görgü, beni tamamıyla onlara benzetmiyor.* -O. C. Kaygılı. (TDK/GTS)

Yarıcılık: (Alm. Halbpacht, f; Fr. métayage; İng. share) *cog.* Başkasına ait toprağı işleyenin, elde ettiği üründen, mal sahibine yarı yarıya pay vermesi biçimindeki işletme türü. (TÜBA/TBTS)

İmece: (Alm. vereinte Hilfsleistung, Gemeinschaftsarbeit, f, mit vereinten Kräften; Fr. travail collectif, f, type d'entraide codifiée, m; İng. mutual aid, collective work) *kentb. topb.* Köylerin zorunlu hizmetlerinin yerine getirilebilmesi için, yapılacak çalışmalara, köylünün

ortaklaşa olarak ve eşit koşullar içinde, yardımlaşma geleneklerinden güç alarak kendi emeği ya da parası ile katılması yöntemi. (TÜBA/TBTS)

Âdet: top. b. Görenek: *Bayram tebriği bir güzel âdettir.*-B. Felek. (TDK/GTS); Topluluk içinde eskiden beri uyulan kural (TDK/GTS)

Görenek: top. b. Bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı, âdet: *Muhitin ve göreneğin şımarttığı bu kız beni de tahrik ederse ne yapacaktım?*-A. Gündüz. (TDK/GTS); (Alm. Sitte, f; Fr. coutume, f, Fr. usage, m; İng. custom, convention) dinb. egitb. huk. insb. topb. Halkın yaşantısında töre ve gelenek kadar benimsenmemiş ve yaptırım gücü daha az olan, bir konuda alışlageldiği gibi düşünme ve davranma biçimi. (TÜBA/TBTS)

Pozitif hukuk: Belli bir zamanda toplumu düzenleyen yaptırımlı kurallar, yürürlükteki hukuk. (AÖF Yayınları Sözlük)

Gelenek: (Alm. Brauch, m, Überlieferung, f, Tradition, f; Fr. tradition, f; İng. tradition; esk. anane) insb. tar. topb. Bir toplumda kuşaktan kuşağa aktarılan, yerine getirilmeleri toplumun sürekliliği ve birlikteliği bakımından önemsenerek sürdürülen sözlü ve yazılı kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgiler bütünü. (TÜBA/TBTS)

Örf ve âdet kuralları: Bir toplumda sürekli tekrarlanmak suretiyle yerleşmiş ve o toplumun üyeleri tarafından uyulması zorunlu olarak kabul edilen davranış kurallarıdır. (CA)

Örf ve âdet hukuku: Geleneksel uygulanış, toplumsal inanç ve hukuksal dayanak unsurlarının oluşmasıyla örf ve âdet kurallarının hukuk kuralı haline gelmesi. (Cevdet Atay, 2013: 94)

Yargı: (Alm. Gerichtsbarkeit, f, Jurisdiktion, f, Rechtsprechung, f, Rechtspflege, f, Justiz, f; Fr. judiciaire, m; İng. judiciary; esk. kaza) huk. Bireylerle devlet ve bireylerin birbirleri arasında çıkan uyuşmazlıkların bağımsız mahkemelerce çözülmesi yetkisi ve işlevi. (TÜBA/TBTS)

Yargı: huk. Yasalara göre mahkemece bir olay veya olgunun doğuşuna etken olan sebeplerin de göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi sonucu verilen karar (TDK/GTS)

Sivil: 1. Askerî olmayan: *Sivil savunma*. 2. Asker sınıfından olmayan (kimse). (TDK/GTS)

Personel: ...Bir iş yerinde çalışanların tümü. (TDK/GTS)

Belediye: İl, ilçe, kasaba, belde vb. yerleşim merkezlerinde temizlik, aydınlatma, su, toplu taşıma ve esnafın denetimi gibi kamu hizmetlerine bakan, başkanı ve üyeleri halk tarafından seçilen, tüzel kişiliği olan örgüt, şehremaneti. (TDK/GTS)

Ceza: (Alm. Strafe, f; Fr. peine, f, punishment; İng. punishment) *huk.* Kişinin işlediği suça karşılık olarak yasada öngörülen ve devletçe uygulanan yaptırım. (TÜBA/TBTS)

Kabahat: *huk.* Hafif hapis, para cezası veya meslek ve sanattan alıkonulma ile cezalandırılan suç. (TDK/GTS)

İdari yaptırım: (Kamusal yaptırım) (Alm. Verwaltungsgenehmigung, f; Fr. sanctions administratives, f; İng. administrative sanctions) *huk.* Bir yasa ya da düzenleyici işlemin gereklerine uymayan kişilere, kamu yönetimince uygulanan yaptırım. (TÜBA/TBTS)

Salt: İçinde yabancı bir öge bulunmayan, mutlak: *Çelişkileri salt geleneklerin, törenin, eğitimin bir sonucu saymışızdır.-A. Ağaoğlu.* (TDK/GTS)

Organ: *mec.* Bir görevi, bir işi yerine getirmekle yükümlü kuruluş: *Devlet organları.* (TDK/GTS)

İyi niyet: (Alm. guter Glaube, Gutwilligkeit, f; Fr. bonne foi, f, bonne volonté, f; İng. good faith; esk. hüsnüniyet) *huk. ulusi.* Bir hak sahibinin hakkını kullanırken ya da bir borçlunun borcunu yerine getirirken, doğruluk kurallarına uyması, eyleminin sonuçlarını bilen bir insandan beklenebilecek dürüst davranışta bulunması (nesnel iyi niyet) ya da bir hakkın kazanılması için gerekli koşulların var olduğuna inanılması (özel iyi niyet). (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Örf ve Âdet Kuralları

Örf ve âdet kuralları: Bir toplumda sürekli tekrarlanmak suretiyle yerleşmiş ve o toplumun üyeleri tarafından uyulması zorunlu olarak kabul edilen davranış kuralları. (Cevdet Atay, 2013: 94)

Bağlayıcı: Uyulması zorunlu: *Anayasanın bağlayıcı hükümleri.* (TDK/GTS)

Teamül hukuku: *huk. ulusi.* Görenek hukuku. (TÜBA/TBTS)

Toplumsal yapı: (Alm. Soziale Struktur, Fr. structure sociale; İng. social structure; esk. sosyal bünye) *topb.* Bir toplumsal dizgenin ya da toplumun ögeleri arasındaki düzenli

ilişkiler bütünü; bir toplumun ya da toplumsal kümenin, yerleşik iç örgütleniş biçimi. (TÜBA/TBTS)

Resmî: Devletin olan, devlete ait, devletle ilgili, özel karşıtı: *Bulunduğumuz yer resmî bir dairenin bürosudur.* -Y. K. Karaosmanoğlu. (TDK/GTS)

Alt kültür: (Alm. Subkultur, f; Fr. sous-culture, f, subculture, f; İng. subculture) 1. insb. Bir kültür örüntüsü içinde yer alan, ancak o örüntüye tam olarak uymayan, kimi yönleriyle bu örüntünün dışında kalan ya da bu örüntüye uyum sağlamayan kültür. 2. topb. Bir toplumsal kümenin toplumdaki egemen kültürden kimi bakımlardan değişik olan dil, davranış, değer ve ölçütleri olan kültür, altekin.

Toplumsal baskı: (Alm. Sozialdruck, m, soziale Einschränkung, sozialer Druck; Fr. contrainte/pression sociale, f; İng. social constraint/pressure; esk. içtimai tazyik) egitb. topb. Kişi ya da kümelerin davranış, inanç ve değerlendirmelerini yönlendirmek, onların kararlarını etkilemek, kısıtlamak ya da değiştirmek için yakın çevrenin ya da genel olarak toplumun yaptığı baskı. (TÜBA/TBTS)

Olanak: Yararlanılan uygun şart veya durum, imkân: *Olanakların, olasılıkların bir sonu bulunabilirdi belki zamanla.* -Y. Atılgan.

Homojen: Benzer karakterlere ya da yapıya sahip olan. (TDK/BSTS Biyoloji Terimleri Sözlüğü 1998)

Aleyh: Bir şeyin veya bir kimsenin karşısında olma, leh karşıtı: *Kiminle biraz arkadaşlık yapmak istedimse aleyhime çıktı.* (TDK/GTS)

Dogma: (Alm. Dogma, n, Glaubensatz, m; Fr. dogme, m; İng. dogma; Yun. dogma; esk. nas) fel. tar. topb. yön. 1. Tüm sorgulama süreçlerinin dışında tutulup yanlışlanması ya da doğrulanması bilimsel incelemeye kapalı olan, doğruluğu sınanmadan benimsenen kavram, görüş, inanç, sav. 2. Değişik düşünce sistemlerinde önderlerce geliştirilen ve kuşkuya, irdelemeye, eleştiriye kapalı olarak bir öğretinin ya da ideolojinin temeli yapılan ilke, inak. (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Hukuk Kuralları

Muhatap: Kendisine söz söylenilen kimse, kendisiyle konuşulan kimse: *Muhatabı da olmayan gecikmiş hesapların ardına düşüyordu.* -M. Mungan. (TDK/GTS)

Eylem: (Alm. *Handlung*, f; Fr. *action*, f; İng. *action*) müh. 1. Bir amaca yönelik olarak gerçekleştirilen örgütlü faaliyet. 2. Bir şeyi yapma, gerçekleştirme gücü, bir durumu değiştirme ve daha ileriye götürme yönünde etkide bulunma çabası. (TÜBA/TBTS); Sanığın, ceza verilmesini gerektiren bir suçu işlemesi durumu. (TDK/BSTS Ceza Yargılama Yöntemi Yasası Terimleri 1972); İnsanın bir dış nedenle değil de, doğrudan doğruya kendisinin gerçekleştirdiği davranışları (TDK/BSTS Felsefe Terimleri Sözlüğü)

Beşeri: İnsanoğlu ile ilgili: *Beşeri ilişkiler*. (TDK/GTS)

Sorumluluk: Uyulması gereken bir yargıya, bir kural ya da yetkili üstün verdiği buyruğa uyulmaması üzerine suçlu düşme durumu. (TDK/BSTS Ceza Yargılama Yöntemi Yasası Terimleri 1972)

Yükümlülük: Yapılması zorunlu olan iş veya bir işi yapma zorunluluğu, yükümlü olma durumu, yüküm, mükellefiyet, mecburiyet:...*milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla...temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir.-Anayasa*. (TDK/GTS)

Mahiyet: 1. Nitelik, vasıf, öz, asıl, esas: *Üstelik tiyatroda her şey şahsi bir mahiyet arz eder.-A. K. Tecer*. 2. İçyüz. (TDK/GTS)

Kınama: Bir toplumsal kümede yaptırıma bağlanmış davranış ölçülerine aykırı düşen davranışlar karşısında kümece takınılan olumsuz yönde eleştirici ya da suçlayıcı tutum. (TDK/BSTS Toplumbilim Terimleri 1975)

Mensup: Bir kimseyle, bir şeyle ilgisi veya bağıntısı bulunan. (TDK/GTS)

İhlal: Yasa ve düzene uymama (TDK/GTS)

Tazminat: (Alm. *Schadenersatz*, m, *Entschädigung*, f, *Vergütung*, f, *Bonifikation*, f; Fr. *dommages-intérêts*, m, pl; Fr. *indemnité*, f; İng. *compensation*) huk. Hukuka aykırı davranışın yol açtığı zararı karşılamak için ödenen bedel. (TÜBA/TBTS)

Mahrûm: Yoksun. (TDK/BSTS Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü 1966)

Maruz: Bir olayın, bir durumun etkisinde veya karşısında bulunan: *Herkes, her an müthiş bir tehlikeye maruzdur.-P. Safa*. (TDK/GTS)

Hakaret: Küçültücü söz veya davranış: *Hakaretlerle bağırarak haşlıyor ve onlara ambarda ve güvertedeki yerlerini gösteriyordu.-Y. K. Beyatlı*. (TDK/GTS)

Ölçüt: (Alm. Kriterium, n, Merkmal, n; Fr. criterium, m, critère, m; Yun. kriterion; İng. criterion; esk. kıstas, miyar) egitb. 1. Niteliksel ya da niceliksel bir karşılaştırmayı ve ayırımı güvenle yapmayı sağlayan ölçü. 2. Bir etkinliği, nesneyi ya da ölçme aracını değerlendirirken başvurulmuş ölçü ya da ana kural. (TÜBA/TBTS); Bir yargıya varmak ya da değer biçmek için başvurulmuş ilke. (TDK/BSTS Fizik Terimleri Sözlüğü 1983)

İktidar: (Fr. pouvoir; İng. power) huk. Yönetme gücünün sahibi. (TÜBA/TBTS)

İddia: huk. Sav: Mahkemenin elinde bu iddiaları yalanlayacak bir belge yoktu.-T. Buğra. (TDK/GTS)

Dayanak: mec. Bir iddiayı güçlendirmeye yarayan tanıt. (TDK/GTS)

Gerekçe: huk. Mahkeme kararlarında, kararın dayandığı yasal ve hukuksal sebeplerin gösterilmesi. (TDK/GTS)

Teokratik devlet: Devlet örgütünün tanrının iradesine dayandığını savunan devlet şekli (Aybay, Aybay ve Pehlivan, 2014: 31)

Değer: Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü: Edebiyat, sanat, fikir, ilim ve başlıca değerlerimize toptan bir bakış lütfeder misiniz, efendim!-A. Kabaklı. (TDK/GTS); (Alm. Wert, n; Fr. valeur, f; İng. value, worth; Lat. valor; esk. kıymet) el. Bir nesnenin, bir kişinin taşıdığı ya da taşıdığı varsayılan nitelik.

Örgüt: (Alm. Organisation, f; Fr. organisation, f; İng. organization) kam. Belirli bir amaca yönelik, birbirleriyle bağlantılı eylemlerin gerçekleştirilmesi için, bireylerin, önceden belirlenmiş davranış kalıpları, görevler ve sorumluluklar çerçevesinde bir araya gelmesiyle oluşan, tamamlayıcılık ve süreklilik gösteren toplumsal yapılanma.

Yargılama: huk. Birbirine karşı olan iki tarafı dinleyerek bir yargıya varma, muhakeme. (TDK/GTS); Duruşmaya başladıktan yargı verilmeye dek yapılan işlemlerin tümü. (TDK/BSTS Ceza Yargılama Yöntemi Yasası Terimleri 1972)

Egemenlik: Millet ve onun tüzel kişiliği olan devletin yetkilerinin hepsi, hükümlerlik, hâkimiyet: Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.-Anayasa. (TDK/GTS); (Alm. Souveränität, f, Staatshoheit, f; Fr. souveraineté, f; İng. sovereignty) huk. kam. Yaşanan tarihsel evreye bağlı olarak, kamu işlerinde, Tanrı'dan, ulustan, halktan, işçi sınıfından ya da başka bir kaynaktan geldiğine inanılan üstün ve sınırsız güç. (TÜBA/TBTS)

İstisnai: Benzerlerine uymayan, kural dışı olan, ayrıklı. (TDK/GTS)

Dava: huk. Korunmanın bir hüküm ile sağlanması için yargı organlarına başvurma. (TDK/GTS); Yargıliklarca çözümlenmesi gereken uyuşmazlıklar için, yasada gösterilen yöntemine göre açılan ve yapılacak yargılama sonucunda, yargıcın kararıyla yargıya bağlanan uyuşmazlıklara ilişkin istemler. (TDK/BSTS Ceza Yargılama Yöntemi Yasası Terimleri 1972)

Mağdur: Haksızlığa uğramış (kimse) (TDK/GTS)

Mal: 1. İnsan gereksinimlerini doğrudan veya dolaylı olarak karşılama özelliğine sahip her türlü nesne. 2. Geniş anlamda, insan gereksinimlerini doğrudan veya dolaylı olarak karşılayan mal ve hizmetler. 3. bk. Eşya (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Menfaat: Çıkar. (TDK/BSTS Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü 1966)

İhbar: (Alm. Anzeige, f, Denunziation, f; Fr. dénonciation, f; İng. notice, warning) huk. Bir hukuksal durum, işlem ya da eylemin ilgili kişilere bildirilmesi. (TÜBA/TBTS)

Sanık: huk. Suçlu olduğu sanılarak mahkemeye sevk edilmiş (kimse) (TDK/GTS)

Kanaat: (Kanı) Kanıtlanmış sayılmak için yeterli dayanağı olmayabilen, ancak doğru olduğuna inanılan ve anlksal etkinlikler yoluyla varılmış olan bir yargı. (TDK/BSTS Toplumbilim Terimleri 1975)

Uyuşmazlık: (Alm. Dissens, m, Uneinigkeit, f, Konflikt, m, Streit, m; Fr. conflit, m; İng. conflict; esk. niza, ihtilaf) huk. Bir hakkın varlığı, kapsamı ya da sonuçları bakımından ortaya çıkan anlaşmazlık, çekişme. (TÜBA/TBTS)

Taşınmaz: Ev, arsa, bahçe vb. taşınamayan mal ve mülklerin ortak adı. (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Mülkiyet: (Alm. Besitz, m, Eigentum, n, Grundeigentum, n; Fr. possession, f, propriété, f; İng. ownership, property) insb. kentb. tar. Bir taşınmazın sahibi olmayı, onu kullanmayı, kiralamayı, satabilmeyi sağlayan bireysel hak. (TÜBA/TBTS)

Makam: Kat, orun. (TDK/BSTS Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü 1966)

Evrensel: (Alm. universal; Fr. universel, elle, f; İng. universal) insb. Bütün kültürlerde var olan, ortak öğelere, değerlere, özelliklere ilişkin olan (TÜBA/TBTS)

Olağan: Alışılmış olan, normal (TDK/GTS)

Metin Başlığı: Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayrımı

Kamu hizmeti: (Alm. *öffentlicher Dienst*; Fr. *service public*, m; İng. *public service*) 1. huk. Toplumsal gereksinimleri karşılayacak mal ve hizmetlerin üretimi. 2. kamu. Bir kamu kurumunun ya kendisinin ya da gözetimi altındaki bir özel girişimin eliyle kamuya sağladığı hizmetler bütünü.

Kamu yararı: (Alm. *Gemeinwohl*, n, *öffentliches Interesse*, *Gemeinnutz*, m, *Staatswohl*, n, *öffentliches Interesse*; Fr. *intérêt public*, m, *utilité publique*, f; İng. *public interest*; esk. *amme menfaati*) huk. kamu. Toplumsal kümelerin, katmanların, sınıfların ötesinde, tüm toplumun yararı.

Kamu gücü: (Alm. *Prärogative*, f; Fr. *pouvoir public*, m; İng. *prerogative*) huk. Devletin tekelinde olan örgütlenmiş gücün, kamu yönetimince kullanılan biçimi.

Rejim: Bir devletin yönetim biçimi (TDK/GTS)

Vatandaş: (Alm. *Staatsbürger*, m; Fr. *citoyen*, -ne f/m; İng. *citizen*) kamu. ulusi. Bir cumhuriyete yasal bir bağ ile bağlı olan ve bundan kaynaklanan hak ve ödevleri bulunan gerçek kişi; halk egemenliğini paylaşan bireylerden her biri (TÜBA/TBTS)

Gerçek kişi: Hukuk bakımından birey (TDK/GTS)

Metin Başlığı: Kamu Hukuku

İşlem: Bir işi sonuçlandırmak için yapılan iş veya uygulamaların hepsi, muamele, muamelat. (TDK/GTS)

Müsadere: huk. Zor alım; ikt. El koyma (TDK/GTS)

Karine: (Alm. *Vermutung*, f; Fr. *présomption*, f; İng. *presumption*) huk. Bilinen bir olgudan bilinmeyen bir olgunun çıkarılması, belirge. (TÜBA/TBTS); Belirlenmiş bir durumdan belli olmayan bir olayın ya da durumun varlığı veya yokluğu sonucunun çıkarılması (Aydın Aybay);

Hukuka uygunluk karinesi: Hukuken geçerli olduğu kabul edilen durum (Cevdet Atay)

Erk: (Alm. *Macht*, f; Fr. *pouvoir*, m; İng. *power*) huk. topb. Bir bireyin, bir toplumsal kümenin, toplumun başka birey ve kümeleri ya da başka toplumları egemenliği, baskısı ve denetimi altına alması, özgürlüklerine karışma ve onları belli biçimlerde davranmaya zorlama yetkisi ya da gücü. (TÜBA/TBTS)

Yürürlük: (Alm. Kraft, f; Fr. vigueur, f; İng. in force, in operation, in effect; esk. meriyet) huk. Yasa, tüzük ve yönetmelik gibi hukuk düzenlemelerinin geçerli ve uygulanabilir nitelikte olması. (TÜBA/TBTS)

Temyiz: (Alm. Revision, f, Kassation, f, Berufung, f; Fr. cassation, f; İng. appeal) huk. İlk derece mahkemelerince verilen bir kararın, hukuka aykırı olup olmadığının belirlenmesi için üst mahkemece incelenmesi. (TÜBA/TBTS)

Beyan: Açıklama (TDK/BSTS Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü 1966)

İmtiyaz: Ayrıcalık (TDK/BSTS Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü 1966)

Tüzel: huk. Hukukla ilgili, hukuk, hukuksal (TDK/GTS)

Kamu tüzel kişisi: (Alm. juristische Personen des öffentlichen rechts, Körperschaften des öffentlichen Rechts, pl; Fr. personne morale de droit public, f, personne publique; İng. public corporate body) huk. Kamu yararının gerçekleşmesi için çalışan ve kamu erki kullanan, yasayla ya da yasanın verdiği yetkiyle kurulmuş, tüzel kişiliğe sahip kamu kurumları. (TÜBA/TBTS)

Yerel yönetimler: (Alm. lokale Verwaltungen; Fr. administrations locales, f, collectivité territoriale; İng. local administrations) huk. kamy. kentb. tar. ulusi. Merkezî yönetimin dışında, yerel bir topluluğun ortak gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturulan, karar organlarını halkın doğrudan seçtiği özerk yönetimler basamağı. (TÜBA/TBTS)

Kamu iktisadi teşebbüsü: (Alm. gemischtwirtschaftliche Unternehmen; Fr. entreprise économique publique (EEP), f; İng. state economic enterprises) eko. huk. kamy. Doğal kaynakların ülke ekonomisine kazandırılması, eksik altyapının tamamlanarak sanayi yatırımlarına olanak sağlanması, istihdam yaratılması ve sermaye birikiminin devlet eliyle oluşturulmasını amaçlayan iktisadi devlet teşekkülleri ile kamu iktisadi kuruluşlarının ortak adı. (TÜBA/TBTS)

Statü: (Alm. Statut, n; Fr. statut, m; İng. legal status) huk. Bir hukuksal durumu belirleyen kurallar bütünü.

Esas: Bir şeyin özünü oluşturan ana öge, temel. (TDK/GTS)

Takdir yetkisi: Değerlendirme yetkisi (TÜBA/TBTS)

Rıza: İsteme (TDK/GTS)

Yasa gücünde kararname: (bkz. *Kanun hükmünde kararname*) (Alm. *Beschluss mit Gesetzeswirkung*, *m*, *Dekret*, *n*, *Regierungserlass*, *m*; Fr. *ordonnance*, *f*, *décret-loi*, *m*; İng. *statutory law*) huk. kamy. ulusi. Hükümetin bir yetki yasasına dayanarak kabul ettiği ve yasaları değiştirme, yürürlükten kaldırma ya da yeni yasa koyma gücüne sahip olan yönetsel düzenleyici işlem. (TÜBA/TBTS)

Tüzük: Alm. (*Rechts-Verordnung*, *f*, *Ordnung*, *f*, *Satzung*, *f*, *Statut*, *n*; Fr. *règlement d'administration publique*; İng. *regulations*, *statute*) huk. tar. ulusi. Bakanlar kurulunun, yasanın uygulanmasını göstermek ya da yasanın buyurduğu işleri belirtmek üzere, yasalara aykırı olmamak koşuluyla ve Danıştay'ın incelemesinden geçirerek çıkardığı yönetsel düzenleme. (TÜBA/TBTS)

Yönetmelik: (Alm. *Reglement*, *n*, *schriftliche Instruktion*, *Regelung*, *f*, *Ordnung*, *f*; Fr. *règlement*, *m*; İng. *regulation*) egitb. huk. kamy. Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzelkişilerince hazırlanan; kendi görev alanlarını ilgilendiren yasa ve tüzüklerin hükümlerini açıklamak, uygulanışını düzenlemek amacıyla yasalar çerçevesinde konan kurallar. (TÜBA/TBTS)

Yokluk: Bulunmama, bulunmazlık (TDK/BSTS Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü 1966)

İptal: 1. Yararlıktan, kullanıştan kaldırma, silme, bozma. 2. Herhangi bir hükmün geçersiz olduğunu gerekçeleri ile göstererek çürütme. (TDK/GTS); Bir idari işlemin bütün hüküm ve sonuçlarıyla geçmişe etkili olacak şekilde mahkeme kararıyla ortadan kaldırılmasıdır. (www.yalova.edu.tr)

Öznel: Özneye ilişkin olan, öznedede oluşan, nesnelerin gerçeğine değil, bireyin düşünce ve duygularına dayanan, enfüsi, subjektif, nesnel karşıtı: *Bence bunu düşünelim ve ortaya çıkacak öznel davranışımızı içtenlikle dile getirelim.*-M. C. Anday. (TDK/GTS)

İcra: huk. Borçlunun alacaklıya karşı yapmak veya ödemekle yükümlü bulunduğu bir şeyi adli bir kuruluş aracılığıyla yerine getirme: *Kirayı icra ile alabildim. İcra memuru*; huk. Adliyenin bu işle görevli dairesi. (TDK/GTS)

Vergi: Kamu giderlerini karşılamak amacıyla devletin veya devletin yetkilendirdiği diğer kamu tüzel kişilerinin, hukuki zorunluluk altında, yasayla belirtilen kurallara göre ve karşılıksız olarak gerçek ve tüzel kişilerin gelir ve malları üzerinden nakdi ya da aynî olarak aldıkları pay. (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Tahsil: Bir alacak veya borcun ödenmesiyle hesabın kapatılması. (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Anayasa: *huk.* Bir devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme, yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların kamu haklarını bildiren temel yasa, kanunuesasi. (TDK/GTS)

Mali: Mal ile ilgili (TDK/GTS)

İflas: Mahkemece borçlunun, borçlarını ödeyemeyecek durumda olduğunun saptanması. (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Ceza hukuku: (*Alm. Strafrecht, n; Fr. droit pénal, m; İng. criminal law*) *huk.* Devletin, ceza yaptırımına bağlamak suretiyle uyulmasını sağlamaya çalıştığı ilke ve yasaklara ilişkin hukuk kuralları bütünü ve bu alanla ilgili hukuk dalı. (TÜBA/TBTS)

Merci: Başvurulacak yer veya makam (TDK/GTS)

İdare hukuku: (bkz. Yönetim hukuku) (*Alm. Verwaltungsrecht, n; Fr. droit administratif, m; İng. administrative law*) *huk. kamy.* Kamu yönetiminin yaptığı işleri, kullandığı ayrıcalıkları, yerine getirmek zorunda bulunduğu yükümlülükleri, kamu yönetiminin öteki hukuk öznelerinin işlem ve eylemlerinden ayrı olan işlem ve eylemlerini içeren hukuk. (TÜBA/TBTS)

Vergi yükümlüsü: (*Alm. Steuerpflichtiger, m; Fr. contribuable, imposé, -e; İng. taxpayer*) *eko. huk. işl.* Vergi yasalarına göre kendisine vergi borcu düşen gerçek ya da tüzel kişi. (TÜBA/TBTS)

Re'sen: Bağımsız olarak, kimseye bağlı olmaksızın: *Cumhurbaşkanının resen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine...yargı mercilerine başvurulamaz.-Anayasa.* (TDK/GTS)

Kusur: (*Alm. Verschulden, n, schuldhaftes Verhalten, Schuld, f; Fr. faute, f; İng. fault*) *huk.* Kasıt, ihmal ya da önlem almamanın sonucunda ortaya çıkan ve tazminat ödemeyi ya da cezalandırılmayı gerektiren hukuka aykırı davranış. (TÜBA/TBTS)

Tam yargı davası: (*Fr. recours de pleine juridiction, m; İng. full remedy action*) *huk.* Yönetmel işlem ve eylemlerden zarar gören kişilerin zararlarının giderilmesi için yönetmel yargıda başvurulmuş dava. (TÜBA/TBTS)

Kusursuz sorumluluk: (*Alm. verschuldensunabhängige Haftung; Fr. responsabilité sans faute, f; İng. liability without fault, strict liability*) *kamy.* Birtakım davranışlarından doğan

zararların, yönetimin kusurlu olup olmadığına bakılmadan yönetime ödetildiği durumlardaki sorumluluğu.

Bayındır: Gelişip güzelleşmesi, hayat şartlarının uygun duruma getirilmesi için üzerinde çalışılmış olan, bakımlı, imar edilmiş, mamur (yer), abat: *Bir çığlığa tutunup çıktım da uçurumdan / Bir bayındır kent oldu sağlığım -T. Oflazoğlu.* (TDK/GTS)

Külfet: Yük (TDK/BSTS Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü)

İdare: (bkz. Kamu yönetimi) (*Alm. Leitung, f; Führung, f; Staatsverwaltung, f; öffentliche Verwaltung, Verwaltung, f; Fr. administration publique, f; İng. public administration; esk. amme idaresi*) huk. Hükümetin buyruk ve denetimi altında kamu hizmeti gören devlet örgütü.

Hakkaniyet: (*Alm. Billigkeit, f; Fr. équité, f; İng. equity*) huk. ulusi. Uluslararası yargıcın, yanların isteği üzerine, hukuk dışındaki verileri kullanarak davayı sonuçlandırması. (TÜBA/TBTS)

İdari yargı: (*Alm. Verwaltungsjurisdiktion, f; Verwaltungsgerichtsbarkeit, f; Fr. juridiction administrative, f; İng. administrative jurisdiction*) huk. kamy. Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinden oluşan, kamu davalarına bakan ve genel yargı düzeni dışında yer alan yargı kolu, yönetsel yargı. (TÜBA/TBTS)

Danıştay: (*Alm. Staatsrat, m; Fr. Conseil d'Etat, m; İng. Council of State; esk. Şurayıdevlet*) huk. kamy. Yönetmel davaları görmek, bakanlar kurulunca gönderilen yasa tasarılarına, ayrıcalık şartlaşma ve sözleşmelerine ilişkin düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını incelemek, başbakanlıkça gönderilen her türlü işle ilgili görüş vermek, yasalarda gösterilen öteki işleri görmek üzere anayasa ile görevlendirilmiş yüksek yönetim mahkemesi, inceleme ve danışma yeri. (TÜBA/TBTS)

Adli: huk. Adaletle ilgili. (TDK/GTS)

Ceza yargısı: (*Alm. Strafprozess, m; Fr. procédure pénale, f; İng. criminal procedure; esk. ceza muhakemesi usulü*) huk. Yasalarda suç sayılan bir eylemin işlenip işlenmediğinin, işlendiyse işleyen kimliğinin ve uygulanacak yaptırımın belirlenmesine yönelik hukuk kuralları bütünü...(TÜBA/TBTS)

Yasama: (*Alm. Gesetzgebung, f; Legislatur, f; Fr. législatif; İng. legislative; esk. teşri*) huk. Toplum yaşamını düzenleyen genel kuralları koyma, değiştirme, kaldırma ve anayasanın yasama organına yüklediği öteki görevleri yerine getirme işlevi. (TÜBA/TBTS)

Yürütme: (Alm. *Vollzug*, *m*, *Exekutive*, *f*; Fr. *exécutif*, *m*; İng. *executive*) huk. Anayasa ve yasaların koyduğu kurallar çerçevesinde, devlet yetkesini kullanarak düzenleme, işlem ve eylem yapma yetkisi. (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Özel Hukuk

Alacak: (Alm. *Forderung*, *f*, *Anspruch*, *m*; Fr. *créance*, *f*; İng. *claim*) huk. Bir kişinin başka bir kişiyi, şimdi ya da ileride, bir şey yapmaya ya da yapmamaya, kendisine bir şey vermeye zorlama hakkı. (TÜBA/TBTS)

Gasp: (Fr. *usurpation*; İng. *usurpation*) huk. Zorlama ve korkutma yoluyla bir kişiyi baskı altında tutarak taşınır malını alma, senet imza ettirerek ya da bir borcunu almaktan vazgeçmeye zorlayarak kendisine ya da üçüncü kişilere çıkar sağlama. (TÜBA/TBTS)

Tehdit: (Alm. *Drohung*, *f*, *Bedrohung*, *f*; Fr. *menace*, *f*; İng. *threat*) huk. Özel hukukta bir hukuksal işlemin yapılması için maddi ve manevi baskı ve şiddet kullanma, gözdağı.

Cebir: (Zorlama) (Alm. *Zwang*, *m*, *Gewalt*, *f*; Fr. *contrainte*, *f*, *coercition*, *f*; İng. *coercion*) huk. Bir kişinin istenci dışında herhangi bir eylemi yapmaya ya da yapmamaya şiddet ya da gözdağı yoluyla zorlanması. (TÜBA/TBTS)

İade: Geri verme (TDK/BSTS Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü 1966)

Daire: Belirli devlet işlerini çevirmekle görevli kuruluşlardan her biri: *Eskiden hem bir dairede beraber bulunmuşlar hem de silah arkadaşlığı etmişlerdi.*-R. H. Karay. (TDK/GTS)

İnfaz: huk. Bir kararı, bir yargıyı yerine getirme, uygulama, yürütüm: *İnfaza, vazifeli şahıslardan başka, kimse kabul edilemez.*-N. F. Kısakürek. (TÜBA/TBTS)

Özerklik: Kişinin, kendi davranışlarını düzenleme ve bu davranışlara yön verme konusunda bir ölçüde bağımsız oluşu. (TDK/BSTS Eğitim Terimleri Sözlüğü 1974)

Hüküm: (Alm. *Bestimmung*, *f*, *Jurisdiktion*, *f*, *Urteil*, *n*; Fr. *sentence*, *f*, *jugement*, *m*; İng. *judgement*) dinb. huk. Mahkemenin yargılama yaparak yanlar arasındaki anlaşmazlığı sona erdirmek üzere duruşmanın sonunda verdiği sonuç karar. (TÜBA/TBTS)

Fesih: (Alm. *Kündigung*; Fr. *annulation*, *dissolution*, *résiliation*; İng. *dissolution*, *annulment*, *cancellation*) huk. Sürmekte olan bir hukuksal ilişkiyi tek yanlı ya da anlaşmayla ve ileriye dönük olmak üzere sonlandıran irade beyanı.

İşveren: (Alm. Arbeitgeber , m; Fr. employeur, m; patron, m; İng. employer) endst. İşçileri kafa ya da beden gücü için bir ücret karşılığında çalıştıran gerçek ya da tüzel kişi. (TÜBA/TBTS)

İşçi: (Alm. Arbeiter, m; Fr. ouvrier, ouvrière travailleur, -euse, ouvrier, -ère; İng. labourer, worker, workman) eko. Üretimin temel etkenlerinden biri olan ve bir hizmet sözleşmesine bağlı olarak herhangi bir işte ücret karşılığı çalışan kişi. (TÜBA/TBTS)

Velî: Bir çocuğu koruyan, işlerine bakan ve her türlü davranışından sorumlu kimse, ege, iye. (TDK/GTS)

Vasiyetname: (Resmî vasiyetname) (Alm. öffentliches Testament, öffentliche letztwillige Verfügung; Fr. testament par acte public, m; İng. public will) huk. İki tanık yanında, sulh yargıcı, noter ya da yasanın bu işle görevlendirdiği kamu görevlisince düzenlenen miras bırakma belgesi. (TÜBA/TBTS)

Vasî: Bir yetimin veya akılca zayıf, hasta birinin malını yöneten kimse (TDK/GTS)

Mirastan feragat: (Alm. Erbauskaufl, m, Erbverzichtsvertrag, m; Fr. pacte de renonciation à la succession, m; İng. renunciation of the inheritance) huk. Bir kişinin, mirasçılarından biriyle yaptığı (bir şey karşılığında ya da karşılıksız olarak) mirasçının mirastan vazgeçtiğini belirtme...(TÜBA/TBTS)

Sulh: 1. Barış, 2. Uzlaşma (TDK/BSTS Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü 1966)

Noter: huk. 1. Çeşitli belge ve işlemlere geçerlik kazandırmak ve yasanın öngördüğü diğer görevleri yerine getirmekle yükümlü, belli nitelikleri ve kendine özgü bir hukuk statüsü olan kamu görevlisi, kâtibiadil: □Notere işi düşen insanlara yardım etmeyi pek güzel bilirdi.-M. Ş. Esendal. 2. Bu görevlinin çalıştığı yer, noterlik. (TDK/GTS)

Duruşma: huk. Davacı ile davalının yargıç karşısında hazır bulundukları yargılama evresi, mahkeme (TDK/GTS)

Bakanlık: (Alm. Ministerium, n; Fr. ministère, m; İng. ministry, department; esk. nezaret) huk. kam. ulusi. Belli bir kamu hizmeti alanında bir bakana bağlı olarak çalışan devlet kuruluşu. (TÜBA/TBTS)

Hükümet: (bkz. Bakanlar Kurulu) (Alm. Regierung, f, Staatsgewalt, f, Herrschaftsgebiet, n; İng. government) 1. huk. tar. Bir devletin en yüksek yönetim örgütü. (TÜBA/TBTS)

Maddi zor kullanma: (Alm. *Gewaltanwendung, Zwangsausübung, f. Bezwingung, f; Fr. user de force/violence; İng. resort to force*) *topb.* Toplumun, toplumsal bir kurumun ya da bir bireyin, belli bir amaca yönelik olarak öteki birey ya da kümeler üzerinde güç kullanması

Bozma: İlk yargılıkta verilen bir yargının, yasada gösterilen nedenlere dayanarak, yeniden yargılama yapıp düzeltilmesi için üst yargılıkça kaldırılması. (TDK/BSTS Ceza Yargılama Yöntemi Yasası Terimleri 1972)

İtiraz: (Alm. *Einwendung, Protest; Fr. opposition; İng. protest*) Bir hukusal işleme engel olmak ya da sonuçlarını ortadan kaldırmak için yapılan istenç açıklaması. 2. (Alm. *Sofortige Beschwerde; Fr. pourvoi; İng. ex parte application*) Ceza yargılamasında, mahkeme kararlarına karşı başvurulabilen yasa yolu.

Yap-işlet-devret modeli: (Alm. *Model; Fr. modèle de construction-exploitation-transfert, m; İng. build-operat-transfer model*) *eko. isl. kamy.* Temel alt yapı yatırımlarının yapılmasında, özel kesime açılmayı ve yabancı sermayenin katkısını sağlamayı amaçlayarak bir ülkede, büyük elektrik santralleri, barajlar, hava alanları, metrolar ve kimi karayollarının yapımı gibi tasarımları gerçekleştirmek isteyen devletin, ilk önce bu tasarımların finansmanını sağlamak için uluslararası yatırım bankaları ve öteki kuruluşları kapsayan bir birlik oluşturması, sonra bu tasarımları uygulamak ve işletilmesini yapmak üzere bir yerli firma ile işbirliğine gidip, tasarım kapsamındaki kuruluşun ürettiği mal ve hizmetleri, belirli fiyatlar karşılığında satın almayı üstlenmesi ve son olarak belirli bir süre sonra ilgili tesisi bedelsiz olarak devralması.

Özelleştirme: (Alm. *Privatisierung, f; Fr. privatisation, f; İng. privatization*) *eko. huk. isl. kamy. ulusi.* Kamu sahipliğinde olan varlıkların ya da işletmelerin mülkiyetinin, yönetiminin ya da denetiminin özel kuruluşlara devredilmesi.

Haciz: (Alm. *Pfändung, f, Beschlagnahme, f, Zwangsvollstreckung, f; Fr. saisie, f; İng. attachment*) *huk.* Borçlunun borcunu kendi isteğiyle ödememesi durumunda, alacaklının başvurusu üzerine borçlunun borcu karşılayacak mal ve haklarına icra dairesince el konması.

Manevi: Görülmeyen, duyularla sezilebilen, soyut, ruhani, tinsel, **maddi** karşıtı (TDK/GTS)

Metin Başlığı: Yazılı Hukukun Kaynakları

Denetleme: (Alm. Betriebsprüfung, f; Inspektion, f; Überprüfung, f; Fr. audit, m, inspection, f; İng. auditing, inspection) egitb. eko. kamy. ulusi. Muhasebe işlemlerinin, kamu hizmetlerinin ya da eğitim ve öğretim çalışmalarının bu konularda uzman kişi, yönetici ya da onun adına görevlendirilen memurlarca incelenmesi, hukuksal ve yönetsel açıdan gözden geçirilmesi, tüm işlemlerin yürürlükteki yasa, tüzük, yönetmelik ve genelgelere göre yapılıp yapılmadığının denetlenmesi işi. (TÜBA/TBTS)

Anayasa Mahkemesi: (Alm. Verfassungsgericht, n; Fr. Cour Constitutionnelle, f; İng. Constitutional Court) huk. kamy. Yasaların, yasa benzeri işlemlerin, milletvekillerine ilişkin meclis kararlarının ve meclis içtüzüklerinin anayasaya uygunluğunu denetleyen, siyasal partileri yargılayan, kimi ülkelerde, devlet organları arasındaki yetki uyuşmazlıklarını çözen ve kendisine daha başka anayasal görevler verilebilen, Yüce Divan olarak da görev yapabilen mahkeme. (TÜBA/TBTS)

Yargıtay: (Alm. Kassationsgerichtshof, m, Revisionsgericht, n; Fr. Cour de Cassation, f; İng. court of appeal; esk. mahkemei temyiz) huk. Adliye mahkemelerince ya da varsa istinaf mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son incelemesinin yapıldığı, yasayla gösterilen belli davaların da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakıldığı yüksek yargı yeri. (TÜBA/TBTS)

Uyuşmazlık Mahkemesi: (Alm. Kompetenzkonfliktsgerichtshof, m; Fr. tribunal des conflits, m; İng. jurisdictional conflict court) huk. kamy. Değişik yargı kolları arasındaki görev ve karar uyuşmazlıklarını çözen mahkeme. (TÜBA/TBTS)

Emsal: Benzer, eş, denk (TDK/GTS)

İçtihat: (Alm. Auffassung, f, persönliche Meinung, Rechtsprechung, f; Fr. jurisprudence, f, doctrine, f; İng. judicial opinion, jurisprudence, doctrine) huk. ulusi. Uygulanacak kuralın yasada ya da örf ve âdet hukukunda açıkça ve hiçbir kuşkuyla yer vermeyecek biçimde bulunmadığı durumlarda, yargıcın ya da hukukçunun görüşünden doğan, yargı kuralı değerinde sonuç. (TÜBA/TBTS)

Temel haklar ve özgürlükler: (Alm. Grundrechte und Freiheiten, pl; Fr. droits et libertés fondamentaux, m; İng. fundamental rights and freedoms; esk. amme hürriyetleri) 1. huk. Belli bir anayasada somut olarak düzenlenmiş ve güvenceye bağlanmış bulunan insan hakları. 2. ulusi. Birleşmiş Milletlerce 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde öngörülen; yaşama, insanca davranış görme, özgürce seyahat etme,

düşüncesini ve inancını dile getirme, mal edinme ve eğitim gibi birçok ögeyi içine alan temel haklar.

Yargıç güvencesi: (Alm. *Sicherheit für Richter*, f; Fr. *inamovibilité des juges*; İng. *security of tenure for judges*) huk. Yargının bağımsızlığını ve yansızlığını sağlamak amacıyla yargıçlara tanınan dokunulmazlık. (TÜBA/TBTS)

Hiyerarşi: Makam sırası, basamak, derece düzeni, aşama sırası: *Emeklilik dönemlerinde bile eski askerlik hiyerarşisini sürdürürler.*-H. Taner (TDK/GTS)

Uluslararası örgütler: (Alm. *internationale Organisationen*; Fr. *organisations internationales*, f; İng. *international organizations*) huk. *ulusi*. Kurucularının devletler olduğu, kurucuları olan devletler ile örgüt arasındaki ilişkilerin uluslararası hukuk kurallarına göre yönetildiği, kurucuları olan devletlerin egemenliklerini de uluslararası toplumun çıkarı için sınırlayan kuruluşlar. (TÜBA/TBTS)

Asli: Birincil:...*kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.*-Anayasa. (TDK/GTS)

Yetki yasası: (Alm. *Gesetz der Genehmigung*, n, *Genehmigungsgesetz*, n; Fr. *loi d'habilitation*, f; İng. *enabling act*) huk. Bakanlar kuruluna yasa gücünde kararname çıkarma yetkisi vermek üzere çıkarılan yasa. (TÜBA/TBTS)

Normatif: (bkz. Düzgüsel) *fel. ve top. b. 1.* Kurallarla, yasalarla ilgili olan, kural, yasa koyan, normatif. 2. Belirlenmiş kalıplar içinde olan, normatif. (TDK/GTS)

Bakanlar Kurulu: (Alm. *Ministerrat*, m, *Kabinett*, n, *Regierung*, f; Fr. *cabinet*, m, *conseil des ministres*, m; İng. *cabinet, council of ministers, government*; esk. *vekiller heyeti*) 1. huk. *ulusi*. Parlamenter dizgelerde, başbakanın başkanlığında bakanlarla bir takım oluşturan, devletin çeşitli alanlardaki yöneltisini (siyasetini) belirleyip uygulamakla görevli bulunan üst yürütme kurulu. 2. *kamy. tar.* Anayasaya göre, cumhurbaşkanınca atanan bir başbakanca TBMM üyeleri ya da üye olmasa da milletvekili seçilme yeterliği olanlar arasından seçilen ve cumhurbaşkanınca atanan bakanlardan oluşan, devletin her alandaki siyasetini belirleyip uygulamakla görevli, devletin en üst yürütme kurulu. (TÜBA/TBTS)

Cumhurbaşkanı: (Alm. *Präsident*, m, *Republikspräsident*, m; Fr. *président, président de la république*, m; İng. *president*) *kamy. ulusi*. Yönetim biçimi cumhuriyet olan ülkelerdeki devlet başkanı. (TÜBA/TBTS)

Madde: (Alm. Artikel, m; Fr. article, m; İng. article, clause, section) huk. Yasa, tüzük, yönetmelik ve benzeri metinlerdeki ayrı hükümleri gösteren sıra sayılı bölümler. (TÜBA/TBTS)

Edim: (Alm. Leistung, f; Fr. prestation, f; İng. provision) huk. 1. Alacaklının isteyebileceği ve borçlunun yerine getirmekle yükümlü olduğu şey. 2. Alacağın ya da borcun konusu. (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Hukukun Yazılı Olmayan Kaynakları

Maksat: İstenilen şey, amaç, gaye, erek: *Bugün oraya gitmeden evvel, Maarif idaresine uğradım. Maksadım evrakı geriye almaktı.*-R. N. Güntekin. (TDK/GTS)

Kesim: Bölüm, parça, kısım, sektör: *Oyunlar aruz ve hece olmak üzere iki kesime ayrılmıştı.*-M. And.; Bir ekonomide üretim, mülkiyet yapısı, kayıt altına alınma gibi ölçütler dikkate alınarak benzer özelliklere göre sınıflandırılan bölümlerin her biri. (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Yorum: Yasa, tüzük, yönetmelik, karar, yargı ve her türlü sözleşmelerdeki deyimlerin anlamını açıklama. (TDK/BSTS Ceza Yargılama Yöntemi Yasası Terimleri 1972)

Eğilim: Bireyin belli bir görüş, kanı, tutum ve davranışa olan yatkınlığı; yetenek ve beceri kazandıran bir ilgi alanına olan yakınlığı. (TDK/BSTS Yöntembilim Terimleri Sözlüğü 1981)

İçtihadı birleştirme kararı: (Alm. Entscheidung der Vereinigten Senate, f, Plenarenentscheidung, f; Fr. décision des chambres réunies, f; İng. decision of plenary session; esk. tevhide içtihat kararı) huk. Bir yüksek mahkemenin dairelerinden birinin yerleşmiş kararından dönmek istemesi, değişik dairelerin birbirlerine aykırı kararlar vermesi, aynı dairenin benzer konuda çelişik kararlarının bulunması ve yasada belirtilen öteki nedenlerin varlığı durumunda ya ayrı kararlardan biri yeğlenerek ya da yepyeni bir sonuca varılarak çelişkinin ortadan kaldırılması ve böylece hukuk birliğinin sağlanması. (TÜBA/TBTS)

Tali: İkinci derecede olan, ikincil. (TDK/GTS)

Görüş: (Alm. Meinung, f, Ansicht, f, Auffassung, f; Fr. opinion, f, conviction, f; İng. opinion; esk. mütalaa) yazb. Bir kimsenin konuşma ya da yazısında, konuyla ilgili olarak bildirdiği kişisel düşünce, kanı. (TÜBA/TBTS)

Öğreti: Bilimde, felsefede bir görüşü bir sistem içinde belli bir anlayışa, düşünceye dayalı olarak oluşturan ilke ve dogmalar bütünü, doktrin. (TDK/TBTS)

Metin Başlığı: İktisadın Tanımı

Kaynak: Gelir, kazanç, sağlık vb.ni sağlayıcı öge: *Yabancı bir idare, iktisat, ticaret, memleketin bütün kazanç kaynaklarına musallat olur.*-F. R. Atay. (TDK/GTS); (resource) Üretim sürecinde kullanılan üretim faktörlerine verilen genel ad. (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Kıtlık: (Alm. *Mangel*, *m*, *Knappheit*, *f*; Fr. *pénurie*, *f*; İng. *scarcity*) eko. Ekonomik kaynakların insan gereksinimlerini karşılamaya yetecek tutarda mal ve hizmet üretememesi. (TÜBA/TBTS)

Alternatif: (bkz. Seçenek) İki olanak arasında zorunlu bir seçme yapma durumu. (TDK/BSTS Felsefe Terimleri Sözlüğü 1975)

Yaygın: Çoğu kimselerce duyulmuş, öğrenilmiş, kullanılmış veya benimsenmiş olan. (TDK/GTS)

Veri: Bilgi, data (TDK/GTS)

Miktar: Ölçü: *Yapılan yardımın miktarı artırıldı.* (TDK/GTS)

Gelir: Bir kimseye veya topluluğa belli zamanlarda, belli yerlerden gelen para, varidat: *Saklanan bir gelir vardı ki aç, çıplak kalmıyorlardı.*-M. Yesari. (TDK/GTS); 1. Üretim etkinliklerine katılan üretim faktörlerinin yaratılan hasıladan bölüşüm sonunda aldıkları pay. 2. Emek faktörünün işlendirilmesinden sağlanan maaş, ücret, bahşiş, prim; finansal araçlardan sağlanan faiz, kâr payı gibi sermaye getirileri; taşınmaz ve topraktan sağlanan kira, rant; iş göremezlik, çocuk desteği; sağlık, işsizlik sigortası ve emeklilik gibi sosyal güvenlik kapsamındaki transfer ödemeleri ile şans oyunları vb. kaynaklardan elde edilen para miktarı. (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Mekanizma: Belli bir sonuca ulaşmak için karmaşık bir biçimde düzenlenmiş organ veya parçalar birleşimi, sistem, düzenek. (TDK/GTS)

Metin Başlığı: İktisadın Bazı Temel Kavramları

Kavramsal çerçeve: Herhangi bir bilim dalının kapsamına giren genel bilgiler (bkz. Yazın TKD/BSTS Yazın Terimleri Sözlüğü 1974), kavramlar.

Özgü: Birine, bir şeye ait olan, öze, has, mahsus (TDK/GTS)

Mevcut: Var olan, bulunan (TDK/GTS)

İhtiyaç: (bkz. Gereksinim) (*Alm. Bedarf, m, Bedürfnis, n; Fr. besoin, m; İng. need*) işl. Mal ve hizmetlere duyulan tüketim eğilimi. (TÜBA/TBTS)

Doğal çevre: (*Alm. natürliche Umwelt; Fr. milieu naturel, m; İng. natural environment, natural milieu*) huk. insb. İnsan ve onun yarattığı kültürün dışında kalan, oluşumuna insanın hiçbir katkıda bulunmadığı cansız doğa ile bütün canlı ve cansızların kavranabilir evreni. (TÜBA/TBTS)

İkame: 1. Yerine koyma ya da kullanma. 2. Bir mal veya üretim faktörünün diğer bir mal veya üretim faktörü yerine kullanımı. (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Varlık: Para, mal, mülk, zenginlik, variyet. (GTS)

Değer: Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, kıymet, paha, valör (TDK/GTS); 1. Mallar arasında gerçekleşen değişim oranı. 2. Bir malın karşılık değeri. 3. Bir nesnenin para ile dile getirilen değişim değeri. 4. Ekonomik değer. 5. Bilirkişilerce bir mala biçilen değer. (TDK/BSTS BSTS / Tecim, Maliye, Sayışmanlık ve Güvence Terim 1972)

Bedel: Bir malın ya da işin karşılığı olan değer, fiyat, denklik. (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Tüketici: (*Alm. verbraucher, konsument; Fr. consommateur, -trice; İng. consumer; esk. müstehlik*) cog. eko. isl. Bir mal ya da hizmeti kullanarak yarar sağlamak amacıyla o mal ya da hizmeti satın alan ya da tüketen kişi. (TÜBA/TBTS)

Emek: (*Alm. Arbeit, f; Fr. main d'œuvre, f, travail, m; İng. labour; esk. say*) 1. insb. topb. 1. Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü. 2. İnsanın belli bir amaca ulaşmak üzere giriştiği hem doğal ve toplumsal çevresini hem de kendi kendisini değiştiren çalışma süreci. 2. topb. 1. Toprak ve sermaye ile birlikte, üç üretim etkeninden biri. 2. İşçi sınıfı ya da iş gücü. (TÜBA/TBTS)

Sermaye: (Alm. (Grund-)Kapital, n, Vermögenseinlage, f, Kapitaleinlage, f, Anlage, f; Fr. capital, m; İng. capital) eko. huk. isl. topb. Bir ticari işletmenin ya da üretimsel etkinliğin başlayıp yürütülebilmesi için gerekli olan para ve mal, anamal. (TÜBA/TBTS)

Mamul: Yapılmış, işlenmiş, imal edilmiş (eşya, yiyecek) (TDK/GTS)

Yarı mamul: (bkz. Yarı işlenmiş) (Alm. Halbfabrikate, pl, Halbwaren, pl, halbfertige Erzeugnisse; Fr. semi-produits, m; İng. semi-manufactured goods) eko. Belli bir yapım sürecinden geçmiş, kullanabilecek aşamaya gelmemiş, giyim sanayisi için iplik, gıda sanayisi için un, çelik sanayisi için ham demir gibi sanayi ürünlerinin niteliği. (TÜBA/TBTS)

Hammadde: (Alm. Rohmaterial, n, Rohstoff, m; Fr. matière première, f; İng. raw material) cog. eko. isl. ulusi. Üretimde kullanılan, işlenmemiş ya da yarı işlenmiş gereç, ara malları, tarımsal, madensal ve hayvansal ürünler, girdiler. (TÜBA/TBTS)

Girdi: (Alm. Input, m; Fr. input, m, entrant, m, intrant, m; İng. input) eko. isl. Bir malın üretiminde kullanılan, emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişim gibi temel etmenler. (TÜBA/TBTS)

Çıktı: (Alm. generierter Satz, Output, m, Ausgabe, f; Fr. produit, m, produit de sortie, m, output, m, rendement, m; İng. output) eko. Bir dönemde, belirli tutarda üretim etkenleri kullanarak belirli bir maldan elde edilen tutar, veri. isl. Üretim süreci sonucunda işletmenin dış çevreye sunduğu ürün. (TÜBA/TBTS)

Reel: (Alm. real; Fr. réel, m; İng. real) eko. Sabit para birimi ile ölçüm ya da enflasyona ayarlanmış olan ölçüm.

Girişimci: (Alm. Kapitalgeber, m, Unternehmer, m İng. entrepreneur; Fr. entrepreneur, m; İng. entrepreneur; esk. müteşebbis) eko. isl. topb. İşletmeyi kuran, üretimi tasarlayan, örgütleyen, neyin ve nasıl üretileceğinden, hangi üretim yönteminin uygulanacağından sorumlu olan, tüm ödemeler çıktıktan sonra eğer bir pay kalmışsa, bunu üstlendiği zarar olasılığının bir karşılığı olarak sahiplenilen kişi. (TÜBA/TBTS)

Rant: (bkz. Getirim) (Alm. ökonomische Rente, Rente, f; Fr. rente, f; İng. rent) 1. eko. Bir malın, mülkün ya da paranın, belirli bir süre sonunda emek vermeksizin sağladığı gelir. 2. kentb. Bir taşınmazın sahibinin salt mülkiyet hakkından yararlanarak ya da taşınmazın nitelikleri ve bulunduğu yerin sağladığı üstünlük nedeniyle artan değerinden elde ettiği kazanç. (TÜBA/TBTS)

Etkin: Hareketli, işleyen, çalışan, etkili, faal, aktif, dinamik. (TDK/GTS)

Servet: 1. Ülke, topluluk, hanehalkı veya bireylerin, belli bir ana kadar birikmiş varlıklarının o anki toplam değeri. 2. Sahibine gelir akımı sağlayabilen taşınır değer ve taşınmaz değer. (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Faiz: ekon. İşletmek için bir yere ödünç verilen paraya karşılık alınan kâr, getiri (TDK/GTS)

Endüstri: (bkz. Sanayi) (Alm. Industrie, f; Fr. industrie, f; İng. industry) eko. isl. Hammadde ve ara mallarının, bilgi, beceri ve teknolojiiden yararlanılarak ve işçi emeğinin katkısıyla fabrika ya da üretim kuruluşlarında mal ve hizmete dönüştürülmesi, işleyim. (TÜBA/TBTS)

Şirket: (bkz. Ortaklık) (Alm. Mitinhaberschaft, f, Partnerschaft, f, Unternehmung, Sozietät, f; Fr. partenariat, m, société, compagnie, f; İng. company, corporation, partnership; esk. şirket) eko. huk. isl. tar. İki ya da daha çok kişinin ekonomik bir amaç güderek emek ve sermayelerini bir araya getirerek oluşturdukları ekonomik birlik. (TÜBA/TBTS)

Piyasa: (Alm. Markt, m, Handel, m, Wirtschaftsraum, m; Fr. marché, m; İng. market) eko. topb. Alıcılarla satıcıların ilişki kurmalarını sağlayan, böylece mal ve hizmet değişimini gerçekleştirmeye yarayan örgüt ya da ortam. (TÜBA/TBTS)

Pazar: (Alm. Markt, f, Basar, m; Fr. marché, m, débouché, m; İng. market, bazaar) eko. isl. topb. 1. Bir malın satıldığı yer. 2. Satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri yer. 3. Belirli mallara karşı istemin yoğun olduğu yer (TÜBA/TBTS)

Pazarlama: (Alm. Marketing, n, Vermarktung, f; Fr. marketing, m, mercatique, f; İng. marketing) isl. Üretimden önce başlayıp tüketimden sonra da süren, ürün geliştirme, fiyatlama, dağıtım ve tutundurma çalışmalarının tümü (TÜBA/TBTS)

Ortak: sos. (Alm. Gesellschafter, m, Teilhaber, m, Partner, m, Aktionär, m, Mithaber, m; Fr. associé, -e, actionnaire; İng. partner; esk. şerik) eko. huk. isl. Birlikte iş yapan ya da bir ortaklığı oluşturan kişilerden her biri (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Mikroiktisat-Makroiktisat

Mikroiktisat: (bkz. Mikroekonomi) İktisadi karar birimlerinin davranışlarından hareketle mal, hizmet ve faktör piyasalarında fiyatın nasıl oluştuğunu ve oluşmuş bir fiyatın nasıl değiştiğini inceleyen iktisadın bir alt dalı. (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Maliyet: (Alm. *Kosten*, pl; Fr. *prix de revient*, m, *coût*, m; İng. *cost*) 1. eko. Bir malın üretiminde, yapımında kullanılan doğal madde, işçilik ve makine ve genel giderler için yapılacak ödemelerin tümü, tümdeğer. 2. isl. İşletmelerin üretim yapmak için satın aldıkları mal ve hizmetlere karşılık, elden çıkarılacak kaynakların para cinsinden tutarı, tümdeğer. (TÜBA/TBTS)

Analiz: (bkz. Çözümleme) (Alm. *Analyse*, f; Fr. *analyse*, f; İng. *analysis*) müh. 1. Mühendislik, fizik, felsefe, ekonomi, toplumbilim vb. alanlarında karmaşık bir sorunu daha iyi anlayabilmek ve gereğinde çözümler üretebilmek için küçük parçalara ayırma. (TÜBA/TBTS)

Makroiktisat: (bkz. Makroekonomi) Büyüme oranı, fiyatlar genel düzeyi, işlendirme, dış ödemeler dengesi gibi makro büyüklükleri kullanarak ulusal ekonomiyi bir bütün olarak çözümleyen iktisat dalı. (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Millî gelir: (bkz. Ulusal gelir) (Alm. *Volkseinkommen*, n, *Nationaleinkommen*, n; Fr. *revenu national*, m; İng. *national income*) eko. isl. ulusi. Bir ülkede bir yıl içinde üretilen mal ve hizmetlerin parasal değerlerinin toplamından, aşınma paylarının ve dolaylı vergilerin çıkarılmasından sonra geriye kalan parasal değer. (TÜBA/TBTS)

Bankacılık: (bkz. Bankacılık işlemleri) Bankada yapılan işlemlerin tümü. (TDK/GTS)

Enflasyon: (Alm. *Inflation*, f; Fr. *inflation*, f; İng. *inflation*) eko. topb. ulusi. Bir ülkede fiyatların genel düzeyinin sürekli yükselmesi; para sunumu sürekli artarken paranın satın alma gücünün sürekli azalması durumu, para şişkinliği. (TÜBA/TBTS)

Ekonomik büyüme: (Alm. *wirtschaftliches Wachstum* *Wirtschaftswachstum*, n; Fr. *croissance économique*, f; İng. *economic growth*) cog. eko. isl. Bir ülkede, üretim ve yatırım kapasitesinin, ulusal gelirin ve bundan kişi başına düşen payın yıldan yıla artışı. (TÜBA/TBTS)

Fiyat düzeyi: (Alm. *Preisstand*, m, *Preisniveau*, n, *Preishöhe*, f, *Preisebene*, f; Fr. *niveau des prix*, m; İng. *price level*) 1. eko. Bir ekonomide bir fiyat göstergesince ölçülen, çoğu kez enflasyon oranlarının bir göstergesi olarak kullanılan, fiyatların genel düzeyi. 2. isl.

Piyasada mevcut olan bütün ürünlerin ya da bir ürün kümesinin ortalama fiyat düzeyi, eder düzeyi. (TÜBA/TBTS)

Talep: (bkz. İstem) (Alm. Nachfrage, f, Anfrage, f, Forderung, f, Verlangen, n; Fr. demande, f; İng. demand) eko. isl. Tüketicilerin belli bir zaman diliminde ve belli bir birim fiyattan almayı istedikleri ve satın alma olanaklarının olduğu ürün miktarı. (TÜBA/TBTS)

Toplam talep: (bkz. Toplam istem) (Alm. Gesamtnachfrage, f, gesamtwirtschaftliche Nachfrage, volkswirtschaftliche Gesamtnachfrage; Fr. demande totale, f, demande globale, f, demande effective, f; İng. aggregate demand) eko. Bir ülke ekonomisinde üretilen mal ve hizmetin alımı için, hem ilgili ülke halkının hem de yabancı ülke halkının bu mal ve hizmetlere yaptığı harcamaların toplamı. (TÜBA/TBTS)

İstihdam: (Alm. Anstellung, f; Fr. emploi, m; İng. employment) eko. huk. isl. topb. Değişik meslek ve niteliklerdeki insan gücünü ekonomik etkinliklerde kullanma, işlendirme. (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Üretim İmkânları Eğrisi

Bileşim: kim. İki veya daha çok öge bir araya gelerek yeni bir öge oluşturma, terkip: Suyun bileşiminde hidrojenle oksijen vardır. (TDK/GTS)

Fırsat maliyeti: (Alm. Gelegenheitseinbusse, f; Fr. coût d'opportunité, m, coût d'option, m; İng. opportunity cost) eko. isl. Var olan seçenekler arasından birinin seçilmesiyle getirilerinden vazgeçilen öteki seçeneklerden dolayı uğranan kayıplar, fırsat tümdeğeri. (TÜBA/TBTS)

Kazanç: (Alm. Einkommen, n; Fr. gain, m, revenu, m; İng. earnings, income, gains) 1. eko. İnsanın bedensel ya da zihinsel bir çalışmasının ya da emeğinin sonucu olan gelirler. 2. isl. Bir şirketin işleme etkinlikleri sonucu öz varlıklar toplamında oluşan artış. (TÜBA/TBTS)

Tam istihdam: (Alm. Vollbeschäftigung, f; Fr. plein emploi, m; İng. full employment) eko. ulusi. Bir ekonomideki iş gücü de içinde olmak üzere tüm üretim etmenlerinin tam çalışır durumda olması. (TÜBA/TBTS)

Atıl: Etkisiz, işe yaramaz. (TDK/GTS)

Kapasite: (Alm. Kapazität, f; Produktionskapazität, f; Fr. capacité, f; de production, f; İng. capacity; production capacity) eko.isl.ulusi. Belirli bir zaman süresinde bir firma, sanayi kolu ya da ülkenin bir mal veya hizmeti üretebileceği en yüksek miktar, üretim kapasitesi.

İş gücü: (Alm. Arbeitskraft, f; Fr. main-d'œuvre, f, force/puissance de travail, f; İng. labour force, workforce) 1. cog. Üretime ya da herhangi bir işe katılan ve bunun gerçekleşmesini sağlayan insan emeğinin tümü. 2. eko. isl. topb. Bir ülkede çalışma yaşında ve isteğinde olan, çalışan ya da işsiz olan üretici insan sayısı.

Oran: (Alm. Proportion, f; Fr. proportion, f; İng. proportion) mim. 1. Büyüklük, nicelik ya da derece bakımından iki nesne arasında ya da parça ile bütün arasında bulunan ilişki.

Sektör: (Alm. Sektor, m; Fr. secteur, m; İng. sector) eko. Tarım, sanayi ve hizmet kesimleri gibi, bir ekonominin aynı ortak özellikler taşıyan alt bölümleri.

Metin Başlığı: İktisadi Sorun ve İktisadi Sistemler

İktisadi sistem: iktisadi sorunun çözümü için, bir ekonominin organize edilme biçimidir. (AÖF)

Sosyalizm: Üretim faktörlerinin kolektif mülkiyetinin ve gelir dağılımını eşitleme girişimlerinin olduğu bir iktisadi sistemdir. (AÖF)

Karma ekonomi: Piyasa sistemi ile merkezi planlama sisteminin belli bir bileşimi olan bir iktisadi sistem. (AÖF)

Kapitalizm: Serbest girişim ve özel mülkiyet haklarının olduğu ve iktisadi kararların piyasa sistemi içerisinde gerçekleştiği bir iktisadi sistemdir. (AÖF)

Direktif: (bkz. Yönerge) Herhangi bir konuda tutulacak yol için üst makamlardan alt makamlara belli bir esasa dayanarak verilen buyruk, talimat (TDK/GTS)

İşletme: (Alm. Betrieb, m, Firma, f, Unternehmen, n; Fr. entreprise, f; İng. business enterprise, firm, company, undertaking; esk. teşebbüs) 1. cog. eko. huk. isl. Tarım, sanayi, bankacılık gibi değişik iş alanlarında kâr sağlamak amacıyla sermaye yatırılarak kurulmuş olan ve mal ya da hizmet üretimi yapan ekonomik birim. 2. isl. Üretimin gerçekleştirildiği yer. (TÜBA/TBTS)

Sermaye malları: (Alm. Kapitalgüter; Fr. actifs physiques, m, immobilisations corporelles, f, biens corporels, m; İng. capital goods) eko. Yeniden üretim sürecine katılarak başka

malların üretiminde kullanılan makine, araç, donanım, işletme binaları gibi mallar, üretim malları. (TÜBA/TBTS)

Özel mülkiyet: (Alm. *Privateigentum, n, Sondereigentum, n; Fr. propriété privée, f; İng. private ownership*) eko. Kamunun olmayan, kişinin elinde bulundurup istediği gibi kullanabildiği taşınır ve taşınmazlarla ilgili mülkiyet, özel iyelik. (TÜBA/TBTS)

Rekabet: (Alm. *Konkurrenz, f, Wettbewerb, m; Fr. compétition, f, concurrence, f; İng. competition*) eko. isl. Ekonomiye devingenlik kazandıran temel etkenlerden birisi olan; firmaların, üretici ve satıcı birimlerin, müşteri çekerek daha çok satış yapmak, daha çok kâr etmek amacıyla kendi aralarında oluşturdukları yarışma ve çekişme, yarışım. (TÜBA/TBTS)

Potansiyel: (Alm. *Potential, n; Fr. potentiel, m; İng. potential*) müh. 1. Durum ya da konuma bağlı eylem yeteneği. 2. Gizli kalmış, henüz varlığı ortaya çıkmamış olan, gelecekte gerçekleşebilecek olan. (TÜBA/TBTS)

Güvenlik: (Alm. *Sicherheit, f; Fr. sécurité, f; İng. security*) ulusi. Bir devletin ulusal sınırları ve çıkarlarının, başka devletlerin saldırı ve tehdidinden uzak olması (TÜBA/TBTS)

Ekonomik kriz: (bkz. mali bunalım) (Alm. *Finanzkrise, f, finanzielle Krise; Fr. crise financière, f, ressources financières, f; İng. financial crisis*) 1. eko. 1. Firmanın ya da ülkenin, likidite yetersizliği nedeniyle vadesi gelen borçlarını ödeyemeyecek duruma düşmesi. 2. Özel sektöre ait pay senedi ve tahvillerin el değiştirdiği sermaye piyasalarında bekleyişlerin olağanüstü kötümser duruma gelmesi. 2. isl. İşletmenin kredi alabilme ve kullanabilme olanaklarını büyük oranda kaybederek ödeme güçlüğüne girmesi. 3. ulusi.1. Uluslararası ve parasal para piyasalarında görülebilen bunalım. 2. Bir ülkenin yaşadığı nakit para sıkıntısı

Metni Başlığı: Talep

Etmen: (Alm. *Faktor, m; Fr. facteur, m; İng. factor*) biyom. Birlikte veya ayrı ayrı etkisini gösteren ve belli bir sonuca götüren güçlerden, şartlardan, öğelerden her biri, faktör, amil. (TÜBA/TBTS)

Stok: (Alm. *Bestand, m; Fr. stock, m; İng. stock*) endst. 1. Belirli veya belirsiz bir talebi, istenilen düzeyde karşılamak amacıyla elde tutulan ürünler. 2. Tedarik zincirinde, talep ve

üretimi birbirinden ayırtmak için elde bulundurulan ürün ve hammadde miktarı. (TÜBA/TBTS)

Akım: (Alm. *Ströme und Bestände*, pl; Fr. *stocks et flux*; İng. *flows and stocks*) eko. Bir ekonomik değişkenin iki dönem arasında ölçülmesi sonucu ortaya çıkan durum. (TÜBA/TBTS)

Değişken: (Alm. *Variable*, f, variant; Fr. *variable*, f; İng. *variable*) dilb. egitb. ist. isl. topb. Nicelik ya da nitelik bakımından değişik değerler alabilen birim. (TÜBA/TBTS)

Hipotez: (Alm. *Hypothese*, f; Fr. *hypothèse*, f; İng. *hypothesis*) dilb. fel. man. tar. topb. Olayları açıklamak, bağlantıları anlaşılır kılmak, nedensellik ilişkilerini doğrulamak, yanlışlamak ya da sınamak için, kanıtlanmadan, geçici olarak ortaya konmuş bilimsel ya da felsefi öneri, ileri sürülen sav, önsav, denence. (TÜBA/TBTS)

Eğim: 1. (Alm. *Anstieg*, m; Fr. *pente*, f; İng. *slope*) müh. Matematiksel bir eğrinin belirli bir noktasındaki türevinin değeri. 2. (Alm. ; *Verringerung*, f; *Einfallen*, n; Fr. *inclinaison*, f; *pente*, f; *plongement*, m; İng. *dipping*; *inclination*) yerb. Jeolojik, coğrafi veya jeofizik herhangi bir düzlemsel veya çizgisel öğenin yatay düzlem ile yaptığı dar açı. (TÜBA/TBTS)

Normal mallar: (Alm. *Nichtsättigungsgüter*, pl; *normale Güter*, pl; Fr. *biens normaux*, pl; İng. *normal goods*) tar. Gelirin artması ile birlikte, tüketimin de arttığı ve gelir esnekliğinin pozitif, fakat birden küçük olduğu mallar, zorunlu tüketim malları (TÜBA/TBTS)

Düşük mallar: (Alm. *inferiores Gut*, *minderwertiges Gut*; Fr. *biens inférieurs*, m; İng. *inferior goods*) eko. Tüketicilerin gelirlerinin arttığı durumlarda, talebin azaldığı ürünler (TÜBA/TBTS)

Gelir dağılımı: (Alm. *Einkommensverteilung*, f; Fr. *répartition des revenus*, f; İng. *income distribution*) 1. eko. isl. Bir ülkede, ulusal gelirin, kişi başına, eşite yakın (dengeli) ya da eşitlikten uzak (dengesiz) olabilen dağılış biçimi. 2. topb. Doğrudan mali kaynakların, bireyler, aileler ve evlere göre nasıl paylaşıldığını gösteren ekonomik gösterge (TÜBA/TBTS)

Lüks mallar: (Alm. *Luxusartikel*, m, *Luxusgegenstände*, pl; Fr. *produits de luxe*, m; İng. *luxury goods*) eko. isl. Bireylerin yaşamsal gereksinimlerini karşılamak açısından zorunlu olmayan, yalnızca insan yaşamını kolaylaştıran; gelire bağımlı olmayan zorunlu tüketim

mallarından ayrı olarak, isteminin gelir esnekliği genellikle büyük olan, istemi, gelirin artma oranından daha büyük oranlarda yükselen mallar. (TÜBA/TBTS)

Tamamlayıcı mal: (Alm. *Komplementärgüter*, pl, *komplementäre Güter*; Fr. *biens complémentaires*, m; İng. *complementary goods*) eko. isl. Kullanılması, başka bir malın kullanılması için gerekli olan, birlikte kullanılması zorunlu olan mallar, uzantılı ürün.

Zam: Mal, hizmet ve üretim faktörü fiyatının artırılması (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Piyasa Fiyatı: (Alm. *Marktpreis*, m, *Marktwert*, m, *Handelspreis*, m, *laufender Preis*; Fr. *prix du marché*, m; İng. *market price*) eko. isl. ulusi. Bir ekonomik varlığın, uluslararası ya da iç piyasada sunum ve istemine göre oluşan fiyatı (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Arz

Arz: (Alm. *Angebot*, n; Fr. *offre*, f; İng. *supply*) eko. Bir üreticinin bir mal ya da hizmeti belirli fiyattan satışa sunma isteği ve olanağı (TÜBA/TBTS)

Cari: Olagelen, geçerli, yürürlükte olan (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Etken: Bir olayın oluşumunu etkileyen değişkenlerden her biri (TDK/BSTS Fizik Terimleri Sözlüğü 1983)

Politika: Belirlenen amaç veya hedeflere ulaşmaya yönelik karar ve eylemler bütünü (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Sübvansiyon: (Alm. *staatliche Subvention/Unterstützung*, f; Fr. *subvention*, f; İng. *subsidy*) eko. huk. kamu. ulusi. Devletin, sanayi, ticaret ve tarım alanlarında korumak ve özendirmek, enflasyon karşıtı politika gereği olarak, kimi malların fiyatlarını düşük ya da dengeli tutmak amacıyla bu alanlardaki kamu ya da özel kesim girişimlerine, faiz uygulamamak ve geri almamak üzere sürekli ya da bir kereliğine yaptığı mali yardım (TÜBA/TBTS)

Para arzı: (Alm. *Geldangebot*, n, *Geldversorgung der Wirtschaft*, f; Fr. *offre de monnaie*, f; İng. *money supply*) eko. huk. Bir ülkede dolaşımda olan para ve para değerindeki kâğıtların toplamı (TÜBA/TBTS)

Piyasa dönemi: (Alm. Absatzperiode, f; İng. market period) eko. Üreticilerin, fiyatlardaki artış karşısında, üretimlerini, üretim tutarını değiştiremeyecekleri kadar kısa olan ya da sunum esnekliğinin sıfır olduğu dönem (TÜBA/TBTS)

Uzun dönem: (Alm. Langfrist, f; Fr. longue période, f; İng. long-run) eko. Bir işletmenin bütün üretim etmenlerinin değiştirilmesine yetecek kadar bir zaman süresi; hizmet firmalarında bir hafta, demir çelik firmasında yıllar alabilen, belirli bir zaman süresi ile tanımlanamayan dönem (TÜBA/TBTS)

Kısa dönem: (Alm. kurzfristig, kurze Laufzeit; Fr. courte période, f, court terme, m; İng. short-run) eko. Üretim etmenlerinden en az birinin değişmez olduğu, istemde ortaya çıkan değişmelere sunumun yanıt veremediği kısıllıktaki dönem (TÜBA/TBTS)

Birim maliyet: (Alm. Einheitskosten, pl; Fr. coût unitaire, m, coût à l'unité, m; İng. unit cost) isl. Toplam elde ediliş değeri, uygun bir birime (adet, metre gibi) bölüldüğünde bulunan birim elde ediliş değeri (TÜBA/TBTS)

Üretim maliyeti: (Alm. Kosten der Produktion, pl; Produktionskosten, pl; Fr. coût de production, m; İng. cost of production) eko. Üretim için kullanılan girdilere yapılmış olan ödemelerin toplamı (TÜBA/TBTS)

Taban fiyat: (Alm. Mindestpreis, m, Grundpreis, m, niedrigster Kurs; Fr. prix de base, m, prix minimum/plancher, m; İng. base/minimum price) eko. isl. Üreticiye malını, devletin belirleyip duyurduğu en düşük fiyattan, görevlendirilen kuruluşa satma olanağı ve güvencesi veren fiyat.

Tavan fiyat: (Alm. Höchstpreis, m; Fr. prix plafond, m; İng. ceiling/maximum/intervention price) eko. isl. Dar gelirlileri korumak için özellikle temel gereksinim ürünlerine hükümetçe verilen üst fiyat

Metin Başlığı: Denge

Denge: (Alm. Bilanz, f Gleichgewicht, n; Fr. balance, f équilibre, m; İng. balance, equilibrium; esk. muvazene) 1. eko. Bankacılık işlemlerinde günlük etkin ve edilgin hesaplar arasındaki uyum (TÜBA/TBTS)

Denge miktarı: (Alm. Gleichgewichtsbetrag, m; Fr. quantité d'équilibre, f; İng. equilibrium quantity) eko. Piyasa dengesinde, yani sunu ve istemin birbirine eşit olduğu noktada, bir maldan alınan ve satılan miktar (TÜBA/TBTS)

Denge fiyatı: (Alm. Gleichgewichtspreis, m; Fr. prix d'équilibre, m; İng. equilibrium price) eko. isl. Bir malın piyasasını dengeleyen, yani sunu ve istemini birbirine eşitleyen fiyat (TÜBA/TBTS)

Tam rekabet piyasası: (Alm. vollständige Konkurrenz, f; vollkommener Markt, m; Fr. march de concurrence parfaite; İng. perfect competition market) tar. Bir mal için tek bir fiyatın geçerli olduğu ve hiçbir dış etki olmadan bu fiyatın sadece arz ve talep ile ortaya çıktığı piyasa türü (TÜBA/TBTS)

Arz fazlası: (Alm. Überangebot, n; Fr. excédent de l'offre, m; İng. excess supply) eko. Geçerli fiyatın, denge fiyatının üzerinde bulunduğu durumlarda, toplam arzın toplam talebi aşması (TÜBA/TBTS)

Talep fazlası: (Alm. Nachfrageüberschuss, m; Fr. demande excédentaire, f, excédent de la demande, m; İng. excess demand) eko. Geçerli fiyat düzeyinde bir malın talep miktarının o malın arzından fazla olması sonucunda ortaya çıkan arz-talep dengesizliği (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Tam Rekabet Piyasası

Teori: Bir olay, bir yapı ya da düzenin nedenlerini açıklamak isteyen genel düşünce, görüş; kuram. (TDK/BSTS Gökbilim Terimleri Sözlüğü 1969)

Maksimum: mat. Değişebilen bir niceliğin varabileceği en yüksek olan (sınır) (TDK/GTS)

Asimetrik bilgi: (Alm. asymmetrische Information; Fr. information asymétrique, f; İng. asymmetric information) endst. 1. Dağıtık karar vermedeki çok üstlenicili sistemlerde, üstlenicilerin birbirinden farklı bilgilere sahip olması durumu, asimetrik bilgi. 2. Tedarik zinciri yönetiminde oyuncuların bir nicelik hakkında farklı bilgi ve görüşlere sahip olması.

Model: (Alm. Modell, n; Fr. modèle, m; İng. model; Lat. modus) topb. Dikkatimizi kavramların ya da değişkenlerin karşılıklı ilişkilerine yönlendiren örnek tasarısı.

İdeal: Düşüncenin tasarlayabileceği bütün üstün nitelikleri kendinde toplayan; uygun (TDK/GTS)

Metin Başlığı: Monopol piyasası

Monopol piyasası: (Alm. Monopol, n; Fr. monopole, m; İng. monopoly; monopoly market) tar. İkame olanakları sınırlı olan bir malın arzının ve/ya da dağıtımının tek bir kişinin, bir

firmanın ya da tek bir ortaklığın kontrolü altında olduğu piyasa (TÜBA/TBTS)

Tekel: (Alm. Monopol, n; Fr. monopole, m; İng. monopoly; esk. inhisar) 1. eko. huk. ulusi. Piyasada fiyatları tek başlarına etkileyemeyecek kadar çok sayıda alıcı bulunmasına karşın tek bir satıcı bulunması durumu. 2. kiti. topb. Kimi kaynakların denetim ya da mülkiyetinin tek bir kişi ya da kümenin elinde olması; üretim ya da dağıtım koşullarını bir ya da birkaç büyük ortaklığın denetlemesi (TÜBA/TBTS)

Kartel: (Alm. Kartell, n, Wirtschaftsring, m; Fr. cartel, m, entente, f; İng. cartel) eko. huk. isl. ulusi. Aynı üretim alanında çalışan en az iki kuruluş ya da işletmenin, aralarındaki yarışımı kaldırmak ya da sınırlamak, üretimi ve fiyatları denetlemek, tekel kurmak ve kârlarını artırmak amacıyla yaptıkları anlaşma ve oluşturdukları birlik (TÜBA/TBTS)

Tröst: (Alm. Trust, m; Fr. trust, m; İng. trust) eko. huk. ulusi. Ulusal ya da uluslararası ekonomide, işletmelerin aralarında anlaşıp üretimi ve pazarlamayı ortak bir yönetim altında toplayarak serbest rekabeti ortadan kaldıran bir tekel kurup piyasaya egemen olmalarını sağlayan birleşme biçimi (TÜBA/TBTS)

Ölçek ekonomisi: (Alm. Größenvorteile, pl, steigende Skalenvorteile, Massenproduktionsvorteile, pl, Wirtschaftlichkeit durch Massenproduktion, f; Fr. économie d'échelle, f; İng. economy of scale) isl. Üretilen ürün miktarı arttıkça birim maliyetlerde azalışın oluşması (TÜBA/TBTS)

Lisans: (Alm. Lizenz, f, Erlaubnis, f, Erlaubnisschein, m; Fr. licence, f, permis, m; İng. licence, permit) 2. eko. huk. 1. Bir hukuksal işlemin yapılması ya da bir hakkın kullanılması için verilen yetki. 2. Dış ticarete herhangi bir malı dışalımını ya da dışsatımını yapmak için devletten alınması gereken yetki. 3. Başka bir kuruluşa ait bir malı üretmek, bir uygulamalı yöntemden yararlanmak ya da bir olanağı kullanmak amacıyla yasaların öngördüğü yerden alınan yetki. 3. ulusi. Yurda mal sokma ya da yurttan mal çıkarma izni (TÜBA/TBTS)

Patent: (bkz. Buluş belgesi) (Alm. Patent, n; Fr. brevet d'invention, m, patente, f; İng. patent) eko. huk. isl. kütp. ulusi. Bir buluşu ya da yaratıyı üretme, kullanma ya da satma hakkı için bir kişi ya da kuruma verilen ve bu hakkı rakiplerden koruyan resmi belge (TÜBA/TBTS)

Telif hakkı: (bkz. Yapıt hakkı) (Alm. Urheberrecht, n, Copyright, n, geistiges Eigentum; Fr. droit d'auteur, m; İng. copyright, author's right) huk. isl. göst. Bir düşünce ya da sanat yapıtı oluşturan kişiye (yazar, besteci ya da ressam) tanınan ve yasalarla güvence altına

alınan maddi, manevi mülkiyet, izletme, basım ve çoğaltma hakkı (TÜBA/TBTS)

Özel sektör: (Alm. *privater Sektor, Privatwirtschaft*, f; Fr. *secteur privé*, m; İng. *private sector*) eko. isl. Bir ekonominin, devlet girişiminin dışında oluşan, özel kişi ve kuruluşların mülkiyetinde ya da denetiminde bulunan bölümü, özel kesim (TÜBA/TBTS)

Eleman: Bir toplulukta çalışan insanların her biri (TDK/GTS)

Merkez Bankası: (Alm. *Zentralbank*, f; Fr. *banque centrale*, f; İng. *central bank*) eko. Bir ülkede devlet adına para çıkarmak, para ve kredi piyasasını denetlemek, altın stokunu, döviz yedeklerini ayarlamak ve yönetmek üzere kurulan temel banka.

Metin Başlığı: Monopolcü Rekabet Piyasası

Monopolcü rekabet piyasası: (Alm. *monopolistische Konkurrenz, monopolistischer Wettbewerb*; Fr. *concurrence monopolistique*, f; İng. *monopolistic competition*) eko. Birbirine benzer mal üreten, dolayısıyla birbiriyle rekabet durumunda olan çok sayıda firmanın bulunduğu, benzer ancak aynı olmayan ürünlerin alınıp satıldığı bir piyasa (TÜBA/TBTS)

Ürün farklılaştırması: (Alm. *Produktdifferenzierung*, f; Fr. *différenciation de produit*, f; İng. *product differentiation*) tar. Aynı ihtiyacı karşılayan ve birbirleri yerine ikame edilebilecek ürünlerin farklı görünüşlerde paketlenerek, farklı isimler altında piyasaya sürülmeleri durumu (TÜBA/TBTS)

Fiyat politikası: (Alm. *Preispolitik*, f; Fr. *politique de prix*, f; İng. *price policy*) eko. Devletin, özgür rekabet koşullarının geçerli olduğu bir ortamda, söz konusu özgür işleyişi etkilemek, buna yön vermek ve istenmeyen kimi sonuçları önlemek amacı ile aldığı kararların tümü, eder politikası (TÜBA/TBTS)

Marka: (Alm. *Handelsmarke*, f, *Marke*, f, *Markenzeichen*, m, *Warenzeichen*, n; Fr *marque commerciale, marque déposée*, f; *marque*, f; İng. *brand*) eko. huk. isl. Bir işletmenin mal ve hizmetlerini tanıtmak, onları öteki işletmelerin mal ve hizmetlerinden ayırt etmek amacıyla kullanılan söz, sözle birlikte kullanılan im, ayırmaç, imlek (TÜBA/TBTS)

Ambalajlama: (Alm. *Verpackung*, f; Fr. *emballage*, m, *empaquetage*, m; İng. *packaging*) isl. Bir malı taşımak, taşınması sırasında korumak, depolamak, tanıtmak ve kullanımıyla ilgili bilgi vermek için kâğıda sarılma ya da kutuya konma süreci (TÜBA/TBTS)

Müşteri: (Alm. Kunden, m; Fr. client; İng. customer) endst. Bir tedarikçi, üretici ya da satıcı tarafından sunulan ürün ve/veya hizmetleri para ya da başka bir maddi karşılık ödeyerek alan kişi ya da kuruluş (TÜBA/TBTS)

Taksitli satış: (Alm. Verkauf auf Ratenzahlung, m, Verkauf in Raten, m, Ratenzahlung, f; Fr. vente à crédit, f; İng. installment sale) isl. Bir ürün fiyatının eşit aralıklı vadelere bölünerek satılması (TÜBA/TBTS)

Kalite: (Alm. Qualität, f; Fr. qualité, f; İng. quality) endst. Bir ürün ya da hizmetin belirtilmiş ya da istenen gereksinimleri karşılayabilmesini gösteren özelliklerin ve niteliklerin toplamı, nitelik (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Oligopol Piyasası

Oligopol piyasası: (Alm. Oligopol, n; Fr. oligopole, m; İng. oligopoly) eko. huk. Bir malın üretiminin az sayıdaki büyük firmaca yapıldığı ve bu firmaların karşılıklı bağımlılık içinde olduğu piyasa yapısı (TÜBA/TBTS)

Şirket evliliği: (Alm. Unternehmensfusion, m; Unternehmenszusammenschluss, m; Fr. amalgamation, f; fusion, f; İng. business combination; merger) tar. İki veya daha çok sayıda şirketin tek bir şirket haline gelmesi durumu (TÜBA/TBTS)

Heterojen: Ayrı cinsten veya değişik yapıda olan, değişik öğelerden oluşan (TDK/BSTS Veteriner Hekimliği Terimleri Sözlüğü)

Metin Başlığı: Makroiktisadın Doğuşu ve Keynes

Sanayi Devrimi: (Alm. industrielle Revolution; Fr. révolution industrielle, f; İng. Industrial revolution; esk. sanayi inkılabı) eko. isl. topb. ulusi. 18. yüzyılın ikinci ve 19. yüzyılın ilk yarısında İngiltere'de buharlı makinenin ve kömür kullanılarak demir cevherini eritme yönteminin bulunmasıyla sanayi alanında başlayarak Avrupa'ya yayılan, kırsal, tarımcı bir toplumdan ve küçük ölçekli üretim yöntemlerinden teknolojiye dayalı üretim ve sanayiye dayalı kentsel topluma geçiş ile bağlantılı hızlı toplumsal-ekonomik değişiklikler (TÜBA/TBTS)

İktisadi analiz: (bkz. Ekonomik çözümleme) (Alm. wirtschaftliche Analyse, ökonomische Analyse; Fr. analyse économique, f; İng. economic analysis) eko. Ekonomik olayları

oluşturan öğeleri ve bu öğeleri etkileyen nedenleri, bunlar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak için başvurulan yöntem (TÜBA/TBTS)

Klasik iktisadi düşünce: (Alm. *klassische Ökonomie*, İng. *classical economics*; Fr. *économie classique*, f; İng. *classical economics*) eko. 18. ve 19. yüzyıllardaki, temelde büyüme ve kalkınma sorunları üzerinde duran ekonomik düşünce (TÜBA/TBTS)

Dünya ekonomisi: (Alm. *Weltwirtschaft*, f, *Weltökonomie*, f; Fr. *économie mondiale*, f; İng. *world economy*) eko. ulusi. Gelişmiş ya da gelişmekte olan bütün ulusal ekonomilerin oluşturduğu uluslararası ekonomi (TÜBA/TBTS)

İstikrar: Aynı kararda, biçimde sürme, kararlılık, stabilizasyon (TDK/GTS)

Borsa: (Alm. *Börse*, f; Fr. *bourse*, f; İng. *exchange, market, stock exchange*) eko. huk. Bir malın ya da varlığın yasalarla belirlenen kurallar çerçevesinde sürekli olarak alınıp satılmasını sağlayan, böylece oluşan fiyatları saptayıp duyurma yetki ve görevini taşıyan tüzelkişilik sahibi kurum ve bu işlerin yapıldığı, pamuk borsası, altın borsası, taşınır değerler borsası gibi yerlerden her biri (TÜBA/TBTS)

Ekonomik çöküntü: (Alm. *Rezession*, f, *Depression*, f, *Abschwung*, *Wirtschaftskrise*, f; Fr. *dépression*, f; İng. *depression*) eko. isl. Verimin önemli ölçüde düştüğü, iflasların yoğunlaştığı, işsizlik oranının yüksek düzeylere ulaştığı, üretim ve yatırımların aşırı düştüğü ekonomik bunalım durumu (TÜBA/TBTS)

Keynesyen görüş: (bkz. Keynesçi model) (Alm. *Keynesianisches Model*; Fr. *modèle Keynésien*, f; İng. *Keynesian model*) eko. Keynes'in Genel Kuramından üretilen, ücret ve fiyatların piyasayı temizlemek için ayarlanmadığını ve ekonomide çıktı ve istihdamı toplam istemin belirlediğini varsayan model (TÜBA/TBTS)

Üretim hacmi: Belirli bir sürede yapılan üretimin toplam miktarı

İstihdam hacmi: Alm. *Beschäftigungsumgang*, m; *Beschäftigungsvolumen*, n; Fr. *volume d'emploi*, m; İng. *employment volume; volume of employment*) tar. 1. Bir sektörde veya bir iş kolunda, belirli bir süre içinde istihdam edilmekte olanların toplam miktarı. 2. Bir toplumda çalışabilir olarak belirlenen nüfus (TÜBA/TBTS)

Yaklaşım: (Alm. *Annäherung*, f; Fr. *approche*, f; İng. *approach*) topb. tar. Bir olayı, sorunu ya da konuyu, benzerlerinden temel noktalarda ayrılıklar gösteren, kendi içinde tutarlı ele alış, değerlendiriş, anlamlandırış ve yorumlama biçimi (TÜBA/TBTS)

Piyasa ekonomisi: (Alm. *Marktwirtschaft*, f; Fr. *économie de marché*, f; İng. *market*

economy) *eko*. Sunum ve istem güçlerinin işleyişine dayanan, tam yarışım koşullarında çalışan piyasalardan oluşan, üretim ve tüketime ilişkin kararların, devlet müdahalesi olmadan fiyat düzenince belirlendiği piyasaların egemen olduğu bir ekonomik düzen (TÜBA/TBTS)

Dalgalanma: (*Alm. Schwankung, f; Fr. fluctuation, f, instabilité, f; İng. fluctuation, volatility*) *ulusi*. Ulusal para değerinde ya da piyasadaki mal fiyatlarında sunu ve istem dengesine göre görülen iniş çıkış (TÜBA/TBTS)

Tez: (*Alm. These, f, Thesis, f; Fr. thèse, f; İng. thesis*) *fel*. Doğruluğu kanıtlanması gereken bilimsel öne sürüş

Metin Başlığı: Üretim Düzeyi ve Ekonomik Büyüme

Gayrisafi yurt içi hasıla: (*Alm. Bruttoinlandsprodukt, n, BIP; Fr. produit intérieur brut, m, PIB; İng. gross domestic product, GDP*) *eko. isl. ulusi*. Bir ülke sınırları içinde, bir yıl içinde yerli ve yabancı sermayeli firmalarca üretilen tüm mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarına göre toplam değeri (TÜBA/TBTS)

Ulusal ekonomi: (*Alm. nationalökonomie; Fr. économie nationale, f; İng. national economy*) *eko*. Bir ulusun kendi ekonomik olanaklarına göre izlediği ekonomi politikası

Standart: (*Alm. Standard, m; Fr. standard, m; İng. standard*) *ulusi*. 1. Herhangi bir şeyi tanımlamak ve değerlendirmek amacıyla o şeyin normal, istenen ya da kusursuz durumunu tanımlayan koşullar bütünü. 2. Belirlenmiş niteliklere uygun olan (TÜBA/TBTS)

Gösterge: 1. (*Alm. Indikator, m; Fr. indicateur, m; İng. indicator*) *eko. ist.* Bir değişkenin bir noktadaki değerinin başka bir noktadaki değerine oranı. 2. (*Alm. Index, m; Fr. indice, m; İng. index*) *eko. topb.* Fiyat, gelir, gider ya da ölüm oranı gibi ekonomik ya da toplumsal varlıkların zaman içindeki değişmelerini gösteren sayısal ölçü ya da dizelge (TÜBA/TBTS)

Performans: (*Alm. Leistung, f; Fr. performance, f; İng. performance*) *müh.* Bir sistemin ya da sürecin, tanımlı maliyet, tamlık, hız, doğruluk gibi ölçütlere uyacak şekilde görevini yerine getirme derecesi (TÜBA/TBTS)

Refah: Bolluk, rahat ve varlık içinde bir yaşam sürdürme (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Büyüme hızı: (Alm. Wachstumsrate, f; Fr. vitesse de croissance, f; İng. rate of growth) eko. Bir ekonomide, gerçek ulusal gelirden bir önceki yıla oranla gerçekleşen artış hızı (TÜBA/TBTS)

Nicelik: (Alm. Quantität, f; Fr. quantité, f; İng. quantity; Lat. quantitas; Yun. posofei; esk. kemiyet) fel. topb. Ölçülüp sayıya dökülebilen büyüklük (TÜBA/TBTS)

Bileşen: (Alm. Komponente, f; Bestandteil, m; Fr. composant, m; İng. component) endst. Son ürünün imalinde yararlanılan hammadde, parça, alt montaj veya yarı mamul; Bir bileşim ya da birleşimi oluşturan öğelerden her biri (TDK/BSTS Yöntembilim Terimleri Sözlüğü 1981)

Bilgi toplumu: (Alm. Informationsgesellschaft, f, Wissensgesellschaft, f; Fr. société de l'information, f; İng. information society) kiti. kütp. topb. Bilgi üretim ve akışının bireyler ve kurumlararası ilişkilerdeki etkisinin arttığı, bilginin, ekonomide hammadde ve ürün olarak kullanıldığı, düşük maliyetli bilgiişlem teknolojisinin, bilgisayar ve eklentilerinin yaygın biçimde kullanıldığı toplum (TÜBA/TBTS)

Bilgi ekonomisi: (Alm. Datenwirtschaft, f; Fr. économie de connaissance, f, économie du savoir, f; İng. knowledge economy) kütp. Aynı zaman ve yerlerde elde edilen bilginin iletimi yoluyla üretim, satış, hizmet dolaşımı, toplumsal etkinlik ve genel iletişimin gerçekleştiği ekonomi yapısı (TÜBA/TBTS)

Beşeri sermaye: (Alm. Humankapital, n, Bildungskapital, n; Fr. capital humain, m, ressources humaines, f; İng. human capital) eko. isl. topb. 1. İnsanların üretim sürecine daha verimli katılımlarına, daha üretken duruma gelmelerine ve bunun sonucu olarak da daha fazla gelir sağlayabilmelerine olanak veren; eğitim ve öğretim süreciyle kazanılmış bilgi, beceri, nitelik ve yetenekler bütünü. 2. Bir toplumun elindeki nitelikli iş gücü toplamı (TÜBA/TBTS)

Araştırma geliştirme: (Alm. F&E; Forschung und Entwicklung, f; Fr. R&D; recherche et développement; İng. R&D; research and development) müh. Bilim ve teknolojinin gelişmesini sağlayacak yeni bilgileri elde etmek ya da varolan bilgilerle yeni malzeme, ürün ve araçlar üretmek, yeni sistem, süreç ve hizmetler oluşturmak ya da varolanları geliştirmek amacı ile yapılan sistematik temel, deneysel ve uygulamalı faaliyetler (TÜBA/TBTS)

Gelişmekte olan ülkeler: (Alm. Entwicklungsländer, Schwellenland, n; Fr. pays en développement, m, pays en voie de développement, m; İng. developing countries) cog.

ulusi. Gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, demokratik yönetim, insan hakları güvencesi, bireysel özgürlükler, kamu hizmetleri, sanayileşme ve kişi başına düşen yıllık gelir bakımından istenen düzeye ulaşamamış ülkeler (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: İşsizlik ve İstihdam

Nüfus artışı: 1. (Alm. Bevölkerungswachstum, n; Fr. accroissement démographique, m; İng. population growth) müh. Belirli bir toplulukta yaşayanların sayısında belirli bir zaman aralığında gözlenen artış. 2. (Alm. Bevölkerungszuwachs, m; Bevölkerungswachstum, n; Fr. accroissement de la population, m; accroissement démographique, m; İng. population growth; population increase) tar. Bir ülkede, bir yıl gibi belirli bir zaman süresi için insan sayısında meydana gelen artış (TÜBA/TBTS)

Fiili: Eylemli, edimsel, gerçekten yapılan iş (TDK/GTS)

Varsayım: (Alm. Hypothese, f; Fr. hypothèse, f; İng. hypothesis) dilb. fel. man. tar. topb. Olayları açıklamak, bağlantıları anlaşılır kılmak, nedensellik ilişkilerini doğrulamak, yanlışlamak ya da sınamak için, kanıtlanmadan, geçici olarak ortaya konmuş bilimsel ya da felsefi öneri, ileri sürülen sav, önsav, denence (TÜBA/TBTS)

Aktif nüfus: (Alm. aktive Bevölkerung, Erwerbsbevölkerung, f; Fr. population active, f; İng. active population) 1. cog. Nüfusun, üretimin herhangi bir dalında katkısı olan bölümü. 2. eko. topb. Bir toplumda, ücretli bir işte çalışıyor olsun olmasın, çalışma çağı olarak tanımlanmış yaş kümesi içinde bulunan bireyler toplamı (TÜBA/TBTS)

Okun yasası: (Alm. Okun-Gesetz, n; Fr. loi d'Okun, f; İng. Okun's law) eko. Arthur Okun'ın, doğal işsizlik oranındaki her % 1'lik artışın, gayrisafi yurtiçi gelirden, gizil gayrisafi yurtiçi gelire oranla, yaklaşık % 2'lik bir düşmeye yol açacağı görüşü (TÜBA/TBTS)

Küreselleşme: (Alm. Globalisierung, f; Fr. globalisation, f; İng. globalization) eko. insb. isl. kiti. topb. ulusi. Başlangıçta Batı'dan yayılan kültürel öge, tutum, davranış, kural ve değerlerin belirli ölçüde değiştirdiği toplumların, anamalcı üretim ilişkileri içinde karşılıklı ilişkiye girmeleri sonucunda, hem anamalcılığın bütün kurumlarını içselleştirdikleri hem de mal ve hizmet dolaşımının küresel ölçeğe yayılması sonucunda birbirleriyle etkileşimlerinin arttığı, öte yandan aynı sürecin bir başka sonucu olarak yerel ayrılıkların görünür duruma gelip önem kazandığı ekonomik, toplumsal ve kültürel süreç

(TÜBA/TBTS)

Yoksulluk: (Alm. Armut, m, bedürftigkeit, f, Not, m; Fr. pauvreté, f; İng. poverty) 1. eko. topb. Bireyin geçimini sağlayabilmek için gereksindiği kaynaklardan yoksun olması; gereksinimlerini en az düzeyde bile karşılamaya yeterli geliri olmaması, olağan yaşam düzeyinin altında yaşaması durumu. 2. topb. Bireyin ya da kümenin, toplumun öteki üyelerine ya da kümelerine oranla sahip olamadığı/olduğu maddesel, kültürel kaynaklar (TÜBA/TBTS)

Sefalet: Yoksulluk, yoksulluk sıkıntısı (TDK/GTS)

İşbölümü: (Alm. Arbeitsteilung, f; Fr. division du travail; principe de la division du travail; İng. division of labor; principle of the division of labor) tar. Çalışanların, çalıştıkları alanlarda uzmanlaşmaları ve uzmanlaştıkları alanlarda istihdam edilmeleri (TÜBA/TBTS)

Uzmanlaşma: (Alm. Spezialisieren, n; Fr. spécialisation, f; İng. specialization; esk. ihtisaslaşma) 1. eko. Bir malın değişik parçalarının değişik kişi, bölge ya da uluslarca üretilerek üretimde iş bölümü sağlanması, verimliliğin yükselmesi, maliyetlerin düşürülmesi yönelimi. 2. isl. Bir işin değişik bölümlere ayrılması sonucunda işin en iyi yapılmasının sağlayacak uzmanlığa ulaşılması. 3. topb. Toplumsal iş bölümü ve ayrılaşmayla işlerin ve mesleklerin iyi sınırlanmış ve derinlemesine bilgi, beceri ve deneyim gerektiren alanlara bölünmesi (TÜBA/TBTS)

Otomasyon: (Alm. Automation, f, Automatisierung, f; Fr. automation, f; İng. automation) eko. topb. Toplumsal düzen ve üretim süreçlerinin büyük oranda makinelerle, insan gücüne az yer vererek yürütüldüğü sanayi düzeni, özdevim (TÜBA/TBTS)

Daralma: Bir iktisadi dalgalanma evresinde reel gayrisafî yurtiçi hasılanın zirveden dibe kadar geçirdiği azalma süreci. krş. Genişleme (TDK/BSTS İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)

Durgunluk: (Alm. wirtschaftliche Rezession, f; Fr. récession, f, stagnation économique, f; İng. recession) eko. isl. ulusi. Genişlemekte olan bir ekonomide gelişme hızının yavaşlaması, ulusal gelirdeki artışın düşmesi, işsizliğin artması, yatırımların azalması ve fiyatların gerilemeye başlaması, ekonomik duraklama (TÜBA/TBTS)

Efektif talep: (Alm. echte Nachfrage; effektive Nachfrage; Fr. demande effective; İng. effective demand) tar. Satın alma gücü ile desteklenmiş talep; (bkz. Toplam talep) (TÜBA/TBTS)

Ekonomik yapı: (Alm. Wirtschaftsstruktur; Fr. structure économique, f; İng. economic structure) isl. Temel muhasebe denkleminde ya da bilançoda, aktiflerin kaydedildiği defterdeki sol yan (TÜBA/TBTS)

Marjinal: Kenara ait, kenarda oluşan; sınırsal (TDK/GTS)

Marjinal verimlilik: (Alm. Grenzproduktivitätstheorie, f; Fr. théorie de productivité marginale, f; İng. marginal productivity theory) eko. Bir firmanın emek talep tutarının, emeğin kestirilen sınırsal verimliliğine bağlı olduğunu ortaya koyan yaklaşım (TÜBA/TBTS)

İstatistik: (Alm. Statistik, f; Fr. statistique, f; İng. statistics) 1. ist. Bir özelliğin örneklemden elde edilen sayısal büyüklüğü, örneklemdeğer. 2. topb. 1. Nesnel bir değerlendirmeye ya da somut bir sayılandırmaya elverişli olan özdeş ya da benzer olguların nicel ya da nitel özelliklerine göre bir dizge içinde toplanması, kümelendirilmesi, değerlendirilmesi ve bunlardan sonuçlar çıkarılması işlemleri. 2. Bu işlemlerin sonucu olan sayısal veriler, sayımlama (TÜBA/TBTS)

Emek piyasası: (Alm. Arbeitsmarkt, m; Fr. marché du travail, m; İng. labour market) 1. eko. İş gücü sunumunun ve iş gücü isteminin karşılaştığı, ücretlerin ve çalışma koşullarının olduğu piyasa. 2. topb. İnsan emeğinin yasal olarak bir sözleşmeye bağlanması gereken koşullarla alınıp satılan, kiralanmış bir meta durumuna getirildiği düzenek (TÜBA/TBTS)

Yazın: (Alm. Literatur, f, Schrifttum, n; Fr. littérature, f; İng. literature; esk. edebiyat) Herhangi bir bilim dalıyla ilgili yazı ve yapıtların tümü, alanyazın (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Fiyat İstikrarı ve Enflasyon

Fiyat istikrarı: (Alm. Kursstabilität, f; Preisniveaustabilität, f; Fr. stabilité des prix, f; İng. price stability) tar. Paranın satın alma gücünün üretimi, yatırımı ve istihdamı sürdürmeye yetecek düzeyde tutulması durumu (TÜBA/TBTS)

Görelî: Bir olayın başka olaylarla ilişkili, bağlantılı ve onlara bağımlı olması niteliği (TDK/BSTS Toplumbilim Terimleri 1975)

Aracılık: (Alm. Intervention, f, Vermittlung; Fr. médiation, f; İng. intervention) isl. Sermaye piyasası araçlarının, yetkili aracı kuruluşlarca, kendi ad ve hesabına, başkasının adı ve hesabına, kendi adına ve başkası hesabına alım satımı (TÜBA/TBTS)

Uzun vade: (Alm. langfristig; Fr. long terme, m; İng. long term) isl. Tüm üretim etkenlerinin değişken olduğu, işletmelerin sunularını üretim alabilirliğini değiştirmek yoluyla artıracabilecekleri zaman aralığı, uzun süre (TÜBA/TBTS)

Getiri: (Alm. langfristig; Fr. long terme, m; İng. long term) isl. Tüm üretim etkenlerinin değişken olduğu, işletmelerin sunularını üretim alabilirliğini değiştirmek yoluyla artıracabilecekleri zaman aralığı, uzun süre (TÜBA/TBTS)

Risk: (Alm. Gefahr, f, Risiko, n, Wagnis, n; Fr. risque, m; İng. risk) 1. eko. huk. Sigorta hukukunda, gerçekleşme olasılığı bulunan tehlike. 2. isl. Yatırım araçlarının beklenen getirilerini olumsuz etkileyebilecek olayların oluşma olasılığı (TÜBA/TBTS)

Prim: 1. (Alm. Prämie, f; Fr. prime, f; İng. premium, bonus) eko. huk. isl. Çalışmayı özendirmek ve işte verimi artırmak için işçilere, asıl ücretin yanı sıra, işin kapsamı ve niteliği dikkate alınarak yapılan ek ödeme. 2. (Fr. cotisation; İng. contribution) huk. İşverenlerle işçilerin sosyal güvenlik kurumlarına katkı payı olarak ödedikleri para (TÜBA/TBTS)

Reel faiz oranı: (Alm. Realverzinsung, f; Fr. taux d'intérêt effectif, m; İng. real rate of interest) eko. isl. Geçerli faiz oranının fiyat değişmelerinden arındırılması ile elde edilen, enflasyon etkilerine göre ayarlanmış faiz oranı (TÜBA/TBTS)

Sermaye piyasası: (Alm. Kapitalmarkt, m, Finanzmarkt, m; Fr. marché des capitaux, m, marché financier, m; İng. capital market) eko. isl. Tahvil, pay senedi, gelir ortaklığı senedi ve benzeri orta ve uzun vadeli taşınır değerlerin alınıp satıldığı piyasa (TÜBA/TBTS)

Endeksleme: (Alm. Indexierung, f, Indexbindung, f; Fr. indexation, f; İng. indexation) eko. Belli bir fiyat göstergesindeki değişmelere göre, sözleşmelerin yazılı değerinin sürekli korunması için, sözleşmelerin, fiyatlar genel düzeyindeki değişikliklere bağlanması

Endeks: (Alm. Index, m; Fr. indice, m; İng. index) eko. topb. Fiyat, gelir, gider ya da ölüm oranı gibi ekonomik ya da toplumsal varlıkların zaman içindeki değişmelerini gösteren sayısal ölçü ya da dizelge (TÜBA/TBTS)

Deflasyon: (Alm. Deflation, f; Fr. déflation, f; İng. deflation) 1. endst. Belirli bir gözlem süresinde mal ve hizmet fiyatlarının genel düzeyindeki azalış, para darlığı. 2. tar. Ürün fiyatlarındaki artışın, gelir düzeyindeki artışların altında kalması ya da gelirin sabit kalması durumunda, ürün fiyatlarının düşmesi (TÜBA/TBTS)

Hiper enflasyon: (Alm. Hyperinflation, f; Fr. hyperinflation, f; İng. hyperinflation) eko.

ulusi. Fiyatların gittikçe hızlanan oranlarda ve önlenemeyecek biçimde yükselmesiyle paranın değerinin büyük oranda düşmesi (TÜBA/TBTS)

Sabit gelir: (Alm. festes Einkommen; Fr. revenu fixe, m; İng. fixed income) eko. Aylık, ücret, kira gibi belli dönemlerde, ekonomik göstergelerdeki değişimlerden etkilenmeyen gelir (TÜBA/TBTS)

Enflasyon oranı: (Alm. Inflationsrate; Fr. taux d'inflation, m; İng. inflation rate) isl. Toptan eşya fiyatları, tüketici fiyat göstergeleri gibi genel fiyat göstergelerindeki yıllık artış yüzdesi (TÜBA/TBTS)

Fiyat endeksi: (Alm. Preisindex, m, Kursindex, m; Fr. index de prix, m, indice des prix, m; İng. price index) eko. ist. ulusi. Bir mal sepetindeki fiyatların bir dönemden ötekine nasıl değiştiğini gösteren, Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE), Toptan Eşya Fiyatları Endeksi (TEFE) ve Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE) bir göstergelerden her biri, eder göstergesi (TÜBA/TBTS)

TÜFE: (Alm. Index der Verbraucherpreise, m; Fr. index du coût de la vie, m, indice des prix à la consommation, m, indice des prix pour la consommation, m, taux du coût de la vie, m; İng. consumer's price index) eko. isl. Perakende alınıp satılan, tüketicilerin geniş ölçüde kullandıkları malların fiyatlarının genel fiyat düzeyindeki değişimlerini gösteren dizin (TÜBA/TBTS)

TEFE: (Alm. Index der Großhandelpreise, m; Fr. indice des prix de gros, m; İng. Index of wholesale prices) eko. isl. Üretimin girdisini oluşturan büyük oylumlu ve toptan alınıp satılan malların fiyatlarının genel fiyat düzeyindeki değişimlerini gösteren dizin (TÜBA/TBTS)

Deflatör: (Alm. Deflator, m; İng. deflator) eko. Ekonomik hesaplamalarda fiyat artışlarının etkilerini gidermek için ücretler, hammadde, maliyetler gibi parasal terimlerle anlatılan bir etkenin değerinin gerçek değere çevrilmesinde kullanılan kapsamlı ve güvenilir genel fiyat değişim çizelgesi, para darlığı etkeni (TÜBA/TBTS)

İmalat: (Alm. Herstellung, f; Fr. production, f, fabrication, f, fabrique, f; İng. manufacturing) isl. Hammadde ya da yan ürünleri, belirli bir üretim sürecinden geçirilmesiyle kullanılabilir bir ürüne dönüştürme işi (TÜBA/TBTS)

Kesim: Sektör (TDK/GTS)

Perakende: (Alm. Kleinverkauf, m; Fr. au détail, m; İng. retail) eko. kentb. Yapımcıdan

tüketiciye uzanan dağıtım zincirinin son halkası olarak malların teker teker ya da azar azar satılmasına dayanan (satış) ve bu biçimde alınan ya da satılan (mal) (TÜBA/TBTS)

Bütçe: (Alm. Budget, n, Haushalt, m, Staatshaushalt, m; Fr. budget, m; İng. budget) eko. huk. isl. kam. tar. ulusi. Devletin, bir kurum ya da kuruluşun, ailenin, kişinin belli bir dönemde (çoğunlukla bir yıl) gelir ve giderlerini kestirimleyerek tür ve ayrıntılarıyla gösteren ve karşılaştıran çizelge (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Dış Ekonomik İlişkiler (Ödemeler Bilançosu)

Bilanço: (Alm. Bilanz, f; Fr. balance, f, bilan, m; İng. balance sheet) eko. huk. isl. Bir kuruluşun belli bir tarihte alacaklı ve borçlu bulunduğu değerleri gösteren kısa muhasebe çizelgesi (TÜBA/TBTS)

Ödemeler dengesi: (Alm. Zahlungsbilanz, f; Fr. balance des paiements, f; İng. balance of payments) eko. huk. isl. ulusi. Bir ülkenin, belli bir dönem içinde öteki ülkelerle yaptığı tüm ekonomik işlemlerin, dizesel biçimde dökümünün yapıldığı ve söz konusu ülkenin uluslararası ekonomik ilişkilerinin nitelik ve boyutlarını, gelir-gider dengesini gösteren bilanço, dış ödemeler dengesi (TÜBA/TBTS)

Kalkınma: (Alm. Aufschwung, m, Entwicklung, f; Fr. développement, m, relèvement, m, redressement, m; İng. development) 1. eko. Az gelişmiş ülkelerin dış yardım ve ekonomik düzenlemeler yoluyla gelişmiş ülkeler düzeyini yakalayabilme çabası. 2. ulusi. Bir ekonomide üretim ve kişi başına gelirin artması ile birlikte, toplumsal-kültürel yapının değişip yenileşmesi (TÜBA/TBTS)

Maliye: (Alm. Finanz, f; Fr. finance, f; İng. finance) eko. Devletin ekonomik ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmek amacıyla gelir elde etmesini ve elde ettiği gelirleri harcamasını inceleyen ekonomi dalı (TÜBA/TBTS)

Dış ticaret: (Alm. Außenhandel, m; Fr. commerce extérieur, m; İng. foreign trade) eko. ulusi. Bir ülkedeki kamu kuruluşlarının ya da özel kuruluşların başka ülkelerle yaptıkları mal, hizmet ve sermaye alım satımları, uluslararası ticaret (TÜBA/TBTS)

Dış ticaret politikası: (Alm. Außenhandelspolitik, f; Fr. politique du commerce extérieur, f; İng. foreign trade policy) eko. ulusi. Dış ticareti, belirlenen amaçlar doğrultusunda geliştirmek için alınan ekonomik önlemlerin bütünü (TÜBA/TBTS)

Kayıt: Bir yere mal ederek deftere geçirme; resmi belge (TDK/GTS)

Transfer: Aktarma (TDK/GTS)

Rezervler: (bkz. Yedekler) (*Alm. Reserven, pl, Rücklagen, pl; Fr. réserves, f; İng. reserves*) eko. isl. İleride kullanılmak üzere artırılmış, biriktirilmiş, saklanmış para, döviz gibi araçlar, yedek akçeler (TÜBA/TBTS)

Muhasebe: (*Alm. Buchhaltung, f; Fr. comptabilité, f; İng. accounting*) isl. Mali nitelikli işlem ve olayları para ile belirtilmiş biçimde kaydetme, sınıflandırma, rapor etme ve sonuçları yorumlama bilimi ve sanatı, sayışım, sayışmanlık (TÜBA/TBTS)

Kalem: Çeşit, tür (TDK/GTS)

Aktif: (bkz. Varlık) (*Alm. Aktivum, n, Aktivposten, m, Vermögen, n; Fr. actif, m, fortune, f; İng. asset, wealth, assets*) eko. isl. Kişinin ya da ekonomik bir birimin sahip olduğu ve denetimini elinde bulundurduğu mal, mülk, para gibi değerlerin tümü (TÜBA/TBTS)

Pasif: (*Alm. Passiva, pl, Passiven, pl; Fr. passif, m; İng. liability*) isl. İşletme varlıklarının hangi kaynaklardan sağlandığını gösteren bilançonun sağ yanı (TÜBA/TBTS)

Döviz: (*Alm. Devisen, pl, Valuta, f; Fr. devise étrangère, f, devise, f; İng. foreign exchange*) eko. isl. ulusi. 1. En bilinen anlamıyla yabancı para. 2. Yabancı paralar ile birlikte, yurtdışında geçerli olan, çek, poliçe, emre yazılı senet, hazine bonusu ve tahviller gibi, dış ödemelerde kullanılabilecek araçların tümü (TÜBA/TBTS)

Borçlu: Borcu olan, borç almış olan, verecekli, medyun, alacaklı karşıtı (TDK/GTS)

Alacaklı: Birinden alacağı olan (kimse), borçlu ve verecekli karşıtı (TDK/GTS)

İhraç: (*Alm. Emission, f, Ausgabe, f; Fr. émission, f; İng. issuing*) huk. Sermaye piyasası araçlarının dışsatımcılarca çıkarılıp halka sunulması ya da halka sunulmadan satışı (TÜBA/TBTS)

Dolaysız: Araya herhangi bir araç girmeden (TDK/GTS)

İthal: Bir ülkeye başka ülkelere mal getirme veya satın alma; başka ülkelere alınan mal (TDK/GTS)

Metin Başlığı: Millî Gelir

Piyasa değeri: *Alm. Marktpreis, m; Fr. prix du marché, m; İng. market price*) 1. eko. Bir varlığın piyasada geçerli sunum ve istem güçlerine göre oluşan fiyatı. 2. isl. Pay senedinin fiyatının pay başına öz sermaye değerinin kaç katı olduğunu gösteren belge.

Ara mal: (Alm. Zwischengüter; Fr. biens intermédiaires, m; İng. intermediate goods) eko. isl. Başka bir malın üretiminde kullanılan yarı işlenmiş, hammadde niteliğini yitirmiş mallar (TÜBA/TBTS)

İhracat: (bkz. Dış satım) (Alm. Ausfuhr, m, Export, m; Fr. exportation, f; İng. export, exportation) cog. eko. isl. ulusi. Bir ülkeden yabancı ülkelere hammadde, işlenmiş mal ya da hizmet satma (TÜBA/TBTS)

Katma değer: (Alm. Mehrwert, m, Wertzuwachs, m; Fr. valeur ajoutée, f; İng. value-added) eko. huk. isl. Bir malın üretiminin ilk aşamasından son aşamasına değin her aşamasındaki satış fiyatından bir önceki aşamada yapılmış bulunan ara tüketim harcamasının çıkarılmasıyla kalan fark (TÜBA/TBTS)

Hasılat: Gelir, kazanç (TDK/GTS)

Nominal: Yazılı (TDK/GTS)

Gayrisafi millî hâsıla: (Alm. Bruttonationalprodukt, n, BNP; Fr. produit national brut, m, PNB; İng. gross national product, GNP) eko. isl. ulusi. Bir ülkede bir yıl boyunca üretilen mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarından toplam değerine dış ekonomik ilişkilerden elde edilen net kazancın eklenmesi sonucu elde edilen ulusal gelir (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: İşletmeler ve İşletme Yönetimi

İş yeri: bir görevin yapıldığı yer; huk. işçinin iş sözleşmesine göre çalıştığı yer (TDK/GTS)

İktisadi mal ve hizmet: (Alm. Wirtschaftsgut, n; Fr. biens économiques, pl; İng. economic good) tar. İnsanların gereksinimlerini gidermeye yönelik ve elde edilmesi için para karşılığında emek ihtiyacı duyulan nesne ve hizmet (TÜBA/TBTS)

Tedarik: (Alm. Beschaffung, f; Fr. approvisionnement, m; İng. procurement) endst. Çeşitli hizmet ya da ürünlerin elde edilmesi, satın alınması etkinliklerinin tümü (TÜBA/TBTS)

Malzeme: (Alm. Material, n; Fr. matériau, m; İng. material) malz. Bir ürünün ya da hizmetin ortaya çıkarılması sırasında kullanılan belirli özelliklere sahip maddeler, gereç (TÜBA/TBTS)

Süreklilik: (Alm. Beständigkeit, f, nachhaltig; Fr. stabilité, f, subsistance, f; İng. steadiness) isl. Bir işletmenin varlığını sürdürmesi (TÜBA/TBTS)

Dinamik: Canlı, etkin, hareketli (TDK/GTS)

Statik: Gelişme, ilerleme göstermeyen (TDK/GTS)

Fabrika: (Alm. *Fabrik*, *f*; Fr. *usine*, *f*, *fabrique*, *f*; İng. *factory*) eko. huk. isl. kentb. Hammadde ve yarı üretilmiş malları, işçi emeği kullanarak makine ya da teknik yöntemlerle işleyerek yeni malların üretildiği yer, üretimlik, yapımevi (TÜBA/TBTS)

İşletmecilik: İşletmecinin yaptığı iş; bağımsız bir bütçe ile yönetilen devlet işletmesi (TDK/GTS)

Çevre: (Alm. *Umwelt*, *f*, *Umgebung*, *f*, *Milieu*, *f*; Fr. *environnement*, *m*, *milieu*, *m*, *conditions ambiantes*, *f*, *ambiance*, *f*; İng. *environment*; esk. muhit) egitb. isl. kentb. topb. Bireyin, bir organizmanın ya da başka bir varlığın, içinde olduğu ve yaşamını sürdürdüğü ortam, onu etkileyen canlı ve cansız varlıklarla bütün etken ve koşulların toplamı (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Örgüt ve İşletme

Bürokrat: Devlet kurumlarında çalışan üst düzey yönetici (TDK/GTS)

Bürokratik: Kamu yönetimi ile ilgili (TDK/GTS)

Vakıf: (Alm. *Stiftung*, *f*; Fr. *fondation*, *f*; İng. *foundation*) huk. kentb. tar. 1. Bir hizmetin gelecekte de yapılabilmesi, sürdürülmesi amacıyla belirli koşullarla ve resmi işlemlerle bırakılan gelir, mülk ya da para. 2. Kamu yararına ayrılmış olan vakıf gelirlerinin yönetimi ile görevlendirilmiş kurum (TÜBA/TBTS)

Organizasyon: Düzenli bir grubun üyelerinin tamamı; kuruluş, kurum, teşkilat

İş birliği: (Alm. *Kooperation*, *f*, *Zusammenarbeit*, *f*; Fr. *coopération*, *f*, *collaboration*, *f*; İng. *cooperation*, *collaboration*; esk. teşriki mesai) 1. isl. İşletme ya da kişilerin değişik amaçlarla, değişik konularda birlikte çalışması. 2. ulusi. Benzer çıkar ve etkinlikleri olan ülke ya da kurumların, belirli alanlarda ve belirli amaçlar için ortak çalışması

İnisiyatif: Öncelik, üstünlük; karar verme yetkisi (TDK/GTS)

Metin Başlığı: Başlıca İşletme Amaçları

Optimal: En uygun (TDK/GTS)

Baskı grubu: (bkz. Baskı topluluğu) (*Alm. Interessenverband, m; Fr. groupe de pression, m; İng. pressure group*) huk. topb. ulusi. Ortak çıkarlarını siyasal erke kabul ettirmek için örgütlü olarak çalışan insan topluluğu (TÜBA/TBTS)

Masraf: (bkz. gider) (*Alm. Ausgabe, f; Fr. frais, m; İng. expense*) isl. İşletmenin, dönem içindeki olağan etkinliklerini sürdürmek için tükettiği ekonomik yararların brüt tutarı (TÜBA/TBTS)

Tedbir: (bkz. Önlem) Kötü veya yanlış bir şeyi önleyecek yol (TDK/GTS)

Azami: En çok, en üst, en büyük, en yüksek (derece, nicelik) (TDK/GTS)

Likidite: (*Alm. Liquidität, f; Fr. liquidité, f; İng. liquidity*) 1. eko. Bir varlığın yazılı değeri değişmeden en düşük işlem maliyetiyle paraya dönüştürülebilme derecesi, nakitlenirlik. 2. isl. İşletmenin varlıklarını paraya çevirebilme ya da borçlarını ödeyebilme gücü. 3. ulusi. Kolayca paraya çevrilebilirlik, parasal akıcılık (TÜBA/TBTS)

Sabit yük: (*Alm. Belastung durch Eigengewicht, f; Eigenlast, f; Fr. charges permanentes; poids mort; İng. dead load; permanent load*) inş. Yapı ya da yapı elemanının taşıdığı ve kullanım süresi boyunca zaman içerisinde bir değişikliğe uğramadığı varsayılan, taşıyıcı elemanların öz ağırlıkları ve tuğla duvar gibi taşıyıcı olmayan diğer kalıcı elemanların ağırlıklarından oluşan yük, zati yük (TÜBA/TBTS)

Nakit: (bkz. Peşin para) (*Alm. Bargeld, n, Geld, n, liquide Mittel; Fr. liquide, m, argent liquide, m, argent comptant, m; İng. cash*) eko. Her an kullanıma hazır durumdaki ödeme aracı (TÜBA/TBTS)

Devir hızı: (*Alm. Umschlagsgeschwindigkeit, f; Fr. taux de rotation, m, taux de rotation du capital circulant, m; İng. turnover rate*) eko. 1. Bir dönemde işletme oylumuna göre mal ya da sermaye birikiminin devinim hızı. 2. Bir yıl süresince işletmede işe alınan ya da işten ayrılan işçi sayısının, çalışan işçi sayısına oranı (TÜBA/TBTS)

Tutar: Nicelik bakımından bir şeyin bütünü; para miktarı (TDK/GTS)

Öz kaynak: (*Alm. Eigenkapital, n, Eigenmittel, pl, eigenes Kapital, Selbstfinanzierungsmittel, pl; Fr. capitaux/fonds propres, m, sources propres de l'entreprise, f; İng. equity/proprietary capital, own funds*) eko. huk. isl. 1. İşletmenin sahip olduğu, ortaklarının işletmeye sağladığı ya da işletmenin çalışması sonucunda öz varlığının artışı yoluyla oluşan tüm kaynaklar (TÜBA/TBTS); Hissedarların sermaye olarak işletmeye yatırdıkları varlıklar ile işletmenin dağıtılmayan kârları toplamından oluşan

sermaye, diğer bir deyişle şirket varlıkları toplam değerinden borçların düşürülmesiyle hesaplanan net varlıklar (TDK/GTS)

Hissedar: (Alm. *Interessenvertreter*, *m*; Fr. *actionnaire*, *m*; İng. *shareholder*) endst. 1. Bir ortaklık ya da mal üzerinde payı olan kimse veya kuruluş. 2. Bir şirkette bir veya daha fazla hisseye sahip olan kişi veya kuruluş; (Alm. *Aktionär*, *m*; *Gesellschafter*, *m*; *Teilhaber*, *m*; Fr. *actionnaire*; *associé*, *f*; İng. *shareholder*; *stockholder*)tar. Bir anonim ortaklığın hisse senedini elinde bulunduran, aksiyoner (TÜBA/TBTS)

Dış çevre: (Fr. *environnement général*, *m*; İng. *general environment*) isl. İşletmeyle ilgili, ama işletmenin dışında kalan her şey (TÜBA/TBTS)

Esneklik: (Alm. *Elastizität*, *f*, *Flexibilität*, *f*; Fr. *élasticité*, *f*, *flexibilité*, *f*; İng. *elasticity* *flexibility*) 1. eko. Bir değişkenin, başka bir değişkendeki belirli değişmeye gösterdiği tepkinin değişkenliği. 2. isl. Bir üretim dizgesinin, ani istem değişmelerine yanıt verebilme ya da yeni bir ürünün üretimine kolay geçebilme yeteneği (TÜBA/TBTS)

Dış esneklik: (Fr. *élasticité externe*, *f*; İng. *external elasticity*) **isl.** İşletmenin, yenilik ve önceki çalışmaları ile çevresini etkileyebilme gücü (TÜBA/TBTS)

Büyüme: (Alm. *Aufwachsen*, *n*, *Wachstum*, *n*, *Wachsen*, *s*; Fr. *croissance*, *f*; İng. *growth*; esk. *nema*, *neşvünema*) isl. İşletmenin belirli bir zaman aralığında sayısal ya da niteliksel ölçüler bakımından gösterdiği olumlu gelişme (TÜBA/TBTS)

Pazar payı: (Alm. *Marktanteil*, *m*; Fr. *part de marché*, *f*; İng. *market share*) 1. eko. 1. Dış ticarete, toplam dünya ticaretinin içinde bir ülkenin payı. 2. Bir malın satışının, içinde yer aldığı daha geniş mal kümesinin satışlarına oranı. 2. eko. isl. Bir firmanın satışlarının, o firmanın bağlı olduğu sanayi dalının toplam satışları içindeki payı

Metin Başlığı: İşletmeyi Oluşturan Faktörler

Sendika: (Alm. *Gewerkschaft*, *f*, *Syndikat*, *n*; Fr. *syndicat*, *m*; İng. *trade-union*) eko. huk. isl. topb. ulusi. İşçilerin ve işverenlerin çalışma ilişkilerinde, hak ve çıkarlarını korumak, sorunlarını çözmek, ekonomik ve toplumsal durumlarını güçlendirmek amacıyla oluşturdukları tüzelkişiliğe sahip kuruluş (TÜBA/TBTS)

Ortaklık: (Alm. *Mitinhabschaft*, *f*, *Partnerschaft*, *f*, *Unternehmung*, *Sozietät*, *f*; Fr. *partenariat*, *m*, *société*, *compagnie*, *f*; İng. *company*, *corporation*, *partnership*; esk. *şirket*) eko. huk. isl. tar. İki ya da daha çok kişinin ekonomik bir amaç güderek emek ve

sermayelerini bir araya getirerek oluşturdıkları ekonomik birlik (TÜBA/TBTS)

Ticaret unvanı: (Alm. Firmenname, m Business-Titel, Firmenbezeichnung; Fr. nom commercial/social, m, Titre de l'entreprise; İng. trade name, commercial style) huk. isl. Ticari işletmeyi tanıtan, tescil edilmiş ve başkalarının kullanılması izne bağlı olan, onun gerçek ya da tüzelkişiliğini temsil eden, tüccarın ticari ve işletmeyle ilgili hukuki işlemlerinde işlerinde kullanmak zorunda olduğu ad (TÜBA/TBTS)

Şahıs işletmesi: (Alm. Proprietorship, Einzelunternehmung, f; Fr. société individuelle, f, entreprise individuelle, f; İng. sole proprietorship) isl. Bir kişinin malı olan işletme

Maaş: (Alm. Gehalt, n; Fr. salaire, m; İng. monthly salary; esk. maaş) kamy. Çalışanlara hizmetlerinin karşılığında, kadroya dayanılarak her ay ödenen ücret

Amaç birliği: (Alm. Zieleinheit, f; Fr. union des buts, f; İng. unity of goals) isl. Bir işletmede amaçların açık seçik belirlenmesi ve amaçların birbirleri ile uyum içinde olması (TÜBA/TBTS)

Mevki: (bkz. Makam) yer (TDK/GTS)

Adil ücret: (Alm. gerechter Lohn; Fr. salaire juste, m; İng. just wage) eko. Çalışanlara sınıflarının gereklerine uygun bir yaşam sürmelerine yetecek kadar ödenen ücret, hakça ücret, uygun ücret (TÜBA/TBTS)

Sosyal güvenlik: (Alm. soziale Sicherheit, Sozialversicherung, f, soziale Sicherung; Fr. sécurité sociale, f; İng. social security) egitb. eko. topb. ulusi. Bireyi ve ailesini ekonomik ya da kişisel nitelikteki mutsuzluklara karşı korumayı, gelirin yeniden dağılımını sağlayarak gönencin yaygınlaştırılmasını ve toplum yaşamındaki iç barışı sağlamaya yönelik önlemler almayı amaçlayan siyasa (TÜBA/TBTS)

Emeklilik: (Alm. Pensionierung, f, Ruhestand, m; Fr. retraite, f; İng. retirement; esk. tekaüt) huk. isl. kamy. Belirli bir süre ya da belirli bir yaşa kadar çalışmak ve ilgili kuruma prim ödemekle kazanılan sosyal güvenlik hakkı (TÜBA/TBTS)

İş güvenliği: (Alm. Arbeitshygiene und –Sicherheit, f; Fr. hygiène et sécurité du travail, f; santé et sécurité au travail, f; İng. occupational health and safety) endst. Bir çalışma ortamında çalışanların sağlığının, güvenliğinin ve refahının korunması için uygulanması gereken disiplinlerarası yaklaşımlar bütünü (TÜBA/TBTS)

Araç-gereçler: (Alm. Geräte, pl; Fr. outils, m; İng. apparatus) yön.b. Bir araştırmada gözlem yapma, veri toplama ya da veri kaydetme için geliştirilmiş özel aygıtlar, testler

(TÜBA/TBTS)

Tahakkuk: Gerçekleşme, yerine gelme (TDK/GTS)

Müteşebbis: (bkz. Girişimci) (TÜBA/TBTS)

Ast: (Alm. untergeordnet; Fr. subordonné, -ée, subalterne; İng. subordinate) *kamy.* Yönetmel ve askeri sıradüzenlerde alt düzeyde yer alan kişi (TÜBA/TBTS)

Ödüllendirme: (İng. awarding, rewarding) *isl. kamy.* Çalışanların, ekonomi sağlayıcı ve verim artırıcı buluş ve önerilerinin; özel başarılarının ve üstün hizmetlerinin; maddi ya da manevi, somut bir karşılıkla değerlendirilmesi (TÜBA/TBTS)

Strateji: (Alm. Strategie, f; Fr. stratégie, f; İng. strategy) 1. *isl.* İşletmeye yön vermek ve rekabet üstünlüğü sağlamak amacıyla işletme ve çevresini sürekli çözümleyerek uyum sağlayacak amaçların belirlenmesi, çalışmaların planlanması ve gerekli araç ve kaynakların yeniden düzenlenmesi süreci, durum çözümlemesi. 2. *kamy.* Bir örgütün amaçlarını gerçekleştirme yeteneği üzerinde uzun dönemde etki yaratması öngörülen bir karar ya da birbirini izleyen kararlar bütünü (TÜBA/TBTS)

Tarife: (Alm. Tarif, m, Zollltarif, m; Fr. tarif, m; İng. tariff) 1. *eko.* Fiyatla ilgili bilgi veren, fiyat gösteren liste. 2. *eko. ulusi.* Uluslararası ticarete dışalım ya da dışsatım mallarının hangilerinden ne kadar vergi alınacağını gösteren ayrıntılı liste (TÜBA/TBTS); Taşıtların gidiş geliş zamanlarını gösteren çizelge (TDK/GTS)

Safha: Bir olayda birbiri ardınca görülen, bir işte birbiri ardınca beliren, gelişen değişik durumların her biri, aşama

Toplam maliyet: (Alm. Gesamtkosten, pl; Fr. coût total, m; İng. total cost) *eko.* Bir firmanın belli bir malın üretimini gerçekleştirebilmesi için katlanmak zorunda olduğu maliyetlerin tümü (TÜBA/TBTS)

Sabit maliyet: (Alm. fixe Kosten; Fr. coûts fixes, m, frais fixes, f; İng. fixed costs) *eko. isl.* Belirli zaman dilimi içinde, üretim miktarının azalıp çoğalmasına karşın, işyerinin kirası, makinelerin aşınma payı, donanım giderleri gibi aynı kalan maliyetler (TÜBA/TBTS)

Mütevazı: Gösterişsiz, iddiasız (TDK/GTS)

Profesyonel: Ustalaşmış, uzmanlaşmış (TDK/GTS)

Tasnif: Bölümleme (TDK/GTS)

Terfi: Derece, makam bakımından yükselme (TDK/GTS)

İstikamet: Doğrultu (TDK/GTS)

Metin Başlığı: İşletme ve Çevresi

Rakip: (Alm. Konkurrent, m; Fr. compétiteur, -trice, concurrent, -e; İng. competitor) isl. Tüketicilere aynı ürün ya da hizmeti sunan karşıt kuruluş (TÜBA/TBTS)

Yönelim: (Alm. Orientation, f, Orientierung, f; Fr. orientation, f; İng. orientation) egitb. ruhb. 1. Kişinin kendinin, başkalarının, çevrenin, zamanın ve ortamın ayırımında olması ve bu bilgileri çevreyle etkileşimde işlevsel ve uygun bir biçimde kullanabilmesi. 2. Bir uyarıcı kaynağına ya da uzağına doğru yönelme eğilimi; bedenin ya da bölümlerinin belli bir uyarıcıya göre uyarlanması. 3. Olaylara, durumlara belli, özgün bir yoldan tepki verme eğilimine yol açan bakış açısı, bilişsel bir kurulum. 4. Dünya görüşü (TÜBA/TBTS)

Atıl kapasite: (bkz. Düşük verim) (Alm. Unterkapazität, f; Fr. capacité dormante, f, capacité oisive, f, capacité disponible, f; İng. idle capacity) eko. Firmaların ya da ekonomik üretim birimlerinin öngörülen kapasitelerinin altında üretim etkinliğinde bulunması sonucu oluşan durum (TÜBA/TBTS)

İş gücü maliyeti: (Alm. direkte Arbeitskosten, pl; Fr. coût de travail direct, m; İng. direct labor cost) endst. Ürünün üretiminde çalışan, hammaddenin ürün durumuna gelmesine katkıda bulunan işçilere ödenen bedel (TÜBA/TBTS)

Çalışma hayatı: Düşünsel veya bedensel gücün emekçi tarafından bir mal veya hizmet üretmek için kullanıldığı süreç (TDK/GTS)

Motivasyon: (bkz. Güdülenme) (Alm. Motivation, f; Fr. motivation, f; İng. motivation) fel. isl. kamy. ruhb. Kişiyi belli bir nesneye ya da duruma ulaşma yönünde eyleme sürükleyen, ruhsal ya da fiziksel etkinliği başlatan, sürdüren ve yönlendiren süreç (TÜBA/TBTS)

Çatışma: (Alm. Konflikt, m; Fr. conflit, m; İng. conflict; esk. tesadüm topb. Birey ya da toplulukların aynı değer ya da nesneyi elde etmek ya da öteki üzerinde gücünü kabul ettirmek için yarışma, çarpışma, kavga gibi biçimler alabilen bilinçli savaşımları

(TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: İşletme Sahibi Olmanın Nedenleri

Prestij: Saygınlık (TDK/GTS)

Baba yadigârı: Babadan kalan, baba döneminde yapılmış, babanın hatırasını taşıyan (TDK/GTS)

Misyon: (Alm. Mission, f; Fr. mission, f; İng. mission) endst. Bir kuruluşun amacını veya varlık nedenini açıklayan ve paydaşları tarafından da kabul edilen ifade, özgörev (TÜBA/TBTS)

Yatırımcı: Yatırım yapan kimse (TDK/GTS)

Metin Başlığı: Kuruluş Yerinin Seçimine Etkili Olan Faktörler

Organize sanayi bölgesi: (Alm. Industriezone, Industriegebiet, n; Fr. zone industrielle organisée, f; İng. organized industrial district, industrial estate) kentb. Sanayi etkinliğini ve kentte düzenli yerleşmeyi sağlamak amacıyla özel olarak tasarlanan ve imar planlarında yer verilen, sanayi kuruluşlarının ulaşım, kentsel toprak, enerji, yakıt, su, işlenmemiş malzeme gibi altyapı ve başka gereksinimleriyle ilgili kolaylıkları bir arada bulunduran bölge, örgütlü işleyim bölgesi (TÜBA/TBTS)

Teşvik: (bkz. Özendirme) (Alm. Investitionsförderungen, pl, Investitionsbeihilfe, f; Fr. encouragement à l'investissement, m, incitation à l'investissement, f; İng. investment incentives) eko. isl. Genel olarak bir ülke içindeki bölgelerarası ekonomik ve toplumsal dengesizlikleri gidermek, çalışma ortamı yaratmak ve uluslararası yarışım gücünü artırmak amacıyla yatırımları özendirmek için devletin yatırımcıya sağlamış olduğu: gümrük vergisi ve toplu konut fonu ayrıcalığı, yatırım indirimi, katma değer vergisi ayrıcalığı, vergi, resim ve harç ayrıcalığı, düşük faizli ve uzun vadeli yatırım kredisi verme biçimindeki kolaylıklar gibi uygulamalar (TÜBA/TBTS)

Mahalli idareler: (bkz. Yerel yönetimler) (Alm. lokale Verwaltungen; Fr. administrations locales, f, collectivité territoriale; İng. local administrations) huk. kamy. kentb. tar. ulusi. Merkezi yönetimin dışında, yerel bir topluluğun ortak gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturulan, karar organlarını

halkın doğrudan seçtiği özerk yönetimler basamağı (TÜBA/TBTS)

Sanayileşme: (Alm. *Industrialisierung*, f; Fr. *industrialisation*, f; İng. *industrialization*; esk. *sınaileşme*) 1. eko. ulusi. Sanayi kesiminin geliştirilmesi, sanayinin ekonomik etkinlikler içindeki yerinin artırılması, sanayiye dayalı ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesi. 2. isl. topb. Üretimde makinelerin yaygınlaşmasını, iş bölümü ile birlikte toplu üretime geçilmesini ve işçi sınıfının oluşması ile sınıf ilişkilerinin belirginleşip yoğunlaşmasını anlatan karmaşık toplumsal süreç (TÜBA/TBTS)

Altyapı: (Alm. *Infrastruktur*, f, *Unterbau*, f; Fr. *infrastructure*, f; İng. *infrastructure*) 1. eko. Ekonomik büyümenin ön koşulu olan iletişim (telefon, İnternet), ulaşım (yol, demiryolu, liman, havaalanı), konut, kanalizasyon, enerji düzenleri. 2. kentb. mim. Bir kentin işlevlerini yerine getirmesi, büyümesi ve gelişmesi için gerekli olan ve bir yerbölümde yapı yapılabilmesi, yapının içinde oturacaklara yeterli barınma hizmeti sağlayabilmesi için olması gereken su, elektrik, atıksu ağı gibi döşemler (TÜBA/TBTS)

Sanayi sitesi: Pek çok sanayi kuruluşunun bir arada bulunduğu semt veya bölge (TDK/GTS)

Kamu kurumu: (Alm. *Anstalt des öffentlichen Rechts*, f; Fr. *établissement public*, m; İng. *public establishment*) huk. Bir kamu hizmetinin yerine getirilmesi amacıyla kurulan, devlet tüzelkişiliğinden ayrı bir kişiliği, dolayısıyla malvarlığı, personeli, karar yetkisi olan kamu tüzel kişisi (TÜBA/TBTS)

Küçük sanayi bölgesi: (Alm. *kleines Industriegebiet*; Fr. *zone de petite industrie*, f; İng. *small industrial area*) kentb. Belli bir sayının altında işçi çalıştıran, belli bir gücün altında motor kullanan, yalnız yerel topluluğa hizmet sunmayı amaçlayan sanayi etkinliklerinin bir kentte yer alması için öngörülen özel bölge, küçük işleyim bölgesi (TÜBA/TBTS)

Küçük işletme: (Alm. *Kleinbetrieb*, m; Fr. *petite entreprise*, f; İng. *small business*) isl. İş çevresi olarak dar alanda çalışan, çalışan sayısı az ve genellikle işletmenin sahibince yönetilen küçük ekonomik birim (TÜBA/TBTS)

Büyük İşletme: (Alm. *Grossunternehmen*, n; Fr. *grande entreprise*, f; İng. *big business*) isl. Çalışan sayısı ve fiziksel kaynaklar bakımından büyük, etkileme alanı geniş olan işletme (TÜBA/TBTS)

Tesis: (Alm. *Anlage*, f; *Fertigungsstelle*, f; Fr. *établissement*, m; *immobilisations de production*, pl; *installations de production*, pl; İng. *establishment*; *facility*; *production*

facilities) endst. Üretim ya da hizmet amacıyla kurulmuş olan bina, makina ve gerekli araç gereçlerin bir arada bulunduğu yapı ve ilişkin kuruluş, üretim tesisi (TÜBA/TBTS)

Atölye: (bkz. İşlik) (*Alm. Atelier, n, Werkstatt, f; Fr. atelier, m; İng. atelier, studio, workshop; esk. atelye, stüdyo*) eko. Bir zanaat ya da sanatın yapıldığı yer, ortam, bölüm ya da resim ve heykel sanatlarıyla uğraşanların çalıştıkları yer; (*Alm. Werkstatt, f; Fr. atelier multigamme, m; İng. job shop*) endst. Farklı üretim rotalarına sahip işlerin gerçekleştirildiği üretim birimi (TÜBA/TBTS)

Avantaj: Üstünlük (TDK/GTS)

İşkolu: (*Alm. Arbeitsgebiet, n, Geschäftszweig, m; Fr. branche d'activité, f; İng. branch of activity, manufacturing trade branch*) eko. huk. Tekstil, çimento, otomobil sanayisi ya da kömür madenciliği gibi, iş yasasına göre Çalışma Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirlenen, birbirine benzeyen ya da aynı nitelikte olan çalışma dallarından her biri (TÜBA/TBTS)

Entegre: Bütünleşmiş (TDK/GTS)

Seri üretim: (*Alm. Massenproduktion, f; Reihenfertigung, f; Seriesgertigung, f; Fr. production continue, f; production de masse, f; production à la chaîne, f; İng. flow production; mass production; repetitive flow production; serial production; series production*) endst. 1. Belirli ürünlere özgü üretim hatlarının kurulduğu, az sayıda aynı tip ürünün kitleler halinde çok büyük miktarlarda üretildiği üretim şekli, kitlesel üretim. 2. Malların standart düzenlerde, ileri mekanik yöntemler ve uzmanlaşmış iş gücü kullanılarak büyük miktarlarda üretilmesi (TÜBA/TBTS)

Yan sanayi: ana sanayiye yardımcı sanayi kolu (TDK/GTS)

Fon: (*Alm. Fonds, m; Fr. fonds, m; İng. funds*) eko. isl. ulusi. Bir etkinlikte bulunmak ya da bir girişimi desteklemek üzere bir hesapta toplanan, bu amaçla ayrılan para ya da para yerine geçebilecek değerlerin tümü, kaynak (TÜBA/TBTS)

Esnaf: (*Alm. Gewerbetreibende, m, Kleinhändler, m; Fr. petit commerçant, artisan, m; İng. small tradesman, craftsman*) eko. huk. tar. Kazancı ancak geçimini sağlayacak ölçüde olan, küçük el sanatları ve dükkâncılıkla geçinen ve düzenli biçimde örgütlenen meslek kesimi (TÜBA/TBTS)

Sanatkâr: El ile yaptığı işi kendisine meslek edinen işçi veya usta (TDK/GTS)

Otokontrol: (bkz. Özdenetim) (Alm. *Selbstkontrolle*, *f*; *Selbstbeherrschung*, *f*; *Eigenkontrolle*, *f*; Fr. *autocontrôle*, *m*; İng. *self-control*) *çocg. ruhb*. Kişinin davranışlarını, duygularını, düşüncelerini bulunduğu ortam ve ilişkilerde uygun biçimde denetleyebilmesi; davranışlarını, dürtülerini ya da başka amaçlara yönelme eğilimini kısıtlayıp dizginleyebilme yetisi (TÜBA/TBTS)

Sigorta: Bir şeyin veya bir kimsenin herhangi bir yönden ileride karşılaşılabileceği zararı gidermek için önceden ödenen prim karşılığında bu işle uğraşan kuruluşla yapılan iki taraflı bağlantı sözleşmesi (TDK/GTS)

Cevher: (Alm. *Erz*, *n*; Fr. *minerais*, *m*; İng. *ore*) *made*. 1. Ekonomik olarak zenginleştirilebilecek kadar kullanılabilir mineral veya metal içeren kayaç, filiz. 2. Maden ocağından çıkarılan ve ekonomik bir değeri olan işlenmemiş ham maden birleşigi, filiz (TÜBA/TBTS)

Acente: (Alm. *Handlungsagent*, *m*, *Agentur*, *f*, *Agent*; Fr. *agent commercial*, *m*, *agence*; İng. *commercial agent*, *agency*) *eko. huk. isl. ulusi*. 1. Bir işletmenin ticari temsilcisi, ticari vekili, satış memuru ya da çalışanı olmadan, bir sözleşmeye dayanarak belli bir alan ya da bölge içinde o ticari işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde sürekli olarak aracılık etmeyi, ilgili işletme adına sözleşme yapmayı uğraş edinen kimse. 2. Bir kuruluşun mali ya da ticari işlerini yürüten temsilcilik (TÜBA/TBTS)

Toptancı: (Alm. *Grossist*, *m*, *Großhändler*, *m*; Fr. *grossiste*, *m*, *marchand en gros*, *m*; İng. *wholesaler/wholesale dealer*) *isl. kentb*. Perakendeci işletmelere mal satmak üzere üretenden mal satın alan, alım satım etkinliğini parça parça değil de toptan yapan aracı (TÜBA/TBTS)

Kültür mirası: (Alm. *Kulturerbe*, *f*; Fr. *heritage culturel*, *m*; İng. *cultural heritage*) *insb*. Önceki kuşaklardan güncel yaşama aktarılan öğeler, kültür kalıtı

Kamuoyu: (Alm. *öffentliche Meinung*, *Öffentlichkeit*, *f*, *Volksmeinung*, *f*; Fr. *opinion publique*, *f*; İng. *public opinion*; esk. *efkârumumiye*) *huk. topb. ulusi*. Kamusal alanda kimi durum ve davranışların onaylanması ya da onaylanmamasıyla ilgili başat ve etkin toplumsal düşünce biçimi (TÜBA/TBTS)

Resim: (Alm. *Abgabe*, *f*, *Umlage*, *f*, *Taxe*, *f*, *Steuer*, *f*; Fr. *taxe*, *f*; İng. *tax*, *duty*) *huk. isl. kamy*. Devlet birimlerinde ve kimi kamu kurumlarında görülen hizmetlerin sonucu ortaya çıkan giderlerin karşılığı olarak yalnız o işlerle ilgisi olan gerçek ya da tüzelkişilerden alınan vergi türü (TÜBA/TBTS)

Harç: (Alm. Abgabe, f, Gebühr, f; Fr. droit, m, taxe, f; İng. fee, duty) eko. huk. kamy. ulusi. Hiçbir hizmetin karşılığı olmadan alınan vergiden ayrı olmak üzere, yürütme ya da yargının, yerine getirdiği kimi kamu hizmetleri karşılığında, bu hizmetlerden yararlanan kişilerden aldığı para (TÜBA/TBTS)

İndirim: (Alm. Abzug, m Rabat, m, Preisnachlass, m, Diskont, m; Fr. escompte, m, réduction, f, remise, f, ristourne, f; İng. discount) 1. eko. 1. Bir varlığın üzerinde yazılı değerde yapılan fiyat düşürümü. 2. Bankaların vadesi dolmayan senede bağlı bir alacağın tutarını, faiz, aracı ücreti gibi kimi giderleri düştükten sonra senet sahibine ödemesi 3. Vadeli döviz piyasasında, vadeli kurun anında teslim kuruna göre düşük olması durumu. 4. Bir malı toptan satın alacaklara, perakende fiyatına göre yapılan indirim. 5. Bir pay senedinin piyasa fiyatının yazılı fiyatının altına düşmesi durumu. 6. Gelecekte elde edilecek gelirlere belirli bir faiz oranı uygulanarak bugünkü değerinin bulunması işlemi. 2. huk. Borçlunun borcunu vadesinden önce ödemesi durumunda, alacaklının borçtan bir miktar düşmesi. 3. isl. Satışları arttırmak ya da özendirmek amacıyla ürün fiyatlarının göreceli olarak düşürülmesi (TÜBA/TBTS)

Gümrük vergisi: (Alm. Zollgebühren, pl; Fr. taxes de douane, f, droits de douane, m, taxes douanières, f; İng. customs duties) eko. isl. kamy. tar. ulusi. Bir ülkeye giren ya da ülkeden çıkan mallardan, gelir sağlama ya da yerli sanayiye koruma amacıyla alınan dolaylı vergi (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: İşletmelerde Kapasite Kullanımı

Değerleme: 1. (Alm. Verwertung; Fr. évaluation, f, estimation, f, tarification, f; İng. valuation) isl. Para dışındaki ekonomik varlıkların değerinin para olarak belirlenmesi, bir işletmenin bina, arsa, makine-donatım, mal stoku biçimindeki toplam aktiflerinin değerinin bilinmesi ve oranlanması. 2. (Alm. Bewertung, f; Fr. valorisation, f; İng. valuation, truth-valuation) man. Bir önerme kümesinin her ögesine karşılık birer doğruluk değerinin verilmesi. 3. (Alm. Feststellung, f; Fr. évaluation, f; İng. assessment) yönü. Bir ölçme sonucunun, bir ölçüte göre irdelenip o ölçme sonucuna ilişkin bir yargıya varılması (TÜBA/TBTS)

Sabit gelir: (Alm. festes Einkommen; Fr. revenu fixe, m; İng. fixed income) eko. Aylık, ücret, kira gibi belli dönemlerde, ekonomik göstergelerdeki değişimlerden etkilenmeyen gelir (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: İşletmelerde Büyüklük Ölçüleri

Finansman: (Alm. Finanzierung, f; Fr. financement, m; İng. financing) **eko. isl. ulusi.** Bir işletme ya da kurumun yatırım, üretim ya da satış etkinliklerini gerçekleştirmesi için gereksindiği para ya da kredi ve bunları sağlama etkinliği, (akçasal/parasal) kaynak sağlama, akçalama (TÜBA/TBTS)

Yetkin: Gerekli olgunluğa erişmiş, olgun (TDK/GTS)

Metin Başlığı: İşletmenin Fonksiyonları

Dernek: (Alm. Verein, m; Fr. association, f, société, f; İng. association; esk. cemiyet) huk. kamy. Toplumsal, kültürel, sanatsal, bilimsel ya da mesleki amaçlarla bir araya gelen en az yedi kişinin, Dernekler Yasası uyarınca ve bir anayasa dayanan kurdukları, tüzelkişiliği ve sürekliliği olan, maddi kazanç amacı gütmeyen gönüllü kuruluş (TÜBA/TBTS); Belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için kurulan yasal topluluk (TDK/GTS)

Siyasi parti: (Alm. politische Partei; Fr. parti politique, m; İng. political party; esk. fırka) huk. topb. ulusi. Belli bir toplumsal kesimin amaç, çıkar ve izlencesini gerçekleştirmek üzere siyasal gücü ele geçirmek, kamu işleri konusunda ortak görüş oluşturmak, yurttaşları bu görüşler çevresinde toplayarak seçimlerde adaylarını seçtirip ülke yönetiminde söz sahibi olmak amacıyla kurulan örgüt (TÜBA/TBTS)

Halkla ilişkiler: (Alm. Beziehungen zur Öffentlichkeit, pl, Pressearbeit, f; Fr. relations publiques, f, pl; İng. public relations) 1. isl. İşletmelerin duyarlı olduğu çevreyi tanıması ve kendisini bu çevreye tanıtmayı, olumlu bir görünüm oluşturmaya amacıyla haberleşme yöntemlerinin planlı, düzenli bir biçimde iki yönlü olarak uygulanması kuruluşdaki insanların tutum ve davranışlarını yönlendirme biçimi (TÜBA/TBTS)

İnovasyon: (bkz. Yenileşim) (Alm. Innovation, f; Fr. innovation, f; İng. innovation) endst. İşletme içi uygulamalarda, iş yeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde yeni veya önemli derecede iyileştirilmiş bir ürün (mal veya hizmet) veya süreç, yeni bir pazarlama yöntemi ya da yeni bir organizasyonel yöntemin gerçekleştirilmesi veya ortaya konulması (TÜBA/TBTS)

El işçiliği: Eşyanın makine kullanmadan yapılan bölümlerine harcanmış işçi emeği (TDK/GTS)

Nitelikli iş gücü: (Alm. *gelernte Kräfte*; *gelernter Arbeiter*; Fr. *main-d'œuvre qualifiée*, f; İng. *skilled labour*) tar. Mesleki eğitim almış, bilgili, deneyimli, tecrübeli ve çalışacağı işte daha önce başarılı olmuş çalışanlar, vasıflı iş gücü (TÜBA/TBTS)

Beyin gücü: (Alm. *Gehirnkraft*, f; Fr. *dis. matière grise*, f; İng. *brain power*) egitb. Bir ülkede ileri düzeyde yetişmiş olan sanat, meslek, bilim adamları ile uzmanların düşünce gücü (TÜBA/TBTS)

Sürdürülebilirlik: (Alm. *Nachhaltigkeit*, f; Fr. *durabilité*, f; İng. *sustainability*) enj. Doğal sistemlerin ve insanlığın varlığının korunması ve normal işlevlerinin sürdürülebilir olması özelliği (TÜBA/TBTS)

Mevzuat: Bir ülkede yürürlükte olan yasa, tüzük, yönetmelik vb.nin bütünü (TDK/GTS)

Vergi kaçakçılığı: (Alm. *Steuerhinterziehung*, f; Fr. *contrebande fiscale*, f; İng. *tax evasion*, *tax fraud*) eko. huk. Yükümlünün, ödemesi gereken vergiyi, vergi yasalarına aykırı eylemlere başvurup az ödemesi ya da hiç ödememesi böylece devleti vergi kaybına uğratması (TÜBA/TBTS)

İtibar: (bkz. *Saygınlık*) Saygı görme, değerli, güvenilir olma durumu

Sosyal sorumluluk: (Alm. *gesellschaftliche Verantwortung*, *Sozialverantwortung*, f; Fr. *responsabilité sociale*, f; İng. *social responsibility*) isl. İşletmenin ekonomik çalışmalarının, paydaş, çalışan, tüketici gibi onunla ilgili olanlardan hiçbirinin çıkarına zarar verilmeden yürütülmesi (TÜBA/TBTS)

İmaj: Genel görünüş (TDK/GTS)

Mecra: Bir işin gidişi, bir olayın doğrultusu (TDK/GTS)

Hedef pazar: (Alm. *Zielmarkt*, m; Fr. *marché cible*, m; İng. *target market*) isl. En az bir ilkeye göre bölümlendirildikten sonra amaç olarak seçilen pazar dilimi (TÜBA/TBTS)

Sponsor: (Alm. *Förderer*, *Sponsoring*, n; Fr. *sponsor*, m; İng. *sponsor*) huk. isl. Kültür, sanat, spor etkinlikleri, tasarım yarışması, bilimsel toplantı gibi herhangi bir çalışmaya destek olan (kişi, kuruluş, firma) (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Muhasebenin Tanımı, Amacı ve İşlevleri

hesap: (Alm. *Rechnung*, f, *Konto*, m; Fr. *compte*, m; İng. *account*) 1. eko. Borç ve alacak işlemlerinin düzenli olarak kaydedilmiş biçimi. 2. isl. Aynı nitelikteki işlemlerin üzerinde

toplandığı, sol yanına borç, sağ yanına alacak adı verilen iki yanlı çizelge (TÜBA/TBTS)

belge: (Alm. Dokument, n, Schriftstück, n, Urkunde, f; Fr. document, m, attestation, f, certificat, m; İng. document, records; esk. vesika) isl. Bir işletmede uygulama öncesi bilgi sağlayan ve çalışmak için gerekli verileri içeren yazılı belgelerin tümü (TÜBA/TBTS)

rapor: (Alm. Gutachten, n, Bericht, m; Fr. rapport, compte rendu, m; İng. report, account) huk. kamy. kütp. yazb. Uzman ya da görevlilerce, yetkililere sunulmak üzere, gerekli konularda yapılan araştırma, izleme, inceleme ve denetleme sonucunda düzenlenen belge (TÜBA/TBTS)

kamu işletmesi: (Alm. öffentliches Unternehmen; Gemeinwirtschaft, f; Fr. entreprise publique, f; İng. public enterprise) tar. Ekonominin geliştirilmesi veya desteklenmesi için, sermayesinin tamamı veya büyük bir kısmı kamu tüzel kişiliklerine ait olan kurumlar (TÜBA/TBTS)

yevmiye defteri: (bkz. Günlük defter) (Alm. (Geschäfts-)Tagebuch, n, Journal, n, Kassabuch, n, Strazze, f; Fr. journal, m, livre journal, m; İng. daybook, journal) huk. isl. İşlemlerin tarihlerine göre sıralandığı ve günü gününe işlendiği ticari defter (TÜBA/TBTS)

büyük defter: (Alm. Hauptbuch, n, Sachanlagebuch, n, Inventurbuch, n; Fr. grand livre, m; İng. ledger, registry; esk. defterikebir) huk. isl. Günlük deftere tarih sırasına göre geçirilmiş işlemleri, dizgeli bir biçimde hesaplara dağıtan ve bunları sınıflandırılmış olarak bu hesaplarda toplayan defter (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Muhasebe İle İlişkili Bilim Dalları ve Teknikler

Yöneylem araştırması: (Alm. Operations Research, f; Operationsforschung, f; Fr. recherche opérationnelle; İng. operations research; esk. harekât araştırması) endst. Eldeki özkaynakların en iyi biçimde kullanımı ile ilgili karmaşık sorunlar için modellerin tasarlanması ve bu sorunların çözümü için, matematiksel yöntemlerin uygulanması konularını kapsayan bilim ve araştırma alanı (TÜBA/TBTS)

Mali tablolar: (bkz. Parasal çizelgeler) (Alm. zusätzliche Finanzaufstellung; Fr. tableaux financiers additionnels, m; İng. supplementary financial statement) isl. Net satışlar toplamı belirli bir tutarı aşan vergi yükümlülerinin hazırlamak zorunda olduğu satışların maliyeti, fon akım, nakit akım, öz kaynaklar değişim ve kâr dağıtım çizelgeleri (TÜBA/TBTS)

Trend analizi: (bkz. Eğilim çözümlemesi) (Alm. Trendanalyse, f; Fr. analyse des tendances, f; İng. trend analysis) isl. Geçmiş yılların verilerine dayanarak, en küçük kareler yöntemiyle geleceği kestirme (TÜBA/TBTS)

Doğrusal programlama: (Alm. lineare Programmierung; Linearprogrammierung, f; Fr. programmation linéaire, f; İng. linear optimization; linear programming) endst. Tüm kısıtların doğrusal eşitlikler ya da eşitsizlikler olarak ifade edildiği ve amaç fonksiyonunun da karar değişkenlerinin doğrusal bir fonksiyonu olduğu eniyileme problemi (TÜBA/TBTS)

Kurumlar vergisi: (Alm. Körperschaftssteuer, f; Fr. impôt sur les sociétés, m; İng. corporate tax; corporation tax) tar. Kurumların, dolaysız olarak ve sadece kazançları üzerinden vermiş oldukları vergi (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Muhasebenin Temel Kavramları

Disiplin: (Alm. Disziplin, f; Fr. discipline, f; İng. discipline) 1. egitb. 1. Bir topluluğun bireylerinin, yasalara ve düzenle ilgili yazılı ya da yazısız kurallara titizlik ve özenle uyması. 2. Kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin tümü. 2. huk. Kamu yönetimi hukukunda, kamu hizmeti örgütlenmesinde, hizmetin düzen içinde yürütülmesi için gerekli kurallar bütünü, düzence. 3. isl. Bir işletme içinde uyulması gereken kuralların, çalışanlarca benimsenip uygulanmasını sağlayacak çalışmaların tümü, düzence, sıkıdüzen (TÜBA/TBTS)

Zaruret: Zorunluluk; gereklilik; sıkıntı, yoksulluk, fakirlik (TDK/GTS)

Gayrimenkul: (bkz. Taşınmaz)

Maliyet değeri: (Alm. Werterhalten, n; Fr. coût total, m; İng. cost value) tar. Bir ekonomik değer satın alınması veya kıymet artışına neden olan harcamaların toplam olarak ifadesi, elde ediliş değeri (TÜBA/TBTS)

Zarar: (Verlust, m, Schaden, m; perte, f, avarie, f; İng. loss) eko. isl. Belirli bir etkinlik dönemi sonunda işletmenin dönem giderlerinin dönemin gelirlerinden fazla olması; maliyetin gelirden büyük olması durumu (TÜBA/TBTS)

Kâr payı: (Alm. Dividende, f, verteilte Gewinne; Fr. dividende, m; İng. distributed profits, dividend) eko. huk. isl. Bir ortaklıkta, belli dönemler sonunda, pay senedi sahiplerine net

kârdan ya da yedeklerden dağıtılan pay (TÜBA/TBTS)

Para birimi: (Alm. *Währungseinheit*, f; Fr. *unité monétaire*, f; İng. *monetary unit*) eko. Bir ülke parasının standart birimi (TÜBA/TBTS)

Duran varlıklar: (Alm. *Anlagegüter*, *Anlagevermögen*, n; Fr. *actifs fixes*, m, *immobilisations*, f, *valeurs immobilisées*, f; İng. *fixed assets*) eko. isl. Satılmak amacıyla alınmayan, üretimdeki yararları birden çok döneme yayılan, paraya çevrilmesi ya da tüketilmesi öngörülme-yen makine, bina, kurum, araçlar gibi varlıklar, durağan varlıklar (TÜBA/TBTS)

Tarafsızlık ve belgelendirme: (İng. *verifiable objective evidence concept*) isl. Muhasebe kayıtlarının gerçek durumu yansıtan ve usulüne göre düzenlenmiş nesnel belgelere dayandırılması ve muhasebe kayıtlarına temel alınacak yöntemlerin seçiminde yansız olunması (TÜBA/TBTS)

Önyargı: (Alm. *Vorurteil*, n; Fr. *préjugé*, m, *préjugement*, m; İng. *prejudice*; Lat. *praejudicium*; esk. *peşin hüküm*) fel. ruhb. topb. Bir olay, insan ya da durum konusunda yeterli bilgi olmadan oluşturulan çoğu kez katılaşmış bir kanı ya da tutum (TÜBA/TBTS)

Fatura: (Alm. *Faktura*, f, *Rechnung*, f; Fr. *facture*, f; İng. *invoice*, *bill*) eko. huk. isl. Satılan mal ya da yapılan iş karşılığında, müşterinin borçlandığı tutarı göstermek üzere, malı satan ya da işi yapan tüccarın alıcıya verdiği , satılan malla ilgili bilgileri içeren ticari belge (fatura)

Makbuz: (bkz. Alındı) : Para vb. bir şeyin teslim alındığını gösteren belge

Fiş: Alışverişlerde ödenen paranın miktarını, vergilerini, alışverişin yapıldığı tarihi gösteren belge (TDK/GTS)

Tutarlılık kavramı: (Alm. *Konsistenzkonzept*, n; Fr. *concept de consistance*, m; İng. *consistency concept*) isl. Uygulamalar için seçilen muhasebe yöntemlerinin, birbirini izleyen muhasebe dönemlerinde değiştirilmeden uygulanmaları (TÜBA/TBTS)

Vade: (Alm. *Frist*, f, *Laufzeit*, f; Fr. *terme*, m; İng. *due-date*, *maturity*, *term*) eko. Bir işin yapılması, bir sözün yerine getirilmesi, bir borcun ödenmesi için belirlenmiş en çok süre (TÜBA/TBTS)

İpotek: (Alm. *Hypothek*, f; Fr. *hypothèque*, f; İng. *hypothec*, *mortgage*; esk. taşınmaz rehini) 1. huk. Hak sahibine bir taşınmaz malın değerinden alacağını elde etme yetkisi veren sınırlı ayni hak, tutu. 2. isl. Borç güvencesi olarak taşınmazlar üzerine konan yasal

koruma, tutu (TÜBA/TBTS)

İhtiyatlılık: İleriyi düşünerek ölçülü davranma, sakınma (TDK/GTS)

Karşılık: (Alm. *Gegenwert*, m; İng. *allowance, provision*) isl. Ortaya çıkmış ya da çıkması beklenen riskler için zorunlu olarak kârdan ayrılan tutar (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Muhasebe Türleri

Ticari işletme: (Alm. *Handelsbetrieb*, n; Fr. *exploitation commerciale*, f; İng. *business enterprise*) eko. Kâr amaçlı mal ya da hizmet üretimi ve satışıyla uğraşan büro, mağaza, fabrika ve işletilen başka kuruluşlar (TÜBA/TBTS)

Banka muhasebesi: (Alm. *Bankbuchhaltung*; Fr. *comptabilité bancaire*, f; İng. *bank accounting*) isl. Bankaların çalışma konularına yönelik işlemlerinin belirli bir hesap planı temel alınarak yapılan muhasebeleştirilmesini anlatan özel muhasebe dalı, banka sayışmanlığı (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Muhasebe Sürecini Oluşturan İşlemler ve Çift Taraflı Kayıt Yöntemi

Envanter: (Alm. *Inventar*, n; Fr. *inventaire*, m; İng. *inventory*) eko. isl. Saymak, ölçmek, tartmak ve değerlendirmek yoluyla bilanço günündeki varolanları, alacakları ve borçları kesin ve ayrıntılı olarak belirlemeye yarayan çizelge, sayım çizelgesi, döküm (TÜBA/TBTS)

Mizan: (Alm. *Probabilanz*, f, *Saldenbilanz*, f; Fr. *équilibre*, m, *balance*, f; İng. *trial balance*) isl. Belirli tarihlerde günlük defter kayıtlarının, büyük deftere doğru olarak geçirilip geçirilmediğini denetlemek amacıyla düzenlenen çizelge (TÜBA/TBTS)

Genel geçici mizan: (Alm. *allgemeiner Probabilanz*; Fr. *balance de vérification*, f; İng. *general/preclosing trial balance*) isl. Dönem sonu olan 31 Aralıkta, envanter işlemlerine başlamadan önce o aya ait olarak düzenlenen ve diğer aylık mizanlardan ayrı olmamakla birlikte bütün muhasebe dönemini kapsadığından genel geçici olarak nitelenen mizan (TÜBA/TBTS)

Dönem sonu bilançosu: (Alm. *Abschlussaldo*; Fr., *compte de résultat*, m; İng. *closing balance sheet*) isl. Muhasebe dönemi sonunda çıkarılan bilanço

Gelir tablosu: (Alm. *Gewinn-und Verlustrechnung*, f; Fr. *compte de profits et de pertes*, m, *compte de résultats*, m; İng. *income statement*) isl. İşletmenin bir dönemdeki gelirleriyle

giderlerini ve bunların sonucunda işletmenin elde ettiği dönem net kârı ya da zararını gösteren tablo (TÜBA/TBTS)

Peşin: Bir alışverişte, alışveriş yapıldığı anda, alınan şeyin tesliminden önce veya teslimiyle birlikte ödenen (TDK/GTS)

Kredi: Ödünç alınan veya verilen mal, para (TDK/GTS)

Metin Başlığı: Tek Düzen Muhasebe Sistemi ve Hesap Planı İhtiyacı

Hesap planı: (bkz. Hesap çizelgesi) (Alm. *Rechnungsplan*, *m*; Fr. *plan de compte*, *m*, *plan comptable*, *m*; İng. *accounting plan*) eko. Bir işletme ya da girişim yerinde tutulan tüm hesapların düzenli bir biçimde ve sınıflandırılarak yürütülmesi için düzenlenen çizelge (TÜBA/TBTS)

Komisyon: (Alm. *Kommission*, *f*; Fr. *commission*, *f*; İng. *commission*) isl. Belli bir görevi yerine getirmek amacıyla iki ya da daha fazla kişiden oluşan alt kurul (TÜBA/TBTS)

Resmî gazete: (Alm. *öffentliches Amtsblatt*, *Gesetzblatt*, *n*, *Bundesgesetzblatt*, *n*; Fr. *journal officiel*, *m*; İng. *official gazette*) huk. Meclis kararı, yasa, tüzük, yönetmelik, onaylanan uluslararası antlaşma, mahkeme kararı, atama, bakanlık kararı, ihale gibi kamuya resmen duyurulması gereken devlet işlemlerinin yayımlandığı gazete (TÜBA/TBTS)

Tebliğ: (bkz. Bildirim) (Alm. *Notifikation*, *f*, *Mitteilung*, *f*, *Benachrichtigung*, *f*; Fr. *notification*, *f*; İng. *notification*) huk. kam. tar. Hukuksal bir işlemde, ilgili kişiyi bilgilendirmek için yetkili makamın yasal biçimde, yazı ya da duyuru ile yapacağı bilgilendirme işlemi (TÜBA/TBTS)

Sigorta şirketi: (Alm. *Versicherungsgesellschaft*, *f*; Fr. *société d'assurance*, *f*; İng. *insurance company*) eko. Sigorta poliçesi satan ve ödünç vermek için gelirlerini kullanan finansal aracı (TÜBA/TBTS)

Katılım: (Alm. *Beteiligung*, *f*, *Teilnahme*, *f*; Fr. *participation*, *f*, *adhésion*, *f*; İng. *participation*, *sharing*) 1. eko. Bankaların mali ya da ticari alanda kurulu olan işletmelerin pay senetlerini alarak ya da yeni kurulan işletmelere katılarak ortak olmaları (TÜBA/TBTS)

Finansal kiralama: (Alm. *Leasing*, *n*, *vermietung*, *f*, *Verpachtung*, *f*; Fr. *leasing*, *m*,

location, f; İng. charter, leasing) eko. huk. isl. Firmaların büyük sermaye yatırımı gereken malları satın almak yerine bir kiralama ortaklığından kiralamalarına dayanan finansman yöntemi (TÜBA/TBTS)

Menkul kıymet yatırım fonları: (Alm. *Investmentfonds, m, Anlegfonds, m; Fr. fonds d'investissement, m; İng. mutual funds) eko. isl.* Halktan katılma belgeleri karşılığında toplanan paralarla, belge sahipleri adına, zarar olasılığının dağıtılması ilkesi ve inançlı mülkiyet temeline göre sermaye piyasası araçlarıyla ulusal piyasalarda ve uluslararası borsalarda işlem gören altın ve başka değerli madenler gibi taşınırılar işletmek amacıyla kurulan mal varlığı (TÜBA/TBTS)

Yatırım ortaklığı: (Alm. *Investmentgesellschaft, f, Investitionsgesellschaft, f; Fr. société d'investissement, f; İng. investment company) isl.* Sermayesini tahvil ve pay senetlerine yatıran ve bu sermayeyi kendi pay senetlerinin satışı ile sağlayan kuruluşlar (TÜBA/TBTS)

Dönen varlık: (Alm. *aktuelles Vermögen; Umlaufvermögen, n; Fr. actif à court terme; İng. current asset) endst.* Bir firmanın satın aldığı hammaddelemler işlenmiş maddeye dönüştürülmesi için ayrılan, nakit veya kısa dönemde nakite çevrilebilecek varlık, aktif varlık, dönen değer. 2. (Alm. *Umlaufvermögen, n; Fr. actif circulant; İng. current asset) tar.* Üretim sürecinde, belirli bir dönem içinde yer alıp, o dönemin sonunda nakite dönüşecek olan pay senetleri, alacaklar, kısa süreli yatırımlar, stoklar gibi değerler, dönen değerler (TÜBA/TBTS)

Maliyet hesapları: (Alm. *Kostenrechnungen, pl; Fr. comptes de coûts de revient, m, comptes des coût, m; İng. cost accounts) isl.* İşletme giderlerinin oluşumunun izlendiği ve tekdüzen hesap planında 7. kümede yer alan hesaplar, tümdeğer hesapları (TÜBA/TBTS)

Nazım hesaplar: (bkz. Düzenlenen hesaplar) (Fr. *comptes mémo, m; İng. memo accounts) isl.* İşletmenin gerçek aktifleri ve pasiflerini ilgilendirmeyen, işletmenin sahip olmadığı kimi değerlerin ve koşullu olarak yaptığı kimi etkinliklerin izlenmesi için kullanılan hesap (TÜBA/TBTS)

Gelir hesapları: (Alm. *Wirtschaftlichkeitsberechnungen, pl, İng. revenue accounts) isl.* Öz sermayeyi artıran gelir işlemlerinin izlendiği hesaplar (TÜBA/TBTS)

Gider hesapları: (Alm. *Aufwandskosten, pl, Fr. compte clos, m, chapitre clos, m; İng. expense accounts) isl.* Öz sermayeyi azaltan işlemlerin (giderler) izlendiği hesaplar (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Temel Muhasebe Eşitliğinin Anlamı

Demirbaş: (Alm. Inventar, n; Fr. biens inventoriés, f; İng. inventory stocks) eko. kütüp. İşletmelerin satmak amacıyla değil, kendi gereksinimleri nedeniyle aldıkları ve kullanım süresi bir yıldan daha çok olan, çalışma masası, bilgisayar, para kasası gibi maddi varlıklar (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Bilanço

Şerefiye: (bkz. Değerlenme vergisi) (Alm. Konsolidierungsüberschuss, m, Wertzuwachssteuer, f; Fr. imposition spéciale, f, impôt de plus-value foncière, m; İng. betterment tax) eko. huk. isl.kamy. kentb. Kamu kuruluşları ile belediyelerin gerçekleştirdikleri bayındırlık çalışmalarından dolayı değeri artan taşınmaz malların sahiplerinden, ortaya çıkan değer artışı üzerinden alınan para (TÜBA/TBTS)

Sermaye artırımı: (Alm. Kapitalerhöhung, f, Kapitalaufstockung, f; Fr. augmentation de capital, f; İng. increase of capital) **isl.** Yeni pay senedi dışsatımı yapılarak varolan ödenmiş/çıkarılmış sermayenin artırılması, anamal artırımı (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Gelir Tablosu

Cetvel: Liste, çizelge (TDK/GTS)

Kâr-zarar cetveli: (Alm. Gewinn-und Verlusterklärung, f, Gewinn-und-Verlustkonto, n; İng. profit-and-loss statement) eko. Bir işletmenin belirli bir muhasebe döneminde gelir ve gider durumunu gösteren çizelge (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Türk Ticaret Kanunu Gereği Kullanılan Defterler

Senet: (Alm. Urkunde, f, Schein, m, Schriftstück, n; Fr. titre, m, acte, m; İng. act, bill, deed) eko. Bir kimsenin ödemek zorunda olduğu borcunu göstermek için imzaladığı resmi kâğıt, belgit (TÜBA/TBTS)

Hisse senedi: (bkz. Pay senedi) (Alm. Aktie, f, Anteil, m, Aktien, pl, Aktienurkunde, f, Wertpapiere, pl; Fr. action, f; İng. share, stock) eko. huk. isl. Anonim ortaklık gibi sermayesi paylara bölünmüş ortaklıklarda, pay sahibinin haklarını temsil etmek üzere yasal

koşullara uygun olarak çıkarılan değerli kâğıt niteliğindeki senet, pay belgiti. (TÜBA/TBTS)

Tahvil: (Alm. *Anleihe*, f, *Schuldverschreibung*, f, *Obligation*, f, *Konversion*, f; Fr. *titre de rente*, m, *obligation*, f; İng. *debenture/treasury bond*) eko. huk. isl. Anonim ortaklıkların ya da devlet ve öteki kamu kuruluşlarının borç para sağlamak için çıkardıkları, belli tutarlarda ve oranlarda faiz ödeme güvencesini içeren ve ilgili vadenin sonunda anaparanın geri verilmesini öngören senet. (TÜBA/TBTS)

Bono: (Alm. *eigener Wechsel*, *Solawechsel*, m, *trockener Wechsel*; Fr. *billet*, m, *bon*, m; İng. *bond*, *promisory note*) eko. huk. Üstünde yazılı olan paranın, belirlenen süre sonunda adı yazılı kişiye ya da onun göstereceği kimseye ödeneceğini bildiren senet. (TÜBA/TBTS)

Police: (Alm. *Wechsel*, m, *Police*, f, *Tratte*, f; Fr. *effet*, m, *lettre de change*, f, *police*, f, *traite*, f; İng. *bill*, *bill of exchange*, *draft*) eko. huk. isl. Alacaklının, borçlusuna, belli bir tarihte, belli bir tutar parayı üçüncü kişi ya da onun belirleyeceği kişiye koşulsuz ödemesi buyruğunu içeren değerli kâğıt (TÜBA/TBTS)

Çek: Bir kimsenin, satın aldığı hizmet veya ürün karşılığında para yerine verdiği ve karşılığı banka hesabından ödenen yazılı belge (TDK/GTS)

Lehtar: Senet metninde, senet bedelinin kendisine ödenmesi yazılı olan kişi (TDK/GTS)

Keşideci: (bkz. İşlemci) (Alm. *Aussteller*, m, *Trassant*, m; Fr. *tireur*, *tireuse*; İng. *drawer*) huk. isl. Bir kambiyo senedini ya da poliçeyi düzenleyen ve imzalayan kişi (TÜBA/TBTS)

Meblağ: Para miktarı, tutar (TDK/GTS)

Kambiyo senedi: (Alm. *Tratte*, f, *Wechsel*, m; Fr. *effet de commerce*, m, *effet commercial*, m, *lettre de change*, f; İng. *bill of exchange*) eko. huk. Uluslararası ticarete kullanılan, karşılığı dövizle ödenmek üzere düzenlenen bono, poliçe ve çek gibi senet türü (TÜBA/TBTS)

Anonim şirket: (Alm. *Aktiengesellschaft*, f; Fr. *société anonyme*, f, *société de capitaux*, f; İng. *joint-stock/incorporated company/corporation*) eko. huk. isl. Sermayesi belirlenmiş ve paylara bölünmüş olan, borçlarıyla yükümleri yalnız ortaklığın malvarlığı ile karşılanan ve her ortağın ortaklığa karşı sorumluluğu, yalnız kendi sermayesi ile sınırlı bulunan ticaret ortaklığı, yaygın ortaklık (TÜBA/TBTS)

Komandit şirket: (Alm. Kommanditgesellschaft, f; Fr. société en commandite, f; İng. limited partnership) eko. huk. isl. Ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında işletmek amacıyla kurulan ve ortaklık alacaklılarına karşı ortaklardan bir ya da birkaçının sorumluluğu belirli bir sermaye ile sınırlanmış ortaklık (TÜBA/TBTS)

Tasfiye: (Alm. Kontoabschluss, m, Liquidation, f, Abwicklung, f; Fr. fermeture de compte, f, liquidation, f; İng. closing an account, liquidation) eko. huk. isl. Ticari bir kuruluşun etkinliğinin son bulması, kapanması ya da iflas etmesi nedeniyle mal varlığının paraya dönüştürülerek borçların ödenip hesapların kesilmesi; artakalan mal ve paradan alacaklıların paylarına düşen miktarın verilmesi işlemi (TÜBA/TBTS)

Bakiye: (bkz. Kalan) (Alm. Rest, m, Restbetrag, m, Saldo, m; Fr. solde, m; İng. balance) eko. isl. Muhasebede bir hesabın alacak ve borç yanları arasında bulunan, eksi (net borç) ya da artı (net alacak) olabilen ayırım (TÜBA/TBTS)

Nominal değer: (Alm. Nennwert, m, Nominalwert, m; Fr. valeur nominale, f; İng. nominal/face value) eko. huk. isl. Tahvil, pay senedi gibi taşınır varlıkların üzerinde yazılı olan, her zaman piyasa fiyatıyla aynı olmayan değer, saymaca değer (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Birinci Sınıf Tüccarların Tutacakları Defterler

Kasa hesabı: (Alm. Kassenkont, n; Fr. compte de caisse, m; İng. cash-in-hand account) isl. İşletmenin elindeki nakit paranın kaydedildiği ve izlendiği hesap (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Kaynak Hesapları

Avans: (bkz. Öndelik) 1.(Alm. Vorschuss, m, a conto, Abschlagszahlung, f; Fr. avance d'argent, f; İng. advance of money, advanced money) huk. Hizmet, yapıt ve vekillik gibi iş görme sözleşmelerinde giderlere ve ücret alacaklarına karşılık olmak üzere yapılan ve ileride gerçekleşecek ücret ve ödemelerden düşülecek olan ödeme. 2. (Alm. Vorschuss, m; Fr. avance, f; İng. advance) eko. isl. kamy. Miktarı saptanarak ödenmesi ileri bir tarihte yapılacak olan bir borcun, söz konusu tarihten önce ödenen bölümü ya da belirli bir sürenin geçmesinden sonra geri alınacak para (TÜBA/TBTS)

Depozito: Güvence akçesi (TDK/GTS)

Öz sermaye: (bkz. Öz kaynak)

Teminat: (Alm. *Gewährleistung*, f; Fr. *engagement formel; garantie*, f; İng. *warranty*) endst. Ticari sözleşmelerde yüklenilen maddi sorumluluğu karşılayan ve banka mektubu, senet ya da kişisel güvence türünde olabilen belge (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Gelir Gider Hesapları

İştirak: (bkz. Katılım) (Alm. *Beteiligung*, f, *Teilnahme*, f; Fr. *participation*, f, *adhésion*, f; İng. *participation*, *sharing*) 1. eko. Bankaların mali ya da ticari alanda kurulu olan işletmelerin pay senetlerini alarak ya da yeni kurulan işletmelere katılarak ortak olmaları. 2. eko. huk. İktisadi devlet teşekkülleri, kamu iktisadi kuruluşları ya da bağlı ortaklıkların, sermayelerinin en az yüzde 15, en çok yüzde 50'sine sahip olmaları (TÜBA/TBTS)

Temettü: (bkz. kâr payı) (Alm. *Dividende*, f, *verteilte Gewinne*; Fr. *dividende*, m; İng. *distributed profits*, *dividend*) eko. huk. isl. Bir ortaklıkta, belli dönemler sonunda, pay senedi sahiplerine net kârdan ya da yedeklerden dağıtılan pay (TÜBA/TBTS)

Komisyon: (bkz. Aracı ödeneği) (Alm. *Dividende*, f, *verteilte Gewinne*; Fr. *dividende*, m; İng. *distributed profits*, *dividend*) eko. huk. isl. Bir ortaklıkta, belli dönemler sonunda, pay senedi sahiplerine net kârdan ya da yedeklerden dağıtılan pay (TÜBA/TBTS)

Net satış tutarı: (Alm. *Nettoumsatz*, m; Fr. *ventes nettes*, f. pl; İng. *net sales*) isl. Brüt satışlardan satış indirimleri çıkarıldığında kalan tutar (TÜBA/TBTS)

Satış indirimi: (Alm. *Warenrabbat*, m; Fr. *remise à la vente*, f, *réduction à la vente*, f; İng. *sales discounts*) isl. Satışla ilgili fatura düzenlenip satışın gerçekleşmesinden sonra yapılan her türlü kasa ve miktar indirimleri (TÜBA/TBTS)

İhale: (Alm. *Zuschlag*, m, *Ausschreibung*, *Auftrageserteilung*, f; Fr. *adjudication*, f; İng. *adjudication*, *bidding*, *tender*) eko. huk. kam. kentb. ulusi. Devlet İhale Yasası'na göre, genel, katma, özel ve özerk bütçeli idarelerin alım, satım, kiraya verme, inşaat yaptırma gibi işleri çok sayıda istekli arasından en uygun öneride bulunana vermesi (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Envanter ve Envanter İşlemlerinin Tanımı, Nedenleri ve Amacı

Kalan: (Alm. *Rest*, m, *Restbetrag*, m, *Saldo*, m; Fr. *solde*, m; İng. *balance*) eko. isl. Muhasebede bir hesabın alacak ve borç yanları arasında bulunan, eksi (net borç) ya da

artı (net alacak) olabilen ayırım

Fire: (Alm. Schwundmenge, f; Fr. gaspillage, m; İng. wastage) Envanterde zarar gören, onarımı ekonomik olmayan, epriyen mal ve/veya malzeme (TÜBA/TBTS); (bkz. Eksilme) (Alm. Schwund, m; Fr. improductivité, f; İng. waste) **isl.** Üretimde herhangi bir somut nesneye dönüşemeyen, biriktirilmeyen üretim yitimi

Alacak senedi: (Alm. Schuldschein, m; Fr. effet à recevoir, m; İng. bill of debt) eko. Bono, poliçe ya da tahvil gibi, bir kişinin belirli bir paranın ya da şeyin alacaklısı olduğunu bildiren ve borçlunun imzaladığı senet (TÜBA/TBTS)

Tasarruf değeri: (Fr. valeur disponible, f; İng. disposal possession value) isl. Değerleme ölçülerinden olan, bir ekonomik değer değerleme gününde sahibi için sunduğu gerçek değer (TÜBA/TBTS)

Amortisman: (bkz. Aşınma payı) (Alm. Abnutzungsanteil, m, Abnutzungsquote, f, Abschreibung, f, Abschreibungssatz, m, Ablösungssumme, f, Amortisation, f; Fr. amortissement, m dépréciation, f; İng. amortization, depreciation) eko. huk. isl. İşletmelerde kullanılan makine, donatım, bina, gibi yatırım araçlarında ortaya çıkan fiziksel, ekonomik ve hukuksal aşınmayı ya da modasının geçmesi sonucu ortaya çıkan değer azalışını karşılamak üzere, yatırılan paranın kazancından ayrılan yıllık aşınma ve eskime payı (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Envanter Çeşitleri, Envanter Zamanı, Envanter Defteri ve Envanter İşlemlerinin Aşamaları

Muhasebe dışı envanter: (Alm. realer Bestand; Fr. inventaire matériel, m; İng. physical inventory, outside inventory transactions) isl. Defter kayıtlarına bakılmadan, işletmedeki gerçek durumun saptanması işlemleri, sayışım dışı sayım çizelgesi (TÜBA/TBTS)

Muhasebe içi envanter: (İng. inside inventory transactions) isl. Muhasebe defterleri üzerinde yapılan, kayıtların, muhasebe dışı envanter sonuçlarına, yani gerçek duruma uygunluğun sağlanması için düzenlenen envanter, sayışım içi sayım çizelgesi (TÜBA/TBTS)

Hesap dönemi: (Alm. Abrechnungsperiode, f, Abrechnungszeitraum, m, Bilanzierungszeitraum, m; Fr. exercice/période comptable, f; İng. accounting period) eko. İşletmenin durumunun belirlendiği aylık, üç aylık kısa dönemler ya da yıllık dönem.

Metin Başlığı: Kamu Maliyesinin Konusu

Kamu maliyesi: (Alm. *öffentliche Finanzwirtschaft*; Fr. *finances publiques*, f; İng. *public finance*) eko. kamy. 1. Kamu kesimindeki etkinliklerin, ekonomik ve mali yönlerini inceleyen bilim dalı. 2. Toplumsal hizmetlerin yerine getirilmesi ve bunların giderlerinin karşılanması işlemlerinin bütünü (TÜBA/TBTS)

Kamu harcamaları: (Alm. *Regierungsausgaben*, pl, *Staatausgaben*, pl; Fr. *dépenses publiques*, f; İng. *public expenditures*) eko. huk. isl. Devletin, kamu hizmetlerini yerine getirmek için yaptığı cari harcamaları, yatırım harcamaları ve transfer harcamalarının toplamı, kamu giderleri (TÜBA/TBTS)

Kamu gelirleri: (Alm. *öffentliche Einnahmen*, *Staatseinnahmen*, pl, *Staatseinkommen*, n; Fr. *revenus publics*, m, *recettes publiques*, f; İng. *public revenues*; esk. devlet varidatı) eko. huk. Devletin, kamu hizmetlerine ilişkin giderlerini karşılamak üzere, yasalar uyarınca topladığı vergi, sattığı mal ve hizmetler, yardım ve borçlanma gibi değişik kaynaklardan sağladığı gelirlerin tümü (TÜBA/TBTS)

Serbest piyasa ekonomisi: (Alm. *freie Marktwirtschaft*; Fr. *économie de libre marché*, f; İng. *free market economy*) eko. ulusi. Mal ve hizmet fiyatları ile kaynak dağılımının devletin düzenleyici herhangi bir müdahalesi olmadan, doğrudan doğruya serbest piyasada sunum ve istem güçlerince yönlendirildiği ekonomi, serbest pazar ekonomisi (TÜBA/TBTS)

Kamu ekonomisi: (Alm. *öffentliche Wirtschaft*; Fr. *économie publique*, f; İng. *public sector economics*) eko. Kamu kurum ve kuruluşlarının ekonomik etkinliklerini toplumsal yararın artırılması açısından ele alarak inceleyen ekonomi dalı (TÜBA/TBTS)

Kamu kesimi: (Alm. *öffentliche Unternehmen*; *öffentlicher Sektor*; *staatliches Unternehmen*; *Staatssektor*, m; Fr. *secteur public*, m; İng. *public sector*) tar. Sermayesinin tamamı veya en az yarısından bir fazlası devlete ait olan ekonomik girişim; eko. Bir ülke ekonomisindeki genel bütçenin, katma bütçe ve yerel yönetimlerle kamu ekonomik girişimlerini kapsayan bölümü (TÜBA/TBTS)

Yerinden yönetim: (Alm. *Dezentralisation*, f, *dezentralisierte Verwaltung*, *Dezentralisierung*, f; Fr. *décentralisation*, f; İng. *decentralization*) egitb. eko. huk. kamy. kentb. tar. topb. Kamu hizmetlerinin, devlet tüzelkişiliği dışında, tüzelkişilik tanınan yerel topluluk ya da hizmet topluluğunca yerine getirilmesi ve bu anlayışın baskın olduğu yönetim biçimi (TÜBA/TBTS)

Eyalet: (Alm. *Föderation*, f; Fr. *Etat*, m; İng. *state*) 1. kamy. Birleşik devlet biçimindeki bir cumhuriyetin bir parçasını oluşturan, özellikle dış siyaset ve savunma gibi kimi yetkilerini merkezi yönetime aktarmış olan, örgütlü siyasal topluluk (TÜBA/TBTS)

Merkezî yönetim: (Alm. *zentrale Verwaltung*, *Zentralisierung*, f, *Zentralverwaltung*, f; Fr. *administration centrale/centralisée*, f, *centralisation administrative*, f; İng. *administrative centralization*, *centralized administration*; esk. *merkezi/merkezden idare*) eko. Karar alma süreçlerinin bir merkezden yönlendirildiği, bütün işlerin sıkı bir aşama içinde emir ve komuta zincirlerine göre yerine getirildiği, gücün tek merkezde toplanarak alttakilerin yetkilerinin sınırlandırıldığı yönetim biçimi. huk. ulusi. Kamu hizmetleriyle kamu gücünün, karar ve eylem yetkisinin ülke düzeyinde yalnızca devlet tüzelkişiliği içinde, merkez ve taşra örgütü olarak kurulması. kentb. Yürütme erkinin bir ülkenin başkentinde alıkonulmasına, yerel yönetim birimlerine yönetim ve yargı özerkliği tanımamaya dayalı yönetim anlayışı ve bu anlayışın egemen olduğu yönetim biçimi, özekten yönetim (TÜBA/TBTS)

Üniter: Birlikçi, birlikten yana, birleştirici; merkeziyetçi (TDK/GTS)

Piyasa gücü: (Alm. *Marktkräfte*, pl; Fr. *pouvoir de marché*, m, *rapport de forces sur le marché*, m, *influence économique*, f; İng. *market power*) eko. Alıcının, alıcı kümesinin ya da satıcının, ticaretini yaptığı mal ve hizmetin fiyatını etkileme gücü (TÜBA/TBTS)

Kamu Malları: (Alm. *Gemeingut*, n, *Volkseigentum*, n, *öffentliches Eigentum*; Fr. *biens du domaine public*, m; İng. *public property*) huk. kamy. Kamu yönetiminin, hizmet üretimi için elinde tuttuğu, belli bir hizmete özgülediği hizmet malları, kamunun sahipliğindeki mallar ve sahipsiz mallar (TÜBA/TBTS)

Kaynak dağılımı: (Alm. *Betriebsmittelzuweisung*, f; Fr. *distribution des ressources*, f, *répartition des ressources*, f; İng. *resource allocation*) eko. Bir ekonomide sahip olunan sınırlı kaynakların, çok sayıdaki kullanım alanı ve kullanıcı arasında dağılımı (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Kamu Ekonomisi Özel Ekonomi Ayrımı

Nispi: Göreceli (TDK/GTS)

Toplumsal mal: (Fr. *biens communs*, m; İng. *common goods*) eko. Kişiler arasında bölünemeyen, bu nedenle fiyatı konamayan ve pazarlanamayan, tüketicilerin birbirlerine

rakip olmadıkları, yararlanmanın kaçınılmaz olduğu mal ve hizmetler (TÜBA/TBTS)

Metin Başlığı: Kamu Ekonomik Faaliyetlerinin Nedenleri

Özel mülkiyet: (Alm. *Privateigentum, n, Sondereigentum, n; Fr. propriété privée, f; İng. private ownership*) eko. Kamunun olmayan, kişinin elinde bulundurup istediği gibi kullanabildiği taşınır ve taşınmazlarla ilgili mülkiyet, özel iyelik (TÜBA/TBTS)

Mülkiyet hakkı: (Alm. *Eigentum, n Eigentumsrecht, n; Fr. droit de propriété, m; İng. property right*) huk. Bireyin, bir varlık üzerinde, hukuk düzenince tanınmış, onu kullanmayı, kiralamayı, satabilmeyi içeren saltık egemenliği, iyelik hakkı (TÜBA/TBTS)

Dışsallık: (Alm. *Externalitäten, externe Effekte; Fr. externalités, f, effets externes, m, effets induits, m; İng. externalities*) eko. 1. Üretimde, bir firmanın üretim etkinliklerinin, başka bir firmanın üretim etkinliklerini doğrudan etkilemesi. 2. Tüketimde, bir kişinin mal ve hizmet tüketim düzeyinin başka bir kişinin gönencinde yarattığı doğrudan etki

Doğal tekel: (Alm. *natürliches Monopol; Fr. monopole naturel, m; İng. natural monopoly*) eko. huk. Bir mal ya da hizmetin, doğası gereği devlet ya da özel kesime ait tek bir firmaca üretilmesi durumu

Kamusal mallar: (Alm. *öffentliche Güter; Fr. biens publics, m; İng. public goods*) eko. Devletçe üretilen mal ve hizmetler

Yarı kamusal mallar: (Alm. *quasi-öffentliche Güter, pl; Fr. biens quasi-publics, m; İng. quasi public goods*) eko. Piyasada üretilebilecekleri halde toplumsal yararı bireysel yararından daha yüksek olduğu için özel kesimce üretimleri kârlı olmayan; bu nedenle eğitim ve sağlık gibi kamuca üretilmeleri ya da sağlanmaları gereken hizmet ya da mallar

Erdemli mal: (Alm. *Wertgut, n; Fr. bien d'intérêt public, m; İng. merit goods*) huk. Bireylerin bilgi yetersizliği sonucu sağlıklı karar verememeleri nedeniyle istemeyebilecekleri, ancak toplumsal yararı yüksek olan mal ya da hizmet

Sosyal yardım: (Alm. *Sozialhilfe, f; Fr. aide sociale, f; İng. social relief*) eko. Ekonomik ve toplumsal bakımdan güçsüz durumda bulunanlara, herhangi bir karşılık beklemeden yapılan parasal ödemeler, sağlanan mal ya da yardım

Toplumsal refah: (Alm. *gesellschaftliche Wohlfahrt; Fr. bien-être social, m; İng. social welfare*) eko. Bir toplumu oluşturan bireylerin gelirlerinin artması, dolayısıyla bir bütün

olarak sağladıkları yarar ve doyum düzeyinin yükselmesi, toplumsal gönenc

Devlet müdahalesi: (Alm. staatliche Intervention; Fr. interventionnisme étatique, m; interventionnisme de l'État, m; İng. government interventionism) eko. Devletin, ekonomik etkinlikleri yönlendirmesi ve düzenlemesi

Marjinal maliyet: 1. (Alm. Marginalkosten, pl; Mehrkosten, pl; Fr. coût incrémentiel, m; İng. incremental cost) endst. Üretim miktarının bir birim değişmesi sonucunda toplam maliyetteki değişme miktarı, artımsal maliyet. 2. (Alm. Differenzkosten, pl; Grenzkosten, pl; Fr. coût marginal, m; İng. marginal cost) tar. Üretimde kullanılan en son ürün biriminin toplam maliyet üzerindeki etkisi

Ortalama maliyet: (Alm. Durchschnittskosten, pl; Fr. coût moyen, m; İng. average cost) eko. Bir üretim sürecinde toplam maliyetlerin üretim tutarına bölünmesi sonucunda bulunan birim çıktının üretim maliyeti, ortalama tümdeğer

Optimum: En uygun (TDK/GTS)

Metin Başlığı: Kamu Ekonomik Faaliyetleri Hakkındaki Çeşitli Görüşler

Ekonomik denge: (Alm. wirtschaftliche Stabilisierung, f; Fr. stabilité économique, f; İng. economic stabilization/stability) eko. Ulusal gelir, genel fiyat düzeyi ve istihdamda kısa süreli dönemsel dalgalanmaların giderilmiş, dış ödemeler dengesinin sağlanmış olduğu durum

Sosyal devlet: (Alm. Sozialstaat, m; Fr. Etat social, m; İng. social state) huk. kamu. Anamalcı düzende kalarak, yurttaşların toplumsal durumlarıyla refahlarıyla ilgilenen ve yurttaşlara belli bir yaşam düzeyi sağlamayı amaç edinen devlet, toplumcul devlet

Serbest ticaret: (Alm. Freihandel, m; Fr. commerce libre, m; İng. free trade) eko. ulusi. Devletçe kısıtlayıcı önlemlerin bulunmadığı, her türlü müdahalenin ve gümrük duvarının kalkmış olduğu ticaret türü

Tüketim harcamaları: (Alm. Konsumausgaben, pl, Verbraucherausgaben, pl; Fr. dépenses de consommation, f; İng. consumption spending) eko. Bir ülkede ve belirli bir dönemde toplumun gereksinimlerini doğrudan doğruya karşılayan mal ve hizmetlere yapılan parasal harcamaların toplamı

Yatırım harcamaları: (Alm. Investitionsausgaben, pl; Fr. dépenses d'investissement, f; İng.

investment expenses) huk. Maddi duran varlıkları artırmak için yapılan harcamalar

Toplam arz: (Alm. Gesamtangebot, n; Fr. offre globale, f; İng. aggregate supply) eko. Bir ekonomide toplam istemi karşılamak üzere var olan mal ve hizmetlerin (dışsatımı dışında) toplam tutarı

Kapasite kullanım düzeyi: (Alm. Ausnutzungsgrad, m, beschäftigungsgrad; Fr. degré/taux d'utilisation de la capacité, m, taux d'utilisation des capacités, m; İng. capacity ratio, capacity utilization rate) eko. isl. Üretim maliyetlerinin düzeyini belirlemekte kullanılan, bir işletme, firma ya da ülkedeki üretim tutarının, en yüksek kapasite üretim düzeyi

Denk bütçe: (Alm. ausgeglichener Haushalt; Fr. budget équilibré, m; İng. balanced budget) eko. kamy. Giderleri gelirlerine eşit olan bütçe

Para politikası: (Alm. Währungspolitik, f; Fr. politique monétaire, f; İng. monetary policy) eko. Merkez Bankasının, para, kredi ve faiz oylumunu ve sınırlarını ayarlayarak ekonomik dengeyi sağlama ve sürekli kılma politikası

Monetarizm: (bkz. Parsalcılık) (Alm. Monetarismus, m; Fr. monétarisme, m; İng. monetarism) 1. eko. Ekonomideki kararsızlığın başlıca nedeninin parasal kesimdeki rahatsızlıklar olduğunu, toplam parasal gelir düzeyindeki değişmelerin öncelikle para birikimindeki değişmelerden kaynaklandığını ileri süren ekonomik düşünce okulu. 2. ulusi. Para oylumunu azaltma-çoğaltma yoluyla ulusal ekonomiye yön verilebileceğini ileri süren ekonomik yaklaşım

Arz yanlı iktisat: (Alm. angebotsorientierte Wirtschaft; Fr. économie de l'offre, f; İng. supply-side economics) eko. Kısa ve uzun dönemde ulusal çıktının büyümesinin temel belirleyicisinin bir ekonomide emek ve anaparanın ayrılmasının ve etkin kullanımının olduğunu vurgulayan ekonomi okulu

Tasarruf: (Alm. Sparen, n, Ersparnis, n; Fr. épargne, f; İng. saving) eko. 1. Geliri bugünden tüketmeyip gelecekte kullanımı için saklama, artırım, birikim. 2. Bir şeyi dilediği biçimde kullanma yetkisi, kullanım

Döviz kuru: (Alm. Devisenkurs, m, Wechselkurs, m; Fr. cours des devises, m, taux de changes, m, cours de change, m; İng. (foreign) exchange rate) eko. isl. ulusi. Döviz sunu ve istemine göre oluşan ve bir birim yabancı paranın satın alabileceği ulusal para tutarı

Bütçe açığı: (Alm. Haushaltsdefizit, fn; Fr. déficit budgétaire, m; İng. budget deficit) eko. huk. Bütçe giderlerinin bütçe gelirlerini aşması ve hükümetin kamu harcamalarını

karşılayamaması

Borç yükü: (Alm. *Schuldenlast*, f; Fr. *charge de la dette*, f; *fardeau de la dette*, m; *poids de la dette*, m; İng. *debt burden*; *debt charges*) tar. Özel ve tüzel yükümlülük taşıyan hizmetlerin finansmanında, borçlanmanın getirdiği mali yük

Metin Başlığı: Kamu Harcamalarının Tanımı ve Kapsamı

Muaflık: (bkz. Bağışıklık) (Alm. *Dispens*, m; İng. *remission*) Bir yükümlülüğe uyma zorunluluğunun, herhangi bir durum, kişi ya da devlet için uygulanmaması

Dış borç: (Alm. *Auslandsschulden*, pl; Fr. *dette extérieure*, f; İng. *foreign debt*) huk. Devlet bütçesine, kamu ya da özel kesime, dış ülkelere ya da dış kurum ve kuruluşlardan alınan borç

İç borç: (Alm. *interne Schuld*, *inländische Schuld*; Fr. *dettes intérieures*; İng. *internal debts*) eko. huk. Aslı ve faizi yurtiçinde ulusal para ile ödenen kamu borcu

İskonto: (bkz. İndirim) (Alm. *Abzug*, m *Rabat*, m, *Preisnachlass*, m, *Diskont*, m; Fr. *escompte*, m, *réduction*, f, *remise*, f, *ristourne*, f; İng. *discount*) 1. eko. 1. Bir varlığın üzerinde yazılı değerde yapılan fiyat düşürümü. 2. Bankaların vadesi dolmayan senede bağlı bir alacağın tutarını, faiz, aracı ücreti gibi kimi giderleri düşükten sonra senet sahibine ödemesi 3. Vadeli döviz piyasasında, vadeli kurun anında teslim kuruna göre düşük olması durumu. 4. Bir malı toptan satın alacaklara, perakende fiyatına göre yapılan indirim. 5. Bir pay senedinin piyasa fiyatının yazılı fiyatının altına düşmesi durumu. 6. Gelecekte elde edilecek gelirlere belirli bir faiz oranı uygulanarak bugünkü değerinin bulunması işlemi

Bağış: (Alm. *Beihilfe*, f, *Gabe*, f, *Hilfe*, f, *Schenkung*, f, *Zuschuss*, m; Ar. *el-Hibeh*; Fr. *don*, m, *donation*, f; İng. *grant*, *donation*) eko. kamu. Bir kamu ekonomik biriminden başka bir kamu ekonomik birimine, karşılıksız olarak yapılan mali yardım

Metin Başlığı: Kamu Gelirlerinin Türleri

Taşınır: (Alm. *Wertpapier*, n; Fr. *valeurs mobilières*, f, *titre financier*, m; İng. *security*) eko. huk. isl. Ortaklık ya da alacaklılık sağlayan, belli bir tutarı temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren, misli nitelikte, dizi olarak çıkarılan, değişleri

aynı olan ve koşulları Sermaye Piyasası Kurulunca belirlenen pay senedi, tahvil, hazine bonusu gibi varlıklar (TÜBA/TBTS)

Mali tekel: (Alm. Finanzmonopol, n; Fr. monopole financier, m; İng. financial monopoly) eko. kamy. Bir malın ya da hizmetin üretiminden, dağıtım ve pazarlamasına değin aşamalarının birinde, birkaçında ya da tümünde devletin karar birimi olarak oluşturduğu tekel (TÜBA/TBTS)

Kamu yatırımı: (Alm. Staatsinvestition, f, staatliche Investition; Fr. investissement public, m; İng. government investment) eko. Devletin maliye politikası araçlarından biri olan, ekonomideki sermaye birikimini artırmak için yaptığı yatırım (TÜBA/TBTS)

Parafiskal gelir: (Alm. indirekte Besteuerung; Fr. taxes parafiscales, f; İng. near-taxes, parafiscality) huk. kamy. Kamu hizmeti gören kimi kuruluşların, meslek örgütlerinin ve sosyal güvenlik kuruluşlarının kendilerine yasalarla verilmiş görevleri yaparken karşılaştıkları giderler için bu kurumların üyelerinden ya da bu hizmetlerden yararlananlardan topladıkları kamu geliri türü (TÜBA/TBTS)

Tarh: (bkz. Vergi saptama) (Alm. Steuerbescheid, Abzug, m; Fr. redressement fiscal, m; İng. tax assessment) eko. huk. Vergi alacağının ilgili yasada gösterilen vergi tabanı üzerinden ve yine yasada belirtilen oranlar uygulanarak vergi dairesince hesaplanıp kesin bir tutar belirlenmesi işlemi

Emlak: Ev, arsa, bahçe vb. taşınamayan mal ve mülklerin ortak adı, taşınmazlar, gayrimenkul (TDK/GTS)

Metin Başlığı: Verginin Tanımı ve Temel Özellikleri

İl özel idaresi: (Alm. Provinzsonderverwaltung, f, Provinzkommunalverwaltung, f; Fr. administration locale dans la préfecture, f, administration locale départementale, f; İng. local administration; esk. vilayet hususi idaresi) 1. huk. İl sınırları içinde yasaların öngördüğü belirli hizmetleri yürütmekle görevli, taşınır ve taşınmaz malları ve ayrı bütçesi olan, karar organları bulunan, devlet tüzelkişiliği dışında tüzelkişiliğe sahip kamu kuruluşu. 2. kamy. 1. Genel yönetimin örgütlenmesinde illerde oluşturulan yerel yönetim türü. 2. İki düzeyli yerel yönetim sistemlerinde, belediye basamağının üstünde yer alan yerel yönetim basamağı. 3. Üç basamaklı yerel yönetim sistemlerinde, bölge yerel yönetimleriyle belediyeler arasında bulunan yerel yönetim türü

Ödeme gücü: (Alm. Solvenz, f, Zahlungsfähigkeit, f; Fr. solvabilité, f; İng. ability-to-pay) isl. Bir müşterinin gereksinim duyduğu bir ürünü edinebilmesi için sahip olduğu parasal olanak

Metin Başlığı: Vergi Yükü ve Vergi Harcamaları

Vergi yükü: (Alm. Steuerlast, f, Steuerbelastung, f; Fr. charge fiscale, f; İng. tax burden) eko. 1. Bireysel açıdan, vergi yükümlülerinin ödedikleri vergilerin gelirlerine oranı. 2. Ulusal ekonomi açısından, vergi ve vergiye benzer kamu gelirlerinin gayrisafi ulusal gelire oranı

Vergi harcaması: (Alm. Steuerverbrauch, m, fiskalische Ausgaben; Fr. dépenses fiscales, f; İng. tax expenditure) huk. Var olan yasal düzenlemeler çerçevesinde toplanması gereken vergilerin, özendirme ve indirim gibi nedenlerle toplanmamasının yol açtığı gelir yitimi

Metin Başlığı: Verginin Yansıması

Vergi yansıması: (Alm. Steuerinzidenz, f, Steuerüberwälzung, f; Fr. répercussion de l'impôt, f, translation d'impôt, f; İng. tax incidence, tax shifting) eko. Ödenen bir verginin, ekonominin kimi koşul ve olanaklarından yararlanılarak, bir bölümünün ya da tümünün başka birine ya da birilerine aktarılması (TÜBA/TBTS)

Talep esnekliği: (Alm. Bedarfselastizität, f; Fr. élasticité de demande, f; İng. demand elasticity; price elasticity of demand) endst. Bir ürün veya hizmete olan talebin fiyat ve benzeri diğer faktörlerdeki değişime bağlı olarak artma veya azalma oranı (TÜBA/TBTS)

Katma değer vergisi: (Alm. Mehrwertsteuer, f; Fr. taxe sur la valeur ajoutée, TVA, f; İng. value added tax, VAT) eko. isl. Mal ya da hizmetlerin üretim sürecinin her aşamasında ortaya çıkan katma değer üzerinden alınan, nesnel ve birikimli olmayan bir gider vergisi (TÜBA/TBTS)

Mükellef: (bkz. Yükümlü) Bir şeyi yapma zorunluluğu olan (TDK/GTS)

Gayrimenkul sermaye iradı: (bkz. Taşınmaz geliri) (Alm. Immobilieneinkommen, n, Einkommen aus unbewegliche Habe (Güter), n; Fr. revenu de la propriété, m; İng. real property income) eko. Bina, arazi ve tarla gibi taşınmaz malların kiraya verilmesinden sağlanan gelir (TÜBA/TBTS)

Gelir vergisi: (Alm. *Einkommensteuer*, f; Fr. *impôt sur le revenu*, m; İng. *income tax*) eko. huk. isl. Gerçek kişilerin belirli bir dönem içinde elde ettikleri kazanç ve gelirlerin net tutarı üzerinden, yükümlünün kişisel ve ailesel durumuna göre, değişen oranda alınan dolaysız vergi (TÜBA/TBTS)

Harcama vergisi: (bkz. Gider vergisi) (Alm. *Steueraufwand*, m; Fr. *impôt sur la dépense*, m; İng. *expenditure tax*) eko. huk. Gelirin elde edilişi sırasında değil, harcanması sırasında vergilendirilmesi temeline dayanan vergi türü (TÜBA/TBTS)

MODÜL		KAZANIMLAR									
	ÜNİTE	HUKUK	İKİTİSAT	İŞLETME	MUHASEBE	MALİYE	GENEL TOPLAM				
(Y.2.2)	Alanla ilgili yazılarını Türkçenin söz dizimine uygun biçimde yazar.	2	2								
(Y.2.1)	Alanla ilgili yazılarında anlam bütünlüğü olan paragraflar oluşturur.	2									
(Y.1.2)	Yazılarında, alanla ilgili metinlerde kullanılan dil yapılarından yararlanır.	6	5	3	3	4	3	3	1		
(Y.1.1)	Yazılarında alanla ilgili sözcük ve sözcük gruplarını, yerinde ve anlamına uygun biçimde kullanır.	5	6	1	3	2	4	2	6		
(O.5.4)	Alanla ilgili metinlerdeki neden-sonuç, amaç-sonuç ilişkilerini anlatır.										
(O.5.3)	Alanla ilgili metinlerdeki özne ve nesnel yapıları ayırt eder.	1			1						
(O.5.2)	Alanla ilgili metinlerdeki örtülü ifadeleri anlatır.										
(O.5.1)	Alanıyla ilgili metinlerde kullanılan düşünceyi geliştirme tekniklerini fark eder.	2	2	1							
(O.4.2)	Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verileri yorumlar.		1	3	4	2	6	2	1		
(O.4.1)	Alanla ilgili metinlerde kullanılan tablo, şekil, grafik ve sayısal verilerin metninle ilişkisini anlatır.		1	3	4						
(O.3.2)	Alanla ilgili bir metindeki ana düşünce ve yardımcı düşünceleri zorlanmadan belirler.		1								
(O.3.1)	Alanla ilgili bir metnin içeriğini anlatır.	4	4	2	5	3	13	4	6		
(O.2.4)	Alanla ilgili metinlerdeki kavram ve terimlerin alanla ilgili olup olmadıklarını ayırt eder.		2	1	1						
(O.2.3)	Alanla ilgili metinlerdeki anlamını bilmediği sözcük ve sözcük gruplarının anlamını sözlük yardımıyla öğrenir.	1	2		2	1					
(O.2.2)	Alanla ilgili metinlerdeki aynı kavram alanna giren sözcük ve sözcük gruplarını anlatır.	3		1	3	5	4				
(O.2.1)	Alanıyla ilgili metinlerde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının anlamının, cümlelerin bağlamından yola çıkarak kavrar.	7	3	2	2	3	7				
(O.1.4)	Alanla ilgili bir metni not alarak okur. (not tutma)	1	3	7	2	4	13				
(O.1.3)	Alanla ilgili bir metni, metne ilişkin genel bir fikir edinmek amacıyla göz atarak okur. (göz atarak okuma)	1	2	1	4	1	7				
(O.1.2)	Alanla ilgili bir metni, gerekli bilgiye ulaşmak amacıyla okur. (tarama)	4	3	2	6	16	5				
(O.1.1)	Alanla ilgili bir metni, konusunu belirtmek amacıyla belli bir süreçte okur. (hızlı okuma/kıcı okuma)	2	4	2	3	7	5				
		1	1	1	1	1	1				
		2	2	2	2	2	2				
		3	3	3	3	3	3				
		4	4	4	4	4	4				
		5	5	5	5	5	5				
		6	6	6	6	6	6				
		7	7	7	7	7	7				
		8	8	8	8	8	8				
		9	9	9	9	9	9				
		10	10	10	10	10	10				
		11	11	11	11	11	11				
		12	12	12	12	12	12				
		13	13	13	13	13	13				
		14	14	14	14	14	14				
		15	15	15	15	15	15				
		16	16	16	16	16	16				
		17	17	17	17	17	17				
		18	18	18	18	18	18				
		19	19	19	19	19	19				
		20	20	20	20	20	20				
		21	21	21	21	21	21				
		22	22	22	22	22	22				
		23	23	23	23	23	23				
		24	24	24	24	24	24				
		25	25	25	25	25	25				

[illegible]